

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Ε΄.-ΤΕΥΧΟΣ Α΄. ΚΑΙ Β΄.

Ἦδη ἔστι περὶ τοῦ ἄνθρωπου Κινέστωρ
βελτιώσατο ἢ περὶ παιδείας καὶ κύτου καὶ
τῶν αὐτοῦ οὐσιῶν. (Πλάτ. Θεάγη.)

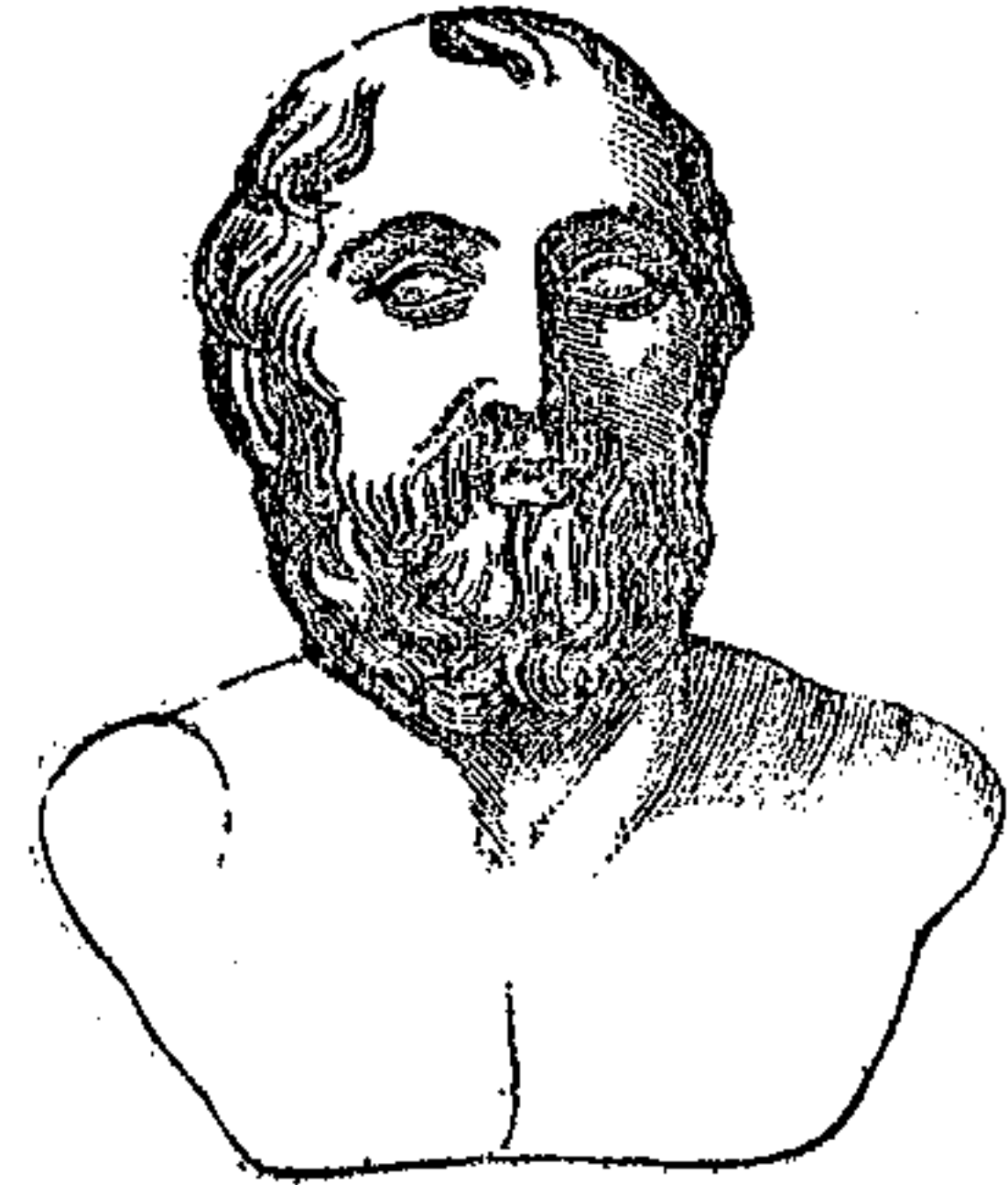

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

10 — ΟΔΟΣ ΟΜΗΡΟΥ — 10

1882

Π Α Δ Τ Ω Ν

ΤΟΜΟΣ Ε' | ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ ΚΑΙ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1882 | ΤΕΥΧ. Α' ΚΑΙ Β'

Ἄριθμ. 41.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥΣ

Ἀξιότιμοι συνάδελφοι,

Τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ ἐν Ἀθήναις διδασκαλικοῦ συλλόγου ἅμα ἀναλαβὸν τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ ὑπηρεσίαν πρῶτον καθῆκον ἐθεώρησε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, τῆς τε ἐλευθέρως καὶ τῆς δούλης,

δισπαρμένων συναδέλφων, τῶν ἐν τῷ αὐτῷ πνευματικῷ ἀγρῷ ἐργαζομένων.

Δὲν ἀγνοεῖτε, κύριοι, ὅτι ὁ ἀγὼν, εἰς ὃν ἔταξεν ἡμᾶς ἡ θεία πρόνοια, εἶνε ὁ ὕψιστος πάντων τῶν ἀγῶνων ὡς ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν μόρφωσιν τοῦ εὐγενεστέρου τῶν θείων δημιουργημάτων· ἀλλ' ὡς πάντες οἱ ἀγῶνες, οὕτω καὶ ὁ ἡμέτερος, ὅπως εὐδοκιμήσῃ, ἔχει χρεῖαν τῆς κοινῆς συνεργασίας καὶ συμπράξεως, ἣτις προϋποτίθῃσι τὴν ἀμοιβαίαν συνεννόησιν καὶ ὁμοφροσύνην.

Τούτου ἕνεκα συνέστη ἀπὸ δεκαετίας ἐν Ἀθήναις ὁ ἡμέτερος διδασκαλικὸς σύλλογος, ὅστις ἐν τῷ προγράμματι αὐτοῦ πρῶτον σκοπὸν ἀνέγραψε τὴν ἐπίτευξιν τοῦ πνευματικοῦ συνδέσμου τῶν ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐλευθέρως τε καὶ δούλης, δισπαρμένων καθηγητῶν καὶ διδασκάλων. Πρὸς ἐπίτευξίν δὲ τοῦ σκοποῦ τούτου διατηρεῖ ὁ Σύλλογος ἴδιον περιοδικὸν σύγγραμμα, τὸν «Πλάτωνα» δι' οὗ καθίστανται εἰς πάντας γνωσταὶ πᾶσαι αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ, καὶ ἐν ᾧ ἀποταμιεύονται πᾶσαι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὰ διάφορα ἀντικείμενα τῆς μέσης καὶ κατωτέρας παιδείας μελέται καὶ συζητήσεις, ἐξ ὧν μέλλει νὰ ἐπιχύθῃ ἀρκετὸν φῶς εἰς τὴν μεταρρύθμισιν καὶ βελτίωσιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἡμῶν συστήματος, ἐξ οὗ μάλιστα ἐξαρτᾶται ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Ἐπιθυμοῦντες, ὅπως τὸ ὄρατὸν τοῦτο κέντρον τῆς πνευματικῆς τῶν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν κοινωνίας, τοῦτ' ἔστι τὸν Διδασκαλικὸν Σύλλογον μετὰ τοῦ ὄργανου αὐτοῦ, τοῦ «Πλάτωνος», μὴ μόνον διατηρήσωμεν ἀλλὰ καὶ προαγάγωμεν, ἐξαιτούμεθα πρὸς τῇ ὑλικῇ ὑμῶν συνδρομῇ καὶ τὴν ἠθικῇν.

Καὶ δὴ Α') παρακελεύομεν, ὅπως ἕκαστος ὑμῶν, ἐν οἰαδῇποτε γωνίᾳ γῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἂν ἐργάζεται, πέμπῃ εἰς τὸν Σύλλογον τὰ ἐκ τῆς πολυετοῦς αὐτοῦ διδασκαλίας διδακτικὰ πορίσματα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τε τὴν ὕλην καὶ εἰς τὸ εἶδος τῆς ἑαυτοῦ διδασκαλίας, ἵνα ταῦτα δημοσιευθῶσιν ἐν τῷ «Πλάτωνα» πρὸς γνῶσιν καὶ ὠφέλειον πάντων.

Β') Παρακαλοῦμεν, ὅπως οἱ ἕκασταχοῦ τῆς Ἑλλάδος δισπαρμένοι καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι περισυναγάγωσι τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τοῦ ἐν ᾧ διδάσκουσι τόπου, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα αὐτοῦ, τοὺς μύθους καὶ τὰς παροιμίας, τὰς ἀρχαίας ἐπιγραφὰς καὶ καθόλου πᾶν ὅ,τι ἑλληνικὸν ἢ ἑλληνοπρεπὲς διεσώθῃ ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ κατακλισμοῦ. Ἡ συλλογὴ τοιαύτης ὕλης, μελλούσης νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἀκριβεστέραν γνῶσιν σύμπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, εἰς διαρρύθμισιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης καὶ εἰς εὐρεσιν τοῦ δεσμοῦ, τοῦ συνδέοντος τὴν ἀρχαίαν μετὰ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, παρακαλοῦμεν, ὅπως ἀποσταλῇ εἰς τὸν σύλλογον πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῷ «Πλάτωνα».

Γ') Παρακαλοῦμεν τοὺς ἐν τῇ δούλῃ Ἑλλάδι διδάσκοντας, ὅπως πέμπωσιν εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον στατιστικὰς τῶν διφόρων σχολείων τῆς ἐν ᾗ διδάσκουσι περιφερείας. Ἐκ τῶν στατιστικῶν δὲ τούτων θέλει γείνει γνωστὸν ποῦ τῆς ἑλληνικῆς γῆς ὑπάρχουσι καὶ ποῦ δὲν ὑπάρχουσι σχολεῖα, καὶ ποῦ τὰ ὑπάρχοντα χρήζουσι καὶ ποῦ δὲν χρήζουσιν βοήθειας. Αἱ στατιστικαὶ αὗται καταχωριζόμεναι ἐν τῷ τοῦ Συλλόγου περιοδικῷ θέλουσι χρησιμεύει μὲγάλως εἰς τὸν μέλλοντα νὰ συγγράψῃ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν Ἑλλάδι σχολείων.

Πεποιθότες ὅτι ἕκαστος ὑμῶν πρὸς τὸ ὑλικῷ ἐράνω θέλει συνεισφέρει καὶ τὸν ἠθικὸν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ μόνου ἐν Ἑλλάδι διδασκαλικοῦ κέντρου, διατελοῦμεν μετὰ τῆς προσηκούσης ὑπολήψεως.

Ὁ Πρόεδρος

Ν. Α. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ

Οἱ Σύμβουλοι

Ἄρ. Σπυριάκης

Ἰω. Ἀργυριάδης

Γ. Α. Παπαθασιλείου

Ἀχ. Γρηγοριανόπουλος

Γεώργ. Μανούσης

Ν. Ἀναστασίου

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Γ. Ι. ΔΕΡΒΟΣ

Ἀθ. Λέων.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΣ

ΩΣ ΡΗΤΩΡ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ¹

Ὅτι ἡ μελέτη τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι χρησιμωτάτη, καὶ ἀναπόφευκτος καὶ εἰς πάντα μὲν τοὺς θεολογοῦντας, ἰδίως δὲ εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ρήτορας, τοῦτο, φρονῶ, δὲν ἔχει χρεῖαν ἀποδείξεως. Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας πρόκεινται εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ρήτορα πηγὴ πλουσίας θεολογικῶν γνώσεων καὶ ρητορείας. Ὁ ρήτωρ ὁ ἐκκλησιαστικὸς πρέπει νὰ ᾖ θεολόγος· ἀνεὺ ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς θεολογίας ἡ ρητορεία οὐδέποτε ἴστανται ἀκλόνητος, στερεῖται τοῦ κυριωτάτου ἐρείσματος, τῆς πεποιθήσεως, ἣν μόνον γνώσις ἀκριβῆς παντός τοῦ περιεχομένου τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας παρέχει, στερεῖται τῆς δυνάμεως τοῦ πείθειν, διότι ἀνεὺ ἀκριβοῦς θεολογικῆς παιδείας ἡ πειθὼ μένει τι ἀσταθές καὶ κυμαινόμενον. Ἀλλ' οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας συντέμνουσι πολὺ τὴν ὁδὸν τούτην. Οὐδεμία σχεδὸν ὑπάρχει χριστιανικὴ διδασκαλία, ἣν οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐπραγματεύθη μετ' ἐμβριθείας.² Ἄν ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐπιστή-

¹ Περὶ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ ἴδε: Baudner, Vie de saint Grégoire de Nazianze, Lyon, 1827. A. Benoit, Vie de saint Grégoire de Nazianze, Paris, 1877. A. Grenier, La vie et les poésies de saint Grégoire de Nazianze, Paris, 1858. E. Ullmann, Gregorius von Nazianz, Gotha, 1866. H. Weiss, die Grossen Kappadocier, Braunsberg, 1872. Villemain, tableau de l'éloquence chrétienne au IVe siècle, Paris, 1870. Dabau, La femme du quatrième siècle dans les poésies de saint Grégoire de Nazianz, Bordeaux, 1868. Κ. Κοντοδόου, Φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ ἱστορία τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, Β' 532-601.

² Οὐδὲ πόρρωθεν νοοῦμεν νὰ μειώσωμεν ἐνταῦθα τὴν ἐξουχον ἀξίαν τῆς νεωτέρας θεολογίας, ἣν, ὡς ἀγνοῦν, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ θεολόγου, ἐν τῇ κορίθῳ τῆς λέξεως ἐννοία. Ἰσχυρίζομεθα ἀπλῶς ἐνταῦθα, καὶ νομίζομεν,

μαῖς ἀπαιτεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μόνον δξύνοια, ἵνα τις διαπραγματευθῇ τὰ δυσχερέστατα τῶν ζητημάτων, ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐπιστήμῃ ἐκεῖνος μάλιστα ἐπιγινώσκει, ὅστις οὐ μόνον ἐμβριθῶς σκέπτεται, ἀλλὰ καὶ βαθέως αἰσθάνεται. Ἀλλ' οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἦσαν ἄνδρες πλήρεις ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἐγγύτατα δι' εὐρισκόμενοι τοῖς ἀποστολικοῖς χρόνοις, διεκρίνοντο ἐπὶ ἀγνόητι βίου, καί, ὅσον ἐφικτὸν τῷ ἀνθρώπῳ, διεισέδυσαν εἰς τὸν νοῦν τῶν χριστιανικῶν μυστηρίων καὶ ὡς οἶόν τε σαφῶς καὶ εὐκρινῶς αὐτὰ παρέστήσαν. Ἡ μελέτη αὐτῶν ἀποβαίνει ἄρα πηγὴ ἀφθονος γνώσεων θεολογικῶν καὶ αἰσθήματος θρησκευτικοῦ εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ρήτορα.

Ἐν τῇ ἠθικῇ μάλιστα καταφαίνεται ἡ χρησιμότης τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἠθικὴ αὐτῶν ἦτο κατ' ἐξοχὴν φυσικὴ καὶ ἀπλή· δὲν ἦτο προῖόν ἀκαδημαϊκῶν καὶ σχολαστικῶν συζητήσεων· τότε συνεζήτουν ὀλιγώτερον περὶ ἠθικῆς, τότε ὑπῆρχε μείζων πραγματικὴ ἀγιότης, τότε ἐπεκράτει ἀληθές εὐαγγελικὸν φρόνημα· διότι ἦτο ἡ ἠρωϊκὴ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐποχὴ. Καθὼς ἡ δρόσος τῆς πρωίας παρέχει, ἰδιάζουσαν χάριν εἰς τοὺς ὠρίμους καρπούς, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἠθικῆς τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἐπικάθηται χάρις ἐξαιρετικὴ. «Ἐπειδὴ, λέγει ὁ Bossuet, ἐτρέφοντο ὑπὸ τῆς καθαρῆς τροφῆς τῆς θρησκείας, ἦσαν δὲ πλήρεις τοῦ ἀρχαίου πνεύματος, ὅπερ ἐγγύτερον καὶ ἀφθονώτερον ἦν τλοῦν ἐξ αὐτῆς τῆς πηγῆς, πᾶν ὅ,τι λέγουσι, πᾶν ὅ,τι ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν ἀπορρέει, εἶναι πολλῶν θρηπτικώτερον καὶ ἰσχυρότερον ἢ ὅ,τι μετὰ κόπου πολλοῦ διερευνᾶται καὶ μελετᾶται.»¹ Ἐπειτα ἡ ἠθικὴ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀπορρέει ἀμέσως ἐκ τοῦ δόγματος, πίστις καὶ πράξις δὲν εἶναι παρ' αὐτοῖς διάφορα, ἡ ἠθικὴ εἶναι μέρος τοῦ δόγματος, εἶναι τὸ δόγμα εἰς πρᾶξιν μεταβεβλημένον, εἶναι θεία ὡς τὸ δόγμα· διὰ τοῦτο ἡ

μετὰ λόγου, ὅτι οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν Ἕλληνα μάλιστα θεολόγον καὶ ἰδιαζόντως εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ρήτορα εἶναι τι ἀναπόφευκτον καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν χρησιμώτατον.

¹ Défense de la tradition et de saints Pères, IV. liv. ch. XVIII.

ἠθικῆ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ τοιαύτην πειθοῦς δύναμιν, ἐνεργεῖ ἰσχυρῶς ἐπὶ τὰ πνεύματα, διότι διπιστεύων δὲν δύναται ν' ἀδιαφορῇ πρὸς τὰ ἔργα, διότι τὸ μὴ πράττειν συμφώνως πρὸς τὴν πίστιν εἶναι ἀπάτη, ἐν συνειδήσει ἄρνησις τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ. Ἡ ἠθικὴ ἀποχωρισμένη τοῦ δόγματος, ἢ τοῦ Θεοῦ, ἀποβαίνει φιλοσοφική, ἀνθρωπίνη, μένει ψυχρὰ καὶ κενή, στερεῖται παντὸς χρίσματος καὶ κύρους, διότι ἀπλῶς ἀνθρώπινα ἐλατήρια ἐλάχιστα ἀνυψοῦσι καὶ ἐνθουσιῶσιν. Εἰς Σενέκας δύναται νὰ ἐξαντλήσῃ πάντα τὰ ἐκ τοῦ λόγου ἐπιχειρήματα, ἵνα συστήσῃ ὑπομονὴν καὶ θάρρος ἐν τῇ δυστυχίᾳ, ἀλλὰ τί εἶναι τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα παραβαλλόμενα πρὸς ἐκεῖνα, ἅτινα ἀμέσως ἀπορρέουσιν ἐκ τοῦ Σωτῆρος ταπεινουμένου καὶ πάσχοντος! Ἀλλὰ μὴ νομίσῃ τις ὅτι οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐποίησαντο ἐν τῇ ἠθικῇ χρῆσιν τῶν ἐκ τοῦ λόγου ἐπιχειρημάτων· ἀνωμολόγουν τοῦναντίον ὅτι ἡ ἠθικὴ μόνον ὅταν στηρίζηται ἀμέσως ἐπὶ τοῦ δόγματος φέρει ἐν ἑαυτῇ ἀκαταγώνιστον δύναμιν, ὅτι ἐνταῦθα μὲν κεῖται τὸ ἐλατήριον τοῦ ποιεῖν, ἐν δὲ τοῖς ἐκ τοῦ λόγου ἐπιχειρήμασιν ἡ δύναμις τῆς πειθοῦς. Ἡ ἠθικὴ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας διακρίνεται ὡσαύτως δι' ὅπερ φέρει χρίσμα τῆς ἀγάπης, ἰσχύει περὶ αὐτῶν λεγόμενον τὸ τῆς Γραφῆς· «Ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ» (Ματθ. ιβ' 34)· ἡ ἀφελῆς αὐτῶν καρδία ἀσχολεῖται μᾶλλον περὶ αἰσθήματα ἢ περὶ ιδέας, ἢ μᾶλλον αἱ ιδέαι αὐτῶν εἶναι καὶ αἰσθήματα, δὲν ἐκφράζουσι τὰς ιδέας αὐτῶν ψυχρὰς καὶ ξηρὰς, ἔρχονται εἰς ἀμεσον μετὰ τοῦ ἀκροατοῦ συνάφειαν καὶ αἰσθάνονται τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας αὐτοῦ. Ἐνῶ ἔξοχος ἠθικολόγος διὰ λέξεων λαμπρῶν λαλεῖ πρὸς τὸν νοῦν, οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀποτείνονται πρὸς τὴν καρδίαν· ἐκεῖ λαλεῖ ἐπιστήμων καὶ ἀκαδημαϊκός, ἐνταῦθα πατήρ· ἐκεῖ εἶναι ἀρχαὶ ἐν τάξει καὶ μεθόδῳ ἐκτεθειμέναι, ἐνταῦθα ἀρχαί, σπερούμεναι ἰσως τάξεως καὶ συστηματοποιήσεως ἐπιστημονικῆς, ἀλλ' ἔχουσαι οὐκ οἶδ' ὅτι ἐπαγωγὴν καὶ τερπνόν.

Τί δὲ νὰ εἰπώμεν περὶ τῆς ρητορείας τῶν πατέρων τῆς Ἐκ-

κλησίας; Πῶς ἔμελλον οἱ ἄνδρες οὗτοι νὰ μὴ ᾔναι εὐγλωττοί; Εἶχον ἐκπαιδευθῆ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ ἐθνισμῷ, ἐγίνωσκον ἄριστα τὴν ἐθνικὴν τέχνην καὶ φιλολογοῖαν, ἐποιοῦντο αὐτῶν χρῆσιν εὐχερεστάτην, διέβλεπον ὡς χριστιανοὶ τὰς προλήψεις καὶ πλάνας τῶν ἐθνικῶν καὶ ἐπιτυχῶς ἐπὶ ἠνώρθουν αὐτάς. Πῶς ἔμελλον οἱ ἄνδρες οὗτοι νὰ μὴ ᾔναι εὐγλωττοί; Οὐ μόνον ἐγίνωσκον τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν δι' ἑαυτούς, ἀλλὰ καὶ ᾔσαν ἐντεταλμένοι νὰ κηρύξωσιν αὐτὴν εἰς τοὺς ἀγνοοῦντας, ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἐνάργεια τῶν ἐννοιῶν, τὸ ὕψος τῶν αἰσθημάτων, ἡ δύναμις τοῦ λόγου. Πῶς ἔμελλον οἱ ἄνδρες οὗτοι νὰ μὴ ᾔναι εὐγλωττοί; Ἦσαν πατέρες ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς λέξεως σημασία, ἔφερον ἐν ἑαυτοῖς σπλάγχνα πατρικά· ὁ ἐνθουσιασμός ἐκεῖνος, ἡ ἀκατάβλητος ἐνεργητικότης, ἡ ἀφοσίωσις καὶ εὐκρινὴς ἀγάπη πρὸς τοὺς πεπλανημένους καὶ ἀπολωλότας, πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως καὶ πρὸς τὴν κοινότητα ἰδίᾳ, ταῦτα δὲ εἶναι ἱκανὰ νὰ δημιουργήσωσιν ὕψος λόγου ἰσχυρὸν καὶ νευρώδες; Ποῦ δύναται ἡ γλῶσσα τοῦ πάθους νὰ ᾔναι ἰσχυροτέρα ἢ παρ' ἀνδράσιν, οἵτινες οὐδένα ἠσθάνοντο φόβον πρὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μετὰ παρρησίας ἐκτάκτου ἐδείκνυον εἰς τοὺς μεγάλους τῆς γῆς τὸ μέγεθος τῆς κακίας αὐτῶν; Ποῦ δύναται ἡ γλῶσσα νὰ ᾔναι τερπνοτέρα καὶ ἀρμονικωτέρα ἢ παρ' ἀνδράσιν, οἵτινες μετὰ τῆς μεγάλης αὐστηρότητος ἔτι μείζονα συνέδεον ἐπιείκειαν; Πῶς ἔμελλον οἱ ἄνδρες οὗτοι νὰ μὴ ᾔναι εὐγλωττοί; Ἐκέρυσσον Θεὸν ὀνήσκοντα, ἐλάλουν πρὸς ψυχὰς, αἵτινες ἐσώζοντο ἐκ τῆς πλάνης καὶ τῆς κακίας· παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ρήτορσιν ἐπεκράτει ὁ θρίαμβος τῆς φύσεως, παρὰ τοῖς Πατράσιν ὁ θρίαμβος τῆς χάριτος, ἐκεῖ ἡ ρητορεία ἀνθρώπου, ἐνταῦθα ἡ γλῶσσα Θεοῦ, παρ' ᾧ πᾶν ἀληθές, ὑψηλὸν καὶ ἔξοχον. Πῶς ἔμελλον οἱ ἄνδρες οὗτοι νὰ μὴ ᾔναι εὐγλωττοί, ἂν ἡ εὐγλωττία συνίσταται οὐ μόνον εἰς τὸ εὐδάσκειν καὶ συγκινεῖν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀρέσκειν; Ἐκ τοῦ θαυμαστοῦ κάλλους τοῦ ἀντικειμένου ἀνεπαισθήτως ἐμορφοῦτο γλῶσσα ὡραία, ἀπλότης εὐγενῆς, οἰκειότης ἀξιέραστος· τὸ μέγεθος τῶν ἐννοιῶν συνεπήγετο τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς φρά-

σειως, τὸ ὕψος τῶν αἰσθημάτων ἐπέχεεν ἐπὶ τοὺς λόγους αὐτῶν, κάλλος ἀπαράμιλλον, κύρος ἱερόν.

Ἀναντίρρητον ἄρα, ὅτι οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πολὺτιμον κειμήλιον εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ρήτορα. Τίς δ' ἀγνοεῖ ὅτι πάντες πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν οἱ ρήτορες ἐμορφώθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐν τῇ ρητορικῇ σχολῇ τῶν πατέρων, τῆς Ἐκκλησίας; Ἴνα παραλίπωμεν τοὺς λοιπούς, τίς ἀγνοεῖ ὅτι ὁ Bossuet, ὁ Bourdaloue, ὁ Massillon συχνότατα ἀναφέρουσι τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν καὶ ὠραιότατα μέρη τῶν λόγων τούτων ὀφείλουσιν εἰς τὴν ἀπομίμησιν, τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας; Ἦ τὴν σημασίαν, τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν ρήτορα ὑποδεικνύων ὁ Maury ἐν τῇ ρητορικῇ τοῦ ἁμβωνος ἀναφωνεῖ: «Χριστιανοὶ ρήτορες! εἴθε οἱ διάκονοι τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ὀφείλετε ἄρα νὰ λαμβάνητε ἐκ τῶν ἱερῶν βιβλίων τὴν οὐσίαν τῶν λόγων ὑμῶν, καὶ νὰ λαλήτε συνήθως τὴν γλώσσαν τοῦ ἀοράτου ρήτορος, ὃν ἀναπαριστᾶτε. Ἡ ἀγία Γραφή, ἣτις πρέπει νὰ ᾔηται ἡ ψυχὴ τῆς ρητορείας ὑμῶν, δὲν ἀρκεῖ εἰς τὴν ὑμετέραν διακονίαν, ἂν, εἰς τὴν ζῶσαν ταύτην πηγὴν τῆς Γραφῆς δὲν προσθέσητε καὶ τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ χριστιανισμοῦ, οὔτινος ἢ διδασκαλία εὑρίσκειται συμπληρωμένη ἐν τῇ παραδόσει τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.»²

Ἀλλὰ θὰ ἠπατάτο ὁ νομίζων ὅτι πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καὶ ρήτορες καὶ ὅτι πάντας ἀνεξαιρέτως ὀφείλει ὁ ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ, νὰ μελετᾷ καὶ ἀπομιμῆται. Ὅχι ρήτορες ἐκ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὀλίγιστοι καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ὀλιγίστων ἡ ρητορεία δὲν ἐκφαίνεται ἐν πᾶσιν αὐτῶν τοῖς λόγοις: τινὲς μόνον ἢ ἐλάχιστοι τῶν λόγων αὐτῶν δύνανται νὰ ταχθῶσιν εἰς τὰ ἔξοχα ρητορικὰ καλ-

¹ Ἴδε, Maury, Eloquence de la chaire, σ. 398 καὶ Nourrisson, Les pères de l'église latine, ἐν τῇ εἰσαγωγῇ.

² Maury αὐτ., σ. 392.

λιτεχνήματα. Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἦσαν μὲν ἔξοχοι κατὰ τὸν βίον καὶ τὴν ἀγνότητα, οὐχὶ ὅμως διὰ τοῦτο καὶ ρήτορες: κατώρθωσαν πολλὰ καὶ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔγραψαν διὰ τοῦτο μόνον ὠραῖα: ἐνόουν νὰ λαλήσωσιν ἐπιτυχῶς πρὸς τὸν Θεόν, οὐχὶ ὅμως πάντοτε καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Κατὰ ταῦτα ὁ ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ πρέπει νὰ ἐκλέγῃ οὐ μόνον ἐκ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν λόγων αὐτῶν. Δύναται πατήρ τις νὰ κατέχη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας θέσιν ἐπιφανῆ εἴτε διὰ τοῦ βίου εἴτε διὰ τῆς λοιπῆς αὐτοῦ ἐνεργείας: ἀλλ' ἂν δὲν προσφέρῃ τι ἔκτακτον ἐν τῇ ρητορείᾳ, δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ρήτορα ὡς ἀντικείμενον ἰδίας μελέτης ἀξίον. Διὸ δικαίως προστίθησιν, ὁ αὐτὸς Maury τάδε: «Συνιστῶντες θερμῶς εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ρήτορας τὴν συχνὴν μελέτην τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, πάρρω ἀπέχομεν τοῦ ν' ἀπαιτήσωμεν παρὰ τῶν ἱεροκλήρυκων, νὰ μελετῶσι πάντας ἀνεξαιρέτως: διότι οὐδ' ἅπας αὐτῶν ὁ βίος θὰ ἤρκει εἰς τοῦτο. Ὁ ἱεροκλήρυξ καλῶς μὲν θὰ πράξῃ ρίπτων βλέμμα ἐταστικόν, ἐπὶ πάντας τοὺς πατέρας, ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἐπιστήσῃ ἰδιαζόντως τὴν προσοχὴν εἰς δύο ἢ τρεῖς ἐκ τῶν μεγάλων πατέρων, καὶ νὰ μελετᾷ τὰ ρητορικὰ αὐτῶν ἀριστουργήματα, ἐκλέγων ἐξ αὐτῶν ὡς μέλισσα ὅ,τι καλόν, ὠραῖον καὶ χρήσιμον εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ.»¹

Ὅτι ἐκ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας διακρίνονται μάλιστα ἐπὶ ρητορείᾳ οἱ ἑλληнес πατέρες, τοῦτο κεῖται ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας: ἐκ δὲ τῶν ἐλλήνων πατέρων προσέχουσιν ὀριδίως ὁ Ἀθανάσιος, ὁ Βασίλειος, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός καὶ ὁ Χρυσόστομος. Τοὺς τέσσαρας τούτους πατέρας τῆς Ἐκκλησίας προτιθέμεθα νὰ ἐξετάσωμεν ὡς ρήτορας ἐκκλησιαστικοὺς καὶ χάριν μὲν εὐρυτέρου κύκλου ἀναγνωστῶν, ἰδίως ὅμως τῶν περὶ τὴν χριστιανικὴν ρητορείαν ἀσχολουμένων, εἰς οὗς πολλὰ πλῆθους ὠφελείας πρόξενοι δύνανται ν' ἀποβάσῃ τοιαῦται μελέται.

¹ Maury αὐτ., σ. 398.

Ἀρχόμεθα δὲ ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ ἀπὸ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνῶ.¹

Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἐγεννήθη τῷ 325 μ. χ. ἐν Ἀριανζῶ, χωρίῳ παρὰ τὴν Ναζιανζόν, κωμόπολιν τῆς δευτέρας Καππαδοκίας. Σπουδάζας δ' ἐν Ἀθήναις μετὰ τοῦ ἀχαρίστου αὐτοῦ φίλου Βασιλείου, προεχειρίσθη εἰς πρεσβύτερον τῷ 369 ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐπισκόπου τῆς Ναζιανζοῦ, καὶ ὑπερήσπισε τὴν πίστιν τῆς Νικαίας μετὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως, μεθ' ἧς καὶ ὁ Βασίλειος καὶ ὁ Γρηγόριος Νύσσης. Ὁ Γρηγόριος ἐγένετο ἔπειτα διὰ τοῦ Βασιλείου ἐπίσκοπος Σασίμων, τῆς γενεθλίου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ἦλθε περὶ τὸ 371 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐργάζετο καὶ ἐκήρυττεν ἐν τῷ ναῶ τῷ ἐπωνομαζομένῳ τῆς Ἀναστασίας, ἐγένετο μετ' οὐ πολὺ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, παρητήθη μετ' ὀλίγας ἐβδομάδας, ἐγκατέλιπε τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τριετὴ ἐνεργὸν βίον, ἀπεχώρησεν εἰς Καππαδοκίαν ἐν τινὶ ἐξοχῇ καὶ ἀπέθανε τῷ 389 ἢ 390. Καίπερ ἀφιερῶθη εἰς τὸν θεωρητικὸν βίον, εἰλκύσθη ὁμως εἰς τὸν πρακτικόν. Ἐνθουσιασμός μέγας πρὸς τὸ θεῖον ἐπλήρου τὴν καρδίαν αὐτοῦ· ἀκλόνητος ἐν ταῖς πεποιθήσεσιν αὐτοῦ συνῆπτε τὸ πρᾶον μετὰ τῆς σταθερότητος· ἡ ἰσχυρὰ αὐτοῦ διάνοια ἐπειθεν, ἡ ἐξοχος αὐτοῦ ρητορεία ἐσαγήνευε. Μὴ κολακεύων τοὺς ἰσχυροὺς ἤτο πατήρ καὶ προστάτης πάντων τῶν θλιβομένων καὶ δυστυχῶν. Εὐαίσθητος εἰς μεγάλας ἀποφάσεις, ἐδεικνύετο πρόθυμος καὶ ἐν τοῖς μικροῖς ταπεινὸς ἐν ταῖς εὐτυχίαις, ὑπέμενε τὰς δυστυχίας μετὰ θάρρους· ἀπεύδων πρὸς ὅ,τι εὐγενές καὶ ἐξοχόν, ἐξέφραζε σφοδρὰ παράπονα πρὸς τὸν στενότετον αὐτοῦ φίλον Βασίλειον, ὅτι οἱ εὐσεβεῖς καὶ ἅγιοι ἄνδρες εἶναι καὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι, καὶ ὅτι τοσοῦτον καθαρὰ φιλία δὲν ὑπῆρξεν ἀμιγῆς διαταράξεων.

Ὁ Γρηγόριος ἠκροάσατο τῶν διασηματέρων ρητόρων ἐν Καισαρίᾳ τῆς Παλαιστίνης, Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Ἀθήναις. «Τοσοῦτον

¹ Τὰς μελέτας ταύτας ἐλπίζομεν σὺν Θεῷ ὅτι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐξακολουθήσωμεν, περιλαμβάνοντες ἐν αὐταῖς τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν ρητόρων οὐ μόνον τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν.

ὃ ἠδδοκίμησεν ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει περὶ τὴν σκουδὴν τῆς φιλοσοφίας, μαθηματικῆς, ῥητορικῆς τε καὶ ποιητικῆς, ὥστε οἱ ἐκεῖ σοφοὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἐπιμόνως ἵνα μένη ἐν τῇ παρ' αὐτοῖς σχολῇ δημοσίᾳ διδάσκων.¹ Κατὰ δὲ τὸν Villemain φαίνεται μάλιστα ὅτι ὁ Γρηγόριος διέτριψεν ἐν Ἀθήναις μακρότερον τοῦ φίλου αὐτοῦ Βασιλείου, διδάξας τὴν ρητορικὴν.² Ὁ Γρηγόριος ἠγάπα καὶ ἐκαλλιέργει κατ' ἐξοχὴν τὴν ρητορικὴν, ἐθίσθη αὐτὴν ὡς ἐν τῶν πολυτιμοτέρων λειψάνων τοῦ ἐθνισμοῦ, ὡς τὸν προσφιλέστατον συνοδὸν καὶ τὸν ἰσχυρότατον ἀντιλήπτορα ἐν τοῖς ἀγῶσιν. Οἱ ἀκροαταὶ συνέρρεον παμπληθεῖς, ἐξ ἀπωτάτων μερῶν πολλάκις, μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας καὶ προσοχῆς ἀκροώμενοι τῶν εὐγλωττῶν κηρυγμάτων τοῦ διαπρεποῦς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ρήτορος καὶ ποιμενάρχου.

Οὐδεὶς σχεδὸν ὑπάρχει ἐκκλησιαστικὸς πατήρ ἢ συγγραφεὺς, ὅστις δὲν θαυμάζει τὴν ρητορείαν τοῦ Γρηγορίου. Εἶναι περίεργον, ὅτι τινὲς τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας οὐδὲν θέλουσι νὰ εἰξεύρωσι περὶ ἀττικῆς ὕφους καὶ καλλιτελείας ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ λόγῳ, καὶ ὁμως ἐπαινοῦσι καὶ θαυμάζουσι τὸν ρήτορά ἐκεῖνον, ὅστις ἐν τοῖς πρώτοις μεταξὺ τῶν ἐλλήνων καὶ λατίνων ἐκκλησιαστικῶν ρητόρων ἀνέδειξε τοὺς λόγους αὐτοῦ πρότυπα ἀληθοῦς ρητορικῆς κάλλους καὶ ἀττικῆς χάριτος καὶ εὐγλωττίας. Ὁ ἀκούων ἢ ἀναγινώσκων τοὺς λόγους τοῦ Γρηγορίου ἀδύνατον νὰ μὴ αἰσθανθῇ τὸ ἡδὺ καὶ τερπνὸν καὶ νὰ μὴ ἐλκυσθῇ ὑπὸ τοῦ κάλλους καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου. Ἐνταῦθα ἐγκεῖται ὁ θρίαμβος τῆς ἀληθοῦς ρητορείας, τῆς ρητορείας ἐκείνης, ἥτις ἐπὶ βάσεως στερεᾶς ἐδραζομένη, πόρρω ἀπέχει τῆς ἀπλῆς ρητορικῆς ἐπιδείξεως, τῆς ἐζητημένης χάριτος τοῦ λόγου.

Τὸ πρῶτον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ ὕφους τοῦ Γρηγορίου εἶναι τὸ ὕψος, προσὸν βαθείας μελέτης τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος καὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς. Τὸ ὑψηλὸν δὲ τοῦτο ὕψος καταφαίνεται ἰδίως ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν μυστηρίων, ἅτινα πραγμα-

¹ Κοντογόπου ἐνθ' ἀνωτ. Β. σ. 88B.

² Villemain ἐνθ' ἀνωτ. σ. 126.

τεύεται ὁ Γρηγόριος ἐν γλώσσῃ ἀνταξία τοῦ ὕψους τῆς ὑποθέσεως. Πρὸς τούτοις τὸ ἕφος τοῦ Γρηγορίου διακρίνουσιν ἡ συντομία καὶ ἡ ἐμβριθεία. Δι' ὀλιγίστων συλλαβῶν καὶ λέξεων ἐκφράζει ὁ Γρηγόριος πολλὰ, μὴ παραβλαπτοῦσης τῆς συντομίας ταύτης τὴν σαφήνειαν τοῦ λόγου. Πάντοτε μένει ὁ αὐτός, εἴτε ἐπαινῶν ἢ ψέγων, εἴτε διδάσκων ἢ πείθων· εἶναι κάτοχος καὶ γνώστης τῆς γλώσσης· ὅ,τι ὑπάρχει ἐν τῇ γλώσσῃ ὠραῖον καὶ ὑψηλόν, τοῦτο μεταχειρίζεται οὐχὶ ὡς δοῦλος, ἀλλ' ὡς κύριος· ἐντέθειν δὲ ἡ λεπτότης, ἡ εὐγένεια, ἡ φυσικὴ ἐκείνη χάρις ἢ ἐπανθοῦσα ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ, ἢ εὐχέρεια ἐν τῇ περιγραφῇ, ἢ γονιμότης εἰς ἰδέας καὶ παραστάσεις, ἢ αὐστηρὰ τῶν ἐννοιῶν σύνδεσις, πᾶν ὅ,τι, συντόμως εἰπεῖν, ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατοῦ. Ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Γρηγορίου ἐνυπάρχει μυστηριώδης δύναμις, γόητρόν τι, ὅπερ οὐχὶ εὐχερῶς δύναται πᾶς τις νὰ κατανοήσῃ. Μεταχειρίζεται δὲ ἡδέως ὁ Γρηγόριος τὸν ἐπαγωγικὸν συλλογισμὸν, καὶ ἀναιρῶν ἢ προσβάλλων ἀγαπᾷ νὰ ρίπτῃ τὰ βέλη οὐχὶ ἀπ' εὐθείας, ἀλλ' ἐκ πλαγίου. Τὸ ἕφος τοῦ Γρηγορίου ἠδύνατό πως νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ τοῦ Ἰσοκράτους, ἀνὰ παρὰ τῷ Ἰσοκράτει ἡ τέχνη δὲν ἦτο ὑπεράγαν καταφανής, ὁ ρητορικὸς κόσμος λίαν προσπεποιημένος, ἐνῶ παρὰ τῷ Γρηγορίῳ ἡ τέχνη ὑπολανθάνει καὶ ὁ ρητορικὸς κόσμος φέρει τι ἀνδρικόν. Τὰ πλεονεκτήματα λοιπὸν τοῦ ὕψους τοῦ Γρηγορίου δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν ὡς ἑξῆς, ἥτοι δυνάμεις καὶ ταχύτης ἐννοιῶν, ζωηρότης αἰσθημάτων, παράστασις ποιητικῆ, φαντασία ἔξοχος, εὐγενὴς καθόλου τῆς γλώσσης μορφή. Ἀλλὰ καὶ χωλαίνει ἐν πολλοῖς τὸ ἕφος τοῦ Γρηγορίου· περίοδοι σχοινοτενεῖς, λίαν ἐκτεταμέναι προτάσεις, πικροὶ σαρκασμοί, ἐζητημένη πως γλαφυρότης καὶ οὐχὶ σπανίως τάσις πρὸς εἰρωνικὰς καὶ ἐκθαμβούσας ἀντιθέσεις, αὗται εἶναι αἱ ἐλλείψεις, ἃς εἶχε κοινὰς μετὰ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ δῶρον ἤνοιτο μετὰ τοῦ ρητορικοῦ, καὶ ἐξεδηλοῦτο ἡ ἀκανόνιστος ἐκείνη λάμψις τῆς φαντασίας, ἀνάμικτος μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς γλώσ-

σης λεπτοτήτων, ἢ προσπεποιημένη ἐγείνη πολυτέλεια μετὰ τῶν βαθυτάτων καὶ ἀληθεστάτων ἀνυψώσεων.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀπολύτως ἀναγκαῖον νὰ κατέρχηται τις εἰς τὴν γλώσσαν τοῦ λαοῦ προσλαμβάνων τὸ ἰδίωμα αὐτοῦ. Τούναντίον δεικνύει ὁ Γρηγόριος, ὅτι ὀφείλει τις ν' ἀνυψοῖ τὸν λαὸν εἰς τὴν γλώσσαν αὐτοῦ καὶ ὅτι δύναται τις νὰ ἦναι σαφὴς καὶ εὐληπτος μεθ' ὅλον τὸ ἕφος τῶν ἐννοιῶν, μεθ' ὅλην τὴν λαμπρότητα καὶ ἰσχὺν τῆς γλώσσης. Ἀπαιτεῖται μόνον θέλῃσις ἰσχυρὰ καὶ ἀσκησις, ἵνα τις ὅλως καθαρῶς ἡ γλώσσαν καταστήσῃ καταληπτὴν καὶ τοῖς ἀπλουστάτοις, διαφθεῖρει δὲ τὸ τέλειον καὶ τὸ καλὸν τοῦ ὕψους ὁ λαλῶν τὴν κοινὴν τοῦ λαοῦ γλώσσαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ νὰ ἦναι σαφὴς καὶ καταληπτὸς.

Ἡ περὶ Τριάδος διδασκαλία μεγάλην ἐπέχει θέσιν ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Γρηγορίου, καὶ τινες τῶν λόγων αὐτοῦ διὰ τοῦτο φαίνονται ὀλίγον δημώδεις· εἰς τοὺς ἀκροατὰς ὁμοῦς τοῦ Γρηγορίου ἦσαν καταληπτοί, διότι τὰ δογματικὰ ταῦτα ζητήματα ἀπετέλουν αὐτὸ τὸ κέντρον τῶν συζητήσεων τοῦ λαοῦ, καὶ ὁ λαὸς ἐπεθύμει πάντοτε νέας ν' ἀκούῃ ἐξηγήσεις περὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἡμέρας, ἅτινα ἀπησχόλουν ἐξίσου καὶ αὐλὴν καὶ κλῆρον καὶ πεπαιδευμένους καὶ ἀπαιδεύτους.

Ἐνῶ οἱ πλεῖστοι λόγοι τοῦ Χρυσοστόμου στηρίζονται ἐπὶ ρητῶν ἢ περικοπῶν τῆς ἀγίας Γραφῆς, παρὰ Γρηγορίῳ εἰς μόνος ὑπάρχει λόγος, ὁ λζ', φέρων τὴν ἐπιγραφὴν· λόγος εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου· «Ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους,» καὶ τὰ ἑξῆς. Πάντες οἱ λοιποὶ λόγοι τοῦ Γρηγορίου ἀναπτύσσονται ἐλευθέρως εἴτε πρὸς συζήτησιν θεματός τινος, εἴτε ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἑορτῆς, εἴτε εἰς πανηγυρισμὸν προσώπων, εἴτε εἰς ἀναίρεσιν αἱρέσεων. Τὸν πρῶτον αὐτοῦ λόγον ἀπήγγειλεν ὁ Γρηγόριος κατὰ τὸ πάσχα μετὰ τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ εἰς πρεσβύτερον, ἐκτίθησι δ' ἐνταῦθα τὰ αἴτια, ὧν ἕνεκα ἀπέσχε μέχρι τοῦδε τῆς ἱερωσύνης, καὶ παριστᾷ ὑψηλὰ καὶ δυσχερῆστατα τὰ καθήκοντα τοῦ ἀληθοῦς πνευματικοῦ ποιμένος (πρβλ. λόγ. α' καὶ β'). Μετὰ δυνάμει λόγου οὐ τῆς τυχοῦσης ἐκτίθησι

τὰ αἷτια ταῦτα ὁ Γρηγόριος ἐν τῇ λαμπρᾷ αὐτοῦ ταύτῃ συμβολῇ εἰς τὴν ποιμαντορικὴν ἐπιστήμην, ἀπαριθμῶν δ' εὐγλώττως τὰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας τῆς ἱερωσύνης λέγει πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τὰ ἐξῆς ἀξιοσημεῖωτα· «Πρὸς δὲ τούτοις πρᾶγμα ἔπαθον, ἐκλαλήσω γὰρ πρὸς ὑμᾶς πᾶν τὸ ἀπόρρητον, οὐκ οἶδ' εἴτε ἀγροῖκον, εἴτε ἐλεύθερον, ἔπαθον δ' οὖν ἠσχύνθη ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ὅσοι, μηδὲν τῶν πολλῶν ὄντες βελτίους, μέγα μὲν οὖν, εἰ καὶ μὴ πολλῶ χεῖρους, ἀνίπτοις χερσίν, ὃ δὴ λέγεται, καὶ ἀμυήτοις ψυχαῖς τοῖς ἁγιωτάτοις ἑαυτοὺς ἐπεισάγουσι καὶ πρὶν ἄξιοι γενέσθαι προσιέναι τοῖς ἱεραῖς, μεταποιοῦνται τοῦ βήματος, θλίβονται τε καὶ ὠθοῦνται περὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, ὡσπερ οὐκ ἀρετῆς τύπον, ἀλλ' ἀφορμὴν βίου τὴν τάξιν ταύτην εἶναι νομίζοντες, οὐδὲ λειτουργίαν ὑπεύθυνον, ἀλλ' ἀρχὴν ἀνεξέταστον. Καὶ εἰσὶ σχεδὸν τι πλείους κατ' ἀριθμὸν ἢ ὁπόσων ἀρχουσι· δειλαῖοι τῆς εὐσεβείας, καὶ ἄθλιοι τῆς λαμπρότητος· ὥστε ἔμοι γε δοκοῦσι, προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ τοῦ κακοῦ, μηδὲ ἔχωσι λοιπὸν ὧν ἀρξουσι, πάντων διδασκόντων ἀντὶ τοῦ διδασκτοῦς εἶναι Θεοῦ, ὡς φησὶν ἡ ἐπαγγελία, καὶ πάντων προφήτευσόντων, ὥστε εἶναι καὶ Σκούλ ἐν προφήταις, κατὰ τὴν παλαιὰν ἱστορίαν καὶ παροιμίαν. Οὐδὲν γὰρ οὕτω πολὺ κατ' οὐδένα καιρὸν ὅτ' ἐστίν, οὐτ' ἐγένετο, ἄλλοτε ἄλλων ἀκμασάντων τῶν κατ' ἠξάντων, ὡς νῦν χριστιανοῖς τὰ τοιαῦτα καὶ ὄνειδη καὶ ἀκαταστάτα. Ὡς εἰ καὶ στησαι τὴν φορὰν κρεῖσσον ἢ καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ τὸ γε μισεῖν καὶ ἀισχύνεσθαι μέρος εὐσεβείας οὐ τὸ σμικρότατον» (λόγ. β' Α. 415 πρὸς αὐτ. 457).¹ «Καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; ἀναφωνεῖ ὁ Γρηγόριος. Οὐ γὰρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύειν δυνάμενοι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ἀναμιγνύναι τὸν οἶνον ὕδατι· τὸν εὐφραίνοντα καρδίαν ἀνθρώπου λόγον τῷ πολλῷ καὶ εὐώνῳ καὶ χαμαὶ συρομένῳ καὶ ἐξιπέτῳ καὶ εἰκῇ ρέοντι, ὥστε αὐτοὶ τε παρακερδαίνειν ἐκ τῆς καπηλείας, ἄλλοτε ἄλλως ὁμιλοῦντες τοῖς πλησιάζουσι καὶ πᾶσι πρὸς χάριν· ἐγγαστρίμυθοί τινες ὄντες καὶ κενολόγοι, τὰς

ἑαυτῶν ἡδονὰς θεραπεύοντες λόγοις ἐκ γῆς φωνουμένοις καὶ δυομένοις εἰς γῆν· ὡς ἂν μάλιστα ζημιοῦντες αὐτοὺς ἢ ἀπολύντες, καὶ αἷμα ἀθῶον ἀπλουστέρων ψυχῶν ἐκχέοντες ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἐκζητηθησόμενον» (αὐτ. σ. 453). Ἀλλὰ μόλις ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα αὐτοῦ καὶ ἐδοκίμασε τὸ εὐμετάβολον τῆς ἀνθρωπίνης εὐνοίας. Οἱ πιστοὶ τῆς Ναζιανζοῦ, οἵτινες ἐπιμόνως εἶχον καλέσει αὐτὸν παρ' ἑαυτοῖς, ἐδεικνύοντο ἀδιάφοροι πρὸς τὸν Γρηγόριον καὶ ἀμελῶς εἶχον περὶ τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων αὐτοῦ. Ὁ Γρηγόριος ἀπαγγέλλει τὸν τρίτον λόγον ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, ἐλέγχων ἠπίως καὶ ἐπαινῶν συνετῶς· «Πῶς, λέγει ἀρχόμενος μετὰ πάθους ὁ Γρηγόριος, πῶς βραδεῖς ἐπὶ τὸν ἡμέτερον λόγον, ὧ φίλοι καὶ ἀδελφοί, καίτοι γε ταχεῖς εἰς τὸ τυραννῆσαι, καὶ τῆς ἡμετέρας ἀκροπόλεως ἀποσπᾶσαι τῆς ἐρημίας, ἣν ἐγὼ πάντων μάλιστα ἠσπασάμην, καὶ ὡς συνεργὸν καὶ μητέρα τῆς θείας ἀναβάσεως, καὶ θεοποιόν, διαφερόντως ἠγάσθην τε καὶ παντὸς τοῦ βίου προεστησάμην; Πῶς ὁ λαβεῖν ἐποθεῖτε περιφρονεῖτε λαβόντες, καὶ βελτίους ἐφάνητε ποθεῖν ἀπόντας, ἢ ἀπολαύειν παρόντων, ὡσπερ κρατῆσαι μᾶλλον τῆς ἡμετέρας φιλοσοφίας ἢ ὄνασθαι ταύτης θελήσαντες; Ἢ καλὸν μοι καὶ τοῦτο εἰπεῖν· ἐγεννήθημεν ὑμῖν εἰς πλησμονὴν, πρὶν γευσθῆναι, καὶ πείραν δοῦναι· τὸ παραδοξότατον» (λόγ. γ' Α'. 517).

Ἐκ τῶν πρώτων τούτων δειγμάτων τῆς ρητορείας αὐτοῦ μεταβῶμεν εἰς τοὺς πανηγυρικοὺς τοῦ Γρηγορίου, ἐν οἷς εἰς Καισάριον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν ἐπιτάφιος, εἰς τὴν ἀδελφὴν ἑαυτοῦ Γοργονίαν ἐπιτάφιος, εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἀρχιεπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, καὶ εἰς Βασίλειον ἐπίσκοπον Καισαρείας Καππαδοκίας ἐπιτάφιος. Ἐν τοῖς πανηγυρικοῖς τούτοις ἀναπτύσσει ὁ Γρηγόριος πολλὴν τέχνην, μεταχειρίζεται ζωηρὰς εἰκόνας, ἐκφράσεις ἰσχυρὰς καὶ πλουσίας· περιγράφει ἐπιτυχῶς, συγκινεῖ καὶ ἐξαίρει μετ' εὐγενοῦς ἀπλότητος καὶ ἀφελείας τὴν ἀντίθεσιν μεταξύ

θανάτου και ζωής· ἀλλ' εἶναι ἐν μέρει οἱ λόγοι οὗτοι λίαν πομπώδεις, ἐκθαμβοῦσι μᾶλλον ἢ ἐξεγείρουσι και παριστῶσι, μηδ' αὐτοῦ τοῦ εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ἐξαιρουμένου, γενικᾶς ἀρετᾶς ἀντὶ νὰ εἰδικεύσωσιν αὐτὰς και ἀπεικονίσωσι τὸν βίον τῶν ἐγκωμιαζομένων. Ἐν τῷ λόγῳ εἰς Καισάριον παριστᾶ ἐξόχως ὁ Γρηγόριος τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων λέγων· «Πόσον ἡμᾶς ἐφθη Καισάριος; Πόσον ἔτι τὸν ἀπελθόντα θρηνήσωμεν; Οὐ πρὸς τὴν αὐτὴν ἐπειγόμεθα μονήν; Οὐ τὸν αὐτὸν ὑποδυσόμεθα λίθον αὐτίκα; Οὐχ ἡ αὐτὴ κόνις μετὰ μικρὸν ἐσόμεθα; Οὐ τοσοῦτον κερδανούμεν ἐν ταῖς μικραῖς ταύταις ἡμέραις, ὅσον πλείω κακά, τὰ μὲν ἰδόντες, τὰ δὲ παθόντες, τὰ δὲ και πράξαντες ἴσως, λειτουργῆσαι τῷ τῆς φύσεως νόμῳ τὴν κοινήν εισφοράν και ἀσάλευτον, και τοῖς μὲν ἐπαπελθεῖν, τῶν δὲ πραπελθεῖν, και τοὺς μὲν κλαῦσαι, ὑπὸ δὲ τῶν θρηνηθῆναι, και παρ' ἄλλων ἀντιλαβεῖν ὃν προησεινέγκαμεν ἄλλοις τῶν δακρύων ἔρανον. Τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν, ἀδελφοί, τῶν ζώντων πρόσκαιρα· τοιοῦτο τὸ ἐπὶ γῆς παίγνιον· οὐκ ὄντας γενέσθαι, και γενομένους ἀναλυθῆναι. Ὅναρ ἐσμέν οὐχ ἰστάμενον, φάσμα τι μὴ κρατούμενον, πτησίς ὀρνέου παρερχομένου, ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἔχνος οὐκ ἔχουσα, κόνις, ἀτμίς, ἐωθινὴ δρόσος, ἀνθος καιρῷ φύομενον, και καιρῷ λυόμενον» (Α. 777). Εἶτα προτρέπει νὰ μὴ ἀφοσιώμεθα εἰς τὰ πρόσκαιρα, και τελευταῖα λέγων ὅτι δὲν πρέπει νὰ φοβώμεθα μὴ τὸ σῶμα διαφθαρέν διαλυθῆ, ἀλλὰ μὴ δὲν δυνηθῶμεν νὰ γίνωμεν κληρονόμοι τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Ἐν τῷ λόγῳ εἰς τὴν Γοργονίαν περιγράφει τὰς ἀθουρούβους οικιακᾶς ἀρετᾶς εὐσεβοῦς παρθένου, τὰς νύκτας τὰς ἀφιερωθείσας εἰς τὰς ἀγρυπνίας και προσευχᾶς, τὸ τρυφερόν σῶμα τὸ ὑπὲρ τὴν φύσιν ὑψωθὲν, τὸ ἐνθερμόν τῆς εὐσεβείας, ἣτις οὔτε ψυχὸς οὔτε σκότος ἐγίνωσκε, τὸν θάνατον αὐτῆς ἐν ὕμνοις. «Ἐλύετο μὲν ἤδη και ἀνέπνεε τὰ τελευταῖα, και χορὸς περὶ αὐτὴν οικείων τε και ξένων χαριζομένων τὰ προπεμπτήρια· και μητρὸς γηραιᾶς ἐπίνευσις, και ψυχῆς σπαραγμὸς ζηλοτυπούσης τὴν ἐκδημίαν, και φίλτρον ἀπάντων ἀγωνία σύγκρατον, τῶν μὲν ὅ,τι

ἀκούσωσι ποθούντων, μνήμης ἐμπύρευμα, τῶν δὲ ὅ,τι φθέγγονται, πολμῶντος δὲ οὐδενός. Και κωφὰ τὰ δάκρυα, και ἡ τῆς λύπης ὠδὴν ἀθεράπευτος (οὐδὲ γὰρ ὅσιον ἐδόκει θρήνοις τιμᾶν τὴν οὕτω χωριζομένην), σιγὴ δὲ βαθεῖα, και τελετὴ τις ὁ θάνατος. Ἡ δὲ ἀπνους τε και ἀκίνητος, και ἀφθογγος, τὸ φαινόμενον, και ἡ σιωπὴ τοῦ σώματος ἐδόκει παράλυσις, οἷον δὲ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων νενεκρωμένων, διὰ τὴν τοῦ κινουέντος ἐκχώρησιν. Ἡρέμα δὲ τῶν χειλέων κινουμένων αἰσθανόμενος ὁ πάντα τηρῶν τὰ ἐκείνης ἐπιμελῶς ποιμὴν, διὰ τὸ ἐν πᾶσι θαῦμα, και παραθεῖς τὰ ὦτα τοῖς χείλεσιν αὐτὸς διήγησαι τὸ τῆς ἡσυχίας μυστήριον, ὅ,τι ποτε ἦν και οἷον οὐδεὶς ἀπιστήσει σοῦ λέγοντος. Ψαλμωδία τὸ ὑπολαλούμενον ἦν, και ψαλμωδίας τὰ ἐξόδια ῥήματα· εἰ δὲ χρὴ τάληθές εἰπεῖν, μαρτυρία τῆς παρρησίας, μεθ' ἧς ἡ ἐξοδος» (Α. 813).

Ὁ ἐπιτάφιος εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ οὐδὲν περιέχει σχεδὸν ἐξοχὸν μέχρι τέλους. Ἐν αὐτῷ ἐκτίθησιν ὁ Γρηγόριος ἀπλούστατα τὰς ἀρετᾶς τοῦ πατρὸς, διδάσκων μᾶλλον ἢ συγκινῶν· ὁ ῥήτωρ εἶναι κύριος τοῦ πένθους αὐτοῦ, δεικνύει μάλιστα ἀσυνήθη ἀταραξίαν, και μόνον περὶ τὸ τέλος συγκινεῖται πως ἰσχυρότερον, παραμυθούμενος τὴν μητέρα αὐτοῦ· «Τὰ δὲ ἡμέτερα πῶς ἔχει; Ρεῖ τε και φθείρεται, και ἄλλοτε ἄλλην λαμβάνει μεταβολὴν. Ζωὴ γοῦν και θάνατος, ταῦθ' ἄπερ λέγεται, πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρειν δοκοῦντα, εἰς ἀλλήλα περιχωρεῖ πως και ἀντικαθίσταται. Ἡ μὲν γὰρ ἐκ φθορᾶς ἀρχομένη τῆς μητρὸς ἡμῶν, και διὰ φθορᾶς ὀδεύουσα τῆς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκστάσεως, εἰς φθορὰν καταστρέφει τὴν τοῦ βίου τούτου κατάλυσιν· ὁ δὲ τῶν ἐνταῦθα κακῶν ἀπαλλαγὴν ἔχων, και πρὸς τὴν ἄνω πολλάκις μετάγων ζωὴν, οὐκ οἶδ' εἰ κυρίως προσαγορεύοιτο θάνατος, ἐν ὀνόματι μᾶλλον ἢ πράγματι τὸ φοβερόν ἔχων· και κινδυνεύομεν πάσχειν πως ἄλογον πάθος, ἃ μὲν ἐστὶν οὐ φοβερά δεδοικότες, ἃ δὲ φοβεῖσθαι ἄξιον ὡς αἰρετώτερα περιέποντες. Μία ζωὴ, πρὸς τὴν ζωὴν βλέπειν· εἰς θάνατος, ἡ ἀμαρτία· ψυχῆς γὰρ ὄλεθρος. Τάλλα δὲ, οἷς μέγα φρονοῦσί τινες, ὄνειράτων ὄψις ἐστὶ κατὰ

τῶν ὄντων παίζουσα, καὶ ψυχῆς ἀπατηλὰ φάσματα. Ἄν οὕτως ἔχωμεν, ὦ μήτηρ, οὔτε τῆ ζωῆ μέγα φρονήσομεν, οὔτε τῷ θανάτῳ λίαν ἀνιασόμεθα. Τί τοίνυν δεινὸν πεπόνθαμεν, εἰ πρὸς τὴν ἀληθινὴν ζωὴν ἐνθένδε μεταβεθήκαμεν; εἰ στροφῶν, καὶ ἰλίγγων, καὶ κόρων, καὶ τῆς αἰσχροῦς φορολογίας ἀπηλλαγμένοι, μετὰ τῶν ἐστώτων καὶ οὐ ρεόντων ἐσόμεθα φῶτα μικρά, φῶς τὸ μέγα περιχορεύοντες; Ἄλλὰ λυπεῖ σε τὸ τῆς διαζεύξεως; ἀλλ' εὐφραινέσθω τὸ τῆς ἐλπίδος. Ἄλλὰ δεινὸν ἢ χηρεία; ἐκεῖνῳ δὲ οὐ δεινόν. Καὶ ποῦ τὸ τῆς ἀγάπης ἀγαθόν, ἑαυτῷ τὰ ράω διδόντα, τῷ πλησίον ἀπονέμειν τὰ προσαντέστερα; Τί δὲ καὶ δεινὸν ὅλως τῆ λυθησομένη μετὰ μικρόν; Ἐγγύς ἢ προθεσμία, τὸ λυπηρὸν οὐκ ἐπίμονον. Μὴ φορτίζωμεν ἀγεννέσι λογισμοῖς τὰ κουφότατα. Μεγάλων ἐστερήμεθα καὶ γὰρ τετυχήκαμεν· τὸ μὲν στερεῖσθαι, πάντων, τὸ δὲ τυχεῖν, οὐ πολλῶν. Μὴ τοῦτο καμπτέτω, ἀλλ' ἐκεῖνο παραμυθείσθω. Τὸ γὰρ κρεῖττον, νικᾶν εὐλογώτερον. Ἦνεγκας παίδων ἀποβολὴν, τῶν ὠραίων ἔτι, καὶ τῷ ζῆν ἐπιτηδείων, ἀνδρικότατα καὶ φιλοσοφώτατα· ἔνεγκε καὶ γηραιοῦ κατάθεσιν σώματος ἡδὴ τῷ βίῳ κάμνοντος, εἰ καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀπαθεστάτας ὁ τῆς ψυχῆς τόνος αὐτῷ συνετήρησεν.» (Α. 1041).

Ὁ Ἀθανάσιος ἦτο ὁμολογουμένως ἀφορμὴ ἐκτάκτου ρητορικοῦ λόγου, ἀλλ' ἀντὶ λόγου πλήρους δυνάμεως καὶ μεγαλείου ὀλιγίστας μόνον εὐρίσκομεν θέσεις, ἃς δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ἐπιτυχεῖς, οἷον περὶ τοῦ βίου τῶν ἐν ἐρήμῳ ζώντων. «Οἱ κόσμου χωρίζοντες ἑαυτοὺς, καὶ τὴν ἔρημον ἀσπαζόμενοι, ζῶσι θεῷ, πάντων μᾶλλον τῶν στρεφομένων ἐν σώματι· οἱ μὲν τὸν πάντῃ μοναδικόν τε καὶ ἄμικτον διαθλοῦντες βίον, ἑαυτοῖς μόνοις προσλαλοῦντες καὶ τῷ Θεῷ, καὶ τοῦτο μόνον κόσμον εἰδότες, ὅσον ἐν τῇ ἐρημίᾳ γνωρίζουσιν· οἱ δὲ νόμον ἀγάπης τῆ κοινωνία στέργοντες, ἐρημικοὶ τε ὁμοῦ καὶ μιγάδες, τοῖς μὲν ἄλλοις τεθνηκότες ἀνθρώποις καὶ πράγμασιν, ὅσα ἐν μέσῳ περιφέρεται, στροβοῦντά τε καὶ στροβούμενα, καὶ παίζοντα ἡμᾶς ταῖς ἀγχιστρόφοις μεταβολαῖς, ἀλλήλοισι δὲ κόσμος ὄντες, καὶ

τῆ παραθέσει τὴν ἀρετὴν θήγοντες» (Α. 1102). Ὁραῖον ἐπίσης εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς περὶ Ἀθανασίου λεγόμενον· «Ἐν κεφαλαίῳ δ' εἰπεῖν, δύο λίθων μιμεῖται φύσεις ἐπαινουμένων. Γίνεται γὰρ τοῖς μὲν παιουσιν ἀδάμας, τοῖς δὲ στασιάζουσι μαγνητῆς, ἀρρήτῳ φύσεως βία τὸν σίδηρον ἔλκουσα, καὶ τὸ στερρότατον ἐν ὕλαις οἰκείουμένη» (αὐτ. 1120)· ἢ «Ἄλλ', ὦ φίλη καὶ ἱερὰ κεφαλή, ὁ καὶ λόγου καὶ σιωπῆς μέτρα, μετὰ τῶν ἄλλων σου καλῶν, διαφερόντως τιμήσας, ἡμῖν μὲν ἐνταῦθα στήσαις τὸν λόγον, εἰ καὶ τῆς ἀληθείας ἐνδεέστερον, ἀλλὰ τοῦ γε πρὸς δύναιμι οὐ λειπόμενον» (αὐτ. 1128). Ἄλλὰ τί εἶναι περικοπαὶ τινες πρὸς ὀλόκληρον λόγον; Τί εἶναι εἷς μόνος βότρυς ἐν ὀλοκλήρῳ ἀμπέλῳ; Τί εἶναι μία μόνη τολμηρὰ γραμμὴ ἐν εἰκόνι, ἐν ἣ πάντα παρίστανται νεκρὰ καὶ ἄψυχα;

Ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ πρᾶγμα ἐν τῷ ἐπιταφίῳ εἰς Βασιλείου. Ἡ στενὴ μετ' αὐτοῦ φιλία φαίνεται παρέχουσα εἰς τὸν Γρηγόριον μείζονα ἔξαρσιν. Δυσκόλως δύναται τις νὰ εἴπῃ, ἂν ὁ Βασιλείος ἐπιτυχέστερον ἔζησεν ἢ ὁ Γρηγόριος ἐπιτυχέστερον περὶ τοῦ Βασιλείου ἔγραψεν. Ὁ λόγος οὗτος εἶναι μνημεῖον, ὅπερ οὐ μόνον τὴν εἰκόνα τοῦ Βασιλείου πιστῶς παριστᾷ, ἀλλὰ καὶ τὴν δόξαν τοῦ καλλιτέχνου ἐξαγγέλλει. Καὶ ἐνταῦθα βεβαίως ἀπαντῶσιν ἐλλείψεις, οἷον κεναὶ ἀλληγορίαι, ὀνόματα ἄνευ σημασίας καὶ τὰ παρόμοια· ἀλλὰ διὰ τοῦ ὅλου διήκει πνεῦμα καὶ ζωὴ. Οἱ ἐπὶ Μαξιμίνου διωγμοὶ, ἢ ἐν Ἀθήναις διατριβὴ, ἢ παρρησία τοῦ Βασιλείου πρὸς τὸν αὐτοκρατορικὸν ἐπίτροπον Μόδεστον, ἢ ἴδρυσις νοσοκομείου, καὶ ἰδίως ὁ ἐπίλογος, ἐν ᾧ ὁ ρήτωρ καλεῖ πάντας εἰς τὸν τάφον, ἵνα ἀπαξ ἔτι ἐπισκοπήσωσι τὴν εἰκόνα καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Βασιλείου, ταῦτα ἀποτελοῦσι τὰ ὠραιότερα τοῦ λόγου μέρη. Ἦθέλομεν ἀντιγράψαι ἅπαντα σχεδὸν τὸν λόγον, ἂν ἐπεχειροῦμεν νὰ δείξωμεν πάσας αὐτοῦ τὰς ρητορικὰς καλλονὰς· διὸ ἀρκούμεθα νὰ σημειώσωμεν ἀπλῶς τινὰ μὲν ἐκ τῆς ἐν Ἀθήναις διατριβῆς, ἅπαντα δὲ τὸν ἐπίλογον· «ὦ! πῶς ἀδακρυτὶ τὴν τούτων ἐνέγκω μνήμην; Ἴσαι μὲν ἐλπίδες ἦγον ἡμᾶς, πράγματος ἐπιφθονωτάτου, τῶν λόγων· φθόνος δὲ ἀπῆ»

ζήλος δὲ ἐσπουδάζετο. Ἄγων δὲ ἀμφοτέροις, οὐχ ὅστις αὐτὸς τὸ πρωτεῖον ἔχοι, ἀλλ' ὅπως τῷ ἐτέρῳ τούτου παραχωρήσει· τὸ γὰρ ἀλλήλων εὐδόκιμον ἴδιον ἐποιοῦμεθα. Μία μὲν ἀμφοτέροις ἐδόκει ψυχὴ, δύο σώματα φέρουσα. Καὶ εἰ τὸ πάντα ἐν πᾶσι κεῖσθαι, μὴ πειστέον τοῖς λέγουσιν· ἀλλ' ἡμῖν γε πιστέον, ὡς ἐν ἀλλήλοις καὶ παρ' ἀλλήλοις ἐκείμεθα. Ἐν δ' ἀμφοτέροις ἔργον, ἢ ἀρετὴ, καὶ τὸ ζῆν πρὸς τὰς μελλούσας ἐλπίδας, πρὶν ἐνθένδε ἀπελθεῖν, ἐνθένδε μεθισταμένοις. Πρὸς δὲ βλέποντες, καὶ βίον καὶ πράξιν ἅπασαν ἀπηθύνομεν, παρὰ τε τῆς ἐντολῆς οὕτως ἀγόμενοι, καὶ ἀλλήλοις τὴν ἀρετὴν παραθήγοντες· καὶ, εἰ μὴ μέγα ἐμοὶ τοῦτο εἰπεῖν, κανόνες ὄντες ἀλλήλοις καὶ στάθμαι, οἷς τὸ εὐθές, καὶ μὴ, διακρίνεται. Δύο μὲν ἐγνωρίζοντο ἡμῖν ὁδοί· ἢ μὲν πρώτη καὶ τιμιωτέρα, ἢ δὲ δευτέρα καὶ οὐ τοῦ ἴσου λόγου· ἢ τε πρὸς τοὺς ἱεροὺς ἡμῶν οἴκους, καὶ τοὺς ἐκεῖσε διδασκάλους φέρουσα, καὶ ἢ πρὸς τοὺς ἔξωθεν παιδευτάς. Ἄλλοις μὲν οὖν ἄλλως προσηγορίαι τινές εἰσιν, ἢ πατρόθεν ἢ οἰκοθεν, ἐκ τῶν ἰδίων ἐπιτηδευμάτων ἢ πράξεων· ἡμῖν δὲ τὸ μέγα πρᾶγμα καὶ ὄνομα, χριστιανούς καὶ εἶναι, καὶ ὀνομάζεσθαι. Βλαβεραὶ μὲν τοῖς ἄλλοις Ἀθηναί, τὰ εἰς ψυχὴν· καὶ γὰρ πλουτοῦσι τὸν κακὸν πλοῦτον, εἰδῶλα, μᾶλλον τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, καὶ χαλεπὸν μὴ συναρπασθῆναι τοῖς τούτων ἐπαινέταις καὶ συνηγόροις· ἡμῖν δ' οὐδεμία παρὰ τούτων ζημία, τὴν διάνοιαν πεπυκνωμένοις καὶ πεφραγμένοις. Καὶ εἰ τίς ἐστίν, ἢ πιστεύεται ποταμός, δι' ἄλμης ρέων γλυκὺς, ἢ ζῶον ἐν πυρὶ σκαῖρον, ᾧ τὰ πάντα ἀλίσκεται, τοῦτο ἡμεῖς ἡμεῖς ἐν πᾶσι τοῖς ἤλιξι... Παρῆν ἢ τῆς ἐκδημίας ἡμέρα, καὶ ὅσα τῆς ἐκδημίας, ἐξιτήριοι λόγοι, προπόμπιοι, ἀνακλήσεις, αἰμωγαί, περιπλοκαί, δάκρυα. Οὐδὲν γὰρ οὕτως οὐδενὶ λυπηρόν, ὡς τοῖς ἐκεῖνε συννόμοις, Ἀθηναίων, καὶ ἀλλήλων τέμνεσθαι» (B. 521—529). Τελευτῶν δ' ἐπιλέγει ὁ Γρηγόριος· «Ταῦτά σοι παρ' ἡμῶν, ὦ Βασίλειε, τῆς ἡδίστης σοὶ ποτε γλώττης, καὶ ὁμοτίμου, καὶ ἡλικος. Εἰ μὲν τῆς ἀξίας ἐγγὺς, σὴ τοῦτο χάρις· σοὶ γὰρ θαρρῶν, τὸν περὶ σοῦ λόγον ἐνεστησάμην. Εἰ δὲ πόρρω καὶ παρὰ πολὺ τῆς ἐλπίδος, τί χρὴ πα-

θεῖν, καὶ γῆρα, καὶ νόσῳ καὶ τῷ σῶ πόθῳ τετραχωμένους; Πλὴν καὶ Θεῷ φίλον τὸ κατὰ δύναμιν» (Αὐτ. 604).

Ἐκ τῶν ἠθικῶν λόγων τοῦ Γρηγορίου ἀξιοσημεῖωτοι εἶναι οἱ ἐξῆς· Περὶ φιλοπτωχίας, Περὶ τῆς πληγῆς τῆς χαλᾶζης, Εἰρηνικὸς Α', Εἰρηνικὸς Β', καὶ Εἰρηνικὸς Γ'. Εἰς τοὺς Μακκαβαίους, Εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα. Ὁ περὶ φιλοπτωχίας λόγος ἀπηγγέλθη ἐν τινὶ νοσοκομείῳ παρὰ τῆ Καισαρείᾳ, ἀλλ' οὐχὶ οὕτως ἐκτεταμένος, οἷος τανῦν σώζεται καὶ ὅστις ὁμοιάζει μᾶλλον πραγματεία. Ὁ λόγος οὗτος περιέχει ὠραιοτάτας καὶ πλήρεις ζωῆς περικοπὰς, ἀλλὰ καὶ χωλαίνει μάλιστα ἐκεῖ, ἐνθα ὁ ρήτωρ νομίζει ἴσως ὅτι ἐπέτυχε κατ' ἐξοχήν, ἕνεκα ὑπερβαλλούσης ρητορικῆς πομπῆς. Ἐπιτυχῶς ἀναπτύσσεται ἡ θέσις ἐκείνη, ἐν ἣ ὁ πτωχὸς καὶ ἡ στέρησις αὐτοῦ ἐν πᾶσιν ἀντιπαρατίθενται πρὸς τὸν πλοῦσιον καὶ τὴν ἀφθονίαν αὐτοῦ ἐν πᾶσιν. Ἐπιτυχῶς ὡσαύτως παρίστανται ἡ οἰκτρὰ κατάστασις τοῦ δεινῶς νοσοῦντος, οὗτινος τὸ πάθος μετ' ἀπαραμίλλου ἀληθῶς κάλλους περιγράφεται, ἢ ἀστάθεια τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, ὁ ἀληθοῦς καὶ ψευδῆς πλοῦτος, τὸ σκληροκάρδιον τῶν πλουσίων, ἢ καταπόνησις ἐπὶ ἀπροσδοκῆτῳ συμφορᾷ, ὁ οἶκτος πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἕνεκα Χριστοῦ κτλ. «Καλόν, λέγει, ἐρημία καὶ ἡσυχία· καὶ διδάσκει με ὁ Κάρμηλος Ἰλίου, ἢ ἔρημος Ἰωάννου, Ἰησοῦ τὸ ὄρος, εἰς ὃ πολλάκις ἀναχωρῶν φαίνεται, καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐαυτῷ συγγινόμενος. Καλόν ἢ εὐτέλεια· καὶ διδάσκει με Ἰωάννης Ὀριξὶ καμήλου σκεπόμενος. Καλόν ἢ ταπεινοφροσύνη, καὶ πολλὰ ταύτης καὶ πολλαχόθεν τὰ ὑποδείγματα, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων, ὁ πάντων Σωτὴρ καὶ Δεσπότης. Καλόν ἢ ἀκτιμοσύνη καὶ χρημάτων ὑπεροψία· καὶ μαρτυρεῖ Ζακχαῖος καὶ Χριστὸς αὐτός. Καλόν θεωρία καὶ καλὸν πράξις· ἢ μὲν, ἐντεῦθεν ἐπανιστάσα, καὶ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων χωροῦσα, καὶ τὸν νοῦν ἡμῶν πρὸς τὸ συγγενές ἐπανάγουσα· ἢ δὲ, Χριστὸν ὑποδεχομένη, καὶ θεραπεύουσα, καὶ τοῦ ἔργου τὸ φίλτρον ἐλέγχουσα. Εἰ δὲ δεῖ Παῦλον καὶ αὐτῷ Χριστῷ πειθόμενον, πρῶτην τῶν ἐντολῶν καὶ μεγίστην, ὡς κεφάλαιον νόμου καὶ προφητῶν τὴν ἀγάπην ὑπολαμ-

βάνειν, ταύτης τὸ κράτιστον εὐρίσκω φιλοπτωχίαν, καὶ τὴν περὶ τὸ συγγενὲς εὐσπλαγγνίαν τε καὶ συμπάθειαν (Α'. 861)· καὶ «Πρόκειται τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν θέαμα δεινὸν καὶ ἔλθεινόν, καὶ πᾶσι, πλὴν τῶν εἰδότων ἄπιστον, ἄνθρωποι νεκροὶ καὶ ζῶντες, ἠκρωτηριασμένοι τοῖς πλείστοις τοῦ σώματος μέρεσι, μήθ' οἷτινές ποτε ἦσαν, μηδὲ ὅθεν εἰσι μικροῦ γινωσκόμενοι· μᾶλλον δὲ τῶν ποτε ἀνθρώπων ἀθλία λείψανα· πατέρας, καὶ μητέρας, καὶ ἀδελφούς, καὶ τόπους, ἑαυτῶν γνωρίσματα λέγοντες. Ἄνθρωποι περικεκομμένοι, καὶ περιηρημένοι χρήματα, συγγένειαν, φίλους, αὐτὰ τὰ σώματα· ἄνθρωποι μόνοι τῶν πάντων ἐλευθύντες τε ἑαυτοὺς καὶ μισοῦντες ὁμοίως· οὐκ ἔχοντες πότερα μᾶλλον θρηνησῶσι, τὰ μηκέτ' ὄντα τοῦ σώματος, ἢ τὰ μένοντα· ὅσα προανάλωσεν ἡ νόσος, ἢ ὅσα τῇ νόσῳ λείπεται. Ἰὰ μὲν γὰρ ἀνήλωται δυστυχῶς, τὰ δὲ σώζεται δυστυχέστερον· τὰ μὲν οἴχεται πρὸ τῶν τάφων, τὰ δὲ οὐκ ἔστιν ὁ παραδώσων ταφῇ. Καὶ γὰρ ὁ λίαν χρηστός καὶ φιλάνθρωπος, τούτοις ἐστὶν ἀναλγητότατος· κἀνταῦθα μόνον ἐπελαθόμεθα σάρκες ὄντες, καὶ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως περικείμενοι· καὶ τοσοῦτου δέομεν θεραπεύειν τὸ συγγενές, ὥστε καὶ τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν τὴν τούτων φυγὴν νομίζομεν. Καὶ νεκρῶ μὲν ἤδη προσῆλθέ τις παλαιῶ, καὶ τούτῳ τυχὸν ὀδωδότη, καὶ ζῶων ἀλόγων ἠνεγκεν ὀδωδότη σώματα, καὶ βορβόρου πλησθεὶς ἠνέσχετο· τούτους δὲ κατὰ κράτος φεύγομεν (ὡ τῆς ἀπανθρωπίας!), ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν αὐτοῖς σπῶμεν ἀέρα, μικροῦ δυσχεραίνοντες. Τί πατρὸς γνησιώτερον; καὶ τί μητρὸς συμπαθέστερον; Ἄλλ' ἀπεκλείσθη γε τούτοις καὶ ἡ φύσις· καὶ πατὴρ παῖδα τὸν ἑαυτοῦ, ὃν ἐγέννησεν, ὃν ἀνέθρεψεν, ὃν ὀφθαλμὸν βίου μόνον ἔχειν ἐνόμισεν, ὑπὲρ οὗ πολλά Θεῶ καὶ πολλάκις προσῆύξατο, τοῦτον ὀδύρεται μὲν, ἀπελαύνει δέ, τὸ μὲν ἐκῶν, τὸ δὲ τυραννόμενος. Καὶ μήτηρ μέμνηται μὲν τῶν ὠδίνων, καὶ τὰ σπλάγγνα σποράσσειται, καὶ ἀνακαλεῖται λίαν ἐλθεινῶς, καὶ προσθεῖσα θρηνεῖ, καθάπερ τεθνηκότα τὸν ζῶντα. Τέκνον, λέγουσα, δυστυχὲς καὶ ἀθλίας μητρὸς, ὃ μοι συνεμερίσατο πικρῶς ἡ νόσος· τέκνον ἐλθεινόν, τέκνον οὐ γνωριζόμενον, τέκνον, ὃ κρη-

μνοῖς καὶ ὄρεσι καὶ ἐρημίαις ἀνεθρεψάμην, μετὰ θηρίων οἰκήσεις, καὶ σκέπη σοι πέτρα, καὶ τῶν ἀνθρώπων μόνον ὄφονται σε οἱ εὐσεβέστατοι...» (Α'. 869 κ. ἐφ.). Περὶ δὲ τῶν πτωχῶν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς πλουσίους λέγει· «Καὶ οἱ μὲν, οὐδὲ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς εὐπορήσουσιν, ἀλλὰ κείσονται πρὸ τῶν ἡμετέρων θυρῶν, ἐκλυόμενοι καὶ λιμώττοντες, οὐδὲ τὰς πρὸς τὴν αἴτησιν ἀφορμὰς παρὰ τοῦ σώματος ἔχοντες, ἐστερημένοι φωνῶν μὲν εἰς τὸ ὀδύρεσθαι, χειρῶν δέ, εἰς τὸ προτείνειν ἐφ' ἰκεσία, ποδῶν δέ, εἰς τὸ προσιέναι τοῖς ἔχουσιν, ἀναπνοῶν δέ, εἰς εὐτονίαν τῆς θρηνωδίας. Ἡμεῖς δὲ ἀνακεισόμεθα λαμπροὶ λαμπρῶς ἐπὶ στιβάδος ὑψηλῆς τε καὶ μετεώρου, καὶ τῶν περιττῶν καὶ ἀψάυστων ἐπιβλημάτων, κἀν φωνῆς ἀκούσωμεν τῶν αἰτήσεων δυσχεραίνομεν. Δεῖ δὲ ἡμῖν τὸ μὲν ἔδαφος εὐωδεῖν ἀνθεσι, πολλάκις καὶ τῆς ὥρας ἔξω, τὴν δὲ τράπεζαν κατερράσθαι μύροις, καὶ μύρων τοῖς εὐωδεστάτοις τε καὶ πολυτελεστάτοις, ἵνα καὶ μᾶλλον ἐκθηλώμεθα· παῖδας δὲ παρεστάναι, τοὺς μὲν ἐν κόσμῳ καὶ ἐφεξῆς, ἀνέτους τὰς κόμας καὶ θηλυδρίας, καὶ τῇ κατὰ πρόσωπον κουρᾷ περιεργασμένους, πλεῖον ἢ ὅσον συμφέρει λίχνους ὀφθαλμοῖς κεκοσμημένους· τοὺς δὲ τὰς κύλικας ἐπ' ἄκρων δακτύλων ἔχοντας, ὡς οἷόν τε εὐπρεπέστατά τε ὁμοῦ καὶ ἀσφαλέστατα· τοὺς δὲ ὑπὲρ κεφαλῆς ἀνεμον ταῖς ριπίσι σοφιζομένους, καὶ ταῖς ἐκ χειρῶν αὐραῖς τὸ πλῆθος τῶν σαρκῶν ἀναψύχοντας· καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις, πλήθει μὲν κρεῶν τὴν τράπεζαν, πάντων χορηγούντων ἡμῖν τῶν στοιχείων πλουσίως, ἀέρος, γῆς, ὕδατος· καὶ στενοχωρεῖσθαι τοῖς μαγείρων καὶ ὀψοποιῶν μαγγανεύμασι, ἀγῶνα δὲ εἶναι πᾶσιν, ὅστις ὡς μάλιστα τὴν λίχνην ἡμῖν καὶ ἀχάριστον κολακεύσει γαστέρα, τὸ βαρὺ φορτίον καὶ ἀρχέκακον, τὸ ἀπληστότατον θηρίον καὶ ἀπιστότατον, τὴν καταργουμένην αὐτίκα σὺν τοῖς καταργουμένοις βρώμασι. Καὶ τοῖς μὲν πολὺ τι κόρος καὶ ὕδατος, ἡμῖν δὲ καὶ μέχρι μέθης οἱ τοῦ οἴνου κρατῆρες, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν μέθην, τοῖς γε ἀκολαστοτέροις· καὶ τὸν μὲν ἀποπεμφόμεθα τῶν αἴνων, τὸν δὲ ἐγκρινοῦμεν ὡς ἀνοσμίαν, περὶ δὲ τοῦ φιλοσοφῆσομεν, ζημία δέ, εἰ μὴ προσέσται

τῷ ἐγγωρίῳ καὶ τῶν ὀνομαζομένων ξένων τις, ὥσπερ τύραννος» (ἀντ. 877).

Τὸν λόγον περὶ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης ἀπήγγειλεν ὁ Γρηγόριος ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, σιωπῶντος· ὑποδεικνύει δ' ἐν αὐτῷ ὅτι ἡ πληγὴ αὕτη τῆς χαλάζης, ἥτις μεγάλας ἐπήνευκε ζημίας εἰς τοὺς Ναζιανζηνούς, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς δικαία τοῦ Θεοῦ τιμωρία διὰ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν, καὶ ὡς δεῖγμα τῆς θείας ἀγάπης πρὸς σωφρονισμόν τῶν ἁμαρτωλῶν. «Ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, ἤσεβήσαμεν, ὅτι ἐπελαθόμεθα τῶν ἐντολῶν σου, καὶ ὀπίσω τῆς διανοίας ἡμῶν τῆς πονηρᾶς ἐπορεύθημεν· ὅτι ἀναξίως τῆς κλήσεως καὶ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ σου πεπολιτευόμεθα· ὅτι ἐγεννήθημεν ὄναιδος τῷ ἀγαπητῷ σου. Ἱερεῖς καὶ λαὸς ἐξέστημεν ἐπὶ τὸ αὐτό, πάντες ἐξεκλίναμεν, ἅμα ἠχρειώθημεν. Οὐκ ἔστι ποιῶν κρῖμα καὶ δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός. Ἀπεκλείσαμεν τοὺς οἰκτιρμούς σου, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν σου, καὶ σπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν, διὰ τὴν κακίαν ἡμῶν, καὶ τὴν πονηρίαν τῶν ἐπιτηδευμάτων ἡμῶν, μεθ' ἧς ἀνεστράφημεν. Σὺ χρηστός, ἀλλ' ἡμεῖς ἠνομήσαμεν· σὺ μακρόθυμος, ἀλλ' ἡμεῖς πληγῶν ἄξιοι. Γινώσκομέν σου τὴν ἀγαθότητα, καίπερ ἀσυνετοῦντες· ὀλίγα ὦν ἠμάρτομεν μεμαστιγώμεθα» (Α. 949). Προτρέπει ἔπειτα θερμῶς εἰς μετάνοιαν, καὶ τελευτᾷ παρακαλῶν τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, ἵνα δι' εὐχῶν καὶ δεήσεων ἐξιλεώσῃ τὴν ὀργὴν τοῦ Κυρίου, καὶ αἰτήσῃ οὐ μόνον τὴν σωματικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν πνευματικὴν, τὴν ἀγγελικὴν τροφήν τὴν ἐξ οὐρανοῦ καταβαίνουσαν.

Καὶ ἐν Κων]πόλει ὡς καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἀνατολῇ ἐπεκράτουν διενέξεις σφοδραὶ καὶ διχοστασίαι καὶ μεταξὺ τοῦ κλήρου καὶ μεταξὺ τοῦ λαοῦ. Ἐπιθυμῶν δὲ ὁ Γρηγόριος νὰ κατασιγάσῃ τὰς διαιρέσεις ταύτας τὰς ὀλεθρίας καὶ νὰ καταλλάξῃ τὰ διαμαχόμενα μέρη, ἐκφωνεῖ τοὺς τρεῖς περὶ εἰρήνης λόγους· «Εἰρήνη φίλη, τὸ »γλυκὺ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, ὃ νῦν ἔδωκα τῷ λαῷ καὶ ἀντέλαβόν. Εἰρήνη φίλη, τὸ ἐμὸν μελέτημα καὶ καλλώπισμα. Εἰρήνη φίλη, τὸ παρὰ πάντων μὲν ἐπαινούμενον ἀγαθόν, ὑπ' ὀλίγων

» δὲ φυλασσόμενον, ποῦ ποτε ἀπέλιπες ἡμᾶς, τοσοῦτος ἐξ οὗ » χρόνος ἤδη, καὶ πότε ἐπανήξεις ἡμῖν» (Α'. 1131); Δεικνύει ἔπειτα ὁ Γρηγόριος, πόσον ὀλεθρία καὶ ἀντευαγγελικὰ εἶναι αἱ διαιρέσεις, λέγων· «Ἡμᾶς δὲ εἴ τις ἐρωτήσῃ, τί τὸ τιμώμενον ὑμῖν καὶ προσκυνούμενον; πρόχειρον εἰπεῖν· Ἡ ἀγάπη. Ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν ἡ ἀγάπη ἐστὶ. Ρῆσις τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ τοῦτο χαίρει μᾶλλον ἀκούων, εἴ τι ἄλλο, ὁ Θεός. Τί δὲ νόμου καὶ προφητῶν κεφάλαιον; οὐκ ἄλλο ἢ τοῦτο συγχωρήσειεν ὁ εὐαγγελιστῆς ἀποκρίνασθαι. Τί δήποτε οὖν οἱ τῆς ἀγάπης, οὕτω μισοῦμέν τε καὶ μισοῦμεθα; καὶ οἱ τῆς εἰρήνης, πολεμοῦμεν ἀκήρυκτά τε καὶ ἀκατάλλακτα; καὶ οἱ τοῦ ἀκρογωνιαίου, διστάμεθα; καὶ οἱ τῆς πέτρας, σειόμεθα; καὶ οἱ τοῦ φωτός, ἐσκοτίσμεθα» (Α'. 1136); Ὁ τελευταῖος τῶν τριῶν τούτων λόγων εἶναι ἰδιαζόντως σφοδρὸς, ἰσχυρὸς καὶ ὠραῖος. Εἶναι μὲν πως ἄνευ τάξεως, αἱ ἰδέαι ἐκτίθενται ὡς ἐν τῷ νῷ τοῦ ρήτορος ἐπέρχονται, οὗ ἕνεκα αἱ συχνὰ ἐπαναλήψεις· αἱ κρίσεις εἶναι βεβιασμέναι καὶ τὰ ἐπιχειρήματα ἀσθενῆ, τὸ ὕφος ὑπεράγαν δριμύ· ἐν τούτοις ὁ λόγος εἶναι πλήρης ἰσχυρῶν ἐκφράσεων, ἐπιτυχῶν ἐννοιῶν καὶ παραβολῶν καὶ εἰκόνων, ἐκ τῆς ἱστορίας ἢ ἐκ τοῦ ἐθνισμοῦ εἰλημμένων.

Ὁ λόγος εἰς τοὺς Μακκαβαίους περιέχει ἴσως ἐκ πάντων τῶν λόγων τοῦ Γρηγορίου πλειότερον ἀττικὸν ἄλας, καὶ δύναται, κατὰ τὴν γνώμην τινῶν, νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν λόγον τοῦ Λυσίου εἰς τοὺς πεσόντας Κορινθίους· ὁ λόγος εἶναι σχεδὸν ἀφήγησις, βαίνουσα ὁμαλῶς καὶ τερπνῶς· ἡ γλῶσσα ἀνυψοῦται βαθμηδὸν μὲν καὶ ἐν μέτρῳ, ἀλλὰ μετὰ δυνάμειος καὶ ἄνευ περιστροφῶν. Δὲν ὑπάρχουσι μὲν εἰκόνες τολμηραὶ, παραβολαὶ ἀπροσδόκητοι, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν ἔκρυθμον ἢ ἀκανόνιστον· τὸ πᾶν ρεεὶ δίκην χειμάρρου, ἡ γλῶσσα εἶναι ἀρμόζουσα καὶ εἰς τὰ πρόσωπα καὶ εἰς τὰ πράγματα, ἡ τῶν παιδῶν πρὸς τὸν Ἀντίοχον ἰσχυρὰ καὶ ὁμῶς ἀπλή, ἡ τῶν παιδῶν πρὸς ἀλλήλους πλήρης οἰκειότητος καὶ εἰλικρινείας, ἡ τῆς μητρὸς πλήρης θαυμασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης. Τελευτᾷ δ' ὁ λόγος μετὰ συντόμου

προτροπῆς, διότι τὰ καθ' ἕνα σιωπηρῶς θίγουσι τὴν καρδίαν καὶ ἐξεγείρουσι τὸ αἶσθημα. — Ὁ λόγος εἰς τὸ ἅγιον βᾶπτισμα (Β'. 360) περιέχει πολλὰς πρακτικὰς λεπτομερείας, πρόκειται δειγμα ἐξαίρετον εἰς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦς ρήτορας, ἵνα καὶ αὐτοὺς τοὺς κατ' ἐξοχὴν δογματικοὺς λόγους καθιστῶσι προσιτοὺς τοῖς πᾶσι καὶ πρακτικοὺς, εἶναι δὲ περιπλέον ἐνδιαφέρων ὁ λόγος οὗτος, διότι περιέχει σύντομον μὲν, ἀλλὰ πλήρη ὁμολογίαν πίστεως τοῦ Γρηγορίου, ὅταν καὶ ὁ Εἰρηναῖος καὶ ὁ Τερτυλλιανὸς καὶ ὁ Ὠριγένης κατέλιπον ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν.

Ἐκ τῶν πολεμικῶν ἔργων τοῦ Γρηγορίου γνωστοὶ εἶναι ἰδίως οἱ δύο αὐτοῦ στηλιτευτικοὶ λόγοι κατὰ Ἰουλιανοῦ, διακρινόμενοι ἐπὶ δριμύτητι, ρητορικῇ ἐξάρσει καὶ λεπτῇ εἰρωνείᾳ κατὰ τοῦ ἐθνισμοῦ. Ἄλλ' ἐν τοῖς λόγοις τούτοις ὁ Γρηγόριος, ὑπὸ ζήλου ὑπερμέτρου διαφλεγόμενος, μετεχειρίσθη κατὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ ὕφος λόγου δριμύτερον τοῦ δέοντος, ἐλάχιστα δὲ ἀρμόζον εἰς τὸ ἀξίωμα ἐπισκόπου. Ὁ Γρηγόριος δὲν ἀποκρύπτει τὴν τάσιν αὐτοῦ τοῦ νὰ παραστήσῃ τὸν ἤδη τελευτήσαντα Ἰουλιανὸν ὡς φρικῶδες τέρας, ἀποκαλῶν αὐτὸν δράκοντα, ἀποστάτην, ἀσσύριον, ἐχθρὸν καθολικόν, ἀποκαλῶν αὐτὸν εἰρωνικῶς μέγαν νοῦν, εἰδωλιανὸν καὶ εἴ τι παρόμοιον. Ἐν μὲν τῷ πρώτῳ λόγῳ ζητεῖ νὰ καταδείξῃ τὸ μάταιον τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ νὰ ἐξαλείψῃ τὸν χριστιανισμόν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ νὰ παραστήσῃ τὴν θεῖαν δίκην ἐπεληθοῦσαν κατὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ. Τὸ σφοδρὸν τοῦτο τοῦ Γρηγορίου ὕφος κολάζεται ἐν μέρει ἐκ τῆς διαγωγῆς τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὅστις ὁμολογουμένως ἀνέπτυξε κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ μῖσος ἄσπονδον καὶ συστηματικῶς ἠθέλησε νὰ ἐξοντώσῃ αὐτόν, πολυτρόπως πιέζων καὶ διώκων τοὺς χριστιανούς. Ὁ Γρηγόριος εὐχαριστεῖ μὲν τῷ Θεῷ, ὅτι ἀπήλλαξε τὴν ἐκκλησίαν τοιοῦτου ἐχθροῦ, ἀλλὰ ταύτοχρόνως θρηνεῖ καὶ δέεται ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ δυστυχοῦς αὐτοκράτορος, συνιστῶν ἐν τέλει τοῦ λόγου ἐπιείκειαν καὶ φιλανθρωπίαν. «Νικήσωμεν ἐπιείκεια τοὺς συλαγωγώμενους

καὶ μάλιστα μὲν φιλανθρωπία ἔστω τὸ συγχωροῦν, καὶ ἡ τῆς ἐντολῆς δύναμις, τὴν ἴσην ἀντιδιδούσα φιλανθρωπίαν ἡμῖν, ἐν οἷς αὐτοὶ χρῆζομεν· ὧ γὰρ μέτρῳ μετροῦμεν, ἀντιμετρεῖσθαι γινώσκομεν. Μὴ δῆμευσιν ἐννοήσωμεν, μὴ βήμασι παραστήσωμεν, μὴ πατρίδος ὑπερορίσωμεν, μὴ μᾶστιξιν αἰκισώμεθα, μηδέ τι τῶν ὄσα πεπόνθαμεν, ἵν' εἴπω συντόμως, δράσωμεν. Ποιήσωμεν κάκεινους ἐπιεικεστέρους, ἂν ἄρα δυνατόν, τῷ καθ' ἡμᾶς ὑποδείγματι. Εἴ τῳ πέπονθεν υἱός, εἴ τῳ πατήρ, εἴ τῳ γυνή, συγγενής, φίλος, ἢ ἄλλος τις τῶν τιμίων, πᾶσι τὸ παθεῖν ἐμμισθον καταστήσωμεν, διὰ τοῦ πείσαι φέρειν καρτερῶς ἃ πεπόνθασι· τοῦτο μείζον αὐτοῖς ἢ ἄλλο τι χαριζόμεθα» (Α'. 712).

Ἐν τοῖς δογματικοῖς λόγοις τοῦ Γρηγορίου τὴν πρώτην θέσιν ἐπέχουσιν ἀναμφισβητήτως οἱ πέντε θεολογικοὶ λόγοι, ἐν οἷς πάλιν διακρίνεται ὁ δεύτερος. Ὡς εἰσαγωγή εἰς τοὺς λόγους τούτους δύνανται νὰ θεωρηθῶσι δύο ἄλλοι ἐπιτυχεῖς λόγοι, ὁ κς' καὶ λβ', ἐν οἷς ὁ Γρηγόριος δεικνύει, ὅτι δὲν εἶναι ἴδιον παντός ἀνθρώπου τὸ διαλέγεσθαι περὶ θεολογικῶν πραγμάτων, μέμφεται δὲ τὴν τοῦ συζητεῖν τάσιν τῶν ὀρθοδόξων πρὸς τοὺς συγχρόνους αἰρετικούς, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ, καὶ πρὸς οἷον δῆποτε. Ἐν τῷ κς' λόγῳ ἐκφράζει περιπαθῶς ὁ Γρηγόριος τὴν θερμὴν αὐτοῦ ἀγάπην πρὸς τὴν κοινότητα, λέγων· «Ἐπόθουν ὑμᾶς, ὦ τέκνα, καὶ ἀντεποθοῦμένην τοῖς ἴσοις μέτροις... Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἠνεσχόμην ἀποφοιτῆσαι ὑμῶν μακρότερον... Οὐ γάρ εἰμι ποιμὴν ἐκείνων τις τῶν τὸ γάλα κατεσθιόντων, καὶ τὰ ἔρια περιβαλλομένων, καὶ τὸ παχὺ σφαζόντων, καὶ μόχθῳ κατεργαζομένων, ἢ ἀπεμπωλούντων καὶ λεγόντων· Εὐλογητὸς Κύριος, καὶ πεπλουτήκαμεν· ποιμαίνοντων ἑαυτούς, οὐ τὰ πρόβατα· ἀλλ' ἐκείνων μᾶλλον τῶν δυναμένων εἰπεῖν μετὰ Παύλου· Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐμὴ πύρωσις, ἢ φροντίς; Οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς» (Α' 1228). Δεικνύων δὲ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὸ ἴδιον ποίμνιον, ζητεῖ νὰ μάθῃ παρὰ τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ, ἂν αὐτοῦ ἀπόντος, ἐτήρησαν τὴν πίστιν κα-

θαράν και τήν ἀγάπην ἀλώβητον, ἐκφράζει τὰ διακατέχοντα αὐτὸν αἰσθήματα ἐν ἐπιτυχῇ εἰκόνι θαλάσσης κυμαινομένης, και ὁμολογεῖ τήν μικρὰν αὐτοῦ χαρὰν ἐπὶ τῷ ἀξιώματι τῆς ἐπισκοπῆς. Ἐν τούτοις πικρῶς ἐκφράζεται κατὰ τοῦ Μαξίμου, ὅστις ὠρέγετο ἐπισκοπῆς. «Ὡς ἐγώ, λέγει, δέδοικα μὲν τοὺς βαρεῖς λύκους, μὴ τὴν σκοτόμαιναν ἡμῶν τηρήσαντες, τὴν ποιμνὴν σπαράξωσι λόγοις συναρπακτικοῖς τε και βιαίοις. Δέδοικα δὲ τοὺς ληστὰς και κλέπτας, μὴ διὰ τῆς αὐλῆς ὑπερβάντες, ἢ ἀναιδείᾳ συλήσωσιν, ἢ δι' ἀπάτης κλέψωσιν, ὥστε θῦσαι, και ἀποκτεῖναι και ἀπολέσαι, ἀρπάζοντες ἀρπάγματα, ψυχὰς κατεσθίοντες, ὡς τις ἔφη τῶν προφητῶν. Δέδοικα δὲ τὴν παράθυρον, μὴ τις ἀκλειστον εὐρῶν τῶν χθὲς ἡμετέρων και πρώην, εἶτα ὡς ἴδιος εἰσελθὼν, ἐπιβουλεύσῃ ὡς ἀλλότριος» (Α'. 1230).

Ἐν τῷ λβ' λόγῳ λαλεῖ ἐπιτυχῶς και μετὰ δυνάμεως περὶ τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας. «Οὐκ ἔστιν ἴσον φυτὸν ἐκτεμεῖν, ἢ ἄνθος τι τῶν προσκαίρων, και ἄνθρωπον. Εἰκὼν εἶ Θεοῦ, και εἰκὼν Θεοῦ διαλέγη, και κρίνη αὐτὸς ὁ κρίνων· και κρίνεις ἀλλότριον οἰκέτην, και ὃν ὁ ἄλλος οἰκονομεῖ. Οὕτω δοκίμαζε τὸν ἀδελφόν σου, ὡς και αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῖς μέτροις κρινόμενος» (Β'. 208). Συνιστᾷ ὑπομονὴν και ἐπιείκειαν ἐν ταῖς κρίσεσι περὶ τῶν ἄλλων, ἀναγνωρίζει παρὰ τῷ Θεῷ οὐ μόνον διαφόρους μονὰς, ἀλλὰ και διαφόρους ὁδοὺς, ἀγούσας πρὸς αὐτόν, ἐνῶ πάντες μίαν και τὴν αὐτὴν βαίνουσιν ὁδόν, τὴν τῆς ἀρετῆς. Ἄλλ' αὐτὴ δὴ ἡ πραότης, ἧς ἔνεκα και τὰς ἀρετὰς τῶν ἑτεροδοξούντων ἐξετίμησεν αἰετοτε ὁ Γρηγόριος, ἐγένετο ἡ ἀφορμὴ τοῦ ν' ἀποδοθῶσιν αὐτῷ ὑπὸ τῆς μερίδος αὐτοῦ πικρὰ μομφαὶ και αἰτιάσεις. Ἐν τοῖς πέντε δογματικοῖς λόγοις ἀναπτύσσει ὁ Γρηγόριος ἄκρον ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας και πειρᾶται νὰ παραστήτῃ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς ὡς οἶόν τε καθαρὸν, ὠραίαν και ἔξοχον ἐναντίον τῶν αἰρετικῶν. Ἐν πᾶσιν ἐπικρατεῖ τάξις, συντομία, ἐπιτυχῆς ἀνάπτυξις, σαφήνεια και χάρις, ὁ δὲ δεῦτερος λόγος κοσμεῖται κατ' ἔξοχὴν ὑπὸ τῶν πλεονεκτημάτων τούτων και περιλαμβάνει ἐξόχους ιδέας και

θεωρίας. Ὁ πρῶτος χρησιμεύει ὡς εἰσαγωγή σκοπῶν νὰ δείξῃ ὅτι οὐ παντὸς τὸ περὶ Θεοῦ φιλοσοφεῖν· ἐν τῷ δευτέρῳ πραγματεύεται ὁ ρήτωρ περὶ τῆς θεότητος, ἣν οὐδεὶς νοεῖ, ἥτις πάντα πληροῖ και οὐδὲν ὄριον ἢ σῶμα οἶδε, λαλεῖ περὶ τοῦ διακαοῦς τοῦ ἀνθρώπου πόθου τοῦ νοῆσαι τὸν Θεόν, πόθου χωροῦντος πολλάκις μέχρι τῆς εἰδεχθοῦς εἰδωλολατρείας, περὶ τῆς μεγαλοπρεπείας ἐν τῇ δημιουργίᾳ, περὶ τῶν ἐξόχων ἔργων τοῦ Πνεύματος, και τελευταῖα ἀνάγων εἰς τὴν τριάδα πᾶν ὅ,τι καλὸν ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ· ἐν τῷ τρίτῳ δεικνύεται ἡ θεότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἐν τῷ τετάρτῳ ἀναιροῦνται τὰ ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν προσαγόμενα χωρὶα τῆς ἀγίας Γραφῆς, και ἐν τῷ πέμπτῳ ἐκτίθεται ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Πανταχοῦ τῶν λόγων τούτων λαλεῖ ὁ Γρηγόριος οὐχὶ ὡς φιλόσοφος, ἀλλ' ὡς ἀπόστολος, οὐχὶ μετὰ λεπτολογίας σοφιστοῦ, ἀλλὰ μεθ' ἀπλότητος χριστιανοῦ, οὐχὶ ἐκ κενοδοξίας, ἀλλ' ἵνα διδάξῃ.

Ὁ Γρηγόριος ἀρέσκεται πολὺ εἰς περιγραφὰς ἐκ τῆς φύσεως εἰλημμένας, συνδέων μετ' αὐτῶν τὰς σκέψεις αὐτοῦ. Ἐν τῷ λόγῳ εἰς τὸν μάρτυρα Μάμαντα, οὔτινος ἡ ἑορτὴ ἐτελεῖτο τῆς κυριακῆς μετὰ τὸ πάσχα, περιγράφει τὴν ἔλευσιν τοῦ ἔαρος διὰ τῶν ἐξῆς ὠραίων λέξεων. «Πάντα εἰς καλὸν τῆ πανηγύρει συντρέχει και συναγάλλεται· ἴδε γὰρ οἷα τὰ ὀρώμενα. Ἡ βασίλισσα τῶν ὠρῶν τῆ βασιλίδι τῶν ἡμερῶν πομπεύει, και δωροφορεῖ παρ' ἑαυτῆς ὅ,τι κάλλιστον και τερπνότατον. Νῦν οὐρανὸς διαυγέστερος· νῦν ἥλιος ὑψηλότερος και χρυσοειδέστερος· νῦν σελήνης κύκλος φανότερος, και ἀστέρων χορὸς καθαρώτερος. Νῦν αἰγιαλοῖς μὲν κύματα σπένδεται, ἡλίῳ δὲ νέφος, ἀέρι δὲ ἄνεμοι, γῆ δὲ φυτοῖς, φυτὰ δὲ ὄψει. Νῦν πηγαὶ διαυγέστερον νάουσι· νῦν δὲ ποταμοὶ δαφιλέστεροι, τῶν χειμερίων δεσμῶν λυθέντες. Καὶ λειμῶν εὐωδεῖ, και φυτὸν βρῦει, και κείρεται πῶα, και ἄρνες ἐπισκιρτῶσι γλοεραῖς ταῖς ἀρούραις. Ἄρτι μὲν ναῦς ἐκ λιμένων ἀνάγεται σὺν κελεύσμασι, και τούτοις ὡς τὰ παλλὰ φιλοθέοις, και τῷ ἐστίῳ πτεροῦται· και περισκιρτᾷ δελφίς, ἀναφυσῶν ὡς ἡδιστον και ἀναπεμπόμενος, και παραπέμπει πλωτῆρας σὺν εὐ-

θυμία. Ἄρτι δὲ γεωργὸς ἄροτρον πήγνυται, ἄνω βλέπων, καὶ τὸν καρποδότην ἐπικαλούμενος, καὶ ὑπὸ ζυγὸν ἄγει βοῦν ἀρότην, καὶ τέμνει γλυκεῖαν αὐλακα, καὶ ταῖς ἐλπίσιν εὐφραίνεται. Ἄρτι δὲ ποιμὴν καὶ βουκόλος ἀρμόζονται σύριγγας, καὶ νόμιον ἐμπνέουσι μέλος, καὶ φυτοῖς καὶ πέτραις ἐνεαρίζουσιν. Ἄρτι δὲ φυτὸν φυτουργὸς θεραπεύει, καὶ ἰξευτῆς καλάμοις οἰκοδομεῖ, καὶ ἄλιεὺς βυθοῦς διορᾷ, καὶ δίκτυον ἀνακαθαίρει, καὶ πέτρας ὑπερκαθέζεται. Ἄρτι μὲν ἡ φιλεργὸς μέλισσα, τὸ πτερόν ἐκλύσασα, καὶ τῶν σίμβλων ἀπαναστάσα, τὴν ἑαυτῆς σοφίαν ἐπιδείκνυται, καὶ λειμῶνας ἐφίπταται, καὶ συλᾷ τὰ ἀνθη καὶ ἡ μὲν πονεῖ τὰ κηρία, ἡ δὲ τὸ μέλι ταῖς ἀποθήκαις ἐναποτίθεται. Ὡς ὄφελόν γε καὶ ἡμεῖς, ὁ Χριστοῦ μελισσῶν, καὶ τοιοῦτο λαβόντες σοφίας καὶ φιλοπονίας ὑπόδειγμα! Ἄρτι δὲ καλιὰν ὄρνις πήγνυται, καὶ ὁ μὲν ἐπανέρχεται, ὁ δὲ εἰσοικίζεται, ὁ δὲ περιίπταται, καὶ καταφωνεῖ τὸ ἄλσος, καὶ περιλαλεῖ τὸν ἄνθρωπον. Πάντα Θεὸν ὕμνει καὶ δοξάζει φωναῖς ἀλαλήτοις· ἐπὶ πᾶσι γὰρ εὐχαριστεῖται δι' ἐμοῦ Θεός· καὶ οὕτως ὁ ἐκείνων ὕμνος, ἡμέτερος γίνεται, παρ' ὧν ἐγὼ τὸ ὕμνεῖν λαμβάνω . . . Νῦν ἔαρ κοσμικόν, ἔαρ πνευματικόν, ἔαρ ψυχαῖς, ἔαρ σώμασιν, ἔαρ ὄρωμενον, ἔαρ ἀόρατον· οὗ κἀκεῖθεν μεταλάβοιμεν ἐνταῦθα καλῶς ἀμειφθέντες, καὶ καινοὶ πρὸς τὸν καινὸν βίον παραπεμφθείημεν» (Β'. 617). Ἐν τῷ Εἰρηνικῷ α' (Α'. 740) προβάλλων ὁ Γρηγόριος τὴν ἀρμονίαν καὶ ἀπαράμιλλον τοῦ σύμπαντος τάξιν προτρέπει εἰς ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην. Ἰδίως δὲ παριστᾷ μετὰ χάριτος ἐκτάκτου ἐν λόγῳ κς' τὰς σκέψεις, ἃς ἐγέννησεν αὐτῷ ἡ Ουελλώδης θάλασσα· «Ἐβάδιζον οὕτω κατ' ἐμαυτόν, ἤδη κλινούσης ἡμέρας. Ἀκτὴ δὲ ἦν ὁ περίπατος· καὶ γὰρ πως εἶωθα τοὺς πόδους ἀεὶ ταῖς τοιαύταις διαλύειν ἀνέσεσιν· ἐπεὶ μηδὲ νευρὰ φέρει τὸ σύντονον ἀεὶ τεινομένη, καὶ δεῖται τι μικρὸν τῶν γλυφίδων ἐκλύεσθαι, εἰ μέλλει ταθῆσεσθαι πάλιν, καὶ μὴ ἄχρηστος ἔσεσθαι τῷ τοξότη, μηδὲ ἀνόνητος ἐν καιρῷ χρήσεως. Ἐβάδιζον οὖν, καὶ οἱ μὲν πόδες ἐφέροντο, ἡ δὲ ὄψις εἶχε τὴν θάλασσαν. Ἡ δὲ ἦν θέαμα οὐχ ἡδύ, καίτοι γε ἄλλως ἡδιστον οὔσα, ὅταν

γαλήνη πορφύρηται, καὶ προσπαίζη ταῖς ἀκταῖς ἡδύ τι καὶ ἡμερον. Ἀλλὰ τί τότε; Ἄνεμου μεγάλου πνέοντος, διηγείρετό τε καὶ ἐπωρῦετο· τῶν δὲ κυμάτων, ὃ φιλεῖ συμβαίνειν ἐν τοῖς τοιούτοις κινήμασι, τὰ μὲν πόρρωθεν ἀνιστάμενα, καὶ κατὰ μικρὸν κορυφούμενα, εἴτ' ἐλαττούμενα, πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐλύετο· τὰ δὲ ταῖς γείτοσι πέτραις προσπίπτοντα καὶ ἀποκρουόμενα, εἰς ἀχὴν ἀφρώδη καὶ ψιλὴν ἐσκορπίζετο. Ἐνθα κάχληκες μὲν, καὶ φυκία, καὶ κήρυκες, καὶ τῶν ὀστρέων τὰ ἐλαφρότατα ἐξωθεῖτο καὶ ἀπεπύετο· ἔστι δὲ ἃ καὶ ἠρπάζετο πάλιν, ἀναχωροῦντος τοῦ κύματος. Αἱ δὲ ἦσαν ἄσειστοι καὶ ἀτίνακτοι, οὐδέν γε ἤττον ἢ διοχλοῦντος οὐδενός, πλήν ὅσον τοῖς κύμασι βάλλεσθαι. Ἐντεῦθεν οἶδά τι πρὸς φιλοσοφίαν ὠφελήθεις καί, οἷος ἐγὼ πάντα συντείνων πρὸς ἐμαυτόν, οὐ παρέργως ἐδεξάμην τὸ ὄρωμενον· καὶ μοι τὸ θέαμα παιδεύμα γίγνεται. Ἡ γὰρ οὐκ, ἔφην ἐγώ, θάλασσα μὲν ὁ ἡμέτερος βίος καὶ τὰ ἀνθρώπινα (πολὺ γὰρ κἂν τούτῳ τὸ ἀλμυρὸν καὶ ἄστατον), πνεύματα δὲ οἱ προσπίπτοντες πειρασμοὶ καὶ ὅσα τῶν ἀδοκῆτων; Τῶν δὲ πειραζομένων οἱ μὲν ἐδόκουν μοι ὡς τὰ κουφότατα καὶ ἄπνοα παρασύρεσθαι καὶ οὐδὲ μικρὸν ἀντέχειν πρὸς τὰς ἐπηρείας· οἱ δὲ εἶναι πέτρα, τῆς πέτρας ἐκείνης ἄξιοι, ἐφ' ἧς βεβήκαμεν, καὶ ἡ λατρεύομεν, ὅσοι φιλοσόφῳ χρώμενοι λόγῳ, καὶ ὑπερναβεβηκότες τὴν τῶν πολλῶν ταπεινότητα, πάντα φέρουσιν ἀσειστῶς καὶ ἀτινάκτως» (Α' 1237). Ὡραιότατα ὡσαύτως περιγράφει ἐν λόγῳ λδ' τὸν στόλον τὸν ἐξ Αἰγύπτου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐλθόντα· «Ἄλλ', ὃ Θεοῦ λαός καὶ ἡμέτερος, καλὴ μὲν ἡμῖν καὶ ἡ πρώην πανήγυρις, ἣν ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐστήσασθε, καὶ εἶπερ ἄλλη τις ὀφθαλμῶν χάρις, ἠνίκα εἶδον δενδρουμένην τὴν θάλασσαν, καὶ χειροποιήτῳ νέφει κεκαλυμμένην, καὶ κάλλος νηῶν, καὶ τάχος, ὡσπερ εἰς πομπὴν ἐσταλμένων, καὶ πνεῦμα μέτριον κατὰ πρύμναν ἰστάμενον, ὡσπερ δορυφοροῦν ἐξεπίτηδες, καὶ παραπέμπον τῇ πόλει πόλιν πελάγιον· καλλίων δὲ ἢ νῦν ὄρωμένη καὶ μεγαλοπρεπεστέρα» (Β'. 248).

Ἐκ τῶν ἀπολογητικῶν τοῦ Γρηγορίου λόγων διακρίνονται

ἐπὶ ρητορικῇ δεινότητι οἱ ἐξῆς· ὁ λόγος ιζ'. Πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζοῦ ἀγωνιῶντας καὶ τὸν ἄρχοντα ὀργιζόμενον· ὁ λόγος λς' εἰς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας ἐπιθυμεῖν αὐτὸν τῆς καθέδρας Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὴν τοῦ λαοῦ προθυμίαν, ἣν ἐπεδείξαντο εἰς αὐτόν· καὶ ὁ λόγος μβ' Συνακτῆριος εἰς τὴν τῶν ῥν' ἐπισκόπων παρουσίαν. Οἱ κάτοικοι Ναζιανζοῦ παρεκτραπέντες εἶχον ἐπισύρει καθ' ἑαυτῶν τὴν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἐπιτρόπου ὀργήν, ἥτις ὀλεθρία ἐπεκρέματο κατ' αὐτῶν. Οἱ κάτοικοι, περίφοβοι ὄντες, κατέφυγον πρὸς τὸν Γρηγόριον, ὅστις ἀπήγγειλε τὸν λόγον πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζοῦ, ἵνα καταπραύνη τὸν λαόν, μετατρέψη δὲ τὴν ὀργὴν τοῦ ἄρχοντος εἰς φιλανθρωπίαν καὶ ἐπιείκειαν. Μετὰ τέχνης ἐπωφελεῖται χωρία τινὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ἀναπτύσσει, μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἐκτίθησι τὰ καθήκοντα τῶν ἀρχόντων, ἐκλέγει τὰ ἀριστα ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου χωρία, ἵνα διεγείρῃ τὴν ἐπιείκειαν, ἣν ὀνομάζει πρωτίστην τῶν ἀρχόντων ἀρετὴν· δεικνύει τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τὴν ἀνάγκην τοῦ εἶναι μέτριον ἐν ταῖς εὐτυχίαις· ὑπενθυμίζει εἰς τὸν ἄρχοντα τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀγάπην εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, τὰς λευκὰς τρίχας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὅστις παρ' αὐτῷ οἰκεῖ, ἐκπλήσσει καὶ ἀπειλεῖ λέγων· « Ἄρα δέξεσθε σὺν παρρησίᾳ τὸν λόγον; Καὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ νόμος ὑποτίθησιν ὑμᾶς τῇ ἐμῇ δυναστείᾳ καὶ τῷ ἐμῷ βῆματι. Ἄρχομεν γὰρ καὶ αὐτοί· προσθέσω δέ, ὅτι καὶ τὴν μείζονα καὶ τελειότεραν ἀρχήν. Δέξη τὴν παρρησίαν, οἶδ', ὅτι πρόβατον εἶ τῆς ἐμῆς ποιμνῆς, Χριστῷ συνάρχεις, Χριστῷ καὶ συνδιοικεῖς· παρ' ἐκείνου σοι τὸ ξίφος, οὐκ εἰς ἔργον, ἀλλ' εἰς ἀπειλήν· ὃ καθαρόν ἀνάθημα, τῷ δεδωκότι φυλάσσοιτο, Εἰκὼν εἶ τοῦ Θεοῦ· καὶ εἰκόνα διὰ χειρὸς ἄγεις. Τίμησον τὴν συμφυίαν· αἰδέσθητι τὸ ἀρχέτυπον· γενοῦ μετὰ τοῦ Θεοῦ, μὴ τοῦ κοσμοκράτορος· μετὰ τοῦ χρηστοῦ Δεσπότη, μὴ τοῦ πικροῦ τυράννου. Μίμησαι Θεοῦ φιλανθρωπίαν. Τοῦτο ἔχει μάλιστα θεῖον

ἄνθρωπος, τὸ εὖ ποιεῖν. Ἐξεστὶ σοὶ Θεὸν γενέσθαι μηδὲν πονήσαντι· μὴ πρόη τὸν καιρὸν τῆς θεώσεως (Α. 976).

Ὁ λαὸς ἠνάγκασε τὸν Γρηγόριον νὰ δεχθῇ τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐφ' ᾧ ἀπήγγειλε τὸν λς' λόγον ἐνώπιον τῆς αὐλῆς· διατείνεται ἐν αὐτῷ, ὅτι δὲν ποθεῖ τὴν τιμὴν τῆς ἐπισκοπῆς, προβάλλει εἰς ἀπολογία τὴν κοινότητα αὐτοῦ ὀρθοτομοῦσαν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἀποτείνει δὲ συμβουλὰς ἀρίστας εἰς τοὺς ἡγεμόνας, τοὺς εὐγενεῖς, τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς σοφοὺς. Ἰδίως ρητορικὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ λόγου. Ἐν ἀρχῇ ἀναπτύσσει τὰ αἷτια τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τῆς κοινότητος αὐτοῦ, ἐν οἷς, λέγει, ἔστι καὶ τοῦτο, ὅτι οὐδὲν ἔχει τὸ κομψόν, τὸ θεατρικόν, τὸ κολακευτικόν καὶ πομπῶδες. « Ἄλλ' οὐδὲ τῶν κομψῶν τις καὶ ἡδέων ἐγώ, καὶ οἷος κολακείᾳ κλέπτειν τὴν εὐνοίαν· οἷους δρῶ πολλοὺς τῶν νῦν ἱερατεύειν ὑπισχνουμένων, οἱ τὴν ἀπλήν καὶ ἄτεχνον ἡμῶν εὐσέβειαν, ἐντεχνον πεποιήκασι, καὶ πολιτικῆς τι καινὸν εἶδος ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὰ ἅγια μετενηνεγμένης, καὶ ἀπὸ τῶν θεάτρων ἐπὶ τὴν τοῖς πολλοῖς ἀθέατον μυσταγωγίαν » (Β. 266). Ἐν τέλει δὲ πλήρης παρρησίας συμβουλεύει πάντας ἀναφωνῶν· « Οἱ βασιλεῖς, αἰδεῖσθε τὴν ἀλουργίδα. Γινώσκετε ὅσον τὸ πιστευθὲν ὑμῖν, καὶ τί τὸ μέγα περὶ ἡμᾶς μυστήριον. Κόσμος ὅλος ὑπὸ χεῖρα τὴν ὑμετέραν, διαδήματι μικρῷ καὶ βραχεῖ ρακίῳ κρατούμενος. Τὰ μὲν ἄνω, μόνου Θεοῦ· τὰ κάτω δέ, καὶ ὑμῶν. Θεοὶ γίνεσθε τοῖς ὑφ' ἡμᾶς, ἵν' εἴπω τι καὶ τολμηρότερον. Καρδίᾳ βασιλέως ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ εἴρηται, καὶ πιστεύεται. Ἐνταῦθα ἔστω τὸ κράτος ὑμῖν, ἀλλὰ μὴ τῷ χρυσῷ καὶ ταῖς φάλαγξιν. Οἱ περὶ τὰ βασίλεια καὶ τοὺς θρόνους, μὴ σφόδρα ταῖς ἐξουσίαις ἐπαίρεσθε, μηδὲ ἀθάνατα διανοεῖσθε περὶ τῶν οὐκ ἀθανάτων. Πιστοὶ μέγετε τοῖς βασιλεῦσι, Θεῷ δὲ πρότερον, δι' ὃν καὶ τούτοις οἷς ἐπιστεύθητε, καὶ οἷς παραδέδοσθε. Οἱ τὸ γένος κομπάζοντες, τὸν τρόπον ἐξευγενίσσατε· ἢ φθέγγομαί τι τῶν ἀηδῶν μὲν, εὐγενῶν δέ. Τότε γὰρ ἀληθῶς εὐγενέστατον ἦν ἂν τι τὸ ὑμέτερον, εἰ μὴ καὶ δέλτοι τοὺς δυσγενεῖς ὑμῖν ἐνέγραγον. Οἱ σοφοὶ καὶ φιλόσοφοι, οἱ σοφισταὶ καὶ γραμ-

ματισταί, καὶ τῶν δημοσίων θηρευταὶ κρότων, οὐκ οἶδα πῶς ἀνσοφοὶ κληθείητε, τὸν πρῶτον λόγον οὐκ ἔχοντες. Οἱ περὶ τὸν πλοῦτον, ἴστε θαρροῦντες ἀβεβαίω πράγματι. Ἀποφόρτισαί τι τῆς νηός, ἵνα πλέης κουφότερος. Οἱ περὶ τὴν τρυφήν, ὑφέλετέ τι τῆς γαστρούς, δότε τῷ πνεύματι. Ἐγγύς ὁ πένης· τῇ νόσῳ βοήθησον. Τί καὶ σὺ κάμνεις ἀπεπτῶν, καὶ οὗτος πεινῶν; καὶ σὺ κρεπαλῶν, καὶ οὗτος ὑδεριῶν; καὶ σὺ κόρω κόρον βαρύνων, καὶ οὗτος περιτρεπόμενος νόσῳ; Μὴ παρίδῃς τὸν σὸν Λάζαρον ἐνταῦθα, μή σε ποιήσῃ τὸν ἐκεῖθεν πλούσιον. Ὑμεῖς, ἡ μεγάλη πόλις, οἱ πρῶτοι μετὰ τὴν πρώτην εὐθέως, φάνητέ μοι πρῶτοι, μὴ τὴν κακίαν, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν· μὴ τὴν ἐκλυσιν, ἀλλὰ τὴν εὐνομίαν. Ὡς ἔστιν αἰσχρόν, τῶν μὲν πόλεων κρατεῖν, τῶν δὲ ἡδονῶν ἠττάσθαι· καὶ πόλιν εἶναι παιζόντων τὴν πρώτην ἐν πόλεσιν, ἣν καὶ ταῖς ἄλλαις τύπον εἶναι καλοῦ παντός πρεπωδέστερον. Ταῦτα διαπτύοιτε, Θεοῦ πόλις ἐνητε» (Β'. 277).

Ὁ Συνακτήριος λόγος δικαίως θεωρεῖται ὡς ἐν τῶν ἀρίστων ρητορικῶν προϊόντων τοῦ τε πνεύματος καὶ τῆς καρδίας τοῦ Γρηγορίου. Μετὰ τριετῆ ἐνεργὸν βίον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Γρηγόριος ἀποχαιρετᾷ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ. Καίτοι δὲ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ν' ἀποχωρήσῃ ἤτο εἰλικρινεστάτη, καὶ οὐ μόνον αἱ ἀτελεύτητοι ἔριδες καὶ συζητήσεις καὶ ζηλοτυπίαί, αἱ ὑπόνοιαι καὶ κακώσεις καὶ ἀπειλαὶ μέχρι θανάτου, ἀλλὰ καὶ ἡ πάσχουσα αὐτοῦ ὑγεία ἦσαν ἡ αἰτία τῆς παραιτήσεως ἀπὸ τῆς ἐπισκοπικῆς ἑδρας, εἰς ἣν μόλις πρό τινων ἑβδομάδων εἶχεν ἀνέλθει, ἐν τούτοις ἀποχαιρετᾷ μετ' ἄλγους ἐνδομύχου ποίμνιον, ὅπερ ἐν μέσῳ πολλῶν ἀγώνων ἀπέβη αὐτῷ ἔτι προσφιλέστερον, αἰσθάνεται πόσον εἶναι δυσχερὲς νὰ ἐγκαταλίπη τοιοῦτον ἐνεργείας κύκλον, τοιαύτην πόλιν καὶ κοινότητα, ἣν ἐθεμελίωσε καὶ προήγαγε· τούτων πάντων ἡ ἀνάμνησις ἐμπνέει αὐτῷ νέας δυνάμεις καὶ ζωὴν. Ἐν πρώτοις χαρακτηρίζει ἐνώπιον τῶν ἐπισκόπων τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, ὅπερ, λέγει, εὔρε μικρὸν καὶ ἀτελές, ἀσύντακτον, ἀνεπίσκοπον καὶ ἀόριστον, πλανώμενον, διεσπαρμένον καὶ διερ-

ριμμένον, ἐγκαταλείπει δὲ ἀκμάζον· «Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε, πᾶς ὁ τῶν ἐμῶν λόγων ἐξεταστής. Ἴδε τὸν στέφανον τὸν πλακέντα τῆς δόξης, ἀντὶ τῶν μισθωτῶν Ἐφραΐμ, καὶ τοῦ στεφάνου τῆς ὕβρεως. Ἴδε πρεσβυτέρων συνέδριον, πολιᾶ καὶ συνέσει τετιμημένων, διακόνων εὐταξίαν, οὐ πόρρω τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος, ἀναγνωστῶν εὐχοσμίαν, λαοῦ φιλομάθειαν, ὅσον ἐν ἀνδράσιν, ὅσον ἐν γυναιξί, τὴν ἀρετὴν ὁμοτίμοις. Τούτου τοῦ στεφάνου κἀγὼ τι συνεβαλόμην τοῖς πλέκουσιν. Εἰ γὰρ τὸ πόλιν τῆς οἰκουμένης ὀφθαλμόν, γῆς καὶ θαλάσσης ὅτι κράτιστον, ἑώας τε καὶ ἐσπερίου λήξεως οἶον σὺνδεσμον, εἰς ἣν τὰ πανταχόθεν ἄκρα συντρέχει, καὶ ὅθεν ἄρχεται, ὡς ἀπὸ ἐμπορίου κοινοῦ τῆς πίστεως· εἰ τὸ ταύτην στηρίξαι τε καὶ σθενῶσαι τοῖς ὑγιαίνουσι λόγοις, τῶν οὐ μεγάλων, καὶ ταῦτα, τοσαύταις δονουμένην γλώσσαις, καὶ οὕτω πανταχόθεν, σχολῇ γ' ἂν ἄλλο τι φανείη μέγα καὶ σπουδῆς ἄξιον. Εἰ δέ τι τῶν ἐπαινουμένων (δότε τι καὶ ἡμῖν τῆς ἐπὶ τούτοις φιλοτιμίας), καὶ αὐτοὶ μερίδα τινὰ τοῖς ὀρωμένοις τούτοις συνεισηνέγκαμεν» (Β'. 469). Ὑπερασπίζων δὲ τὴν ἀφιλοκέρδειαν αὐτοῦ, καὶ ζητῶν ὡς ἀμοιβὴν τῶν κόπων αὐτοῦ τὴν ἀδειαν τοῦ νὰ ἀπέλθῃ, λέγει· «Ἀναπαύσατε τῶν μακρῶν πόνων ἡμᾶς· αἰδέσθητε τὴν πολιὰν ταύτην· τιμήσατε τὴν ξενιτείαν· ἄλλον ἀντεισαγάγετε, τὸν ὑπὲρ ὡμῶν διωκόμενον, ὅστις καθαρὸς χεῖρας, ὅστις φωνὴν οὐκ ἀσύνετος, ὅστις ἱκανὸς τὰ πάντα ὑμῖν χαρίζεσθαι. Ἐμοὶ δὲ ὀράτε καὶ τὸ σῶμα ὡς ἔχει τοῦτο, καὶ χρόνω καὶ νόσῳ, καὶ πόνῳ δαπανηθέν. Τί δεῖ γέροντος ὑμῖν δειλοῦ, καὶ ἀνάνδρου, καὶ καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, ἀποθνήσκοντος τὴν ἡμέραν, οὐ τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς φροντίσιν» (αὐτ. 481); Ὁ Γρηγόριος μέμφεται ἔπειτα τὸ φίλερι τῶν ἐπισκόπων, ἀναιρεῖ μομφὰς τινὰς εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενας καὶ τελευτᾷ διὰ τῶν ὡραίων ἐκείνων καὶ συγκινητικῶν προσφωνήσεων· «Χαίροις, Ἀναστασία μοι, τῆς εὐσεβείας ἐπώνυμε. Σὺ γὰρ τὸν λόγον ἡμῖν ἐξανέστησας ἔτι καταφρονούμενον· τὸ τῆς κοινῆς νίκης χωρίον, ἡ νέα Σηλώμ, ἐν ἣ πρώτον τὴν σκηνην ἐπήξαμεν, τεσσαράκοντα ἔτη περιφε-

ρομένην ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ πλανωμένην. Σὺ τε ὁ μέγας ναὸς οὗτος καὶ περιβόητος, ἡ νέα κληρονομία· ὑμεῖς τε ὅσοι μετὰ τοῦτον εὐθὺς τοῖς κάλλεσιν, ἄλλος ἄλλο τι τῆς πόλεως μέρος διειληφότες, ὡσπερ σύνδεσμοὶ τινες καὶ τὸ γειτονοῦν οἰκείουμενοι. Χαῖρέ μοι, ὦ καθέδρα, τὸ ἐπίφθονον ὕψος τοῦτο καὶ ἐπικίνδυνον, ἀρχιερέων συνέδριον, ἱερέων αἰδοῖ καὶ χρόνῳ τετιμημένον. Χαίρετε, ψαλμωδιῶν ἀρμονίαι, στάσεις πάννουχοι, παρθένων σεμνότης, γυναικῶν εὐκοσμία, χηρῶν, ὀρφανῶν συστήματα, πτωχῶν ὀφθαλμοί, πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς ἡμᾶς βλέποντες. Χαίρετε, οἴκοι φιλόξενοι καὶ φιλόχριστοι, καὶ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας ἀντιλήπτορες. Χαίρετε, τῶν ἐμῶν λόγων ἐρασταί, καὶ δρόμοι, καὶ συνδρομαί, καὶ γραφίδες φανεραὶ καὶ λανθάνουσαι, καὶ ἡ βιαζομένη κιγκλῖς, αὕτη τοῖς περὶ τὸν λόγον ὠδιζομένοις. Χαίρετε, ὦ βασιλεῖς, καὶ βασιλεία, ὅσον τε περὶ τὸν βασιλέα θεραπευτικὸν καὶ οἰκίδιον· εἰ μὲν καὶ βασιλεῖ πιστόν, οὐκ οἶδα· Θεῷ δὲ τὸ πλεῖον ἀπίστον. Κροτήσατε χεῖρας, ὀξὺ βοήσατε, ἄρατε εἰς ὕψος τὸν ῥήτορα ὑμῶν. Σεισίγηκεν ὑμῖν ἡ πονηρὰ γλῶσσα καὶ λάλος. Χαῖρε, ὦ μεγαλόπολι καὶ φιλόχριστε. Πρόσιτε τῇ ἀληθείᾳ· μετασκευάζεσθε ὀφὲ γοῦν· τιμήσατε Θεὸν πλεόν τῆς συνηθείας. Χαίροις, Ἀνατολὴ καὶ Δύσις, ὑπὲρ ὧν, καὶ ὑφ' ὧν πολεμούμεθα· μάρτυς ὁ εἰρηνεύσων ὑμᾶς, ἂν ὀλίγοι μιμῆσονται τὴν ἐμὴν ὑποχώρησιν. Χαίρετε, ἄγγελοι, τῆςδε τῆς ἐκκλησίας ἔφοροι, καὶ τῆς ἐμῆς παρουσίας καὶ ἐκδημίας, εἴπερ ἐν χειρὶ Θεοῦ τὰ ἡμέτερα. Χαῖρέ μοι, ὦ Τριάς, τὸ ἐμὸν μελέτημα καὶ καλλώπισμα· καὶ σώζοιο τοῖςδε, καὶ σώζοις τούςδε, τὸν ἐμὸν λαόν· καὶ ἀγγέλοιό μοι διὰ παντός ὑψουμένη, καὶ αὐξομένη, καὶ λόγῳ καὶ πολιτείᾳ. Τεκνία, φυλάσσοιτέ μοι τὴν παρακαταθήκην· μέμνησθέ μου τῶν λιθασμῶν» (αὐτ. 489). Τοιοῦτος εἶναι ὁ Συντακτῆριος τοῦ Γρηγορίου, προϊὼν ἀληθοῦς καὶ ἐξόχου ρητορείας, λόγος, ἐν ᾧ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Villemain, ἀναπτύσσει ὁ Γρηγόριος δύναμιν λόγου ἔκτακτον καὶ ἀνωτέραν ἢ ἐν τοῖς λοιποῖς πᾶσι, λόγος, ὅστις καὶ νῦν ἔτι μετὰ αἰῶνων παρέλευσιν ἐπιδρᾷ τοσοῦτον

ισχυρῶς ἐπὶ τὸν ἀναγνώστην, ὥστε νομίζει ὅτι ἀκούει αὐτὸν ἀπαγγελλόμενον.

Καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Γρηγορίου ἔχουσι ρητορικὴν ἀξίαν· εἶναι γεγραμμέναι ἐμβριθῶς, ἐν γλώσσῃ ρεοῦσῃ, καὶ οὐχὶ πομπῶδως. Ὁ Βασίλειος ἐν ἐπιστολῇ 19ῃ λυπεῖται διὰ τὸν λακωνισμὸν τοῦ Γρηγορίου, θέλων οὕτω νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἦναι αἱ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ ἐκτενέστεραι, ἵνα μείζονος ἀπολαύῃ τέρψεως ἀναγινώσκων αὐτάς. Ἐν τῇ 51ῃ ἐπιστολῇ γραφείσῃ πρὸς τὸν Νικόβουλον, πραγματεύεται ὁ Γρηγόριος περὶ τοῦ ὕφους τῶν ἐπιστολῶν, ἐκπληρῶν τὴν παράκλησιν τοῦ Νικοβούλου. Ἡ ἐπιστολή, λέγει, πρέπει νὰ ἦναι σύντομος, σαφής, ἀπῆλαγμένη παντός πομπῶδους καὶ ξηροῦ, νὰ ἔχῃ χάριν, νὰ ἦναι πλήρης γνωμῶν καὶ παροιμιῶν καὶ ἀποφθεγμάτων, ν' ἀποκλείωνται δὲ αἱ ἀντιθέσεις. Ἡ φράσις πρέπει νὰ ἦναι φυσικὴ καὶ ἡ τέχνη ὑπολανθάνουσα. Ἰδίως ὁμῶς ἡ ἐπιστολή πρέπει νὰ ἦναι σύντομος, εἰ καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς δρίζεται κατὰ τὴν σημασίαν τῆς ὑποθέσεως. Κατὰ τοὺς κανόνας τούτους συνέτασεν ὁ Γρηγόριος τὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ, αἵτινες εἶναι γεγραμμέναι μετὰ τοσαύτης τέχνης καὶ ἐπιμελείας, ὥστε φαίνεται ὅτι ἔγραψεν αὐτάς δι' εὐρύτερον ἀναγνωστῶν κύκλον. Ἡ 233^η ἐπιστολή εἶναι δεῖγμα λακωνικῆς ἐπιστολῆς. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἔγραψεν ὁ Γρηγόριος διὰ τινὰ μητέρα, ἥτις ἔπειπε τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰς τὸν Λιβάνιον· «Μήτηρ πατρὶ πέπομφα παιδα, ἢ κατὰ φύσιν τὸ κατὰ λόγους. Ὅπως οὖν μοι μελήσει, σοὶ μελήσει.» Τῷ Σακερδῶτι, στενότατα συνδεδεμένῳ μετὰ τοῦ Γρηγορίου, διωκομένῳ δέ, γράφει ὁ Γρηγόριος πολλὰς ἐπιτυχεῖς ἐπιστολάς περὶ τῆς ἀξίας τῶν διωγμῶν καὶ τῶν θλίψεων καὶ περὶ ὑπομονῆς (πρβλ. ἐπιστ. 214, 215, 216). Ἐν τῇ ἐπιστολῇ 222^α παραμυθεῖται εὐγλώττως τὴν ἀδελφὴν τοῦ Σακερδῶτος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς. Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς 30ῃ, 21ῃ, 32^α καὶ 33ῃ πρὸς Φιλάγγριον λαλεῖ ἐπίσης ἐξόχως περὶ τῶν σωματικῶν παθῶν. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ 12ῃ ὁ Γρηγόριος εἶναι σκωπτικός. Γράφων πρὸς τὸν Νικόβουλον σκώπτονα ὡς μικρὰν τὴν

σύζυγον αὐτοῦ, ἀδελφὴν τοῦ Γρηγορίου, λέγει· «Σκώπτεις τὴν Ἀλυπιανὴν ἡμῖν, ὡς μικράν, καὶ τῆς σῆς μεγαλειότητος ἀναξίαν, ὧ μακρὲ σύ, καὶ ἀμέτρητε, καὶ πελώριε, τό τε ὕψος καὶ τὴν ἀλκὴν. Νῦν γὰρ ἔγνω ὅτι ψυχὴ μετρεῖται, καὶ ἀρετὴ ταλαντεύεται, καὶ τιμιώτεροι τῶν μαργάρων αἱ πέτραι, καὶ κόρακες ἀηδόνων αἰδεσιμώτεροι. Σὺ μὲν οὖν ἀπόλαυε τοῦ μεγέθους καὶ τῶν πηγῶν, καὶ μηδὲν λείπου τῶν Ἀλωάδων ἐκείνων. Ἴππον γὰρ ἀγεις, καὶ τινάσσεις αἰχμὴν, καὶ θῆρες σοὶ μέλουσι. Τῇ δὲ οὐδὲν ἔργον, οὐδὲ παλλῆς τῆς ἰσχύος, κερκίδα φέρειν, καὶ ἡλακᾶτην μεταχειρίζεσθαι, καὶ ἰσθῶ προσκαθέζεσθαι.» Ἰδίως τρυφεραὶ καὶ μετὰ πάθους γεγραμμένα εἶναι αἱ πρὸς τὸν Βασίλειον ἐπιστολαὶ (πρὸβλ. 9, 20, 40, 45, 46, 58). Ἐν τινὶ ἐξ αὐτῶν, τῇ 46ῃ, γράφει· «Τί οὖν τις ἄλλο θαυμάσειε τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, εἰ μὴ σὲ Γρηγόριος. Ἐν μὲν ἕαρ ἐν ὥραις, εἷς δὲ ἥλιος ἐν ἀστράσιν, εἷς δὲ περιέχων ἅπαντα οὐρανός, μία δὲ κατὰ πάντων φωνὴ ἡ σῆ, εἶπερ τι ἐγὼ ἱκανός τὰ τοιαῦτα κρίνειν, μηδὲ ἀπατᾶ με τὸ φίλτρον, ὅπερ οὐκ οἶομαι.» Ἐν ἐπιστολῇ 80ῃ πρὸς τὸν Εὐδόξιον γράφει μετ' ἄλγους· «Ἐρωτᾶς πῶς τὰ ἡμέτερα. Καὶ λίαν πικρῶς. Βασίλειον οὐκ ἔχω, Καισάριον οὐκ ἔχω, τὸν πνευματικὸν ἀδελφόν καὶ τὸν σωματικόν. Ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με, μετὰ τοῦ Δαυὶδ φθέγγομαι. Ἐὰν τοῦ σώματος πονηρῶς ἔχει, τὸ γῆρας ὑπερκεφαλῆς, φροντίδων ἐπιπλοκαί, πραγμάτων ἐπιδρομαί, τὰ τῶν φίλων ἀπιστα, τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀποίμαντα. Ἐρρεῖ τὰ καλὰ, γυμνὰ τὰ κακά, ὁ πλοῦς ἐν νυκτί, πυρσός οὐδαμοῦ, Χριστὸς καθεύδει. Τί χρὴ παθεῖν; μία μοι τῶν κακῶν λύσις, ὁ θάνατος. Καὶ τὰ ἐκεῖθὲν μοι φοβερά, τοῖς ἐντεῦθεν τεχναιρομένῳ» (Γ'. 153).

Ὁ Γρηγόριος διατρέβων περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Ἀριανζῶ, ἡσυχολεῖτο περὶ τὴν ποιήσιν. Ἀλλὰ τὰ ποιήματα τοῦ Γρηγορίου δὲν εἶναι ἀντάξια τῆς φήμης αὐτοῦ· πρῶτον διότι ἐποίησεν αὐτὰ ἐν βαθεῖ γήρατι, ὅτε ἡ ποιητικὴ φαντασία συνήθως ἄρχεται καθεύδουσα· καὶ δεύτερον διότι τὰ ποιήματα ταῦτα περιστρέφονται περὶ θεολογικὰ ζητήματα, εἶναι

μελέται ὀρησκευτικαί, ἐποιήθησαν ἄρα ἐν λελογισμένῃ ἡσυχίᾳ καὶ κρίσει, τοῦθ' ὅπερ περικόπτει τὰς πτέρυγας τῆς ποιητικῆς φαντασίας. Ἐν τούτοις πολλὰ τῶν ποιημάτων τοῦ Γρηγορίου δὲν στεροῦνται ποιητικῆς ἐξάρσεως καὶ φαντασίας. Ἐν μάλιστα τούτων ὑπερέχει τῶν λοιπῶν πάντων κατὰ τε τὸ ὕψος καὶ τὴν δύναμιν. «Χθὲς, λέγει, περιαλγῆς καὶ περίλυπος, μεμονωμένος ἐκαθήμην ὑπὸ τὴν σκιάν ἄλσους πυκνοῦ· διότι ἐν ταῖς θλίψεσιν ἀγαπῶ τὸ φάρμακον, νὰ συνδιαλέγωμαι πρὸς ἑμαυτόν. Αἱ αὔραι μιγνυόμεναι μετὰ τῶν ὕδων τῶν πτηνῶν κατέχεον ὕπνον νήδυμον ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν δένδρων, ἐνθα τὰ πτηνὰ ἤδον ὑπὸ τοῦ φωτός τοῦ ἡλίου εὐφραίνόμενα. Αἱ τέττιγες κεκρυμμένα ὑπὸ τὴν χλόην ἐποίουν ἅπαν τὸ ἄλσος νὰ ἀντηχῇ· ὕδωρ ψυχρὸν ἔβρεχε τοὺς πόδας μου ῥέον ἡρέμα διὰ τοῦ δροσεροῦ ἄλσους. Ἀλλ' ἐγὼ κατειχόμεν ὑπὸ τοῦ ἄλγους μου, οὐδόλως περὶ πάντων τούτων μεριμνῶν· διότι ψυχὴ ἀλγοῦσα δὲν παραδίδεται εἰς τέρψεις. Ἐν τῇ θλίψει καὶ ταραχῇ τῆς καρδίας μου εἶπον τάδε· Τίς ἐγενόμην, τίς εἰμί, τί ἔσομαι; ἀγνοῶ. Καὶ ἄλλοι σοφώτεροι ἐμοῦ ἀγνοοῦσιν αὐτό. Ὑπὸ νεφέλης κεκαλυμμένος πλανῶμαι τῆδε κακείσε οὐδὲ τὸ ὄναρ, ὧν ποθῶ, κατέχων· διότι πάντες κυλιόμεθα ἐν τῇ πλάνῃ, ἐφ' ὅσον ἡ πυκνὴ τῆς σαρκὸς νεφέλη ἐπικρέμαται καθ' ἡμῶν· ἐκεῖνος δ' εἶναι ὁ σοφώτερός μου, ὅστις πλέον τῶν ἄλλων ἀπατᾶται ὑπὸ τοῦ ψεύδους τῆς καρδίας αὐτοῦ. Εἰμί· εἶπατέ μοι; διότι ὁ, τι ἤμην παρήλθε, καὶ νῦν εἶμαι ἄλλο τι· τί θὰ ἦμαι αὔριον, ἐὰν ὑπάρχω; Οὐδὲν μόνιμον. Ἐρχομαι καὶ παρέρχομαι δίκην ποταμοῦ ῥέοντος. Εἰπέ μοι, τί εἰμι περιπλέον; καὶ νῦν ἐνῶ μὲν ἔνταυθα ὄρα μὴ φύγω. Δὲν διερχόμεθα δις τὸν αὐτὸν ποταμόν· δὲν ἐπαναβλέπομεν τὸν ἄνθρωπον ὃν ποτε εἶδομεν. Ὑπήρχον ἐν τῷ πατρί μου, εἶτα ἡ μήτηρ μου ἐδέξατό με, ἐπλάσθην δὲ ἐξ ἀμφοτέρων. Ἐπειτα ἐγενόμην σὰρξ ἀκίνητος, ἀμέτοχος ψυχῆς καὶ νοῦ, ἔχων τάφον τὴν μητέρα. Οὕτω κείμενοι μεταξὺ δύο τάφων ζῶμεν ἵνα ἀποθάνωμεν. Ἡ ζωὴ μου συνίσταται ἐκ τῆς δαπάνης τῶν ἐτῶν μου. Ἦδη τὸ γῆρας μὲ κατέστησε πολίον. Ἀλλ' ἂν

ἡ αἰωνιότης μέλη νὰ μὲ δεχθῆ, ὡς λέγουσιν, εἰπέ μοι, δέν σοι φαίνεται ὅτι ἡ ζωὴ αὕτη εἶναι ὁ θάνατος, ὁ δὲ θάνατος εἶναι ἡ ζωή;»

Ἐν τῇ ποιητικῇ ταύτῃ ἐξάρσει, ὁ ρήτωρ ἐξακολουθεῖ ἐρωτῶν τὴν δισύνθετον καὶ μυστηριώδη ἡμῶν φύσιν, λέγων· «Ψυχὴ, τίς εἶσαι; πόθεν ἔρχεσαι; τίς σε κατέστησε νεκροφόρον; τίς σε ἐνέδυσεν εἰς τὰς στυγεράς ἀλύσεις τοῦ βίου τούτου; Πῶς ἐμίγησεν πνεῦμα εἰς τὴν ὕλην, νοῦς εἰς τὴν σάρκα; Ἄν ἔλαβες τὴν ὑπαρξιν ταῦτοχρόνως μετὰ τοῦ σώματος, ὅποια ὀλεθρία εἰς ἐμὲ ἔνωσις! Εἶμαι εἰκὼν Θεοῦ καὶ τέκνον ἡδονῆς. Νῦν εἶμαι ἄνθρωπος, μετ' οὐ πολὺ δὲν εἶμαι πλέον ἄνθρωπος, ἀλλὰ κόνις· ἰδοὺ αἱ τελευταῖαι ἐλπίδες· ἀλλ' ἂν εἶσαι οὐρανια, ὦ ψυχὴ μου, δίδαξόν με τοῦτο· ἂν, ὡς φρονεῖς, εἶσαι πνοή καὶ μέρος Θεοῦ, ἀπόρριψον τὴν κακίαν καὶ πείθομαι ὅτι εἶσαι θεία» (Γ. σ. 755).

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀβεβαιότητος ταύτης καὶ ἀμφιβολίας αἴφνης ὁ ποιητὴς ἴσταται ἔκπληκτος· ἀνακαλεῖ τοὺς λόγους αὐτοῦ· κλίνει γόνυ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὃν λατρεύει, καὶ λέγει· «Νῦν σκότος, ἔπειτα ἀλήθεια, καὶ τότε θεωρῶν τὸν Θεὸν ἢ ὑπὸ πυρός κατασεθιόμενος θὰ νοήσης πάντα... Εὐθύς ὡς ἡ ψυχὴ μου εἶπε τοὺς λόγους τούτους, τὸ ἄλγος μου ἔπεσε· τὸ ἔσπερας δὲ ἐπανήλθον οἴκαδε ἐκ τοῦ ἄλσους, ἄλλοτε μὲν γελῶν ἐπὶ τῇ μωρίᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἄλλοτε δὲ πάσχων εἰσέτι ἐκ τῆς ταραχῆς τῆς ψυχῆς μου» (Αὐτ. 765).

Ἡ ποίησις τοῦ Γρηγορίου εἶναι, κατὰ τὸν Villemain, ποίησις ἀληθοῦς ἔχουσα τι μεγαλοπρεπές. Ἡ τραγωδία τοῦ Χριστοῦ πάσχοντος, ἀτυχῆς οὔσα ἀπομίμησις τοῦ Εὐριπίδου, περιέχει ὅμως καὶ μέρη τινὰ ἐξόχου πάθους. Θαυμασία πρὸ πάντων εἶναι ἡ σκηνὴ ἐκείνη, καθ' ἣν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ σταυροῦ ἡ τεθλιμμένη μήτηρ λαμβάνει παρὰ τοῦ θνήσκοντος αὐτῆς υἱοῦ τὴν ἀφῆσιν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ὅστις, λέγει αὐτῇ, ἤμαρτεν ἐκ φόβου πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Γρηγόριος εἶναι, κατὰ τὸν αὐτὸν Villemain, ὁ ποιητὴς τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς· ἡ ποίησις αὐτοῦ πλὴν τῶν ἐλλεί-

ψεων ἔχει καὶ μεγάλα πλεονεκτήματα, καὶ δὴ τὰ δύο ταῦτα, ἦτοι τὴν φυσικὴν χάριν καὶ τὴν ἀληθῆ μελαγχολίαν.¹

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ὡς ρήτωρ ἐκκλησιαστικός. Μετ' ἀληθοῦς ἐγκαυχήσεως ἀτενίζει τις εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων καὶ ἀπλήστως ἐντρυφᾶ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀριστουργημάτων αὐτῶν· ἀλλ' ὑφ' ὁποίας κυριεῦται λύπης, ὅταν ἀπὸ τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου παρελθόντος ἐπαναφέρῃ τὸ ὄμμα εἰς τὸ παρόν, ὅταν, ἀφῆς τὸ ἰδεῶδες ἐκεῖνο, ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν πικρὰν πραγματικότητα! Ὅ' ἀνατείλωσιν ἄρα γε καὶ αὐθις ἐν τῷ ὀρίζοντι τῆς Ἐκκλησίας τοιοῦτοι πολύφωτοι ἀστέρες; Ὅ' ἴδῃ καὶ πάλιν ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἡμέρας δόξης καὶ μεγαλείου; Εἶθε!

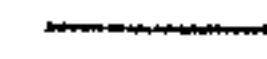
Ι. ΜΟΣΧΑΚΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΛΕΪΑΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΩΣ

ΤΗΣ ΚΛΑΣΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

(Ἴδε τόμον Δ', τεύχος ΙΑ' καὶ ΙΒ' ἀριθ. 340)

Πῶς δὲ καθίσταται ἱκανὴ ἡ κλασικὴ φιλολογία νὰ διατελῇ διδάσκαλος εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας; Τοῦτο πρόκειται νὰ ἐξηγηθῇ ἐν τοῖς ἐπομένοις. Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι τὸν ἐλληνισμὸν ἐδημιούργησαν ἰδιάζουσαι περιστάσεις. Διότι καὶ ἐν Ἑλλάδι ὁ μὲν κοινωνικὸς βίος προῆλθεν ἐκ τῶν κόλπων τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς φυλῆς, ἡ δὲ πατριαρχικὴ μοναρχία ἦν ὁ ἀρχικὸς τύπος τῆς κυβερνήσεως, μεταγενέ-

¹ Πλεονεκτήματα περὶ τῆς ποιήσεως τοῦ Γρηγορίου ἴδε Villemain ἐν ὀ' ἀνωτ. σ. 438 κ. ἐφ. Α. Grenier, La vie et les poésies de saint Gregoire de Nazianze.

στεραι δὲ κοινότητες ἐμορφώθησαν κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν προγενεστέρων καὶ ἡ φυσικὴ κατάστασις τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους ὅπερ διατεμνόμενον ὑπὸ ὄρέων καὶ κόλπων διαιρεῖ τὴν χώραν εἰς πολλάς κεχωρισμένας χώρας καὶ νήσους, ἔφερον τὸν ἀναγκαῖον χωρισμὸν εἰς μικρότερα καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητα φύλα καὶ οὕτως ἐκώλυσε τὴν τελείαν ἀνάπτυξιν εἰς ἓν ὅλον καὶ μέγα φυσικὸν κράτος, ὡς τοιοῦτον εὐρίσκομεν εἰς τὰς περὶ τὸν Νεῖλον καὶ Γάγγην ποταμὸν κοιλάδας καὶ εἰς τὰς μεγάλας τῆς Ἀσίας πεδιάδας. Ἡ δὲ κοινωνία τῶν φυλῶν καὶ ἐθνῶν ἦν ἠθικὴ, μόνον ἐπὶ κοινῆς καταγωγῆς καὶ γλώσσης ἐρειδομένη· καὶ τῷ ὄντι διηνεκεῖς ἀγῶνες καὶ μεταβολαὶ τῶν οἰκητηρίων ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ κατακερματισμοῦ. Βραδύτερον δὲ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου, φαίνεται ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔλαβε σταθεροὺς κατοίκους· διότι πρότερον οἱ μὲν ἐξήλαυνον τοὺς δὲ, καὶ ἐπειδὴ οὔτε ἐμπόριον εἶχον, οὔτε εἰς τὴν γεωργίαν ἠσχολοῦντο, εὐκόλως κατελίμπανον τὰς κατοικίας αὐτῶν καὶ οὗτος ὁ διηνεκῆς ὠθισμὸς καὶ ἡ συνεχὴς μετανάστευσις τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν πρὸ τοῦ τρωικοῦ πολέμου καὶ μεν' αὐτὸν ὑπῆρξεν ἡ αἰτία δι' ἣν ὁ Ἕλληνας οὐκ ἦν δεσμευμένος ἐν τῷ ἐδάφει τῆς γῆς ὡς οἱ βάρβαροι τῆς Ἀνατολῆς. Ἑλλάς ἦν πανταχοῦ, ὅπου Ἕλληνας ὑπῆρχον. Αὕτη δὲ ἡ ἐλευθέρως κίνησις ἐξήγειρε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος καὶ ἡ μεταλλαγὴ τῆς κατοικίας δὲν ἐπέκρεψε νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ἐποθέσις τῆς φύσεως, ὡς παρ' ἄλλοις ἔθνεσιν ἐκ τῆς λατρείας τοπικῶν καὶ φυσικῶν περιστάσεων προήλθεν, ἡ κατάπτωσις τοῦ λαοῦ καὶ ἡ ἐπὶ ταύτης ἐρειδομένη ἱερατικὴ καὶ δεσποτικὴ δύναμις, ἀλλὰ μᾶλλον συνεχωνεύθησαν αἱ ἐγχώριοι λατρεῖαι τῶν ἰδιαιτέρων φυλῶν εἰς ἓν μέγα σύστημα Θεῶν, αἵτινες ἐπὶ μᾶλλον ἀποβάλλουσαι τὴν ἐγχώριον συμβολικὴν σημασίαν, μετεβλήθησαν εἰς γενικὴν ἠθικὴν οὐσίαν.

Ἡ δὲ ἀδιάλειπτος περιπλάνησις τῶν φυλῶν καὶ ἡ μεταλλαγὴ τῆς τύχης ἐν ἀγῶσι καὶ πολέμοις παρέσχε τοῖς ἰδιαιτέροις φύλοις σταθερωτέραν τονιμότητα καὶ ἕκαστος ἴσφυσεν ἐν ταῖς μικραῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παραδεδομέναις εἰς πόλεμον καὶ λη-

στείαν πολιτείας ὡς τέλειος ἀνὴρ, ἡ ἀξία τοῦ ὁποίου παρεῖχε τὸ δίκαιον αὐτῷ πρὸς ἡγεμόνας καὶ συνεταίρους. Καὶ ἂν ἐν Ἀνατολῇ ὁ λαὸς, ὡς τὸ ἔδαφος, ἦν ἰδιοκτησία τοῦ δεσπότου, ἐν Ἑλλάδι ἀνήκεν ἡ χώρα τῷ ἰδιώτῃ, ὡς πολίτῃ, ἦν κατέκτησε καὶ ὑπερησπίσθη. Ὅθεν ἐν Ἑλλάδι κατὰ πρῶτον ἀνεγνωρίσθη ἡ προσωπικότης καὶ ὁ ἀνὴρ ἔμαθεν ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ ἔχη φρονήματα ἐλεύθερα τιμῶν τὴν ἀνδρείαν ὡς ἀρετὴν καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις καὶ μηδὲ τοῖς βασιλεῦσι καὶ ἱερεῦσιν ἀπονέμων τὴν τιμὴν, ἀλλὰ μόνον ἡ προσωπικὴ ἀξία, τιμὴ καὶ δόξα ἴσχυεν. Ἐφ' ὅσον δὲ αἱ διάφοροι φυλαὶ καὶ τὰ φύλα διετέλουν ἐν ἀδιαλείπτῳ καὶ ἀμοιβαίᾳ πολεμικῇ καταστάσει, τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα ἦν περιορισμένον ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῆς πατρίδος· ὅτε δὲ κατὰ πρῶτον αἱ ἰδιαίτεροι πολιτεῖαι, ἐν τῷ τρωικῷ πολέμῳ ἠνωμένοι, ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἐπολέμησαν, ἤρξαντο οἱ Ἕλληνας ὡς ἐν ἔθνος νὰ αἰσθάνωνται καὶ ὅτε μετὰ τὴν τελευταίαν μεγάλην ἀναστάσειν διὰ τῶν Δωριέων ἢ τῶν Ἀχαιῶν ἡγεμονεῖα μετέβη εἰς τοὺς Δωριεῖς, οἵτινες ἴσως ἀρχικῶς τὸ ὄνομα Ἕλληνας ἔλαβον, τὸ κοινὸν ὄνομα τῶν Ἑλλήνων περιελάμβανεν ὅλην τὴν χώραν αὐτῶν. Ἀπὸ ταύτης δὲ τῆς ἐποχῆς ἤρξατο ἡ διάκρισις καὶ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, ἣν ἀγνοεῖ ὁ Ὅμηρος καὶ, ὅτε πολὺ βραδύτερον ἔτι αἱ ἰδιαίτεροι φυλαὶ διετέλουν ἐν ἀνταγωνισμῷ πρὸς ἀλλήλας, ἀνεπτύχθη ἡ ἰδέα τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνισμοῦ, ἥτις ἐξεδηλοῦτο ἐν κοιναῖς διατάξεσιν, ἐν ἱεροῖς καὶ ἑορταῖς, καὶ ἦν ὁ πνευματικὸς δεσμός, ὅστις συνέσφιγγε τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων ἐν Εὐρώπῃ, ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἀφρικῇ.

Ἐντεῦθεν δὲ ἀρχεται ἡ ἰδίως ἱστορία τῶν Ἑλλήνων· πάντα δὲ τὰ προγενέστερά εἰσι παράδοσις σκοτεινὴ καὶ ἀνάμνησις τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Νῦν τὸ πρῶτον μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ταραχῶν βλαστάνουσιν τὰ σπέρματα τοῦ πολιτικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου. Ἡ θρησκεία, ἡ πολιτεία καὶ ἡ τέχνη τῶν Ἑλλήνων κατάγονται συγχρόνως ἐκ τῆς ἰδέας τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρώπου, καὶ εἰ μὲν ἡ γραμματολογία ἔθνος τινὸς ἐν γένει ἐστὶν ἡ ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τῆς μορφωτικῆς αὐτοῦ ἰδέας, ὡς ἐν τοῖς

γραπτοῖς μνημείοις ἀπεικονίζεται, ἡ ἑλληνικὴ γραμματολογία, ὡς ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἐστὶ συγχρόνως καὶ ἱστορία τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐν ᾧ δὲ πρὸς τοῖς Ἀνατολίταις ὁ ἄνθρωπος κατάγεται ἐκ θεοῦ ἢ ἐκ τῆς φύσεως, πρὸς τοῖς Ἑλλησι κινεῖται, ἀπαλλαγείς ξόνων δυνάμεων, ἐλεύθερος καὶ ἀκώλυτος, οὐχὶ ὑπὸ τὴν παιδευσιν ξένου διδασκάλου, ἀλλ' ὡς κύριος καὶ ὁδηγὸς ἑαυτοῦ. Οὕτω δὲ τὸ ὑποκείμενον τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐστὶν οὐχὶ ἡ φύσις, ὡς αὐτὴ ἐν τοῖς θαυμασίοις φαινομένοις τὴν φαντασίαν κινεῖ, οὔτε ὁ ἀόρατος θεός, ὡς ζητεῖ νὰ ἐννοήσῃ αὐτὸν ἐμπαθῶς ἢ διάνοια, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος, ἀγωνιζόμενος πρὸς τὰς δυνάμεις ἐκτὸς καὶ ἐντὸς αὐτοῦ. Αὕτη δὲν ἀπωθεῖ τὸν θεὸν καὶ τὴν φύσιν ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλὰ μεσιτικῶς συνδιαλλάττει ἀμφοτέρους μετὰ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ μὲν προαίσθησις τοῦ θείου ἐκδηλοῦται ἐν τῇ λατρείᾳ τοῦ καλοῦ, ὁ δὲ θαυμασμὸς αἰσθητικοῦ κάλλους τῆς μορφῆς ἐξευγενίζεται πρὸς τὸ αἶσθημα ἠθικοῦ κάλλους ἀνθρωπίνης ἐργασίας καὶ ἡ «καλοκάγαθία» φαίνεται ὡς τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀνθρωπίνης τελειότητος.

Ἡ λεπτοτάτη ἐκφρασις μεγάλου φυσικοῦ πάθους ἀναμειγμένη ἐστὶν, ὡς λέγει ὁ Ἀλέξανδρος Οὐμβόλδος, μετὰ τῆς ποιητικῆς παραστάσεως ἀνθρωπίνου πάθους καὶ ἰδιαιτέρα περιγραφὴ τῆς φύσεως φαίνεται μόνον ὡς προσθήκη, διότι ἐν τῇ ἑλληνικῇ διαπλάσει τῆς τέχνης τὰ πάντα συγχρόνως κινουῦνται ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐν ᾧ ἢ μὲν Ἰνδικὴ φιλολογία ἐστὶν ἡ ἀποθέωσις τῆς φύσεως ἢ δὲ ἑβραϊκὴ ἀντιστρόφως ἢ καταφρόνησις αὐτῆς, ἡ ἑλληνικὴ ἐστὶν ἡ ἐξανθρώπισις τοῦ θείου καὶ φυσικοῦ, καὶ ἂν ὁ Ἀνατολίτης ὑπὸ τῆς φαντασίας καὶ τοῦ αἰσθήματος ἀφαρπασθεὶς δὲν δύναται νὰ ἀντιληφθῇ διὰ τοῦ νοῦς τὸ ἄπειρον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς φύσεως, τὰνάπαλιν πρὸς τοῖς Ἑλλησιν ἐπικρατεῖ ὁ νοῦς κανονίζων τὰς ὁρέξεις τοῦ ὀρεκτικοῦ καὶ τὰ δημιουργήματα τῆς φαντασίας. Ἐκεῖ μὲν ὁ τύπος δὲν περιέχει τὴν οὐσίαν, ἐνταῦθα ὁμῶς ἐπικρατεῖ συμμετρία καὶ

ἁρμονία. Καὶ ἐνῶ πρὸς τοῖς Ἀνατολίταις ἐκπληττόμεθα διὰ τὴν τόλμην καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν θεωριῶν καὶ αἰσθήσεων, πρὸς τοῖς Ἑλλησι θαυμάζομεν τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν διανοημάτων. Τοῦτο τοίνυν παρέχει τῇ ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ τὴν αἰώνιον αὐτῆς ἀξίαν, τοῦτο παρέχει αὐτῇ αἰωνίως νέαν χάριν, ὅτι τὸ ἀτελὲς καὶ φθαρτὸν λαμπρύνουσα ὡς ἰδανικόν, ἀνυφοῖ τὸν ἄνθρωπον καὶ κρατύνει νὰ ζητῇ ἐν αὐτῷ τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ νὰ πραγματοποιῇ ἐκτὸς αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἀπέβη ἡ τελειότης τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος πολύτιμος θησαυρὸς πάσης τῆς ἀνθρωπότητος εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας ἰκανὸς νὰ θρέψῃ τὴν πίστιν εἰς τὴν καλοκάγαθίαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐν καιροῖς δεινοῖς καὶ χαλεποῖς, αὐτὴν ἐν αὐτῇ νὰ ἰδρύσῃ καὶ ἀνορθώσῃ καὶ δι' αὐτῆς καὶ ἐν κακαῖς περιστάσεσι εἰς τοὺς μυχοὺς τῆς καρδίας νὰ διατηρήσῃ τὴν βαθεῖαν εἰρήνην τῆς ἀγνότητος ὡς ἐν τινι ἀκηράτῳ ἐλευθέρῳ πολιτείᾳ.

Μετὰ τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀμήρου ἦν στενῶς συνδεδεμένη ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ λαοῦ πρὸς τοῖς Ἑλλησιν. Διότι ἐν τῷ Ὀμήρῳ ἀνευρίσκει ἑαυτὸν ὁ Ἕλλησιν, ἐν αὐτῷ ἐκεῖτο ὁ ἀρχικὸς τύπος τοῦ διανοεῖσθαι καὶ ἐνεργεῖν, ὁ μὲν Ἀχιλλεὺς αὐτοῦ ἦν τὸ ἰδανικὸν τοῦ Ἕλλησιν ἥρωος καὶ πολεμιστοῦ, τὸ πρότυπον ἑνὸς Μιλτιάδου, Βρασίδου, Ἐπαμεινώνδου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς αὐτοῦ ἦν τὸ πρότυπον τοῦ πολυμήτιος καὶ ἐν πάσαις τοῦ βίου ταῖς περιστάσεσι συνετωτάτου ἀνδρός, ὅστις καὶ ὅτε τὰ κύματα αὐτὸν καταπιέζουσι, πάντοτε ἀναδυόμενος, οὐδέποτε ἀπόλλυσι τὴν γενναιότητα οὐδὲ τὴν ὑπομονήν, τὸ πρότυπον ἑνὸς Θεμιστοκλέους, Ἀλκιβιάδου, Λυσάνδρου καὶ Φιλίππου καὶ καθ' ὅλην τὴν ἱστορίαν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἔδειξεν ὁ Ἕλλησιν πάντοτε τὴν τρανωτάτην ἀλήθειαν τοῦ Ὀμηρικοῦ τύπου. Ἐκ δὲ τοῦ Ὀμήρου ἦντλει τὸ ἔθνος τὰς ἀνθρωπίνους θεωρίας τοῦ ὑπερανθρώπου, τὴν φαιδρὰν θεολατρειᾶν, ἐξ αὐτοῦ ἐλάβανον οἱ ποιηταὶ ὕλην, εἰκόνας, γλῶσσαν καὶ ρυθμοὺς διὰ τὰ ποιήματα αὐτῶν καὶ οἱ καλλιτέχναι ιδέας διὰ τὰ πλάσματα αὐτῶν. Ἐν αὐτῷ ἐμορφώθησαν ῥήτορες καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες, ἐξ

αὐτοῦ τελευταῖον ἔμαθον φιλόσοφοι καὶ ἄνδρες τῆς ἐπιστήμης νὰ διατάσσωσι καὶ νὰ συνδέωσιν εἰς ἓν ὅλον τὸν μέγαν πλοῦτον τῶν διανοημάτων. Αὐτὸς ἦν ἡ πηγή τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς σοφίας τοῦ λαοῦ, ἐν αὐτῷ ἔκειτο θησαυρὸς εὐγενῶν καὶ μεγάλων αἰσθημάτων καὶ ἐν αὐτῷ τέλος πάντων εὕρισκον συμβουλήν ἐν πάσαις ταῖς περιστάσεσι τοῦ βίου.

Ἄλλὰ τί ἐστὶν ἡμῖν ὁ Ὀμηρος; Τὸ κάλλιστον μυθολογικὸν βιβλίον ἐκ τῆς παιδικῆς ἡλικίας τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπερ ἀνάγει ἡμᾶς πάλιν εἰς τὸν χρόνον τῆς παιδικῆς ἀθωότητος, αὐτὸς ἐστὶ πιστὸν κάτοπτρον τῆς ἀδιαφθόρου καὶ ἀμορφώτου φύσεως, ἐν ἣ ἀπολλύντες ἐν τῷ βίῳ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, καθορῶμεν πάλιν αὐτὴν ἐν τῇ ἀδιαφθάρτῳ ἀγνότητι, τὴν αἰωνίαν ἠχώ, ἣτις ἐμφανῶς ἀναφωνεῖ πᾶν ὅ,τι λαλεῖ εἰς τὸ στήθος παντὸς εὐγενοῦς ἀνθρώπου διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ἐπὶ τῶν πρώτων αἰσθημάτων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὰ ποιήματα αὐτοῦ εἰσὶν ἐπωκοδομημένα, ἐπὶ τῆς ἀγότητος τοῦ υἱοῦ, τῆς συζύγου, τῆς πατρίδος καὶ ἐπὶ τῆς τὸ πᾶν ὑπερβαλλούσης ἀγάπης πρὸς δόξαν. Ἐξ ἑνὸς στήθους, ὅπερ καθαρῶς ἀνθρωπίνως ἠσθάνετο ἔρρευσαν τὰ ποιήματα αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ρέουσιν αὐτὰ καὶ θὰ ρέωσιν εἰς πᾶν στήθος ἀνθρωπίνως αἰσθανόμενον. Ὅθεν ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀμήρου ἀνεπτύχθη ὀργανικῶς σύμπασα ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία, ἀπὸ τοῦ ἔπους, τῆς ἀπλῆς παραστάσεως τοῦ ἔξω κόσμου, μεταβαίνουσα εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν, τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τῆς καρδίας καὶ τελευτῶσα εἰς τὸ δράμα, ὅπερ προάγει τὸ εὐγενὲς παρελθὸν καὶ τὸ κοινὸν ἐνεστὼς εἰς τραγωδίαν καὶ κωμωδίαν ἵνα διὰ σπουδῆς καὶ σκώματος κατορθώσῃ τὴν ἠθικὴν κάθαρσιν τοῦ λαοῦ. Ὅμοίως πρὸς τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως σχηματίζονται ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ τὰ τρία εἶδη, ἡ ἱστορία, ἡ ρητορικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία μέχρι τοῦ Πλάτωνος, ὃς συνάμα ἐστὶ καὶ φιλόσοφος, καὶ ἱστορικὸς, καὶ ῥήτωρ, καὶ ποιητὴς, τελευτᾷ ἐνδόξως ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία.

Ὡς ὁ Ὀμηρὸς ἐστὶν ἡ βᾶσις τοῦ ἑλληνικοῦ Ὀλύμπου, οὕτως ὁ Πλάτων ἐστὶν ἡ κορυφὴ αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας πᾶσαι αἱ διευ-

θύνσεις συναντῶνται. Αὐτὸς ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ Σωκράτους ἐντελῶς ἔλυσε τὸ ζήτημα τοῦ ἑλληνισμοῦ ἢτοι ἔφερε τῷ ἀνθρώπῳ τὸν ἀνθρώπον εἰς συναίσθησιν κατ' ἀνθρώπινον λαμπρὸν τρόπον. Οὕτω παρίστησιν αὐτοῦ ἀρχαῖον ἐπίγραμμα ἐν τῇ ἀνθολογίᾳ ὡς ἀρχὴν καὶ τέλος.

Διὰ παντὸς ζῆ Πλάτων, ζῆ Ὀμηρος, εἰ καὶ τῆς σοφίας τὴν πηγὴν συμπαρέλαβον, οὐχ ἦττον ὁμῶς τέρπει ἡμᾶς τὸ δροσερὸν ρεῦμα αὐτῶν.

Μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, μαθητοῦ τοῦ Πλάτωνος, ἐπέρχεται μεταβεβλημένη κατάστασις καὶ νέα σημασία τῆς συγγραφικῆς τέχνης. Ἡ φιλολογία ἀπὸ τοῦδε οὐκ ἐστὶν ἰδιοκτησία τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ μιᾶς τάξεως λογίων, οἵτινες τὴν ὑπάρχουσαν πληθύν τῆς πνευματικῆς ὕλης ἐν μέρει μὲν συλλέγουσι, διακρίνουσι, κριτικῶς ἐξετάζουσι καὶ κρίνουσιν, ἐν μέρει δὲ ἐν ἰδίαις ἀπομιμήσεσι μεταπλάττουσι. Τὸ δημιουργὸν πνεῦμα ὑπεχώρησε τῇ διατακτικῇ δυνάμει καὶ οὕτως ἡ φιλολογία ἀποξενωθείσα τοῦ βίου τοῦ λαοῦ, ἀποσύρεται εἰς τὴν σχολήν¹⁾. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας.

Ἡ δὲ πορεία τῆς ἀναπτύξεως τῆς Ῥωμαϊκῆς φιλολογίας ἐστὶ πάντῃ διάφορος τῆς ἑλληνικῆς. Διότι τὰ ἰδιαίτερα εἶδη τῆς ποιήσεως καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου δὲν παράγονται, ὡς παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ὀργανικῶς ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ῥωμαῖος δημιουργήσας φιλολογίαν τινὰ πρότερον εὔρεν αὐτὴν μορφωθείσαν παρὰ τοῖς Ἕλλησι, παρέλαβε μόνον ὅσα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ κάλλιστα ἀνταπεκρίνοντο καὶ ἀπέριψεν ὅσα ἠναντιοῦντο πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν αἴσθησιν αὐτοῦ. Ἐν Ἑλλάδι μὲν συνε-

¹⁾ Σ. Μ. Ταῦτα φαίνονται μοι ἐπαληθεύοντα περὶ τῶν Ἀλεξανδρινῶν οὐχὶ δὲ καὶ περὶ τοῦ μεγάλου ἀρχιτέκτονος τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας Ἀριστοτέλους, ἡμφότεροι γὰρ ὅτε Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης εἰσὶ δύο ἀχώριστοι πνευματικοὶ ἀστέρες ἀπαστράπτοντες ἐν τῇ ἑλληνικῇ φιλοσοφίᾳ, ὧν ὁ μὲν Ἀριστοτέλης ἐπὶ τῆς γῆς ἐνεργῶν, συλλέγων πανταχόθεν ὕλην, ἐρευνῶν καὶ δημιουργῶν, ἐνέρχεται πυραμιοειδῶς εἰς μέγα ὕψος. ὁ δὲ Πλάτων ὁμοιάζον πρὸς ὑψηλὸν ὀβελίσκον ζητεῖ νὰ ἰδρύσῃ τὸ φιλοσοφικὸν αἰκαδάμημα ἐν τῷ οὐρανῷ.

νήργουν πάντες οἱ πνευματικοὶ παράγοντες πρὸς παραγωγὴν καὶ μόρφωσιν τῆς φιλολογίας, ἀποτελούσης οὐσιῶδες μέρος τοῦ ἐθνικοῦ βίου καὶ συμβαδιζούσης μετὰ τῆς γενικῆς πνευματικῆς, θρησκευτικῆς, πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως. Ἐν Ῥώμῃ δὲ τούναντίον ἡ φιλολογία δὲν προῆλθεν ἀμέσως ἐκ τοῦ λαοῦ, καὶ οὐδεμίαν ἢ μόνον ἀσθενῆ ρίζαν εἶχεν ἐν τῷ ἐθνικῷ, θρησκευτικῷ καὶ πολιτικῷ βίῳ, ἀλλ' ἦν μᾶλλον ἔργον ἰδιωτῶν καὶ οὐχὶ πάντοτε Ῥωμαίων καὶ ἔχρηζε πρὸς σύστασιν αὐτῆς ἰδιαιτέρας ἐπιμελείας φιλοτέχνων ἀνδρῶν, οἵτινες τὰ τῷ λαῷ ξένα στοιχεῖα προῆγον, ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς κατακρίσεως ὑπερήσπιζον, καὶ διὰ τοῦτο ἔπρεπε πολλάκις νὰ προσαρμόζηται εἰς τὰς κλίσεις καὶ διαθέσεις τῶν Μαικηνατῶν.

Ὁ Ῥωμαῖος παραδίδεται μὲν εἰς τὴν ἐπιρροὴν ἑλληνικῆς παιδείσεως οὐχὶ ὅμως ἀνευ ἀντιτάσεως καὶ μετὰ τινος αἰδοῦς ὅτι ὡς νικητῆς δέον νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἀνωτέραν πνευματικὴν δύναμιν τῶν ἠττηθέντων καὶ τούτου ἕνεκα ἐδανείζετο οὐχὶ τοσοῦτον τὸ πνεῦμα ὅσον τὸν χαρίεντα τύπον παρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦτον οὐχὶ ἀνευ ἰδίας δημιουργικῆς δυνάμεως προσήρμοζεν αὐτῷ, ὅπερ τὸ φρόνημα τοῦ Ῥωμαίου πρότερον ἐπλήρου. Διὸ ἡ ἡρωϊκὴ ἱστορία τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ δόξα τῆς εἰς τὴν κοσμοκρατίαν προωρισμένης Ῥώμης, τὸ βαθὺ αἰσθημα τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ δικαίου, ὅπερ καὶ αὐτὴ ἡ ἀναρχία τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ ἡ δεσποτεία τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς δὲν ἠδυνήθησαν ἐντελῶς νὰ καταπνίξωσιν, ἐνεικονίζετο καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασι τῆς ποιήσεως, τῆς ῥητορικῆς καὶ τῆς ἱστορίας καὶ τούτων ἕνεκα ἡ Ῥωμαϊκὴ φιλολογία ἐστὶ πιστὸν ἀπεικονίσματα τοῦ Ῥωμαϊσμοῦ καὶ μόνον τῷ ἐπιπολαίῳ παρατηρητῇ φαίνεται ἡ φιλολογία ὡς δουλικὴ ἀπομίμησις τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Ἐν πάσῃ δὲ ξένη ἐπιδράσει οὐδόλως ἀποκρύπτει καὶ ἡ πρωτοτυπία αὐτῆς. Ἐν ᾧ δὲ ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία φέρει μᾶλλον τὸν γενικὸν χαρακτήρα τοῦ ἀνθρωπίνως καλοῦ καὶ ἀληθοῦς, ἡ Ῥωμαϊκὴ ἰδιαιτέρως ἐκφράζει μεγαλοπρεπῆ ἐθνικὴν συνείδησιν, ἐν τῇ πόλει βλέπει ὁ κόσμος τὸ μέγιστον, ὧν ὁ

ἥλιος δύναται καὶ νὰ ἴδῃ, ἐν ᾧ ἐκείνη μὲν σπεύδει νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς περιορισμένης φιλαυτίας καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς λαμπρὸν ἄνθος τῆς φιλανθρωπίας, αὕτη ἐστὶν ἀπόρροια φιλαύτου μὲν, δι' ἀξιώματος ὅμως καὶ κομψότητος ἡμερωθέντος πατριωτισμοῦ, καὶ ἐκείνη μὲν ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ κράτος τῶν ἰδεῶν καὶ διανοημάτων, αὕτη δ' ἐκφράζει τὴν θέλησιν τοῦ κοσμοκράτορος, ἐκείνη μὲν ἐστὶ περιεκτικὴ τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης, ἐξ ἧς καλλιτέχναι καὶ σοφοὶ ἔλαβον παραδείγματα καὶ θεωρίας, αὕτη ἐστὶν ἡ πηγὴ τῆς πράξεως, ἐξ ἧς ἀπορρέει ἡ στρατιωτικὴ πείρα, ἡ πολιτικὴ σοφία, καὶ ἡ μάθησις τοῦ δικαίου καὶ τῆς τάξεως τῶν νόμων διὰ τοὺς πολεμιστὰς καὶ πολιτικούς.

Ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς συγγράμμασι ὑπάρχει τὸ πρῶτον παράδειγμα καὶ διδακτικὸν ἀρχέτυπον πῶς δύναται νὰ δημιουργηθῇ γνησίᾳ καὶ πάτριος φιλολογία ἐν τῇ ἐπιτετηδευμένῃ χρήσει τοῦ ξένου πρὸς παράστασιν τοῦ ἰδίου. Συνάμα ὅμως ἐν τῇ παρεκτροπῇ αὐτῆς κεῖται ἡ νοθετικὴ διδασκαλία πῶς μετὰ τοῦ παρακμάζοντος κράτους καὶ λαοῦ παρακμάζουσι καὶ ἡ φιλολογία καὶ ἡ γλῶσσα καὶ μαραίνονται. Τὴν δὲ ἔνδειαν τῆς Ῥωμαϊκῆς φιλολογίας, παραβαλλομένης πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κατὰ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν καὶ εὐφυΐαν, κατὰ τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ φιλοσοφικὸν πνεῦμα, κατὰ τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὴν χάριν τῆς παραστάσεως, ἀναπληροῖ δι' ἐνεργητικοῦ καὶ λίαν ἐκφραστικοῦ χαρακτήρος, διὰ πρακτικοῦ αἰσθήματος καὶ ἐμπειρίας, περιεχούσης τὸν πραγματικὸν βίον, δι' εὐπρεποῦς τρόπου καὶ καθαρᾶς κομψότητος.

Ὁ δὲ κύκλος αὐτῆς ἐκτενέστερός ἐστιν, περιλαμβάνων πάντα τὸν τέως γνωστὸν κόσμον, ἐν ᾧ ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία κινεῖται ἐν τοῖς στενοῖς ὀρίοις περιορισμένου τόπου. Αἱ σχέσεις, ἃς ἐκείνη περιγράφει, μεγαλοπρεπέστεραί εἰσιν καὶ περιεκτικώτεραι. Διὸ μεταβαίνοντες ἐκ τῆς ἑλληνικῆς εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν φιλολογίαν αἰσθανόμεθα ὅπως μετὰ τινὰ πλοῦν ἐν λαμπρῷ ποταμῷ, τερπνὰς ἔχοντι ὄχθας, πλήρει ἰχθύων καὶ μεταλλαγῆς, εἰς τὴν παγκόσμιον θάλασσαν, τῆς ὁποίας τὸ μέγεθος διεγείρει τὸν

θαυμασμόν ἡμῶν, καὶ τῆς ὁποίας ὅμως ἡ μονοτονία καθιστᾷ ἡμῖν πολυτιμωτέραν τὴν ἀνάμνησιν τοῦ τερπνοῦ πλοῦ ἐν τῷ ποταμῷ τῆς ἐλληνικῆς τέχνης.

Ἐντεῦθεν ἐξάγεται ὅτι αἱ φιλολογίαι ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν εἰσὶν ἡ κυρία ὕλη τῆς παιδείσεως ἐκείνων τῶν νέων, οἵτινες ἀφιερῶνται εἰς τὰ προσήκοντα ἔργα, ἅπερ δρίζουσιν αὐτοὺς ὡς φρουροὺς τῶν ὑψίστων ἀγαθῶν τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς τοὺς μέλλοντας νέους μόνον ἡ ἀρχαιότης δύναται νὰ χορηγήσῃ τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης καὶ τῆς πολιτικῆς, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ θεραπεία καὶ μόρφωσις τοῦ εὐγενεστάτου, ὅπερ ἡ ἀνθρωπότης δημιουργεῖ, πρέπει νὰ ἐμπιστευθῇ. Μόνον δὲ ὁ τοῦ ἀγίου πνεύματος τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως τοῦτο ἀπεκαλύφθη ἐν τῷ κλασικῷ κόσμῳ, ἐμφορηθεῖς, δύναται ν' ἀποβῇ γνήσιος ἱεροφάντης τῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης. Οὐδεμία νεωτέρα φιλολογία δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν κλασικὴν. Διότι ἡ κατάνοσις καὶ ἐκτίμησις πάσης ἄλλης φιλολογίας τῶν νεωτέρων προϋποτίθει τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας. Οἱ κλασικοὶ εἰσὶν οὐχὶ πεποιημένα ἢ βεβιασμένα προϊόντα τῆς τέχνης, πρόσφορα μόνον τῇ καλῇ αἰσθήσει, ὡς συνήθως εἰσὶ τὰ φιλολογικὰ προϊόντα τῶν νεωτέρων, ἀλλ' ἀληθῆ καὶ γνήσια τέκνα τῆς φύσεως, ἅπερ ἐλευθέρως καὶ ἀπλῶς πᾶσαν νεανικὴν καρδίαν κατακτῶσιν, εἰσὶν ὡς πνευματικοὶ καρποὶ τῆς νεαρᾶς ἀνθρωπότητος ἡ καλλίστη καὶ θρεπτικωτάτη τροφή τῆς νεότητος παντὸς ἔθνους καὶ παντὸς χρόνου καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, δι' ἣν ἡμεῖς οὐχὶ ἀπροαιρέτως, ὡς συνήθως συμβαίνει ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν νεωτέρων χρόνων ἐφελκόμεθα ἐξ ἐθνικῶν ἢ ὀρησκευτικῶν συμπαθειῶν ἢ ἀντιπαθειῶν ἢ ἀποτρεπόμεθα ἀπ' αὐτῶν.

Ἡ ἀρχαιότης ἐστὶν οὐδετέρα χώρα, εἰς τὴν ὁποίαν εἰρηνικῶς δύνανται νὰ συνενωθῶσιν ἄνθρωποι πασῶν τῶν ἐθνικοτήτων καὶ ὀρησκευμάτων χωρὶς ποτε νὰ φοβῶνται μήπως τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα προσβληθῇ ἢ τὸ ὀρησκευτικὸν χλευασθῇ. Οἱ Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι πρὸ πολλῶν αἰώνων εἰσὶν ἐνταῦθα, καὶ αἱ προθέσεις αὐτῶν οὐδόλως πλέον ἐφάπτονται τοῦ προσωπικοῦ ἡμῶν συμ-

φέροντος καὶ ἐπομένως λίαν ἀμερολήπτως δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν καὶ κρίνωμεν αὐτοὺς, καὶ ἂν ἡμῖν ἀρέσκωσι, γινώσκωμεν καλῶς ὅτι ἀρέσκουσιν ἡμῖν χάριν ἑαυτῶν καὶ μόνων. Τί ἐστὶν ἡμῖν ἡ Ἐκάβη; δυνάμεθα νὰ ἐρωτήσωμεν μετὰ τοῦ Ἀμλέτου. Τί κοινὸν ἔχουσιν ἡμῖν σήμερον οἱ Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι; Καὶ ὅμως δύνανται τὸν εὐαίσθητον καὶ ἐπιδεκτικὸν μαθήσεως ὄψω νὰ δεσμεύωσιν ἵνα ἀποδεχθῇ αὐτοὺς, ὥστε ἡμεῖς ἀπαξ ὑπὸ τούτων τῶν Σειρήνων δελεασθέντες, οὐδέποτε πλέον δυνάμεθα νὰ ἀποσπασθῶμεν ἀπ' αὐτῶν. Διότι ὅσω συνεχέστερον ἀναγινώσκωμεν αὐτοὺς, τοσοῦτω πολυτιμότεροι καθίστανται ἡμῖν. Ὅθεν λίαν ὀρθῶς κατατάσσει ὁ Λέβης ἐν τῷ βίῳ τοῦ Γοιθίου τὸ κλασικὸν μεταξὺ τῶν χαρίτων ἐκείνων δι' ὧν ἀλίσκεται ἡμᾶς. «Ἐπάρχει λέγει εἶδος καλλιτεχνικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἅμα κατὰ πρῶτον ἴδωμεν καὶ γνωρίσωμεν, καταθέλγουσιν ἡμᾶς. Τὰ διανοήματά εἰσι νέα, ὁ τύπος ἐστὶ νέος καὶ ἡ κατόρθωσις μεγάλη. Ἐν τῷ πυρὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ διακηρύττομεν τὸ νέον σύγγραμμα ὡς ἀριστούργημα, πάντοτε ἀναγινώσκωμεν αὐτὸ ἐκ νέου, μανθάνομεν ἀπὸ μνήμης καὶ γινόμεθα τοῖς φίλοις καὶ γνωρίμοις ἡμῶν ἐνοχλητικοὶ διὰ τῶν παραπομπῶν καὶ ἐγκωμίων. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα ἔτη καὶ ἴσως μετ' ὀλίγους μῆνας γίνεται ἡμῖν τὸ σύγγραμμα ἀφόρητον καὶ δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ ἀναγινώσκωμεν αὐτό. Διότι τὰ διανοήματα αὐτοῦ οὐκ εἰσι πλέον νέα καὶ φαίνονται νῦν κοινὰ καὶ τετριμμένα ἢ καὶ ἐντελῶς ἐσφαλμένα, τὸ δὲ ἔργον οὐδόλως πλέον ἀξιοθαύμαστον φαίνεται ἡμῖν, οἵτινες περιέστημεν ἤδη εἰς τὸ σημεῖον τῆς κατακρίσεως.

Τὸ δε σύγγραμμα οὐκ ἦν ἀριστούργημα; βεβαίως οὐχί! τὸ ἀριστούργημα οὐδένα αἰφνήδιον ἐνθουσιασμόν ἐγείρει καὶ ὀφείλομεν ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ συντόνως νὰ σπουδάσωμεν αὐτό, καὶ πρὶν ἔλθωμεν εἰς τελείαν γνῶσιν, ὀφείλομεν νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐν αὐτῷ, διότι ἄλλως ἀποβαίνει ἀκατάληπτον ἡμῖν. Ἡ δὲ ἐπιβροή τοιοῦτου, πράγματι κλασικοῦ συγγράμματος, διαρκῆς καὶ παντοτεινὴ ἐστὶ καὶ οὐχὶ πρόσκαιρος. Διότι ὅσω οἰκειότερον ἡμῖν γίγνεται, τοσοῦτω ἰσχυρότερον ἐπενεργεῖ αὐτό, καὶ οὐδέ-

ποτε ἐξασθενεῖ ἢ χάρις αὐτοῦ Ὅθεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καταλαμβάνομεθα ὑπὸ θαυμασμοῦ καὶ σεβασμοῦ διὰ τὸν ἄπειρον πλοῦτον τοῦ περιεχομένου καὶ οὐδὲν ἐπιλήψιμον τεχνικῶς εὐρίσκομεν. Ὁ Ὅμηρος, ὁ Σαικσπηρος, ὁ Ῥαφαήλ, ὁ Μότσαρτ, ὁ Βέτχοβεν οὐδέποτε προκαταλαμβάνουσι τὴν ἡμετέραν κρίσιν κατὰ κράτος, ἀλλ' ἅμα ἅπαξ καταλάβουσι αὐτήν, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κρατύνεται ἢ ἐπιβροῇ αὐτῶν». Ἀλλὰ τὰ ἀρχαῖα δὲν πρέπει ἀγροίκως μετὰ τῶν χειρῶν νὰ ψάβωμεν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ μετὰ τοῦ πνεύματος ὀφείλομεν νὰ παρατηρῶμεν καὶ ἐξετάζωμεν καὶ τότε θὰ θερμάνωσιν ἡμᾶς μικρὸν κατὰ μικρὸν, ὡς τὸ ἀγαλμα ἐκεῖνο τοῦ Πυγμαλίωνος, καὶ ὡς ζῶντα ὄντα θὰ ἀναβαίνωσι ἐκ τῆς βάσεως καὶ τὸν θαυμαστήν ἠδιστα θὰ διαθέσωσι.

Προηγούμενος παρατηρήσαντες, ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς δημιουργήμασι τοῦ ἀρχαίου κόσμου ὁ νοῦς ἐπικρατεῖ κανονίζων τὴν φαντασίαν καὶ τὸ αἶσθημα, ἐνταῦθα προσθέτομεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ λόγος, δι' ὃν τὰ κλασικὰ καλλιτεχνήματα μετὰ πολυχρόνιον σπουδὴν ἀρέσκουσιν ἡμῖν, ἅπερ ἀποτυφλοῦσιν οὐχὶ τὰς αἰσθήσεις διὰ λαμπρᾶς ἐπικοσμήσεως χρωμάτων, οὐδὲ τέρπουσιν ὑπερβολικῶς τὴν φαντασίαν διὰ τοῦ ὑπερφυοῦς καὶ θαυμασίου, οὐδὲ μεταφέρουσι τὴν ψυχὴν εἰς τὴν ἐπικύνδυνον μέθην τοῦ μυθικοῦ, τῆς ἐπιθυμίας καὶ ἀπαιτήσεως τοῦ ζοφεροῦ καὶ ἀορίστου, ὅπερ ἀποξενεῖ ἡμᾶς τῆς πραγματικότητος. Τὸ καταληπτόν ἐν αὐτοῖς παρέχει ἢ ἀπλότης καὶ σαφήνεια, δι' ὧν πᾶν ὑγιὲς πνεῦμα δεσμεύουσι. Διὸ ταῦτά εἰσι τὸ κάλλιστον μέσον τῆς διορθώσεως τοῦ αἰσθητικοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς ἐμπαθείας καὶ ὑποκρίσεως, ὡς ἀφ' ἑτέρου τῆς βαρβαρικῆς ἀπειροκαλίας καὶ γονίμου ἀκολασίας.

Ἡ ἀρχαία τέχνη ἐστὶν ἢ ἐξηυγενισμένη φύσις καὶ ἐν πάσῃ γυμνότητι ἐστὶν ἀγνοτέρα τῆς νεωτέρας τέχνης, ἥτις διὰ θρυπτικῆς συγκαλύψεως ἐξεγείρει τὴν κακὴν ἐπιθυμίαν. Ὅπως δὲ ἡ φύσις καλλωπίζει τὴν γῆν, οὕτω καὶ αὐτὴ ἡμᾶς, κατακοσμεῖ δὲ αὐτὴν διὰ τοῦ κάλλιστου, ὅπερ ἔχει, καὶ καθιστᾷ αὐτὴν τερ-

πνὸν ἐνδιαίτημα καὶ οὐχὶ ἔρημον κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος. Οὕτως ἐξυμνεῖ ὁ Σχίλλερος τοὺς θεοὺς τῆς Ἑλλάδος.

Σκοτεινὴ σπουδὴ καὶ λυπηρὰ ἔκστασις
ἦν ἐξωρισμένη ἐκ τῆς φαιδρᾶς ὑμῶν λατρείας
εὐτυχεῖς ἔπρεπε νὰ πάλλωσι πᾶσαι αἱ καρδίαι
διότι συγγενῆς ὑμῶν ἦν ὁ εὐτυχῆς·
τότε οὐδὲν ἄλλο ἱερώτερον τοῦ καλοῦ ὑπῆρχε
δι' οὐδεμίαν ἡδονὴν ἠσχύνετο ὁ θεός
ἔπου ἢ σωφρόνως ἐρυθριῶσα Μοῦσα,
ἔπου ἢ Χάρις ἐβασίλευεν.

Ἀλλὰ διίσχυρίζονται τινες λέγοντες ὅτι ἡ σπουδὴ τῆς ἀρχαιότητος ἐστὶν ἀπρακτος καὶ ἀνωφελής. Διότι τίνα ἀνάγκην ἔχομεν τῶν Λατινικῶν καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ; Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀθλία τοῦ συμφέροντος ἀρχὴ πάντων ἐκείνων, ὧν ἄρτος σκοπός ἐστι πάσης σπουδῆς. Βεβαίως τὸ βάνουσον τοῦτο αἶσθημα πρέπει νὰ λάβῃ ἢ γινῶσις τῆς ἀρχαιότητος βεβαιούσης, ὅτι οὐ μόνον ἐξ ἄρτου ζῆ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὅτι ὑπάρχει καὶ μάννα τι, ὅπερ ἄνωθεν ὁ Θεὸς ἔπεμψεν. Ἀληθῶς αὕτη ἢ ἐλευθεριώτερα καὶ εὐπρεπεστέρα θεωρία τοῦ βίου τὸν μὲν κλασικῶς παιδευθέντα ὑπεράνω τοῦ ὄχλου ἀνυψοῖ, τὸν δὲ σπεύδοντα πρὸς τὸν ἄρτον, καθιστᾷ ἔμπειρον πρὸς πᾶν βιωτικὸν ἐπιτήδευμα, καὶ ἀποδιδειγμέναν ἤδη ἐστὶν ὅτι οἱ ἐν τοῖς σχολείοις τῶν ἀρχαίων σπουδάσαντές εἰσι οἱ εὐφυέστατοι κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τοῦτου ἕνεκα οἱ εὐχρηστότατοι καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ εὐγενέστατοι καὶ ἠθικῶς χρηστότατοι. Διότι τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων ἐγείρουσι αὐτοῖς τὸ ἀνεξάρτητον ἀνδρικὸν φρόνημα, ὅπερ παρέχει τῷ ἀνθρώπῳ τὴν γνησίαν εὐγένειαν· τοῖς ἀρχαίοις οὐδεμία δύναμις δύναται νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου καὶ τὰ συγγράμματα αὐτῶν οὐδεμία ἀστυνομία δύναται νὰ κατὰσχη, οὐδεμία λογοκρισία δύναται νὰ βλάβῃ αὐτά.

Ἐξ αὐτῶν πάντοτε εὐγενεῖς ἄνδρες ἐρανίζονται τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τοῦ δικαίου καὶ ἀληθοῦς καὶ ἀντλοῦσι τὸ θάρρος ἵνα ἐκδηλώσι ἐλευθέρως τὴν ἑαυτῶν πεποίθησιν καὶ νὰ ἐναντι-

ῶνται ἀφόβως κατὰ πάσης ἀδικίας, ἐξ αὐτῶν θὰ εὐρίσκωσι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ὃν οἱ παραλογισμοὶ τῶν σοφιστῶν κατέστρεψαν. Ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ φιλολογία ἀπαντῶμεν τὰς εἰκόνας τοῦ χαρακτήρος τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν τοσοῦτον ζωηράς, ὅσον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, ἐν ἣ μανθάνομεν τὴν ἀληθῆ τῶν φρονημάτων ἀρετὴν, ἣτις προκύπτει ἐκ τῆς σταθερότητος τοῦ χαρακτήρος.

Ἐντεῦθεν δ' ἔπεται προσέτι ὅτι πάντοτε πᾶσα δύναμις σπεύδουσα πρὸς τὸν δεσποτισμὸν καὶ τὴν τυραννίαν, τοὺς κλασικοὺς ἐφοβήθη καὶ ἐμόχθησε πολὺ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ νομιζόμενον δηλητήριο αὐτῶν, καὶ ὅτε ἡ κλασικὴ ἀρχαιότης πάλιν ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου, τότε κατελήφθη ὅλος ὁ κόσμος ὑπὸ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ αὐτῆς, γέροντες καὶ νέοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἡγεμόνες καὶ ἰδιῶται, κληρικοὶ καὶ κοσμικοὶ παρεδόθησαν εἰς τὴν χάριν αὐτῆς ὧν οἱ μὲν ἀνεγίνωσκον τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαίων, οἱ δὲ συνήθριζον αὐτὰ καὶ ἐθαύμαζον τὰ λείψανα τῆς τέχνης καὶ ἄλλοι ἀφωσίουν τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἐν τῇ φιλολογίᾳ, ἐν τῇ τέχνῃ καὶ ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀρχαίων. Ἡ σκληρὰ ὅμως πραγματικότης κατέστρεψε πάραυτα τὸ λαμπρὸν ὄνειρον καὶ ἡ κλασικὴ ἀρχαιότης ἔφυγεν ἐκ τοῦ βίου εἰς τὴν σχολήν.

Καὶ ἐν μὲν τῇ Γερμανίᾳ Φίλιππος ὁ Μελάγχθων, ὁ ἀρχιδιδάσκαλος αὐτῆς πρῶτος, ὀρθῶς κατανοήσας τὰς ἀνάγκας τῆς νεολαίας, εἰσήγαγε τοὺς κλασικοὺς εἰς τὰ σχολεῖα, ὑπέβαλεν ὅμως αὐτοὺς ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὕτη ἐνόησε τοὺς πλήρεις χυλοῦ καὶ αἵματος ὀρφανοὺς δι' αὐστηρᾶς διαίτης σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἐξασθενίσῃ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὠμοίμαζον πρὸς περιπατοῦντα πτώματα, ὧν πᾶσα ζωτικὴ δύναμις καὶ πᾶσα ψυχικὴ ἰσχὺς ἀπεμαρῆθη. Μέχρι δὲ τῶν μέσων τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος τὸ σχολεῖον ἦν τὸ ἐπιμελητήριο τῆς μικρολόγου μελέτης τῶν λογίων, ἐξ ἧς ἐβλάστησεν ἡ πλεκτάνη, ἣτις ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐκώλυσε τοὺς Γερμανοὺς ἀπὸ πάσης ἐλευθέρας κινήσεως· τὴν δὲ κατάστασιν τῶν Γερμανικῶν σχολείων, ὡς ἦν ἔτι εἰς τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, περιγράφει νέος τις συγγραφεὺς ἐν τινι

πραγματεία περὶ τῆς νεανικῆς ἱστορίας τοῦ Βιγκελμάνου, ἐνθα λέγει «λίαν οἰκτρὸς ἦν ἐν τῷ κατακλυσμῷ τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου ὁ τοσοῦτον ἀκμαῖὸς ποτε βίος τῶν φιλανθρωπιστῶν, φθισιῶν καὶ μεμαρασμένος καὶ νεκρὰ καὶ τεθαμμένοι ἔμειναν αἱ γόνιμαι προτροπαὶ καὶ παρορμήσεις, αἵτινες προῆλθον ἐκ τοῦ Φιλίππου Μελάγχθωνος. Μίαν δὲ μόνην γνώμην τοῦ Μελάγχθωνος διετήρησαν μετὰ μικρολογίας, καὶ μέχρι τοῦ γελοίου διέστρεψαν τὸν ὑπὸ τοῦ ἀναμορφωτοῦ ὡς σωτήριο ἐντόνως παρασταθέντα σύνδεσμον τοῦ σχολείου μετὰ τῆς ἐκκλησίας, θεολογικὸν σκότος καὶ θεολογικὴ ἀμάθεια εἶχε διαστρέψει αὐτὸν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἡ φιλολογία ὡς θαράπαινα τῆς θεολογίας εἶχε ταπεινωθῆ. Διὸ ἡ μὲν ἑλληνικὴ ἑγγλῶσσα ἐντελῶς σχεδὸν εἶχεν ἐξαφανισθῆ ἐκ τῶν ἀνωτέρων σχολείων καὶ μόνον ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀνεγινώσκετο ἐν αὐτοῖς. Ἡ δὲ λατινικὴ διεφθάρη ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν κληρικῶν καὶ ἐξέπεσεν εἰς κομπῶδες καὶ βαρβαρικὸν ὕφος. Πάντα δέ, ὅσα ἐν ἀρχῇ τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἐκλήθησαν ἀρχαιολογικὰ ἐπιστήμια, οὐδὲν κοινὸν εἶχον πλέον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ κλασικαὶ σπουδαὶ ἦσαν ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ἔρημος παραδόξων κιβωτός, ἐν ἣ ἐσωρεύοντο ἀρχαιολογικὰ καὶ μυθολογικὰ κονιορτοῦ νεφέλαι μετὰ γραμματικῶν καὶ γλωσσολογικῶν ἐμπαθεστάτων λεπτολογιῶν ψυχρῶς καὶ ἄνευ συστηματικῆς τινος τάξεως.

Ὅτι δὲ ἡ σπουδὴ τῶν ἀρχαίων ἔχει τὸν ἱερὸν προορισμὸν νὰ χρησιμεύῃ ὡς προοδευτικὸν σχολεῖον τῆς γενικῆς παιδείας, ὡς βᾶσις καὶ ὑπόστασις καλοῦ καὶ καθαροῦ ἀνθρωπισμοῦ, ἡ συνείδησις αὕτη ἐντελῶς ἔλειπε τοῖς φιλολόγοις ἐκεῖνοις».

Κατὰ πρῶτον ἐν τῇ τελευταίᾳ πεντηκονταετηρίδι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος κατορθώθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ καταταχῶσιν οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν πρέπουσαν θέσιν. Εἰς τὰς προσπάθειας τῶν φιλολόγων τῶν ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Ἄυνε καὶ Βολφίου ἐξεληθόντων, ὀφείλει ἡ Γερμανία κατὰ μέγα μέρος τὴν ἡγεμονίαν, ἣν ἔκτοτε κατέχει ἐν τῇ τάξει τῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης, καὶ ἐκ τοῦ πνεύματος, ὅπερ αὐτοὶ ἐνέπνευσαν τῇ νεολαίᾳ ἐκ τῶν

κλασικῶν προέκυψαν οἱ Μαραθωνομάχοι οἵτινες ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν τῆς ξένης δεσποτείας, καὶ ἡ ἀντίδρασις πρὸς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀπελευθερώσεως δὲν ἔμεινεν ἄνευ ἀντιδράσεως ἐπὶ τοῦ σχολείου. Διὸ δικαίως αἱ περὶ ἐλευθερίας ιδέαι τῆς νεολαίας ἀποδίδονται εἰς τὸ πνεῦμα τῶν κλασικῶν, ὅπερ τινὲς ἤθελον ἐκ νέου νὰ καταπνίξωσιν, ἀποπειραθέντες νὰ ἀπαγορεύσωσι τοῖς νέοις τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων. Ἡ παιδευτικὴ δύναμις τῶν κλασικῶν, λέγουσίν τινες, κεῖται οὐχὶ ἐν τῷ περιεχομένῳ αὐτῶν, ἀλλ' ἐν τῷ τύπῳ· τὸ πραγματικὸν μέρος ἐστὶ πάρεργον καὶ περιττόν, τὸ δὲ κυριώτατον μέρος ἐστὶ τὸ γλωσσικόν. Ἡ γραμματικὴ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν ἐστίν, ἕνεκα τῆς τελείας καὶ κανονικῆς κατασκευῆς ὡς τυπικὸν μέσον τῆς μορφώσεως ἢ καλλίστη γυμναστικὴ πρὸς μόρφωσιν τῆς διανοητικῆς ἐνεργείας. Διὸ ἀνεγίνωσκον εἰς τὰ σχολεῖα τοὺς κλασικοὺς ἀποκλειστικῶς μόνον ὑπὸ γλωσσικὴν ἔποψιν μετὰ τῆς προθέσεως νὰ προσθέσωσιν αὐτῇ γραμματικὰς παρατηρήσεις, τοὺς μαθητὰς νὰ ἀσκήσωσιν εἰς τοὺς τύπους τῶν λέξεων, τοὺς συντακτικοὺς κανόνας διὰ παραδειγμάτων νὰ ἀποδείξωσιν αὐτοῖς καὶ εὐκαιρίας νὰ παρὰσχῶσι ἵνα τὸν θησαυρὸν τῶν λέξεων πλουτίσωσι καὶ φράσεις συλλέγωσι πρὸς χρῆσιν ἐν ταῖς γραπταῖς ἀσκήσεσι. Οὕτως ἀπησχόλουν τὸ πνεῦμα καὶ περιορίζοντο εἰς τὰ γράμματα. Οὐδὲν δὲ θαῦμα ὅτι ἡ τοιαύτη διδασκαλία τῶν κλασικῶν παρεῖχεν ἀηδίαν τοῖς μαθηταῖς καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἐκ τοῦ σχολείου αὐτοὺς ἔρριπτον εἰς τὴν γωνίαν ἢ ἐπώλουν, καὶ εὐχαρίστως ἐποίουν τοῦτο ἵνα δύνωνται νὰ ἀποχαιρετήσωσιν αὐτοὺς διὰ παντός. Οὐδόλως δυνάμεθα νὰ ἀπαρνθῶμεν ἐντελῶς καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν ὡς τυπικῶν μέσων τῆς παιδεύσεως, οὐχ ἥττον ὅμως ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἀξία αὐτῶν πολὺ κατωτέρα ἐστὶ, ἢν μετ' ἄλλων γλωσσῶν καὶ ἐπιστημῶν κοινὴν ἔχουσιν.

Ἡ σπουδὴ ὅμως τῆς ἀρχαιότητος ἔχει μίαν ὅλως ἰδιάζουσαν δύναμιν τῆς παιδεύσεως, μὴ δυναμένην νὰ ἀντικατασταθῇ δι' οὐδενὸς ἄλλου μαθήματος, ἥτις οὐ μόνον ἐν τῷ τύπῳ ἀλλ' ἐν

μᾶλλον ἐν τῇ ὕλῃ κεῖται, καὶ ταύτην τὴν μορφωτικὴν δύναμιν ἐξήσκησεν ἡ σπουδὴ τῆς ἀρχαιότητος μεθ' ὅλην τὴν ἀντίστροφον μέθοδον ἐπὶ τῶν εὐφυστέρων μαθητῶν, οἵτινες ἐκ τοῦ περιεχομένου ψυχαγωγηθέντες, παρετήρησαν ὅτι ἀπεστέρησαν αὐτοὺς τοῦ καλλίστου, καὶ οἵτινες διὰ τοῦτο αὐθορμήτως καὶ μετὰ μείζονος ἀποτελέσματος παρεδίδοντο εἰς τοὺς κλασικοὺς καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀπεδέξαντο. Ἐγνώσαν δὲ ὅτι ἡ μέθοδος τῆς γραμματικῆς ἐρμηνείας δὲν ἔφερε καθ' ὅλοκληρίαν εἰς τὸν ποθούμενον σκοπὸν καὶ ἡ ἀπόπειρα ὅμως νὰ ὑποβάλῃσι πάλιν τοὺς κλασικοὺς ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῶν θεολόγων, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ ἤδη ὡς πρότερον, καθ' ὅσον ὁ σημερινὸς κόσμος ἐστὶ λίαν κατειλημμένος ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου πνεύματος καὶ ἀποβαίνει ἀδύνατον νὰ ἀνεχθῇ πάλιν μίαν κηδεμονίαν.

Τὸ Πάνθεον τῆς ἀνθρωπότητος οὐδόλως χρῆζει ξένης μυσσεως καὶ ξένης ὑποστηρίξεως, ἀλλὰ προσκαλεῖ τοὺς λατρευτὰς αὐτοῦ. «Εἰσελθετε, ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα θεοὶ εἰσίν! (Introite, nam et hic dii sunt)». Ὁ δὲ εἰσελθὼν καὶ ἐνθουσιασθεὶς ὑπὲρ τοῦ καλυῦ συγκομίσει ἐκεῖθεν οὐχὶ νεκρὸν πλῆθος γραμματικῶν κανόνων καὶ τύπων καὶ μέγα χάος κενῶν φράσεων καὶ τὸ πνεῦμα σκοτιζόντων σοφισμάτων (*) ἀλλὰ πληθὺν ἰδεῶν καὶ εἰκόνων, αἵτινες ἐκ τοῦ βίου ὠφεληθεῖσαι, ἐν ἀκμαίᾳ δυνάμει ἀναλαμβάνουσι καὶ ἐν λαμπρῷ σχήματι ἀποκαλύπτουσι τὸ εὐγενὲς πνεῦμα. Αὐτός, λέγει ὁ σοφὸς Πλάτων, εἰσελθὼν εἰς τὸ ἀπέραντον πέλαγος τοῦ κάλλους, πολλοὺς καλοὺς καὶ μεγαλοπρεπεῖς λόγους καὶ διανοήματα γεννήσει ἐν ἀπείρῳ σοφία καὶ ἐπιρρωσθεὶς καὶ κρατυνθεὶς ὄψεται τὸ καλὸν αὐτὸ ἐν τῇ θείᾳ ἀπλότητι καθαρὸν καὶ ἀμιγές καὶ εἶτα οὔτε θησαυροὺς τῆς γῆς οὐδὲ τὸ φθαρτὸν ποτε τιμήσει καὶ ἀντὶ σκιᾶς τῆς ἀρετῆς ἀληθῆ ἀρετὴν γεννήσει, διότι συνωκίσθη οὐχὶ τῇ σκιᾷ, ἀλλὰ τῇ ἀρετῇ αὐτῇ».

(*) Σ. Μ. Πόσον διδακτικὰ ταῦτα πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῶν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν, οἵτινες ἥττον τοῦ δέοντος φροντίζοντες περὶ τοῦ πνεύματος τῶν συγγραφέων, ὑπερ ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τῆς ἀξίας καὶ δυνάμεως αὐτῶν, καταναλλίσκονται ἐπιδεικνύμενοι εἰς τὸ νεκρὸν πλῆθος τῶν γραμματικῶν καὶ συντακτικῶν κανόνων καὶ τύπων!

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΗΜΑΤΑ

ΤΙΠΟ

N. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

Α'. Ὅτι διακρίνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν ἄλλων ὄντων, ἔστιν ὁ ὀργανισμὸς αὐτοῦ. Τὸ ὄρυκτὸν διαφέρει τοῦ φυτοῦ, τὸ φυτὸν τοῦ ζώου καὶ τὸ ζῶον τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ ὄρυκτὸν ἀποτελεῖται ὑπὸ πλήθους μᾶλλον ἢ ἥττον μεγάλου ἀριθμοῦ ὕλικῶν στοιχείων, ἅτινα συνεκτικὴ δύναμις συγκρατεῖ καὶ ἐπενεργεῖ ἵνα συγκολληθῶνται ἀλλήλοις· τὸ ὄρυκτὸν ἄρα αὐξάνει.

Εἰς τὴν συνεκτικὴν ἢ συγκολλητικὴν ταύτην δύναμιν προστίθεται ἐν τῷ φυτῷ νέα δύναμις, ἡ τῆς ζωῆς, δι' ἧς τρέφεται καὶ ἀναφύεται· τὸ φυτὸν ἄρα καὶ αὐξάνει καὶ ζῆ.

Τὸ δὲ ζῶον ἔχει τι πλεόν οὐ μόνον τοῦ ὄρυκτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ φυτοῦ, τὴν δύναμιν τοῦ αἰσθάνεσθαι καὶ τὴν τοῦ κινεῖσθαι· ὅθεν τὸ ζῶον αὐξάνει, ζῆ, αἰσθάνεται καὶ κινεῖται.

Τέλος, ὁ ἄνθρωπος προστίθῃσιν εἰς ἀπάσας ταύτας τὰς κατώτερας δυνάμεις ἑτέραν τινὰ ἀνωτέραν δύναμιν· τὴν τοῦ νοεῖν καὶ συλλογίζεσθαι· ὁ ἄνθρωπος ἄρα αὐξάνει, ζῆ, αἰσθάνεται καὶ διανοεῖται.

Β'. Ἀλλὰ τὸ λογικὸν συνεπάγεται τὴν ἐλευθερίαν. Τί γὰρ ὠφελεῖ τὸ γινώσκειν καὶ ἐπίστασθαι ἄνευ τῆς δυνάμεως τοῦ ἐνεργεῖν, συμφώνως πρὸς τὴν ἡμετέραν γνώσιν; Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἐλευθερία συνεπάγεται τὸ λογικόν. Εἰς τί θὰ μᾶς ὠφέλει τὸ δύνασθαι ἐθέλειν καὶ ἀποφασίζεῖν, εἰ μὴ εἴχομεν τὸ διευ-

θύνον τὰς ἀποφάσεις ἡμῶν φῶς, ἐὰν ἠγνοοῦμεν τὸ τί δεῖ ποιῆσαι; Τὸ λογικὸν ἄρα καὶ ἡ ἐλευθερία συνδέονται πρὸς ἀλληλα καὶ ὑποτίθενται ὡς συνυπάρχοντα· οὕτως οὖν ὁ ἄνθρωπος τυγχάνει λογικὸς καὶ ἐλεύθερος· τοῦθ' ὅπερ διακρίνει αὐτὸν πάντων τῶν λοιπῶν πλασμάτων, καὶ ἀναδείκνυσιν αὐτὸν ὄντως κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ πεπλασμένον, ὡς ἔχοντα ἐν ἑαυτῷ τὴν θεϊαν οὐσίαν τοῦ Πλάστου. Ἀληθῶς φαίνεται προωρισμένος, ἵνα διὰ τῆς ὀρθῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς διδασκαλίας ἀναπτυσσόμενος ἐκπροσωπῇ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν σμικρῷ τὰς θείας τελειότητας.

Ναὶ μὲν καὶ τὸ ζῶον γινώσκει τὰ ὄντα πρὸς ἃ τὰ αἰσθητήρια αὐτοῦ διατελοῦσιν ἐν σχέσει· ἐνθυμεῖται ὅτι ἀντελήφθη καὶ ἠσθάνθη· συναρμύζει τὰς ἀναμνήσεις του καὶ ὀδηγεῖται ὑπὸ τῆς ἀλληλουχίας αὐτῶν· ἀγνοεῖ ὅμως τὰς σχέσεις ἃς ἔχουσι τὰ ὄντα πρὸς ἀλληλα, δὲν ἐξετάζει καὶ δὲν ἐννοεῖ αὐτά· ἐνῷ ἀπεναντίας ὁ ἄνθρωπος μὴ ἀρχούμενος εἰς τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ γινώσκειν, ἄπτεται τῶν σχέσεων τῶν πραγμάτων, συγκρίνει, γενικεύει καὶ ἐξάγει ἐκ τοῦ γινωσκομένου ἐκεῖνο ὅπερ δὲν ἐγίνωσκε· ζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ καὶ νὰ ἐννοῆ. Ὅθεν τὸ μὲν ζῶον αἰσθήσεις μόνον ἔχει, ὁ δὲ ἄνθρωπος πρὸς ταῖς αἰσθήσεσιν ἔχει καὶ τὸ λογικόν, ὅπερ ἐστὶν ὁ λύχνος, τὸ φῶς τῆς διανοίας δι' οὗ φθάνει καὶ εἰς τὴν ιδέαν τῆς θεότητος. Καὶ τὸ ζῶον ὡσαύτως ἔχει θέλησιν· ἐνίστο δὲ λίαν ἰσχυράν, καὶ δύναται νὰ προτιμᾷ καὶ νὰ ἐκλέγῃ, ἀλλ' ἡ θέλησις αὐτοῦ ὑποτάσσεται εἰς τὰς ὀρμὰς του, καὶ ἡ ἐνέργειά του εἰς ἐξωτερικοὺς ἐρεθισμοὺς, κατὰ νόμους ὀρισμένους, ὧν δὲν δύναται ν' ἀπαλλαχθῇ καὶ οὗς δὲν δύναται νὰ μεταβάλλῃ. Ἀπεναντίας δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐκλέγει ἐλευθέρως, προαιρεῖται, καὶ δύναται νὰ ἐνεργῇ ἔτι καὶ ἐναντίον τῶν ἑαυτοῦ συμφερόντων, ὅταν θέλῃ· συνελόντι δι' εἰπεῖν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει πᾶν ὅ,τι καὶ ἐν τῷ ζῳῳ, πλεόν δὲ τούτων τὸ λογικόν καὶ ἡ ἐλευθερία, ἅτινα ἰδίως χαρακτηρίζουσιν αὐτὸν καὶ καθιστῶσιν αὐτὸν ὑπέρτερον. Παρὰ τὴν ζωϊκὴν λοιπὸν καὶ αἰσθητήριον ζωὴν, ὑπάρχει καὶ ἀνωτέρα τις ζωὴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ,

ἢ ἐκ τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας πηγάζουσα, ἥτις ἐστὶν ὁ κυρίως ἀνθρώπινος βίος.

Γ'. Ἀλήθειά ἐστὶν ἀναντίρρητος ὅτι οὐδὲν εἰργάσατο ὁ δημιουργὸς ἀνευ σκοποῦ ὠρισμένου, καὶ ὅτι εἰς πᾶν πρᾶγμα, εἰς πάντα τὰ ὄντα διέγραψε τὰ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ὄρια· τὸ ὄρυκτὸν ἐπλάσθη ἵνα ὑπάρχη ἀδρανές, τὸ φυτὸν, ἵνα ζητῆ χυμοὺς δι' ὧν τρέφεται καὶ ἀναπτύσσεται, καὶ φθειρόμενον πάλιν ν' ἀναφύηται, τὸ δὲ ζῶον νὰ ζητῆ οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸ ὠφέλιμον, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποφεύγῃ τὸ ἐπιβλαβὲς αὐτῷ· δὲν γινώσκει ὅμως μᾶλλον ἢ τὸ φυτὸν ὅτι ἐπλάσθη ἐπὶ τινι σκοπῷ, καὶ τίς ὁ σκοπὸς οὗτος. Μόνον λοιπὸν τῷ ἀνθρώπῳ δέδοται νὰ γινώσκῃ ὅτι ἐπλάσθη ἐπὶ τινι σκοπῷ, καὶ ὅτι ὀφείλει νὰ ἐργασθῇ ὅπως φθάσῃ ὅσον κάλλιστα εἰς τὸν προορισμὸν του.

Ἀλλὰ ποῖός ἐστὶν ὁ προορισμὸς οὗτος, καὶ πῶς θὰ γνωρίσῃ αὐτόν; Ὁ προορισμὸς οὗτος ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ καὶ τῶν συνιστῶντων αὐτὴν στοιχείων προκύψει· ἐν τούτοις λοιπὸν ζητητέον αὐτόν. Ἐξετάζων ὁ ἀνθρώπος καὶ μελετῶν τὰ ἐν ἑαυτῷ θέλει ἀνακαλύψει αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ προορισμόν. Ὄφειλει νὰ ἐξετάσῃ τί ἀπαιτεῖ ἡ φύσις του, εἰς τί τείνουσιν αἱ κλίσεις του, καὶ τοῦτο ν' ἀποκαλύψῃ, τοῦτο ν' ἀναπτύξῃ. Τὰ κατ' οὐσίαν χαρακτηρίζοντα τὸν ἀνθρώπον εἰσὶν ἡ ἐλευθερία καὶ τὸ λογικόν· ἐν τῇ ἀναπτύξει λοιπὸν τῶν δύο τούτων δυνάμεων συνίσταται ὅλος ὁ προορισμὸς τοῦ. Ἀναπτύσσων τὸ λογικόν του ὄψεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σαφέστερον καὶ ἀκριβέστερον τὸν σκοπὸν εἰς ὃν ἀποβλέπει, καὶ τὰ μέσα δι' ὧν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς αὐτόν· ἐνὶ δὲ λόγῳ μανθάνει τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα καὶ τὸ τί δεῖ ποιεῖν· ἐνισχύων δὲ τὴν ἐλευθερίαν του ὁ ἀνθρώπος, καὶ περιποιῶν αὐτῇ πᾶσαν δύναμιν καὶ ἀνεξαρτησίαν, ὧν τυγχάνει ἐπιδεκτικῆ, θέλει καταστήσει αὐτὴν μᾶλλον ἱκανήν, ὅπως ἐκτελέσῃ ἐκεῖνο ὅπερ τὸ λογικόν παριστᾷ αὐτῇ ὡς προορισμὸν του. Τῷ ὄντι ἢ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς διανοίας καὶ τῆς ἐνασχήσεως τῶν ἀρετῶν τελειοποιήσεις ἀπαιτεῖ κατάλληλα, προσφύεστατα μέσα καὶ πλήρη ἐλευθερίαν πρὸς

ἐφαρμογὴν αὐτῶν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον· ἀρετὴ δὲ ἀνευ ἐλευθερίας ἐνεργείας δὲν εἶναι πλέον ἀρετὴ πηγάζουσα μεθ' ἡδονῆς ἐκ τῆς καρδίας, εἶναι ἢ ἀρετὴ τοῦ ζυγοῦ, τῶν ἀλύσεων, τῆς μᾶστιγος καὶ τοῦ φόβου καὶ ὡς τοιαύτη ἀπόλλυσι πᾶσαν ἀξίαν.

Ἐξασκῶν τὸ λογικόν καὶ τὴν αὐτόβουλον ἐνεργείαν του ὁ ἀνθρώπος τελειοποιεῖται, βελτιοῦται κτᾶται ἀξίαν καὶ καθίσταται ἐπαινετός. Τὰ ὄρυκτά καὶ τὰ φυτὰ οὐδένα λόγον ἐπαίνου ἔχουσι, διότι εἰσὶν ἀπλῶς πράγματα ἀναίσθητα, ἀλλὰ καὶ οὐδ' αὐτὰ τὰ ζῶα, διότι ἡ ἐνεργεία των εἶναι μοιραίως προσδιορισμένη, ὑποβεβλημένη εἰς τὰς φυσικὰς καὶ ἀλόγους ὁρμάς των, καὶ εἶναι ὅλως ἀνεύθυνος· ὥστε τρόπον τινὰ καὶ ταῦτα πράγματά εἰσιν· ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος καθίσταται ἐπαίνου ἢ ψόγου ἀξίος, διότι εἶναι κύριος ἑαυτοῦ, διότι ἡ ἐν αὐτῷ δύναμις ἐξ αὐτοῦ πηγάζει καὶ διότι εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις του. Ὁ ἀνθρώπος ἐστὶν ὄν ἠθικόν καὶ ἐμπρόσωπον, ὁ δὲ προορισμὸς αὐτοῦ συνίσταται εἰς τὴν μεγίστην τελειοποίησιν αὐτοῦ, διανοητικῶς μὲν ἀναλόγως τῶν δυνάμεων, τῆς θέσεως, τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῶν ἀναγκῶν ἐκάστου, ἠθικῶς δὲ συμφώνως πρὸς τὴν θεότητα μετέχουσιν φύσιν αὐτοῦ «ἅπαντες γὰρ θεοῦ υἱοὶ ἐστε» λέγει ἡ Γραφή· τουτέστιν ὁ ἀνθρώπος, ὁ κατ' εἰκόνα τοῦ θεοῦ δημιουργοῦ του πλασθεὶς δέον νὰ τείνῃ διηνεκῶς πρὸς ἠθικὴν ἀνύψωσιν ἑαυτοῦ καὶ ἀφομοίωσιν πρὸς τὸ θεῖον, διὰ παντός μὲν μέσου, ἤτοι διὰ τῶν ἀγαθῶν διανοημάτων, αἰσθημάτων, λόγων καὶ ἔργων, πρὸ πάντων δὲ διὰ τῆς ζώσης πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν θεόν, ἔχων λαμπρὸν παράδειγμα τὸν ἄμωμον βίον, καὶ ἀσφαλῆ ὁδηγὸς τὰ ῥήματα τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου. «Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου».

Οὕτω δὲ σκοπούμενη ἡ ἀνατροφή τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοσοῦτον εὐρείας λαμβάνουσα διαστάσεις, ἀρχεται ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας καὶ λήγει διὰ τοῦ θανάτου.

Καὶ πρῶτον μὲν ἀρχονται οἱ γονεῖς τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν καὶ ὑψηλοῦ ἔργου διὰ τῆς τοῦ σώματος ἐπιμελείας, ἐφαρμόζοντες ἐν ἀρχῇ μὲν τὰ τῆς ὑγιεινῆς ὀρθᾶ παραγγέλματα, εἶτα δὲ ἅμα ἐπιστῆ ἢ κατάλληλος ὥρα βαθμηδὸν προστίθεται τούτοις καὶ ἡ

τῆς γυμναστικῆς ὠφέλεια περὶ ὧν ἀμφοτέρων θέλομεν διαλάβει ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

Ἄλλα καὶ ἡ τοῦ ἤθους καὶ τῆς καρδιάς μὲρφωσις πρωϊμώτατα δέον ν' ἀρχίσῃ· ναί, ἀπ' αὐτῆς τῆς κοιτίδος, διότι ἡ ἀγιότης τῆς μητρικῆς καρδίας ἢ διὰ τῆς γλυκείας φωνῆς τῆς στοργῆς περιβάλλουσα τὸ τέκνον ἐνεργεῖ ἐπὶ τῆς ἀναπτυσσομένης ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ τὰ τῆς ἀγαθότητος αἰσθήματα διὰ τοῦ γάλακτος καὶ τῶν μητρικῶν ἀσμάτων καὶ μεϊδιαμάτων μεταδίδονται αὐτῷ· καθ' ὅσον δὲ ἠλικιοῦται δι' αἰσθητοτέρων διδαγμάτων καὶ διὰ τῶν περιστοιχούντων αὐτὸ παραδειγμάτων ἐμφυτεύονται εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Ὅθεν ἀνάγκη ὁ μαθητῆς ὑπὸ ἐναρέτων καὶ ὅσον οἷόν τε πεπαιδευμένων γονέων παιδαγωγῶν καὶ διδασκάλων νὰ χειραγωγῆται εἰς τὸν βίον, εἰς τὸν προορισμὸν του, εἰς τὸ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ χρησίου πολίτου στάδιόν του μορφούμενος καὶ ἐκμανθάνων ἐν τε τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ σχολείῳ, ἐκεῖνα ὅσων θέλει ἔχει χρεῖαν ἐν τῷ βίῳ.

Οἱ τοιαῦτα καθήκοντα ἐπιχειροῦντες νὰ ἐκπληρώσωσι δέον νὰ ἦναι αὐτοὶ πρῶτον καλῶς μεμορφωμένοι, ἱκανὴν ἀρετὴν, εὐσεβειαν καὶ παιδείαν κεκτημένοι, ἐνὶ δὲ λόγῳ ὁ παιδαγωγὸς ἢ ὁ διδάσκαλος δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἀνὴρ τυχαῖος, ἀλλ' ὅσον οἷόν τε σοφός, γνώστης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ φιλοσοφικῆς παιδείσεως οὐχὶ ἄμοιρος. Ὁ τὸν νοῦν τοῦ παιδὸς σκοπῶν ν' ἀναπτύξῃ καὶ νὰ φωτίσῃ καὶ πλουτίσῃ, καὶ τὴν καρδίαν του νὰ διαπλάσῃ, πρέπει νὰ ἦναι καλὸς ψυχολόγος καὶ παντοίων γνώσεων κάτοχος· διὸ βλέπομεν ὅτι ἐν τῇ Ἰσπερία διακεκριμένης παιδείας ἄνδρες δὲν ἀπαξιοῦσι νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸ τῆς παιδαγωγῆσεως καὶ ὀρθῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς νεολαίας μέγα καὶ ὑψηλὸν ἔργον, πεποιθότες ὅτι ἐκ τούτου καὶ μόνου τούτου κρέμα ἢ εὐημερία καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος. Χρηστοὶ γονεῖς, ἐνάρετοι, πεπειραμένοι καὶ δραστήριοι παιδαγωγοὶ καὶ διδάσκαλοι, καὶ εὐσεβῆς καὶ πλήρης θείου ζήλου πρὸς διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ εὐπαιδευτὸς κληρὸς, ἰδοὺ οἱ ἀληθεῖς καὶ ἰσχυροὶ παράγοντες τῆς εὐδαιμονίας καὶ δόξης τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς. Τούτων οὖν τυχόντες εὐπλοήσομεν.

(Ἔπεται συνέχεια).

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ἐν τῇ Α' εἰδικῇ συνελεύσει, γενομένη τῇ 14 Νοεμβρίου, ὁ πρόεδρος τοῦ συλλόγου κ. Ν. Καλλιόπουλος διὰ συντόμου ὀμιλίας ἐκήρυξε τὴν ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῶν συνελεύσεων τοῦ ἔτους τούτου, εὐξάμενος, ἵνα αὐταὶ ὧσιν ἀνάλογοι καὶ ἀξίαι τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ, ὃν ὁ σύλλογος ἐπιδιώκει. Ἐἶτα εἶπεν, ὅτι κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Α' εἰδικῆς συνελεύσεως (τοῖς 18ης Ἀπριλίου παρελθόντος ἔτους αἱ ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἐγκαίρως τότε συγκροτηθεῖσαι ἐπιτροπῆαι ἐπελήφθησαν τῆς μελέτης τῶν θεμάτων ἢ δὲ τριμελῆς ἐπὶ τοῦ Α' θέματος ὑπέβαλε τὴν ἐκθέσιν τῆς, ἣτις ἐδημοσιεύθη διὰ τοῦ «Πλάτωνος» ἐν τῷ τεύχει τοῦ Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου 1882· ἐπὶ ταύτης δὲ καὶ μόνης δύνανται αἱ ἤδη αἰσίως ἀρξάμεναι εἰδικαὶ συνελεύσεις τῶν ἐταίρων ν' ἀσχοληθῶσιν, ἕως οὗ καὶ αἱ ἄλλαι ἐπιτροπῆαι πέμψωσι τὰς ἐπὶ τῶν ἄλλων θεμάτων ἐκθέσεις των. Ἡ ἐπὶ τοῦ Α' ζητήματος ἐκθεσις, εἶπεν ὁ κ. πρόεδρος, εἶνε σπουδαιότατη καὶ ἐὰν καλῶς μελετηθῇ ὑπὸ τῶν ἐταίρων καὶ συζητηθῇ, θέλει ἐπιδράσει σπουδαίως ἐπὶ τὴν μὲρφωσιν τῆς νεολαίας καὶ ἐπὶ τὴν κοινωνίαν ἐν γένει. Ἀπαιτεῖ δὲ πολλὴν προσοχὴν καὶ κατὰ τρία μέρη εἰς ἃ διαιρεῖται ἢ ἐκθέσις, ἥτοι τὸ περὶ τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως, τὸ περὶ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως καὶ τὸ περὶ τῆς ἐθνικῆς μορφώσεως.

Προέτεινε δὲ ὁ κ. πρόεδρος εἰς τὴν συνέλευσιν, ἐὰν ἐνέκρινε νὰ γείνη συζήτησις χωριστὰ ἐφ' ἑκάστου τῶν τριῶν μερῶν τῆς ἐκθέσεως, ἵνα διευκολυνθῶσιν οἱ ἑταῖροι, οἱ δυνάμενοι καὶ θέλοντες νὰ συζητήσωσιν ἐπ' αὐτῆς. Κρίνει δὲ ἀναγκαῖον νὰ εἴπη ὅτι ἐφ' ἑκάστη λέξει χρειάζεται μεγίστη προσοχή, ὑπὸ τῶν συζητούντων ἵνα μὴ προσκρούσῃ τις, ἐπειδὴ πρόκειται περὶ θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν ζητημάτων, ἅτινα εἰσὶ λίαν θεωρητικά.

Ἐἶτα προσέθηκεν ὅτι τὸ συμβούλιον βλέπον ὅτι δὲν ὑπῆρχον ζητήματα προκεκηρυγμένα ἐφέτος καὶ εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀφορῶντα, ἵνα δηλ. ἔχῃ καὶ οἱ ἑταῖροι δημοδιδάσκαλοι καὶ οἱ περὶ τὰ παιδαγωγικὰ ἐνδιατρίβοντες θέμα συζητήσεως κατὰ τὰς ἐφετεινὰς τμηματικὰς συνεδριάσεις των, ἀπεφάσισε νὰ προκηρῦξῃ καὶ πρὸς τούτους τὸ ζήτη-

τημα. «Ὅποια δέον νὰ εἶνε τὰ διδασκῆρια τῆς δημοτικῆς παιδείσεως ὑπὸ πειδαγωγικὴν καὶ ὑπὸ ὑγιεινὴν ἅμα ἔποψιν.»

Μετὰ δὲ ταῦτα προέτεινε δ κ. πρόεδρος εἰς τὴν συνέλευσιν ν' ἀποφανθῆ ἐπὶ τῆς ἐξῆς προτάσεως τοῦ διοικ. συμβουλίου. Ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἐταίρων καὶ ἱκανοὶ τῶν συνδρομητῶν τοῦ «Πλάτωνος» καθυστεροῦσι συνδρομὰς πῶν εἰς τὸν σύλλογον, νὰ ἐκδοθῆ ἀπόφασις τῆς συνελεύσεως, ἐὰν πρέπη νὰ ἀνατεθῆ ἡ εἰσπραξίς τῶν καθυστερουμένων καὶ τῶν τακτικῶν ἐτησίων συνδρομῶν Συλλ. καὶ «Πλάτωνος» δι' Ἀνταποκριτῶν, εἰς οὓς νὰ ἀποτίνῃ ὁ σύλλογος ποσοστὸν τι ἐπὶ τῶν εἰσπράξεων μέχρι πέντε τοῖς ἑκατῶν. Ἴνα πραγματοποιηθῆ λοιπὸν ἡ εἰσπραξίς τῶν ὑπὸ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ συλλόγου προβλεπομένων ἐσόδων, ἀνάγκη εἶνε, εἶπεν δ κ. πρόεδρος, νὰ ὑποστῶμεν τὴν μικρὰν δαπάνην τῶν ποσοστῶν τῶν εἰς Ἀνταποκριτὰς ἀποτιθησομένων.

Μετὰ δὲ τὴν εἰσαγωγικὴν ὁμιλίαν ταύτην τοῦ κ. Προέδρου, πρῶτος λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Ν. Πολίτης συνεφώνησε μετὰ τοῦ προέδρου ὅτι τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν καθόλου μὲρφωσιν τῆς ἑλληνίδος νεολαίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἶνε ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων καὶ χρήζει συντόνου καὶ ἐμβριθοῦς μελέτης καὶ συζητήσεως, ἀλλ' ὁμως ἀπεφῆνατο γνώμην ὅτι ἡνωμένα δέον νὰ συζητηθῶσι καὶ τὰ τρία μέρη τῆς εἰσαγωγικῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπὶ τοῦ Α' ζητήματος ἐπιτροπείας, καθόσον, εἶπε, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ χωρισθῆ ἡ ἠθικὴ μὲρφωσις ἀπὸ τῆς ὀρησκευτικῆς, μήτε αὕτη ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς, καθόσον ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας, ἐν ἣ ἀναπτύσσεται ἡ ἐθνικὴ μὲρφωσις συνάπτεται μετὰ τῶν δύο ἄλλων στενώτατα καὶ συνδέεται μετ' αὐτῶν. Παρατήρησε δὲ ὅτι οὐδὲν ἴδιον ἐν τῇ ἐκθέσει ἀναφέρεται περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐθνικῆς μορφώσεως, πῶς δῆλα δὴ δύναται νὰ προαχθῆ ἐν Ἑλλάδι ἡ ἐθνικὴ μὲρφωσις.

Πρὸς τοῦτον ἀπαντῶν δ κ. πρόεδρος ὑπέμνησε τὸν πρόλογον τῆς ἐκθέσεως, ὅστις ὑποδηλοῖ τὴν ἑνωσιν τῶν δύο μερῶν, ἥτοι τῆς ὀρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς μορφώσεως.

Ὁ κ. Ἰγν. Μοσχάκης συμφωνῶν τῷ κ. Πολίτη λέγει ὅτι ἡνωμένως πρέπει νὰ συζητηθῆ τὸ θέμα, ὅπερ κεχωρισμένως πραγματεύεται ἡ ἐκθεσις τῆς ἐπιτροπείας.

Ὁ κ. Πολίτης ἐκδηλοῖ γνώμην, νὰ μὴ γείνη ἡ συζήτησις ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ὑπὸ συζήτησιν ζητήματος, καθόσον, εἶπεν, ἡ ἐκθεσις τῆς ἐπιτροπείας οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ὀδηγία πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος συντελοῦσα.

Ὁ κ. Παπαβασιλείου προτείνει, ἵνα ἐλευθέρῃ ἀφεθῆ ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ οὐχὶ νὰ ληφθῆ ὡς βάσις ἡ ἐκθεσις.

Ὁ κ. Σπαθᾶκης λέγει, ὅτι τὸ προκηρυχθὲν εἰς συζήτησιν θέμα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καθαρῶς τίθησι τὰς βάσεις τῆς συζητήσεως κεχωρισμένως. Διότι ἡ φράσις «οὐχὶ ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν τῷ ᾗθει» διηρημένον προτείνει τὸ ζήτημα. Μάλιστα δ κ. Σπαθᾶκης προτείνει νὰ ὑποδιαιρεθῆ ἐτι τὸ θέμα οὕτω «πῶς πρακτικῶς ἐν τῷ οἴκῳ καὶ πῶς ἐν τῷ σχολείῳ, δέον νὰ διδαχθῆ ὁ παῖς. Ἴνα μορφωθῆ ἠθικῶς» εἶναι ἄρα γνώμης νὰ μὴ ἐνωθῶσι τὰ θέματα ταῦτα.

Ὁ κ. Παπαβασιλείου συμφωνῶν τῷ κ. Σπαθᾶκη προτείνει, ἵνα εἴτε αὐτὸ τὸ συμβούλιον, εἴτε ἐπιτροπεία τις ἐκλεχθησομένη ὑπὸ τῆς συνελεύσεως ὑποδιαίρεσθαι τὸ ζήτημα διατυποῦσα αὐτὸ ἐπὶ τὸ σαφέστερον καὶ ἀκριβέστερον.

Ὁ κ. Γ. Δέρβος εἶπεν, ἔπειδὴ ἔλα τὰ μέλη τοῦ συλλόγου δὲν εἶχον εὐδίκως γνώσεις ἐπὶ τῶν προκηρυχθέντων ζητημάτων, διὰ τοῦτο κατ' ἀπόφασιν τῆς συνελεύσεως ἐσχηματίσθησαν αἱ ἐπιτροπείαι, ἵνα ἐξενέγκωσι προεισαγωγικὰς λύσεις, ὧν μία εἶνε ἡ ὑπὸ συζήτησιν. Φρονεῖ λοιπὸν ὅτι ὀφείλει ἡ συνέλευσις νὰ ἀκολουθήσῃ τὰς βάσεις τὰς διὰ τῆς ἐκθέσεως ταύτης διατυπωθείσας ὡς πρὸς τὴν συζήτησιν καὶ λύσιν τοῦ ζητήματος.

Ὁ κ. Σπαθᾶκης ἐπαναλαβὼν τὸν λόγον λέγει ὅτι ἐλευθέρῃ δέον νὰ γείνη ἡ συζήτησις καὶ οὐχὶ κατὰ τὰ ὑπὸ τῆς ἐκθέσεως διατυπωθέντα.

Ὁ κ. Δέρβος λέγει ὅτι οὐδὲν κωλύει νὰ λάβῃ ἡ συνέλευσις ὡς βάσιν τὴν ἐκθεσιν.

Ὁ κ. Πολίτης ὡσαύτως ἐπαναλαβὼν τὸν λόγον εἶπεν ὅτι, καθὰ καὶ δ κ. Σπαθᾶκης ὀρθῶς παρατήρησε, διαφωνοῦσιν πολλοὶ τῶν ἐταίρων καὶ περὶ αὐτὴν τὴν βάσιν τοῦ ζητήματος, ἥτις διευκρινισθῆναι θεωρητικῶς διὰ τοῦτο ἐπιμένει νὰ μὴ ληφθῆ ὡς βάσις τῆς συζητήσεως ἡ ἐκθεσις.

Ὁ κ. Ν. Ἀναστασίου παρατηρεῖ, εἶπεν, ὅτι καὶ κατὰ τὴν συζήτησιν ταύτην, ὅπως καὶ κατὰ τὴν τοῦ παρελθόντος ἔτους δὲν φαίνονται παρασκευασμένοι οἱ ἑταῖροι πρὸς συζήτησιν διὰ τοῦτο προτείνει ν' ἀναβληθῆ ἡ συζήτησις, νὰ γείνη δὲ αὕτη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θέματος. Δύναται δὲ ὁ συζητήσων νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει πρὸς ὀδηγίαν τοῦ καὶ τὴν ἐκθεσιν τῆς ἐπιτροπείας. Ὁ κ. Σπ. Βάσης προτείνει, νὰ ἐρωτηθῆ ἡ συνέλευσις ἴν' ἀποφασίσῃ αὕτη, ἂν θὰ ληφθῆ ὡς βάσις τῆς συζητήσεως ἡ ἐκθεσις τῆς ἐπιτροπείας ἢ αὐτὸ τὸ θέμα.

Πρὸς ταῦτα συμφωνοῦσι καὶ οἱ κ.κ. Ν. Κοντόπουλος καὶ Π. Κομνηνός.

Εἶτα δ κ. Ἀργυριάδης λαβὼν τὸν λόγον εἶπεν : Νομίζει ὅτι ἡ ἔκθεσις τῆς Ἐπιτροπείας ὀρθῶς μὲν ποιεῖται τὴν προεισαγωγὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην του δὲν ἀνταποκρίνεται αὕτη καὶ εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος, ὡς διετυπώθη ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου. Προτείνει λοιπὸν νὰ τεθῆ ὡς βᾶσις αὐτὸ τὸ ζήτημα, ἐπισηθητικῶς δὲ νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψει καὶ ἡ ἔκθεσις τῆς Ἐπιτροπείας, ν' ἀποφανθῆ δὲ ἡ συνέλευσις, ἂν πρέπη νὰ συζητηθῶσι τὰ μέρη τοῦ ζητήματος διηρημένα ἢ ἡνωμένα.

Ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Προέδρου, ἂν ἔδει νὰ ληφθῆ ὡς βᾶσις εἰς τὴν συζήτησιν ἡ ἔκθεσις τῆς ἐπιτροπείας ἢ αὐτὸ θέμα; ἡ συνέλευσις παρεδέχθη τὴν ἐλευθέραν συζήτησιν ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ θέματος.

Εἶτα δ ταμίης κ. Ν. Ἀναστασίου ἠρώτησε τὴν συνέλευσιν συμφώνως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Προέδρου γενομένην πρότασιν ἂν ἐπιτρέπη νὰ χορηγηθῆ, ποσοστὸν τι ἐκ τῶν εἰσπράξεων τῶν συνδρομῶν πρὸς τοὺς Ἀνταποκριτὰς τοῦ Συλλόγου; ἡ δὲ συνέλευσις παρέσχε τῷ Διοικ. Συμβουλίῳ τὸ δικαίωμα νὰ ὀρίσῃ ποσοστὰ ἐπὶ τῶν εἰσπράξεων μέχρι πάντε ἐπὶ τοῖς ἑκατόν.

Ἐν τῇ Β' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 28 Νοεμβρίου μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνελεύσεως ὁ κ. Πρόεδρος ἐν πρώταις εἶπεν ὅτι παρίσταται ἀνάγκη, ἵνα καὶ αἱ τμηματικαὶ συνεδρίασι τῶν εἰς τὴν δημοτικὴν παιδείαν ἀνηκόντων ἐταίρων ἐπιληφθῶσι τῆς συζητήσεως τοῦ προκηρυχθέντος καὶ ἀνακοινωθέντος αὐτοῖς θέματος ἐν ἡμέρᾳ ὀρισθησομένη ὑπ' αὐτῶν τυύτων. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκήρυξεν ἀρχομένην τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ὑπὸ μελέτην τῶν ἐταίρων τῆς μέσης παιδείας θέματος. Πρῶτος δὲ λαβὼν τὸν λόγον ὁ ἀντιπρόεδρος κ. Ἀριστ. Σπαθᾶκης προέτεινεν, ἵνα ἡ συνέλευσις κανονίσῃ τὰ ὅρια τῆς συζητήσεως, ἐπειδὴ, καθ' ἃ καὶ ἐν τῇ προηγουμένη συνελεύσει παρετήρησεν, τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα διὰ τῶν φράσεων «οὐχὶ ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν τῷ ἦθει» ἀπαιτεῖ πρακτικὴν κατ' αὐτὸν λύσιν. Εὕρισκει δέ, εἶπεν, ἀσάφειαν εἰς τὴν φράσιν ταύτην ὑποτίθησιν ὅμως ὅτι πρακτικῶς ἐν τῷ σχολείῳ καὶ διὰ τοῦ ἠθους καὶ τοῦ σαφοῦ παραδείγματος τῶν διδασκόντων δεόν νὰ ἐπιζητηθῆ καὶ ἐπιτευχθῆ ἡ ἠθικὴ μόρφωσις τῶν νέων.

Εἶτα ὁ κ. Ν. Πολίτης εἶπεν πρὸς ταῦτα, ὅτι ὁ ἀγορεύων ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ θέλει διατυπώσῃ τὰ ὅρια τῆς συζητήσεως διὰ τῆς ἑμιλίας του, θέλει δὲ ὑποδηλώσῃ καὶ τὰς δυσχερείας τοῦ θέματος ἄλλως προτείνει, εἶπε, νὰ ἐκλεχθῆ ἐπιτροπεία τις, ὅπως αὕτη κανονίσῃ τὸ ζή-

τημα ἐπὶ τὸ εὐληπτότερον καὶ σαφέστερον καὶ διατυπώσῃ τὰ ὅρια τῆς ἀπ' αὐτοῦ συζητήσεως.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι τὰ ὅρια τῆς συζητήσεως εἰσι τεθειμένα καὶ διαγράφονται διὰ τῆς φράσεως «ἐν τῷ σχολείῳ.» Τοῦτο δὲ θέλει τεθῆ βᾶσις τῆς συζητήσεως.

Ὁ κ. Μανούσος λέγει ὅτι δεόν νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψει καὶ ὁ οἶκος, διότι ἄνευ τῆς συνδρομῆς τοῦ οἴκου ἐν τῇ μορφώσει τοῦ παιδὸς τὸ σχολεῖον οὐδὲν ἢ ἐλάχιστρα δύναται νὰ συντελέσῃ.

Εἰς ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος ἀπαντῶν λέγει ὅτι βεβαίως ὁ μέλλων νὰ συζητηθῆ θέλει πραγματοποιηθῆ τὸ ζήτημα καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς συμπράξεως τοῦ οἴκου ἐν τῇ μορφώσει τοῦ παιδός.

Ὁ κ. Δέρβος λέγει ὅτι, ἐπειδὴ τὸ ζήτημα ἀφορᾷ εἰς τὴν μέσιν ἐκπαίδευσιν δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψει ἢ κατ' οἶκον μόρφωσις, διότι αὕτη ὑποτίθεται προϋπάρχουσα. Ἀνάγκη ὅμως, ἵνα ἐξετασθῶσι καὶ τὰ κατάλληλα βιβλία, τὰ συντελέσοντα εἰς τὴν ἐν τῷ σχολείῳ μόρφωσιν τοῦ νέου.

Ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ εἰς ταῦτα, ὅτι ζήτημα τῆς μορφώσεως εἶνε γενικὸν καὶ ἐπομένως δύναται νὰ ἀποβλέπη οὐ μόνον εἰς τὸν οἶκον ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ παιδείαν καὶ οὐχὶ μόνον εἰς τὴν μέσιν.

Ὁ κ. Παπαθασιλείου λέγει ὅτι τὸ ζήτημα ἐννοεῖ τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων ἐν τῷ σχολείῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ θέλει γέινει ἡ μόρφωσις τοῦ παιδὸς διὰ τῆς μορφωτικῆς διδασκαλίας.

Ὁ κ. Ἀναστασίου εἶπεν ὅτι τὸ ζήτημα ἀποβλέπει εἰς τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τῆς νεολαίας καὶ οὐχὶ εἰς τὴν σύνταξιν βιβλίων, ὅπερ εἶνε ἐν τῶν πολλῶν μέσων. Περὶ τούτων δὲ ὡς καὶ περὶ τῆς ὀρησκευτικῆς διδασκαλίας εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἐγένοντο ἄλλοτε συζητήσεις. Φρονεῖ ὅμως ὅτι ἐν τῇ ἠλικῇ μορφώσει τῶν παιδῶν δεόν νὰ περιλαμβάνηται ἢ τε ὀρησκευτικὴ καὶ ἡ ἐθνικὴ ἐν γένει μόρφωσις διότι ὁ παῖς σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τῇ ἀξανομένη αὐτοῦ ἡλικίᾳ διὰ τε τῆς καταλλήλου διδασκαλίας καὶ δι' ἄλλων πολλῶν συντελεστικῶν μέσων θέλει διαμορφωθῆ καὶ ἠθοποιηθῆ. Τὰ δὲ βιβλία ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἦνε συντεταγμένα εἶνε ἀδιάφορον, διότι ταῦτα δύναται νὰ ἀναπληρωθῶσι διὰ τῆς ζώσης διδασκαλίας καὶ τῆς εὐμεθοδίας τοῦ διδασκάλου.

Ὁ κ. Δέρβος εἶπεν ὅτι τὰ βιβλία, περὶ ὧν ἀνέφερον, εἶνε ἀπαραίτητα εἰς τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ δὲν ἐνόει διὰ τούτου ν' ἀποκλείσῃ τὴν διὰ

ζώσης διδασκαλίαν, ἥτις εἶνε ἡ ψυχὴ ὡς πρὸς τὴν μορφωτικὴν δυνάμιν τοῦ βιβλίου.

Εἶτα ὁ κ. Π. Κομνηνὸς λαβὼν τὸν λόγον διετύπωσε τὸ ζήτημα οὕτω·

«Διὰ ποίας θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς διδασκαλίας ἐν τῷ σχολείῳ μορφοῦται ἡθὸς θρησκευτικόν τε καὶ ἐθνικόν, σύμφωνον τῷ ἀληθεῖ ἀνθρωπισμῷ καὶ ταῖς πατρικαῖς καὶ προπατορικαῖς ἀρεταῖς; Ἄνεπτυξε δὲ τὴν πρότασιν τοῦ διὰ τῶν ἐξῆς·

«Ὅργανα θρησκευτικῆς μορφώσεως ἔστωσαν ἐρευνητικὴ ἠθικῶν συγγραμμάτων τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, καὶ δὴ α') ἐν τοῖς σχολείοις διδασκαλία τῆς ἱερᾶς ἱστορίας καὶ κατηγήσεως ὑπὸ θεολόγων, ἐχόντων βαθμὸν καὶ μισθὸν σχολάρχου ἢ ἐλληνοδιδασκάλου I' τάξεως, πρὸς ἀρδευσιν τῆς ἀρετῆς ἐκ παιδῶν ἀπὸ θείων ναμάτων.

β') Ἐν τοῖς γυμνασίοις, διδασκαλία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας κατηγήσεως κατ' ἑκτασιν καὶ χριστιανικῆς ἠθικῆς ὑπὸ θεολόγων, ἐχόντων βαθμὸν καὶ μισθὸν καθηγητοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον κατηχητοῦ.

γ') Ἐν τῇ Δ' τάξει τοῦ γυμνασίου ὑπὸ φιλολόγων διακεκριμένων ἐπὶ ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διδασκαλία ἠθικῆς φιλοσοφίας, ἐδραζομένης ἐπὶ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου μὴ ἀντιμαχομένης τῇ χριστιανικῇ ἠθικῇ, διότι συναμφότεραι, ἥτε ἠθικὴ συνείδησις ὡς ἡ ἀληθινὴ θρησκεία, εἶναι ἀπόρροια καὶ φωνὴ τοῦ ὑπερτάτου ὄντος. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῆς ἀρμονίας ταύτης ἔστω διδασκαλία περὶ τῆς ἀνεκδοτοῦ ἱστορικῆς βίβλου τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἵνα ὁ βίος καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Σωτῆρος, προκαταγγεληθέντος ὑπὸ τῶν προφητῶν καὶ προσδοκηθέντος ὑπὸ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ κήρυχθέντος ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, ὧσιν ὑπογραμμὸς βίου ἐναρέτου καὶ χριστιανικοῦ ἐκ προνοίας θείας ἡμῖν παρακατατεθειμένης διὰ τῶν σοφῶν προπατέρων καὶ πατέρων ἡμῶν καὶ ἀπεικαζόμενος ἐν ταῖς πράξεσι καὶ τῇ πολιτείᾳ σοφῶν καὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν.

Καθόλου δὲ ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας ἔστω κτὰ ἄλληλος καὶ ἱκανὸς πρὸς τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ἡ ἀποκάλυψις ἐστὶν ἠθικὴ συμπλήρωσις τῆς τοῦ παντὸς δημιουργίας καὶ ἀρμονίας καὶ πρὸς ἄρσιν τῆς ἡμιμαθείας περὶ τὰ θρησκευτικά, ἥτις καὶ μόνη ἐστὶν αἰτιωτάτη τῆς ἀσεβείας καὶ ἀδυναμίας πρὸς λύσιν θρησκευτικῶν ἀπορημάτων.

Πρὸς ταῦτα ὁ κ. Πολίτης εἶπεν ὅτι τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Κομνηνοῦ βεβαίως εἶναι ἀτομικὴ του γνώμη, ἣν δὲν θὰ ἔχη τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐπιβάλη καὶ εἰς τὴν συνέλευσιν.

Ὅτι· Σπαθᾶκης ἐπαναλαμβάνει τὴν πρότασιν τοῦ ἐπειδὴ θεωρεῖ ἀναγκαῖον νὰ διασαφηνισθῇ τὸ ζήτημα.

Ὅ κ. Κοντόπουλος φρονεῖ ὅτι διὰ τοῦ καλοῦ παραδείγματος τῶν διδασκάλων τῶν ἐμπεφορημένων ὑπὸ ζήλου ἀγνοῦ καὶ ἀνυποκρίτων θρησκευτικῶν γνώσεων δύναται κάλλιστα νὰ μορφωθῇ ὁ παῖς ἐν τῷ σχολείῳ.

Ὁ κ. Π. Κωνσταντινίδης εἶπεν ὅτι συμφωνῶν μετὰ κ. Σπαθᾶκη φρονεῖ ὅτι ἡ φράσις «οὐχὶ ἐν λόγοις ἀλλ' ἐν τῷ ἔθει» νοεῖ ὅτι τὸ πᾶν εἶνε τὸ παράδειγμα τοῦ διδασκάλου ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γινομένη διδασκαλίᾳ. Ἄνάγκη εἶπεε ἄρα νὰ ἔχη ὁ διδάσκαλος ἡθὸς χρηστόν, ἵνα ἐμπνέη τοῦτο καὶ εἰς τοὺς διδασκομένους ὑπ' αὐτοῦ παιδας, ἄλλως οὐδεμίαν ὠφέλειαν προσγίνεται καὶ διὰ τῆς σοφωτέρας διδασκαλίας.

Ὁ κ. Πολίτης λέγει ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Σπαθᾶκη διατυπωθεῖσα ἀπορία ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ζητήματος ὑπάρχει προφανῆς τοῖς πᾶσιν διότι, τί δύναται νὰ δηλοῖ ἡ φράσις «μόρφωσις ἐν τῷ ἔθει»; Διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνει ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ δρισθῇ βᾶσις συζητήσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος.

Ὁ κ. πρόεδρος εἶπεν. Νομίζει ὅτι δὲν μένει ἀσάφειά τις εἰς τὸ ζήτημα ὅταν ἐκληφῶσιν ἠνωμένως τὰ φύσει συνδεδεμένα, ἥτοι ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ μόρφωσις.

Ὁ κ. Σπαθᾶκης, λέγει, νομίζει ὅτι τὸ διὰ τοῦ ζητήματος δριζόμενον σχολεῖον εἶναι κατ' ἐξοχὴν τὸ δημοτικόν διὰ τοῦτο προτείνει νὰ διατυπωθῇ τὸ ζήτημα οὕτω· «Πῶς πρέπει νὰ γίνηται ἐν τῷ σχολείῳ ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ μόρφωσις τῶν ἐλληνοπαίδων οὐχὶ θεωρητικῶς, ἀλλὰ πρακτικῶς, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου;»

Ὁ κ. Γ. Νικολαΐδης εἶπεν ὅτι ἐκ συνδιαλέξεως ἦν ἔσχε μετὰ τοῦ κ. Σκορδέλη τοῦ προτεινάντος τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα, γινώσκει ὅτι σχολεῖον ἐννοεῖ πρὸ πάντων τὸ δημοτικόν.

Ἐζήτησε δὲ νὰ ἐπιτραπῇ αὐτῷ ὑπὸ τῆς συνελεύσεως νὰ ἀναγνώσῃ πραγματείαν τοῦ τινος ἀχέσιν ἔχουσαν πρὸς τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα ἀναφορικῶς πρὸς τὴν θρησκευτικὴν τῶν παιδῶν μόρφωσιν. Τὴν πραγματείαν ταύτην, λέγει, συνέταξεν εἰς ἀπάντησιν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Π. Οἰκονόμου ἄλλοτε ἐν τῷ Συλλόγῳ ῥηθέντα ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἱερᾶς ἱστορίας.

Εἶτα ὁ κ. Πούλιος εἶπεν ὅτι σχετικῶς πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Νικολαΐδου λεχθέντα παρακαλεῖ τὴν συνέλευσιν νὰ λάβει ὑπ' ὄψει τὴν γνώμην, ἣν ἔκτοτε εἰς ἀντίκρουσιν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Οἰκονόμου ἐν τῷ Συλλόγῳ λεχθέντων ἀνέγνω εἰς δύο συνεδριάσεις καὶ ἐξέδοτο εἰς ἰδιαίτερον τεῦχος, οὗ

ἀντίτυπα ἐπεμψε καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. Μοσχάκης προτείνει, ἵνα τὸ ζήτημα διατυπωθῆ οὕτω: «Πῶς πρέπει νὰ γίνηται ἡ ὀρησκευτικὴ διδασκαλία, ἵνα ἀποβῆ καρποφόρος, μὴ ἀπέδουσα δὲ πρὸς τὴν ἐθνικὴν μόρφωσιν;» Ἐρωτᾷ δὲ τί ἐννοεῖ ὁ κ. Σπαθᾶκης, λέγων «οὐχὶ θεωρητικῶς;» Ἐννοεῖ δὴλα δὴ νὰ ἀποκλεισθῶσιν αἱ θεωρητικαὶ ἀρχαί;

Ὁ κ. Σπ. Βάσης προτείνει ἵνα ἀποφανθῆ ἡ συνέλευσις ἂν ἡ ὀρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ μόρφωσις εἴνε συναφεῖς; καὶ διατυποῖ τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα οὕτω:

«Πῶς πρέπει νὰ γίνηται ἡ ὀρησκευτικὴ διδασκαλία, ὥστε καὶ τὸ ἦθος νὰ προάγῃ καὶ πρὸς τὴν ἐθνικὴν μόρφωσιν νὰ μὴ ἀπέδῃ.»

Ὁ κ. πρόεδρος προτείνει νὰ συγχωνευθῶσιν αἱ συμφωνοῦσαι προτάσεις πρὸς ἀλλήλας, ἀφ' ἐνός μὲν ἡ τοῦ κ. Σπαθᾶκη καὶ ἡ τοῦ κ. Κομνηνοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ τοῦ κ. Μοσχάκη καὶ ἡ τοῦ κ. Βάση καὶ νὰ ἀποφανθῆ ἡ συνέλευσις ποτέρα τούτων θεωρεῖται σκοπιμωτέρα ἵνα τεθῆ ὡς βᾶσις εἰς συζήτησιν.

Ὁ κ. Μαντζάκος προτείνει νὰ τεθῆ τὸ ζήτημα. Ἄν εἴνε ἀναγκαῖα ἡ διδασκαλία τοῦ ὀρησκευτικοῦ μαθήματος: προλαμβάνει δὲ νὰ εἴπη ὅτι αὐτὸς θεωρεῖ αὐτὴν ἀναγκαιοτάτην.

Ὁ κ. Διακόπουλος λέγει ὅτι δεόν νὰ διαιρεθῆ τὸ ζήτημα εἰς τὰ μέρη του, διότι εἴνε διφυές. Καὶ ἀφ' ἐνός μὲν νὰ συζητηθῆ τί τὸ διδασκτέον τοῖς παισὶν ἐν τῷ σχολείῳ καὶ πῶς τοῦτο διδασκτέον καὶ τοῦτο νὰ συζητηθῆ ὡς ἐπιδεκτικὸν συζητήσεως, ἐξ αὐτοῦ δὲ δύναται νὰ προκύψῃ τὸ καλὸν τῆς μορφώσεως τοῦ νέου.

Τὸ δὲ περὶ ἠθικῆς μορφώσεως μέρος τοῦ ζητήματος φρονεῖ ὅτι εἴνε ματαιοπονία νὰ συζητηθῆ, καθόσον ἡ ἠθικὴ μόρφωσις τοῦ νέου ἐξαρτᾶται ἀπὸ μυρίων περιστάσεων, ἧτοι ἐκ τῆς ἠθικῆς καταστάσεως καὶ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν γονέων καὶ τῆς κοινωνίας μεθ' ἧς ἔρχεται εἰς συνάφειαν ὁ νέος καὶ ἐξ αὐτῆς ἔτι τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας.

Ὁ κ. Ἀργυριάδης ἀπαντῶν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Μαντζάκου προταθέντα εἶπεν ὅτι οἱ ἀποτελοῦντες τὸν Σύλλογον ἑταῖροι, τοῦλάχιστον οἱ πλείστοι τούτων εἰσὶν ἐνεργὰ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ πρόσωπα διωρισμένα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, διδάσκουσι δὲ ἐν τοῖς παιδευτηρίοις κατὰ πρόγραμμα μαθημάτων ὀρισμένον καὶ ἀνεγνωρισμένον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ὅθεν φρονεῖ ὅτι δὲν εἴνε ἐπιτετραμμένον νὰ εἴπωσιν ἐν τῇ συνέλευσει ὅτι δὲν

εἴνε ἀναγκαῖον τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μάθημα, ἀλλ' ὀφείλουσι νὰ ποιῶσι πιστατὴν ἐφαρμογὴν τῶν κεκκονισμένων μαθημάτων ἐν τῇ ἑαυτῶν διδασκαλίᾳ· καὶ ἄρα δὲν δύνανται νὰ ἀποφανθῶσιν ὑπὲρ ἢ κατὰ ἐπὶ οὐδενὸς μαθήματος διδασκομένου νῦν ἐν τοῖς παιδευτηρίοις, ἀλλὰ μόνον τὸν τρόπον τὸν τοιόνδε ἢ τοιόνδε τῆς διδασκαλίας δύνανται νὰ συζητήσωσιν.

Ὁ κ. Πολίτης λέγει ὅτι οὐδέῳως πρέπει νὰ περιορισθῆ ὁ Σύλλογος εἰς τὰς συζητήσεις του ἐκ τῶν λόγων, οὓς ἀνέφερον ὁ κ. Ἀργυριάδης. Ἐργον τοῦ Συλλόγου εἴνε νὰ ἐξεύρῃ καὶ ὑποδείξῃ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Κυβέρνησιν τὰς ἐπενεχτέας μεταρρυθμίσεις καὶ βελτιώσεις εἰς τὰ προγράμματα τῶν μαθημάτων. Τούτων οὕτω λεχθέντων ὁ κ. πρόεδρος ἔθετο εἰς ψήφοφορίαν τὴν πρότασιν τοῦ κ. Σπαθᾶκη, οὕτω: «Πῶς πρέπει νὰ γίνηται ἐν τῷ σχολείῳ ἡ ὀρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ μόρφωσις τῶν Ἑλληνοπαίδων;» ἡ δὲ συνέλευσις παρεδέχθη ταύτην καὶ ἀπεφάσισεν ἵνα τεθῆ ὡς βᾶσις τῶν γενησομένων συζητήσεων.

Ἐν τῇ Γ' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 5 Δεκεμβρίου πρῶτος δὲ λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Γ. Μανοῦσος εἶπεν ὅτι εἰς τὴν ἠθικὴν τῶν ἑλληνοπαίδων μόρφωσιν τέσσαρες παράγοντες ἀπαιτοῦνται, ὁ οἶκος, τὸ σχολεῖον, ἡ ἐκκλησία, ἡ πολιτεία. Καὶ ἐν μὲν τῷ οἴκῳ οὐ μόνον ἡ μήτηρ καὶ ὁ πατήρ ἐνσπείρουσιν εἰς τὰς καρδίας καὶ ἐμπνέουσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παίδων τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ οἰκεῖοι καὶ αὐτοὶ οἱ ὑπηρεταί, μεθ' ὧν κατ' ἀνάγκην συγχρωτίζονται καὶ συναναστρέφονται ἀδιαλείπτως σχεδὸν οἱ παῖδες ἐπιρρεάζουσι τὰ μέγιστα ἐπὶ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης μορφώσεως τῶν παίδων, ἀνάγκη ἄρα ἵνα ἐφιστᾶται μεθ' ἧς ἢ προσοχῆ τῶν γονέων ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν οἰκείων καὶ τῶν ὑπηρετῶν. Ἐν δὲ τῷ σχολείῳ πλὴν τῆς κανονικῆς διδασκαλίας, ἧτις δεόν νὰ εἴνε ἐποικοδομητικὴ ἐπὶ τοῦ ἠθους τοῦ παιδός, ἀνάγκη πρὸς τούτοις, ἵνα ὁ διδάσκων ἢ τύπος καὶ ὑπογραμμὸς διὰ τοῦ παραδείγματός του καὶ τοῦ ἀνυποκρίτου ἠθους του, τῆς εὐλικρινοῦς αὐτοῦ γλώσσης καὶ τῆς πατρικῆς μερίμνης, ἧν δεόν νὰ λαμβάνῃ ἐπὶ τῆς μορφώσεως τῆς καρδίας τῶν μαθητῶν του. Εἰς δὲ τὴν ἐκκλησίαν οὐ μόνον νὰ ἄγωνται οἱ παῖδες εἰς τὴν θεῖαν λειτουργίαν τακτικῶς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐρμηνεύωνται αὐτοῖς τὰ θεῖα ῥήματα, ἵνα ἀνυψῶται ὁ νοῦς τοῦ παιδὸς πρὸς τὸν Δημιουργὸν τοῦ παντός, ὡς πρὸς τὸν οὐράνιον αὐτοῦ Πατέρα, καὶ τέλος ἡ πολιτεία αὐτῆς δεόν ν' ἀναλάβῃ μερίζουσα φροντίδα καὶ διὰ τοῦ διορισμοῦ παιδονόμων, οἵτινες νὰ ἐπιβλέπωσι τὴν ἐκτὸς τοῦ σχολείου συμπεριφορὰν τῶν νέων, διὰ δὲ τῆς ἐπιβλέψεως ταύτης ἀδύ-

νατον εἶνε νὰ μὴ προφυλαχθῇ τὸ ἦθος τῶν νέων ἀπὸ τῶν ἀτοπιῶν, εἰς
 ἃς φύσει ἢ νεαρῆ ἡλικία ἐστὶν εὐεπίφορος.

Εἶτα ὁ κ. Σκορδέλης λαβὼν τὸν λόγον εἶπε τοιαῦτα: Τὸ ὑπὸ συζήτη-
 σιν ζήτημα, προὔταθον, διότι παρετηρήθη ἢ τοῖς πᾶσι καταφανῆς οὖσα:
 χαλάσεις εἰς τε τὰ θρησκευτικὰ συναισθήματα τῶν νέων, καὶ εἰς τὸ ἦ-
 θος ἐνῶ νῦν πολλὰ πλείονα θρησκευτικὰ μαθήματα διδάσκονται ἐν τοῖς
 σχολείοις οἱ νέοι ἢ εἰς προγενεστέρους χρόνους, ἐν τούτοις τὸ θρησκευ-
 τικὸν συναίσθημα ἦν κατὰ πολὺ ἀμραιότερον καὶ πολὺ ἰσχυρότερον ἐπέ-
 δρα ἐπὶ τοῦ ἦθους τῶν ἀνθρώπων. Ἀπέβλεπεν ἄρα τὸ ζήτημα εἰς τὴν
 διδασκαλίαν κυρίως, ἐπιζητοῦν, ἵνα αὕτη ἐπιδρῇ ὡς οἶόν τε μάλιστα εἰς
 τὸ ἦθος τῶν παιδῶν.

Ἡ παιδαγωγική, εἶπεν ὁ κ. Σκορδέλης, ἔργον ἔχει κύριον νὰ κατα-
 στήσῃ τὸ γινώσκειν δύνασθαι καὶ πράττειν πῶς δὲ τοῦτο θὰ ἐπιτευ-
 χῆ; Ὅ,τι συμβαίνει, εἶπεν, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς γεωγραφίας, π.
 χ. ὡς πρὸς τοῦτο, πολὺ πλεῖον πρέπει καὶ δύναται νὰ συμβῇ εἰς τὰ μα-
 θήματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ ἦθος τῶν παιδῶν ἢ ἦθος δὲ ἀληθὲς δὲν δύ-
 ναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ θεωρίας καὶ καθόσον πηγὴ τῆς ἀρετῆς εἶνε ἡ θεω-
 ρητικὴ διδασκαλία ἢ ἀρετὴ εἶναι ἐπιστήμη, ἢ δὲ πράξις ἐφαρμογὴ τῆς
 ἐπιστήμης. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ ζητήματος συνάπτεται ἡ θεωρία,
 ἦτοι ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία, ἣτις δίδει τὰς ἠθικὰς πεποιθήσεις, ἀλλ'
 αἱ πεποιθήσεις αὗται πρέπει νὰ ἦνε ἐνεργοί, ἐμφανιζόμεναι εἰς πράξεις.
 Ἀλλ' ἢ ἐν γένει θρησκευτικὴ μόρφωσις γίνεται δι' ἡμᾶς ἰσοδύναμος τῆς
 χριστιανικῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως, ἢ τοιαῦτα δὲ θρησκευτικὴ μόρφω-
 σις εἰς τὴν συνείδησιν ἡμῶν εἶνε ἡ αὐτὴ τῆ ἠθικῆς μορφώσεως. Τὸ ζήτημα
 λοιπὸν εἶνε πῶς πρέπει νὰ γίνηται ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία, ὥστε ἐκ-
 ταύτης νὰ προκίπτῃ τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα, ἦτοι νὰ παράγῃται
 ἡ ἠθικὴ μόρφωσις τῶν παιδῶν;

Ὁ κ. Σκορδέλης ἀπακρινόμενος εἰς τὴ ἐρώτημα τοῦτο λέγει, ἵνα ἡ
 θρησκευτικὴ διδασκαλία ἐπιτυγχάνῃ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, καὶ μὴ προσ-
 κτῶνται οἱ μαθηταὶ δι' αὐτῆς ποσὸν τι γνώσεων μόνον, ἀλλ' ἵνα δύνη-
 ται αὕτη νὰ ἐντυποῖ ἔχνη ἀνεξάλειπτα εἰς τὴν ψυχὴν τῶν παιδῶν, ἀ-
 νάγκη νὰ γίνηται ἄλλως ἢ ὡς συνήθως γίνεται. Ἦτοι πρέπει νὰ ἐφαρ-
 μόζηται ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἐκεῖνο, ὅπερ ἡ διδακτικὴ ὀνομάζει χρῆσιν ἢ
 πρακτικὴν ἐφαρμογὴν. Νὰ ἐρωτᾶται π. χ. ὁ μαθητὴς ὑπὸ τοῦ διδασκά-
 λου τί ἔπραξεν, ὅτε εὐρέθη εἰς θέσιν ὁμοίαν τῆς διὰ τοῦ διδασκόντος μα-
 θήματος περιγραφείσης, ἢ τί, θὰ ἔπραττεν ἢ τί δύναται νὰ πράξῃ εἰς

ὁμοίαν τινὰ περίστασιν κτλ. Τοῦτο δὲ μετ' ἐνδιαφέροντος πάντοτε γινό-
 μενον καὶ ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τοῦ διδασκόντος ἐνισχυόμενον, συντε-
 λεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἦθους τοῦ μαθητοῦ.

Χωρῆσας δ' ὁ κ. Σκορδέλης εἰς τὰ καθ' ἕναστον τῆς ἐφαρμογῆς τῆς δι-
 δασκαλίας διὰ διαφόρων παραδειγμάτων ἀπέδειξε πῶς συστηματικοῦν-
 ται αἱ ἠθικαὶ πεποιθήσεις καὶ διαμορφοῦνται τὸ ἦθος. Κατέδειξε δὲ ἡλα-
 δῆ πῶς εἶνε δυνατόν αἱ γνώσεις, αἱ προσκτώμεναι ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐν
 τῷ σχολείῳ, νὰ μὴ μένωσιν ἀπλῆ καὶ γνώσεις, ἀλλὰ ν' ἀφομοιωθῶνται εἰς
 ἦθος. Ὑπεστήριξε διὰ μακρῶν τὴν ἠθοποιητικὴν δύναμιν τῆς θείας Γρα-
 φῆς, ἦτοι τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης καὶ συνεπέρανεν ὅτι ἀναγ-
 καίως πρέπει νὰ διδάσκηται αὕτη κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον ἐν ταῖς
 διαφόροις βαθμίταις τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐκ τῆς διηγήσεως ἱστορημάτων
 φύσει ἔλκεται ὁ παῖς, καὶ δὴ ἐκ τῆς ἀφελείας τῆς ἱερᾶς ἱστορίας οὐ μόν-
 ον τέρπεται, ἀλλὰ καὶ ἠθικοποιεῖται διὰ τοῦτο καταλληλοτάτη πρὸς
 ἠθικοποίησιν ἐστὶν ἡ διδασκαλία τῆς παλαιᾶς Διαθήκης. Ὡσαύτως ἀδιαμ-
 φισβητήτου ἀφελείας πρόξενος τοῖς νέοις εἶνε ἡ διδασκαλία τῆς Νέας
 Διαθήκης, ἦτοι τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐξιστορεῖται ὁ βίος
 τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις παρέσχεν ἑαυτὸν τύπον τελειότητος καὶ παρά-
 δεῖγμα ὑψιστον ἀρετῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ὡσαύτως ἡ ἐκκλησιαστικὴ
 ἱστορία, ὡς πᾶσα ἱστορία ἐν γένει, εἶνε μάθημα ἀναγκασιότατον καὶ ἐπα-
 γωγικώτατον εἰς διαμόρφωσιν τοῦ ἦθους διότι ἐν αὐτῇ ἐξιστορεῖται ἡ
 διάδοσις καὶ ἡ πρόδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ διὰ μέσου ἀγρῶν διωγμῶν
 καὶ φανατικῶν αἱρέσεων. Ἴσως τινὲς διαφιλονικοῦσιν, εἶπεν ὁ κ. Σκορ-
 δέλης, τὴν χρησιμότητα τῆς διδασκαλίας τῆς Κατηχήσεως νομίζει ὁμως
 ὅτι δὲν ἔχουσι δίκαιον. Διότι φρονεῖ ὅτι θρησκευτικὸν συναίσθημα δὲν
 γεννᾶται μόνον ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀφηγήσεως τῶν ἱερῶν λεγομένων μαθημά-
 των, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου ἀπέ-
 ναντι τοῦ μεγαλείου τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ ἐκ τῆς ταπεινώσεως
 τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἐξαρτήσεως αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ δὲ συναί-
 σθημα τῆς ταπεινώσεως εἶνε τὸ ἐναντίον τῆς φιλαυτίας, ἦτοι τοῦ ἐγωῦ-
 σμοῦ. Εἰς τοῦτο δὲ κυρίως συνίσταται ἡ διαφορὰ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ
 Θεοῦ, εἰς τὸ συναίσθημα τῆς ἐξαρτήσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.
 Ἡ δὲ πρόνοια τοῦ Θεοῦ γεννᾷ τὸ συναίσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης, ἣτις
 εἶνε αὐτὴ ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη ὑπὸ ἄλλην μορφήν. Τὸ θρησκευτικὸν
 συναίσθημα λοιπὸν γεννᾶται οὕτω διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς Κατηχήσεως.
 Ἡ θεωρητικὴ ἄρα διδασκαλία δὲν δύναται νὰ μὴ ὑπάρξῃ καὶ διὰ τοῦτο

δὲν δυνάμεθα μόνον διὰ τῆς πρακτικῆς νὰ λύσωμεν τὸ ζήτημα. Ἐχομεν ἀνάγκην ἵνα μεταδώσωμεν εἰς τοὺς παῖδας γνώσεις τῆς θεωρίας, ἥτοι τῆς διδακτικῆς, οὐχὶ βεβαίως τῆς μεταφυσικῆς· ἡ δὲ θεωρία θέλει γίνεσθαι ἀναλόγως τῶν γνώσεων τοῦ παιδός, ἵνα ἀναπτύξωμεν τὸ χριστιανικὸν θρησκευτικὸν συναίσθημα· οὕτω δὲ φθάνομεν εἰς τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν.

Τοιαῦτα εἰπόντος τοῦ κ. Σκορδέλη δ κ. Γ. Δέρβος Γεν. γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου λαβὼν τὸν λόγον εἶπε τοιαῦτα: Ὁ κ. Σκορδέλης δμιλήσας περὶ τῆς παρ' ἡμῶν ἐπικρατούσης ἐλλείψεως τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, εἰ καὶ σήμερον περισσοτέρα θρησκευτικὴ διδασκαλία ὡς λέγει γίνεται, παρέλιπε νὰ εἴπῃ, πόθεν προέρχεται ἡ ἔλλειψις αὕτη. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐξετασθῶσι τὰ αἷτια τῆς καταπτώσεως τοῦ θρησκευτικοῦ τούτου συναισθήματος. Πρὸς τοῦτο δὲ πρέπει κατ' ἀντιπαράβολον νὰ ἐξετασθῆ ἱστορικῶς τὸ ζήτημα· ν' ἀνατρέξωμεν δηλαδὴ εἰς τὰ ἀρχαῖα θρησκευτά καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸ ἑλληνικὸν καὶ Ῥωμαϊκόν· διότι ἐν αὐτοῖς θέλομεν εὖρεθαι ὁμοίαν περίστασιν καταπτώσεως τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος ἐξ ὁμοίων αἰτίων, ἅτινα παρατηροῦνται καὶ σήμερον παρ' ἡμῶν. Ἐξετάζων δὲ δ κ. Δέρβος ἐν πρώτοις τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν θρησκεῦμα λέγει, ὅτι τοῦτο ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν ποιητῶν, τῶν καὶ θεολόγων καλουμένων, Ἡσιόδου καὶ Ὀμήρου, καὶ περιεβλήθη ὑπ' αὐτῶν δι' ὠραίων καὶ μεγαλοπρεμῶν μύθων, εἰς οὓς ἐπίστευον οἱ Ἕλληνας· ὅτε ὅμως ἀνεφάνη ἡ σχολή, τῶν οἰομένων φιλοσόφων εἶναι, ἥτοι τῶν Σοφιστῶν, ἐπικουρῶν καὶ τῶν λοιπῶν, οἵτινες ἐπεθύμουν νὰ καταστρέψωσι τὸ ἑλληνικὸν θρησκεῦμα καὶ νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν τὴν ἀθεΐαν, ἀπιστίαν, ἀδιαφορίαν, ὕλισμὸν, τότε ἀντεπεξῆλθε κατ' αὐτῆς ἑτέρα σχολὴ τῶν ὄντων φιλοσόφων, ἥτοι τῶν Πλατωνικῶν, Ἀριστοτελικῶν, Στωϊκῶν, οἵτινες καθορῶντες, ὅτι ἔθνος ἄνευ θρησκείας δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ, ἐπομένως χρηστοὶ καὶ ἀγαθοὶ πόλιται ἄνευ θρησκευτικῶν ιδεῶν, ἐζήτησαν νὰ καταστήσωσι τὸ ἑλληνικὸν θρησκεῦμα σεμνότερον, πνευματικώτερον, καρποφορώτερον. Οὕτω λ. χ. δ Πλάτων ἔλαβε τὰ ἐν τοῖς μύθοις τῶν Ἑλλήνων ἐμπεριεχόμενα σπέρματα ἀληθείας καὶ ἀνέπτυξεν αὐτὰ οὐ μόνον θεωρητικῶς, ἀλλὰ καὶ πρακτικῶς ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ καταστήσῃ τοὺς Ἕλληνας χρηστοὺς καὶ ἀγαθοὺς πολίτας. Ἀνέπτυξε τὴν ἰδέαν περὶ Θεοῦ, ὡς ἀγαθοῦ, θεωρητικῶς καὶ ἐζήτησε νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ· διὰ τοῦτο ἐδίδασκεν, ὅτι ὕψιστον, ἀγαθόν τοῦ ἀνθρώπου εἶνε, πῶς νὰ ἐξισωθῆ πρὸς τὸ ἀπόλυτον ἀγαθόν. Ἐ-

πίσης περὶ ἀθανασίας ψυχῆς κτλ. Οὕτω καὶ δ' Ἀριστοτέλης ἐδίδαξε καθάρως ἰδέας περὶ Θεοῦ, περὶ ψυχῆς, περὶ ἠθικῶν ἀρετῶν. Ἐπίσης οἱ Στωϊκοί. Δυστυχῶς ἐπεκράτησε τῆς σχολῆς ταύτης ἡ ὕλιστικὴ σχολὴ καὶ ἐξέλειπε τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα τῶν Ἑλλήνων καὶ μετ' αὐτοῦ ἐφθίνε καὶ ἐμαραινέτο καὶ τὸ ἔθνος. Εἰς τὸν μακρασμὸν τοῦτον οὐκ ὀλίγον συνέτελεσε καὶ ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία. Εἶναι δὲ ἱστορικὸν γεγονός, ὅτι ἐνόσω ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία ἐφρόντιζε περὶ τῆς καθεστηκυίας τῶν Ἑλλήνων πίστεως καὶ περὶ τῆς ἠθικοποιήσεως τῶν πολιτῶν διὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐπὶ τοσοῦτην καὶ τὰ θρησκευτικὸν συναίσθημα διετηρεῖτο ἀκμαῖον καὶ ζωηρόν. Ὅτι δὲ αὕτη ἐπαύσατο μερικῶνσα καὶ ἐπέτρεπε νὰ διαδίδωνται εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὕλιστικαὶ θεωρίαι, τότε καὶ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα κατέπεσε. Εἶτα δ κ. Δέρβος διηλθεν ἐν συντόμῳ τὰ τῆς θρησκείας τῶν Ῥωμαίων εἰπόν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἐλάτρευον ἠθικὰς ἐννοίας κατ' ἀρχάς, ἥτοι τὴν ἀρετὴν, τὴν εὐσέβειαν, τὴν πίστιν καὶ ὑπὲρ τούτων τῶν ἠθικῶν ἐννοιῶν Ἱδρυον ναοὺς καὶ βωμοὺς καὶ προσέφερον θυσίας. Ἐκ τούτων ἐννοιῶν ἀπέρρον αἱ ἀποφάσεις τῶν Ἱδρυτῶν καὶ νομοθετῶν τῆς Ῥώμης, διὰ τοῦτο παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἦσαν κράτος καὶ θρησκεία ἀλληλένδετα καὶ ἀχώριστα. Τὴν στενὴν ταύτην σύνδεσιν ὑπεστήριζον ἀποφάσεις τῆς Γερουσίας, Θεσπίσματα τῶν μεγάλων ἀρχιερέων καὶ διδασκαλία μάντεων. Πᾶσα ξένη θρησκεία καὶ διδασκαλία κατεδιώκετο. Ὅταν δὲ ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία εἰσῆχθη εἰς τὴν Ῥώμην, ἡ πίστις τῶν Ῥωμαίων διεσαλεύθη. Τὰ ὕλικὰ συστήματα φιλοσόφων τινῶν ὑπερβύσαν ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ δ ὕλισμὸς κατέστρεψεν τὰ ἀγνὰ θρησκευτικὰ συναισθήματα τῶν Ῥωμαίων, τῆς πολιτείας ἀδιαφορούσης. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐζήτησεν δ κ. Δέρβος τὰ παρ' ἡμῶν συμβαίνοντα καὶ εὕρισκε καταστρεπτικὴν τὴν τακτικὴν ἐκείνων, οἵτινες ζητοῦσι νὰ καταρρίψωσι τὴν θρησκείαν καὶ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, εἰσάγοντες ὕλιστικὰς θεωρίας, χωρὶς νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι σὺν τῇ παρακμῇ τῆς θρησκείας παρακμάζει καὶ φθίνει τὸ ἔθνος καὶ διαφθείρονται οἱ πολῖται. Οἱ διδάσκαλοι δὲ κληθέντες νὰ μορφώσωσι θρησκευτικῶς καὶ ἠθικῶς τοὺς παῖδας ἀποτυγχάνουσιν εἰς τοῦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρῶτον ἕνεκα τῆς ἀδιαφορίας τῶν ἐκάστοτε κυβερνήσεων πρὸς τὴν πάτριον ἡμῶν θρησκείαν. Τὸ ἔργον τῶν διδασκάλων ἀνατρέπεται, εἶπε, ὑπὸ πολλῶν ἀντιπιπτόντων. Τὰ σατυρικὰ φύλλα καὶ ἄλλα παραλυσίας συγγράμματα, μυθιστορήματα κτλ. ἅτινα κυκλοφοροῦσι τόσον ἀνεξέλεγκτα ὑπὸ τῆς Ἀρχῆς καὶ ἅτινα διαδίδουσιν ἰδέας καὶ ἀντιθρησκευτικὰς καὶ διαφθορὰς ἐμπλέους καὶ ἅτινα μετὰ χαρᾶς ἀναγινώσκον-

ται ὑπὸ τῶν μαθητῶν συντελοῦσι τὰ μέγιστα εἰς τὴν χαλάρωσιν τοῦ θερησκευτικοῦ συναισθήματος καὶ τῶν ἀγνῶν ἠθῶν τῶν Ἑλληνοπαίδων. Δεύτερον, διότι δὲν ὑπάρχουσι πανταχοῦ εἰδικοί διδάσκαλοι τῶν ἱερῶν, οἵτινες δύνανται ἐδραίας θερησκευτικὰς πεποιθήσεις νὰ ἔχωσι καὶ νὰ ἐμπνέωσιν εἰς τοὺς παῖδας αὐτὰς μετὰ πλείονος ἐνθουσιασμοῦ, ἢ ἑκεῖνοι, εἰς οὓς τὰ ἱερὰ μαθήματα ἀνατίθενται ὡς ἐπουσιώδη νὰ διδάξωσι. Διὰ ταῦτα ἡ Σ. Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ συντελέσῃ τὸ καθ' ἑαυτὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς θερησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως, ἐὰν θέλῃ νὰ διατηρηθῇ τὸ θερησκευτικὸν συναίσθημα ζωηρὸν καὶ ἀκμαῖον καὶ νὰ μὴ ἐκλείπῃ ὀσημέραι· διότι ἄνευ αὐτοῦ οὐδέποτε δύναται νὰ ἔχῃ καλοὺς πολίτας. Ὡς πρὸς δὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἱερῶν μαθημάτων προτείνει νὰ συσταθῇ ἐπιτροπεία ἐκ Θεολόγων καὶ Παιδαγωγῶν, ἵνα κανονίσωσι τὰ ὄρια, καθ' ἃ δέον νὰ συνταχῶσι κατάλληλα διδακτικὰ βιβλία.

Μετὰ τὸν κ. Δέρβον ἐπαναλαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Σχορδέλης εἶπεν εἶναι ἀληθές ὅτι ἐν τῇ ὁμιλίᾳ του δὲν ἐξήτασε τὰ αἷτια τῆς χαλάρωσεως τοῦ θερησκευτικοῦ συναισθήματος, δὲν συμφωνεῖ ὁμοίως ὅτι διὰ τῶν παιδονόμων καὶ τῆς ἀστυνομίας θὰ δυνηθῶμεν νὰ μορφώσωμεν τὴν νεολαίαν καὶ νὰ κρατῶμεν τὸ θερησκευτικὸν αὐτῆς συναίσθημα. Ὁ διδάσκαλος ὁ ὅσον ἀσθενὴς φαινόμενος ἐν τῷ ἔργῳ του, δύναται ἐμπληρῶν εὐσυνειδήτως μετὰ τοῦ προσήκοντος ζήλου τὸ καθῆκον του, το πᾶν νὰ κατορθώσῃ ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν νέων καὶ τὴν ἐπίρρωσιν τοῦ θερησκευτικοῦ αὐτῶν συναισθήματος.

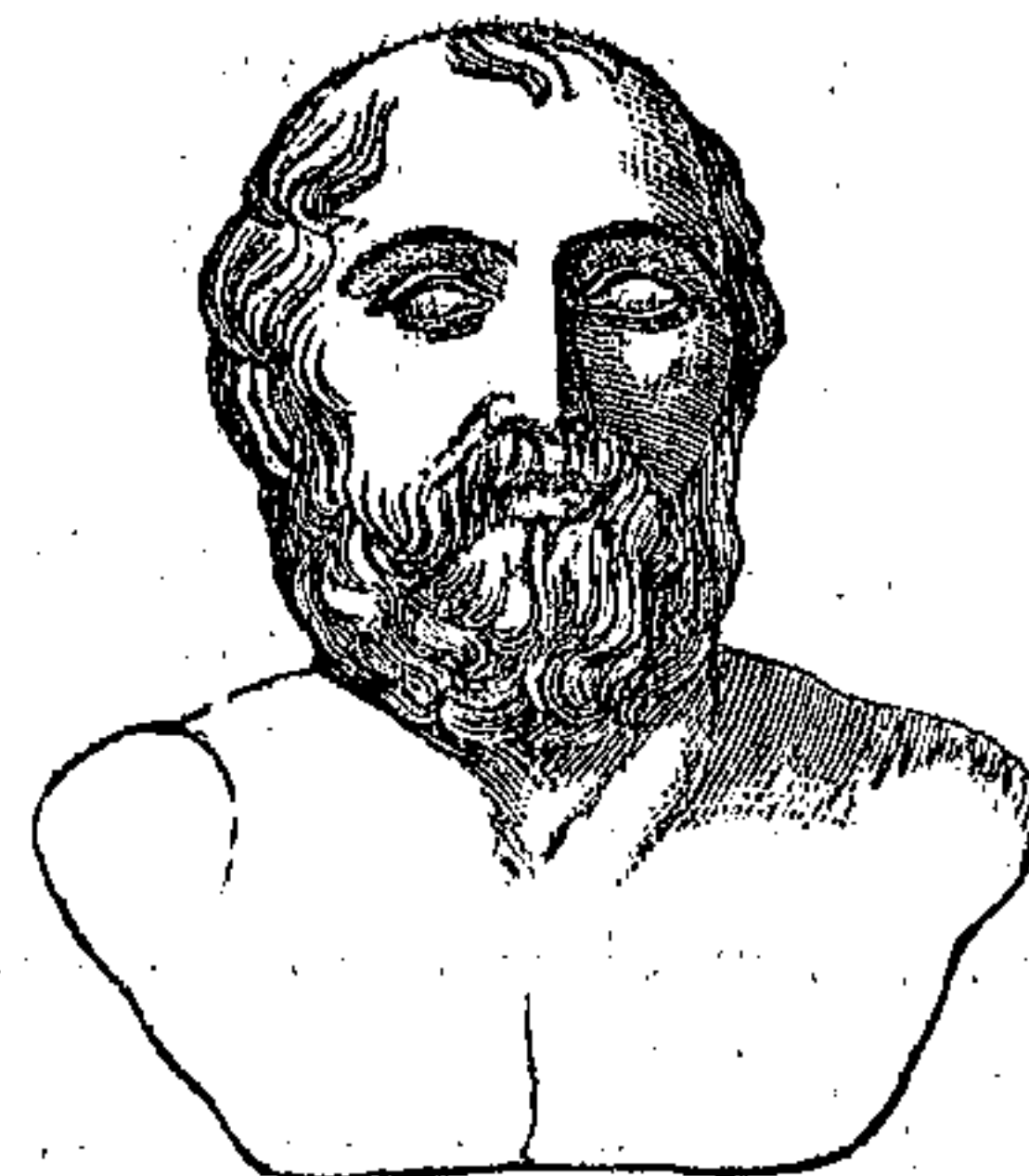

ΑΠΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

	Γυμνάσια	Καθηγηταί	Ἐπαρχία	Ἑλλ. σχολ.	Διδάσκ.
Ἀθηνῶν	6	60	Ἐκ μεταφορᾶς	15	57
Αἰγίου	1	7	Νομ. Φθιώτιδος		
Ἀργοστολίου	1	10	καὶ Φωκίδος		
Ἄρτης	1	4	Λοκρίδος	5	9
Βόλου	1	7	Παρνασσίδος	3	8
Δημητσάνης	1	2	Δωκίδος	3	5
Ζακύνθου	1	8	Φθιώτιδος	7	9
Καλαβρύτων	1	3	Εὐρυτανίας	5	8
Καλαμῶν	1	8	Τριχωνίας	2	4
Κερκύρας	1	9	Ναυπακτίας	3	5
Κορίνθου	1	6	Μεσολογγίου	4	9
Λαμίας	1	7	Βάλτου	2	4
Λαρίσης	1	10	Βοιότιδος	3	4
Λευκάδος	1	8	Κορινθίας	5	10
Μεσολογγίου	1	7	Ναυπλίας	2	4
Ναυπλίου	1	7	Ἀργολίδος	1	4
Πατρῶν	2	14	Ἰδρύας καὶ		
Πειραιῶς	1	8	Τροζηνίας	2	7
Πύργου	1	6	Σπετσῶν καὶ		
Σπάρτης	1	7	Ἐρμιονίδος	2	8
Σύρου	1	9	Κυθήρων	2	5
Τρικάλων	1	5	Καλαβρύτων	8	10
Τριπόλεως	1	7	Αἰγιαλείας	2	7
Χαλκίδος	1	7	Πατρῶν	3	9
Τὸ ὅλον	30	226	Ἠλείας	6	13
Ἐπαρχία			Ὀλυμπίας	4	6
Ἀττικῆς	6	44	Τριφυλίας	6	10
Αἰγίνης	1	3	Πυλίας	4	8
Μεγαρίδος	1	6	Μεσσηνίας	3	8
Θηβῶν	1	3	Καλαμῶν	4	10
Λεβαδείας	3	4	Λακεδαιμόνος	13	15
			Οἰτύλου	5	8
Εἰς μεταφορὰν	15	57	Εἰς μεταφορὰν	127	264

Ἐπαρχία	Ἑλλ. σχολ.	Διδάσκ.	Ἐπαρχία	Ἑλλ. σχολ.	Διδάσκ.
Ἐκ μεταφορῆς	127	264	Ἐκ μεταφορῆς	205	413
Γυθείου	3	5	Παξῶν	1	2
Ἐπιδάφρου Λιμηρᾶς	3	5	Λευκάδας	1	4
Μαντινείας	3	13	Κραναίας	3	6
Γόρτυνος	9	22	Σάμης	3	5
Μεγαλοπόλεως	3	6	Πάλλης	2	4
Κονουρίας	7	12	Ἰθάκης	2	4
Εὐβοίας, Καρυστίας	6	11	Ζακύνθου	6	9
Χαλκίδος	5	7	Ἄρτης	1	3
Ἐπρωχωρίου	2	4	Τσουμέρκων	5	6
Σκοπέλου	2	5	Λαρίσης	1	3
Ἄνδρου	4	6	Τυρνόβου	2	4
Νάξου	4	8	Ἄγυιᾶς	2	3
Τήνου	3	4	Δομοκοῦ καὶ Φαρσάλων	2	5
Μήλου	3	8	Βώλου	11	7
Θήρας	6	9	Τρικκάλων	1	2
Σύρου	4	13	Καρδίτσης	2	3
Κέας	3	6	Καλαμπάκας	5	1
Κερκύρας	1	4	Ἄλμυροῦ	2	2
Μίσης	2	3	Ἑλλ. Σχολ.	257	Διδ. 490
Ὀρους	2	2			
Ἐκ μεταφορᾶν	205	413			

Π Λ Α Τ Ω Ν

ΤΟΜΟΣ Ε΄

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1888

ΤΕΥΧΟΣ Γ΄.

ΒΡΕΦΙΚΗ ΚΑΙ ΝΗΠΙΑΚΗ ΑΝΑΙΤΤΥΞΙΣ

ΥΠΟ

Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ θεία Πρόνοια, ἥτις περὶ παντὸς προνοεῖ, ἐνεφύτευσεν εἰς τὸ βρέφος καὶ εἰς τὸ νήπιον τὴν κλίσιν καὶ δύναμιν τοῦ κινεῖσθαι καὶ τοῦ παίζειν, ἵνα ταῦτα προάγῃ καὶ ἐνδυναμώσιν αὐτὸ σωματικῶς· ἀλλ' ἵνα καὶ εἰς τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν ἐν μέτρῳ τινὶ συντελέσωσιν. Ὅθεν οὐ μόνον δὲν πρέπει διὰ σπαργάνων, δεσμῶν καὶ ἄλλων κωλυμάτων νὰ κωλύηται τὸ παιδίον, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐκολύνηται δέον πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν ὀρμῶν τούτων· καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ κατωτάτῃ ἡλικίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κοιτίδι δὲν πρέπει ποτὲ ἐπὶ πολλὴν ὥραν νὰ ἐγκαταλείπηται εἰς ἑαυτὸ, ἀ-

νευ ἀντικειμένου τινός πρὸς διέγερσιν τῆς ἐνεργείας του· Ἡ σωματικὴ ἀδράνεια, ὀκνηρία καὶ μαλθακότης γεννῶσιν ἀναγκαίως τὴν διανοητικὴν ὀκνηρίαν καὶ μαλθακότητα. Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κινδύνου τούτου συμβάλλει καὶ ἡμὴ πολὺ μαλακὴ καὶ ἐκ πτίλων καὶ πτερῶν συγκειμένη κλίνη τοῦ παιδίου· τὰ δ' ἐπικαλύμματα αὐτοῦ ἔστωσαν ἑλαφρὰ καὶ ὁ ἀήρ ὃν ἀναπνέει καθαρὸς.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς διανοητικῆς μαλθακότητος, ἣν ἐπιφέρει ἡ τελεία ἐγκατάλειψις τοῦ παιδίου εἰς ἑαυτὸ μετὰ τὴν ἀφύπνισίν του, ἀναρτᾶ τις ἀπέναντι τῆς κοιτίδος του κλωβίον περιέχον πτηνόν, οὔτινος ἡ θεὰ καὶ τὸ κελάδημα δύνανται νὰ διεγείρωσι τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ πνεύματός του, ἀπασχολοῦντα αὐτὰ περπνῶς.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τῆς ἀναπτύξεως τῆς δραστηριότητος τῶν αἰσθήσεων τοῦ σώματος καὶ τῆς τῶν μελῶν αὐτοῦ, καθ' ἣν τὸ παιδίον ζητεῖ νὰ ἐκδηλώσῃ αὐτομάτως τὸ ἔνδον εἰς τὰ ἐκτὸς, παύει ὁ πρῶτος βαθμὸς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου, τοῦτέστιν ἡ τοῦ νεογνοῦ ἢ βρέφους, καὶ ἄρχεται ἡ τοῦ νηπίου ἢ παιδίου.

Τέως μὲν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἐσωτερικὴ ὑπαρξίς οὐδὲν ἄλλο ἤτο ἡ μονὰς ἀναρθρὸς καὶ ἀπλῆ· ἐπελθόντος δὲ τοῦ λόγου ἄρχεται ἡ ἐξωτερικὴ ἐκφάνσις τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἡ πολλαπλότης τοῦ εἶνε ἢ τῆς ὑπάρξεώς του· διότι ἐνῶ τὸ ἔνδον αὐτοῦ διοργανοῦται, ὁ ἀνθρώπος προσπαθεῖ νὰ ἐκδηλωθῆται ἐξωτερικῶς κατὰ τρόπον σταθερὸν καὶ βέβαιον.

Ἐν τῇ βαθμίδι ταύτῃ τοῦ βίου, καθ' ἣν ἐκφαίνεται διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὁ ἐσωτερικὸς ἀνθρώπος, ἄρχεται ἡ κυρίως ἀνατροφή αὐτοῦ, καὶ παρὰ τὰς σωματικὰς φροντίδας, τὰς ὁποίας πρότερον ἀπῆτει, ἐπέρχεται ἡ ἔτι μᾶλλον ἐπιτακτικὴ αὐτοῦ ἀνάγκη ἢ τῆς διανοίας ἐπιμέλεια.

Ἡ ἀνατροφή κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνήκουσα ἔτι ὅλως εἰς τὴν μητέρα, καὶ εἰς τὸν πατέρα, εἰς τὴν οἰκογένειαν, μεθ' ἧς, κατὰ φυσικὸν νόμον ἀποτελεῖ ἐν ὅλον ἀδιαίρετον, κατὰ ταύτην

λέγω τὴν ἐποχὴν τὸ παιδίον ἀόριστόν τινα ἰδέαν ἔχει τοῦ λόγου ὃν δὲν διακρίνει, δὲν χωρίζει ἀπὸ τοῦ πρὸς αὐτόν λαλοῦντος ἀνθρώπου ὡς πρᾶγμα χωριστόν ἀπ' αὐτοῦ· ἀληθῶς ἀγνοεῖ ἔτι, τί ἐστὶ λόγος.

Καίτοι δὲ ἀληθῶς εἰπεῖν εἶναι δύσκολον τὸ νὰ εἴπη τις, ὅτι ἡ δεῖνα περίοδος τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀνατροφῆς εἶναι σπουδαιότερα τῆς δεῖνα, φρονοῦμεν ὅμως ὅτι ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερουσῶν, διότι ἐν αὐτῇ ἄρχεται ὁ ἐσωτερικὸς ἀνθρώπος ἄρχεται νὰ σχετίζεται μετὰ τῶν ἐκτὸς ἀντικειμένων, ἅτινα πρέπει νὰ ἐξηγῶνται αὐτῷ σαφῶς, ἀληθῶς καὶ ἀκριβῶς.

Ὅτε δὲ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὸ παιδίον δὲν διακρίνει τὰ ὀνόματα ἐκ τῶν πραγμάτων, ἅτινα ταῦτα παριστώσι, τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ τὰ ἐμψυχα ἀπὸ τῶν ἀψύχων, δῆλον ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τοῖς παίγνοις αὐτοῦ ὁμιλεῖ πρὸς τὰ γινία ἢ κόκλας του καὶ πρὸς ἄλλα ἄψυχα ἀντικείμενα, καὶ φαίνεται ἀποδίδον αὐτοῖς αἰσθήσεις, λόγον καὶ διάνοιαν καὶ ἐνεργὸν ὑπαρξίν ὁμοίαν τῇ ἑαυτοῦ.

Ἡ διάθεσις καὶ κατάστασις αὕτη τοῦ παιδίου οὐκ ὀλίγον βοηθεῖ τὴν ἀνατροφήν αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀνατρέφοντας αὐτό, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἡξεύρωσι νὰ τὴν ἐπωφεληθῶσι. Τὰ παίγνια τοῦ παρέχουσιν αὐτοῖς πολυτίμους εὐκαιρίας προσφυῶς χρησιμοποιοῦμενα.

Τὸ παίγνιον εἶναι ὁ ὑψιστος βαθμὸς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδίου ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ, διότι ἐν αὐτῷ φαίνεται ἐναργῶς ἡ ἐλευθέρα καὶ αὐθόρμητος ἐκδήλωσις τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ καταστάσεως. Ἐν γένει δ' εἰπεῖν, ἡ παιδιὰ εἶναι ὁ γενικὸς τύπος, ἡ γενικὴ εἰκὼν τοῦ καθ' ὅλου ἀνθρωπίνου βίου· διὰ τοῦτο δὲ τὸ παίγνιον γεννᾷ τὴν χαρὰν, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν πρὸς ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους εἰρήνην· τέλος δὲ εἶναι ἡ πηγὴ καὶ ἡ ἀρχὴ πάντων τῶν μεγάλων ἀγαθῶν. Τὸ παιδίον παίζει κοπιῶν καὶ ἰδρόνον, τοῦτο δὲ ποιοῦν ἐκγυμνάζει καὶ ἐνδυναμόνει τὸ σῶμά του καὶ παρασκευάζει αὐτό χρήσιμον πρὸς ἐπιπόρους

ἐργασίας ἐν τῷ βίῳ· πρὸς δὲ τούτοις τὰ διάφορα εἶδη τῶν παιγνίων δεικνύουσι τὸν χαρακτήρα καὶ τὰς ὁρμὰς του, καὶ προσχεδιάζουσι τὸ μέλλον στάδιόν του· συνελόντι δ' εἰπεῖν, τὰ παίγνια τοῦ παιδίου εἶναι οἱ βλαστοὶ ὄλου τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

Αἱ δὲ μέλλουσαι σχέσεις τοῦ παιδίου μετὰ τῆς κοινωνίας τῆς ἀνθρωπότητος, τῆς φύσεως καὶ τοῦ Θεοῦ οὐδὲν ἄλλο ἔσονται ἢ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ τρόπου, καθ' ὃν αἱ διάφοροι αὐτοῦ διαθέσεις διηυθύνθησαν κατὰ τὴν κατωτέραν αὐτοῦ ἡλικίαν. "Ὅθεν, ὦ φίλοι γονεῖς, ἄς προσέχωμεν! ἀπὸ τῆς τρυφερωτάτης αὐτοῦ ἡλικίας ἡ σωτηρία ἢ ὁ ὄλεθρος αὐτοῦ ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν κεῖται. Τὸ ἄνθος, ὅπερ βλέπει, λαμβάνει ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ καὶ ὁσφραίνεται, ἐφ' ᾧ θαυμάζει καὶ τοσοῦτον χαίρει, καὶ τὸ ὅποιον ἴσως διεγείρει ἐν αὐτῷ ἀμυδρὰν καὶ ἀσαφῆ τινὰ ἰδέαν περὶ τοῦ πανσόφου καὶ παναγάθου δημιουργοῦ, εἶναι καλλίστη ἀφορμὴ καὶ κάλλιστον θέμα πρὸς ἀνάπτυξιν διὰ τρόπου καταληπτοῦ αὐτῷ, διὰ λόγου συγκαταβαίνοντος εἰς τὴν μόλις ἀρχομένην διανοητικὴν ἀνάπτυξιν του.

Πολλῆς δὲ σπουδῆς ἄξιος εἶναι καὶ ὁ τρόπος τῆς διατροφῆς αὐτοῦ, καὶ τὸ εἶδος τῆς τροφῆς· διότι καὶ ταῦτα ἐπενεργοῦσιν ἐφ' ὄλου τοῦ βίου, συντελοῦντα νὰ καταστήσωσιν αὐτὸν δραστήριον ἢ ἀδρανῆ, νοήμονα ἢ δύνουν, τοσοῦτον δ' ἐνεργοῦσιν ἰσχυρῶς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἠθικῶς καὶ σωματικῶς, ὥστε ματαίως ἤθελε προσπαθῆσαι ν' ἀπαλλαχθῇ τοῦ κράτους τῶν κακῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐν τῇ νεαρᾷ ἡλικίᾳ κακῆς διαίτης.

Μέχρι τῆς ἡλικίας ταύτης τὸ παιδίον ἀνετρέφετο κατ' οἶκον ὑπὸ τῶν γονέων του καὶ τῆς οἰκογενείας, κατὰ δὲ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, περὶ ἧς νῦν ἔσται λόγος, ὁ ἀνθρώπος, θεωρούμενος καθ' ἑαυτὸν δέον νὰ ἐκπαιδευθῇ διὰ τοῦ σχολείου, οὐ μόνον τὰ εἰς αὐτὸν ἀτομικῶς ἀφορῶντα, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς τὴν μεγάλην καὶ γενικὴν ἐνότητα τοῦ ἀνθρώπου· διὸ πρῶτον μὲν ὡς ἡ τροφὸς πρέπει καὶ ὁ διδάσκαλος, νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν του εἰς τὰς κλίσεις, τὰς ὁρμὰς καὶ τοὺς πόθους τοῦ παιδός, εἶτα δὲ νὰ σκεφθῇ τὸ πῶς κάλλιον παρασκευάζων δύναται νὰ φέρῃ αὐτὸν

εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου· πῶς δηλαδὴ ἐξακολουθῶν τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ διάπλασιν, τὴν εἰς τὴν καρδίαν ἐμφύτευσιν ἀγαθῶν αἰσθημάτων νὰ πλουτίσῃ καὶ τὸν νοῦν του διὰ ποικίλων γνώσεων ὠφελίμων αὐτῷ εἰς τὸν μετέπειτα βίον. Ἴδου ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ἔργον τοῦ σχολείου. Διὰ τοῦ σχολείου λοιπὸν ὁ ἀνθρώπος, ἦτοι ὁ παῖς κτᾶται γνῶσιν τελείαν τῶν ἐκτὸς αὐτοῦ ἀντικείμενων, ἦτοι τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων ἐν γένει, οὐχὶ ὡς ἀποχωριζόμενος τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς ἠθικῆς ἐνεργείας καὶ συμπράξεως αὐτῆς, ἀλλ' ὑποβαλλόμενος εἰς τακτικὴν σειρὰν μαθημάτων, βαθμιαίαν, εὐρυθμον, ἐναρμόνιον καὶ σκόπιμον ἐκπαίδευσιν· ἐκ δὲ τῶν ἐμπνεύσεων τῆς σχολικῆς διδασκαλίας ἀναπτύσσεται μάλιστα ἡ τοῦ παιδός δραστηριότης.

Ἡ θέλησις τοῦ ἀνθρώπου ὁρμάται ἀπὸ τινος σημείου καὶ φέρεται πρὸς ὠρισμένον τινὰ σκοπὸν. Πρέπει λοιπὸν ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς ἐνεργείας νὰ ᾖ ἀμεμπτος, ἡ διεύθυνσις εὐθεῖα καὶ ὁ σκοπὸς σαφῶς διαγεγραμμένος, ἵνα αἱ τοῦ διδασκάλου ἐνέργειαι χρησιμοποιοῦσιν ἀπάσας τὰς δυνάμεις τοῦ ἐκπαιδευομένου πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν τοῦ εἶναι αὐτοῦ. Τὸ παράδειγμα καὶ ὁ λόγος τοῦ πρώτου θέλουσι τὰ μάλιστα διευθύνει τὰς προσπάθειας του ἰδίως εἰς τὴν καρδίαν τοῦ παιδός, ἥτις ἐστὶ γονιμωτάτη πηγὴ ἐνεργείας· ἐὰν ἡ καρδία δὲν ἀποκτήσῃ ἐνεργὸν δύναμιν καὶ σταθερότητα, ἡ θέλησις καθίσταται ἀδρανῆς ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ἐὰν ἀπεναντίας ἡ καρδία καταστῇ ἰσχυρὰ, ἔσται τοιαύτη καὶ ἡ δύναμις τῆς θελήσεως.

Αἱ πρὸς ἀλλήλους σχέσεις τῶν γονέων ἐλκύνουσι τὴν προσοχὴν τοῦ νηπίου· βλέπει αὐτοὺς ἐργαζομένους, ἐνεργοῦντας, παράγοντας, δσμιουργοῦντας καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ τοὺς μιμηθῇ καὶ ν' ἀναπαραγάγῃ τὰ ἔργα των. Ἡ δραστηριότης του τέως ἐξεδηλοῦτο μόνον οἴκοθεν, ἀλλ' ὁ παῖς καὶ τὸ κοράσιον θέλουσι νὰ παραγάγωσι, νὰ συνθέτωσι, νὰ μιμῶνται καὶ νὰ ἐφευρίσκωσι μάλιστα, ἢ δ' ἐπιθυμία ἢ τάσις αὕτη εἶναι ἡ κυριώτερα ἐκφρασις τοῦ βαθμοῦ τούτου, ἦτοι τῆς ἡλικίας ταύτης.

Ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ τὰ τέκνα εὐχαριστοῦνται νὰ συμμετέ-

χωσι τῶν ἔργων τῶν γονέων των, οὐ μόνον τῶν ἐλαφρῶν καὶ τῶν εὐκολωτέρων, ἀλλὰ καὶ τῶν φαινομένων ὅτι ἀπαιτοῦσι μεγίστην προσπάθειαν καὶ κόπους. Ὡ γονεῖς, μὴ παρορᾶτε τὴν τοιαύτην διάθεσιν αὐτῶν! Μὴ ἀπωθῆτε τοὺς μικροὺς τούτους ἐργάτας! Μὴ θεωρεῖτε ὡς κώλυμα ἢ ὡς ἀνίαν τὴν σύμπραξιν αὐτῶν εἰς τὰς ἐργασίας σας, ἢν τοσοῦτον ἀφελῶς ἀπαιτοῦσιν ἢ ἀπόρριψις θὰ ἦτο τραῦμα εἰς τὴν δραστηριότητά των. Τὰ παιδιά, οὕτως ἀπωθούμενα, αἰσθάνονται ἑαυτὰ ἀποκρουόμενα μακρὰν τοῦ ὄλου, οὕτινος ἀορίστως πως αἰσθάνονται, ὅτι ἀποτελοῦσι μέρος. Ἀπομονοῦνται οὕτω, ἢ δὲ δραστηριότητος των, ἥτις εἶχε διεγερθῆ, ἵνα σὰς γίνῃ χρήσιμος, καθίσταται αὐτοῖς βᾶρος ἀφόρητον. Ἀπορριφθέντες δὲν προσέρχονται πλέον, βαρύνονται ὁ χρόνος παρέρχεται δι' αὐτοὺς βραδέως, καὶ βλέπουσι μακρόθεν σκυθρωποὶ καὶ κατηφεῖς ἐκτελούμενον τὸ ἔργον, πρὸς δ' ἠσθάνοντο ὅτι εἶχον τὴν ἀπαιτουμένην ἐπιτηδειότητα καὶ δύναμιν. Ἡ οὕτω διεγειρομένη ἐν τοῖς παιδίοις κλίσις πρὸς ἐργασίαν εἶναι προάγγελος τοῦ μέλλοντος αὐτῶν, καὶ ἡ ἐπιμονὴ αὐτῶν πρὸς χρησιμοποίησιν τῶν δυνάμεών των εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἔμφυτος ὑπεράσπισις τῆς μελλούσης ἀναπτύξεώς των. Βοηθήσατε, λοιπὸν, ἐπιρρώσατε καὶ ἀναπτύξατε καὶ ἡμεῖς ἔτι μᾶλλον ἐν αὐτοῖς τὴν διάθεσιν ταύτην, συμπεριλάβετε αὐτοὺς πρωτῶς συνεργάτας σας, ἵνα λάβωσιν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν δυνάμεών των, καὶ τὸ μέτρον καθ' ὃ δύνανται νὰ χρησιμοποιοῦσιν αὐτάς.

Μέχρι μὲν τίνος ἡ τοῦ παιδίου ἐργασία περιορίζεται εἰς μίμησιν τῶν ὀρωμένων, τοῦ λοιποῦ ὁμῶς δύναται ἐν τῇ ἡλικίᾳ εἰς ἣν ἔφθασεν, ὡς παῖς, δύναται νὰ ἀνασηκόνῃ, νὰ σύρῃ, νὰ μεταφέρῃ, νὰ σκάπτῃ ἢ καὶ νὰ σχίζῃ τὰ εἰς αὐτὸν προσιτά. Θέλει νὰ δοκιμάσῃ τὰς δυνάμεις του. Ὁ παῖς δὲν μένει πλέον ἀργός, οὔτε ἐν τοῖς ἀγροῖς, οὔτε ἐν τῷ κήπῳ, οὔτε ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ, οὔτε ἐν τῇ οἰκίᾳ, προσπαθῶν νὰ γίνῃται χρήσιμος· διὸ δὴ αἱ περίεργοι αὐτοῦ ἐρωτήσεις— Διὰ τί; Πῶς; Μὲ τί; Πότε; Ποῦ; κτλ. Ἐκάστη δὲ τῶν ἀποκρίσεων ὑμῶν, αἵτινες θεραπεύουσι

τὴν τοῦ μανθάνειν ἐπιθυμίαν του, εἶναι κόσμος νέος εἰς τοὺς ἀφθαλμοὺς τῆς διανοίας του.

Ὁ ζητῶν καὶ ἀνευρίσκων ἑαυτὸν παῖς διὰ τοῦ τοιοῦτου τρόπου τοῦ μανθάνειν, τοῦ τοσοῦτον καταλλήλου τῇ φύσει αὐτοῦ, δὲν ἀποθαρρύνεται ἀπέναντι οὐδεμιᾶς δυσκολίας· ἀπεναντίας μάλιστα ἐπιζητεῖ αὐτάς καὶ τὰς νικᾷ.

Ἡ ἐνασχόλησις αὐτῆ τῆς τοῦ παιδὸς δραστηριότητος τέρπει αὐτὸν, ἔτι δὲ μᾶλλον τὸ ἔργον, ὅπερ κατορθώνει νὰ φέρῃ εἰς πέρας. Εἰς δὲ τὴν δύναμιν καὶ τὴν δεξιότητα προστίθεται μετ' οὐ πολὺ ἐν αὐτῷ ἡ τόλμη. Ἴδετε αὐτὸν ἀναβαίνοντα ἐπὶ τοὺς πέτρους (*) ἀναρριχώμενον ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα δένδρα· περιφρονεῖ τὴν δυσκολίαν καὶ τὸν κίνδυνον, καὶ μόνον εἰς τὴν θέλησίν του ὑπακούει· ἡ δὲ θέλησίς του φέρει αὐτῷ τὴν ἐπιτυχίαν.

Ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῶν ὑψηλῶν δένδρων καὶ τῶν ὀρέων θεωρῶν τὸ κάτωθεν αὐτοῦ πανόραμα αἰσθάνεται εὐρυνομένην τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, ἐὰν δὲ ἐνεθυμούμεθα τὰς ἐν τῇ αὐτῇ ἡλικίᾳ κλίσεις καὶ ἐντυπώσεις ἡμῶν, δὲν θὰ ἐφωνάζομεν τόσον προθύμως. « Κατάβηθι ἐκ τοῦ δένδρου, θὰ πέσης ».

Δὲν προφυλάττεται τις ἀπὸ τοῦ κινδύνου μὴ συνηθίζων εἰς αὐτόν· ὁ ἀσυνήθιστος ὑπόκειται εἰς αὐτὸν πολὺ πλέον ὅταν ἐπιστῇ· ἄφετε τὸν παῖδα ν' ἀναβαίῃ ἐπὶ τὰ ὕψη, ἐξορίζοντες ἐκ τῶν καρδιῶν ὑμῶν ματαίους καὶ παιδαριώδεις φόβους. Ἡ δύναμις, ὡς καὶ ἡ δεξιότης, αὐξάνει ἀναλόγως τῆς χρήσεως, ἢν ποιῶμεν αὐτῶν. Τὸ μετὰ δειλίας ἀνατρεφόμενον παιδίον αἰσθάνεται ἐνίοτε διεγειρομένην ἐν αὐτῷ τὴν δύναμιν, ἣν τέως εἶχεν ἀφήσει ἀγύμναστον, ἀκάθεκτος δὲ τις ὀρμὴ ὠθεῖ αὐτόν, ἵνα ποιήσῃται χρῆσιν αὐτῆς, ἡ δὲ ἀπειρία του τὸν κάμνει νὰ μὴ διδῇ τοὺς πραγματικοὺς κινδύνους, καὶ τότε εὐρίσκεται ἀνωφελῶς ἐκτεθειμένος εἰς τὸ νὰ γείνη θῦμα τῆς τόλμης του.

Τὸ θέλητρον τῆς ἀνακαλύψεως τῶν ἀγνώστων ὠθεῖ τὸν παῖδα εἰς τὸ νὰ εισδύῃ εἰς τοὺς ῥωγμοὺς τῶν ὑψηλῶν πετρῶν

(*) Πέτρας, κοινῶς βράχους.

καὶ νὰ περιπατῆ εἰς τὰ σκοτεινὰ δάση. Ἐπιστρέφων δὲ φέρει μεθ' ἑαυτοῦ λίθους, φυτὰ καὶ ἔντομα, ἅπερ δὲν εἶχεν ἰδεῖ ἀκόμη. Τὸ ἐλάχιστον ζῶον, σκώληξ, κύνθαρος, ἀράχνη, σαῦρα τῷ φαίνεται πολύτιμος λεία καὶ ὅταν ἐνταμώσῃ τὸν πατέρα ἢ τὸν διδάσκαλόν του προτείνει αὐτοῖς μυρίας ἐρωτήσεις. Ἐκαστον τῶν πραγμάτων ἢ ἕκαστον τῶν ζώων τῶν ὑπ' αὐτοῦ εὐρεθέντων εἶναι κατάκτησις διὰ τὸν ἐσωτερικὸν αὐτοῦ κόσμον. Καὶ τότε βεβαίως ὁ γονεὺς ἢ ὁ διδάσκαλος αἰσθάνεται, ὅπως εἶναι λυσιτελεῖς καὶ ἀναγκαῖον νὰ ᾔηται κάτοχος παντοίων γνώσεων περὶ τῶν ὄντων τῆς φύσεως· διότι ἔλεεινὸν εἶναι τὸ σφάλμα, ὅπερ τινὲς πράττουσιν, ἀποφεύγοντες εἴτε ἐξ ἀμαθείας εἴτε ἐξ ὀκνηρίας τὸ νὰ εὐχαριστῶσι τὴν περιέργειαν καὶ τὴν φιλομάθειαν τοῦ παιδίου ἀντὶ τοῦ διεγείρειν αὐτὰς· ἔλεεινὸν, λέγομεν, καὶ ἀσυγχώρητον εἶναι τοῦτο· «Ῥίψε τα, τῷ λέγουσιν, εἶναι ἀνωφελῆ· διὰ τί μᾶς τὰ ἐκουβάλισες;» Ἐὰν τὸ παιδίον ὑπακούσῃ καὶ πρέπει νὰ ὑπακούσῃ, ἀφαιρεῖται ἀπ' αὐτοῦ μέρος τῆς ἐν αὐτῷ δυνάμεως, ἣν ἢ ἐλαχίστη γνῶσις τείνει εἰς τὸ ν' ἀναπτύξῃ· διότι, ἐὰν βραδύτερον θελήσωμεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τοῦ εἰς τὸ ὅτι τὸ δεῖνα ζῶον ἢ τὸ δεῖνα ἔντομον εἶναι ἀβλαβές, ἢ ὄντως ἀξίον περιεργείας, ὁ λόγος ἡμῶν μένει ἀκαρπὸς καὶ δὲν ἔχει πλεόν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του οὐδεμίαν σπουδαιότητα, διότι ἡ ἀσυνεσία ἡμῶν ἐπνεύξεν ἴσως ἐν αὐτῷ τὴν πρὸς τελείαν γνῶσιν τοῦ ὄντος τούτου ἔφεσιν.

ΑΝΑΤΡΟΦΗ Η ΔΙΑΣΤΡΟΦΗ

Ἀπό τινος χρόνου προβάλλεται τὸ ἐπόμενον ζήτημα:

«Διατί, ἐνῶ πρότερον ὀλιγώτερος χρόνος, κόπος καὶ χρῆμα ἔδαπανᾶτο διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων, οἱ γονεῖς ἦσαν περισσότερο εὐχαριστημένοι, ἢ νῦν, ὅτε πολλοῦ πόνου, μακροῦ χρόνου καὶ χρημάτων πολλῶν δεῖται ἡ ἀγωγή τῶν νέων;»

Τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα, διότι ἐν αὐτῷ ἐκφράζεται αἰσθημάτι δυσαρρεσκείας ὡς πρὸς τὴν κατωτέραν ἀγωγὴν, ἰδίως δὲ ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῆς νεωτέρας μορφώσεως τῆς νεολαίας. Κατὰ τὴν καθόλου ἔννοιαν τοῦ ζητήματος τούτου δὲν πρέπει νὰ ἐπισκοτισθῇ ἐκ τῶν κατὰ τὸ πλεόν ἢ ἔλαττον κανονικῶν οἰκογενειακῶν περιστάσεων, ἀλλ' ἀφορᾷ μᾶλλον εἰς συγχρόνους σκέψεις, αἵτινες ἐπέρχονται ἐντεῦθεν ὅτι δηλονότι ἐν τῷ παρόντι καταφανῆ γίνονται τὰ λυπηρὰ καὶ δυσάρεστα τῆς ἀνατροφῆς ἀποτελέσματα πέραν τῆς στατιστικῆς θεμιτῆς μειονότητος τῶν σφαλερῶν ἀποτελεσμάτων ἐν τοιούτῳ μέτρῳ, ὅπερ εἰς τὸ ὄξυ τοῦ παρατηρητοῦ βλέμμα προξενεῖ ἀνησυχίαν, ἐπειδὴ ἡ διευκόλυνσις τῶν τῆς ἀγωγῆς μέσων ἐπάγει τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι τὰ δυσάρεστα ταῦτα ἀποτελέσματα ὄφειλον κατὰ μικρὸν νὰ ἐλαττωθῶσιν ἀντὶ νὰ πολυπλασιασθῶσιν.

Πρὶν εἰσελθῶ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀναγκαῖον θεωρῶ νὰ προτάξω τινὰ περὶ τῆς ἐννοίας «Ἀγωγῆς».

Ἄγωγή εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἡ ἐπίδρασις ἐνηλίκων ἐπὶ ἀνηλίκων, ὅπως οἱ τελευταῖοι οὗτοι βαθμιαίως μορφούμενοι σωματικῶς τε καὶ πνευματικῶς καὶ τὸν χαρακτήρα ἀρῶσιν εἰς ἐκεῖνο τὸ ὕψος, ὅπερ ὡς ἐφικτὸν «ἀρχέτυπον» ἐνυπάρχει ἐν τῷ νῷ τῶν παιδαγωγῶν.

Ἄγωγή κατὰ τὴν φύσιν τοῦ παιδαγωγουμένου ἐπενεργεῖ ἢ διὰ τῆς κολάσεως καὶ τῆς πειθοῦς, ἢ διὰ τῆς ὀδηγίας μέχρις οὗ ὁ πρὸς παιδαγωγῆσιν αἰσθανθῇ ἐν ἑαυτῷ ἰκανὴν δύναμιν, ὥστε αὐτὸς μόνος νὰ σπεύδῃ προβαίνων εἰς τὸ ἀρχέτυπον, ὅπερ εἰς τὸν ἀνήλικα προεβλήθη ὡς τελικὸς σκοπὸς τῆς καλῆς ἀγωγῆς.

Κατὰ τὸν ἰδιαιτέρον τοῦ παιδαγωγουμένου χαρακτήρα τὰ σπουδαιότατα τῆς ἀγωγῆς μέσα εἶνε ἡ παραδείγματα, ἡ ἐθισμός, τιμωρίαι ἢ παρορμήσεις, ἐκ μέρους τοῦ παιδαγωγοῦ.

ὑποβοηθεῖται δὲ ἡ ἐκβασίς διὰ τῆς αὐξανομένης ἐπιγνώσεως τοῦ παιδαγωγουμένου, ὅτι δηλ. οὗτος ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἀναπτύσσει ἐμπράκτως τὸ ἑαυτοῦ «Ἐγώ». ἔπειτα δὲ διὰ τῆς πεποιθήσεως εἰς τοὺς ὀδηγούς του, ὅταν οὗτοι φιλῶνται ὑπὸ τοῦ παι-

δός, καὶ διὰ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι οἱ παιδαγωγοὶ τοῦ ἐδιδάχθησαν νὰ ἀρῶνται τὰς ὁδηγίας των ἐξ ἰδίας πείρας καὶ ἐδοκίμασαν αὐτὰς ἐν ἑαυτοῖς.

Ἄν δὲ ἡ εὐγνωμοσύνη τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς, τροφεῖς καὶ παιδαγωγούς ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ζώνῃ, εἶνε τόσῳ μικρά, ὥστε νὰ προξενῇ δυσαρέσκειαν, βεβαίως πρέπει νὰ ὑπάρχη τι ἐν τῇ ἀγωγῇ οὐχὶ κανονικόν.

Ἡ ἀγωγή εἶνε, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἐν μέρει τοιαύτη πρὸς διαμόρφωσιν τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων τοῦ σώματος, πνεύματος καὶ χαρακτῆρος. Ἀποτελεῖται δὲ αὕτη θεωρητικῶς μὲν διὰ τῆς ἐν τῷ σχολείῳ διδασκαλίας, πρακτικῶς δὲ διὰ παραδειγμάτων ἐν τῷ οἴκῳ καὶ διὰ τῶν ἐντυπώσεων, ἃς πορίζεται τις ἐκ τῆς συγχρόνου κοινωνίας.

Τὸ σχολεῖον ἄρα ἔχει περιορισμένην μόνον ῥοπήν, ἣτις ματαιοῦται ἀνευ τῶν χρηστῶν παραδειγμάτων, τῶν ἀποκομιζομένων ἐκ τε τοῦ οἴκου καὶ τῆς κοινωνίας.

Ἡ μέθοδος τῆς ἐν τῷ σχολείῳ μορφώσεως ἐν τισὶ τόποις εἶνε ἐνίοτε ἐπιβλαβεῖς, λίαν πρωίμως ἀρχόμενον καὶ κατὰ τύπον τινὰ γιγνόμενον ἐγκέντρισμα τῆς νεότητος μετὰ πολυμαθείας, χωρὶς νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψει καὶ ἂν τὸ ἄτομον εἶνε ἱκανόν, ὥστε νὰ χωνεύσῃ ἐν γένει τὸ κατὰ μέσον ὄρον κανονικὸν ποσὸν τῆς διδακτικῆς ὕλης.

Ἐντεῦθεν ἐπέρχεται πρὸ παντός ἡ ἀυξανομένη πῆρσις τοῦ σώματος δαπάναις μηχανικῆς τινος ἡμιμαθείας, ἡ καλουμένη μὀρφωσις ἢ ὀρθότερον στρέβλωσις τοῦ πνεύματος ἐν τῷ σχολείῳ, ὅπερ διὰ τὸ ἐπὶ μακρὸν καθίξεσθαι ἐπιδρᾷ ἐπιβλαβῶς ἰδίως δὲ ἐπὶ τὴν υἰείαν τῶν κορασιῶν.

Ἄλλ' ἔτι χεῖρον συμβαίνει τοῦτο ἐν τῇ οἰκογενείᾳ διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ παραδείγματος, ὅπερ ὁ παῖς λαμβάνει ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ὁδηγῶν του καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων ἐντυπώσεων, ἃς λαμβάνει ἐκ τῆς κοινωνίας.

Ἐνταῦθα τοῦλάχιστον πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ ἡ κυρία αἰτία τοῦ θήσεως εἰς τοὺς ὁδηγούς του, ὅταν οὗτοι φιλῶνται ὑπὸ τοῦ παι-

δυσἀρέστου ἀντικειμένου, ὅπερ ὑπῆρξε καὶ ἡ ἀφορμὴ τοῦ προταθέντος ζητήματος.

Ἄμ' ὅποιον δάσκαλον καθίσης, τέτοια γράμματα θὰ μάθῃ; λέγει δημῶδες τι.

Ὅταν οἱ πατέρες μόνον πρὸς χρηματισμὸν ζῶσιν, αἱ δὲ μητέρες ἐν τῇ παραφορᾷ τῆς ματαιοφροσύνης των μόνον περὶ κοσμημάτων, νεωτερισμῶν καὶ συναναστροφῶν σκέπτονται, ὅταν ἐγκαταλείπωσι τὰ τέκνα των κατὰ τὴν τρυφερωτάτην αὐτῶν ἡλικίαν ὑπὸ τὴν ἐπιβλαβὴ ἐπήρειαν τραχέων καὶ ἀξέστων ὑπηρετῶν καὶ ὑπηρετριῶν, διὰ νὰ ἐκλάμψωσιν αὐταὶ ὡς πρόεδροι συλλόγων ἢ ὡς κυρίαὶ εὐεργετικῆς τινος ἀγορᾶς, βεβαίως ὀλίγος χρόνος θὰ ἀπομένῃ αὐταῖς πρὸς τὸ ἱερώτατον αὐτῶν ἔργον, πρὸς ἐπίβλεψιν τοῦ ἰδίου αὐτῶν αἵματος καὶ τῆς ἰδίας ἑαυτῆς σαρκός.

Ὅταν πατέρες καὶ μητέρες πάντα τὸν ζῆλον τῆς ὑπάρξεώς των ἀφιερῶσι μόνον εἰς τὰς γελοίας πολλάκις ἀπαιτήσεις τῆς καλουμένης καλλιτέρας ἢ ὀρθότερον εὐπορωτέρας κοινωνίας, δὲν εἶνε ἠναγκασμένοι τότε νὰ παραδώσωσιν εἰς ξένας χεῖρας τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ μέλλοντός των;

Ὅταν ἡ κατηραμένη πασῶν ματαιοδοξία, ὅταν εἰς τὰς τρυφεράς τῶν παιδῶν ψυχὰς διὰ τῶν καλουμένων παιδικῶν χορῶν ἐνσταλάζεται τόσῳ πρωίμως τὸ δηλητήριο τῆς ἐπιδείξεως, δύνανται τότε νὰ ἀναπτυχθῶσι τὰ εὐγενῆ ἄνθη τῆς ἀφελοῦς παιδικῆς ψυχῆς;

Ὅταν γονεῖς πρὸ τῶν τέκνων των ἐρίζωσι καὶ διαπληκτίζονται καὶ περὶ τὴν τράπεζαν πρὸ τῶν παιδῶν των ὀμιλῶσι περὶ διαφόρων σκανδαλώδων τῆς κοινωνίας συμβάντων, ὅταν, χωρὶς νὰ ἀπομακρύνωσι τοὺς μικροὺς των παῖδας, συνδιαλέγονται περὶ παντός ἐγκλήματος καὶ βαναυσότητων τῆς ἡμέρας, δύναται τότε νὰ προέλθῃ σεβασμὸς πρὸς τοὺς γεννήτορας;

Ὅταν οἱ παῖδες λίαν πρωίμως σύρωνται εἰς τὰ θέατρα καὶ εἰς παντὸς εἶδους συναναστροφάς, δὲν θὰ διεγερθῶσιν ἐν αὐτοῖς αἰσθήματα, ἅτινα ἔπρεπεν ἐν ὠρίμῳ ἡλικίᾳ νὰ λάβωσιν, ὅτε καὶ εἰς κατάστασιν θὰ ἦνε νὰ διακρίνωσι τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, καὶ ἱκανῶς ἰσχυροί, ὥστε νὰ μὴ παράγωνται ὑπ' αὐτῶν;

“Όταν οί γονεῖς πρό τῶν μικρῶν παίδων ἀναγινώσκωσι διαφόρους εἰδήσεις Ἐφημερίδων, ἀντιβαινούσας εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη, δύνανται τότε οὗτοι νά ἔχωσι πρὸς τοὺς φυσικοὺς αὐτῶν ὁδηγοὺς τὸ ἀπαιτούμενον σέβας;

“Όταν πρό τῶν παίδων ὁμιλῶσι μετὰ περιφρονήσεως περὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ περὶ τῶν ἀνωτέρων τοῦ κράτους λειτουργῶν, εἶνε πλεόν δυνατὸν τότε νά ἐναπομείνη εἰς τοὺς μικροὺς ἴχνος σεβασμοῦ πρὸς τοὺς ἀνωτέρους;

“Όταν οἱ μικροὶ βλέπωσι τοὺς γονεῖς καὶ ἀδελφοὺς των ἐπιδιώκοντας πᾶν εἶδος ἀπολαύσεως καὶ θεάματος, δὲν θέλουσιν οὗτοι τοὺς μιμηθῆ;

“Ὡσπερ ἡ Ἐρυσίβη ὑπεισέρπει, ὅπως καταστρέψη βότανα καὶ ἄνθη, οὕτως καὶ τὰ κακὰ παραδείγματα ἐπιδρῶσιν ἐν τε τῷ οἴκῳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ ἐπὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν παίδων, ἐξαφανίζουσι τὰς ἐντυπώσεις τοῦ σχολείου καὶ παραβλάπτονται κατὰ μικρὸν αἱ καλὰ ἰδιότητες. Ὑποβοηθεῖται δὲ μάλιστα διὰ τούτου ἡ πασῶν τῶν κακῶν ἰδιοτήτων ἀνάπτυξις καὶ παρασκευάζονται αἱ ἀναίσθητοι, ὠχραὶ καὶ νευρικαὶ μορφαὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων.

“Ότε πολυτέλεια καὶ κενοδοξία δὲν παρέσυρε τοὺς ἡμετέρους προγόνους, αἱ δὲ ἀνάγκαι αὐτῶν ἦσαν ὀλίγαι, δὲν ὠμοιάζον οὗτοι πρὸς τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς σπατάλης κατεχομένης οἰκογενείας τῶν νέων χρόνων.

Ἡ σημερινὴ οἰκογένεια ἀφιεροῖ τὸ αἷμα τῆς καρδίας της εἰς τὴν μολόχειον κοινωνίαν, καὶ πρέπει νά ἀγωνίζηται ἀπὸ πρωίας μέχρι μεσονυκτίου, ἀπὸ τοῦ κέρδους πρὸς τὴν δαπάνην.

Ἐνεκα τῶν ὑπερόγκων δαπανῶν σπανίως ὑπολείπεται τοῖς νεωτέροις ἡμῶν ἐλευθέρα τις ὥρα πρὸς ἀνάπαυσιν, πολὺ δὲ ὀλιγώτερος χρόνος πρὸς ἰδίαν ἡμῶν μόρφωσιν καὶ βελτίωσιν, ἐλάχιστος δὲ ὑπάρχει, ὅπως ἐργασθῶμεν ὡς γονεῖς εἰς τὴν τῶν τέκνων ἡμῶν ἀγωγὴν.

Τῆς νεότητος λοιπὸν ἀρχεται ἤδη ἐλαττουμένη ἡ ἀληθής, ἐνδύμυχος θερμὴ πρὸς τοὺς γονεῖς ἀγάπη καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἀπορρέουσα εὐγνωμοσύνη. Καὶ διατὶ τούτου;

Διότι τὰ τέκνα κινδυνεύουσι νά μὴ ἔχωσι πλεόν γονεῖς, ἀλλὰ νά ἦνε ὀρφανὰ ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκογενείας των. Οἱ γονεῖς των ἀνήκουσιν εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς τὴν ματαίαν αὐτῶν πολυτέλειαν.

Προσβάλλει βεβαίως τὸ ζήτημα τοῦτο τὴν ματαιοφροσύνην πολλῶν ἀναγνωστῶν καὶ ἀναγνωστριάων, διότι καὶ πᾶσα μήτηρ θεωρεῖ τὰ τέκνα της ὡς τὰ ὠραιότατα καὶ ἀριστα, καὶ ἕκαστος πατὴρ νομίζει αὐτὰ ὡς τὰ ὑποδείγματα πάντων.

Ἄλλ’ ὅταν τις ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν περιερχόμενος γινώσκει νά γινώσκη τὸ φαινόμενον ἀπὸ τοῦ πραγματικοῦ, θὰ διαγνώσῃ ὅτι πράγματι ἡ μειονότης κατ’ ἐξοχὴν εὐφυῶν παίδων προέκοψε μὲν πνευματικῶς, ἀλλὰ πολὺ μεγαλείτερος ἀριθμὸς ἤττον εὐφυῶν οὐδὲν ἕτερον κατώρθωσεν, ἢ νά τύχη ὑπὸ ἐξωτερικοῦ τινος γανώματος περιβεβλημένης μορφώσεως.

Οὐδέποτε πρότερον ἠκούοντο τόσαι πολλαὶ ἀπάται γιγνόμεναι ὑπὸ μαθητῶν, ὑπὸ ὑπαλλήλων καὶ ἄλλων νέων παντὸς ἐπαγγέλματος, ὅσαι τώρα.

Δὲν ἦσαν ἐν τοῖς προτέροις χρόνοις οἱ νέοι ἡμῶν καὶ νέαι καθόλου μετριώτεροι καὶ σωφρονέστεροι;

Ἦσαν τότε τόσοι πολλοὶ πεφουσιωμένοι νέοι καὶ νέαι, ὅσαι ἀπαντῶσι τώρα;

Ἦσαν αἱ αὐτοκτονίαι τῶν νέων τότε τόσῳ συχναί, ὅσῳ σήμερον, ὅτε ἐκάστη Κοῦκλα ἀπελπισθεῖσα ὅτι δὲν εὔρε σύζυγον ἱππότην ζητεῖ νά αὐτοκτονήσῃ;

Ἄν καλῶς τις ἀναλογισθῇ τὴν παροῦσαν ἐποχὴν, θὰ παρατηρήσῃ ὅτι σπανίως ὑπάρχουσι πλεόν εὐτυχεῖς νέοι καὶ νέαι, καὶ ἂν οὕτως ἡ κοινωνία ἐξακολουθῇ βαδίζουσα, μετ’ ὀλίγον δὲν θὰ ὑπάρχωσι πλεόν καὶ «τέκνα» ἐν τῇ ἀπλῇ ἐννοίᾳ.

Καὶ τίς ὁ αἴτιος;
οἱ δ’ ἀκοσμοῦντες βροτῶν
διδασκάλων λόγοισι γίγνονται κακοί.

Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐδαπάνων ὑπὲρ τῆς ἀγωγῆς τῶν τέκνων των ὀλιγώτερα μὲν χρήματα, πλείονα ὅμως χρόνον καὶ πόνον.

Αὐτοὶ οὗτοι ἦσαν συνδιδάσκαλοι ἐν λόγῳ καὶ ὅπου αὐτοὶ δὲν

ἠδύναντο νὰ πράξωσι τοῦτο, ἦσαν φωτεινὰ παραδείγματα διὰ τοῦ ἔργου.

Οὗτοι ἐδείκνυον ἡμῖν, πῶς ἔπρεπε νὰ ζῶμεν καὶ νὰ ἐργαζώμεθα, ὅπως καταστῶμεν ὠφέλιμα μέλη τοῦ οἴκου, τῆς κοινότητος, τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἐνῶ τώρα σπεύδομεν ἀγρίως εἰς τὸ νὰ λάμψωμεν ἐν τῷ κόσμῳ τῆς μηδαμινότητος.

TREV.

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ

ΤΣΑΚΩΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

τοῦ κ. M. DEFFNER

BERLIN 1881 σελ. 176.

Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν διαβεβαιοὶ ἡμᾶς ὁ κ. Deffner, ὅτι ἀσχολεῖται περὶ τὸ ἰδιῶμα τῶν Τσακῶνων, διότι τὸ 1875 ἐγράψε διατριβὴν μικρὰν ἐν Monatsberichten der Berl. Acad. δημοσιευθεῖσαν, πέρυσι δὲ διέλαβεν ἐν Archiv πάλιν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἰδιώματος καὶ τώρα ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τὸ πρῶτον μέρος τῆς Γραμματικῆς, τὴν φθολογίαν· ἀλλ' ἄρα προήχθη ἢ ἠδύνατο νὰ προαχθῆ ἢ τοῦ Τσακωνικοῦ γνῶσις ἀναλόγως τῆς πολυχρονίου ἀσχολίας ταύτης; ἀμφιβάλλω. 1) Διότι εἰς γνῶσιν γλώσσης ἢ δια-

(1) Τὴν ἀνωτέρω κρίσιν ἐξηνέγκομεν πρὸ πολλοῦ, ἀνεβλήθη δὲ ἡ δημοσίευσίς τῆς παρούσης ἐπικρίσεως ἔνεκα τῆς παύσεως τοῦ Ἀθηναίου, οὗ τῆ συντάξει εἶχε παραδοθῆ. Θαυμαστῶς δ' ἐξεφοάσθη πολλῶν μᾶλλον ὠρισμένη περὶ τοῦτου κρίσις ἐν Ἀριθ. 270 ἔτους 1882 τῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος τῆς Λυγούστης ὑπ' ἀνδρὸς πάντων τῶν ἄλλων Γερμανῶν κρείττον ἐιδότος τὴν νέαν ἡμῶν γλῶσσαν, τοῦ G. Meyer· καὶ νεώστι, μετὰ τῆς ἀξιώσεως μάλιστα ὅτι εἶναι καθαρῶς ἐπιστημονικῆ, φανεῖσα ἐπεξεργασία τῆς Τσακων. διαλέκτου ὑπὸ τοῦ κ. Deffner ἐν Ἀθήναις ὅπου λέγεται τοσοῦτον τῶν ἀπαιτήσεων, ἃς ἡμεῖς σήμερον ἀξιόσμεν νὰ εὐρίσκωμεν ἐν τοιαύταις ἐργασίαις, ὥστε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς τιμῆς τοῦ Γερμανοῦ ἀνόματος ἡμεῖς θὰ ἠύχομεθα νὰ μὴ ἠθελόν ποτε εἰς φῶς προέλθῃ τοιαύται ἐργασίαι. Εἶναι δὲ τοσοῦτον μᾶλλον λυπηρότερον ὅτι ἀναγκαζώμεθα νὰ ἐκφράσωμεν οὕτως ἀσπληρὰν κρίσιν, ὅσον λαμπροτέραν εὐκαιρίαν εἶχεν ὁ κ. D. ἵνα προαγάγῃ ἀληθῶς τὴν ἐπιστήμην, ἄτε ἀπὸ πολλῶν ἔτων ζῶν ἐν Ἀθήναις κ. τ. λ.

λέκτου τιγὸς δὲν ἐπαρκοῦσιν οὔτε μικραὶ τινες πραγματεῖαι οὔτε μόνον γραμματικαί, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη πρὸ πάντων ὀλικοῦ τῆς γλώσσης. Ὁ August Schleicher πορευθεὶς τῷ 1852 εἰς Λιθουανίαν διέμεινεν ἐκεῖ ἐν ἔκῳ 4 μῆνας. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Πράγαν, ἐνθα τότε ἦν καθηγητῆς, ἐξέδωκε μετὰ τρία ἔτη τὴν δόκιμον αὐτοῦ Γραμματικὴν τῆς Λιθουανικῆς γλώσσης, περιέχουσαν τὴν φθολογίαν, τὸ τυπικόν, τὸ ἐτυμολογικόν καὶ τὴν σύνταξιν. Ἀλλ' ὅμως, εἰ καὶ πρότερον εἶχον καταστῆ γνωστὰ τεμάχια τῆς Λιθουανικῆς γλώσσης, πάντες ἠσθάνοντο ὅτι, ἂν μὴ δημοσιευθῆ ὕλη τῆς γλώσσης πολλὴ καὶ καλῶς, οὐδεμίαν ἦτο ἐλπίς νὰ προαχθῶσιν αἱ περὶ τὴν γλῶσσαν ταύτην σπουδαί. Διὸ μετὰ ἐν ἔτος ἐδημοσίευσεν πλουσίαν χρηστομάθειαν μετὰ ἀκριβοῦς λεξιλογίου, καταστήσας οὕτω παντὶ τῷ βουλομένῳ νὰ γνωρίσῃ τὴν πλείστα παλαιὰ διασώσασαν γλῶσσαν ταύτην, τὴν ἐκμάθῃσιν αὐτῆς οὐ μόνον δυνατὴν ἀλλὰ καὶ εὐκόλον.

Ἄν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ μακαρίτου Schleicher ἐφρόντιζεν ὁ κ. Deffner νὰ δημοσιεύσῃ παραμύθια, ἱστορίας, ἀνέκδοτα, καθόλου συνομιλίας τῶν Τσακῶνων, ὥστε ἡ γλῶσσα νὰ κεῖται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν παντός, τότε ἡ ἐξέτασις καὶ σπουδὴ αὐτῆς θὰ ἦτο ἀληθῶς ἐπὶ τῆς καταλλήλου ὁδοῦ.

Πρὸς τοῦτοις θὰ ἐπραττεν ὀρθῶς ὁ κ. Deffner, ἂν φιλολογικῶς μόνον ἐπεχείρῃ νὰ κατατάξῃ τὰ φαινόμενα τῆς γλώσσης ὅπως ἔχουσι, παρέλειπε δὲ παντελῶς πᾶσαν ἐξήγησιν τ. ἔ. ἂν ἐγράφε γραμματικὴν κατὰ τὴν παλαιότεραν ἔννοιαν, οὐχὶ δὲ κατὰ τὴν ἐν τοῖς νῦν χρόνοις. Διότι σήμερον ἡ Γραμματικὴ εἶνε ἐπιστήμη θετικὴ ἐξετάζουσα οὐ μόνον τὸ πῶς ἀλλὰ καὶ τὸ διατί, τ. ἔ. οὐ μόνον τὴν χρῆσιν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ αἰτίαν καὶ γένεσιν, ὁ δὲ κ. Deffner δὲν ἔχει τὰ ἀπαραίτητα νεωτέρου γραμματικοῦ προσόντα, ὅπως μαρτυροῦσι πάντα αὐτοῦ τὰ ἔργα καὶ οὐχ' ἥκιστα ἡ Τσακωνικὴ Γραμματικὴ.

Ἐπειδὴ δὲ ἀλλαγῶν ἐξηλέγξαμεν ὀλίγα τῶν πολλῶν ἀμαρτημάτων τοῦ βιβλίου τοῦτου, θὰ ἐξετάσωμεν ἐν τῇ ἐπικρίσει ταύτῃ σχεδὸν μόνον τοιαῦτα σφάλματα, ὅσα ἀφορῶσιν οὐχὶ εἰς τὰ

καθ' ἕκαστα, ἀλλ' εἰς τὰ στοιχειωδέστατα τῆς νῦν γλωσσικῆς ἐπιστήμης, δι' ὧν ἐλπίζομεν, θὰ ἀποδειχθῆ περιφανῶς, ὅτι ὁ κ. Deffner, εἰ καὶ ἀπὸ 12 ἐτῶν ἀδιαλείπτως ἐπιτιμᾷ σφοδρότατα τοῖς Ἑλλησιν¹ ὡς ἀγνοοῦσι δὲν ἠξεύρω πόσα καὶ πόσα, δὲν ἠδύνατο νὰ συγγράψῃ γραμματικὴν. Τὴν ἐξέτασιν δὲ ταύτην δὲν νομίζομεν ἀτοπον ἐν Ἑλλάδιδι, ὅτι ὁ μὲν ἀλλοδαπὸς ὀλίγον φροντίζει περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἰκανότητος τοῦ κ. Deffner. Ὁ ἀλλοδαπὸς ἀσχολούμενος περὶ τὴν νέαν ἐλληνικὴν ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ, ἂν τὸ προκείμενον βιβλίον εἶνε ἀξίον ἀναγνώσεως, ἂν εἶνε ἀληθὴ καὶ ἂν ἔχωνται ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας τὰ ἐν αὐτῷ κτλ. Παρ' ἡμῖν ἔχει τὸ πρᾶγμα ἄλλως. Οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν νὰ ἠξεύραμεν οὐ μόνον, ἂν τὸ παρὸν βιβλίον ἔχῃ ἀξίαν ἐπιστημονικὴν, ἀλλὰ καὶ, ἀφοῦ ὁ κ. Deffner οὐ παύεται τῶν μὲν ἄλλων σφοδρῶς καθαπτόμενος ἑαυτὸν δὲ ἐπαινῶν καὶ συνιστῶν καὶ ἐφιέμενος νὰ διδάξῃ ἡμᾶς, ἀνθρώπους κατ' αὐτὸν ἀμαθεῖς καὶ πρὸς τὴν ἀληθειαν ἐθελοτυφλοῦντας, ἂν αὐτὸς ὁ κ. Deffner δύναται ἀληθῶς νὰ ἐξεύρῃ καὶ διδάξῃ τι γυναιῶν ἢ τοῦλάχιστον νὰ μεταδώσῃ τὰ ἤδη ἐγνωσμένα.

Ἐν σελ. 41 ἀγνοῶν ὁ κ. Deffner τὴν αἰτίαν τοῦ παροξυτονισμοῦ τοῦ Τσακ. ἐν εἶσι καὶ τοῦ παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει εἶμαι εἶσαι λέγει ὅτι καὶ διάλεκτοι τῆς ἀρχ. ἑλλ. καὶ συγγενεῖς γλώσσαι ἐπὶ τῆς

¹) Οὐδαμῶς προτιθέμεθα νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι παντάπασιν ἀδίκως προσβαλλόμεθα οὕτως ἀπηνῶς, ἀλλ' ὅτι ἂν μέχρι τοῦδε ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀξιοὶ ἀγχόνης, ὁ κ. Deffner δὲν εἶνε τὸ ἀξίον ξύλον, ἀφ' οὗ πρέπει νὰ ἀπαγχονίσωσιν ἡμᾶς. Παρακαλεῖται δὲ ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης νὰ συγχωρήσῃ ἡμῖν, ἂν τοῦ λόγου ὄντος περὶ ἐπιστήμης ποιῶμεθα τὸν λόγον περὶ Ἑλλήνων καὶ περὶ Deffner ὡς οὐχ Ἕλληνας. Δίδει οὐχὶ ἡμεῖς πρῶτοι, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κ. Deffner ἐποίησατο καὶ ποιεῖται τὴν ἀντίθεσιν ταύτην ἐν παντὶ ἔργῳ αὐτοῦ, γράφων π. χ. ἐν Arch. 284 «ἐν τούτῳ ναυαγοῦσιν αἱ ἐτομαλογίαι τῶν Ἑλλήνων» ἐν Τσακ. Γραμμ. 121 οἱ Ἕλληνας οὐδεμίαν ἔχουσι γνῶσιν τῶν εὐφωνικῶν νόμων τῆς γλώσσης αὐτῶν» ἐν Arch 85. «Ἡ μοναδικὴ δ' αὕτη τῶν Ἑλλήνων μυῖα καθιστᾷ ἡμᾶς εἰς ἐκπληξιν» 86 «ἡ τάσις τῶν αὐτῆ στήριζεται μόνον ἐπὶ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως τῆς συναιδήσεως τῶν ἱστορικῶν σχέσεων καὶ γλωσσολογικῶν γνῶσεων ἐν Monatsber. der Berl. Acad. 1875 σελ. 13» ἔνιοι (Ἕλληνες) φέρουσι παραδείγματα τούτου ἀλλὰ τοιαῦτα ἐφ' οἷς τις δὲν δύναται νὰ κρατήσῃ τὸ μείδιμα.» κτλ.

ρίζης τονίζουσαι ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὸ παροξύτονον εἶνε τὸ ἀρχαιότατον, καὶ πρὸς τοῦτο παραβάλλει τὸ Ἰνδν. āsmi āsi āsti καὶ Λιθουαν. ēsme ōste καὶ τὸ Αἰολικὸν ἔμμι. Ἄν ὁ κ. Deffner ἠξεύρῃ πόσον κακὸν ἐν τούτοις κεῖται! Ὅτι ὁ κ. Deffner λαλεῖ περὶ διαλέκτων τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς, ἐν ᾧ μίαν μόνην ἠδυνήθη ν' ἀναφέρῃ, ὑπολαμβάνομεν ποιητικὴν ἀδειαν καὶ παραβλέπομεν¹. Ὅμοίως εἶμεθα ἐτοιμοὶ νὰ παραβλέψωμεν καὶ τὸ ἄλλο ἀμάρτημα, ὅτι ὁποιοσδήποτε καὶ ἂν ἦτο ὁ ἀρχαιότατος Ἰαπετικός τονισμὸς τοῦ οὐσιαστικοῦ ῥήματος, ἀφοῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐλληνικῇ τὸ ῥῆμα δὲν εἶχε τὸν τόνον ἐπὶ τῆς ρίζης καὶ δὴ δὲν παρεδόθη τοιοῦτος τονισμὸς τῇ νέᾳ ἐλληνικῇ, αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ διασώσῃ αὐτὸν· τίς δύναται νὰ διασώσῃ ὅ,τι οὐδέποτε ἔσχευ. Ἄν μὴ ἀπατώμεθα, τὸ πρᾶγμα ἔχει ὡς ἀκολούθως. Ὁ ἐνεστῶς εἶμι ἦν ἐγκλινόμενος καὶ σπανιώτατα ἔφερε τόνον· ὅπως δὲ ἐν τοῖς Ἀλεξανδρ. χρόνοις κατὰ τὸ τίθεσαι, δίδοσαι, δέδοσαι, κεῖσαι κτλ. ἐλέχθη καὶ πίεσαι καὶ φάγεσαι καὶ ὀδυνᾶσαι καὶ καυχᾶσαι κ. τ. λ. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐσχηματίσθησαν οἱ πληρέστεροι τύποι εἶμαι εἶσαι· οὗτοι δὲ ἐτονίσθησαν ἐπὶ τῆς ρίζης, τοῦτο μὲν διότι ἐκ τοῦ ἦμην ἦσο, ἦτο κτλ. μόνον εἶμαι εἶσαι ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ (κεῖμαι ἐκείμην), τοῦτο δὲ διότι ἦτο παροξύτονον καὶ τὸ τρίτον ἐνικὸν ἐνι (οὗτος ὁ τύπος ἦτο ἐν τῷ Μέσῳ Αἰῶνι εὐχρηστος, καὶ σήμερον ἐτι ἐν Πόντῳ καὶ Κύπρῳ, ἐκ τοῦ ἐνι προῆλθεν ὁ παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει ἐνε κατὰ τὸ εἶμαι εἶσαι, καὶ τέλος ὁ καθολικὸς εἶνε κατὰ περαιτέρω ἐξίσωσιν πρὸς τὸ εἶμαι, εἶσαι, εἶμεθα κτλ. προβλ. τὴν ἀρχαίαν ἐξίσωσιν τοῦ ἐσ μὲν ἐστὲ ἀντὶ *σμέν στέ κατὰ τὸ *ἐσμι ἐστὶ κτλ.), καὶ τρίτον διότι πάντα τὰ μέσα καὶ παθητικὰ καθ' ὅ ἐπλάσθη τὸ εἶμαι εἶσαι ἐπὶ τῆς παραληγοῦσης καὶ προπαραληγοῦσης οὐδὲν δὲ ἐπὶ τῆς λήγοῦσης ἐτονίζετο. Τὸ μέγιστον κακὸν κεῖται ἐν τῇ παραθέσει τῶν Λιθουανικῶν τύπων ēsme, ōste, περὶ ὧν ὁ κ. Deffner ἀφελῶς πιστεύει, ὅτι σώζουσι τὸν Ἰαπετικὸν τονισμὸν

¹) Ἐν Arch. σελ. 287 στιχ. 14 κατωθ. ἐπιπλήττει ὁ κ. Deffner τῷ κ. Roy σφοδρῶς ἐπὶ μιᾷ τοιαύτῃ νομιζομένῃ ποιητικῇ ἀδειᾷ.

καὶ δι' οὗ ἄκων ὁμολογεῖ ὅτι οὐδὲ ἐν βιβλίον ἐπιστημονικὸν ἀνέγνωσεν ἀπὸ τοῦ 1876, ἀφ' οὗ δηλαδὴ χρόνου ὁ κ. Brugman ἐν Κουρτίου Μελέταις IX 361 κ. ἐξ. ἐδημοσίευσεν τὴν σπουδαιότητα καὶ τὴν ἐπιστήμην ἀνακαινίσασαν διατριβὴν «Zur geschichte der stammabstufenden Declination.» Διότι διὰ τῆς εἰρημένης πραγματείας καὶ ἄλλων αὐτοῦ τε τοῦ κ. Brugman καὶ ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Osthoff ἐκδεδομένοις μέχρι τοῦδε τέσσαρσι τόμοις τῶν Morphologische Untersuchungen, καὶ ἐν Kuhn περιοδικῶ τ. 24 σελ. 1 κ. ἐξ. καὶ τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάννου Schmidt ἐν Kuhn περιοδ. T. 25, 1 κ. ἐξ. τοῦ Saussure «Mémoire sur le système primitif des voyelles» τοῦ Kluge, τοῦ A. Fick καὶ ἄλλων πολλῶν εἴνεσήμερον πασίγνωστον ὅτι ὁ τονισμὸς τὸ πάλαι ἦτο ὅπως ἐν τῷ Ἰνδικῷ, τ. ἔ. ā smī, ā si ā sti ἐν τῷ ἐν. ἀλλὰ smās (i) st hā, sāmī, svās, sthās, stās, ἐν τῷ πληθ. καὶ δούκῳ τ. ἔ. οἱ ἰσχυροὶ τύποι τοῦ ἐν. ἐφύλαττον τὸν τόνον ἐπὶ τῆς ρίζης, οἱ δὲ ἀσθενεῖς τοῦ πληθουτ. καὶ δούκοῦ κατεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ τῶν καταλήξεων καὶ τότε ἡ ρίζα ἐβραχύνθη, ἦτοι ἀπέβαλε τὸ φωνῆεν αὐτῆς. Τὸ ἐλλ. λοιπὸν ἐκανόνισεν ὡς πρὸς τὸν τονισμὸν καὶ τὸν ἐν. κατὰ τὸν πληθουτικὸν καὶ δούκον, ὅπερ ἐπραξε καὶ ἐν τῷ φημι ἀντὶ ἀρχαίου *φημι κατὰ τὸν πληθουτ. φαμές φατέ κτλ. Διατὶ μόνον ταῦτα τὰ ῥήματα ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐκανόνισαν τὸν ἐν. κατὰ τὸν πληθουτικὸν καὶ δούκον καὶ διατὶ μόνον ταῦτα εἶνε ἐγκλινόμενα ἐδίδαξεν ἐπιτυχέστατα ὁ Jacob Wackernagel ἐν Kuhn περιοδικῶ. T. 23, σελ. 459 καὶ ἐξῆς. Διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ κ. Brugman ἐννοεῖται διατὶ οἶδα ἀλλ' ἴδμεν ἀντὶ ἀρχ. *ἴδμες = vōda vidmē, *δίδωμι ἀντὶ ἀρχ. *διδῶμι, δίδομεν ἀντὶ ἀρχ. *διδόμες = dadāmi, dadāmās, εἶμι ἴμεν ἀντὶ ἀρχαίου *ἴμές ὀμι ἴμās· οὕτως ἐξηγεῖται διατὶ λείπω ἀλλ' ἔλιπον διατὶ χεῖρ χεῖρα ἀλλὰ χερὸς, διατὶ πατήρ καὶ πατέρα, ἀλλὰ πατρός, διατὶ πόδα ἀντὶ *πῶδα Ἰνδ. pād—ἀλλὰ ποδῶν ἐλλ. πέδη, ἀργυρόπεζα, διατὶ μακρός ἀλλὰ μήκιστος, πέποιθα ἀντὶ ἀρχ. *πεποῖθα ἀλλ' ἐπέπιθμεν ἀντὶ *ἐπέπιθμεν¹, καὶ ἄλλα ἐν τῇ γραμματικῇ παράδοξά ἀλ-

¹ Αἰτία τοῦ ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου ἐν τοῖς ῥηματικῶς τύποις κεῖται ἐν τοῦ-

λως φαινόμενα, ὧν οὐδὲ ἐν δύναται νὰ ἐννοήσῃ ὁ «τὴν κλίσει τῶν μεταβλητῶν θεμάτων» ἀγνοῶν.

Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη καὶ ἡ περὶ τοῦ «ἐρρίνου φωνήεντος» ἐτέρᾳ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, καὶ ἡ ὑπὸ Leskien πρώτου διάγνωσις τοῦ ἀνεξαιρέτου τῶν φθογγολογικῶν νόμων μετέβαλον καθ' ὁλοκληρίαν τὴν γλωσσικὴν ἐπιστήμην, ὥστε πλεῖστα ὅσα πρὸ 6 ἐτῶν ἐνομιζόντο σοφά, δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι σήμερον ἡ ἱστορικὴν ἀξίαν. Ἄμεσον δ' ἐπακολούθημα τῆς γνώσεως τοῦ ἐρρίνου φωνήεντος καὶ τῆς κλίσεως τῶν μεταβλητῶν θεμάτων ὑπῆρξεν ἡ διάγνωσις ὅτι τὰς ρίζας πρέπει νὰ παριστώμεν οὐχὶ ἐν τῷ ἀσθενεστάτῳ αὐτῶν τύπῳ, ὅπως μέχρι τοῦδε, ἀλλ' ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ. Λοιπὸν ρίζα τοῦ εἶμι δὲν εἶναι ἰ ἀλλὰ θι, τοῦ δίδωμι dā, τοῦ οἶδα vōid οὐχὶ vid κτλ. τ. ἔ. ὅτι ἡ guna, ὀ(αι, ει, οι) ὀ(αι, ευ, ου) τῶν Ἰνδῶν Γραμματικῶν δὲν πρέπει νὰ ὑπολαμβάνηται ὅτι προῆλθεν ἐκ τῶν ἀπλῶν φωνηέντων i, u, ἀλλὰ τοῦναντίον ὅτι ταῦτα ἐξ ἐκείνων συνεστάλησαν.

Ὁ κ. Defn. δ' ὁμῶς διδάσκει ἐν τσακ. γραμ. 172 «ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλ. αἱ δίφθογγοι προῆλθον ἐξ ἀνυψώσεως τῶν φωνηέντων ἢ ἐξ ἐξωτερικῆς συνδρομῆς τῶν στοιχείων αὐτῶν¹.» Ἐνθα καὶ

τῷ ὅτι τὸ ἑλλην. ῥῆμα διέσωσε καθόλου τὸν ἐν τῇ ἐγκλίσει τοῦ ῥήματος τὸ πάλαι εὐχρηστον τονισμὸν. Οἱ Ἕλληνες δηλ. ἐν χρόνοις πολὺ ἀφαστώσιν ἐτόνιζον τὸ ῥῆμα μόνον ἐν ἐξηρημέναις προτάσεσιν καὶ ἐν ἀρχῇ λόγου ἢ στίχου. Ἡ κατάστασις αὕτη σώζεται ἐν Veda καὶ ἀνῆκε ποτε πᾶσι τοῖς Ἰαπετικῶς λαοῖς. Ὅτε δὲ ὑστερον ἐν τῇ ἑλλην. γλώσσῃ ἦλθεν εἰς χρῆσιν ὁ περιορισμὸς τοῦ τόνου ἐπὶ τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν καὶ ἡ ἐγκλισις περιωρίσθη μόνον ἐν λέξεσι τὸ πολὺ τριῶν χρόνων, ἡναγκάσθησαν νὰ τονίζωσι τὸ ῥῆμα τηρουντες ὁμῶς τὸν τόνον ἐπὶ τῶν πρώτων ἔσον ἔνεστι συλλαβῶν, ὅπως ἔσον τὸ δυνατὸν, πλείους συλλαβῶν μὲν ὄντων ἔτοναι. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ ἐν ταῖς γραμματικαῖς διδασκομένη τάσις τοῦ ἀναβιβάσειν τὸν τόνον ἔσον ἐνδέχεται· προβλ. Wackernagel ἐν προμνημον. τόμῳ σελ. 458 κ. ἐξ. ἐπειδὴ δὲ ὁ τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν τονισμὸς ἐπῆλθεν πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἑλλην. γλώσσης εἰς διαλέκτους, καὶ τούτου ἕνεκα πᾶσαι αἱ διαλέκτοι συνεφώνουν (ὁ Αἰολ. λέσβιος τονισμὸς εἶνε οὐκ ἀρχαῖος διασωθεὶς) ἐν τῷ τονισμῷ, δὲν ἠδύναντο οἱ Λέκωνες νὰ τονίζωσι *διδῶκα *πέποιθα ἥπως διδάσκει ὁ κ. Daffner ἀλλ' ὅπως πᾶντες οἱ Ἕλληνες ἄλλως ἀνάγκη νὰ ὑποθεθῇ ὅτι ἔλεγον καὶ δίδωμι ἰστᾶμι, τιθῆμι κτλ.

(1) Ὁ κ. Daffner νομίζει ὅτι πᾶσαι αἱ ἐν τῇ ἀρχ. ἑλλην. δίφθογγοι προῆλ-

ἄλλο ἀμάρτημα διεπράχθη· ὁ κ. Deffner δηλ. πιστεύει ὅτι ἡ δύναμις τοῦ ἀνυψοῦσθαι φωνῆεν ἀπλοῦν εἰς δίφθογγον ἦτο ἐν ἐνεργείᾳ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλ. γλώσσῃ ὅπερ ἐσφαλμένον ἱστορικῶς. Διότι καὶ ἐν τῇ τῶν Ἰνδῶν θεωρίᾳ περὶ गुणः ἠλήθευεν, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα θὰ διέσωζε λείψανα εὐρείας ἄλλοτε χρήσεως ἀπαράλλακτα ὅπως ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ λέγεται καθ' ἡμέραν, ἀφ' οὗ, εἰ καὶ ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἔπαυσε τὸ δασύ πνεῦμα τῆς ἐπομένης λέξεως ν' ἐπενεργῆ δασυντικῶς ἐπὶ τοῦ ψιλοῦ τῆς προηγουμένης. Τάληθές εἶνε ὅτι αἱ μεταβολαὶ αὗται καὶ διάκρισις τῶν θεμάτων εἰς ἀσθενῆ καὶ ἰσχυρὰ συνέβησαν οὐχὶ ἐν ταῖς καθ' ἕκαστον γλώσσαις μετὰ τὸν χωρισμόν, ἀλλὰ πολὺ πρότερον, εἶχε δὲ παύση πᾶσα ἡ κίνησις αὕτη, ὅτε οἱ Ἰαπετικοὶ λαοὶ ἐχωρίσθησαν. Δεύτερον δὲ λαλεῖ ὁ κ. Deffner περὶ ἀνυψώσεως τῶν φωνηέντων εἰς δίφθογγους, ἐνῶ σήμερον, καθ' ἃ εἵπομεν, λέγεται περὶ καταβίβασμοῦ τῶν δίφθογγων, ὅτε ἦσαν ἐν τοῖς τύποις ἄτονοι, εἰς φωνήεντα (φεύγω, ἀλλ' ἔφυγον, φυγῶν, φυγεῖν κτλ.). Δὲν θὰ ἐπιχειρήσω ἐν τῷ παρόντι νὰ ἐκθέσω διατὶ ἡ μεταβολὴ αὕτη, παραπέμπων ἀπλῶς εἰς Saussure σελ. 8 καὶ A. Fick ἐν Gætting' gelehrte Anzeig' ἔτους 1880 σελ. 427, ἀναφέρω δὲ δύο μόνον περὶ τούτου λόγους· ὁ τοὺς βραχεῖς τύπους τῶν ριζῶν πρῶτους ὑπολαμβάνων προσκρούει εἰς πολλὰς δυσχερείας π. χ. ἐν ταῖς ρίζαις up (ὑπνος) καὶ ubh (ὑφαίνω) κτλ. ἀνάγκη νὰ παραδεχθῆ, ὅτι εἰσῆλθεν τὸ u κατ' ὅπιν τοῦ u ὥστε ἐγένετο svar nahh, ἐν δὲ ταῖς ρίζαις huahh (ἐπυθ-ὄμην) καὶ i (ἵμεν) καὶ bhug (ἔφυγον) κτλ. ἀνάγκη νὰ παραδεχθῆ ὅτι τὸ a εἰσῆλθε πρὸ τοῦ u, i, ὥστε ἐγένοντο αἱ δίφθογγοι haudh (πευθ σεται) hodhati, φεύγω, εἶμι (ὄμι) ἐν τῷ asmi ἀνάγκη νὰ ὑποληφθῆ ρίζα μόνον τὸ s. Ἐπειδὴ ἡ ἀνύψωσις λέγεται ὅτι ἐγένετο διὰ τὸν τόνον, ἀνάγκη νὰ ὑποληφθῆ ὅτι πρότερον, ὅτε αἱ ρίζαι ἦσαν βρα-

θοῦν κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρόπους. Ἐπεθυμοῦμεν δὲ νὰ ἐρωτήσωμεν αὐτὸν ποτέρῳ τούτων προήλθον αἱ δίφθογγοι ἐν τοῖς εἰδὲ ἀπούρας, ὑπεῖρ, ἀβέρυσαν, κῦλαξ, μοῖτρα τάλαινα, σῴτειρα, ἐν τοῖς Αἰολ. ναυας, πατσα, τοίς, ταίς, (ἃ καὶ ἐν Ἠλίδι) Μοῖσα, ἐν τῇ Κύπρ. α ἱ λων, ἐν Κρητ. ἀνά κτλ.

χύτεραι, πᾶσαι ἦσαν ἄτονοι, ἀλλὰ τότε ἐπειδὴ μόνον ρίζαι θὰ ὑπῆρχον, οὐχὶ δὲ λέξεις, ἀνάγκη ὅλος ὁ λόγος νὰ ἦτο ἄτονος, ὁ βουλούμενος δὲ ἄς φροντίσῃ νὰ ἐννοήσῃ τί θὰ εἴπη πρότασις ὅλη ἢ λόγος ἀνευ τινὸς τόνου.

(Ἐπεταὶ συνέχεια)

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1883

Ἐν τῇ τετάρτῃ Δ' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 12 Δεκεμβρίου 1882 κηρύξαντος τοῦ κ. Προέδρου ἀρχομένην τὴν συνεδρίασιν, ὁ κ. Ἄρ. Σπαθάκης ἔχων τὸν λόγον ἀπὸ τῆς προηγουμένης συνελεύσεως εἶπε τοιαῦτα.

Κύριοι συντάξιοι,

Εἰς τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ὁ κ. Σκορδέλης ὠμίλησε πολλὰ καὶ καλὰ ὡς πρὸς τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα τῆς ἐν τῷ σχολείῳ θρησκευτικῆς μορφώσεως τῶν παιδῶν. Σήμερον ἔρχομαι νὰ ἐπισυνάψω παρατηρήσεις τινὰς καὶ προσθήκας εἰς τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ.

Ὁ κ. Σκορδέλης ἀρχόμενος τοῦ λόγου εἶπεν ὅτι οἱ διατυπώσαντες τὸ ζήτημα: «Πῶς δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ οὐχὶ ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν τῷ ἦθει ἡ θρησκευτικῇ τῶν Ἑλληνοπαιδῶν μόρφωσις» οὐδὲν ἄλλο ἤθελε νὰ ἐννοήσωσιν εἰ μὴ τοῦτο: Πῶς πρέπει νὰ διδαχθῶσιν οἱ παῖδες τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα, ὥστε νὰ μὴ θησαυρίζωσιν ἀπλῶς γνώσεις, ἀλλὰ ν' ἀποκτώσιν ἦθος χριστιανικόν.

Ἄς μοι συγχωρήσῃ ὁ κ. Σκορδέλης νὰ τῷ παρατηρήσω ὅτι ἡ ἔννοια αὕτη, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει εἰς τὸ ἀρχηθὲν διατυπωθὲν ζήτημα, δὲν ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐκφράσεως «οὐχὶ ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν τῷ ἦθει» Ἡ ἀσάφεια τῆς ἐκφράσεως ἠνάγκασε τὴν συνέλευσιν τῶν ἐταίρων νὰ καταναλώσῃ δύο ὀλοκλήρους συνεδριάσεις καὶ νὰ διατυπώσῃ ἄλλως τὸ ζήτημα· ἦτοι «Πῶς πρέπει νὰ γείνη ἐν τῷ σχολείῳ ἡ θρησκευτικῇ μόρφωσις τῶν Ἑλλη-

νοπαίδων». Ἡ διατύπωσις αὕτη εἶναι οὐ μόνον σαφεστέρα, ἀλλὰ καὶ γενικωτέρα, περιλαμβάνουσα πάντα τὰ μέσα, δι' ὧν δύναται τις τὸν παῖδα νὰ μορφώσῃ ἐν τῷ σχολεῖω θρησκευτικῶς, ἐν οἷς βεβαίως τὴν πρώτην θέσιν κατέχουσι τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα.

Ὁ κ. Σκορδέλης μετὰ τὸ προοίμιόν του, δι' οὗ ἐξήγησεν εἰς τὴν συνέλευσιν τί ἐνόουν οἱ ἀρχῆθεν διατυπώσαντες τὸ ζήτημα, εἰσηλθὼν ἀμέσως εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων χωρὶς πρῶτον νὰ ἐξετάσῃ τὸ θέμα: τί ἐστὶ θρησκευτικὴ μόρφωσις. Ἐὰν, κύριοι, δὲν ἐξεκριθῶσιν ἡ ἔννοια τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως, ματαίαια καὶ ἄγονος ἀποβαίνει ἡ ἐξέτασις διὰ τίνων μέσων ἐπιτυγχάνεται ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσις. Ὅ,τι παρέλειψεν ὁ κ. Σκορδέλης, τοῦτο θέλω προσπαθῆσαι ἐγὼ νὰ συμπληρώσω, εἶπεν ὁ κ. Σπαθᾶκης.

Κατὰ τὸν κ. Σπαθᾶκην, θρησκευτικὴ μόρφωσις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τοιαύτη τις μόρφωσις τοῦ ἀνθρώπου, οἷα ἔσται ἱκανή, ἵνα ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην. Ἡ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπη εἶναι χαρακτὴρ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεὸν σου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ καρδίας καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν», εἶπεν ὁ Χριστός, ὁ Θεμελιωτῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, εἰς τὸν ἐρωτήσαντα αὐτὴν τί νὰ πράξῃ ἵνα κληρονομήσῃ τὴν οὐράνιον βασιλείαν. Ἰπειδὴ δὲ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη δὲν δύναται νὰ καταδειχθῇ ἐναργῶς εἰ μὴ διὰ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, διὰ τοῦτο ὁ Χριστός ὡς ἀλάνθαστον γινώρισμα τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἔθετο τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, εἰπὼν «Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.» Ἀγάπη λοιπὸν πρὸς τὸν Θεὸν, ἐκδηλουμένη διὰ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως. Ταύτην δὲ τὴν διττὴν ἀγάπην ὀφείλει νὰ καλλιεργήσῃ εἰς τὸ σχολεῖον ὁ διδάσκαλος δι' ὧν ἔχει μέσων, ἐμπνέων αὐτὴν εἰς τὰς καρδίας τῶν παίδων. Ἐὰν τὸ σχολεῖον δὲν κἀπορθώσῃ νὰ κάμῃ τοὺς μαθητὰς ν' ἀγαπᾶσι τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, τότε εἶναι περιττὴ πᾶσα θρησκευτικὴ διδασκαλία.

Μετὰ τὴν ἐξήγησιν τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως καὶ τὴν εὑρεσιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς ζητεῖται, εἶπεν ὁ κ. Σπαθᾶκης, «ποῖα εἶναι τὰ μέσα τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως». Ὁ κ. Σκορδέλης ἐξετάζων τὰ μέσα τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως περιώρισεν αὐτὰ ἐντὸς τοῦ στενοῦ κύκλου τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων. Οὐδεὶς ἀρνεῖται, εἶπεν ὁ κ. Σπαθᾶκης, ὅτι τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα εἶναι ἐν ἑκ τῶν σπουδαίων μέσων πρὸς θρησκευτι-

κὴν μόρφωσιν, ἀλλ' ὅμως δὲν εἶναι καὶ τὸ μόνον. Ὁ κ. Σκορδέλης παρέλιπε νὰ προσθέσῃ πρακτικὰς τινὰς ἐνεργείας, ὡς πρέπει νὰ μεταχειρίζεται ὁ διδάσκαλος, ἔτι δὲ καὶ αὐτὴν τὴν συμπεριφορὰν τοῦ διδασκάλου πρὸς τοὺς μαθητὰς. Ἐὰν πρακτικὰ ταῦτα μέσα, ὧν ὀλιγοῦσι συνήθως οἱ παρ' ἡμῖν διδάσκαλοι, μεταχειρίζοντο ἐπιμελῶς οἱ ἀρχαιότεροι. Ἴδου δὲ ὁ λόγος, δι' ὃν οἱ διδάσκαλοι τῶν πατέρων ἡμῶν δι' ὀλιγωτέρων θρησκευτικῶν μαθημάτων καθίστων θρησκευτικωτέρους τοὺς παῖδας. Περὶ τῶν πρακτικῶν δὲ τούτων ἐνεργειῶν ὡς καὶ περὶ τοῦ παραδείγματος τοῦ διδασκάλου, θέλει ὁμιλήσει προϊόντος τοῦ λόγου εἶπεν ὁ κ. Σπαθᾶκης.

Τὸν δὲ κύκλον, εἶπε, τῶν ἐν τοῖς σχολείοις θρησκευτικῶν μαθημάτων περιώρισεν ὁ κ. Σκορδέλης ἐντὸς τῆς διδασκαλίας τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, Κατηχήσεως καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας. Κατὰ τὸν κ. Σπαθᾶκην ὅμως εἰς τὰ μαθήματα ταῦτα πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ δύο ἕτερα μαθήματα, ἅτινα οὐκ ὀλίγον συμβάλλοντι εἰς τὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῶν παίδων. Ταῦτα εἶναι ἡ λειτουργικὴ καὶ ἡ κατὰ χριστῶν ἠθικὴ. Καὶ τὸ μὲν μάθημα τῆς λειτουργικῆς διδάσκει τίνα εἶναι καὶ τί δηλοῦσι τὰ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δρώμενα καὶ τελούμενα. Ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς λειτουργικῆς ὁ παῖς, ἐρχόμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ μὴ ἐννοῶν τί σημαίνουν ὅσα ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ βλέπει καὶ ἀκούει, ἵσταται ὅπως ἀπαθὴς καὶ ἀναίσθητος πρὸς τὰ δρώμενα καὶ τελούμενα. Ἴσως εἴπη τις ὅτι ταῦτα δύναται νὰ διδαχθῇ ὁ παῖς ἐν τῷ μαθηματι τῆς Κατηχήσεως. Ὁ λέγων ταῦτα ἀπατᾶται, διότι ἄλλος ὁ σκοπὸς τῆς Κατηχήσεως καὶ ἄλλος ὁ τῆς λειτουργικῆς. Ἡ Κατήχησις ἀντομῶς τις οὔσα δογματικὴ ἐξετάζει τὸ τί πρέπει νὰ πιστεύῃ ὁ ἀληθὴς χριστιανός, ἡ δὲ λειτουργικὴ ἐρμηνεύει τὴν τρόπον καὶ ὅν ἐκδηλοῖ ἐξωτερικῶς τὴν ἑαυτοῦ πίστιν ὁ χριστιανός.

Ἡ δὲ Ἠθικὴ, ἡ ἐξετάζουσα συστηματικῶς τὰς χριστιανικὰς ἀρχάς, τὰς ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ἐξεγομένας, ἰδιάζει μὲν εἰς μαθητὰς προκεχωρηκότας καὶ ἀνωτέρων ἐκπαιδευτηρίων, ἀποτελεῖ δὲ τὴν κορωνίδα ἀπάντων τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων, ὡς ἀπομύνη ἀμέσως τοῦ σκοποῦ, πρὸς ὃν ἀποβλέπουσι πάντα τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα.

Ὁ κ. Σκορδέλης, ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐν τῷ σχολεῖω θρησκευτικῆς μορφώσεως, ἤρξατο ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας. Κατὰ τὸν κ. Σπαθᾶκην ὅμως ἀνάγκη ἵνα πρὸ τοῦ μαθήματος τούτου ὁ διδάσκαλος τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων συμπληρώσῃ, ἐκπαυξήσῃ καὶ διορθώσῃ τὰς πρώτας θρησκευτικὰς γνώσεις, ὅσας ὁ παῖς ἔχει οἴκοθεν λάβει. Ἡ πρώτη θρησκευτικὴ διδασκαλία πρέπει νὰ γίνηται ἄνευ βιβλίου, καὶ νὰ περιέχῃ

ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῶν μετὰ ταῦτα διδακτέων θρησκευτικῶν μαθημάτων. Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ καταδεικνύη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν μαθητὴν τὸν Θεὸν καὶ τὰς ιδιότητας αὐτοῦ ἐν αὐταῖς τοῖς ὀρωμένοις δημιουργήμασι. Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου προπαρασκευάζεται ὁ παῖς εἰς εὐκολωτέραν κατάληψιν τῶν μετὰ ταῦτα διδαχθησομένων ἱερῶν μαθημάτων.

Πάντων τῶν ἰδίως μαθημάτων εἶπε δικαίως προὔταξεν ὁ κ. Σκορδέλης τὸ μάθημα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἡ Π. Διαθήκη ὄντως ὡς μάθημα ἐπαγωγόν, περιέχον διαφόρους παιδικὰς σκηνάς, συμφωνεῖ πληρέστατα πρὸς τὴν φύσιν τοῦ παιδὸς καὶ εἶναι τούτου ἕνεκα μέσον μορφωτικώτατον. Ἀλλ' ὅμως ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ ὑπάρχουσι καὶ τινὰ ἀντικείμενα, ἅτινα εἰς ἄλλας περιστάσεις καὶ εἰς ἄλλους καιροὺς ἀναφερόμενα, οὐδαμῶς συντελοῦσιν εἰς θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῶν παρ' ἡμῶν παιδίων. Τούτων ἕνεκα ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχὴ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ὕλης ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐξ ἧς πρέπει νὰ διδάσκωνται μόνον ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅσα κηρύττουσι τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Σωτῆρος καὶ παριστώσι ζωηρῶς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸς ἑαυτὸν, τὸν πλησίον καὶ τὸν Θεὸν καθηκόντων.

Ἡ Καινὴ Διαθήκη διαπρέπει ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις θρησκευτικοῖς μαθήμασι κατὰ τὴν μορφωτικὴν δύναμιν, ὡς ὀρθῶς παρετήρησε καὶ δκ. Σκορδέλης, διότι αὕτη περιέχει τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι μορφωτικώτατος καὶ διαπλαστικώτατος ἰδίως ὅμως μεγίστην διαμορφωτικὴν δύναμιν ἐνέχει ἢ διδασκαλίᾳ τοῦ Χριστοῦ. Τούτου ἕνεκα ὁ διδάσκαλος ὁ διδάσκων τὴν Ἱστορίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης πρέπει νὰ ἐνδιατρίβῃ πλειότερον εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὄμιλιαν ὡς διδακτικωτάτην.

Ἡ Ἱερὰ Κατήχησις, εἶπεν ὁ κ. Σπαθᾶκης, εἰ καὶ εἶναι μάθημα κατὰ τὸ πλεῖστον τυπικόν, διδάσκον τι πρέπει νὰ πιστεύσῃ δὲ ἀληθοῦς χριστιανός, περιέχει ὅμως οὐ μικρὰν μορφωτικὴν δύναμιν καὶ μάλιστα ἐν τοῖς περὶ εὐσεβείας, περὶ προσευχῆς καὶ περὶ θείου νόμου. Τούτου ἕνεκα τὰ μέρη ταῦτα τῆς Κατήχσεως πρέπει ἰδιαζόντως νὰ ἐξετάζωνται καὶ πλατύτερον ν' ἀναπτύσσωνται.

Καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία περιέχει ἀρκετὴν ἀφορμὴν πρὸς θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῶν παιδίων. Ὁ παῖς, βλέπων ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ τὴν δύναμιν τοῦ χριστιανισμοῦ, τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἀποτελέσματα ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς ἀνθρωπότητος¹, ἔτι δὲ τοὺς ἥρωας τῆς χριστιανικῆς

(1) Οἷα εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς γυναικὸς ἀπὸ τῆς δεσποτείας τῶν ἀνδρῶν, ἡ

θρησκείας, τοὺς διαλάμπαντας ἐπιεὐσεβεῖα καὶ ἔργοις ἀγαθοῖς· μεγάλην ἀγάπην αἰσθάνεται πρὸς τε τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον. Τούτου ἕνεκα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας πρέπει νὰ παρίσταται ζωηρῶς ἐνώπιον τῶν παιδίων ἡ εὐεργετικὴ ἐνέργεια τῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ καταδεικνύωνται σαφῶς οἱ ἠθικοὶ χαρακτῆρες τῶν ἀγίων ἀνδρῶν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐμποιεῖται ἄμιλλα πρὸς ἐπίτευξιν τῆς τῶν ἄλλων προκοπῆς.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Σπαθᾶκης μεταβαίνει εἰς τὴν πρακτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος.

Ὁ κύριος Σκορδέλης, εἶπεν, ὀμιλῶν περὶ πρακτικῆς διεγέρσεως τῶν θρησκευτικῶν συναισθημάτων τῶν παιδίων, περιώρισεν αὐτὴν εἰς τὸν ἐθισμόν τοῦ παιδὸς εἰς τινὰς ἀγαθοεργίας· παρέλειψε δ' ὀλοτελῶς νὰ μνημονεύσῃ τὴν δύναμιν, ἣν ἐξασκεῖ πρὸς ἐξέγερσιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος τὸ παράδειγμα αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου. Διδάξατε, κύριοι, εἶπεν ὁ κ. Σπαθᾶκης, ὅσα θέλετε θρησκευτικὰ μαθήματα καὶ ὅπως θέλετε, οὐδέποτε θέλετε κατορθώσαι νὰ μορφώσητε θρησκευτικῶς τοὺς παῖδας ἂν δὲν ἔχητε τὰ ἔργα σας βαλόντα συνῶδᾳ πρὸς τοὺς λόγους.

Μὴ λησμονῆτε, κύριοι, εἶπεν, ὅτι ὁ παῖς καὶ μάλιστα ὁ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, δὲν δύναται νὰ κάμῃ διάκρισιν μεταξὺ διδασκάλου καὶ διδασκαλίας. Οὐδέποτε δύναται νὰ πιστεύσῃ ὁ μαθητὴς ὅτι οἱ λόγοι τοῦ διδασκάλου εἶναι ἀληθεῖς, ὅταν βλέπῃ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀντιθέτως κείμενα πρὸς τοὺς λόγους του.

Πῶς θέλετε, κύριοι, νὰ πιστεύσῃ ὁ μαθητὴς ὅτι ὁ Θεὸς π. χ. ἀποστρέφεται τὴν ὀργήν, ὅταν βλέπῃ τὸν λέγοντα ταῦτα διδασκάλον ὀργιζόμενον; Πῶς θέλετε νὰ πιστεύσῃ ὁ μαθητὴς ὅτι καλὸν εἶναι νὰ συχνάζῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅταν βλέπῃ τὸν διδασκάλον αὐτοῦ μὴ ἐπισκεπτόμενον αὐτὴν; Πῶς θέλετε νὰ μὴ βλασφημῇ καὶ μὴ ὑβρίζῃ, βλασφημοῦντος καὶ ὑβρίζοντος τοῦ διδασκάλου;

Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ ᾔηται ἐνώπιον τῶν παιδίων τύπος καὶ ὑπογραμμὸς ἀληθείας καὶ εὐσεβείας. Πρέπει νὰ ᾔηται καὶ νὰ δεικνύηται ὅπως ᾔητο καὶ ἐδεικνύετο αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ μέγιστος τῆς ἀνθρωπότητος παιδαγωγός.

Ἴδου, κύριοι, εἶπεν ὁ κ. Σπαθᾶκης, ὁ σπουδαιότερος λόγος δι' ὃν παρ'

ἀπελευθέρωσις τῆς συνειδήσεως, ἡ προαγωγή τῶν ἐπιστημῶν, ἡ ἔρυσσις σχολείων, παρθεναγωγείων κ τ λ.

ἡμῖν δὲν εὐδοκίμει ἡ διδασκαλία τῶν ὀρησκευτικῶν μαθημάτων. Οἱ τὰ μαθήματα ταῦτα διδάσκοντες περιορίζονται ἀπλῶς εἰς μετάδοσιν ὀρησκευτικῶν γνώσεων μηδαμῶς θίγοντες τὴν παιδικὴν καρδίαν δι' ἄλλων τι πολλῶν καὶ μάλιστα τοῦ εὐσεβοῦς αὐτῶν παραδείγματος.

Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ συμπροσεύχηται μετὰ τῶν παιδῶν ἐν ἱερᾷ κατανύξει· πρέπει νὰ συνοδεύῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν· πρέπει νὰ κοινωνῇ μετ' αὐτῶν τῶν ἀχράντων μυστηρίων· πρέπει νὰ συναθροίζῃ αὐτοὺς κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν ὑπὸς ἐξηγήσιν εἰς αὐτοὺς καὶ ἀναπτύσσει τὸ ἀναγνωστὴν Εὐαγγέλιον καὶ τὰ ἀναγνωσθέντα μέρη τῶν ἀποστόλων, ἔτι δὲ ὅπως ἐξηγήσιν εἰς αὐτοὺς τὸν βίον τῶν ἁγίων ἀνδρῶν.

Τοιαῦτά τινα ἔπραττον οἱ ἡμέτεροι πατέρες, διὰ τοῦτο δ' ἦσαν καὶ εὐσεβέστεροι ἡμῶν.

Ἐτέρα ἐπίσης σπουδαία αἰτία τῆς παρ' ἡμῖν ἀποτυχίας τῆς ὀρησκευτικῆς διδασκαλίας εἶναι καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς συγκεντρώσεως τῆς διδασκαλίας, ἣν ἐπίσης παρέλειψεν ὁ κ. Σκορδέλης. Γνωρίζετε, κύριοι, ὅτι πᾶσα διδασκαλία πρέπει νὰ τελῇ πρὸς διαφόρους σκοπούς, οὓς αὐτὸ τὸ σχολεῖον ἐπιδιώκει. Εἷς ἐκ τῶν σκοπῶν τούτων εἶναι καὶ ὁ ὀρησκευτικός. Πρὸς τὸν σκοπὸν ἄρα τοῦτον πρέπει νὰ τελῇ οὐ μόνον ἡ διδασκαλία τῶν ὀρησκευτικῶν μαθημάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν λοιπῶν μαθημάτων. Τί ὠφελεῖ, κύριοι, ἔταν ὁ μὲν διδάσκαλος τῶν ἱερῶν μαθημάτων ἀγωνίζεσθαι νὰ ἐξεγείρῃ τὸ ὀρησκευτικὸν συναίσθημα τῶν παιδῶν, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ δωματίῳ ἕτερος διδάσκαλος διασαλεύει τὰς ὀρησκευτικὰς αὐτῶν πεποιθήσεις; Τί ὠφελεῖ ἔταν ὅ,τι ὁ μὲν οἰκοδομεῖ ὁ ἕτερος ἔρχεται καὶ τὸ καταστρέφει;

Συμπέρασμα. Τούτων οὕτως ἐχόντων φρονεῖ εἶπεν ὁ κ. Σπαθᾶκης ὅτι ὅπως εὐδοκίμησῃ ἡ ἐν τοῖς σχολείοις ὀρησκευτικὴ διδασκαλία ἀπαιτεῖται,

1) Ἰκανὸς καὶ χριστιανικῶς μεμορφωμένος διδάσκαλος. 2) Κατάλληλος καὶ πλήρης διδασκαλία τῶν ὀρησκευτικῶν μαθημάτων. 3) Πρακτικὴ ἀσκήσις τῶν παιδῶν εἰς ἐκ πλήρωσιν ὀρησκευτικῶν καθηκόντων. 4) Χριστιανικὴ συμπεριφορὰ τοῦ διδασκάλου ἐν τε τῷ σχολείῳ καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου. καὶ 5) Συνδρομὴ ἀπάντων τῶν μαθημάτων ἐν τῇ ἐξεγέρσει καὶ ἐμπεδώσει τοῦ ὀρησκευτικοῦ συναίσθηματος.

Ο ΝΕΟΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΡΥΤΑΝΙΣ

Πρὸ ὀλίγου χρόνου, ἤτοι τῇ 19 Δεκεμβρίου 1882 ἐτελέσθη μεγαλοπρεπῶς ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐνώπιον πολυπληθοῦς καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου ἡ ἐγκατάστασις τῶν νέων ἀκαδημαϊκῶν ἀρχῶν, καθ' ἣν ὁ μὲν τέως τοῦ Πανεπιστημίου Πρύτανις κ. Ν. Δαμάσκηνος ἔδωκε λόγον τῶν ἐπὶ τῆς Πρυτανείας αὐτοῦ πεπραγμένων ἐν τῷ ἀνωτάτῳ τῶν Μουσῶν τεμένει, ὁ δὲ διαδεξάμενος αὐτὸν, κ. Π. Κυριακὸς ἀπήγγειλε τὸν εἰωθὸτα λόγον.

Ὁ κ. Κυριακὸς, ὀρθῶς ποιῶν, ἐξελέξατο ἀντικείμενον τοῦ λόγου αὐτοῦ αὐτὸ τὸ Πανεπιστήμιον, οὗτινος ἡ ἀνωτάτη διεύθυνσις ἀνετέθη εἰς αὐτόν. Ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ διετύπωσεν ὁ κ. Κυριακὸς τὴν εἰκόνα τοῦ ἀληθοῦς Πανεπιστημίου· εἶτα ἀντιπαραβάλλων πρὸς αὐτὴν τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον, κατέδειξε τὰς σπουδαιότερας αὐτοῦ ἐλλείψεις καὶ τὸν τρόπον τῆς τούτων Θεραπείας. Ὁ κ. Κυριακὸς, διερχόμενος ἐν τῷ λόγῳ ἐκάστην τῶν τοῦ Πανεπιστημίου Σχολῶν ἀπηρίθμησε τὰ διάφορα μαθήματα, ἅπερ, καίπερ σπουδαία καὶ ὠφέλιμα, οὐδαμῶς διδάσκονται ἐν αὐταῖς. Πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐλλείψεων τούτων καὶ πρὸς προαγωγὴν καὶ εὐδοκίμησιν τῆς Πανεπιστημιακῆς διδασκαλίας συνέστησεν ὁ κ. Κυριακὸς 1) τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταρρυθμισίαν τοῦ ὑψηλοῦ Θεσμοῦ 2) τὴν ἀύξησιν τοῦ τε ἀριθμοῦ καὶ μισθοῦ τῶν Καθηγητῶν καὶ 3) τὴν προσθήκην νέων ἐν ἐκάστη Σχολῇ ἐδρῶν καὶ νέων μαθημάτων. Ἰδίως συνέστησεν ὁ νέος Πρύτανις τὴν ὑδρυσίαν φυσικῶν, χημικῶν καὶ ἰατρικῶν ἐργαστηρίων, ὧν ἄνευ ἀποβαίνει ἀτελής ἡ τῶν φυσιογνωστικῶν μαθημάτων διδασκαλία καὶ ἄκαρπος ἡ περὶ ταύτας σπουδὴ. Τὰ ἐργαστήρια ταῦτα κατὰ τὸν κ. Κυριακὸν, δύνανται μεγάλως νὰ ἐξυπηρετήσωσι καὶ εἰς τοὺς πρακτικοὺς τῆς πολιτείας σκοπούς. Ὡσαύτως ὑπέδειξεν ὁ κ. Κυριακὸς καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἰδρύσεως ἰδίου κτιρίου διὰ τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Πανεπιστημίου, εἰπὼν ὅτι ὁ χώρος, ὃν κατέχει ἡ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ βιβλιοθήκη μικρὸς ὢν πρὸς περίληψιν ἀπάντων τῶν ἐπιστημονικῶν βιβλίων ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς διδασκαλίαν μὴ διδασκομένων μαθημάτων. Ὁ ρήτωρ συνέστησε τέλος τὴν ταχεῖαν πλήρωσιν τῶν ὑποδειχθεισῶν ἐλλείψεων καὶ ἐπεκαλέσατο τὴν γενναίαν ἀρωγὴν τῆς τε πολιτείας καὶ τῶν φιλοπόρουσων πλουσίων ἐπειπὼν ὅτι προαισθάνεται ἢ μᾶλλον μαντεύει τὴν ἐν ἑτέρῳ κέντρῳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἰδρυσίαν τελειότερου Πανεπιστημίου.

Τὸν ῥήτορα καταβαίνοντα τοῦ βήματος, ἢ μόνον ἐχειροκρότησαν πάντες ἀλλὰ καὶ συνέχαιρον ἐπὶ τῷ σπουδαιοτάτῳ καὶ ἐμβριθεστάτῳ λόγῳ, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ πρόγραμμα τῆς ἀκαδημαϊκῆς αὐτοῦ ἐνεργείας.

Ὁ Διδασκαλικὸς Σύλλογος συγχαίρων τῷ νέῳ Πρυτάνει ἐπὶ τῇ παρρησίᾳ, μεθ' ἧς ὑπέδειξε τὰς διαφόρους ἐλλείψεις τοῦ ἀνωτάτου τῶν Μουσῶν ἐνδικοιτημάτων, ἐκφράζει αὐτῷ καὶ τὴν ἀπειρον αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τῇ ἐπισήμῳ καταδείξει τῆς σπουδαιοτέρας αἰτίας, ἧς ἕνεκα χωλαίνει ἡ μέση ἐκπαίδευσις, ἡ ἀποτελοῦσα τὸν ἕτερον τῶν τοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου σκοπῶν. Ὁ κύριος Κυριακὸς εἶναι ὁ πρῶτος τῶν Πρυτάνεων ὅστις κατενόησε καὶ ἐκήρυξεν ἀπὸ ἐπισήμου βήματος ὅτι ἄνευ ἰδρύσεως ἰδίας παιδαγωγικῆς ἔδρας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, περιλαμβανούσης ἅπαντα τὰ παιδαγωγικὰ μαθήματα, εἶναι ἀδύνατον νὰ μορφωθῶσι κατάλληλοι καθηγηταὶ πρὸς διδασκαλίαν οἰουδήποτε τῆς μέσης παιδείας μαθήματος. Τὴν ἀνάγκην τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίας παιδαγωγικῶν μαθημάτων καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἰδρύσεως ἰδίου παιδαγωγικοῦ φροντιστηρίου ὑπέδειξεν ἄλλοτε εἰς τὸ τῆς Παιδείας ὑπουργεῖον καὶ ὁ Διδασκαλικὸς Σύλλογος· ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη δυστυχῶς. Ἦδη δὲ μετὰ χάρας καὶ εὐγνωμοσύνης βλέπει τὸν νέον Πρύτανιν ἐπαναλαμβάνοντα τὸ αὐτὸ καὶ εὐχεται ἵνα πρὸς ταῖς λοιπὰς ἐλλείψεις τοῦ Πανεπιστημίου πληρωθῇ καὶ αὕτη χάριν τῆς ἐπιστάμης καὶ τῆς βελτιώσεως τῆς μέσης παιδείας.

Μετὰ τῆς στεντορείας φωνῆς τοῦ νοήμονος καὶ ἀκαμάτου νέου πρυτάνεως κ. Κυριακοῦ ἀνυψοῖ καὶ ὁ Διδασκαλικὸς Σύλλογος τὴν ἀσθενῆ αὐτοῦ φωνήν, ἐπικαλούμενος τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἀρωγὴν τῆς τε Κυβερνήσεως καὶ πάντων τῶν φιλομούσων πρὸς βελτίωσιν καὶ τελειοποίησιν τοῦ Πανεπιστημίου, τοῦ ἀποτελοῦντος τὸν ἐγκέφαλον τοῦ ἐλληνικοῦ σώματος.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Συμφώνως τοῖς διὰ τοῦ ἀναθεωρηθέντος Καταστατικοῦ τοῦ συλλόγου ὁρισθεῖσιν, ἤρξαντο τὸ πρῶτον ἐφέτος τὰ ἐν τῷ συλλόγῳ δημόσια ἑβδομαδιαία ἀναγνώσματα τῇ 9ῃ Ἰανουαρίου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐν δημηγύρει πυκνοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου, ἐν ᾧ παρήσαν ἐκ τῶν

πρώτων ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Κωνστ. Λομβάρδος, ὁ Νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας κ. Ἀναστ. Δημητριάδης, πολλὰ Ἐπίτιμα τοῦ Συλλόγου Μέλη, Διευθύνται ἰδιωτικῶν ἐκπαιδευτηρίων, Πρόεδροι Συλλόγων καὶ ἄλλοι φιλόμουσοι, πρῶτον μὲν ὁ Πρόεδρος κ. Ν. Α. Χαλκιόπουλος διὰ ζωνῆας καὶ συντόμου ὀμιλίας διεξελεύων τὴν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτήτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἱστορίαν τῶν ἀναγνωσμάτων ἐκήρυξε τὴν ἐναρξίν αὐτῶν, ἐξ ὧν προοιωνίσαστο πολλὴν τὴν ὠφέλειαν καὶ ἠθικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Συλλόγου, εἶτα δὲ ὁ Πανοσιώτατος Ἀρχιμανδρίτης κ. Σωκρ. Κολιάτσος πρῶτος ἐγκαινίσας τὰ ἀναγνώσματα ἀνέγνω πραγματεῖαν σπουδαιοτάτην «Περὶ τῆς τοῦ λαοῦ παιδείας»

Τῇ δὲ 16 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Συλλόγου κ. Ἀρ. Σπαθῆκης ἀνέγνω περισπούδαστον πραγματεῖαν «Περὶ τῆς ἐν Γερμανίᾳ τελευταίας τῶν διδασκάλων συνελεύσεως» δι' ἧς κατέληξεν εἰς τὴν εὐχὴν, ἵνα ποτὲ διὰ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου κατορθωθῇ νὰ συνέλθωσιν ἐν Ἀθήναις οἱ ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος Ἕλληνες διδάσκαλοι εἰς κοινὸν συνέδριον, μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος συνελθόντων ἑλλήνων ἰατρῶν.

Τῇ 22ᾳ τοῦ Ἰανουαρίου ὁ ἐταῖρος καὶ ἱσρέυς ἐνταῦθα κ. Ἰω. Μαρτίνος ἀνέγνω πραγματεῖαν «Περὶ τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ τίς ἀληθῆς σοφός.»

Τέλος δὲ, τῇ 30 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀποφασίσαντος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἵνα ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου καθιερωθῇ νὰ τελεῖται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐπέτειος ἑορτὴ ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν τριῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκάλων καὶ Ἰεραρχῶν, ἀνετέθη δὲ τῷ ἐταίρῳ τοῦ Συλλόγου κ. Ἰγν. Μοσχάκῃ ν' ἀπαγγεῖλῃ τὸν πανηγυρικὸν, ἐν ᾧ κατέδειξεν ὅτι παιδεία καὶ θρησκεία συνδέονται μετ' ἀλλήλων ἀναποσπᾶστως, διότι καὶ ἡ ἀληθῆς παιδεία ἐπιδιώκει τὸν σκοπὸν, ὃν καὶ ἡ θρησκεία ἐπιδιώκει, ἥτοι τὴν ἠθικοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου.

Οὕτω συνετελέσθη πλήρης ὁ διὰ τοῦ εἰδικοῦ προγράμματος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου ὁρισθεὶς κύκλος τῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ λήξαντος μηνὸς Ἰανουαρίου.

Καταχωρίζομεν δ' ὧδε τὸ πρόγραμμα τῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ ἔτους τούτου πρὸς γνῶσιν τῶν ἀπανταχοῦ ἐταίρων.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ.

Τὰ δημόσια ἀναγνώσματα τοῦ ἔτους τούτου (I' τοῦ Συλλόγου)
ὁρίζονται ὡς ἑξῆς :

* Ἐναρξίς αὐτῶν πῆ 9 Ἰαν. ἑ. ἑ. ἡμέρα Κυριακῆ καὶ ὠρα 10 ἡ τῆς ἐσπέρας.

- 9 Ἰανουαρίου ὁ κ. Σ ΚΟΛΙΑΤΣΟΣ (Ἀρχιμανδρ.) Περὶ τῆς τοῦ λαοῦ παιδείας.
15 " ὁ κ. ΔΡ. ΣΙΑΘΑΚΗΣ Περὶ τῆς ἐν Γερμανίᾳ τελευταίας τῶν διδασκάλων συνελεύσεως.
22 " ὁ κ. Ι. ΜΑΡΤΙΝΟΣ (Πρεσβύτερος) Περὶ τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης σοφίας.
30 " ὁ κ. ΙΓΝ. ΜΟΣΧΑΚΗΣ Λόγον ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Συλλόγου.
1 Φεβρουαρίου ὁ κ. Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ Περὶ τῆς μουσικῆς τῶν δημοτικῶν φωνημάτων μετὰ χοροῦ παιδῶν.
5 " ὁ κ. ΧΑΡ. ΠΟΥΛΙΟΣ Περὶ τοῦ σχολείου ἐν σχέσει πρὸς τὴν πολιτείαν, τὴν ἐκκλησίαν, τὴν κοινότητα καὶ περὶ διδασκάλου.
12 " ὁ κ. ΧΡ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς παιδαγωγικῆς διδασκαλίας.
5 Μαρτίου ὁ κ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Ἐγκέφαλος καὶ ψυχὴ, ἥτοι φυσιο-λογικαὶ ἔρευναι καὶ θεωρίαι περὶ τῆς φύσεως καὶ οὐσίας τῶν ψυχικῶν δυνάμεων.
16 " ὁ κ. ΧΡ. ΜΑΝΤΖΑΚΟΣ Περὶ τῆς χρησιμότητος τῆς φιλοσοφίας.
19 " ὁ κ. ΣΗ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ Ἡ ἐκπαίδευσις παρὰ Βυζαντινοίς.
26 " ὁ κ. Ι. ΜΕΣΟΔΩΡΑΣ Περὶ Ἐκκλησίας.
2 Ἀπριλίου ὁ κ. Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Περὶ σεισμῶν.
9 " ὁ κ. ΓΡ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ Οἰκώδικες τῶν ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου.
22 " ὁ κ. ΔΗΜ. ΚΟΝΔΥΛΗΣ Περὶ τῆς λέξεως «δικός».
30 " ὁ κ. Ι. ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ Τίνα τὰ αἰτία, δι' ἧς χωλῶνται τὰ αἴθε μέσης παιδείας.
7 Μαΐου ὁ κ. Ν. Α. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ Περὶ Λοκρῶν.
14 " ὁ κ. Α. Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ Ἐκ τοῦ δράματος Ὀδυσσεὺς Ἀνδρότσου.
21 " ὁ κ. Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Περὶ τῆς Ἰσοθαγορείου ἐταιρίας ἢ συστήματος.
28 " ὁ κ. Ι. Γ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ Τὰ κατὰ τοὺς γάμους νεοελληνικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα παρ' Ἀλαγωνίαις.

* Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἀναγνώσματα, ἅτινα θέλουσι κανονισθῆ δι' εἰδικῶν προκηρύξεων καθ' ὁρισθησομένης ἡμέρας

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Ἰανουαρίου 1883.

Ὁ Πρόεδρος

Ν. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Γ. Γ. ΔΕΡΒΟΣ.

Ἐν δὲ ταῖς εἰδικαῖς συνελεύσεσιν ἐπερατώθησαν αἱ ἐπὶ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ Α'. ζήτηματος, ἥτοι τῆς θρησκευτικῆς τῶν νέων μορφώσεως συζητήσεις, ἐξακολουθήσασαι τακτικῶς ἀπὸ τῆς 14 Νοεμβρίου καὶ λήξασαι τῇ 26 Ἰανουαρίου. Ἐν δὲ ταῖς κατόπιν γενησομέναις εἰδ. συνελεύσεσι θέλουσιν ἀσχοληθῆ οἱ ἑταῖροι ἐπὶ τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ Α'. ζήτηματος ἥτοι τῆς ἠθικῆς καὶ ἐθνικῆς μορφώσεως τῶν νέων.

Σχετικῶς ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἔπεμψε καὶ ὁ ἐν Χίῳ ἑταῖρος Γ. Ρεβελῆς διατριβὴν, ἥτις ἀναγνωσθήσεται ἐν προσεχεῖ συνελεύσει τῶν ἐπαίρων καὶ δημοσιευθήσεται διὰ τοῦ «Πλάτωνος» ἐν τῆς πρακτικῆς.

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἐν ταῖς τεταγμέναις συνεδριάσεσι συνεληθὲν ἀσχολήθη εἰς τὰ τῆς ἐν γένει διοικήσεως τοῦ Συλλόγου, καὶ εἰς τὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Πλάτωνος», κατέστησε δὲ εἰς τινὰς πόλεις Ἀνταποκριτὰς τοῦ Συλλόγου, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς συνελεύσεως τῶν ἑταίρων, πρὸς εἰσπραξίαν τῶν πολλῶν καθυστερουμένων ἀπὸ παρελθόντων ἐτῶν συνδρομῶν τοῦ τε Συλλόγου καὶ τοῦ Πλάτωνος, διὰ δὲ προσηκούσης ἐνεργείας παρὰ τῷ φιλομούσῳ Ὑπουργῷ τῆς Παιδείας κ. Κωνσταντίνῳ Δομβάρδῳ ἐπέτυχεν, ἵνα ἐκδοθῆ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου ἐγκύκλιος πρὸς πάντας τοὺς διδάσκοντας παντὸς βαθμοῦ, δι' ἧς παροτρύνονται οὗτοι νὰ ἐγγραφῶσιν ἑταῖροι τοῦ Συλλόγου, ὡς τὰ μάλιστα ὠφελίμου τῇ τε παιδείᾳ καὶ τῆς λειτουργοῦς αὐτῆς. Ἔχει δ' ἡ ἐγκύκλιος οὕτω:

Ἀριθ. Πρωτ. 11082.

Περίληψις.

Διεκπ.

Περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τοὺς γυμνασιάρχας, διευθυντὰς διδασκαλειῶν, καθηγητὰς, σχολάρχας, ἐλληνοδιδασκίλους καὶ δημοδιδασκάλους.

Συνέστη, ὡς γνωστὸν ὑμῖν, ἀπὸ δεκαετίας ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικὸς διδασκαλικὸς Σύλλογος, σκοπῶν τὴν βελτίωσιν τῆς μέσης καὶ κατωτέρας παιδείας καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν ταύτης λειτουργῶν ἀπὸ τετραετίας δ' ἐκδίδει μηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα, τὸν «Πλάτωνα», οὗ τινος ἡ ὕλη εἶναι ὠφελίμος παντὶ μὲν φιλομαθεῖ μάλιστα δὲ ὑμῖν τοῖς ἐπαγγελλομένοις τὸ ὑψηλὸν τοῦ διδασκάλου ἔργον.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πραγματώσις τῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν ὠφελειῶν, ὡς ἀξιοπαίνως προτίθεται ὁ εἰρημένος Σύλλογος καὶ τὰς ὁποίας πολλάκις πολλαχῶς ἐπεδείξατο ἐξήρτηται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τῆς ὑμετέρας συνδρομῆς, συνιστῶμεν ὑμῖν ἵνα παράσχητε αὐτῷ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἡμῶν συνδρομὴν, ἥτις ἀναμφιλέκτως θέλει συντελέσει εἰς μείζονα ἐπιτυχίαν τοῦ ἐθνωφελοῦς αὐτοῦ σκοποῦ, καθ' ὅσον δὲν θὰ δυνήθῃ ὁ Σύλλογος νὰ περάνῃ τὴν ὑψηλὴν ἀποστολήν του, ἂν μὴ τύχῃ τῆς συνδρομῆς τῶν ἀπανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ διδασκάλων, καθήκον ἐχόντων καὶ εἰς τὸν Σύλλογον τὴν ἑαυτῶν συνδρομὴν νὰ παράσχωσι καὶ διὰ τῆς ἐγγραφῆς νέων συνδρομητῶν τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ ὑλικῶς νὰ βοηθήσωσιν.

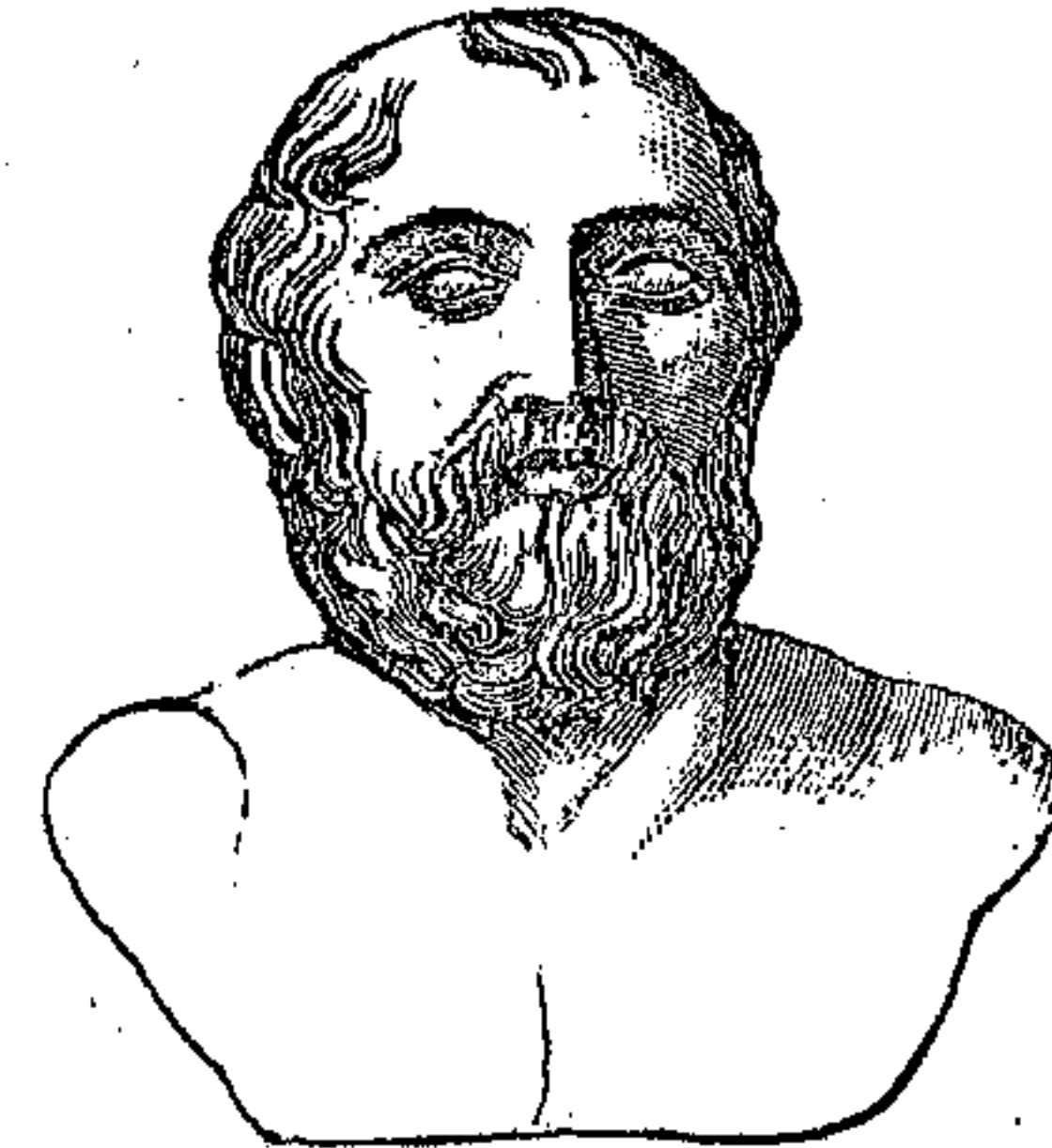
Ἐν Ἀθήναις, τὴν 15 Δεκεμβρίου 1882.

Ὁ Ὑπουργὸς
Κ. ΔΟΜΒΑΡΟΣ.

Σ. Μ. Παρίσης.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

Καὶ ἄλλος τῶν Μουσῶν θεράπων ὑπὲρ τῆς διαπλάσεως καὶ διανοητικῆς μορφώσεως τῶν νέων μοχθήσας, ὁ ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας Καθηγητῆς καὶ ἑταῖρος τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ΜΙΧΑΗΛ ΓΚΙΟΛΜΑΣ ἀπέλιπε ἐσχάτως τὸ ζῆν, νέος τὴν ἡλικίαν, πάσχων ὑπὸ νοσήματος ἀνιάτου. Οὐ μόνον δὲ Καθηγητῆς δοκιμώτατος, ὡς οἱ τὰ κατ' αὐτὸν καλῶς γινώσκοντες ἀνομολογοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἐκδότης κράτιστος συγγραφέων ἀπεδείχθη, ὡς ἔστι γινῶναι ἐκ τῶν ὑπὸ τούτου ἐκδομένων ὀλίγων ἔργων ἥτοι τοῦ βίου Ἀγίδος καὶ Κλεομένου τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ ὑπὲρ τοῦ Μανιλλίου νόμου λόγου τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ ὑπὲρ Ἀρχίου τοῦ ποιητοῦ· ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν περὶ ἀγωγῆς τῶν νέων ἐν τῷ ἡμετέρῳ «Πλάτωνι» καταχωρισθεῖσάν διατριβῶν του. Εἶχε δ' ἐτοίμους πρὸς ἔκδοσιν, ὡς ἐγνώσθη, πολλάς ἐπιστολάς τοῦ Κικέρωνος μετὰ εἰσαγωγῆς ἱστορικῆς τὸν Α' καὶ Β' φιλιππικῶν τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως καὶ τινὰς τοῦ Πλουτάρχου, ἀλλ' ὁ θάνατος προλαβὼν ἐστέρησε τὴν Ἑλληνικὴν νεότητα τοσούτῳ φιλοπόνου καὶ χρηστοῦ διδασκάλου.

Π Λ Α Τ Ω Ν

ΤΟΜΟΣ Η'

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1888

ΤΕΥΧΟΣ Δ'.

ΑΝΑΓΩΓΗ

ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ

ΕΙΣ ΕΝ ΑΡΧΙΚΟΝ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΝ ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΟΝ

ΥΠΟ

ΔΙΟΜΗΔΟΥΣ Ν. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΥ

Διδάκτορος τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν

Τὰ αἰσθητήρια ὄργανα δὲν γνωρίζουσιν ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ἀμέσως αὐτὰς τὰς ποιότητας τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων. Τὰ αἰσθητήρια ὄργανα δὲν εἶνε θυρίδες, δι' ὧν ὁ ἐξωτερικὸς

κόσμος εισέρχεται τρόπον τινά ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ζώου καὶ ἐμφανίζεται ἐν αὐτῇ ἀπαράλλακτα, ὅπως ἔχει καθ' ἑαυτόν. Διὰ τῶν αἰσθήσεων λαμβάνει τὸ ζῶον ἄμεσον εἶδησιν μόνον ἐσωτερικῶν ἀλλοιώσεων καὶ καταστάσεων, ἃς αἰσθήματα ὀνομάζομεν καὶ αἵτινες προκαλοῦνται διὰ τῶν ἐξερεισμῶν τῶν αἰσθητηρίων νεύρων, οὓς ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἔξω κόσμου παράγει εἰς αὐτά. Φῶς ἄρα, χρώματα, ἤχοι, ὀσμαί, χυμοὶ καὶ τὰ λοιπὰ αἰσθήματα δὲν ὑπάρχουσιν ἔξω καθ' ἑαυτά, ὅπως ἡμεῖς ἀντιλαμβανόμεθα αὐτῶν, ὡς ποιότητες τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων· ταῦτα πάντα εἶναι αἰσθήματα, εἶναι ἐσωτερικαὶ καταστάσεις καὶ μεταβολαὶ προκαλούμεναι ἐν ἡμῖν διὰ τῆς ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων νεύρων μηχανικῆς ἐπίδρασεως τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων. Τὸ ὀπτικὸν νεῦρον ἐρεθίζεται ὑπὸ τῶν κυμάνσεων τοῦ αἰθέρος· οἱ ἐρεθισμοὶ αὐτοὶ μεταβιβαζόμενοι εἰς τὰ κεντρικὰ νευρικὰ ὄργανα μεταβάλλονται ἐκεῖ εἰς αἰσθήματα φωτὸς καὶ χρωμάτων. Οὕτω καὶ οἱ ἐρεθισμοί, οὓς δέχεται τὸ ἀκουστικὸν νεῦρον ἐκ τῆς ἐπ' αὐτοῦ μηχανικῆς δράσεως τῶν κυμάνσεων τοῦ ἀέρος μεταβιβαζόμενοι εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἢ εἰς τὰ ἀνάλογα κεντρικὰ νευρικὰ ὄργανα ἄλλων ζώων, μεταβάλλονται ἐκεῖ εἰς αἰσθήματα ἤχων. Ὅμοίως καὶ οἱ ἐξερεισμοὶ τῶν λοιπῶν αἰσθητηρίων νεύρων μεταβιβαζόμενοι εἰς τὰ νευρικὰ κέντρα μεταβάλλονται ἐκεῖ εἰς τὰ ἀντίστοιχα αἰσθήματα.

Αἱ ἰδιάζουσαι ἐσωτερικαὶ ἀλλοιώσεις, ἧτοι ἐν ἄλλοις λόγοις τὰ ἰδιάζοντα αἰσθήματα, ἅτινα ἕκαστον αἰσθητήριον ὄργανον ἐξερειζόμενον προκαλεῖ ἐν ἡμῖν τε καὶ τοῖς λοιποῖς ζώοις, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν εἶνε διατεταγμένα τὰ δύο πέρατα αὐτοῦ ἧτοι τὸ κεντρικὸν ἢ ἐγκεφαλικὸν καὶ τὸ περιφερειακὸν ἧτοι τὸ αἰσθητήριον ὄργανον. Τὸ ὀπτικὸν π. χ. νεῦρον ἐξερειζόμενον παράγει ἐν ἡμῖν τὸ ἐξιδιάζον αὐτῷ αἰσθημα φωτὸς καὶ χρωμάτων οὐχὶ δι' ἄλλον τινα λόγον, οὐχὶ διότι αὐτὸ διαφέρει τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν σύστασιν τῶν λοιπῶν αἰσθητηρίων νεύρων, (διότι καὶ ἡ αὐστηροτέρα μικροσκοπικὴ ἐξέτασις αὐτοῦ οὐδεμίαν δεικνύει διαφορὰν περὶ τὴν μορφολογικὴν κατασκευὴν πρὸς τὰ λοιπὰ νεῦρα) ἀλλὰ διότι πρῶτον ἢ περιφερειακῆ ἐφά-

πλώσις αὐτοῦ, ἧτοι ὁ ἀμφιβληστροειδῆς χιτῶν εἶνε οὕτως ἰδιαζόντως κατεσκευασμένος, ὥστε οὐ μόνον νὰ δέχεται, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξερειζήται ὑπὸ τῶν ταχυτέρων κυμάνσεων τοῦ αἰθέρος καὶ δεύτερον διότι τὸ κεντρικὸν ἢ ἐγκεφαλικὸν πέρασ αὐτοῦ, ἢ κάλλιον εἶπειν, τὸ μέρος τοῦ ἐγκεφάλου, ἐξ οὗ λαμβάνει τὴν ἀρχὴν τοῦ ὀπτικῶν νεῦρον, εἶνε οὕτω πως ἰδιαζόντως κατεσκευασμένον καὶ συντεθειμένον, ὥστε ἅμα φθάσῃ ἐκεῖ ὁ ἐρεθισμὸς μεταβάλλεται μόνον εἰς αἰσθημα φωτὸς καὶ χρωμάτων. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὸ ἀκουστικὸν νεῦρον ἐρεθιζόμενον παράγει μόνον αἰσθήματα ἤχων, τὸ ὀσφρητικὸν ὀσμῶν, τὸ γευστικὸν χυμῶν κ.λ.π.

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον, πόσον μεγάλη θὰ ἦνε ἡ πλάνη, ἂν νομίζη τις, ὅτι τοῦ αὐτοῦ εἴδους αἰσθητήριον ὄργανον παρ' ἅπασιν τοῖς ζώοις τὸ αὐτὸ εἶδος αἰσθημάτων ἐξεγείρει ἐρεθιζόμενον· ἐν ἄλλοις λόγοις, ἂν τις ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ αἰσθημάτων, ἅτινα παράγονται ἐν ἑαυτῷ διὰ τοῦ ἐρεθισμοῦ ὀρισμένου τινὸς αἰσθητηρίου, θελήσῃ νὰ εἰκάσῃ τὴν ταυτότητα τῶν αἰσθημάτων, ἅτινα παράγει τὸ αὐτὸ αἰσθητήριον ὄργανον παρ' ἄλλοις ζώοις διαφόρῳ τύπῳ ἀνήκουσι. Ἡ τοιαύτη μεταφορὰ τῶν ἰδίων ἡμῶν αἰσθημάτων εἰς ἄλλα κατ' ἄλλον τύπον ὀργανωμένα ζῶα ἠθέλην εἶσθαι λίαν παράβολος. Ὅπως ὅμοιοι ἐξωτερικοὶ ἐρεθισμοὶ ὁμοίας ἐσωτερικῆς μεταβολῆς, ἧτοι αἰσθήματα ἐν διαφόροις ζώοις παράγωσι, πρέπει τὰ τε ἀντιστοιχοῦντα αἰσθητήρια ὄργανα καὶ τὰ κεντρικὰ ἧτοι ἐγκεφαλικά πέρατα τῶν νεύρων νὰ ᾧσιν ὁμοίως κατεσκευασμένα. Ἄλλ' ἡ συγκριτικὴ ἀνατομία διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι τὰ τε αἰσθητήρια ὄργανα καὶ τὸ κεντρικὸν νευρικὸν σύστημα εἶνε διαφόρως κατεσκευασμένα παρὰ τοῖς διαφόροις ζώοις, ἡ δὲ τοιαύτη διαφορὰ εἶνε τόσῳ μεγαλειτέρα, ὅσω μεμακρυσμέναι εἶνε ἀπ' ἀλλήλων αἱ διάφοροι βαθμίδες τῆς ζωϊκῆς κλίμακος. Ἄν λοιπὸν τις ἀναλογισθῇ, ὅτι ἡ κατασκευὴ τοῦ οὕτω ὀνομαζομένου ἀκουστικοῦ ὄργανου ἑνὸς ἐντόμου, μιᾶς μεδούσης, ἑνὸς μαλακίου κ.λ.π. ἀφ' ἑνός, καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ ὄργανου αὐτῶν ἀφ' ἑτέρου, εἶνε βασίμως διάφορος πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν ἀντιστοίχων ὄργάνων ἑνὸς ἐνσπονδόλου ζώου, δύ-

ναται μετὰ πλήρους βεβαιότητος νὰ συμπεράνη, ὅτι αἱ κυμάνσεις τοῦ ἀέρος, αἵτινες ἐρεθίζουσαι τὸ ἡμέτερον ἀκουστικὸν ὄργανον παράγουσιν ἐν ἡμῖν ποιά τινα αἰσθήματα, αἵτινα ἤχους ὀνομάζομεν, ἐρεθίζουσαι τὸ ἀκουστικὸν ὄργανον τῶν μνησθέντων ζώων διεγείρουσιν ἐν αὐτοῖς αἰσθήματα ἄλλης φύσεως, ἄλλης ποιότητος, ὅπως ἀγνωστα ἡμῖν, περὶ ὧν οὐδὲ νύξιν ἔχομεν. Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν καὶ περὶ τῆς φύσεως τῶν αἰσθημάτων, αἵτινα παράγουσι τὰ λοιπὰ αἰσθητήρια ὄργανα ἐν τοῖς διάφοροις ζώοις.

Τούτων οὕτως ἐχόντων δὲν θὰ μᾶς ἐκπλήξῃ βεβαίως τὸ γεγονός, ὅτι ἡ φύσις δὲν περιώρισεν τὴν περὶ τὰς αἰσθήσεις ποικιλίαν τῆς εἰς τὰς πέντε αἰσθήσεις, δι' ὧν αὕτη ἔχει προικίσει τὸν ἄνθρωπον. Ἐνῶ, ὡς γνωστόν, ἐν τῷ ἀνθρώπῳ αἱ αἰσθήσεις εἶνε πέντε, ἀπαντῶσιν, ἐν τούτοις παρὰ πολλοῖς ζώοις πρὸς ταύταις αἰσθητήρια ὄργανα ὅπως ἰδιαζούσης κατασκευῆς, περὶ τῆς λειτουργίας τῶν ὁποίων οὐδὲν γινώσκομεν. Ταῦτα εἶνε ὄργανα τρόπον τινὰ ἐβδόμης ἢ ὀγδόης αἰσθήσεως, αἵτινα παράγουσιν ἐρεθιζόμενα αἰσθήματα ὅπως ἀγνώστου ἡμῖν φύσεως, αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα οὐδὲν τῶν αἰσθητηρίων ἡμῶν δύναται νὰ ἐξεγείρῃ. Τοιαῦτα ὄργανα εἶνε π. χ. αἱ μικροσκοπικαὶ κυπελιοειδεῖς συσκευαὶ ἐν τῷ δέρματι πολλῶν σκωλήκων, εἰς ἃς ἐφαπλοῦνται καὶ καταλήγουσιν νεῦρα τοῦ δέρματος, ὑποδόρεια, βραχέα καὶ πρὸς τὰ ἔξω ἐκβαλλόντα κυστίδια καὶ ὑποδόραιοι σωλήνες, ὅτε μὲν διακλαδιζόμενοι, ὅτε δὲ οὐχί, παρὰ πολλοῖς ἰχθύσι. Τὰ τε σακκίδια ταῦτα καὶ οἱ σωλήνες φέρουσι πληθὺν νεύρων ἀποληγόντων εἰς κυπελιοειδεῖς, συχνότατα δὲ περονοειδεῖς (κομβιοειδεῖς) συσκευάς, αἵτινες συνίστανται ἐκ συγκεκολλημένων ἀλλήλοις πολυαρίθμων ἐπιμήκων κυψελιδίων. Δυνατὸν τὰ παράδοξα ταῦτα αἰσθητήρια ὄργανα νὰ γνωρίζωσι τοῖς ὑδροβίοις τούτοις ζώοις μερικὰς καταστάσεις τοῦ ὕδατος, περὶ ὧν ἡμεῖς οὐδὲν γινώσκομεν.

Εἰς ἄλλας πάλιν περιστάσεις ἐκ τῶν ἰδιαζουσῶν ἐνεργειῶν μερικῶν ζώων, αἵτινες ἐνεργεῖαι δὲν δύνανται νὰ ἐκτελεσθῶσι διὰ τῶν ἡμετέρων αἰσθητηρίων ὀργάνων συμπεραίνομεν τὴν ὑπαρ-

ξιν αἰσθητηρίων ὀργάνων ἀγνώστων, ἡμῖν. Γνωστὴ εἶνε π. χ. ἡ δύναμις πολλῶν ζώων διαφόρων τάξεων καὶ τύπων τοῦ προαισθάνεσθαι τὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ, προτοῦ ἀκόμη τὰ ἡμέτερα ἐπιστημονικὰ μετεωρολογικὰ ὄργανα μᾶς εἰδοποιήσωσι περὶ τούτου. Ἡ μεταβολὴ τῆς καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαίρας προκαλεῖ παρὰ τοῖς ζώοις τούτοις τὴν ἐξέγερσιν μερικῶν διαθέσεων εὐαρέστων ἢ δυσαρέστων παντοιοτρόπως ἐκδηλουμένων· οὕτω π. χ. τὴν ἐσπέρην πρὸ τῆς ἐπελευσομένης φαιδρᾶς ἡμέρας περιίπτανται πολλὰ εἶδη κανθάρων βομβοῦντα θορυβῶδῶς. Αἱ ἀράχνη διαρκοῦντος ὠραίου καιροῦ αὐξάνουσι τὰ ἀράχνια τῶν ἱστογονοῦσι καὶ νήθουσαι ἐπιμελῶς, τοῦναντίον δέ, ἐπικειμένης βροχῆς, νήθουσι μόνον βραχέα νήματα, ἐργάζονται σπανίως καὶ ἀποσύρονται εἰς τὰς φωλεὰς τῶν. Ἐπικειμένης βροχῆς, διαμένουσιν αἱ μέλισσαι ἐν ταῖς κυψέλαις τῶν, ἢ, ἂν ἐξέλθωσι, δὲν ἀπομακρύνονται πολὺ αὐτῶν. Πολλὰς ὥρας πρὶν ἢ ἐπέλθῃ καταιγὶς γίνονται πολλὰ εἶδη ἰχθύων ἀνήσυχα καὶ ἀνέρχονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος. Ἄλλα πάλιν ζῶα ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει ἀποσύρονται εἰς τὰς κατοικίας τῶν. Ἡ τοιαύτη ἀληθῶς ἐκπλήσσοσα ἡμᾶς προαίσθησις τῆς μεταβολῆς τοῦ καιροῦ παρὰ τοῖς μνημονευθεῖσι ζώοις ἐξηγεῖται εὐκολώτατα διὰ τῆς παραδοχῆς ἰδιαιτέρων αἰσθητηρίων ὀργάνων μικροσκοπικῆς σμικρότητος ὅπως διαφόρων τῶν λοιπῶν γνωστῶν ἡμῖν αἰσθητηρίων καὶ παραγόντων ἰδιάζοντα αἰσθήματα, αἵτινα ἡμεῖς οὔτε γνωρίζομεν, οὔτε νὰ φαντασθῶμεν δυνάμεθα, ἐπειδὴ στερούμεθα ὁμοίων αἰσθητηρίων ὀργάνων. Ἄν ἐπαναλάβωμεν τὸ σκληρότατον πείραμα τοῦ διασήμου ἰταλοῦ φυσιοδίφου Spalanzani, ἥτοι ἂν ἐξορύξωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς νυκτερίδος, καταστρέψωμεν τὸ ὀσφρητικὸν αὐτῆς ὄργανον καὶ ἐμφράξωμεν διὰ βύσματος τὰ ὦτα αὐτῆς καὶ οὕτως ἠκρωτηριασμένην ἀφήσωμεν τὴν θάλαιναν νὰ περιίπταται ἐντὸς δωματίου, ἀπὸ τῶν τοίχων τοῦ ὁποίου εἰσὶν διατεταμένα πληθὺς σχοινίων, θέλομεν ἰδεῖ μετὰ μεγάλης ἐκπλήξεως, ὅτι τὰ ταλαίπωρα ταῦτα ζῶα διέρχονται διὰ τῶν μεσοσχοινίων διαστημάτων χωρὶς παντάπασι νὰ προσκρούωσιν ἐπὶ τῶν σχοινίων. Πῶς

ἐξηγῆται τὸ περίεργον τοῦτο φαινόμενον; διττῶς. Ἡ ὑπάρχει παρὰ τοῖς ζώοις τούτοις ἰδιαίτερόν τι αἰσθητήριον ὄργανον ἀγνώστου ἡμῖν φύσεως, ὅπερ δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ τὰ κατὰ τὸν μνησθέντα τρόπον καταστραφέντα αἰσθητήρια, καὶ οὗ ἢ αἰσθησις ἐνισχύθη μάλιστα μετὰ τὴν φθορὰν τῶν λοιπῶν αἰσθητηρίων, ἢ ἢ αἰσθησις τῆς ἀφῆς καὶ ἐν γένει ἢ δερματικὴ αἰσθησις ἐνισχύθη τοσοῦτω κατὰ ποσόν, ὥστε ἐμφανίζεται ὡς ποιοτικῶς ἰδιαίτερα τις αἰσθησις. Τοῦτο δὲν εἶνε παντάπασι παράδοξον, ἀν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι τὸ δέριμα εἶνε τὸ αἰσθητήριον ὄργανον καὶ τῆς θερμότητος καὶ ὅτι ἢ αἰσθησις τῆς θερμότητος καὶ τοῦ φωτός εἶνε συγγενέσταται αἰσθήσεις, διότι αὕτη δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ κατὰ ποσόν καὶ ἐντασιν παραλλαγὴ ἐκείνης. Ἐνῶ δηλαδή τὸ αἰσθητήριον τῆς θερμότητος ἐρεθίζεται μόνον ὑπὸ βραδυτέρων κυμάνσεων τοῦ αἰθέρος, οἵτινες ἐρεθισμοὶ μεταβιβαζόμενοι εἰς τὸ κεντρικὸν νευρικὸν ὄργανον μεταβάλλονται ἐκεῖ εἰς αἰσθημα θερμότητος, τὸ αἰσθητήριον ὄργανον τοῦ φωτός ἐρεθίζεται ὑπὸ τῶν ταχυτέρων κυμάνσεων τοῦ αὐτοῦ αἰθέρος, οἱ ἐρεθισμοὶ δὲ οὗτοι μεταβάλλονται ἐν τῷ κεντρικῷ νευρικῷ ὄργανῳ εἰς αἰσθηματὰ φωτός καὶ χρωμάτων. Πλεῖστα δὲ ἰδιότητες πολλῶν κατωτέρων ζώων, αἵτινες φαίνονται μυστηριώδεις καὶ ἀκατάληπτοι εἰς τὸν μὴ ἀκριβῆ γνώστην τῶν τῆς φύσεως καὶ αἵτινες διὰ τοῦτο ὀνομάζονται ὑπ' αὐτοῦ αἰνιγματώδη ἐνστιγκτα, ἐξηγοῦνται εὐχερέστατα διὰ τῆς παραδοχῆς ἰδιαιτέρων αἰσθητηρίων ὀργάνων.

Τὰ ὀλίγα ταῦτα γεγονότα ἐκ τῶν πολλῶν, ἅτινα ἠδυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ ἀπαριθμήσωμεν, δεικνύουσιν, ὅτι ἢ ποικιλία τῶν αἰσθησεων δὲν ἐξηγητήθη εἰς τὰς πέντε αἰσθήσεις, ἃς κέκτηται ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ πλεῖστα τῶν θηλαστικῶν, ἀλλ' ὅτι ἢ φύσις ἔχει προικίσει πληθὺν ἄλλων ζωικῶν ὄντων μὲ αἰσθήσεις ἰδιαίτερας φύσεως, αἵτινες γνωρίζουσιν αὐτοῖς ἰδιότητος καὶ καταστάσεις τῶν σωμάτων, ἃς ὁ ἄνθρωπος δὲν γινώσκει διὰ τοῦτ' αὐτό, ὅτι στερεῖται τῶν πρὸς τοῦτο ἰδιαζόντων αἰσθητηρίων ὀργάνων. Πρώτη αἰτία τοῦ πεπερασμένου τοῦ ἀνθρωπίνου γνωστικοῦ εἶναι τὸ μὲν, ὅτι τοῦτο δὲν δύναται νὰ γινώσκη τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων, τὸ δὲ

ὅτι αἱ αἰσθήσεις δὲν γνωρίζουσιν αὐτῷ τὰς ποιότητας τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων ἀμέσως, ἀλλ' ἐμμέσως, ἢτοι διὰ τῶν ἐσωτερικῶν ἀλλοιώσεων, ἢτοι αἰσθημάτων, ἅτινα ἐξεγείρει ἐν αὐτῷ ἢ ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων μηχανικὴ ἐπίδρασις τοῦ ἐξω κόσμου· δευτέρα δὲ αἰτία εἶναι ὁ περιορισμένος ἀριθμὸς τῶν αἰσθησεων του, οὗ ἔνεκα τινὰς μόνον τῶν ποιοτήτων τῶν φυσικῶν σωμάτων γινώσκει, μεγάλην δὲ πληθὺν αὐτῶν ἀγνοεῖ, διότι ἢ φύσις ἐστέρησεν αὐτὸ τῶν πρὸς τοῦτο ἰδιαζόντων αἰσθητηρίων ὀργάνων.

Συλλήβδην λέγομεν, ὅτι ἄπειροι εἶναι αἱ ποιότητες τῶν αἰσθημάτων, ἅτινα ἐμφανίζονται ἐν τῇ ψυχικῇ ζωῇ τοῦ ζωικοῦ βασιλείου, ὅτι τὰ αἰσθηματὰ, ἅτινα ἐξεγείρουσι τὰ αἰσθητήρια τοῦ ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ, ἔχουσιν ὁμοιότητα μόνον πρὸς τὰ αἰσθηματὰ, ἅτινα ἐξεγείρουσι τὰ αὐτὰ αἰσθητήρια τῶν συγγενῶν αὐτῷ ζώων, οὐδαμῶς ὅμως πρὸς τὰ αἰσθηματὰ, ἅτινα παράγουσι τὰ ὁμοειδῆ αἰσθητήρια ζώων εἰς ἀπομακρυσμένα συστήματα ἀνηκόντων. Τὰ αἰσθηματὰ, ἅτινα παράγουσι τὰ αὐτὰ ἢ τὰ ὁμοειδῆ αἰσθητήρια παρὰ διαφόροις ζώοις, εἶναι τόσῳ διάφορα πρὸς ἀλλήλα, ὅσῳ ἀφίστανται ἀπ' ἀλλήλων οἱ κλάδοι, εἰς οὓς τὰ ζῶα ταῦτα ἀνήκουσι. Παρ' ἐκάστῳ τέλος τῶν διαφόρων τύπων τοῦ ζωικοῦ βασιλείου παράγονται διὰ τῶν ὁμοειδῶν αἰσθητηρίων αἰσθηματὰ ὅλως ἰδιαίτερας φύσεως, ὅλως διαφόρου ποιότητος. Ἡ ἄπειρος αὕτη ποικιλία τῶν αἰσθημάτων ἐν τῷ ζωικῷ κόσμῳ προέρχεται ἐκ τῆς ὅλως διαφόρου κατασκευῆς τῶν τε ὁμοειδῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων καὶ τῶν νευρικῶν κέντρων, ἐξ ὧν τὰ αἰσθητήρια νεῦρα λαμβάνουσι τὴν ἀρχὴν των καὶ δεύτερον ἐκ τῆς παρὰ πολλαῖς τάξεσι ζώων ὑπάρξεως ἰδιαιτέρων αἰσθητηρίων ὀργάνων οἷον εἰς ἐβδόμης ἢ ὀγδόης καὶ οὕτω καθεξῆς αἰσθησεως, γνωρίζουσης αὐτοῖς ἰδιαίτερας ποιότητος τῶν σωμάτων.

Ἄλλ' ὅσῳ μεγάλη καὶ ἂν εἶναι ἢ περὶ τὴν κατασκευὴν καὶ ὀργανοσύντασιν τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων ἐν τῷ ζωικῷ κόσμῳ ποικιλία, ὅμως πάντα ταῦτα δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ διάφοροι τροποποιήσεις ἐνὸς γενικοῦ αἰσθητηρίου ὀργάνου ἢτοι τοῦ δέρματος. Τὸ ἐξωτερικὸν περικάλυμμα πάντων τῶν ζώων, ἢτοι τὸ δέριμα, καὶ τὰ εἰς τοῦτο

ἀπολήγοντα νεῦρα εἶναι ἡ πηγὴ, ἐξ ἧς λαμβάνουσι τὴν ἀρχὴν τῶν πάντα τὰ λοιπὰ αἰσθητήρια, ἡ δὲ ἄπειρος ποικιλία τῶν αἰσθήσεων δὲν εἶναι ἡ ἄπειροι τροποποιήσεις καὶ μεταβολαὶ τῆς γενικῆς ἢτοι δερματικῆς αἰσθήσεως.

Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἀπόδειξιν τοῦ θέματος τούτου ὑπομιμνήσκωμεν, ὅτι σύμπασα ἡ ἐνέργεια παντὸς ζωικοῦ ὀργάνου, ἐπομένως καὶ τῶν αἰσθητηρίων, δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ τὸ ἄθροισμα τῶν καθ' ἕκαστον ἐνεργειῶν τῶν συνιστώντων αὐτὸ κυψελιδίων. Τὸ σπουδαιότατον ὅθεν συστατικὸν ἐκάστου αἰσθητηρίου ὀργάνου εἶνε τὰ αἰσθητικὰ κυψελίδια, ἅτινα (πρὸς τῷ κεντρικῷ ἢ ἐγκεφαλικῷ πέρατι τοῦ αἰσθητηρίου νεύρου) παράγουσι τὰ διάφορα εἶδη τῶν αἰσθήσεων, ἢτοι τὰ ὀπτικά κυψελίδια (τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος), τὰ ἀκουστικά κυψελίδια (ὄργανον τοῦ Corti) τὰ γευστικά, τὰ ὄσφραντικά καὶ οὕτω καθεξῆς, τὰ ὁποῖα δεχόμενα τὰς ἐξωτερικὰς μηχανικὰς ἐπιδράσεις καὶ τροποποιοῦντα αὐτὰς κατ' ἄγνωστον ἡμῖν τρόπον μεταδίδουσιν ἔπειτα ταύτας εἰς τὰ εἰς αὐτὰ (κυψελίδια) ἀπολήγοντα νεῦρα. Ἄν λοιπὸν εἶνε ἀληθές, ὅπερ πρόκειται ν' ἀποδείξωμεν, ὅτι τὰ διάφορα αἰσθητήρια ὄργανα παντὸς τοῦ ζωικοῦ βασιλείου εἶναι διαφοροτρόπως μεταβληθέντα καὶ μεταμορφωθέντα μέρη τοῦ ἐξωτερικοῦ ζωικοῦ περικαλύμματος, ἢτοι τοῦ δέρματος, τότε πρέπει καὶ τὰ μνησθέντα αἰσθητικὰ κυψελίδια νὰ ἦνε ποικιλοτρόπως μεταμορφωθέντα καὶ τροποποιηθέντα δερματικὰ κυψελίδια. Πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ θέματος ἡμῶν τούτου δύο θὰ λάβωμεν βοηθοὺς, πρῶτον τὴν ἐμβρυολογίαν καὶ εἶτα τὴν συγκριτικὴν ἀνατομίαν.

Ἡ ἐμβρυολογία διδάσκει, ὅτι ἅπαντα τὰ αἰσθητήρια ὄργανα ἐν παντὶ τῷ ζωικῷ βασιλείῳ λαμβάνουσι τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκ τοῦ δέρματος. Ἐξετάζοντες ἔμβρυον πτηνοῦ κατὰ τὴν τρίτην ἢ τετάρτην ἡμέραν τῆς ἐπάσεως παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ πρώτη καταβολὴ τοῦ τε ὠτός καὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τῆς ρινός παρίστανται ἐν σχήματι ἐνὸς ἀπλοῦ βοθρίου τοῦ ἐξωτερικοῦ δέρματος. Τὰ βοθρία ταῦτα γινόμενα βαθύτερα εἰσέρχονται εἰς τὰ ἔνδον τοῦ σώματος καὶ γίνονται ἀφετηρία πρὸς σχηματισμὸν τῶν διαφόρων αἰσθη-

τηρίων ὀργάνων, τῶν ἐπιστρωννύοντων τὰ βοθρία κυψελιδίων μεταμορφουμένων βαθμηδὸν εἰς τὰ ἰδιάζοντα ἐκάστῳ αἰσθητηρίῳ αἰσθητικὰ κυψελίδια.

Παρακολουθοῦντες τὰ καθ' ἕκαστον στάδια τῆς ἐμβρυολογικῆς ἀναπτύξεως τῶν δύο κατωτέρων χημικῶν αἰσθητηρίων, τοῦ τῆς γεύσεως καὶ τῆς ὄσφρήσεως, παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ τε ρινικὴ κοιλία καὶ ἡ κοιλία τοῦ στόματος μετὰ τῆς γλώσσης λαμβάνουσι τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ δέρματος βαθυνομένου αὐτοῦ πρὸς τὰ ἔσω. Τοῦ βαθύσματος τούτου γινομένου βαθμηδὸν μεγαλειτέρου, παράγονται οἱ κοιλίαι τῆς ρινός καὶ τοῦ στόματος, ἡ δὲ ἐξωτερικὴ ἐπιδερμὶς εἰσελθοῦσα εἰς τὰς κοιλίας ταύτας μεταβάλλεται εἰς τὰς βλεννομεμβράνας αὐτῶν καὶ τῆς γλώσσης. Προϊούσης τῆς ἀναπτύξεως, τὰ ἐπιθηλιακὰ κυψελίδια τὰ ἐπιστρωννύοντα τὰς βλεννομεμβράνας ταύτας μεταβάλλονται εἰς τὰ ἰδιάζοντα γευστικά καὶ ὄσφρητικά κυψελίδια· ὡς γνωστόν, τὰ γευστικά κυψελίδια παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς λοιποῖς θηλαστικοῖς εἶνε ἐπιμήκη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ῥαβδιοειδῆ συγκολλημένα ἀλλήλοις κατὰ τρόπον, ὥστε ἀποτελεῖται ἄθροισμά τι τοιούτων ἔχον κυψελιοειδὲς ἢ κρομμυοειδὲς σχῆμα. Τὰ κυπέλια ἢ οἱ βολβίσκοι οὗτοι εἰσὶ διεσπαρμένοι ἐπὶ τῆς γλώσσης, εἰς ἕκαστον δὲ τούτων εἰσέρχεται καὶ διακλαδίζεται κλάδος τοῦ γευστικοῦ νεύρου. Τὰ δὲ ὄσφρητικά κυψελίδια εἰσὶν ἐπίσης λεπτὰ καὶ ἐπιμήκη, ἅτινα κεῖνται καθέτως ἐπὶ τῆς βλεννομεμβράνης τῆς ρινός, καὶ εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων καταλήγει ἐν νημάτιον τοῦ ὄσφρητικοῦ νεύρου. Παρὰ τοῖς ἀμφιβίοις τὸ ἐξωτερικὸν ἄκρον τῶν ὄσφρητικῶν κυψελιδίων φέρει θύσανον λεπτοτάτων νηματοειδῶν προεκβολῶν.

Ὅσα πολυπλόκως καὶ ἂν ἦνε κατεσκευασμένον τὸ ἀκουστικὸν ὄργανον, ὅμως τὸ οὐσιωδέστατον μέρος αὐτοῦ εἶνε τ' ἀκουστικὰ κυψελίδια. Εἰς ταῦτα φέροντα εἰς τὸ ἐξώτερον ἄκρον αὐτῶν λεπτοτάτας τριχοειδεῖς προεκβολὰς ἀπολήγουσιν λεπτότατα νημάτια τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου. Παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς θηλαστικοῖς εἰσὶ τεταγμένα εἰς σειράς καὶ ἀποτελοῦσι τὸ ὄργανον τοῦ

Corti. Ἄλλ' ὁ παρακολουθῶν βῆμα πρὸς βῆμα τὴν ἐμβρυολογικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀκουστικοῦ ὄργάνου θέλει πεισθῆ, ὅτι τ' ἀποτελοῦντα αὐτὸ κυψελίδια ἔχουσι τὴν καταγωγὴν των ἐκ κυψελιδίων τοῦ δέρματος, ἅτινα ἰδιαζόντως μετεμορφώθησαν καὶ μετεβλήθησαν. Ἐπίσης τὸ σπουδαιότατον μέρος τοῦ ὀπτικοῦ ὄργάνου εἶνε ὁ ἀμφιβληστροειδῆς χιτῶν, ὅστις παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς ἀνωτέροις θηλαστικοῖς συνίσταται ἐκ δέκα διαφορῶν στρωμάτων, ὧν τὸ σπουδαιότατον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ὀπτικῶν κυψελιδίων· ταῦτα ὄντα ἐπιμήκη καὶ ραβδιοειδῆ ἔρχονται εἰς συνάφειαν μὲ λεπτότατα νημάτια τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου· παρὰ τοῖς κατωτέροις ζώοις τὰ ὀπτικά ταῦτα κυψελίδια εἶνε ἀπλῶς καὶ ὁμοειδῶς κατεσκευασμένα· παρὰ τοῖς ἀνωτέροις ὅμως διακρίνονται ὑπὸ δύο μορφάς, ὑπὸ τὰ οὕτω καλούμενα βαλάνια καὶ τὰ ραβδία (zæppelien und stabelien): ταῦτα φαίνεται, ὅτι παράγουσι μόνον τὴν αἴσθησιν τοῦ σχήματος τῶν ἀντικειμένων, ἐκεῖνα δὲ τὴν τῶν χρωμάτων αὐτῶν. Διὰ τοῦτο τὰ κατωτέρας τάξεως ζῶα, παρ' οἷς ἅπαντα τὰ νημάτια τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου καταλήγουσι μόνος εἰς τὰ ραβδία, ὁρῶσι τὰ ἔξω ἀντικείμενα ἄχροα, οὐδεμίαν δὲ αἴσθησιν χρωμάτων ἔχουσι. Ἐκεῖνα μόνον τ' ἀνωτέρας τάξεως ζῶα δύνανται νὰ διακρίνωσι χρώματα, ὧν ὁ ἀμφιβληστροειδῆς χιτῶν πρὸς τοῖς ραβδιοειδέσι κυψελιδίοις κέκτηνται καὶ βαλανιοειδῆ. Εἰς τὸν ἀμφιβληστροειδῆ χιτῶνα νυκτερίδων καὶ ἄλλων νυκτοβίων ζῶων εὐρίσκομεν ἢ σπανίως ἢ οὐδαμῶς βαλανιοειδῆ κυψελίδια. Τοῦναντίον ὁ ἀμφιβληστροειδῆς χιτῶν ζῶων, ἅτινα ἔχουσι λίαν ἀνεπτυγμένην τὴν αἴσθησιν τῶν χρωμάτων καὶ ἅτινα λίαν ἀγαπῶσι τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου, κέκτηται πολυάριθμα τοιαῦτα. Ἄλλ' ἂν παρακολουθῶμεν τὴν ἐμβρυολογικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὀπτικοῦ ὄργάνου θέλομεν πεισθῆ ὅτι τὸ σπουδαιότατον μέρος αὐτοῦ, ἦτοι αἱ τὰ αἰσθήματα τοῦ φωτός καὶ τῶν χρωμάτων διενεργοῦσαι βαλανιοειδεῖς καὶ ραβδιοειδεῖς κυψελίδες τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος ἔχουσι τὴν καταγωγὴν των ἐκ κυψελιδίων τοῦ δέρματος.

Ἄλλὰ καὶ ἡ συγκριτικὴ ἀνατομία παρέχει ἡμῖν σαφεστάτην

τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι τὰ αἰσθητήρια ὄργανα, καίτοι ἄπειρος εἶνε ἡ περὶ τὴν κατασκευὴν καὶ σύστασιν αὐτῶν ἐν ταῖς διαφοραῖς βαθμῶσι τῆς ζωϊκῆς κλίμακος ποικιλία, αἱ ποικιλίαι ὅμως αὗται δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ ἄπειρος τροποποίησις τοῦ γενικοῦ αἰσθητηρίου ὄργάνου ἦτοι τοῦ δέρματος.

Πλεῖστοι ἐκ τῶν ἀπλουστάτων ὀργανισμῶν τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, οἷον ἐγχυματογενῆ ζώφια, μονάδες κλπ. ἐκδηλοῦσι διάφορα εἶδη αἰσθήσεων ὑπὸ διαφόρους βαθμοὺς ἀναπτύξεως. Οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν αἰσθάνονται οὐ μόνον τὰς μεταβολὰς τῆς πίεσεως τοῦ περιβάλλοντος αὐτοῦς μέσου, ἀλλὰ καὶ θερμότητα καὶ φῶς. Ἄν ἐκθέσωμεν ἀγγεῖον πλήρες ὕδατος, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι πολλὰ τοιαῦτα πρωτόζωα, πρὸ τοῦ φωτός τοῦ παραθύρου τοῦ δωματίου ἡμῶν οὕτως, ὥστε τὸ ἐν μέρος τοῦ ἀγγείου νὰ ᾔνη ἐστραμμένον πρὸς αὐτό, τὸ δὲ ἕτερον ἀπεστραμμένον, θέλομεν παρατηρήσει μὲ μεγίστην μᾶς ἐκπληξιν, ὅτι τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν διατιθέμενα εὐαρέστως ὑπὸ τῆς προσβολῆς τοῦ φωτός συναθροίζονται πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀγγείου τοῦ προσβαλλομένου ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲ φεύγουσι τὸ φῶς συναθροιζόμενα πρὸς τὸ ἀπεστραμμένον ἀπ' αὐτοῦ μέρος τοῦ ἀγγείου. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν δηλοῦσι καὶ αἴσθησιν ὀσμῆς καὶ γεύσεως, ἐπειδὴ ἐκλέγουσι μετὰ μεγίστης προσοχῆς τὴν τροφήν των. Καίπερ λοιπὸν οἱ μικροσκοπικοὶ οὗτοι ὀργανισμοὶ ἐκδηλοῦσι διάφορα εἶδη αἰσθήσεων ὑπὸ διαφόρους βαθμοὺς, ὅμως μάτην θὰ ἤθελέ τις κοπιᾶσει, ὅπως ἀνεύρη ἐν αὐτοῖς ἰδιαίτερα αἰσθητήρια ὄργανα· τοιοῦτων στεροῦνται παντελῶς, διότι σύμπαν τὸ σῶμα αὐτῶν εἶνε μορφολογικῶς ὁμογενές, εἶνε ὅλη ἄνευ ὀργάνων, συνιστάμενον ἐκ τῆς ἀμόρφου ἐκείνης λευκοματοειδοῦς οὐσίας, ἣτις πρωτόπλασμα καλεῖται. Τὴν αἴσθησιν λοιπὸν παρὰ τοῖς ὀργανισμοῖς τούτοις διενεργεῖ ἡ σύμπασα ἢ μᾶζα αὐτῶν ἢ μόνον τὸ ἐξωτερικὸν στρώμα αὐτῆς, ὅπερ πολλάκις εἶνε ἥττον ὕδαρὲς καὶ πυκνότερον τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀντικαθίστησι τὴν θέσιν τῶν ἐλλειπόντων αἰσθητηρίων ὀργάνων. Ἄλλὰ παρὰ τισὶ ἐξ αὐτῶν παρατηρεῖ τις ὅτι ἡ φύσις ἐποιήσατο ἐν βῆμα πρὸς τὰ πρόσω θελήσασα νὰ διακρίνη ἐν τῷ ἐξωτερικῷ στρώματι τῆς μᾶ-

ζης των στοιχειώδη τοιαῦτα ὄργανα, ἢτοι σμηριγγοειδεῖς, τριχοειδεῖς ἢ βλεφαριδοειδεῖς προεκβολάς, αἵτινες ἐκτεθειμέναι εἰς τὸ περιβάλλον τοὺς ὀργανισμοὺς ταῦτα μέσον αἰσθάνονται εὐκολώτερον τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις ἢ ἡ λοιπὴ μάζα αὐτῶν.

Ζωύφιων τινῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς κατωτέρας βαθμίδας τῆς ζωικῆς κλίμακος οἷον πολυπόδων τῶν γλυκέων ὑδάτων (Hydra Viridis) ἅπαν τὸ σῶμα συνίσταται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς ἐκ δύο στρωμάτων κυψελίδων, ἑνὸς ἐξωτερικοῦ, τοῦ ἐξωδέρματος, καὶ ἑνὸς ἐσωτερικοῦ, τοῦ ἐνδοδέρματος. Τὸ πρῶτον ἐκτελεῖ τὰς ψυχικὰς λειτουργίας, τὸ δεύτερον τὰς φυτικὰς. Τὰ τοιαῦτα κυψελιόμορφα ζώφια αἰσθάνονται οὐ μόνον μηχανικοὺς ἐρεθισμοὺς, ἀλλὰ καὶ φῶς καὶ θερμότητα. Καὶ ὅμως τὰ ζῶα ταῦτα στεροῦνται ἰδιαιτέρων πρὸς τοῦτο ὀργάνων· ἅπαντα τὰ κυψελίδια τὰ συνιστῶντα τὸ ἐξωτερικὸν στρῶμα τοῦ σώματος αὐτῶν ἐκτελοῦσι συγχρόνως τὰς λειτουργίας πασῶν τῶν αἰσθήσεων. Ἐνταῦθα λοιπὸν παρατηροῦμεν καθαρῶτατα, ὅτι τὸ δέριμα εἶνε πράγματι τὸ γενικὸν αἰσθητήριον ὄργανον. Καὶ ἄλλα ζῶα κατωτάτου ἐπίσης ὀργανισμοῦ, οἷον κοράλλια, βρυόζωα, καὶ πολλοὶ σκώληκες κατωτάτης τάξεως, εἶνε εὐαἰσθητὰ οὐ μόνον περὶ θερμότητα, ἀλλὰ καὶ περὶ φῶς καὶ περὶ ἤχους, καίπερ στεροῦνται παντελῶς ἰδιαιτέρων πρὸς τοῦτο αἰσθητηρίων ὀργάνων. Ἀλλ' ὅμως παρατηροῦμεν, ὅτι ἐνταῦθα ἡ φύσις ἐχώρησεν ἐν βῆμα πρὸς τὰ πρόσω ἀναθεῖσα οὐχὶ ἀπάσαις ταῖς κυψελίσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ δέρματος τὴν αἰσθησιν τοῦ φωτός καὶ τοῦ ἤχου, ἀλλὰ μόνον ταῖς συνιστώσαις τὸ ἐξώτερον δέριμα τῶν περὶ τῶν στόμα τῶν ζῶων τούτων τεταγμένων ἀπτικῶν ὀργάνων, ἅτινα παρίστανται ὡς νηματοειδεῖς προεκβολαὶ τοῦ σώματος. Παρὰ πολλοῖς κατωτέροις ὑδροβίοις ζώοις, ἅτινα, καίπερ εὐαἰσθητὰ ὄντα καὶ αὐτὰ περὶ φῶς καὶ ἤχους, ὅμως στεροῦνται ἰδιαιτέρων πρὸς τοῦτο ὀργάνων, ἀπαντῶσιν οὐ μόνον ἐπὶ τῶν περὶ τὸ στόμα αὐτῶν τεταγμένων ἀπτικῶν προεκβολῶν (filifol) ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων μερῶν τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ δέρματος οὕτως ὀνομαζόμενα βλεφαριδωτὰ κυψελίδια, ἢτοι κυψελίδια, ὧν τὸ πρωτόπλασμα

προεκτείνεται εἰς μακρὰς νηματοειδεῖς προεκβολάς, αἵτινες διατελοῦσιν ἐν ἀδιαλείπτῳ παλμῶδει κινήσει. Τὰ κυψελίδια ταῦτα, ἅτινα οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ μεταμεμορφωμένα κυψελίδια τοῦ ἐξωτερικοῦ δέρματος, διενεργοῦσιν ἐνταῦθα οὐ μόνον τὴν αἰσθησιν τῆς ἀφῆς καὶ τῆς θερμότητος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἤχων καὶ παριστῶσιν οὕτω τὴν πρώτην ἀπόπειραν τῆς φύσεως πρὸς κατασκευὴν ἀκουστικοῦ ὀργάνου. Ἐνταῦθα λοιπὸν προσκρούομεν μεγάλαις δυσκολίαις, ἂν θελήσωμεν νὰ διακρίνωμεν τὰς πρώτας ἀρχὰς ἰδιαιτέρου ἀκουστικοῦ ὀργάνου ἀπὸ τοῦ γενικοῦ αἰσθητηρίου ἢτοι τοῦ δέρματος. Τὰ γεγονότα ταῦτα δεικνύουσι σαφέστατα, ὅτι τὸ γενικὸν αἰσθητήριον ὄργανον, ἢτοι τὸ δέριμα, εἶνε ἡ ἀφσρμή, εἶνε ἡ πηγὴ, ἐξ ἧς ἡ φύσις ἀποπειρᾶται νὰ θέσῃ τὰς πρώτας ἀρχὰς ἀκουστικοῦ αἰσθητηρίου καὶ ἐν γένει πάντων τῶν λοιπῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων. Τὰ γεγονότα ταῦτα μᾶς δεικνύουσι λίαν καθαρῶς τὴν στενὴν συγγένειαν πασῶν τῶν αἰσθήσεων πρὸς ἀλλήλας καὶ τὴν κοινὴν καταγωγὴν πασῶν ἐκ τῆς γενικῆς αἰσθήσεως τοῦ δέρματος, πρὸς τούτοις δὲ ὅτι παρὰ ταῖς κατωτάταις τάξεσι τῶν ζῶων αἱ διάφοροι αἰσθήσεις δὲν εἶνε σαφῶς διακεκριμέναι ἀπ' ἀλλήλων· ἀλλὰ συγγέονται ἀλλήλαις.

Τὴν πρώτην ταύτην ἀπόπειραν τῆς φύσεως πρὸς κατασκευὴν ἀκουστικοῦ ὀργάνου διαδέχεται ἕτερον. Τὰ μέρη τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας τοῦ δέρματος, ἅτινα φέρουσι τοιαῦτα βλεφαριδωτὰ ἀκουστικὰ κυψελίδια, πτύσσονται παρ' ἄλλοις τελειότερον ὀργανώμενοις ζώοις πρὸς τὰ ἔσω, σχηματιζομένου οὕτω βοθρίου, ὅπερ βαθύτερον βαθμηδὸν γινόμενον συσφίγγεται καὶ ἀπολυόμενον τοῦ ἐξωτερικοῦ δέρματος εἰσέρχεται πρὸς τὰ ἐνδόν τοῦ σώματος, μεταβαλλόμενον οὕτως εἰς ἀκουστικὸν κυστίδιον, οὗ ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια εἶνε ἐπεστρωμένη ὑπὸ τῶν ἀκουστικῶν ἐκείνων βλεφαριδωτῶν κυψελιδίων, καὶ ὅπερ φέρει ὑγρὸν, ἐν ᾧ αἰωροῦνται στερεὰ ἀνόργανα σωμάτια ἢ κρυστάλλια συνήθως ἐξ ὀξυανθρακικῆς ἀσθέστου συνιστάμενα, ἅτινα ὠτόλιθοι καλοῦνται. Τὸ ἀκουστικὸν νεῦρον εἰσερχόμενον εἰς τὸ κυστίδιον τοῦτο διακλαδίζεται εἰς λεπτότατα νηματῖα, ἅτινα συνδέονται μετ' ἀκου-

στικά κυψελίδια. Οἱ ἠχητικοὶ παλμοί, οἵτινες ἐξώθεν προσβάλλουσι τὰ τειχώματα τοῦ ζωϊκοῦ σώματος, μεταδίδονται εἰς τὸ ἐν τῷ κυστιδίῳ ὑγρῷ καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ὠτολίθους, ἐκ τούτων πάλιν εἰς τὰς βλεφαρίδας τῶν ἀκουστικῶν κυψελίδων, μεθ' ὧ μεταβάλλονται εἰς ἤχους. Ὑπὸ τοιαύτην μορφήν ἀπλοῦ κυστιδίου, ὅπερ συνήθως κεῖται πλησίον τῶν νευρικῶν κέντρων, ὅτε μὲν βαθύτερον εἰς τὰ ἔνδον τοῦ σώματος, ὅτε δὲ ἐπιπολαιότερον ὑπὸ τὸ δέρμα, ἀπαντᾷ τὸ ἀκουστικὸν ὄργανον παρὰ ταῖς μεδούσαις, ὧν πολλαὶ φέρουσι πολυάριθμα κυστίδια, παρὰ πολλοῖς σκώληξι διαφόρων τάξεων, παρ' ὀστρέοις, κοχλίας καὶ καρκινοειδέσι. Παρὰ δὲ τῷ ποταμίῳ Καρκίνῳ (*Astacus Fluviatilis*) τὰ ἀκουστικά κυστίδια δὲν εἶνε ἐντελῶς κλεισμένα, ἀλλὰ συνδέονται μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ δέρματος διὰ τινος βραχέος ἀγωγοῦ, ὅστις ἐκβάλλει πρὸς τὰ ἔξω εἰς τὸ ὕδωρ. Διὰ τοῦτο ἀντὶ τῶν ἐξ ὀξυανθρακικῆς ἀσβέστου κρυσταλλίων, ἅτινα παράγονται ἐν αὐτῷ τῷ σώματι τῶν λοιπῶν ζώων, ἀπαντῶσιν ἐν τῷ ἀκουστικῷ κυστιδίῳ τοῦ ποταμίου Καρκίνου μικρὰ λιθάρια ἐξ ὀξυπυριτίου ἢ κοκκία ἄμμου, ἅτινα εἰσέρχονται ἐν τῷ κυστιδίῳ ἐκ τῶν ἔξω διὰ τοῦ ἀγωγοῦ. Πολλὰ τῶν ζώων τούτων φαίνεται, ὅτι ἔχουσι λίαν ἀνεπτυγμένην τὴν αἴσθησιν τῆς ἀκοῆς. Ἄν, ἐνῶ παρατηροῦμεν ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον τὸ ἀκουστικὸν κυστίδιον τοῦ ζώου ζώντος, παράγωμεν διὰ βιολίου ἤχους διαφόρου ὕψους, θέλει παρασταθῆ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ὠραιότατον φαινόμενον, θέλομεν δηλονότι ἰδεῖ, ὅτι εἰς ὠρισμένον τόνον μία ὠρισμένη κυψελιδικὴ βλεφαρίς διατίθεται εἰς παλμώδη κίνησιν. Ἀλλὰ τὴν λαμπροτάτην ἀπόδειξιν, ὅτι τὸ ἀκουστικὸν αἰσθητήριον ἔλκει τὴν καταγωγὴν του ἐκ τοῦ αἰσθητηρίου τῆς ἀφῆς, ἢτοι ἐκ τοῦ γενικοῦ δερματικοῦ αἰσθητηρίου μὴ ὄν ἄλλο τι ἢ τροποποίησις αὐτοῦ, παρέχει ἡμῖν ἡ ἐμβρυολογία τινῶν μεδουσῶν. Παρὰ τισι τούτων παρατηρεῖ τις σαφέστατα, ὅτι ἀπτικά τινα ἢ συλληπτήρια ὄργανα, ὧν ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια εἶνε ἐπεστρωμένη ὑπὸ βλεβαριδωτῶν κυψελίδων, μεταβάλλονται εἰς ἀκουστικά κυστίδια. Προϊούσης δηλ. τῆς ἐμβρυακῆς ἀναπτύξεως, αἱ ἀπτικά αὐτὰ κε-

ραῖαι περιφύονται ὑπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ δέρματος καὶ ἐγκλείονται λαμβάνουσαι τὸ σχῆμα κορύνης ἐντὸς κυστιδίου. Αἱ ἀκουστικαὶ βλεφαρίδες τῶν κυψελίδων τῶν κορυφῶν τούτων ἦσαν πρότερον ἀπλαῖ τριχοειδεῖς προεκβολαὶ τῶν κυψελίδων τοῦ ἐξωτερικοῦ δέρματος καὶ παρήγον ἐρεθιζόμεναι μόνον αἰσθήματα ἀφῆς· νῦν, ἐγκλεισθεῖσαι ἐν κυστιδίῳ καὶ μεταμορφωθείσαι, παράγουσιν αἰσθήματα ἤχων. Τὸ γεγονός τοῦτο δεικνύει ἡμῖν, πόσον δύσκολος εἶναι ἡ σαφὴς διάκρισις μεταξὺ ἀκουστικοῦ καὶ τοῦ γενικοῦ ἢ δερματικοῦ αἰσθητηρίου, διότι ἐκεῖνο παράγεται ἐκ τούτου.

Οὐχ ἤττον τρανῶς ἢ τὰ μνησθέντα γεγονότα ἀποδεικνύει ἡμῖν, ὅτι τὰ ἀκουστικά ὄργανα ἐν τῷ ζωϊκῷ βασιλείῳ δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ δερματικὰ μεταμορφώματα καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τὰ ἀκουστικά ὄργανα τῶν καρκινοειδῶν καὶ τῶν ἐντόμων δὲν ἔχουσιν ὠρισμένην θέσιν, ἀλλ' εἶναι διεσπαρμένα εἰς διάφορα μέρη τοῦ δέρματος αὐτῶν. Ἐνῶ οἱ συνήθεις καρκίνοι φέρουσι τὰ ἀκουστικά τῶν κυστιδία ἐν τῇ βάσει τῶν ἐσωτερικῶν αὐτῶν κεραιῶν, ἄλλοι ἐξ αὐτῶν (*Mysis*) φέρουσι ταῦτα ὀπισθεν κατὰ τὴν οὐράν. Καίπερ μεγάλοι κόποι κατεβλήθησαν, ὅμως ἐν ὀλιγίστοις ἐκ τῆς ἀπείρου πληθύος τῶν εἰδῶν τῶν ἐντόμων εὐρέθησαν ἰδιαίτερα ἀκουστικά ὄργανα, ἅτινα κεῖνται εἰς τὰ παραδοξώτατα μέρη. Παρὰ τοῖς ἀκριδοειδέσι κεῖνται ταῦτα εἰς τὰ πλευρὰ τῆς πρώτης κοιλιακῆς ζώνης ὑπεράνω τῆς ἀρθρώσεως τοῦ ὀπισθίου ζεύγους τῶν ποδῶν καὶ συνίστανται ἐκ λεπτοτάτου μεμβρανιδίου, διατεταμένου ἐπὶ τῆς περιφερείας δακτυλιοειδοῦς ἀνοίγματος τοῦ δέρματος· τὸ μεμβρανίδιον τοῦτο ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἀκουστικὸν τύμπανον τῶν ἀνωτέρων ζώων. Παρὰ δὲ τοῖς μελωδικοῖς γρύλλοις τὰ τυμπάνια ταῦτα εὐρίσκονται εἰς ἔτι κωμικότεραν θέσιν, εἰς τὴν βᾶσιν τῆς κνήμης τοῦ πρώτου ζεύγους τῶν ποδῶν· ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῶν μεμβρανίων κεῖνται ραβδιοειδῆ φωτοθλαστικά σωματῖα. Τὸ ἀκουστικὸν νεῦρον ἐκφυόμενον ἐκ τῶν θωρακικῶν γαγγλίων ἐξογκοῦται ὀλίγον πρὸ τῆς μεμβράνης εἰς κωδονιόμορφον γάγγλιον, ἐξ οὗ ἐξέρχεται δεσμὴ λεπτοτάτων νευρικῶν γηματίων, ἅτινα ἐνοῦνται μὲ τὰ

ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιφανείας τῆς μεμβράνης ραβδιοειδῆ σωματῖα. Ἄλλα τὰ τυμπάνια τοῦτα οὐδὲν ἄλλο εἶνε, ἢ λελεπτυσμένα καὶ μαλακὰ γενόμενα μέρη τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐκ χιτωνίνης (Chitin) συνισταμένου σκληροῦ περικαλύμματος τῶν ζώων τούτων, τὰ δὲ εἰς ταῦτα ἀπολήγοντα ἀκουστικὰ νεῦρα διὰ τῆς τελικῆς συσκευῆς, ἧτοι τῶν ραβδιοειδῶν σωματίων, εἰς ἀντίληψιν ἤχων ἐπιτήδεια κατασταθέντα δερματικὰ νεῦρα.

Πολυάριθμα πειράματα δεικνύουσιν, ὅτι οὐ μόνον τὰ ὀλίγιστα ταῦτα εἶδη τῶν ἐντόμων, ἀτινα κέκτηνται εἰδικὸν ἀκουστικὸν ὄργανον, ἀλλὰ καὶ τὰ στερούμενα τούτου ἔχουσι λίαν ἀνεπτυγμένην αἴσθησιν ἤχων καὶ ὅτι δύνανται νὰ ἀντιλαμβάνωνται οὐ μόνον τῆς ἐντάσεως αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὕψους, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐνίοτε τῆς ποιότητος αὐτῶν. Ἄν, ἐνῶ κινεῖται ἐντομὸν τι βραδέως ἐπὶ τραπέζης, παραγάγωμεν σχετικῶς ἰσχυροὺς κρότους ἢ ἤχους, πλήττοντες π. χ. ἰσχυρῶς χορδὰς βιολίου ἢ συγκροτοῦντες διάφορα μεταλλικὰ σκεῦη ἢ κώδωνα ἢ ἀφιέμενοι ἡμεῖς αὐτοὶ ἰσχυρὰς φωνάς, θὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὸ ζῶον γίνεται ἀνήσυχον, σταματᾷ καὶ πολλάκις πηδᾷ τεταραγμένως. Ἔντομα, ἀτινα δι' οἴουδῆποτε τρόπου ἐγένοντο ἀνάπηρα, οἷον διὰ τῆς ἀποσπάσεως ἐνὸς ἢ πλείονων τῶν ποδῶν αὐτῶν, ἐρεθίζονται τόσον ἰσχυρῶς δι' ἐντατικῶν ἤχων, ὥστε σύμπαν τὸ σῶμα αὐτῶν τρέμει καὶ ὡς οἶονεὶ μανιώδη πηδῶσιν ὑψηλά· ἀλλὰ πάλιν ἐπηρεάζονται ὑπὸ ὅλως διόλου ἀσθενῶν ἤχων ἢ θορύβων καὶ τοῦτο μάλιστα ἐν καιρῷ νυκτός, ὅτε περίξ ἐπικρατεῖ ἡσυχία· πρὸς τούτοις δύναται τις νὰ πεισθῇ ὅτι ἐντομά τινα καθίστανται ἀδιάφορα ἢ ἀπαθῆ, ἂν τις ἐπὶ πολὺν χρόνον παράγῃ ἐπανειλημμένως τὸν αὐτὸν ἤχον, καὶ ὅτι τότε πάλιν ἐκδηλοῦσιν ἐρεθισμόν, ὅταν μεσολαβῆσῃ μακρὰ παῦσις, ἢ ὅταν παραχθῇ ἄλλος ἤχος. Ἄλλα διὰ ποίων ὀργάνων γίνεται ἡ σχετικῶς λεπτή αὐτῆ αἴσθησις τῶν ἤχων παρὰ τοῖς στερουμένοις εἰδικῶν ἀκουστικῶν ὀργάνων ἐντόμοις; (καὶ τοιαῦτα εἶναι τὰ πλεῖστα αὐτῶν). Τινὲς τῶν ἐντομολόγων εἶχον πλήρη βεβαιότητα, ὅτι τοῦτο γίνεται διὰ τῶν κεραίων, καὶ παρατηρήσεις τινὲς καθιστῶσιν εἰς

ὀλίγας περιστάσεις τὸν τοιοῦτον ἰσχυρισμὸν ἀναμφισβήτητον. Οὕτω παρετήρησεν ὁ Kirby ὅτι σῆς, (Motte) ἧτις ἐκάθητο ἐπὶ παραθύρου, ἔστρεφε πρὸς αὐτὸν τὴν πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐστραμμένην κεραίαν τῆς, ὁσάκις οὗτος παρήγεν ἤχον τινα. Παρὰ τισιν ἀκριδοειδέσιν, ἀτινα ἔχουσι λίαν μακρὰς κεραίας, παρετηρήθη, ὅτι ταῦτα κινουσι καὶ στρέφουσιν αὐτὰς πάντοτε κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἤχου καὶ τοῦτο συνήθως πράττουσι τὰ ἄφωνα θήλαα, ὅπως εἰκάσωσι, ποῦ εἶναι ὁ ἄδων μνηστήρ αὐτῶν. Καὶ πολλὰ ἄλλα εἶδη ἐντόμων, ὅταν ἐρεθίζωνται ὑπὸ ἤχων, κινουσι τοιοῦτοτρόπως τὰς κεραίας των, ὡς ἂν ἤθελον οὕτω νὰ πληροφορηθῶσι περὶ τοῦ τόπου, ὅπου παρήχθη ὁ ἤχος. Ἄλλ' αἱ κεραῖαι αὗται οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐπιμήκεις, εὐκαμπτοὶ, μαλακαὶ καὶ τῆ βουλήσει τοῦ ζώου ὑπέικουσαι προεκβολαὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ δέρματος· ἂν λοιπὸν πράγματι εἰς τινὰς περιστάσεις, ὡς αἱ μνημονευθεῖσαι παρατηρήσεις δεικνύουσιν, αἱ κεραῖαι ἐκδηλοῦνται καὶ ὡς εἰδικὰ ἀκουστικὰ ὄργανα, ταῦτα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ εἰδικῶς διὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν κυμάνσεων τοῦ περιβάλλοντος μέσου μεταβληθέντα καὶ μεταμορφωθέντα μέρη τοῦ γενικοῦ αἰσθητηρίου τῆς ἀφῆς ἧτοι τοῦ δέρματος.

Ἄλλ' ἂν ἀποκόψωμεν τὰς κεραίας, ἂν καταστρέψωμεν τὰ μνημονευθέντα ἀκουστικὰ τυμπάνια τῶν ἀκριδοειδῶν καὶ τῶν γρυλλοειδῶν, ὅμως παρατηροῦμεν μὲ μεγίστην μας ἐκπληξιν ὅτι ταῦτα ἐξακολουθοῦσι ν' ἀντιλαμβάνωνται ἤχων, ὡς καὶ πρότερον. Τοῦτο γεγονός τοῦτο δεικνύει, ὅτι τὰ ἐντομα δὲν κέκτηνται ἀποκλειστικὰ ἀκουστικὰ ὄργανα, ἀλλ' ὅτι σύμπαν τὸ δέρμα αὐτῶν δύναται ν' ἀντιλαμβάνηται κυμάνσεων τοῦ περιβάλλοντος μέσου, ἧτοι ἤχων. Τοῦτο δὲν θὰ μᾶς φανῆ παράδοξον, ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅτι εἰς τὸ δέρμα τῶν ἐντόμων καὶ ἰδίως εἰς τὰς τριχοειδεῖς προεκβολὰς αὐτοῦ ἀπολήγουσι πολυάριθμα νεῦρα. Εἶναι λοιπὸν πιθανόν, ὅτι αἱ διὰ τῶν κυμάνσεων τοῦ περιβάλλοντος μέσου εἰς δόνησιν διατεθεῖσαι τρίχες, ὧν πλήθει τὸ δέρμα τῶν ἐντόμων, ἐρεθίζουσι τὰ δερματικὰ νεῦρα καὶ οὕτω παράγεται ἰσως αἴσθημά τι συγγενὲς τῷ τῆς ἀφῆς. Τούτων οὕτως ἐχόν-

των τὰ ῥηθέντα τυμπάνια τῶν ἀκριδοειδῶν καὶ τῶν γρύλλων καὶ αἱ κεραταὶ πρέπει νὰ θεωρηθῶσι μόνον ὡς μέρη τοῦ δέρματος, ἅτινα ἔνεκα τῆς μαλακότητος αὐτῶν καὶ τῆς πληθύος τῶν νεύρων, ἅτινα ἀπολήγουσιν εἰς αὐτά, αἰσθάνονται ἐντονώτερον τοὺς ἤχους, ἢ τὸ λοιπὸν δέσμα. Καὶ ἐνταῦθα λοιπόν, παρατηροῦμεν, ὅτι οὐ μόνον παρὰ τοῖς κατωτάτοις ὀργανισμοῖς, ἀλλὰ καὶ παρὰ ζώοις εἰς ἀνωτέρας βαθμίδας τῆς ζωϊκῆς κλίμακος ἀνήκουσιν, αἱ διάφοροι αἰσθήσεις συγχέονται πολλάκις ἀλλήλαις, ὅτι δὲν διακρίνονται ἀποτόμως, ἀλλὰ δεικνύουσι στενὴν πρὸς ἀλλήλας συγγένειαν, καὶ ὅτι πᾶσαι ἔλαβον τὴν ἀρχὴν των ἐκ τῆς γενικῆς τοῦ δέρματος αἰσθήσεως.

Αἱ κεραταὶ τῶν ἐντόμων δὲν εἶναι μόνον ἀπλοῦν ὄργανον ἀφῆς, ὡς ἄλλοτε ἐνομιζέτο. Ἡ φυσιολογικὴ καὶ ἡ μικροσκοπικὴ ἐξέτασις τῶν περιέργων τούτων ὀργάνων ἔδειξεν, ὅτι εἶνε καὶ αἰσθητήρια ἀκοῆς, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, καὶ ὀσφρήσεως, τὸ δὲ σπουδαιότατον πάντων ἀεροσκοπικῶν ὄργανα, δι' ὧν λαμβάνουσιν εἶδησιν διαφόρων καταστάσεων τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ προαισθάνονται τὴν μεταβολὴν τοῦ καιροῦ, πρὸ τοῦ ἀκόμη τὰ ἡμέτερα ἐπιστημονικὰ μετεωρολογικὰ ὄργανα μᾶς εἰδοποιήσωσι περὶ τούτου· ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ἐκπλήσσον εἶνε τὸ γεγονός, ὅτι παρὰ τοῖς κοινωνικῶς βιοῦσιν ἐντόμοις εἶνε καὶ ὄργανα, δι' ὧν ταῦτα ἀνακοινοῦσιν ἀλλήλοις τὰ ἐννοήματα αὐτῶν, ἐννοήματα πολυσύνθετα πολλάκις· ὁ μετὰ προσοχῆς ἐξετάζων τὰ τῆς βιοτεύσεως τῶν μελισσῶν καὶ ἰδίως τῶν μυρμηγγῶν θέλει πεισθῆ πλεονεστάτα περὶ τοῦ τελευταίου τούτου. Ὅπως πολυειδῆς εἶνε ἡ λειτουργία τῶν κεραιῶν, οὕτω πολύπλοκος εἶνε καὶ ἡ μικροσκοπικὴ αὐτῶν κατασκευὴ. Οὐδὲν ἄλλο ὄργανον τῶν ἐντόμων βρίθκει τοσαύτης πληθύος νευρικῶν νηματίων, ὅσον αἱ κεραταὶ, ὁ δὲ Leydig διέκρινεν ἐν αὐταῖς τέσσαρα εἶδη μικροσκοπικῶν ὀργάνων, εἰς ἃ ἀπολήγουσι τὰ νεῦρα ταῦτα. Βλέπομεν λοιπόν καὶ ἐνταῦθα, ὅτι ποικιλία αἰσθησῶν διενεργεῖται ὑπὸ ὀργάνου, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο εἶνε, ἢ προεκβολὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ δέρματος καὶ ὅτι τὸ πολυειδές τοῦτο τῶν αἰσθησῶν ἐπήγαγεν ἐκ τῆς ἀρχικῆς

κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὁμοειδοῦς αἰσθήσεως τοῦ δέρματος ἦτοί τῆς ἀφῆς ὑπὸ τὴν εὐρεΐαν τῆς λέξεως σημασίαν.

Τὰ αὐτὰ ἰσχύουσι καὶ διὰ τὸ ὄργανον καὶ τὴν αἴσθησιν τῆς δράσεως. Τὰ ὄρια τῆς παρούσης πραγματείας δὲν ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ διεξέλθωμεν τὴν ποικιλίαν τῶν μορφῶν, ὑφ' ἃς παρίσταται τὸ ὀπτικὸν ὄργανον ἐν τῷ ζωϊκῷ βασιλείῳ. Νομίζομεν ὅτι πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι καὶ τὸ ὄργανον καὶ ἡ αἴσθησις τῆς δράσεως ἔχουσι τὴν ἀρχὴν των ἐκ τοῦ γενικοῦ αἰσθητηρίου ἀρκοῦσι τὰ ἐξῆς ὀλίγα. Ἡ πρώτη ἀπόπειρα, ἣν ἐποιήσατο ἡ φύσις πρὸς κατασκευὴν ὀπτικοῦ ὀργάνου παρὰ τοῖς κατωτέροις ὀργανισμοῖς, παρίσταται ὡς ἀπλὴ κηλὶς, συνήθως μέλαινα ἢ ἐρυθρὰ ἐπὶ τοῦ δέρματος. Ἡ κηλὶς αὕτη συνίσταται ἐξ ἀθροίσματος ἐγγύρων κυψελιδίων, τὰ ὁποῖα συνέχονται μὲ λεπτότατα νευρικὰ νηματία. Τοιοῦτον ἀπλούστατον ὀφθαλμὸν κέκτηνται πολλὰ ζώδια, σκώληκες, βρυόζωα κλπ. Ὁ τοιοῦτος στοιχειῶδες ὀφθαλμὸς μόνον φῶς καὶ σκότος δύναται νὰ διακρίνη, ἴσως δὲ καὶ ἀμυδρὰν τινα αἴσθησιν χρωμάτων τινῶν νὰ λαμβάνη, οὐδεμίαν ὁμως γνῶσιν δύναται νὰ ἔχη τῆς μορφῆς καὶ τῶν σχημάτων τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων, διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ φωτοπλαστικὰς συσκευάς, ἦτοι φακούς, αἵτινες ἐλλείπουσιν αὐτῷ. Βλέπομεν λοιπόν ἐνταῦθα σαφέστατα, ὅτι τὸ στοιχειῶδες τοῦτο ὀπτικὸν ὄργανον οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ θέσεις τινές τοῦ γενικοῦ αἰσθητηρίου ὀργάνου ἦτοι τοῦ δέρματος ἰδιαζόντως πρὸς τοῦτο τροποποιηθεῖσαι καὶ ὅτι ἡ αἴσθησις τοῦ φωτός καὶ τῶν χρωμάτων προήλθεν ἐκ τῆς αἰσθήσεως τῆς θερμότητος. Τὸ δέσμα δηλαδὴ (ἀναφορικῶς τὰ ὑποδόρεια νεῦρα), ὅπερ ἐρεθιζόμενον ὑπὸ ὀρισμένου ἀριθμοῦ κυμάνσεων τοῦ αἰθέρου αἰσθάνεται αὐτὰς ὡς θερμότητα, τὰς πέραν δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου κυμάνσεις ἀδυνατεῖ νὰ αἰσθανθῆ, προσλαβὸν ἤδη εἰς ὀρισμένας θέσεις αὐτοῦ ἐγγύρα κυψελίδια αἰσθάνεται αὐτὰς ὡς φῶς καὶ χρώματα.

Αἱ περαιτέρω ἀπόπειραι, ἃς ἐποιήσατο ἡ φύσις πρὸς τελειοποίησιν τοῦ ὀπτικοῦ ὀργάνου, ἐκδηλοῦνται ἐν τῇ κατασκευῇ φωτοπλαστικῶν συσκευῶν ἢ φακῶν, δι' ὧν αἱ φωτεινὰ ἀκτίνες θλώ-

μεναι καὶ ἀθροίζόμεναι σχηματίζουσιν εἶδωλον, οὕτω δὲ ὁ ὀφθαλμὸς λαμβάνει γνῶσιν οὐ μόνον ἀπλῶς φωτὸς καὶ χρωμάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς μορφῆς καὶ τοῦ σχήματος τῶν ἀντικειμένων. Ἄλλὰ καὶ αἱ φωτοθλαστικαὶ αὐταὶ συσκευαὶ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ δερματικὰ μεταμορφώματα καὶ παρίστανται ὅτε μὲν ὑπὸ μορφῆν μιᾶς καὶ μόνῃς λίαν ἐξογκωθείσης σφαιροειδοῦς ἢ φακοειδοῦς δερματικῆς κυψελίδος, ἣτις ἀνεπτύχθη εἰς κρυσταλλώδη φακόν, ὅτε δὲ ὡς ἀθροισμα συνηνωμένων ἀλλήλαις, ἐσκληρυμένων καὶ διαφανῶν γενομένων δερματικῶν κυψελίδων καὶ ἄλλοτε ὡς σκληρυθέντα ἐκκρίματα τοῦ δέρματος. Ὑπὸ τὰς δύο τελευταίας μορφᾶς ἀπαντῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν καρκινωειδῶν καὶ τῶν ἐντόμων.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τέλος τὰ δύο χημικὰ αἰσθητήρια ὄργανα, τὸ τῆς γεύσεως καὶ ὀσφρήσεως, νομίζομεν ὅτι τὰ βραχέα, ἅτινα ἐξιστορήσαμεν περὶ τῆς ἐμβρυολογικῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν, ἀρκοῦσιν, ἵνα καταδείξωσι σαφέστατα τὴν διὰ μεταβολῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ δέρματος γένεσιν αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἔχωμεν ἀνάγκην ν' ἀνατρέξωμεν εἰς ἐκτεταμένας περιγραφὰς ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας. Καὶ ἐνταῦθα μεγίσταις δυσκολίαις προσκρούομεν πολλάκις, ὅταν θέλωμεν παρὰ κατωτέροις ὀργανισμοῖς νὰ διακρίνωμεν σαφῶς τὰ αἰσθητήρια ὄργανα τῆς γεύσεως καὶ τῆς ὀσφρήσεως ἀπὸ τοῦ γενικοῦ δερματικοῦ αἰσθητηρίου. Οὕτω π. χ. ἐξετάζοντες μικροσκοπικῶς τὴν προβοσκίδα καὶ ἄλλα μέρη τοῦ στόματος τῶν μυιῶν εὐρίσκομεν προεξεχούσας τοῦ δέρματος αὐτῶν λεπτὰς, ἀλλὰ σκληρὰς σμήριγγας, ὧν ἡ βᾶσις εἶνε ἐμπεπηγμένη εἰς ἀπιοειδῆ συστήματα κυψελίδων, συνεχομένων μὲ λεπτὰ νημάτια ὑποδορείων αἰσθητικῶν νεύρων· ἀλλὰ πρὸς τί χρησιμεύουσιν αἱ τοιαῦται αἰσθητήριοι συσκευαί; οὐδεὶς δύναται νὰ δρίσῃ μετὰ βεβαιότητος ἂν εἶνε ὀσφραντικά, γευστικά ἢ αἰσθήσεως ἀφῆς ὄργανα, ἢ ἂν εἶνε τέλος μικτῆς τινος αἰσθήσεως αἰσθητήρια. Καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν ἢ αὐτῆ σύγχυσις τῶν αἰσθήσεων συμβαίνει.

Τὰ ἔντομα ἔχουσι λίαν ἀνεπτυγμένην τὴν αἰσθησὶν τῆς ὀσφρήσεως καὶ ἰδίως τὰ σαπροφάγα. Καὶ εἰς τὸ πλεόν κρύφιον μέ-

ρος τοῦ κήπου τοῦ ἂν θάψῃ τις τεμάχιον σεσηπότος κρέατος, τὰ τυχόν ἐκεῖθεν παρελθόντα ἔντομα ἀμέσως λαμβάνουσιν εἶδησιν τοῦτου διὰ τῆς ὀσφρήσεως. Καὶ τίς ἀγνοεῖ τὴν ὀσφρητικὴν ὀξύτητα τῶν ἐν τοῖς ἡμετέροις μαγειρείοις βιουσῶν μυλαγρίδων, αἵτινες ἀνευρίσκουσι τάχιστα διάφορα λιχνεύματα, ὅπου καὶ ἂν ἦνε ταῦτα κεκρυμμένα; Αἱ μέλισσαι ἔχουσιν ἐπίσης λίαν ἀνεπτυγμένην τὴν αἰσθησὶν τῆς ὀσφρήσεως· μόνον διὰ τῆς ὀσμῆς ἐφέλκονται αὐταὶ ὑπὸ τοῦ μέλιτος καὶ ἄλλων σακχαροειδῶν, ἐργαζόμεναι δὲ ἐκτὸς τῶν κυψελῶν των, ἐν τοῖς ἀγροῖς, πρὸς συναγωγὴν μέλιτος, ὀδηγοῦνται εἰς τὴν περὶ τὴν ποιότητα τῶν ἀνθέων ἐκλογὴν των μᾶλλον ἐκ τῆς ὀσφρήσεως ἢ ἐκ τῆς ὀράσεως. Ἐκπλήσσοις εἶνε τῷ ὄντι ἢ περὶ τὴν ὀσφρησὶν ὀξύτης ἀρρένων τινῶν ψυχῶν. Πολλάκις συμβαίνει θήλειαι ψυχαὶ νὰ εἰσέρχωνται κατὰ τύχην εἰς τι τῶν δωματίων ἐπαυλίου τινὸς οἰκίας, ὅθεν, κλεισθεισῶν μετὰ ταῦτα τῶν θυρίδων καὶ τῶν θυρῶν, νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐξέλθωσιν· ἄρρην τις μνηστήρ παρελθὼν τυχαίως ἀμέσως λαμβάνει εἶδησιν διὰ τῆς ὀσφρήσεως τῆς νύμφης καὶ δὲν ἀπαυδίζει περιπτάμενος ἐπὶ ὀλόκληρον πολλάκις ἡμέραν μετὰ μεγίστης ὑπομονῆς περὶ τὴν οἰκίαν, ὅπως κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν του.

Οὐχ ἥττον ἐκπλήσσοις εἶνε καὶ ἡ ὀσφρητικὴ δύναμις τῶν μυρμηγγῶν· ὡπερ κύνες δύνανται ν' ἀντιλαμβάνωνται διὰ τῆς ὀσφρήσεως τῶν ἐξατμίσεων τοῦ σώματος διαφόρων ζώωντων ζώων. Ἄν, ἐνῶ ὀδεύει σμῆνός μυρμηγγῶν, θέσωμεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν τὴν χεῖρα ἡμῶν εἰς τι σημεῖον τῆς ὁδοῦ των, ἢν μέλουσι νὰ διανύσωσι, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπομακρύνωμεν ἀμέσως αὐτὴν, θέλομεν παρατηρήσει ὅτι, ἅμα ὡς ὁ πρῶτος μύρμηγξ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο σταματᾷ ἔκπληκτος καὶ ὀπισθοδρομεῖ δρομαίως. Τὸ αὐτὸ πράττει καὶ ὁ ἐπελθὼν δεύτερος καὶ τρίτος καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Κατὰ τὰς πειραματικὰς παρατηρήσεις ἡμῶν περὶ τοῦ τρόπου τῆς βιοτεύσεως τῶν μυρμηγγῶν πρέπει νὰ κρατῶμεν τὴν χεῖρα πρὸ τῆς ρινός καὶ τοῦ στόματος, διότι καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀποπνοὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐκφοβίζει τὰ ζῶα καὶ τὸ πείραμα ἀ-

ποτυγχάνει. Λίαν περίεργον εἶνε τὸ γεγονός, ὅτι οἱ μύρμηγγες δύνανται νὰ διακρίνωσι τὰ συνοϊκά των ἄτομα ἀπὸ τὰ ἄτομα τοῦ αὐτοῦ μὲν εἶδους, ἀλλὰ ἄλλη μυρμηκία ἀνήκοντα, διὰ τῆς ὁσμῆς. Τὴν τελευταίαν ταύτην ιδιότητα ἔχουσιν αἱ μέλισσαι εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένην. Διὰ τῆς ὁσμῆς δύνανται αὗται οὐ μόνον νὰ διακρίνωσι τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἀπ' ἄλλήλων, ἀλλὰ μεταξὺ χιλιάδων περιβομβουσῶν μελισσῶν τοῦ αὐτοῦ εἶδους, ἀλλὰ διαφόρων σμηνῶν ν' ἀνευρίσκωσι τὰς συνοϊκούς των. Μέλισσαι εἰσερχόμεναι εἰς ξένην κυψέλην ἐπὶ σκοπῷ λείας ἀναγνωρίζονται πάραυτα διὰ τῆς ὁσφρήσεως ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ καὶ ἐκδιώκονται· διὰ τοῦτο ὁ μελισσοτρόφος θέλων νὰ ἐνώσῃ δύο ἢ πλείονα σμῆνη μελισσῶν εἰς ἓν καθιστᾷ αὐτὰς πρότερον ἀναισθήτους τὴν ὁσφρησιν βρέχων αὐτὰς δι' ὕδατος ἢ εἰσάγων ἐν τῇ κοινῇ κυψέλῃ οὐσίας, αἵτινες ἀποδίδουσιν ἰσχυρὰς ὁσμάς, οἷον μόσχον, ὅπως διὰ τούτου μὴ δύνωνται αἱ ἀναμιχθεῖσαι μέλισσαι τῶν διαφόρων σμηνῶν ν' ἀναγνωρίσωσιν ἀλλήλας διὰ τῆς ὁσμῆς. Ἄλλ' ἐνῶ τοσαύτην ὀξύτητα ὁσφρήσεως ἐκδηλοῦσι τὰ πλείστα τῶν ἐντόμων, ὅμως μάλιστα κοπιῶσι πολὺν ἤδη χρόνον οἱ ἐντομολόγοι, ὅπως ἀνεύρωσιν μετὰ βεβαιότητος εἰδικὸν ὄργανον τῆς αἰσθήσεως ταύτης. Παρατηρήσεις τινές καθιστῶσι λίαν πιθανὴν τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι αἱ κεραῖαι ἐντόμων τινῶν εἶναι καὶ ὁσφρητικὰ ὄργανα. Τινές τῶν ἐντομολόγων ἀναχωροῦντες ἀπὸ τῆς σκέψεως ὅτι, ἵνα ὁ φορεὺς τῶν ὀσμῆρῶν οὐσιῶν, ἥτοι ὁ ἀήρ, ἐρεθίσῃ ἐντατικῶς τὸ ὁσφρητικὸν ὄργανον, πρέπει νὰ διέρχηται ἐν εἶδει, βέβητος δι' αὐτοῦ, ὡς τοῦτο συμβαίνει κατὰ τὴν ἀναπνοὴν ἡμῶν, ὑποθέτουσιν, ὅτι τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ γίνηται καὶ παρὰ τοῖς ἐντόμοις, ἥτοι ὅτι τὸ ὁσφρητικὸν ὄργανον αὐτῶν πρέπει νὰ κῆται ἐν τινὶ χώρᾳ τῆς ἀναπνευστικῆς αὐτῶν συσκευῆς, ἥτοι ἐν τῷ τραχειακῷ συστήματι· ἄλλοι δὲ πάλιν αὐτῶν δέχονται ὡς τοιοῦτον ὄργανον θέσιν τινα τοῦ μαλακοῦ καὶ λελεπτυσμένου δέρματος, ὅπερ διήκει ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας ἐπιφανείας τοῦ στόματος πρὸς τὸ ἀνώτερον χεῖλος (labium superius). Κατὰ τὰς νεωτέρας ἐρεῦνας τοῦ ἐκ Δρέσδης Wolf ἐγένετο βέβαιον, ὅτι τὸ ὁσφρητικὸν ὄργανον

τῶν μελισσῶν κεῖται ἐν τῇ πρὸς τὸν φάρυγγα θέσει τῆς βλεννομεμβράνης τῆς ἐπισφραγιστικῆς τὴν κοιλίαν τοῦ σώματος καὶ συνίσταται ἐξ ἀθροίσματος θηλῶν πλεον τῶν τετρακοσίων τὸν ἀριθμὸν, εἰς ἐκάστην τῶν ὁποίων εἰσέρχεται καὶ διακλαδίζεται ἐν ιδιαίτερον νεῦρον. Ἡ πληθὺς αὕτη τῶν ὁσφρητικῶν θηλῶν καὶ νεύρων ἐξηγεῖ τὴν ἐκπλήσσοσαν ἡμᾶς ὁσφρητικὴν ὀξύτητα τῶν μελισσῶν. Βλέπομεν λοιπὸν πάλιν καὶ ἐνταῦθα, ὅτι εἰς ὅσα τῶν ἐντόμων ἐγένετο δυνατόν νὰ ἀνακαλυφθῇ ἢ κατὰ πιθανότητα νὰ ὑποτεθῇ ιδιαίτερον ὁσφρητικὸν ὄργανον, τοῦτο οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ μέρη τινὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ δέρματος ἰδιαζόντως πρὸς τοῦτο τροποποιηθέντα.

Ἡ τε λοιπὸν ἐμβρυολογία καὶ ἡ συγκριτικὴ ἀνατομία δεικνύουσιν, ὅτι ἡ ἀπειρος ποικιλία τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων δὲν εἶναι ἢ ἀπειροὶ μεταμορφώσεις καὶ τροποποιήσεις τοῦ γενικοῦ αἰσθητηρίου ὀργάνου, ἥτοι τοῦ δέρματος· τοῦτο εἶναι ἡ πηγή, ἐξ ἧς λαμβάνουσι τὴν ἀρχὴν των πάντα τὰ αἰσθητήρια ὄργανα. Τὸ τοιοῦτο βεβαίως δὲν θ' ἐφανῆ παράδοξον, διότι ὁμοίων φαινομένων ἀπαντᾷ πληθὺς ἐν τῷ ζωικῷ καὶ φυτικῷ βασιλείῳ. Πόσον διάφορα πρὸς ἀλλήλα φαίνονται ἡ ἐπίδερμις, οἱ ὄνυχες, αἱ τρίχες, αἱ ὀπλαῖ, τὰ λέπη τῶν ἰχθύων ὡς καὶ τὰ ἐπίδερμικὰ ὀστέα αὐτῶν! Καὶ ὅμως πάντα ταῦτα ὡς καὶ μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν χελωνῶν, οἱ ὀδόντες τῶν πλείστων ἰχθύων καὶ τὰ κέρατα δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ ἐπίδερμικὰ μεταμορφώματα. Πόσον διάφορα ἐπίσης φαίνονται πρὸς ἀλλήλα τὰ φύλλα, τὰ σέπαλα, τὰ πέταλα, ἡ στεφάνη, ὁ καρπός, οἱ στήμονες, αἱ ἀκανθαί! Καὶ ὅμως καὶ ταῦτα πάντα δὲν εἶναι ἢ φύλλα μεταμορφωμένα.

ΤΟ ΕΝ ΚΑΡΛΣΡΟΥΗ 24^{ον} ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ
ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ (1)

Κύριοι,

Πολλῶν καὶ διαφορῶν ἐν Γερμανίᾳ ὑπαρχόντων διδασκαλικῶν Συλλόγων διαπρέπει κατὰ τε τὸν ἀκριβέστερον αὐτοῦ ὀργανισμόν καὶ τὴν ἐπωφελεστέραν ἐνέργειαν ὁ καλούμενος γενικὸς τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Σύλλογος (Allgemeine Deutsche Lehrerversammlung). Ὁ Σύλλογος οὗτος, ἐκ διαφορῶν διδακτικῶν Συλλόγων προελθὼν, διετύπωσεν ἐν ἔτει 1848 τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ὡς ἐξῆς. «Σκοπὸς τοῦ Γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου εἶναι 1) ἡ προαγωγὴ τῆς ἐθνικῆς μορφώσεως ἀπάσης τῆς νεότητος τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ προαγωγῆς ἀληθοῦς γερμανικῆς δημοτικῆς σχολῆς, καὶ 2) ἀδελφοποιήσεις πάντων τῶν διδασκάλων τῶν διαφορῶν τῆς Γερμανίας σχολείων». Ἐν ταῖς συνεδρίαις τοῦ γενικοῦ τούτου διδασκαλικοῦ Συλλόγου, ὧν δύνανται νὰ μετάσχῃ πάντες οἱ Γερμανοὶ διδάσκαλοι, συνεργόμενοι περιοδικῶς ἐκ πασῶν τῶν τῆς Γερμανίας χωρῶν ἐν ὀρισμένῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ, συζητοῦνται διάφορα προκεκηρυγμένα παιδαγωγικὰ καὶ διδακτικὰ ἀντικείμενα, εἰς τὴν κατωτέραν ἢ δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀναφερόμενα.

Ἐκτιθέμενοι διὰ βραχέων τὰ πρακτικὰ τῶν ἐκάστοτε συνεδριῶν τοῦ Γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου, νομίζομεν ὅτι ἀρκούντως συντελοῦμεν εἰς ῥύθμισιν τῶν τε γενικωτέρων ἐνεργειῶν τοῦ ἡμετέρου διδασκαλικοῦ Συλλόγου

καὶ τῶν ἰδιαιτέρων ἐνὸς ἐκάστου τῶν τούτου ἐταίρων, βλεπόντων ὅποια παιδαγωγικὰ καὶ διδακτικὰ ζητήματα καὶ πῶς συζητοῦνται ἐν τοῖς ὁμωνύμοις καὶ ὁμοτίμοις συλλόγοις τῆς σοφῆς Γερμανίας. Ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῆς ἀνακοινώσεως τῶν πρακτικῶν τοῦ τελευταίου ἤτοι τοῦ 21^{ου} Συνεδρίου τοῦ Γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου.

Καρλσρούη, ἡ λαμπρὰ καὶ ὠραία πρωτεύουσα τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Βάδης, ἥτις πρὸ μικροῦ (ἤτοι κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους 1882) ἐχαιρέτισε τὸ Συνέδριον τῶν Γερμανῶν φιλολόγων, ἐφιλοξένησεν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ ἔτους 1881 ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους Γερμανοὺς διδασκάλους, συνελθόντας ἐκ τῶν διαφορῶν χωρῶν τῆς Γερμανίας εἰς 24^{ον} συνεδρίαν πρὸς συζήτησιν διαφορῶν παιδαγωγικῶν καὶ διδακτικῶν ἀντικειμένων τῆς κατωτέρας ἢ δημοτικῆς ἐκπαίδευσως. Ἀπασαὶ αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως ταύτης ἐσημαιοστολίσθησαν, οἱ δὲ κάτοικοι μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπεδέξαντο τοὺς μορφωτὰς τῆς πρώτης ἡλικίας καὶ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ παράσχῃ εἰς αὐτοὺς ἅπαντα τὰ μέσα πρὸς τερπνὴν διάνουσιν τοῦ τῆς διαμονῆς αὐτῶν χρόνου.

Κατὰ τὴν δευτέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἤτοι τὴν 25^{ον} Μαΐου (6 Ἰουνίου), μετὰξὺ τῆς 8^{ης} καὶ 9^{ης} ἐσπερινῆς ὥρας συνήλθον ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς «Ὁμονοίας» τὰ μέλη, τὰ ἀπαρτίζοντα τὴν τὴν 24^{ον} Σύνοδον τοῦ γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου. Ὁ ἐκ τῆς πόλεως Gera κ. Marie, ὁ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐπιμελητῆς τοῦ γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου, ἀνέωξε τὰς συνεδρίας. Μετ' αὐτὸν ὁ ἐκ Καρλσρούης διευθυντῆς κ. Sproehl, ὁ προεδρεύων τῆς τοπικῆς ἐπιτροπείας, ἀποτείνας πρὸς τὴν Συνέλευσιν τὸν τῆς ἐλεύσεως χαιρετισμόν, εἶπεν ὅτι ἡ Καρλσρούη, ἂν καὶ εἶναι μικρὰ πόλις καὶ δὲν ἔχει μέγα παρελθόν, οὐχ ἤττον ὡς πόλις νεωτέρα, νεώτερον ἔχουσα πολιτισμόν καὶ κατὰ τὰς νεωτέρας μεθόδους ὀργανώσασα τὰ ἑαυτῆς σχολεῖα, πολλαχῶς δύναται νὰ ὠφελήσῃ, τοὺς ἐν αὐτῇ συνα-

(1) Τὸ Π' τοῦτο τῶν τοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου ἀναγνωσμάτων ἀνεγνώσθη τῇ 16 Ἰανουαρίου ε. ε. ὑπὸ τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Ἀριστείδου Σπαθᾶκη ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Βαρθακειοῦ Λυκείου ἐνώπιον πυκνοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου.

θροισθέντας διδασκάλους. Μετά δὲ ταῦτα ἐξῆρε τὴν τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Βάδης, Φρειδερίκου, μέριμναν καὶ φροντίδα ὑπὲρ τῆς ἐπιδόσεως τῶν ἐν Βάδῃ σχολείων. Μετὰ τὸν κ. Sprechit λαβὼν πάλιν τὸν λόγον ὁ κ. Moerle καὶ ἀπαγγείλας παρηγορητικούς τινες ποιητικούς στίχους, ὑπομιμνήσκοντας τὴν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις θείαν ἀντίληψιν, εἶπεν ὅτι καὶ πάντοτε μὲν, μάλιστα δὲ νῦν οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ ἔχωσι σταθερὰν πεποίθησιν εἰς τὸν Θεόν· νῦν, ὅποτε κατὰ τῶν διδασκάλων ἐξηγέρθησαν ἐπιβλαβεῖς ὑπόνοιαι, εἶναι ἀνάγκη νὰ τηρήσωμεν ὑψηλὸν τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, νὰ ἐνισχύσωμεν τὸ τῆς ἐνότητος πνεῦμα καὶ νὰ συσφίξωμεν τοὺς τῆς ἐνότητος δεσμούς. Τοῦτο δὲ δὲν δυνάμεθα ἄλλως νὰ κατορθώσωμεν ἢ διὰ δύο ἰσχυρῶν δυνάμεων, τουτέστι διὰ φιλελευθέρου παιδαγωγικοῦ τύπου καὶ διὰ φιλελευθέρων διδασκαλικῶν συλλόγων. Οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν ἰσχυρῶς καταπολεμοῦσι τὰς δύο ταύτας δυνάμεις, διότι ἀναλογίζονται ὅτι ὁ φιλελεύθερος τύπος καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας διαπνεόμενοι σύλλογοι μεταδίδουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν διδασκάλων φιλελεύθερον φρόνημα. Ἡμεῖς πρὸς τὸ πείσμα αὐτῶν τοιούτου φιλελευθέρου, ἀλλὰ σώφρονος, φρονήματος ἐμφορούμενοι, ἀρξώμεθα τῶν ἡμετέρων συνεδριῶν, φεινὸν ἔχοντες ὁδηγὸν τὸ τοῦ ἀθανάτου Κιρόλου Σμιδτίου ἀθάνατον ἀπόφθεγμα· «ἐμ. πρὸς ἐν ἀληθεία, ἐλευθερία καὶ ἀγάπη» (vorwärts in Wahrheit, Freiheit und Liebe). Μετὰ τὴν ἐνθουσιώδη ὁμιλίαν τοῦ κυρίου Moerle ἡ συνέλευσις προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν πρὸς διεύθυνσιν τῶν κυρίων συνεδριῶν ἀναγκαζόντων προέδρων. Ἐξελέχθη δὲ Α' πρόεδρος ὁ ἐξ Ἀμβούργου σύμβουλος τῶν σχολείων κ. Hoffmann, Β' ὁ ἐκ Πράγας σχολάρχης κ. Heinrich καὶ Γ' ὁ ἐκ Καρλσρούης διευθυντῆς κ. Sprechit. Ὀρίσθησαν δὲ ἐν πνεύματι ὁμονοίας ὡς συζητητέα ἐν ταῖς τρισὶ κυρίαις συνεδρίαῖς τὰ ἑξῆς θέματα: 1) Πρὸς ἐπίδοσιν τῶν σχολειακῶν ἀναγκαῖοι εἶναι καὶ συντελεστικοὶ οἱ διδασκαλικοὶ σύλλογοι καὶ αἱ διδασκαλικαὶ συνεδρίαῖ (εἰσηγητῆς ὁ ἐξ Ἀμβούργου

σύμβουλος τῶν σχολείων κ. Hoffmann). 2) Ἡ θρησκευτικὴ ἠθικὴ καὶ ἡ ἐθνικὴ ἀγωγή ἐν τοῖς νεωτέροις δημοτικοῖς σχολείοις (εἰσηγητῆς ὁ ἐκ Worms διδάσκαλος κ. Schumacher). 3) Περὶ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ παιδὸς καὶ τῆς ἐντεῦθεν πηγάζουσης ἀνάγκης τῆς λογικῆς καὶ ψυχολογικῆς μορφώσεως τοῦ διδασκάλου (εἰσηγητῆς ὁ ὑφηγητῆς τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἐν Λειψία Πανεπιστημίου κ. H. Wolff). 4) Ἡ λαλουμένη καὶ ἡ γραφομένη γλῶσσα (εἰσηγητῆς ὁ ἐκ Καρλσρούης καθηγητῆς κ. Haechstættler). 5) Ἡ ἀνάγκη τῆς συγκεντρώσεως τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ (εἰσηγητῆς ὁ ἐκ Marienschloss διδάσκαλος κ. Funk).

Κατὰ τὴν 9^{ην} π. μ. ὥραν, ἡμέραν Τρίτην, μετὰ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν τῆς Πεντηκοστῆς, συνέκροτήθη ἡ πρώτη συνεδρία ἐν τινι πολυτελέστατα κεκοσμημένῃ αἰθούσῃ, ἐν ἣ παρήσαν ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους ἐταίρους, ἐκ διαφόρων τῆς Γερμανίας χωρῶν ἐλθόντας. Μετὰ τὴν σύντομον προσλαλίαν, δι' ἧς ἀνέωξε τὰς συζητήσεις ὁ κ. Moerle, καὶ τὴν συγκρότησιν τοῦ ἤδη ἐκλεχθέντος προεδρείου, ἀναβάς τὸ βῆμα ὁ δήμαρχος τῆς Καρλσρούης κ. Schnetzler ἐχαιρέτισε τὸ Συνέδριον τῶν διδασκάλων ἐκ μέρους τῆς πόλεως, προσθεὶς ὅτι καὶ ἡ ἐκπροσωποῦσα τὸν δῆμον ἀρχὴ ἐμφορεῖται τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, οὔτε ἐμφορεῖται καὶ τὸ παρὸν Συνέδριον, ὡς πρὸς τὸν ὑψηλὸν σκοπὸν τῆς τοῦ λαοῦ μορφώσεως. Ἡ Καρλσρούη, εἶπεν, εἶναι πόλις προοδευτικὴ, πρωτεύουσα εὐγενοῦς ἡγεμόνος, καὶ ἔδρα σοφῆς Κυβερνήσεως. Ἡγεμῶν, Κυβερνήσις καὶ Πόλις εὐχονται τὰ αἴσια τῷ 24 γενικῷ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων συνεδρίῳ, οὗ τὰ βουλευματα εἴθε νὰ εἰσακουσθῶσιν. Μετὰ τὸν δήμαρχον κ. Schnetzler ὑπολαβὼν τὸν λόγον ὁ πρόεδρος τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου τῶν ἐν Βάδῃ σχολείων κ. Armbruster εἶπεν ὅτι ἤδη τινὲς τῶν τοῦ Συνεδρίου τοῦ 1863 συμβουλῶν εἰσηκούσθησαν καὶ ἐπραγματώθησαν, ὑπισχνεῖται δὲ ὅτι καὶ τοῦ λοιποῦ οἱ τὰ ἐν Βάδῃ σχολεῖα διέποντες θέλουσι τείνει οὗς προσεκτικὸν εἰς τὰς συμβουλάς καὶ τὰς ἀπο-

φάνσεις τῶν τοιούτων Συνεδρίων. Εἶναι ἀληθές, εἶπεν, ὅτι κρυφίως καὶ φανερά πολλοὶ κατηγοροῦσαν τὰ συνέδρια ταῦτα, θεωρήσαντες αὐτὰ ἀνωφελῆ εἰς τὴν πρόοδον τῶν σχολείων. Οἱ κατηγοροὶ ὅμως οὗτοι εὐρίσκονται ἐν ἀπάτῃ καὶ πλάνῃ μεγάλῃ. Οὐδεὶς τῶν παρόντων ἀγνοεῖ ὁποῖον βᾶρος καὶ ὁποῖον φορτίον φέρει μεθ' ἑαυτῆς ἡ διδασκαλικὴ ἐνέργεια. Τὸ βᾶρος τοῦτο καὶ τὸ φορτίον ἄνευ ὑποστηρίξεως τινος καὶ ἀνακουφίσεως δύναται νὰ καταβάλλῃ καὶ τοῦ φιλοπονωτέρου διδασκάλου τὴν ὑπομονήν. Τὰ ἰδανικὰ, ἂν δὲν τύχωσιν εὐνοϊκῆς τινος συνδρομῆς, ταχέως δύναται νὰ ἐκλείψωσιν· ἡ ἱερὰ φλόξ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ εὐκόλως δύναται νὰ σβεσθῇ, ἐκλιπόμενος τοῦ ταύτην ὑποτρέφοντος πνευματικοῦ ἐλαίου. Τὰ διδασκαλικά συνέδρια εἶναι ἀποθηκαί, ἐξ ὧν ἀντλεῖται τὸ ἔλαιον, τὸ διατηροῦν ἄσβεστον τὴν διδασκαλικὴν λαμπάδα. Τέλος εὐχεταὶ ὅπως πάντοτε οἱ μετασχόντες τοῦ παρόντος Συνεδρίου χωρήσωσι μετὰ δυνάμεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὸ ἱερὸν αὐτῶν ἔργον.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ὀμιλίας τοῦ κ. Ambruster ἀναγινώσκειται ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου τηλεγράφημα τῆς ἐν Βαυαρία «Διδασκαλικῆς ἑταιρίας Fürtli», ἔχον ὡς ἐξῆς: «Ἡ ἐν Βαυαρία διδασκαλικὴ ἑταιρία Fürtli χαιρετίζει τὸ Γενικὸν τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συνέδριον ὡς ὄργανον, σπουδάζον νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸ Γερμανικὸν σχολεῖον ἐπίσημον ἐν τῷ ἔθνει θέσιν, καὶ ἐλπίζει ὅτι ἡ τήρησις τῆς ὀρθοφροσύνης τῆς γερμανικῆς διδασκαλικῆς τάξεως θέλει ἀντηγήσει εἰς ἐκείνους τοὺς κύκλους, ὑπὲρ ὧν ἡ γενικὴ τοῦ λαοῦ μόρφωσις ζωτικὸν ἀποτελεῖ ζήτημα. Ἀπέαντι πᾶσῶν τῶν ἐχθρικῶν ἐπιθέσεων εἶθε βᾶσιμος εὐστάθεια νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ τὸν χρόνον τοῦ ἀνταγωνισμοῦ.»

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ τηλεγραφήματος ζωηραὶ ἐπ' αὐτῷ ἠγέρθησαν ἐπευφημίαι. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Α. Υ. ὁ μέγας δούξ ἐδήλωσε τῷ Συνεδρίῳ ὅτι ἐπεθύμει νὰ παρευρεθῇ κατὰ τὴν πρώτην κυρίαν συνεδρίαν, ἐμεσολάβησεν ἀνάπαυλά τις. Περὶ δὲ τὴν 10^{ην} ὥραν π. μ. ἡ Α. Υ. ὁ μέγας δούξ τῆς Βάδης Φρειδερίκος,

συνοδευόμενος ὑφ' ἑνὸς ὑπασπιστοῦ, εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδρίων, ἐνθα ὑπεδέξατο αὐτὸν μετὰ σεβασμοῦ ὁ τε πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τῆς ἐπιτοπίου ἐπιτροπείας. Ὅτε δὲ ὁ ἡγεμὼν κατέλαβε τὴν ἤδη παρεσκευασμένην αὐτῷ θέσιν, ἀντήχησεν ἀρμονικώτατα ὁ ἐξῆς ὕμνος: «Μέγιστε Θεέ, ὑμνοῦμέν σε. Κύριε, »δοξάζομεν τὴν δυνάμιν σου. Πρὸ σοῦ κλίνει ἡ γῆ καὶ θαυμάζει »τὰ ἔργα σου. Ὡς ἦσθα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, οὕτω διαμενεῖς »ἐν τῇ αἰωνιότητι. Ἐπίβλεψον ἐν εὐμενείᾳ τὸν λαόν σου! Βοήθησον ἡμῖν! Εὐλόγησον, Κύριε, τὴν κληρονομίαν σου! Ὁδήγησον ἡμᾶς εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. Ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ βοήθησον ὅπως ἐν μετανοίᾳ καὶ δεήσει ἀξιωθῶμεν τῆς »ἐν Οὐρανοῖς ὀψέως σου.»

Μετὰ τὴν κατανυκτικὴν ταύτην προσευχὴν ἤρξαντο αἱ συνεδρίαί. Ὁ πρόεδρος κ. Hoffmann, ὡς ἔχων πρῶτος τὸν λόγον ἀφῆκε τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς τὸν Β' πρόεδρον· ἀναβάς δὲ τὸ βῆμα ὠμίλησε περὶ τοῦ πρώτου θέματος, ἧτοι τοῦ ἐξῆς: «Πρὸς ἐπίδοσιν τῶν σχολειακῶν ἀναγκαῖοι εἶναι καὶ »συντελεστικοὶ οἱ διδασκαλικοὶ σύλλογοι καὶ αἱ »διδασκαλικοὶ συνεδρίαί.»

Τὴν ὀμιλίαν αὐτοῦ διήρπασεν ὁ κ. Hoffmann εἰς δύο μέρη· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει ἐλάλησε περὶ τῆς ὠφελείας τῶν διδασκαλικῶν συλλόγων· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἀνεσκεύασε τὰς κατὰ τῶν διδασκαλικῶν συνεδρίων ἐπιρριπτομένας μομφάς. Γνωρίζω, εἶπεν ὁ ῥήτωρ, ὅτι πολλαὶ ἐγένοντο ἀπόπειραι πρὸς ματαίωσιν τῶν διδασκαλικῶν συλλόγων καὶ συνεδρίων, ἀλλ' ὅμως οἱ σύλλογοι οὗτοι ὁσημέραι ἐνισχύονται, καὶ ἐλεύσεται ἡμαρ, ὅπότε πανταχοῦ θέλουσιν ἐξαπλωθῆ καὶ θέλουσι τύχει εὐμενεστάτης ὑποδοχῆς. Ἡ καταφορὰ κατὰ τῶν διδασκαλικῶν συλλόγων καὶ συνεδρίων προέρχεται βεβαίως ἐκ τινος παρανοήσεως. Ὁ ὑψιστος αὐτῶν σκοπὸς δυστυχῶς παρενοήθη καὶ παρεξηγήθη. Τὰ γερμανικὰ τῶν διδασκάλων Συνέδρια οὐδέποτε ἐξέκλιναν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τοῦ νὰ ἐμπεδώσωσι τὴν πρὸς τὸν ἡγεμόνα, τὴν πατρίδα, τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἀγάπην καὶ σεβασμόν. Εἶναι ἀ-

ληθές ὅτι ἐν τισι διδασκαλικαῖς συνεδρίασις ἠκούσθησαν λόγοι τινές παράχορδοι καὶ σκανδαλώδεις, ἀλλ' αἱ ἐκφράσεις αὗται, αἱ ἀτόπως καὶ ἀπροσέκτως ἐξενεχθεῖσαι ὑπὸ τινων προσώπων, εἶναι ἀτομικαὶ καὶ οὐδόλως εἶναι δίκαιον νὰ εὐθύνωσιν ἅπασαν τὴν διδασκαλικὴν ὁμηγύριν, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον δικαιούται τις νὰ ἀμφισβητήσῃ τούτου ἕνεκα τὴν χρησιμότητα τῶν τοιούτων ὁμηγύρων. Αἱ διδασκαλικαὶ Συνεδρίασις βεβαίως δὲν συγκομίζουσι πληθὺν νέων γνώσεων, δίδουσι ὅμως τὴν πρὸς ταύτας ἀναγκαίαν ὥθησιν. Πλὴν τούτου αἱ διδασκαλικαὶ συνεδρίασις ἐμπεδοῦσι τὸν χαρακῆρα τοῦ διδασκάλου καὶ ἀναπτεροῦσι τὸ φρόνημα αὐτοῦ. Οἱ ἑταῖροι καὶ μέτοχοι τῶν τοιούτων ὁμηγύρων καὶ συνεδριῶν, ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν, φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν τὴν δαδα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις εἶναι ἀναγκαιότατος εἰς τὴν τῶν παιδῶν διαπαιδαγώγησιν· ἔτι δὲ ἐμφοροῦνται τῆς ἰδανικότητος ἐκείνης περὶ τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν ἔργου, ἧς ἄνευ ὁ διδάσκαλος ἀποβαίνει ἀπλοῦς μισθοφόρος καὶ οὐδὲν πλέον. Αἱ διδασκαλικαὶ συνεδρίασις παρέχουσι ὡσαύτως τὸν ἀναγκαῖον σύνδεσμον, ὅστις πρέπει νὰ συνδέῃ τὸν διδάσκαλον μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ὁμοτέχνων. Ἐνταῦθα λαμβάνουσι ἀφορμὴν νὰ συνδέωσι πολλοὶ μετ' ἀλλήλων ἀδιάρρηκτον φιλίαν, λίαν ὠφέλιμον· οὕσαν εἰς ἑκατέρους. Ὅπως ἐννοήσῃ τις καλῶς τὴν ἀξίαν τῶν ἐλευθέρων διδασκαλικῶν ὁμηγύρων ἄς ἀναλογισθῇ ὅτι αὗται πρὸς στιγμὴν ἐκλείπουσιν ἐκ τοῦ διδασκαλικοῦ βίου. Ὅποια οἰκτρά κατάστασις ἐν τῷ διδασκαλικῷ κόσμῳ ἤθελεν ἐπέλθῃ ὡς ἐκ τῆς διδασκαλικῆς ἐρημίας καὶ ἀπομονώσεως! Καὶ ὅμως ὑπάρχουσι δυστυχῶς δίδασκαλοι, οἵτινες ἀρέσκονται εἰς τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων! Οἱ διδάσκαλοι οὗτοι ὑποπίπτουσι εἰς ἀσυγχώρητον ἀμάρτημα. Μεγάλῃ βεβαίως εἶναι ἡ ὠφέλεια, ἣν προσπορίζεται τις ἐκ τῆς ἀναγνώσεως βιβλίων καὶ πραγματειῶν, ἀλλ' ὅμως ἡ ὠφέλεια, ἧς αἱ διδασκαλικαὶ συνεδρίασις γίνονται πρόξενοι, δι' οὐδενὸς τρόπου δύνανται ν' ἀναπληρωθῶσι. Μεταξὺ τῶν μομφῶν, τῶν ἐπιρριπτομένων κατὰ τῶν διδασκαλικῶν Συνεδριῶν, μία εἶναι καὶ αὕτη, ὅτι ταῦτα εἶ-

ναι πολυάνθρωπα καὶ ὅτι ἐπομένως ὀλίγοι δύνανται νὰ λαλήσωσιν. Ἡ μομφὴ αὕτη οὐδεμίαν ἔχει βαρῦτητα, καθ' ὅσον ἡ ἀξία δὲν ἔγκειται ἐν τῷ πολλῷ, ἀλλ' ἐν τῷ καλῷ λαλεῖν. Ὅμοίως καὶ ἡ ἑτέρα μομφή, ὅτι ἐν τοῖς τοιούτοις συνεδρίασις διατύπουνται ἀποφάνσεις, οὐδεμίαν ἔχει δικαιολόγησιν, καθ' ὅσον οὐδεμίαν συζήτησιν δύναται νὰ περατωθῇ ἄνευ τελικῆς τινος διατυπώσεως· ἔπειτα, τὰ διδασκαλικὰ συνέδρια οὐδεμίαν ἔχουσι ἀξίωσιν ὅτι παρέχουσι νόμους ἢ ὅτι ἐκφράζουσι ἀλανθάστους ἀποφάνσεις. Ταῦτα σκοποῦσι μόνον νὰ καθολικεύσωσιν ὅ,τι ὡς ὀρθόν καὶ ἀληθές μετὰ προηγουμένης συζήτησεως ἐνόμισαν ὅτι εὔρον. Δὲν φρονοῦσι ὅτι εὔρον τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ φρονοῦσι ὅτι ἀναζητοῦσιν αὐτήν. Καὶ ὅμως οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι αἱ ἀποφάνσεις τῶν τοιούτων Συνεδριῶν, οἰαιδήποτε καὶ ἂν ᾖναι, διζμῆνουσιν οὐχὶ ἄνευ ἀποτελέσματος. Τὸ γενικὸν τῶν Γερμανικῶν διδασκάλων Συνέδριον περιλαμβάνει τοὺς διδασκάλους πάσης γωνίας, ἐνθα λαλεῖται ἡ Γερμανικὴ γλῶσσα. Ἐν αὐτῷ δὲν ἐκπροσωπεῖται εἰδικὴ παιδαγωγικὴ, ἀλλὰ γενικὴ παιδαγωγικὴ, ἥτοι παιδαγωγικὴ τοιαύτη, ἣτις οὐδεμίαν γινώσκει διαφορὰν δόγματος καὶ ἐθνικότητος. Ταῦτα εἰπὼν ὁ κ. Hoffmann κατέρχεται τοῦ βήματος, προσθεὶς ὅτι πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς διαθήκη ὁ λόγος αὐτοῦ, ὅτι τὰ διδασκαλικὰ Συνέδρια πρέπει νὰ διατηρῶνται, ὡς περιχλείοντα ἐν ἑαυτοῖς πᾶν ἀγαθόν. Ἡ γνώμη τοῦ κ. Hoffmann, διατυπωθεῖσα ὡς ἑξῆς: «Πρὸς ἀνύψωσιν »τῶν σχολείων αἱ ἐλεύθεραι διδασκαλικαὶ συνεδρίασις εἶναι ἀναγκαῖα ἄμα καὶ λυσιτελεῖς,» ἐγένετο συμφηφει παραδεκτὴ.

Μετὰ τὸν κ. Hoffmann ἀναβὰς εἰς τὸ βῆμα ὁ ἐκ Worms διδάσκαλος κ. Schumacher ὠμίλησε περὶ τῆς ὀρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀγωγῆς ἐν τῷ νεωτέρῳ σχολείῳ. Μετὰ τὴν διατύπωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ νεωτέρου σχολείου, οὗ τινος ἰδρυτὴν θεωρεῖ τὸν ἐξ Ἑλβετίας περιώ-
ν υμνολογῶν Πεσταλότσην, ἀποφαίνεται ὁ κ. Schu-

ma cher ὅτι τοῦ νεωτέρου σχολείου ἐν τῶν σπουδαιοτάτων παιδαγωγικῶν καθηκόντων εἶναι ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀγωγή. Ἦνωσα, λέγει ὁ ῥήτωρ, τὴν θρησκευτικὴν μετὰ τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς, διότι ἀμφοτέρας τὰς ἐννοίας ταύτας θεωρῶ ἠνωμένας μετ' ἀλλήλων ἀναποσπαστως. Ἠθικὴ ἄνευ θρησκευτικῆς εἶναι ἐπίσης ἀκατανόητος, ὡς καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἄνευ τῆς ἠθικῆς. Ἠθικότης, μὴ ἔχουσα τὰς ρίζας αὐτῆς ἐν τῇ θρησκευτικῇ, στερεῖται βάσεως ἀσφαλοῦς. Θρησκευτικότης καὶ ἠθικότης ἔχουσι τοιαύτην σχέσιν πρὸς ἀλλήλας, ὅταν ἔχει τὸ ἄνθρωπος πρὸς τὸν καρπὸν. Πᾶς ἄνθρωπος, ὕγιής τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἔμφυτα τὰ θρησκευτικὰ συναισθήματα. Πάντα τὰ ἔθνη καὶ αὐτὰ τὰ ἀγριώτατα εἶχον εἶδος τι λατρείας, μαρτυροῦν τὴν θρησκευτικότητα αὐτῶν. Ἀλλ' ὅμως ἡ θρησκευτικότης καὶ ἠθικότης τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἀνάγκην ἀναπτύξεως. Ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆ εἶναι ἀντικείμενον τῆς ἀγωγῆς. Τὸ νεώτερον ἄρα σχολεῖον μεταξὺ τῶν ἄλλων σκοπῶν ἐπιδιώκει καὶ τὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν τοῦ παιδός, ἥτοι τὸ νεώτερον σχολεῖον προτίθεται νὰ καλλιεργήσῃ ἐν τῇ παιδικῇ καρδίᾳ τὴν θρησκευτικότητα οὕτως ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτὴν προστατευτικὴν μαγικὴν εἰκόνα. Ἡ θρησκευτικὴ εἶπεν, εἶναι ἡ ὑψίστη παιδαγωγός, ὁ ἀσφαλέστατος ὁδηγός τοῦ ἀνθρώπου, ὁ μόνος ἐξιλεωτῆς τοῦ Θεοῦ. Γενικὴ θρησκευτικὴ διδασκαλία, κατὰ τὸν κ. Schumacher, δὲν ὠφελεῖ πρὸς θρησκευτικὴν μόρφωσιν τοῦ παιδός. Ὁ παῖς πρέπει νὰ γίνῃ γνώριμος μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας. Τούτου ἕνεκα τὸ σχολεῖον δὲν πρέπει νὰ μεταδώσῃ γενικὴν τινα θρησκευτικότητα, ἀλλὰ εἰδικήν, ἥτοι τὴν τοῦ δόγματος τῆς εἰς ἣν ὁ παῖς ἀνήκει Ἐκκλησίας. Ἀγωγή, ἥτις μεταδίδει εἰς τὸν παῖδα γενικὴν θρησκευτικὴν γνῶσιν, εἶναι τι ἄχρουν.

Πρὸς τὴν θρησκευτικὴν ἐπιμελείαν τὸ νεώτερον δημοτικὸν σχολεῖον καλλιεργεῖ κατὰ τὸν κ. Schumacher καὶ τὴν ἐθνικὴν ἀγωγήν. Ἔθνος, λέγει, ἐν ᾧ ἡ ἐθνικὴ συνείδησις δὲν ἀναρριπίζεται ἰσχυρῶς, δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἡ

ἐθνικὴ ἀγωγή εἶναι τοσοῦτον παλαιά, ὅσον καὶ ἡ ἀνθρωπότης. Ὁ οἶκος κατὰ πρῶτον ἀναπτύσσει τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν. Μετὰ τὸν οἶκον ἔρχεται τὸ σχολεῖον, ὅπερ πειρᾶται ν' ἀναπτύξῃ αὐτὴν κανονικώτερον καὶ τεχνικώτερον. Τὸ νεώτερον δημοτικὸν σχολεῖον ὡς ἓνα τῶν ὑψίστων αὐτοῦ σκοπῶν ἀναγράφει καὶ τὴν ἐπιμελείαν τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος, τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐθνικῶν ἀρετῶν καὶ τὴν ἐκρίζωσιν τῶν ἐθνικῶν σφαλμάτων. Τὸ σχολεῖον πειρᾶται δι' ὧν ἔχει μέσων νὰ διεγείρῃ τὴν ἀγάπην μὲν πρὸς τὸν ἡγεμόνα καὶ τὸ ἔθνος, τὸν σεβασμὸν δὲ πρὸς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος· πειρᾶται νὰ διεγείρῃ τὸν ἐνθουσιασμὸν πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα καὶ τὴν συνείδησιν πρὸς τὰς κοινὰς ἐνεργείας. Τὸ νεώτερον σχολεῖον λαμβάνει μέρος εἰς τὰς ἐθνικὰς ἐορτὰς καὶ ὑποθάλλει πρῶτῳ τὴν πρὸς ταύτας ἀγάπην τῶν παιδῶν.

Ἡ γλῶσσα κατὰ τὸν Schumacher μετὰ πάντων τῶν θησαυρῶν ἀρετῆς εἶναι ἐν τῶν ἰσχυροτάτων μέσων καὶ ὀργάνων πρὸς ἐξέγερσιν καὶ διατήρησιν τοῦ πνεύματος τοῦ ἐθνισμοῦ. «Ἡ γλῶσσα, κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον Οὐμβόλδον, εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ ἔκφανσις τῶν λαῶν· ἡ γλῶσσα τῶν λαῶν εἶναι τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῶν εἶναι ἡ γλῶσσα αὐτῶν.» Ἡ γλῶσσα εἶναι ὁ ἰσχυρότατος δεσμὸς τῆς ἐθνικότητος. Ὁ θέλων ν' ἀφαιρέσῃ τὸν ἐθνισμὸν ἔθνους τινός, ἀρκεῖ ν' ἀφαιρέσῃ τὴν μητρικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ μεγάλη σπουδὴ τοῦ σχολείου πρὸς μετάδοσιν τῆς γλώσσης.

Μετὰ τῆς γλώσσης συνάπτεται κατὰ τὸν κ. Schumacher τὸ ἄσμα. Τὸ δημοτικὸν ἄσμα κρύπτει θαυμασίαν καὶ μυστηριώδη δύναμιν ἐν ἑαυτῷ. Ἐθνικὴ τελεῖται λατρεία καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ πολλῶν παιδικῶν στομάτων ἄδονται τὰ συγχινητικώτατα τοῦ ἔθνους ἄσματα.

Καὶ ἡ ἱστορία κατὰ τὸν Schumacher ἐν τῷ νεωτέρῳ δημοτικῷ σχολείῳ εἶναι ἐν τῶν ἰσχυροτάτων μέσων πρὸς μόρφωσιν ἐθνικὴν. Ἡ ἱστορία παρέχει εἰς ἡμᾶς τὰ πρότυπα τοῦ ὑψηλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἅτινα ἀνυψοῦσιν ἡμᾶς καὶ πρὸς μίμη-

σιν παρορμῶσι. Πόσον εὐχαρίστως οἱ νέοι ἀκροῶνται τὸ πῶς ἔζησαν καὶ τί ἔπραξαν οἱ πατέρες αὐτῶν! Καθόλου δ' εἶπειν τὸ νεώτερον δημοτικὸν σχολεῖον ἐνέπνευσε τοῖς Γερμανοῖς τὸν ἐνθουσιασμὸν πρὸς τοὺς ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνας τοῦ 1813, 1870 καὶ 1871.

Ὁ κ. Schumacher, ταῦτα εἰπὼν, καθυπέβαλεν εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συνεδρίου διαφόρους θέσεις, ἃς κατόπιν ἠναγκάσθη ν' ἀπόσῃ. Ἄντ' αὐτῶν δὲ ἐγένοντο παμφηφει δεκταὶ δύο προτάσεις τοῦ ἐκ Βρέμης διδάκτορος κ. Dohbe καὶ τοῦ ἐκ Πράγας σχολάρχου κ. Ἑρρίκου, αἱ ἐξῆς:

1^{ον} «Τὸ 24^{ον} Γενικὸν Συνέδριον τῶν Γερμανῶν διδασκάλων ἠδήλοῖ ὅτι ἡ ὀρησκειτικοθητικὴ καὶ ἐθνικὴ μόρφωσις ἀνήκουσιν «εἰς τοὺς ὑψίστους σκοποὺς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.»

2^{ον} «Τὸ Συνέδριον τοῦτο παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῷ κοινῷ σχολείῳ οὐδένα κίνδυνον διατρέχει ἡ ὀρησκειτικοθητικὴ μόρφωσις καὶ οὐδεμίαν βλάβην ἢ ἐθνικὴν ἰδέαν.»

Ὁ μέγας δούξ Φρειδερίκος, ὅστις μέχρι τέλους τῶν ὀμιλιῶν τούτων καὶ συζητήσεων μετ' ἀτενοῦς ἠκροῦτο προσοχῆς, ἐγέρθει ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θεωρείου αὐτοῦ. Διαλεχθεὶς δὲ ἐπὶ τινὰ χρόνον φιλοφρόνως μετὰ τε τοῦ προεδρείου καὶ τῶν λοιπῶν παρίσταμένων, ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ ὑπασπίστοῦ αὐτοῦ, τρις ἀνευφήμηθεις ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου.

Κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς δευτέρας συνεδρίας ὁ Σύλλογος τῶν διδασκάλων ἠκροῦσατο σπουδαιότητος τινὸς ὀμιλίαν τοῦ ὑφηγητοῦ τοῦ ἐν Λειψία πανεπιστημίου κ. Wolff: «περὶ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ παιδὸς καὶ τῆς ἐνταῦθα στηριζομένης ἀνάγκης τῆς λογικῆς καὶ ψυχολογικῆς μορφώσεώς τοῦ διδασκάλου.»

Ὁ παῖς, λέγει ὁ Wolff ἐγκλείει ἐν ἑαυτῷ τὸν πατέρα. Ἐκαστῇ παιδικῇ ψυχῇ μετὰ πασῶν τῶν δυνάμεων αὐτῆς καὶ ἰδιοτήτων ἐγκλείει ἐν ἑαυτῇ ἑτέραν ψυχὴν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις καὶ ἡ ἀγωγή ἀποτελοῦσι τοὺς δύο παράγοντας τοῦ γινόμενου καὶ ἀναπτυσσομένου ἀνθρώπου, ἐπεταὶ ὅτι ἀναγκαῖα

ἀποβαίνει ἡ γνῶσις αὐτῶν τε καὶ τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἀμοιβαίας σχέσεως. Καὶ ἀγωγή μὲν εἶναι σκόπιμος καὶ τεχνικὴ ἐν ἐργείᾳ τοῦ παιδαγωγοῦ, κατὰ τι ὠρισμένον σχέδιον τελουμένη. Ἐκ τῶν προσερχομένων ἀτόμων ἐκ τῶν διαφόρων τάξεων τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας προτίθεται ὁ παιδαγωγὸς νὰ παρασκευάσῃ ἀνθρώπους ὅπως χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν κοινωνίαν ὡς μέλη διανοητικῶς τε καὶ ἠθικῶς μορφωθέντα. Ὅρισθείσης γενικῶς τῆς ἀγωγῆς, ἡ παιδαγωγικὴ ἐνέργεια χαρακτηρίζεται κατὰ τὰς τέσσαρας διευθύνσεις, ἃς λαμβάνει 1) κατὰ τοὺς σκοποὺς, οἵτινες πρέπει νὰ ἐκπληρωθῶσι· 2) κατὰ τὸ σχέδιον καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν οἱ σκοποὶ οὗτοι πρέπει νὰ ἐκπληρωθῶσι· 3) κατὰ τὸ ὑποκείμενον, ἧτοι τὸν τεχνικῶς παιδαγωγοῦντα παιδαγωγόν, καὶ 4) κατὰ τὸ ἀντικείμενον, ἧτοι τὸν παῖδα, ὅστις πρέπει νὰ μορφωθῇ. Ἡ ἀγωγή, ὡς ἐνέργεια, μετὰ συνειδήσεως καὶ σκοπιμότητος γινομένη, πρέπει νὰ ᾔηται καθολικὴ, εἴτε τὴν μόρφωσιν τοῦ σώματος εἴτε τὴν μόρφωσιν τῆς ψυχῆς ἀποβλέπει (mens sana in corpore sano). Πᾶσα διδασκαλία πρέπει νὰ ᾔηται παιδαγωγικὴ, ἧτε τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, τοῦ γυμνασίου καὶ ἡ τοῦ Πανεπιστημίου. Ὅπως δὲ ἡ κατώτερα τάξις τῆς κοινωνίας, οὕτω καὶ ἡ ἀνωτέρα δεόνται ἀγωγῆς.

Ἡ διδασκαλία δὲν πρέπει ν' ἀποβλέπῃ μόνον εἰς πρόσκτησιν ὠφελίμων τινῶν γνώσεων, ἀναγκαιουσῶν εἰς τε τὴν τάξιν καὶ τὸ ἐπάγγελμα, ἀλλὰ πρέπει νὰ λαμβάνῃ ἐν ὄψει καὶ τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος. Ἡ διανοητικὴ μόρφωσις εἰσάγει τὸν ἀνθρώπον εἰς τινὰ τάξιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἡ δὲ ἠθικὴ ἀποκαθιστᾷ τὸν ἀνθρώπον ὄντως ἀνθρώπον.

Ἡ ἀγωγή πρὸς τὴν καθολικὴν αὐτῆς ἐνέργειαν ἔχει καὶ μερικὴν, καθ' ἣν συνάπτεται μετὰ τινος δεδομένου ἀντικειμένου. Εἶναι δὲ δεδομένον ἀντικείμενον ἀνθρώπινός τις ὀργανισμὸς (ἄρρενος ἢ θήλειος), φέρων οἰκιακὴν ἀνάπτυξιν 6 — 7 ἐτῶν. Ἡ ἐνέργεια ἄρα τοῦ παιδαγωγοῦ δὲν εἶναι ἀναδημιούργησις τις, ἀλλὰ μόρφωσις, ἀνάπτυξις, προβιβασμὸς. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπαιτεῖται ἐξακρίβωσις τῆς τε σωματικῆς καὶ

ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ παιδός· ἤτοι πρὶν ἢ διαγνωσθῆ τὸ τέρμα καὶ τὰ μέσα τῆς ἀγωγῆς, προαπαιτεῖται ἡ ἀκριβῆς γνῶσις τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀγωγῆς, ἤτοι αὐτοῦ τοῦ παιδός. Οὕτω δὲ ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν τὸ καθολικὸν τῆς ἀγωγῆς μετὰ τοῦ μερικοῦ ἢ ἀτομικοῦ.

Καὶ ἡ μὲν σωματικὴ κατάστασις τοῦ παιδός δύναται εὐκόλως νὰ διαγνωσθῆ, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ ψυχικὴ. Καὶ ὅμως ὁ παιδαγωγός πρέπει νὰ σχηματίσῃ ὀρθὴν ἔννοιαν τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ παιδός, πρὶν ἢ πειραθῆ νὰ εὔρῃ τὸ παιδαγωγικὸν σχέδιον καὶ ἐφαρμόσῃ τὰ παιδαγωγικὰ αὐτοῦ μέσα. Ὅπως δὲ ὁ λατρός τότε μόνον δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὸν ἀσθενῆ, ὅταν γινώσκῃ τὸν ὀργανισμὸν αὐτοῦ καὶ τὸ εἶδος τῶν ἀσθενειῶν, εἰς ἃς οὗτος περιπίπτει, οὕτω καὶ ὁ παιδαγωγός τότε μόνον δύναται ὀρθῶς νὰ παιδαγωγῆσῃ, ὅταν διαγινώσκῃ τὸν ψυχικὸν ὀργανισμὸν τοῦ παιδός, ἐν τε τῇ ὑγιεῖ καὶ τῇ ἀνωμάλῳ αὐτοῦ καταστάσει. Ὁξὺ παρατηρητικόν, ἠνωμένον μετὰ πολυχρονίου πείρας πρέπει νὰ συνοδεύῃ τὸν παιδαγωγὸν ἐν τῇ διαγνώσει τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ παιδός. Ἡ διεξόδους εἰς τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ παιδός εἶναι τῶντι λίαν χαλεπὴ καὶ δύσκολος, δυνάμεθα ὅμως νὰ εἰκάσωμεν τὰ περὶ αὐτῆς ἐκ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τῶν ἐνηλίκων, τῆς μᾶλλον καταληπτῆς καὶ εὐδιαγνώστου· διότι εἶναι βέβαιον ὅτι αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι τῶν τε μεγάλων καὶ μικρῶν μελῶν τῆς ἀνθρωπότητος περίπου εἶναι αἱ αὐταί· αἱ δὲ παρατηρούμεναι διαφοραὶ ἐρεΐδονται ἐπὶ τῆς διαφόρου ἐπιτάσεως τῶν ἰδιαιτέρων τοῦ ὀργανισμοῦ λειτουργιῶν. Ἐρευνῶντες λοιπὸν τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τῶν ἐνηλίκων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν κατ' ἀναλογίαν καὶ περὶ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τῶν ἀνηλίκων. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἀπαιτοῦνται δύο τινά: 1) ἀκριβῆς γνῶσις τῆς ψυχικῆς καταστάσεως καὶ τοῦ ψυχικοῦ βίου τῶν ἐνηλίκων καὶ 2) ἀκριβῆς γνῶσις τῆς συναφείας τῶν ψυχικῶν φαινομένων μετὰ τῶν σωματικῶν ἢ τῶν εἰς τὰς αἰσθήσεις ὑποπιπτόντων.

Ἐξετάζοντες τὸν τελῶς ἀνεπτυγμένον πνευματικὸν βίον ἐν

τῷ ὀργανισμῷ τῆς ἀνθρωπότητος, παρατηροῦμεν αὐτὸν ἐπιδεικνύμενον κατὰ τρεῖς διευθύνσεις, συνεχόμενας μὲν πρὸς ἀλλήλας αἰτιολογικῶς, ἀλλὰ καθαρῶς ἀπ' ἀλλήλων διακρινόμενας ἤτοι: 1) κατὰ τὸν διανοητικὸν βίον, 2) κατὰ τὸν θυμικόν, καὶ 3) κατὰ τὸν τοῦ χαρακτῆρος. Κατ' ἀναλογίαν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν καὶ τὸν τοῦ παιδός ψυχικὸν βίον τριχῶς, ἐξετάζοντες ἐν τῷ ὀργανισμῷ αὐτοῦ τὰς διανοητικὰς ιδιότητες, τὰς θυμικὰς καὶ τὰς τοῦ χαρακτῆρος διαθέσεις.

Καὶ ὁ μὲν διανοητικὸς βίος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἄγων πρὸς τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, διακρίνεται κατὰ τὰς διαφόρους λογικὰς τοῦ πνεύματος ἐργασίας, αἵτινες πᾶσαι συγκεφαλαιοῦνται εἰς τέσσαρας, τουτέστιν εἰς τὸ ἀναλύειν, συνθέτειν, συγκρίνειν καὶ συμπεραίνειν. Ὅσον δὲ μεγάλαι καὶ ἀνῆναι αἱ διαφοραί, αἵτινες προκαλοῦνται διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνευματικοῦ βίου ἐν ταῖς διαφόροις τάξεσι τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, ὑπόκειται ὅμως ἐν πᾶσιν ὡς βᾶσις ὁμοιον λογικὸν στέλεχος, οὐ τινος ἢ προαγωγῆ γίνεται πρόξενος τῶν διαφορῶν τούτων. Αἱ λογικαὶ ιδιότητες καθόλου ἐξ ἴσου εἶναι διανεμημέναι ἐν ταῖς παιδικαῖς ψυχαῖς· οὐχ ἤττον ὅμως παρά τισιν ἐξέχουσιν ιδιότητές τινες, αἵτινες, πρῶτῳ διαγνωσθεῖσαι καὶ καλλιεργηθεῖσαι, διακρίνουσι τὰ ἔξοχα πνεύματα.

Ὁ δὲ θυμικὸς βίος ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἀπλῶν καὶ ἀρχικῶν τῆς καρδίας καταστάσεων. Ἀπασαὶ δὲ αἱ καταστάσεις αὗται τῆς καρδίας ἀνάγονται εἰς τὰς τρεῖς ἀπλᾶς τῆς ψυχῆς καταστάσεις, ὧν ἡ σύνδεσις παράγει τὴν ποικιλίαν τοῦ θυμικοῦ βίου, τουτέστιν εἰς τὸ συναίσθημα τῆς ἡδονῆς, εἰς τὸ συναίσθημα τῆς ἀλγηδόνος καὶ εἰς τὴν ὀρεξιν. Ἀλλ' ἂν καὶ ὑπάρχει μία ἡδονή, μία ἀλγηδὼν καὶ μία ὀρεξις, ἀλλ' ὅμως αὗται καθίστανται ποικίλαι εἴτε ὡς ἐκ τῆς διαφόρου αἰτίας τῆς ὑποστάσεως αὐτῶν, εἴτε ὡς ἐκ τοῦ διαφόρου βαθμοῦ καὶ τῆς διαρκείας, εἴτε ὡς ἐκ τῆς διαφόρου ἐπιδεκτικότητος. Ἡ πρῶτος διάγνωσις τῶν διαφορῶν τούτων καὶ ἡ κατ' αὐτὰς ἐνέργεια ἀποτελεῖ τὸν κύριον σκοπὸν πάσης παιδαγωγικῆς.

Ὁ δὲ χαρακτήρ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἀποτελούμενος ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, τῶν ἐξαγομένων μὲν ἐκ τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ὀρίζουσιν δὲ ἐν πάσῃ τοῦ βίου στιγμῇ τὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ὑπάρχει φύσει ἐν τῇ παιδικῇ ψυχῇ, ἀλλ' ἀποτελεῖται κατόπιν ἐν αὐτῇ διὰ τῆς ἀγωγῆς καὶ παιδείας. Ὁ χαρακτήρ δείκνυται ἐν ταῖς πράξεσιν. Ἐν αὐταῖς δὲ διακρίνονται τέσσαρά τινα: 1) τὸ ἐλατήριον τῆς πράξεως· 2) ἡ ὀρεξις καὶ βούλησις· 3) ἡ ἐφαρμογὴ τῶν μέσων καὶ 4) ἡ διεξαγωγή, τουτέστιν ἡ πραγμάτωσις τοῦ συναισθήματος τῆς ἡδονῆς ἢ ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ συναισθήματος τῆς ἀλγηδόνος.

Ἄν πᾶς ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς ἐγκεῖται ἐν τῇ ἀρμονικῇ διαμορφώσει τῶν ἐμφύτων τοῦ παιδὸς δυνάμεων, ἔπεται ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ χαρακτῆρος ἀποτελεῖ τὸ δυσχερέστατον μέρος αὐτῆς. Διανοητικὴ ἀνάπτυξις ἀνευ μορφώσεως τοῦ χαρακτῆρος οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν. Σταθερὸς χαρακτήρ σήμερον εἶναι τοσοῦτω μᾶλλον λόγου ἀξίος, ὅσω μείζων ὑπάρχει ἢ τούτου ἔλλειψις.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ρηθέντων, εἶπεν ὁ κ. Wolff, συνάγεται ὅτι πᾶς διδάσκαλος ὀφείλει νὰ διαγινώσκῃ ἀκριβῶς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδὸς, ἀν θέλῃ νὰ μὴ ἀποβῇ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ τυφλὴ χειρωναξία. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀπαιτεῖται ἀκριβὴς γνῶσις τῆς ψυχολογίας καὶ λογικῆς, αἵτινες δυστυχῶς μεγάλως παραμελοῦνται. Περαιῶν τὸν λόγον ὁ κ. Wolff διετύπωσε πέντε θέσεις, ἀς ὁμῶς ἡ πλειονοψία τοῦ Συνεδρίου κατὰ πρότασιν τοῦ ἐξ Ἀμβούργου διδασκάλου κ. Halben καὶ τοῦ ἐκ Βρέμης σχολάρχου κ. Dehho συνεχῶνευσεν εἰς τρεῖς τὰς ἐξῆς:

1) Ἡ μόρφωσις τοῦ παιδικοῦ χαρακτῆρος εἶναι οὐσιῶδες ἔργον τῆς τοῦ σχολείου ἐνεργείας.

2) Ὁ παιδαγωγὸς ἔχει χρεῖαν βασίμου λογικῆς καὶ ψυχολογικῆς διαμορφώσεως.

3) Ἡ λογικὴ καὶ ἡ ψυχολογία τούτου ἔνεκα πρέπει νὰ κατέχη ἐπίσημον θέσιν ἐν τῷ τοῦ διδασκαλείου προγράμματι.

Μετὰ ταῦτα λαβὼν τὸν λόγον ὁ ἐκ Καρλσρούης καθηγητῆς

κ. Hæchstetter ὠμίλησε «περὶ τῆς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ λαλουμένης καὶ γραφομένης γλώσσης.» Ἐν Γερμανίᾳ, λέγει ὁ ῥήτωρ, ὑπάρχουσι διάφοροι διάλεκτοι· ἀλλαχοῦ ἀλλῶς λαλοῦσι τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν. Καὶ ὁμῶς πρὸς πάσῃ τῇ γλωσσικῇ ταύτῃ ποικιλίᾳ μία ὑπάρχει Γερμανικὴ γλῶσσα, ἢτοι ἡ γραφομένη. Τούτου ἔνεκα οἵανδῆποτε διάλεκτον καὶ ἀν ἔμαθεν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ὁ παῖς, ὀφείλει, ἐρχόμενος εἰς τὸ σχολεῖον, νὰ μάθῃ τὴν γραφομένην γλῶσσαν, ἢτοι ὀφείλει νὰ μάθῃ τὴν γλῶσσαν ἐκείνην, ἣν κατανοοῦσι πάντες οἱ Γερμανοὶ καὶ ἣτις περιλαμβάνει ἅπασαν τὴν Γερμανικὴν ἐθνικότητα. Ἡ λαλουμένη πρὸς τὴν γραφομένην γλῶσσαν ἔχει τοιαύτην σχέσιν, οἷαν ἔχει τὸ καθημερινὸν ἔνδυμα πρὸς τὸ ἐορτάσιμον. Ἡ γραφομένη γλῶσσα εἶναι ὁ δεσμὸς ἐκεῖνος ὅστις συνδέει ἅπαντας τοὺς Γερμανούς. Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τότε μόνον δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ ὑψίστου αὐτοῦ σκοποῦ, ὅταν κατορθώσῃ νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν ὀρθὴν καὶ καθαρὰν Γερμανικὴν γλῶσσαν. Μόνον τότε δυνάμεθα, εἶπε, νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡράμεθα νίκην περιφανεστάτην, ὅταν κατορθώσωμεν διὰ τοῦ σχολείου νὰ σκέπτηται καὶ νὰ λαλήῃ ὁ λαὸς ὀρθῶς τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν ὡς τοιαύτην δὲ συνίστησιν ὁ ῥήτωρ τὴν καλουμένην ὑψηλὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν (Hochdeutsche Sprache). Τούτου ἔνεκα τελευτῶν ὁ κ. Hæchstetter προὔτεινεν εἰς ἐπιψήφισιν τὴν ἐξῆς πρότασιν: «Ἀξιώσις παιδαγωγικὴ, μεθοδικὴ καὶ ἐθνικὴ εἶναι ἵνα ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ γίνηται ἡ διδασκαλία μόνον ἐν τῇ ὑψηλῇ Γερμανικῇ γλώσσῃ.» Ἡ πρότασις αὕτη μετὰ τινὰς ἀντιρρήσεις ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας.

Κατὰ τὴν τρίτην καὶ τελευταίαν συνεδρίαν ὠρίσθη ὡς θέμα συζητήσιμον τὸ ἐξῆς: «Ἡ ἀνάγκη τῆς συγκεντρώσεως τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ.» Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην ἀναστάς ὁ ἐκ Mariesschloss τῆς Ἄνω Ἑσσης διδάσκαλος κ. Fink ἔλεξε τοιάδε.

Ἡ ὕλική ὄψις τῶν ἐπιστημῶν, εἶπε, κατὰ τοὺς σημερινούς χρόνους ἔχει τοσαύτην ἔκτασιν ὥστε δὲν ἀρκεῖ ὁ ἀνθρώπινος

βίος οὐδὲ ἓνα κλάδον αὐτῶν νὰ καταλάβῃ καὶ κατακρατήσῃ καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν. Ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Λεϊβνίτιος ἠδύναντο νὰ καυχῶσιν ὅτι ἐκέκτηντο ἀπάσας τὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς αὐτῶν· σήμερον ὅμως οὐδεὶς θνητός, ὅσον πεπαιδευμένος καὶ ἂν ὑποτεθῆ δύναται νὰ καυχῶσιν, ὅτι κατεκτήσατο τὰς γνώσεις ἀπασῶν τῶν ἐπιστημῶν, ἢ μιᾶς μόνον ἐπιστήμης καθ' ὅλοκληρίαν. Πρὸ τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως οὐ μόνον ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀπάσαις ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς πολιτείαις ἡ θρησκεία ἐκάνονε τὴν τάξιν τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου, αὕτη ἦτο ἡ πηγὴ, ἐξ ἧς τὰ τε μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ πνεύματα παρελάμβανον τὰ ἐλατήρια τῆς ἑαυτῶν ἐνεργείας. Τὴν δύναμιν ταύτην ἀπώλεσεν ἡ θρησκεία ἐν τῇ σημερινῇ πολιτείᾳ. Σήμερον οὐ μόνον πᾶσαι αἱ νεώτεροι πολιτεῖαι ἐν ταῖς ὀργανικαῖς αὐτῶν διατάξεσιν ἐρείδονται ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ὁ κοινωνικὸς βίος ὑπὸ τῶν γεγονότων τῆς ἐπιστήμης δεσπόζεται. Οὐδεμίᾳ Κυβέρνησις, μὴδ' αὐτῆς τῆς συντηρητικωτάτης ἐξαιρουμένης, δύναται ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἐπιδράσεως, ἣν ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν λαῶν αἱ προαγόμεναι ἐπιστήμαι. Λυπηρὸν ὅτι αἱ ἐπιστήμαι ἐν τῇ Γερμανίᾳ μάλιστα, ἐνθα μέγαν τιμῶνται, δὲν ἄγουσιν εἰς τὴν ἐνιαίαν ἐκείνην τοῦ κόσμου ἐποπτεῖαν, ἐφ' ἧς ἐρείδεται ἡ πνευματικὴ ἁρμονία λαοῦ τινος. Οἰκτρὰ διάσπασις πνευμάτων παρατηρεῖται. Ὁ μὲν νομίζει ὅτι εὔρε τὸν φιλοσοφικὸν λίθον ἐν τῇ θεολογίᾳ, ὁ δὲ ὅτι εὔρεν αὐτὸν ἐν τοῖς μαθηματικοῖς τύποις, ὁ δὲ ἐν τοῖς λεξικοῖς τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, ὁ δὲ ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις. Ἐκαστος ὀρκίζεται ὅτι ὁ ἑαυτοῦ δακτύλιος εἶναι γνήσιος. Εἰσέτι ὅμως χάσκει τὸ χάσμα, ὅπερ διαχωρίζει τὴν βιωτικὴν ἐποψίν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνωτέρων τάξεων.

Τούτων οὕτως ἐχόντων ζητεῖται ποῖα εἶναι τὰ μέσα, δι' ὧν τὰ πορίσματα τῶν ἐπιστημῶν δύνανται νὰ προσαχθῶσιν ἐν συναφείᾳ ἐνιαίᾳ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς τελευταίας τάξεις τοῦ λαοῦ, ὅπως ἐλαττωθῇ τὸ μεταξὺ τῶν μᾶλλον καὶ ἥττον μεμορφωμένων τάξεων τοῦ λαοῦ παρατηρούμενον χάσμα χωρὶς νὰ ἐπιβαρυνθῇ δι'

ἀπρεπῶν προσθηκῶν ἢ στοιχειώδους διδασκαλίας. Καθ' ἡμᾶς τὸ μόνον πρὸς τοῦτο μέσον εἶναι ἡ ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ συγκέντρωσις τῆς διδασκαλίας. Τὸ μέσον τοῦτο δὲν εἶναι νέον. Ἡδὴ ὁ Κομένιος ἐξήνεγκε τὴν ἀρχὴν· ὅτι πᾶσα διδασκαλία πρέπει νὰ γίνηται ἐν συναφείᾳ. Ἡ ἀρχὴ αὕτη τοῦ Κομενίου, ἣν ἐπανελάβε καὶ ὁ Πισταλότσης, μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἐφηρμόσθη ἀκριβῶς. Τούτου ἕνεκα ἐξακολουθεῖ ἡ κατὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μομφή, ὅτι τοῦτο παρέχει μὲν ξηρὰς γνώσεις, οὐδόλως ὅμως συμβάλλεται εἰς τὴν τοῦ λαοῦ μόρφωσιν.

Οἱ παλαιότεροι Γερμανικοὶ περὶ σχολείων νόμοι ὠρίζον ὡς σκοπὸν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τὴν διδασκαλίαν ὠφελίμων γνώσεων καὶ ἐμπειριῶν· οἱ δὲ νεώτεροι σχολικοὶ νόμοι διετύπωσαν βαθύτερον καὶ ἰδανικώτερον τὸν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου σκοπὸν. Πάντες σχεδὸν οἱ νεώτεροι νόμοι ὀρίζουσιν ὅτι τὸ δημοτικὸν σχολεῖον σκοπεῖ ὅπως διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἀγωγῆς καταβάλλῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων τὴν βάσιν θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικῆς μορφώσεως καὶ μεταδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὰς ἀναγκαίας εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον γενικὰς γνώσεις καὶ ἐμπειρίας. Δυστυχῶς ὁ δεύτερος καὶ ὑποδεέστερος σκοπὸς ὑπεσχέλισε τὸν πρῶτον καὶ οὐσιωδέστερον. Αὕτη δὲ ἡ ἀποκλειστικὴ ἀφοσίωσις εἰς ἀπόκτησιν ὠφελίμων γνώσεων καὶ ἐμπειριῶν ἀποβαίνει κώλυμα πρὸς ἐπίτευξιν ἁρμονικῆς καὶ ἰδανικῆς μορφώσεως. Καὶ ὅμως αἱ γνώσεις καὶ ἐμπειρίαι καθ' ἑαυτὰς δὲν ἀποτελοῦσι τὴν μόρφωσιν· αὗται δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὄχητοί πρὸς τὴν μόρφωσιν, ὅταν διευθυνθῶσι πρὸς τι ὠρισμένον κέντρον, ἐν ᾧ πᾶσα γνώσις καὶ πᾶσα ἐμπειρία εὐρίσκει τὰ ἑαυτῆς ὄρια. Ἡ ἁρμονία, ἣτις παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, καὶ τὸ ἐνωτικὸν σημεῖον, ὅπερ παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐπιστήμης, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν διαφόρων μαθημάτων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Ἡ διδασκαλία τῶν μαθημάτων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου πρέπει νὰ γίνηται οὕτως ὥστε ὁ μαθητὴς νὰ δύναται νὰ εὔρῃ τὸ κεντρικὸν σημεῖον, ἐξ οὗ νὰ

δύναται νὰ θεωρῆ καὶ κρίνη τὸν κόσμον καὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῦ. Ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ δὲν πρέπει νὰ ἐπικρατῆ ἡ ἀρχὴ «πολλὰ καὶ παντοῖα», ἀλλ' ἡ ἀρχὴ «ἀπλᾶ καὶ συγκεντρωτικά.» Δικαίως ἄρα εἶπεν ὁ Wichard Lange ὅτι ἐν τοῖς διδασκαλικοῖς σπουδαίως προσκόπτομεν καὶ ὅτι σπουδαία διδακτικὴ πρόοδος τότε μόνον θέλει παρατηρηθῆ, ὅταν τύχη κοινῆς ἀναγνώσεως ἡ ἀρχὴ τοῦ Φροϊβέλου. Ποία δὲ εἶναι αὕτη ἡ ἀρχή; Τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ κόσμου ὡς τινος ὅλου ὀργανικοῦ καὶ τὸ προσάγειν καὶ ἐμπεδοῦν τὴν ἀντίληψιν ταύτην εἰς τὸν κύκλον τῶν παραστάσεων καὶ διανοημάτων τοῦ μαθητοῦ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου διὰ τῆς διδασκαλίας. «Ἀφήσατέ μας, ἔλεγεν ὁ Φροϊβελος, νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν πάντοτε δροσερὰν πηγὴν τῆς ἀναζωογονούσης ἡμᾶς τε καὶ τὸν λαὸν μορφώσεως, τουτέστιν εἰς τὴν φύσιν. Ἀφήσατε τὴν συγκέντρωσιν τῆς διδασκαλίας, ν' ἀποβῆ τὸ φλογερὸν ξίφος, δι' οὗ διερχόμεθα τὸ σκότος τοῦ παρόντος, ὅπως προετοιμάσωμεν τῇ μελλούσῃ γενεᾷ λαμπρὰν καὶ τερπνὴν ἡμέραν.»

Ταῦτα εἰπὼν ὁ κ. Funk καθυπέβαλεν εἰς ἐπιψήφισιν τὰς ἑξῆς τρεῖς προτάσεις:

1) Ἡ διδασκαλία ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν διδακτικῶν ἀντικειμένων καὶ ὡς πρὸς τὸ ποσοδὸν τῆς διδακτικῆς ὕλης εἶναι ὑπερβολικὴ.

2) Ἡ διδακτικὴ ὕλη πρέπει ν' ἀπλοποιηθῆ καὶ ἀρμονικῶς συναρμολογηθῆ.

3) Ἡ συγκέντρωσις τῆς διδασκαλίας ἐν ταῖς ἀνωτέραις βαθμῖσι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου πρέπει νὰ τύχη σπουδαίας ἐπιμελείας.

Αἱ προτάσεις αὗται τοῦ κ. Funk προσεβλήθησαν· τὸ δὲ Συνεδρίον παρεδέχθη ἀντ' αὐτῶν τὰς ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀμβούργου κ. Halben διατυπωθείσας, ἧτοι

1) «Ἡ διδασκαλία ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ τὴν μαθητέα γνῶσιν πρέπει νὰ περιορίσῃ εἰς ἐκείνην

»τὴν ὕλην, ἥτις ἀδιαλείπτως προάγει τὴν ἀρμονικὴν ἠθικὴν, θρησκευτικὴν, ἐθνικὴν καὶ πρακτικὴν ἠμόρφωσιν».

2) «Χάριν τοιαύτης ἀρμονικῆς μορφώσεως ἡ διδασκαλία πρέπει πανταχοῦ νὰ διενεργηταὶ ἐποπτικῶς καὶ συγκεντρωτικῶς.»

Οὕτως ἔληξαν, Κύριοι, αἱ κύριαι συνεδρίαὶ τοῦ 24^{ου} γενικοῦ Συνεδρίου τῶν Γερμανῶν διδασκάλων. Πλὴν τούτων ὁμῶς ἐγένοντο καὶ ἕτεραι συνεδρίαὶ ἐν τοῖς τμήμασιν, ἐν οἷς συνεζητήθησαν ὑποδεέστερα διδακτικὰ ἀντικείμενα. Μετὰ τὸ πέρας ἀπασῶν τῶν συνεδριῶν ὁ τῶν Σχολείων σύμβουλος κ. Hoffmann ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας ἀπάντων τῶν τοῦ Συνεδρίου μελῶν εἰς τε τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς καὶ εἰς πάντας τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως Καρλσούης ἕνεκα τῆς φιλόφρονος ὑποδοχῆς, ἧς ἠξιώθησαν· εἶτα ἠύχαρίστησε καὶ τὴν Α. Υ. τὸν μέγαν δούκα τῆς Βάδης ἕνεκα τῆς εὐμενοῦς προστασίας, ἣν ἐπεδαφίλευσεν εἰς τοὺς ἐταίρους τοῦ διδασκαλικοῦ Συνεδρίου. Τὴν ἔκφρασιν ταύτην τοῦ κ. Hoffmann ἐπεσφράγισε ζωνρὰ ζητωκραυγὴ τῶν παρόντων ἑταίρων ὑπὲρ τῆς Α. Μ. τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Α. Υ. τοῦ μεγάλου δούκῃ τῆς Βάδης. Μετὰ ταῦτα οἱ ἑταῖροι ἐπεσκέψαντο τὰ διάφορα διδακτικὰ ἀντικείμενα, ἅτινα καταλλήλως ἦσαν ἐκτεθειμένα πρὸς κοινὴν ὄψιν. Ταῦτα μετ' ἀκριβείας ἐπεθεώρησαν καὶ αἱ Α. Υ. ἦτε μεγάλη δούκισσα, ἡ πριγκίπισσα Βικτωρία καὶ ὁ ἐπίδοξος διάδοχος. Οἱ ἑταῖροι παρέστησαν καὶ εἰς διαφόρους γυμναστικὰς ἀσκήσεις, διεξαχθείσας ὑπὸ παιδῶν ἑκατέρου τοῦ φύλου τοῦ τε δημοτικοῦ καὶ ἀστικοῦ σχολείου. Ἀκολούθως παρετέθη εἰς αὐτοὺς μεγαλοπρεπὲς δεῖπνον, ἐν ᾧ ἐγένοντο διάφοροι προπόσεις· τὸ δὲ ἐσπέρας ἐπεσκέψαντο οἱ ἑταῖροι τὸ θέατρον, ἐν ᾧ ἐδιδάχθη χάριν αὐτῶν ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ τοῦ Ἀγγλοῦ ποιητοῦ Σαιξπηρου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀπῆλθεν ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

Τοιοῦτον, Κύριοι, ὑπῆρξε τὸ ἐν Καρλσρούη 24^{ον} γενικὸν τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συνέδριον. Ὁ σκοπὸς τῶν Συνεδρίων τούτων εἶναι μέγας καὶ ὑψηλός. Ἐν αὐτοῖς δίδεται ἀφορμὴ ὅπως οἱ ἑκασταχοῦ διδάσκοντες διδάσκαλοι γνῶρισωσιν ἀλλήλους· ἐν αὐτοῖς ἀνακοινοῦνται διάφοροι παιδαγωγικαὶ καὶ διδακτικαὶ ἰδέαι· ἐν αὐτοῖς ἐκτίθησιν ἕκαστος τὰ πορίσματα τῆς πολυχρονίου αὐτοῦ διδασκαλίας, τὴν κατάλληλον μέθοδον, ἣν ἐπενόησεν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ οἰουδήποτε μαθήματος· ἐν αὐτοῖς ἕκαστος διδάσκαλος πολλὰ ἀκούσας καὶ ἰδὼν ἀπέρχεται εἰς τὴν ἑαυτοῦ θέσιν, κρείσσων ἑαυτοῦ γενόμενος, καὶ ἄπτεται μετὰ νέας ζωῆς καὶ μετὰ πλείονος ζήλου καὶ πεποιθήσεως τοῦ ἑαυτοῦ ἔργου. Αἱ παιδαγωγικαὶ καὶ διδακτικαὶ ἰδέαι, ἀνακοινοῦμεναι ἑκάστοτε ἐν τοῖς διδασκαλικοῖς Συνεδρίοις, σάρκας καὶ ὁσπᾶ λαμβάνουσαι, υἱοθετοῦνται πλειστάκις ὑπὸ τῆς πολιτείας καὶ συντελοῦσιν εἰς μεταρρυθμισιν, συμπλήρωσιν καὶ διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων ἐν τῷ ἐπικρατοῦντι ἐκπαιδευτικῷ συστήματι.

Ὅπως ἀποβῶσιν ὅμως καρποφόροι καὶ ὠφέλιμοι οἱ διδασκαλικοὶ Σύλλογοι καὶ τὰ διδασκαλικά Συνέδρια, πολλῆς τυγχάνουσι τιμῆς καὶ ὑποστηρίξεως παρά τε τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας. Εἶδτε μετὰ πόσης τιμῆς ὑπεδέξατο ἡ Κοινότης τῆς Καρλσρούης τοὺς ἑταίρους τοῦ τελευταίου διδασκαλικοῦ τῶν Γερμανῶν Συνεδρίου· εἶδτε πόσον εὐγενῶς περιεποιήθησαν αὐτούς· εἶδτε μετὰ πόσου ἐνδιαφέροντος ἠκροῦντο καὶ αὐτὸς ὁ ἡγεμῶν τῶν ὀμιλιῶν τῶν διαφόρων ῥητόρων!

Ἡ καλὴ αὕτη συνήθεια τῆς περιοδικῆς συγκεντρώσεως τῶν ἑκασταχοῦ διδασκόντων Γερμανῶν διδασκάλων εἶθε νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ παρ' ἡμῖν. Εἶθε καὶ παρ' ἡμῖν ἐπικρατήσῃ τὸ ἔθος τοῦ νὰ συνέρχωνται κατὰ τριετίαν ἢ τετραετίαν οἱ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος διεσχορπισμένοι διδάσκαλοι. Ἡ τοιαύτη τῶν διδασκάλων σύνοδος εἶναι παρ' ἡμῖν πολλῶ ἀναγκαιοτέρα ἢ παρὰ τοῖς Γερμανοῖς· διότι οἱ πανταχοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς διδάσκοντες διδάσκαλοι, συνερχόμενοι ἐπὶ τὸ αὐτό, δύνανται οὐ μόνον ν' ἀνακοινῶσι τὰ πορίσματα τῆς πολυχρονίου αὐτῶν διδασκαλίας, ἀλλὰ

καὶ νὰ συσκέπτονται καλλίτερον περὶ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐξαπλώσεως τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ εἰς τὰς μὴπω ἐλευθερωθεῖσας Ἑλληνικὰς χώρας, ὡς καὶ περὶ τῆς ἐπιτυχεστέρας καταπολεμήσεως τῶν ξένων ἐκείνων στοιχείων, ἅτινα ἀπειλοῦσι νὰ ἐξαφανίσωσι τὴν τε γλῶσσαν ἡμῶν καὶ τὸν ἐθνισμόν. Τοῦτου ἕνεκα χαιρετίζομεν μετ' ἀγαλλιᾶσεως τὴν πρὸ μικροῦ συγκροτηθεῖσαν ἐν Ἀθήναις σύνδον ὁ τῶν ἑκασταχοῦ τῆς Ἑλλάδος μετερχομένων τὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἔργον, οἵτινες ἔδωκαν πρῶτοι τὸ καλὸν παράδειγμα τῆς τῶν ἐπιστημόνων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκεντρώσεως πρὸς συζήτησιν διαφόρων ἐπιστημονικῶν θεμάτων. Τούτους εἶθε νὰ μιμηθῶσιν οἵ τε διδάσκαλοι καὶ καθηγηταὶ τῆς κατωτέρας καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως, ὧν ἡ περιοδικὴ συγκέντρωσις εἶναι λίαν ἀναγκαία καὶ μᾶλλον κατεπείγουσα.

Ὅπως διευκολυνθῇ ὅμως ἡ περιοδικὴ συγκέντρωσις τῶν ἑκασταχοῦ τῆς Ἑλλάδος διδασκόντων διδασκάλων καὶ καθηγητῶν ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐνισχύσωμεν τὸν ἐν Ἀθήναις Διδασκαλικὸν Σύλλογον, οὗτινος ἔχομεν τὴν τιμὴν ν' ἀποτελῶμεν μέλος. Ὅταν ὁ Σύλλογος οὗτος, ὁ εἷς καὶ μόνος ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχων, καλῶς καταρτισθῇ καὶ ἐνισχυθῇ, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μαγνήτης καὶ κέντρον τῆς περιοδικῆς τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων καὶ καθηγητῶν συγκεντρώσεως. Ὁ Σύλλογος ἡμῶν, καλῶς καταρτισθεὶς καὶ τῆς δεούσης τυγχάνων περιθάλψεως καὶ ὑποστηρίξεως, δύναται ν' ἀποβῇ κέντρον εὐρυτέρου ἐκπαιδευτικοῦ κύκλου· δύναται νὰ τηρῇ ἀσβεστον τὸ τῆς παιδείας ἱερὸν πῦρ· δύναται ν' ἀποβῇ διαπρύσιος κήρυξ τῶν διαφόρων παιδαγωγικῶν ἀρχῶν καὶ διδακτικῶν μεθόδων· δύναται νὰ ὀδηγῇ καταλλήλως τὴν χεῖρα τῶν συγγραφόντων διδακτικὰ βιβλία· δύναται νὰ ὑποδεικνύῃ τὸν καταλληλότερον τρόπον τῆς τε κατ' οἶκον καὶ ἐν τῷ σχολείῳ ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως πῶν νέων· δύναται τέλος ν' ἀποβῇ δεξιὰ χεῖρ τοῦ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ, διαφωτίζων αὐτὸν ἐν τοῖς ἑκάστοτε ἐμφανιζομένοις ἐκπαιδευτικοῖς ζητήμασι καὶ προπαρασκευάζων καὶ ἐξομαλύνων τὴν ἐκπαιδευτικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν.

Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐπικαλούμεθα ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου Δι-

δασκαλικού Συλλόγου τῶν μὲν λογίων τὸν πνευματικὸν ἔρανον·
τῶν δὲ φιλομούσων πλουσίων τὴν χρηματικὴν συνδρομὴν· τῆς
δὲ Σ. Κυβερνήσεως τὴν τε ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν ἀρωγὴν καὶ ἀντι-
ληψίν. Γένοιτο!

Α. ΣΠΑΘΑΚΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΛΗΟΣΠΑΣΙΑΣΜΑΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΔΗΜΩΔΩΝ ΣΥΛΛΕΚΤΩΝ

Γ. Γ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ (α)

1. Η ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΗΤΡΙΑ

“Ὅσο μακρὸν ἔχ’ ὁ ποταμὸς κ’ ἡ θάλασσα τοῦ πλάτους
τόσο βελουδοῦ διάζεται μία κόρη ἔς τὴν αὐλή της
τὸ διάστη, τὸ ξεδιάστηκε, σαββάτο τὸ ξυφαίνει
καὶ τὸ σαββάτο τὸ βραδύ τὸ φτεῖάν’ ἕνα φουστάνι·
τὴν κυρίακὴ τὸ φόρεσε κατ’ ἔς τὸ χορὸ πηγαίνει
τὴν εἶδε τοῦ παπᾶ ὁ γυλῶς; τὸ ἄγγόνι τοῦ ἰκονόμου
ἔρράγισ’ ἡ καρδοὺλά του, κ’ ἐγείνηκε κομμάτια,
καὶ σὰ λαμπριάτικο κερὶ ἔλυωσε τὸ κορμὶ του.
Πάει τὸ λέει τῆς μάνας του καὶ τὸ παράπονλέται,
— Μάνα, γιὰ ἰδέε μες ἔς τὸ χορὸ μὲ κόντυλένια, κόρη,
πῶχει μαλλὴ μεταξωτὰ καὶ πρόσωπο φεγγάρι,
πῶχει βεργόλιγνο κορμὶ, ψηλὸ σὰν κυπαρίσσι
πῶχει τῆς χήνας τὸ λεμὸ τῆς πέρδικας τὰ στήθια,
μ’ ἐλάβωσε μες ἔς τὴν καρδιά καὶ πάει νὰ βγῆ ἡ ψυχὴ μου;
κι’ ἀπὸ τὸ νοῦ μου δὲ θὰ βγῆ, δὲ θὰν τὴ λησμονήσω
γιὰ πῆς το τοῦ πατέρα μου νὰν τήνε πάρῃ νύφη,
νὰναι στολίδι τοῦ σπῆτιοῦ τῆς γειτονίξας καμάρι
— Ἐκείνη λῆς, ὀγιούλη μου, τὴν λαμπροφορεμένη,
ὀποῦ φορεῖ χρυσὸ κόντο, φουστάνι βελουδένιο;
κ’ εἶναι ἔς τῆς ἀλλαις κορασιαῖς, σὰν ἐκκλησιὰ ἔς τὴ χώρα;

(α) Ἴδε τόμον Γ’ σελ. 128.

ποῦναι σὰν τὴν τριανταφυλλιά μες ἔς τοὺς δενδρολιβάνους;
Μὲ κείνη, γυλέμου, σ’ ἔχουμε μικραρρεβωνλασμένον
καὶ καρτεροῦμε τὸν καιρὸ νὰ κάμουμε τὸ γάμο,
νὰ φτιάσῃ πρῶτα τὰ προικὰ τὰ φόρια νὰ τοιμάσῃ.

2. Η ΠΕΤΡΟΠΕΡΔΙΚΑ (α)

Ἐχτὲς, προχτὲς με τὴ δροσιὰ βγήκα νὰ σύργλανίσω
καὶ γιὰ τὴν πετροπέρδικα νὰ περικυνηγήσω.
Μὰ πῆραν τὰ σκυλάκια μου τὰ δάση καὶ τὰ ὄρη
μὰ πῆγαν καὶ μοῦ βγάλανε μὲ πλουμπισμένη κόρη.
Κόρη μελαχροινὴ ἔτανε καὶ μαργαριταρένια.
κι’ ἡ βρύση ὅπου ἔπλαινε ἔτανε κρουσταλλένια.
Τὸ μανδυλάκι μ’ ἔδωκα τῆς κόρης νὰν τὸ πλύνη
κι’ ἡ κόρ’ ἔτανε φρόνιμη καὶ πῆσω μοῦ τὸ δίνει.
Κι’ ἡ μάνα τῆς τῆς μίλαγε ἀπὸ τὸ παραθύρι.
κόρη γιατί κρυφομειεῖς μ’ αὐτὸν τὸν κυνηγᾶρι
Κόρ’ ἔπλυνες, κι’ ἀπόπλυνες; ἔς τὸ σπῆτι νὰ γυρίσης,
κι’ αὐτὸν τὸ νῆ τὸν κυνηγὸ νὰν τότε παρατήσης.
— Μανὰ ἔπλυνα, κι’ ἀπόπλυνα ἔς τὸ σπῆτι δὲ γυρίζω
κι’ ὁ κυνηγὸς ποῦ μ’ ἔπλασε δὲν εἶναι νὰν τοῦ φύγω.

3. ΤΟ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟ

Ὁ δυάσμος κι’ ὁ βασιλικὸς κι’ ἡ δόλια ἡ μαντζουράνα
ἔκεινα τὰ τριὰ μαλόνανε, ἔκεινα τὰ τριὰ κολλοῦνται
τὸ ποῖδ’ ἔναι τὸ μορφίτερο, τὸ ποῖδ’ μυρίζει κάλλιο.
Πετάχτη τὸ τριαντάφυλλο τὸ μοσχομυρισμένο·
— Σωπάτε, βρωμολάλουδα καὶ βρωμοχορταράκια
τέ ἄγω εἶμαι τὸ τριαντάφυλλο τῆς ἀνοιξίξας στολίδι.
Ὀῦλον τὸ χρόνο κρύβουμαι ἔς τῆς ἀγκαθίξας τὴ ρίζα.

(α) Τὸ ἔξομα τοῦτο ἀναδημοσιεύεται, διότι ἐν τόμῳ Γ’ ἐτυπώθη ἡμαρτημένως.

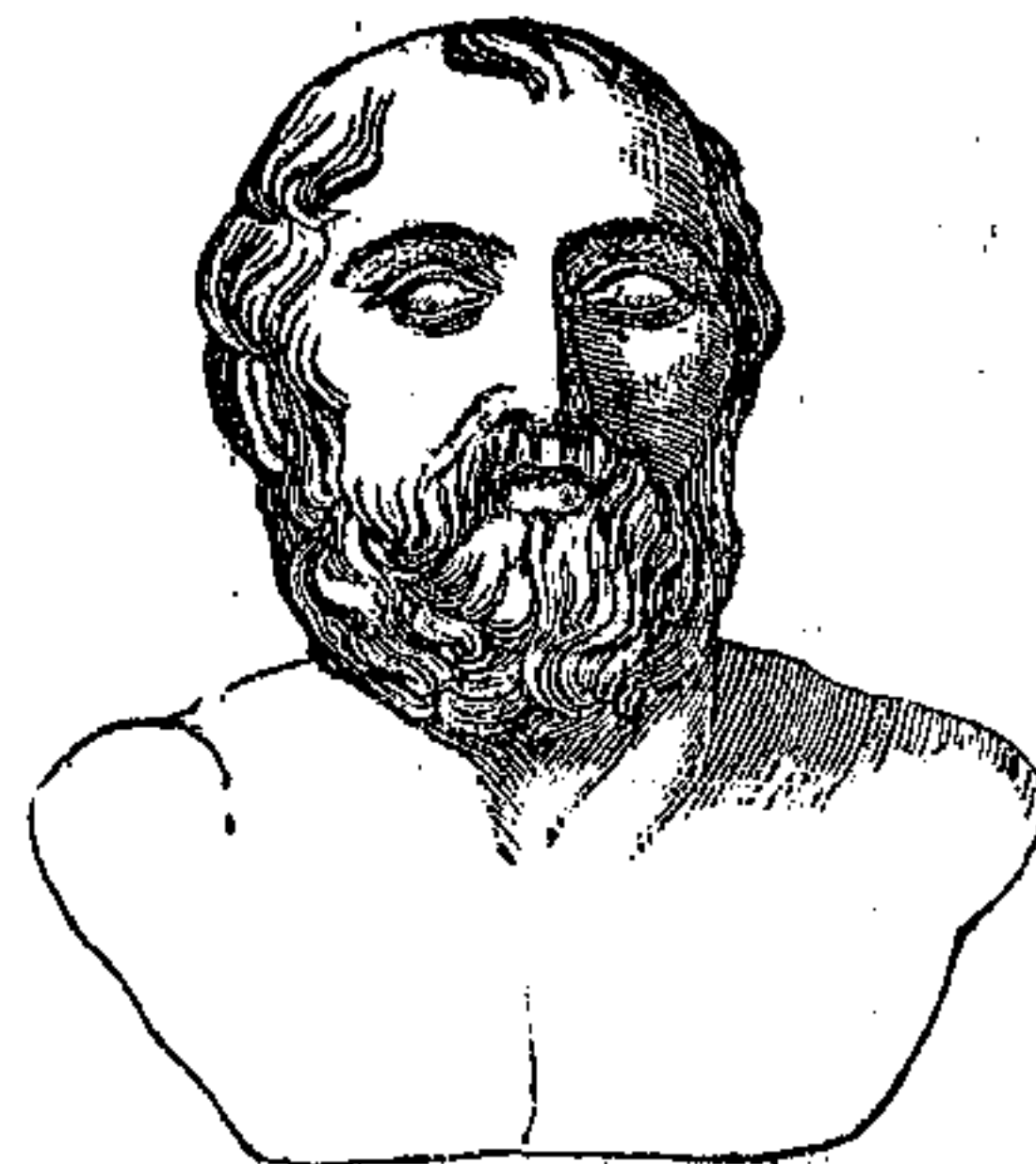
καὶ τὸν Ἀπρίλη φαίνομαι ἔς τῶν κοριτσιῶν τὰ χέρλα
ἔς τῶν πανδρεμμένων τὰ μαλλιά καὶ ἔς τῶν ἀντρῶν τὰ στήθια.

4. Ἡ ΠΕΡΔΙΚΑ

Μιά πέρδικα καυχῆθηκε σ' ἀνατολή καὶ δύσι
πῶς δὲν εὐρέθη κυνηγὸς γὰρ νᾶν τὴν κυνηγήσῃ.
Μὰ γὼ ἔβαλα κακὴ βουλή γὰρ νᾶν τὴν κυνηγήσω
νᾶν τήνε βάλω ἔς τὸ κλουβὶ καὶ νᾶν τὴν ἀποχτήσω.
Σταίνω τὰ βρόχλια ἔς τὰ βουνά, τὰ ξόβεργα ἔς τοὺς κάμπους
τὰ δίχτυα τὰ μεταξωτά τὰ σταίνω ἔς τὴν αὐλή της,
Πέρνω καὶ πᾶ' ἔς τὰ βρόχλια μου, τὰ βρίσκω χαλασμένα
πέρνω καὶ πᾶ' ἔς τὰ ξόβεργα, τὰ βρίσκω μπερδεμένα;
πέρνω καὶ πᾶω ἔς τὴν αὐλή, πιάνω τὴν περδικούλα,

5. ΤΟ ΠΟΥΛΙ

Ποῦ πᾶς, πουλί, πεντάπλουμπο καὶ πενταπλουμπισμένο,
πουλί ζουγραφισμένο;
ποῦ πᾶς καὶ ποῦθε πέτεσι καὶ ποῦθενε γυρίζεις;
κ' ἐμας δὲν μάς γνωρίζεις;
— Πᾶω ἔς τὰ ὄρη τὰ ὕψηλά νὰ φτιάσω τὴ φωληά μου
ν' ἀνοίξω τὰ πουλιά μου
Κι' ὁ κυνηγὸς, ποῦ τᾶκουσε πολὺ κακὸ τοῦ φάνη
καὶ πᾶει καὶ τὸ πιάνει.
Καὶ ἔς τὸ κλουβὶ τὸ ἔβαλε γιὰ νὰ τοῦ κηλαϊδάη
καὶ νᾶν τὸνε γλεντάη.
Μὰ τὸ πουλί λυπήθηκε, μήτε τοῦ κελαϊδοῦσε
μήτε τὸν ἐγλεντοῦσε.
Κι' οὔτε νερὸ, οὔτε φαί δὲν ἤθελε νὰ φάη
μόν' ἔς τὸ κλαρί νὰ πᾶη.

Π Λ Α Τ Ω Ν

ΤΟΜΟΣ Ε'

ΜΑΡΤΙΟΣ 1883

ΤΕΥΧΟΣ Ε'.

ΕΝΑΙΣΙΜΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΤΡΙΑΝΤ. ΚΟΥΣΗ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΙΑΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ νῦν λαλουμένη Ἑλληνικὴ γλῶσσα μετὰ πασῶν τῶν κατὰ
τόπους παραλλαγῶν μορφή τις ἐστὶ τῆς ἀρχαίας, πολλὰς ἐκ
πολλῶν αἰτίων ἀλλοιωθεῖσα τῷ χρόνῳ ἀλλοιώσεις, πολλὰς καὶ
λέξεις καὶ φράσεις καὶ τύπους καὶ ἰδιώματα συντακτικὰ ἀποβα-
λοῦσα καὶ πολὺ τῆς ἀρχαίας χάριτος καὶ τοῦ κάλλους περί τε
τὴν σύνθεσιν καὶ τὸν ρυθμὸν ἀφεστηκυῖα· αὕτη γοῦν, ὡς ἔχει,
οὐκ ἂν, οἶμαι, ὀρθῶς θυγάτηρ κληθεῖη τῆς ἀρχαίας καθάπερ ἡ
Γαλατικὴ, Ἰταλικὴ, Ἰθνηρικὴ καὶ λοιπαὶ τῆς Λατινίδος, ἀλλὰ

μορφή και τύπος νέος τῆς ἀρχαίας¹⁾, ἠκρωτηριασμένη, ρύπων ξενικῶν ἀνάπλεως και βαρβαρισμῶν μεστή. Ἀλλὰ ταύτης ἡ μελέτη χρήσιμος ἐστὶ πολλαχῶς· ὁ γὰρ ἀπανταχοῦ γῆς Ἑλληνι-

¹⁾ Περὶ τούτου πολλὰ μὲν πολλοῖς γέγραπται, ἀρκεῖν δ' ἡγοῦμαι τάδε παρατίθεσθαι «das Neugriechische im Wesentlichen eine Reduction des gelockerten und verarmten Altgriechischen war». (Gesch. Gr. Hertzberg τόμ. 1, σ. 324). Περὶ δὲ τῆς μορφῆς και τῶν τῆς διαφθορᾶς αἰτίων ἰδὲ αὐτόθι σ. 321—325 και Bernhardy Grundriss d. griech. Literat. 1. Th. (3 Bearbeitung) σ. 668, 676 και ἐξ. 689 Th. 2, σελ. 4, 703 και ἐξ. και τοῦ αὐτοῦ Grundlinien d. Encyclopædie d. Philologie, σ. 208—213. — «Die griechische Sprache trotz aller Verschiedenheit nach Zeit und Ort, dennoch wesentlich eine ist, und auch in ihrer jetzigen gestalt als die einzige Vertreterin des Alterthums in der gegenwart angesehen werden kann» (Gr. d. gr. Uls. Mullach, σ. 111 Vorrede). «Vetus Lingua Graeca multum a sua puritate barbarie foederata deflexit, et si non sine reliquiis veteris elegantiae. Non tamen ita a se abivisse videtur, ut Italica a Latina, quod et Bellonius observavit, et per collationem epistolarum modernae linguae, quae in Crusii Tarsograecia exstant, cum vetere, haberi potest. Maxima tamen corruptio domi nata a propria ipsorum negligentia seu affectatine processit. Mutillarunt quaedam verba, dum δὲν pro μηδέν, νά pro να pronuntiant et scribunt. Compegerunt nonnullo in unum, dum ποῦδες pro ποῦ εἶδες, σταστήθη pro εἰς τὰ στήθη loquuntur. Confudere sonos, dum tres vocales η nempe, ι, υ, et duas diphthongos ει, οι, tanquam ι proferunt· οἶκος, εἶκων, στήθη, λύπη. Transtulere denique accentus a syllabis, quibus antiquitus tribuebantur, ad alias. Et quatuor hi corruptionis modi communes ipsorum linguae sunt. Certum est, tantam esse modernae linguae Graecae a vetere differentiam, ut liturgico, quae adhuc hodie in Graecis ecclesiis leguntur, a vulgo per parum, vel plane nihil intelliguntur, quod testimonio virorum, qui illis in partibus fuere, habeo; nec veteris graecae linguae periti modernam vulgarem intelligunt» (Βροσενοσσι ἐν νεοελλ. φιλολ. παραρτ. Κ. Σάθα ἐν Ἀθήναις, 1870, σ. 51. ἰδὲ και σελ. 267). — «Ὅσον και ὅν ἐδαρβαρώθη ἡ κοινή γλῶσσα, αὐτὴ σώζει πολλάς λέξεις ἑλληνικάς και πολλάς σημασίας λέξεων, τὰς ὁποίας μεταίως ἠθελέ τις ζητήσῃ εἰς τὰ λεξικά, πολλά παράγωγα, τῶν ὁποίων εἰς τοὺς συγγραφεῖς δὲν εὐρίσκονται παρὰ τὰ πρωτότυπα και τῶν ὁποίων εἰς αὐτοὺς δὲν σώζονται παρὰ τὰ παράγωγα. Εἰς ὀλίγα λόγια σώζει πολλά λείψανα τῆς ἀρχαίας γλῶσσης, λείψανα σεβάσματα, τῶν ὁποίων ἡ καταφρόνησις ἐγέννησε τόσους μωρούς κανόνας γραμματικούς, τόσας γελοιώδεις ἐτυμολογίας τῶν λέξεων, τόσας ἀόλλιας παρεξηγήσεις τῶν συγγραφέων, τόσους ἀμαθεῖς διδασκάλους, και τὸ χειρότερον, κατέστησε, τόσον ἀηδῆ τῆς Ἑλληνικῆς γλῶσσης τὴν μάθησιν» (Κοραῆ προλεγ. σ. ε'). — «Ἡ νῦν ὀμιλουμένη Γραικικὴ γλῶσσα, χυδαιώδῃ Ῥωμαϊκῇ λεγομένη, μὲ ἕλον θτι εἶνε πλέον ἀπομεμακρυσμένη ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν παράγεται, παρὰ νά νομίζεται

κῆς ἐγκατεσπαρμένος λέξεων πλοῦτος, ὁ τοῦ ἀρχαίου ιδιώματος πλεῖστα διασώσας κειμήλια, συλλεγόμενος και ἐπιμελοῦς τυγχάνων ἐπεξεργασίας συμβάλλοιτ' ἂν πολὺ πρὸς τὴν τῆς νέας γλῶσσης κατάρτισιν, ἀφθονον παρέχων ὕλην γλωσσικὴν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἀπορρέουσας. Ὅπόσαι πολλαχοῦ λεγόμεναι Ἑλληνικώταται λέξεις ἐν τοῖς λεξικοῖς οὐκ ἀνευρίσκονται και τούτων πάντως πλεῖστα οὐχ ὕστερον ἐπλάσθησαν, ἀλλ' ἐκ παραδόσεως ἐκ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρις ἡμῶν διέμειναν· και δὴ ῥάδιον ἂν ἦν και ἐν τοῖς ἀρχαίοις αὐτὰς ἀνευρίσκειν συγγραμμασιν, εἰ ἐκ τῶν χρόνων ἐκείνων ἀπαντ' εἰς ἡμᾶς περιῆλθεν. Ἡ δὲ περὶ τὴν γλῶσσαν ταύτην σπουδὴ και ἄλλως τοῖς φιλόλογοῦσιν ὠφέλιμος ἂν εἴη και οὐ μικρὰν ἂν ἔχοι τὴν ῥοπήν πρὸς τὴν ἀκριβῆ και ὀρθὴν τῆς ἀρχαίας κατάληψιν διὰ παραλλήλων λέξεων και φράσεων διαλευκαίνουσα πολλά σκοτεινὰ τῶν ἀρχαίων χωρία και πρὸς τὴν διόρθωσιν πολλῶν ἐφαρμμένων οὐ μικρὰν τὴν συμβολὴν ποιουμένη¹⁾.

διάλεκτος ἐκείνης, σώζει ὅμως τόσας ὁμοιότητας, τόσας ἀναλογίας, και πρὸ πάντων τόσας παραδόσεις ἀπὸ τὴν παλαιὰν δημόδη και ἰδιωτικὴν, ὥστε ἐμπορεῖ νά γένη εἰς τὸν φιλόλογον ἀνεξάντλητος πηγὴ εὐστόχων και διδακτικῶν παρατηρήσεων, και ἐπομένως εἶνε ἄξιον ὑποκείμενον τῆς σπουδῆς αὐτοῦ». (Gr. d. gr. Uls. Mullach σ. 206). Ut vero tandem concludamus generaliter de differentia linguae veteris et hodiernae Graecorum sic pronunciamus, Patere nempe ex effatis praecedentibus nostris in plerisque casibus et comparationum momentis, propius linguam barbaram vulgarem hodiernorum Graecorum a veteri puro sermone abesse, quam Italica a Latina, ut adeo Brewodi iudicium omnino calculum nostrum morari videatur; quamvis nulli vereamur etiam cum maxime reverendo Dn. Pfeiffero asserere, Graeco-barbaram, sive recentem ab antiqua fore, uti Italica modernam ab antiqua Latina discrepare; cum, et si Italicae et Graecae vulgaris, rudior comparatio a nobis pro instituti ratione adornata docuerit, discrimen inter Italicae et Latinam saepius equidem fuisse notabiliter majus discrimine isto, quod inter Graecam antiquam et hodiernam barbaram deprehendebatur». (Μιχαήλ Λαγγίου ἐν νεοελλ. φιλολ. παραρτ. Κ. Σάθα σ. 98).

²⁾ Ἰδὲ ἐκδοσιν Ἀθιοπικῶν Ἠλιοδώρου ὑπὸ Κοραῆ, Paris 1804, ἐνθα περὶ τὰ τελευτάτα οὐκ ὀλίγαι μνημονεύονται λέξεις ἐκ τῆς νέας ἀρχαιόταται· ἐν δὲ πολλοῖς τεύχεσι τῆς Πανδώρας, τοῦ Φιλιστορος, τῆς ἐφημερίδος τῶν Φιλομαθῶν και ἄλλοις ὁμοίοις ἴδοι τις ἂν και ἐρμηνείας ὀρθὰς ἀρχαίων χωρίων και ἐπανορθώ-

Ταῦτ' οὖν ἐννοουμένω ἔδοξέ μοι περὶ τῆς ἐν Τραπεζοῦντι Ἑλληνικῆς διαλέκτου τὴν δε συγγραφῆς τὴν πραγματείαν, περὶ ἧς ἀκριβές καὶ σαφές οὕτω γέγραπται οἶμαι δ' οὐκ ἂν ἀλυσιτελές ἔσσεσθαι, εἰ τὰ κατ' αὐτὴν ἀκριβέστερον γνωσθῆι καὶ μετὰ προσοχῆς διερευνητο· αὕτη γὰρ δεινῶς μὲν ἠκρωτηρίασται καὶ ἤκισται, ἐξ ὧν δ' αἰτίων προῖων ἡμῖν ὁ λόγος δηλώσει, ἀλλὰ γε καὶ οὕτω πολὺν ἀρχαῖον διέσωσε θησαυρὸν ἐν τε τοῖς τύποις καὶ ταῖς λέξεσι καὶ ταῖς φράσεσι καὶ ταῖς παροιμίαις, καὶ δὴ καὶ πλείονα ἢ ἄλλη τις ἀλλαχοῦ λαλουμένη²). Ταύτης δὲ μικρὸν παραλλάσσουσα ἔστιν ἢ τε ἐν Τριπόλει καὶ Κερασοῦντι καὶ Οἰναίῳ καὶ Ἀμισῶ καὶ Σουρμένοις καὶ Ὀφει καὶ ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐν τε τῷ Πόντῳ καὶ περὶ τὸν Πόντον πόλεσί τε καὶ χωρίοις· ἀλλ' ἡμῖν ὁ λόγος ἔσται περὶ μόνῃς τῆς ἐν Τραπεζοῦντι γλώσσης, τῶν δ' ἄλλων παροδικῶς μνεῖα γενήσεται ἐνταῦθα. Ἀναγκαῖόν γε μὴν ἡγοῦμαι, πρὶν τοῦ ἔργου ἀρξασθαι, βραχέ' ἄττα προτάξαι, διεξιὼν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῶν καθ' ἡμᾶς διὰ βραχυτάτων τὴν τῆς γλώσσης πορείαν καὶ ἐπιψαύων τῶν αἰτίων, ἃ τὴν βαθμηδὸν ἐπιτελουμένην μεταβολὴν, ἀλλοίωσιν καὶ διαφθορὰν παρεσκευάκεν· οὕτω γὰρ ἡγοῦμαι κρεῖττον εἶναι ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς ἀρξαμένους εἰς τοὺς νῦν κατιέναι χρόνους, ἢ τὴν ἀρχὴν ἐώντας εὐθὺς τοῦ τέλους ἀπτεσθαι.

Τῆς γλώσσης τῆς Ἑλληνικῆς ἢ μὲν ἀρχὴ τῷ σκοτεινῇ εἰλυμένη ἀρχαιότητος ἀτεκμάρτου ἀμυδρά τινα δείκνυσιν ἔχνη τοῖς συγ-

σεις τοῦ ἡμαρτημένου κειμένου ἐν πολλαῖς γλωσσῶν συλλογαῖς. Οὐκ ἀπεικός δ' ἂν εἴη ἐνταῦθα παρατιθέναι καὶ τὰ ὑπὸ φιλολόγου διασήμου τοῦ Aug. Baeckh εἰρημένα ἐν Encycl σ. 105, «In der weitesten Entfernung dienen als Hülfsmittel der grammatischen Erklärung die neuen, mit den alten verwandten Sprachen, und die vergleichende Sprachkunde überhaupt. Manche Stellen im Homer finden z. B. noch durch die Sprachtradition des neugriechischen ihre Erklärung. Coray giebt in seiner Ausgabe der Ilias davon Proben, wenn er auch, u. s. w.»

²) Ἐπιθι. περὶ τοῦτου Hertzberg (Gesch. Gr. τόμ. 1 σ. 328) «Der pontische Dialect, d. i. die Sprache der Griechen in Trapezunt, Kerasunt und Umgegend, durch hohe Alterthümlichkeit in Worten, Lauten und Formen sich auszeichnet».

κριτικῶς νῦν περὶ γλωσσῶν φιλολογοῦσι ταύτην δ' ἐώντες νῦν ἡμεῖς ἄλλοις περὶ τὰ τοιαῦτα οὔσιν, ἐρευνήσωμεν, ὅποια ἀφ' Ὀμήρου καὶ ἐξῆς ἢ τῆς γλώσσης πορεία, ἢ ἐντελής διαμόρφωσις, ὁ τῶν διαλέκτων σχηματισμός καὶ ἢ ἀπ' Ἀλεξάνδρου καὶ ἐξῆς ἀπακμῆ, πτώσις καὶ διαφθορά.

Ἐν τοῖς Ὀμηρείοις ποιήμασι, τοῖς πρώτοις ἡμῖν γνωστοῖς τῆς γλώσσης μνημείοις, ὁρῶμεν κοινὴν τινα γλώσσαν, βάσιν μὲν ἔχουσαν τὴν Ἰάδα, ἐμπεριέχουσαν δ' ἀπασῶν τῶν μετὰ ταῦτα ἀναπτυχθεισῶν διαλέκτων τὰ σπέρματα τὴν ἐπικὴν κληθεῖσαν. Τὴν γλώσσαν ταύτην, τὸν πλοῦτον ἔχουσαν λέξεων μέγιστον, τὴν ποικίλην καὶ εὐκαμπτον ἐν τοῖς σχηματισμοῖς, τὴν εὐχερῆ ἐν ταῖς συνθέσεσι καὶ παραγωγαῖς, τὴν δυναμένην ἀρμονικῶς διὰ λέξεων οἰονδῆποτε διατυποῦν νόημα τὸ ἐκμαγεῖον οὕτως εἰπεῖν νοῦ τε καὶ ψυχῆς, οὐ διεμόρφωσε πάντως πρῶτος ὁ Ὀμηρος⁴, ἀλλ' ἕτεροι πρὸ αὐτοῦ ποιηταὶ⁵ χρησάμενοι καὶ μορφώσαντες, οὕτω τῷ εὐφροεσάτω τῶν ποιητῶν Ὀμήρῳ παραδεδώκασιν, ὅς πολλὰ μὲν ἐπενόησε καὶ πρὸς τὰς χρείας τῆς ποιήσεως αὐτὸς προσεξεῦρε, πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἤδη ὑπαρχόντων ἀκριβέστερον καὶ τελειότερον ἐπεξεργα-

⁴) Οὐδεμία ἀμφιβολία, φησὶν ὁ πολὺς Baeckh (Encycl σ. 230), ὅτι τῆς πρὸ Ὀμήρου ποιήσεως πανάρχαια λείψανα ἰδίως ἐν τοῖς χρηστοῖς καὶ μυστηρίοις διεσώθη. Ὁ δὲ Nicolai (Gr. Liter. 2 B. 1 II. σ. 280) οὐκ ἀπιθάνως εἰκάζει ἐπὶ τῶν ποιητῶν τούτων τὰ ἔσματα περιεῖχε στίχους τε καὶ ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς Ὀμηρείου ποιήσεως ἐν τε τῇ ῥυθμῇ, τῇ γλώσσῃ, τῇ τόνῳ καὶ τῇ χρώματι.

⁵) Ὀνόματα πρὸ Ὀμήρου ὑπαρξάντων ποιητῶν παραδέδοται ἡμῖν Δίνου (Ἰλ. 2, 870 Πασσαν. 2, 10, 8 καὶ 9, 20, 6. ἰδὲ καὶ Λεξ. Ὀμ. Seiler ἐν λ. Αἰνος), Θαμύριδος (Ἰλ. Β, 888. Στράβ. 7, 33), Ὀλλήνος (Ἰπρόδ. 4, 38. Πασσ. 9, 27, 2 «ὅς (Ὀλλήν) καὶ τοὺς ὕμνους τῆς ἀρχαιότητος ἐποίησεν Ἑλλησιν» καὶ 10, 6, 7 «Ὀλλήν θ' ὅς γένετο πρῶτος Φοῖβοιο προφάτας, πρῶτος δ' ἀρχαίων ἐπέων τεκτῶνατ' ἀοιδάν»), Ἀμφίλωνος (Ὀδ. λ. 262), Ὀρφέως (Πασσ. 9, 17, 7. Πινδάρ. Πυθ. 4, 314 «Εὐαίνετος ἀοιδᾶν πατήρ»), Μουσαίου (Πρόκλ. χρηστομ. 1), Προναπίδου (Διοδ. Σικ. 3, 67.), Στάγρου (Διογ. Λ. 2, 8)· οὐδαμῶς δὲ παριδεῖν δεῖ τὴν μαρτυρίαν ἀνδρὸς ἀξιοπίστου, τοῦ Ἀριστοτέλους (π. ποιητ. 4) πολλοὺς παραδεχομένου πρὸ Ὀμήρου ποιητᾶς· ἀλλὰ μὴ καὶ ἕτερα παρ' Ὀμήρῳ ὀνόματα θείων ἀοιδῶν, Δημοδόκου (Ὀδ. 8, 44 καὶ 13, 27), Φημίλου (Ὀδ. 1 154, —17, 263. — 21, 330) οἱ ἀνδρῶν κλέα ἤειδον, οὐκ ἐξαγγέλλει ποιητᾶς πρὸ αὐτοῦ ὑπαρξάντας; ἰδὲ καὶ Gr. Kühn. Einl. σ. 26. 2.

σθεις, πλοῦτον λεκτικόν, πλοῦτον φραστικόν, πλοῦτον διανοημάτων θαυμασιών, πλοῦτον ῥητορικῶν τρόπων καὶ σχημάτων ἀπειρον κατέλιπε καὶ ἐντελεστάτην ἀπέφηνε τὴν γλῶσσαν⁶.

Καὶ παρ' Ὀμήρῳ μὲν καὶ τοῖς κυκλικοῖς καὶ ἑτέροις τῆ ἐπικῆ χρησαμένοις διαλέκτῳ οὐδὲν φυλῆς διακριτικὸν ὑποφαίνεται σημεῖον· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ζ'. Π. Χ αἰῶνος γινώσκειται ποιήματα ἐν Δωρίδι πεποιημένα διαλέκτῳ (Ἀλκμάν 670, Π. Χ. ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, Ἐπίχαρμος 500, Σώφρων 420 τῆ μέσῃ καὶ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Θεόκριτος, Βίων, Μόσχος τῆ νέᾳ) καὶ περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐν Αἰολίδι (Ἀλκαῖος, Σαπφῶ), ἴδιον χαρακτῆρα ὑποτυπωσάντων τῶν ποιητῶν ἑκατέρας φυλῆς· οὕτως οἱ μὲν Δωριεῖς τὸ τραγὸν καὶ

⁶) Παρατεθείσθω ἡμῖν ἐνταῦθα ἐλάχιστά τινα τῶν ῥητορικῶν σχημάτων, οἷς Ὀμηρος κέχρηται· α'.) Ἀποστροφή (Ἰλ. Ο, 308 καὶ 882.—Υ, 2.)—β'.) Προσωποποιία (Δ, 126.—Ε, 661. Θ, 114 καὶ 538.—Δ, 572.—Ο, 542.—Φ, 70).—γ'.) Παρήχησις, (Δ, 340.—Ν, 486.—Σ, 308). δ'.) Ἐπίτασις διὰ συνωνύμων Δ, 99. 160. 177.—Ε, 2. 182.—Δ, 223.—Ε, 613. 630.—Π, 128.—Ι, 125. 406.—Ν, 37.—Ο, 122. 209. 290. 697.—Ρ, 5. 41. 320. 499.—Τ, 149.—Φ, 61.—Χ, 209, ε.) Εὐφημισμός, Ε, 886. 898.—Δ, 470.—Σ, 269.—ς'.) Λιτότης Δ, 220.—Θ, 12.—Κ, 518.—Ο, 11. 236.—Π, 897.—Ρ, 1. 270.—Σ, 128.—Υ, 265, 362.—ζ'.) Ὑπερβολή, Β, 489.—Ε, 744.—Κ, 216.—Π, 784.—Ψ, 15.—Ω, 637.—η'.) Παραβολή, Ε, 782.—Π, 208.—Θ, 349.—Δ, 113.—467.—Ν, 137. 280. 389.—Ξ, 394.—Ο, 271. 606.—Ρ, 61. 728.—Χ, 151.—θ'.) Ἐπεξεργασία παραβολῶν Δ, 141.—Ι, 7.—Ν, 13.—Ξ, 415.—Ρ, 977. ι'). Ἀναδιπλώσις, Ζ, 153.—Π, 162.—Υ, 203. 371.—Φ, 88.—Ψ, 15.—Τι δεῖ καὶ λέγειν περὶ μεταφορῶν καὶ μετωνυμιῶν καὶ ὀνοματοποιῶν καὶ εἰρωνειῶν καὶ ἀντιθέσεων καὶ ἐρωτήσεων καὶ ἐπιφωνήσεων καὶ πλείστων ἄλλων ῥητορικῶν σχημάτων, ὧν τὰ Ὀμήρου ποιήματα βρῖθει καὶ οἷς κατὰ τὸ προσήκον ἀεὶ καὶ λογιζόμενος χρῆται; Ταῦτα πάντα καὶ τὸ πλῆθος τῶν συντακτικῶν ποικιλιῶν εὐχερῶς πάνυ δύναται τις ἐν ταῖς πλείσταις τοῦ Ὀμήρου ἐκδόσεσι καταδεῖν. Τῶν δὲ ἰδίᾳ περὶ τῆς Ὀμηρείου ῥητορικῆς πραγματευσαμένων μνημονευτέος ὁ J. Zahn «über den Bau der homerischen Reden» Barmen 1868., ὁ R. Holzappel «über den Gleichklang bei Homern» Berlin 1851—4., ὁ L. Gattmann «de Homeri comparationibus et imaginibus» Götting, 1852—4.—, ὁ J. Pischowsky «de ironia Homericis» Mosqua 1856., ὁ C. E. Lange «de facetiis Homericis» Zittau, 1859.—Τὴν δ' Ὀμήρου γλῶσσαν καθόλου χαρακτηρίζει ὁ Kühner (Gr. Einl. σ. 16) ἔριστα διὰ τῶνδε «Diese Beweglichkeit und geschmeidigkeit der Sprache, dieser mannigfaltige Wechsel der Formen gab den epischen Gedichten eine musikalische Tonfülle und verlieh ihr einen Reiz und eine Anmuth wie sie keine dichterische Sprache der späteren Zeit besitzt...»

μεγαλοπρεπὲς ἐν τῇ γλῶσση ἐπετήδευσαν, οἱ δ' Αἰολεῖς τὸ ἡδὺ καὶ μαλακόν· ἡ δὲ τούτοις ἐπομένη τρίτη φυλὴ, ἡ Ἰωνικὴ, τὸ πολυλόγον καὶ ἀνειμένον⁷. Μέσον δέ τι πάντων τούτων καὶ οἷον εἰ μίγμα⁸ ἦσαν οἱ τὴν Ἀττικὴν νεμόμενοι Ἰωνικῆς φυλῆς Ἕλληνες, ὧν ἡ μητρόπολις Ἀθῆναι κοινὴ κατέστη ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος παιδεύσις⁹. εἰς ταύτας γὰρ συνέρρεον ἀπανταχόθεν οἱ καλὸν τι ἐν τε τῇ τέχνῃ καὶ τῇ παιδείᾳ ἐπαγγελόμενοι, προθύμων προστατῶν τυγχάνοντες καὶ φιλομάθειαν καὶ φιλοκαλίαν εὐρίσκοντες· οὕτω δ' αἱ Ἀθῆναι ἐγένοντο τῆς παιδείσεως τὸ κέντρον, ἐξ οὗ ἀκτῖνες φωτοβόλοι ἀνά πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἐξεπέμποντο. Ἐνταῦθα συγγραφεῖς ἄριστοι, Θουκυδίδης, Πλάτων, Ἰσοκράτης, Λυσίας, Δημοσθένης καὶ λοιποὶ, ποιηταὶ ἔξοχοι, Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης¹⁰, Ἀριστοφάνης καὶ σοφιστὰι, Πρω-

⁷) Ὁ βουλούμενος πλεονα καὶ ἀκριβέστερα περὶ τε τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἰδιόζοντος ἐκάστη φυλῆ καὶ τῶν αἰτιῶν, ἃ αὐτὸν διεμόρφωσαν καὶ τῶν διαφορῶν πρὸς ἀλλήλας εἰδέναι ἐπίτω Klüger Spr. 1 Th. Einl. καὶ 2. Th. 1 Hoff Einl., ἀκριβέστερα δὲ ἐν Kühnera Gr. 1 Th. 1 Abtk. Einl. ἔτι δὲ Athens de dialectis καὶ Bueckh Encycl. σ. 282 καὶ ἐξῆς.

⁸) Φωνὴν πᾶσαν ἀκούοντες ἐξελέξαντο (οἱ Ἀθηναῖοι) τοῦτο μὲν ἐκ τῆς, τοῦτο δὲ ἐκ τῆς. Καὶ οἱ Ἕλληνες ἰδίᾳ μᾶλλον καὶ φωνῆ καὶ διατῆ καὶ σχήματι χρωταί, Ἀθηναῖοι δὲ κεκρυμμένη ἐξ ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων (Ξενοφ. πολιτ. Ἀθην. 2, 8).

⁹) Θουκ 2, 41. 1. Ὁ δ' Ἰσοκράτης ἐν τῇ πανηγυρικῇ, ιγ'. μεγαλύνων αὐτὰς φησι· τοσοῦτον δ' ἀπολέλοιπεν ἡ πόλις ἡμῶν περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥσθ' οἱ ταύτης μαθηταὶ τῶν ἄλλων διδάσκαλοι γέγονασιν, καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκε μὴκέτι τοῦ γένους, ἐλλὰ τῆς διανοίας δόκειν εἶναι; καὶ μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Πλάτων ὑπὲρ τοῦ διθυραμβικοῦ μετρωριζόμενος ἐν ἀπολογία, 20, τάδε φησὶν· Ἀθηναῖος εἶ, πόλις τῆς μεγίστης καὶ εὐδοκιμοτάτης εἰς σοφίαν καὶ ἰσχύν. Ὅμοιοι ἔπαινοι καὶ αἰδοὶ πρυτανεῖτον τῆς σοφίας· ἄστυ τῆς Ἑλλάδος· Ἑλλάδος Ἑλλὰς κοινὸν παιδευτήριον πᾶσιν ἀνθρώποις· Ἑλλάδος μουσεῖον· Ἰδ. Hermann, Priv. Alt. § 7.

¹⁰) Περὶ τῆς ἐν Ἀθῆναις τραγωδίας τὸν λόγον ποιούμενος ὁ Bueckh (Encycl. σ. 643) φησὶν· Athen war die Schule der tragödien für Hellas und die ganze hellenische Welt. Περὶ δὲ τῆς ῥητορικῆς ὁ Κικέρων (Brut. 13) τάδε· «Hoc autem studium non erat commune graeciae, sed proprium Athenarum, quia enim et Azgirim oratorem, aut Corinthium aut Thebanum scit fuisse tem-

ταγόρας, Γοργίας, Τισίας, Ἴππίας, Πρόδικος, Πῶλος¹¹, οἱ εἰ καὶ τὰ θεμέλια τῆς ἠθικῆς υπέσκαψαν, ἀλλά γε μὴν οὐ μικρὰ συνεισῆνεγκον πρὸς τὴν τῆς γλώσσης διαμόρφωσιν ταῖς γραμματικαῖς, ῥητορικαῖς καὶ φιλολογικαῖς γνώσεσιν· οὕτω δ' ἐν βραχεῖ ἀποβάσα ἡ Ἀττικὴ γλῶσσα τὸ ἐπιτηδειότατον, λεπτότατον καὶ λαμπρότατον πάσης διανοήσεως ὄργανον ἐφίκετο τοῦ ὑψίστου τῆς ἀκμῆς σημείου· μόνος δ' Ὑπερείδης ἐξαίρεσιν ποιεῖται, περὶ οὗ ὁ μὲν Ἑρμογένης (π. ἰδ. τ. 2 κεφ. 11 σ. 382 ν.) λέγει «ἴδιον δὲ Ὑπερείδου τὸ καὶ ταῖς λέξεσιν ἀφειδότερόν πως καὶ ἀμελέστερον χρῆσθαι,» πλείω δὲ καὶ ἀκριβέστερα ὁ βουλόμενος εὐρήσει ἐν τῇ τοῦ Hermann Hage πραγματείᾳ «de graecitate Hyperidea» δημοσιευθείσῃ ἐν G. St. 3. σελ. 101 καὶ ἐξῆς, καὶ ἐν Lob. Phryn. σ. 335.

Ἄλλ' ἀπ' Ἀλεξάνδρου καὶ ἐξῆς ἤρξατο ἡ βαθμηδὸν ἐπιτελούμενη παραφθορὰ καὶ ἀπακμὴ τῆς γλώσσης κατολισθαινούσης ταχεῖ τῷ βήματι. Ἦδη τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ γλῶσσα ἀφίσταται μᾶλλον τοῦ γνησίου Ἀττικοῦ ἰδιώματος¹². Ἐπικούρειοι δὲ καὶ στωϊκοί, ὧν ἰδίᾳ ὀνομαστέος Χρῦσιππος, οὐκ ἐπεμελοῦντο τῆς γλώσσης¹³. Τότε μορφοῦται ἡ κοινὴ καλουμένη γλῶσσα, ἐν ἣ περὶ τε τοὺς τύπους καὶ τὴν τοῦ λόγου πλοκὴν πολλαχῶς ἡμάρτηται, συναναφυρόντων Ἀττικῶν τύπων καὶ συντάξεων οὐ μόνον μετὰ ποιητικῶν καὶ ἀπηρχαιωμένων, ἀλλὰ καὶ μετ' ἄλλο-

(ἀκολουθεῖ)

poribus illis?... Lacedaemoniorum autem usque ad hoc tempus scio fuisse nominem». Ἄλλὰ μὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ Θουκυδίδην ἕτερον ἐξήνεγκεν ἡ Ἑλλάς, ὃν ὁ Krüger (Sqr. 1 Th. 1 II Hinl. σ. 6) πάντοτε προσφῶς τὸν Ἀισχύλον τῶν ἱστορικῶν καλεῖ;

¹¹) Ἰδὲ Gr. Lit. Nicolai 1 B. 2 H. σ. 335—354. — Geschichte d. griech. Philosophie v. A. Schwegler herausgegeben v. K. Kostlin Tübingen 1870· σ. 90—102 καὶ τῆς αὐτῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ὑπὸ Δ. Χαντζερῆ ἐξηλληνισμένης καὶ ἐπισημασμένης, ἐν Ἀθήναις 1867. σ. 162—192.

¹²) Ἰδὲ Gr. Lit. Nicolai 2 B. 1 H. σ. καὶ ἐξῆς καὶ σ. 74.

¹³) Ἰδὲ Bockh Enaycl. σ. 668 καὶ Gr. Lit. Nicolai 2 B. 4 H. σ. 73 καὶ Lob. Phryn. σ. 328 καὶ ἐξ. καὶ σ. 376.

¹⁴) Ἰδὲ Gr. Lit. Nicolai 2 B. 4 H. σ. 74.

Γ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗ

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ ΤΣΑΚΩΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

(Ἰδὲ τεύχος Γ'. σελ. 94—104).

Χαρακτηριστικὸν πάσης ἐργασίας τοῦ κ. Deffner εἶνε καὶ τὸδε, ὅτι εἰς ἐξήγησιν τύπων τῆς νέας ἑλλην. προϋποθέτει ἄλλους ἀρχαίους, ἀδιαφορῶν, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχωσιν ἢ μή. Ὀλίγα τινὰ παραδείγματα θὰ διαλευκάνωσι τὸ λεγόμενον· ἐν σελ. 44 τῆς τσακ. Γραμματ. νομίζει ὁ κ. Deffner ὅτι τῶν νέων ἑλλην. τύπων οἷον ἔμορφη (ἐν Κρήτῃ ὁμορφη), νόστιμη, ἀνοστή κτλ. ἀνάγκη νὰ προηγήθησαν ἄλλοι οἷον εὐμόρφη, νοστήμη, ἀνόστη κτλ. ὅπερ παντελῶς ἐσφαλμένον· τύποι τοιοῦτοι οὐδέποτε ὑπῆρξαν· ἢ δύναται ὁ κ. Deffner νὰ ἀποδείξῃ ὅτι καθ' ὃν χρόνον ἐν τοῖς ἐπιθέτοις τούτοις ἤρξατο νὰ παριστᾶται δι' ἰδιαιτέρας καταλήξεως τὸ 0ηλ. γένος, ὅπως ἐδιδάχθη ἐν Ἀθην. Γ' 228—242, τότε ἀκόμη ἢ ποσότης τῆς τελικῆς συλλαβῆς ἐκανόνιζε τὰ τοῦ τόνου ὅπως παρὰ τοῖς παλαιοῖς; Ὅπως τοῦτο ἀποδείξῃ, ἀνάγκη νὰ πιστώσῃ πρῶτον, ὅτι τότε ἐσώζετο ἢ τῶν συλλαβῶν ποσότης, ὅπερ ἀδύνατον, ἀφοῦ ἔχνη συγχύσεως τῆς ποσότητος παρέχουσι πολλαὶ μεταγενέστεραι ἔμμετροι ἐπιγραφαί, τύπους δὲ τοιούτους, ἐφ' ὅσον ἐγὼ ἠξέυρω, οὐχί. Ταῦτα πάντα ἄνευ ἀμφιβολίας μετεσχηματίσθησαν ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ἡ ἀπλυτος, ἢ νόστιμος κτλ. ἀπαράλλακτα ὅπως ἀπὸ τοῦ ἡ κύπειρος παρήχθη ἢ κύπερη¹⁾ ἢ βύγανη ἀπὸ τοῦ ἡ ὀρίγανος (ὁ κ. Deffner προϋποθέτει ἐν σελ. 109 ἐν βύγανη (sic) εἰς ἐξήγησιν τοῦ βούγανη.) κτλ. Ὅμοίως ἀγνοῶν ὁ κ. Deffner τὴν διὰ τοῦ ἑνὸς σίγμα τοῦ μασᾶσθαι ὀρθογραφίαν καὶ συγγέων οὕτω τὸ μασᾶσθαι καὶ μάσσω προϋποθέτει ἐν σελ. 67 καὶ σελ. 98 εἰς ἐξήγησιν τοῦ Ἰσακων. ματ'άντου ἐν ἀρχαίον Λακωνικὸν ματτάζω.

¹⁾ Ἡρωδιανὸς περὶ μον. λεξ. 8 23 λέγει ὅτι τὸ κύπειρον ἦν Ἀσρικόν. Ἐγὼ ἔγραφα τὴν λέξιν οὐχὶ διὰ τοῦ αι, ἀλλὰ διὰ τοῦ ε, ὑπολαβὼν ὅτι πρὸ τοῦ ρ τὸ εἰ ἐγένετο ε παρβλ. μάγεραις χερρότερα κτλ.

καὶ εἰς ἐξήγησιν τοῦ Τσακων. φυάτ'ου ἐν Λακ. φυλάττω, ἀδιαφορῶν ἂν ἀντὶ τοῦ σσ ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Δωριέων ττ ἢ μή. Καὶ Νίκανδρος ἐν Θηρικοῖς καὶ Ἡσύχιος διέσωσαν ἡμῖν τὸ ῥῆμα μαστάζω=μασῶμαι, ἐκ τινος *μαστός (πρβλ. ἄμασος: ἀμάσητος Σουίδ.), καὶ τοῦτο ἀνάγεται εἰς ῥίζαν maI, ὅθεν καὶ μασῶμαι, καὶ μασταξ=(τροφὴ) καὶ Λατ. mandere κτλ. τὸ μαστάζω δὲ ἐγένετο ἐν τῇ Τσακ. ματ'αντου ὅπως τὸ πρατ'έ=πλαστός, ἀτ'οχο=ἄστοχος καὶ ὅσα ἄλλα μνημονεύει ὁ κ. Deffner ἐν Τσακ. Γραμ. 97. Ὡσαύτως ὑποθέτει ὁ κ. Deffner ἐν σελ. 134 εἰς ἐξήγησιν τοῦ ἐξηγημένου τραυῶ ἐν δημῶδες Λατ. *travcho, ἀφροντιστῶν ἂν ἢ πρὸς συγκοπὰς καὶ ἀποκοπὰς λίαν ἐπιρρεπῆς δημῶδης Λατ. ἠδύνατο νὰ ἔχη τοιοῦτον τύπον, ἀφοῦ καὶ τὸ δόκιμον Λατ. καὶ αἱ ῥωμανικαὶ γλῶσσαι οὐδὲ ἐν ἴχνος τούτου, ἐφ' ὅσον γινώσκω, παρέχουσιν. Ἐν σελ. 105 προὑποθέτει ὁ κ. Deffner εἰς ἐρμηνείαν τοῦ φλούδα ἐν *φλύδη, ὃ παντελῶς ἄτοπον, διότι τὸ φλούδα εἶνε μεγεθυτικὸν τοῦ φλούδι, τοῦτο δὲ ὑποκοριστικὸν τοῦ φλοιός, ὅπως τὸ ρούδι τοῦ ροιά· περὶ τούτων πρβλ. Ἀθην. Γ' 236. Ἐν σελ. 39 (καὶ ἐν Arch. 13) ὑποθέτει ὁ κ. Deffner εἰς ἐξήγησιν τοῦ ἐδοῦκα ὠρᾶκα κτλ. τῶν Τσακῶνων Λακωνικοῦς τύπους *δεδῶκα, *ἔωρᾶκα κτλ. καὶ τούτων ἄλλους δῆθεν ἀρχαιοτέρους *δεδῶκαμι *ἔωρᾶκαμι κτλ. διότι πιστεύει ὅτι ἐν τῇ Ἑλλην. γλῶσσῃ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἀποκοπὴ τῆς προσωπικῆς καταλήξεως μι, ὅπερ ἀτοπώτατον. Ὅτι δὲ ὁ τόνος μετὰ τὴν νομιζομένην ἔκπτωσιν δὲν ἀνεβιβάσθη, νομίζει ὁ κ. Deffner ὅτι δικαιολογοῦσι περίφημα τὰ τῆς νέας Ἑλληνικῆς κορμί, ἀλάτι, κτλ. πρβλ. Hozzenberger Beitr VI 335 καὶ Ἀθην. Γ'. 17, 121—2.

Ὁμοίως προὑποθέτει ὁ κ. Deffner ἐν σελ. 120 εἰς ἐξήγησιν τοῦ Τσακων. ψιλὲ ἀρχαῖον τύπον ὀπτίλος, καὶ δὴ μεταβάλλει οὕτω τὴν παρ' Ἡσυχ. γραφὴν ὀπτίλος, ὅπερ ἄτοπον, ὅπως ἀλλαχοῦ ἀπεδείχθη. Ὡσαύτως προὑποθέτει ὁ κ. Deffner Λακωνικοῦς τύπους τῶν μετοχῶν γράφως, ὀρῶς, ὅπερ παντελῶς ἐσφαλμένον ὅπως μετὰ ταῦτα θὰ δειχθῇ, τὸ ὀρῶς εἶνε μάλιστα διττῶς ἐσφαλμένον, καὶ μόνον ἄνθρωπος τῆς Λακων. ἀδαέστατος

καὶ συγγέων τὰ τῶν διαφόρων διαλέκτων φαινόμενα ἠδύνατο νὰ ὀνομάσῃ συνηρημένον εἰς—ῶ τύπον τῆς μετοχῆς Λακωνικόν. Τίς καὶ ἄκρω μόνον δακτύλῳ τῆς τῶν Ἑλλην. διαλέκτων γνώσεως γευσάμενος ἀγνοεῖ ὅτι οἱ Λάκωνες ἔλεγον ἀνιοχίων καὶ τιμᾶν καὶ γελᾶν κτλ. ὅπως Athens II 196—7 ἐδίδαξεν;

Ἐν σελ. 98 πραγματεύεται ὁ κ. Deffner περὶ τῆς λέξεως ἐτία καὶ ἐτία λέγων «δὲν δύναται ἀναμφιβόλως νὰ εἶνε τυχαῖον ὅτι ἐν τῷ Τσακ. καὶ τῷ νέῳ Ἑλλην. ἡ λέξις ἀρχεται ἀπὸ τοῦ ε, οὐδ' ὅτι ἐν τῷ Τσακων. ἀπαγγέλλεται τ' οὐχι τ.» ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι δὲν ἀληθεύει ὁ δισχυρισμὸς τοῦ κ. Deffner ὅτι ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ ἡ λέξις ἀρχεται ἀπὸ τοῦ ε, διότι παρ' ἡμῖν τὸ αὐτὸ δένδρον λέγεται ἰτέ τ. ἔ. ἰτέα καὶ ἐτέ· ἔπειτα ὅτι καὶ ἂν πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἰδιώματα τῆς νέας Ἑλλην. συνεφώνουν, τὸ ε τοῦτο οὐδεμίαν θὰ εἶχε σημασίαν ὡς πρὸς τὸν ἀρχικὸν τύπον τῆς λέξεως, ὅπως οὐδὲ τὸ τ' τοῦ Τσακωνικοῦ· διότι ἡ λέξις εἶνε παλαιότατη, ἄτε ἀπαντῶσα ἐν πλείσταις γλώσσαις, αἱ πᾶσαι μαρτυροῦσιν ὑπὲρ τοῦ ἰ καὶ τοῦ ε. πρβλ. Ἑλλην. ἰτέα, εἰτέα ὄνομα δήμου Ἀττικῆς, Λατ. vitis Zenδ. vac-tis, λιθουαν. vyti, ἀρχαῖον Γερμαν. witi, μέσ. Γερμαν. wit, νέον Γερμαν. weide κτλ. Οὐδεμία λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι ἡ λέξις ἐν τοῖς Ἰαπετικοῖς χρόνοις εἶχεν ἀμφοτέρους τοὺς φθόγγους ἰ καὶ ε, ἡ δὲ παραλλαγή τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἀνάγκη νὰ ἔχη εἰδικὴν τινα ἀγνωστον ἡμῖν αἰτίαν, ἥτις πρέπει νὰ ζητηθῇ, οὐχι δὲ νὰ μετατεθῇ. Διότι μετὰ τοῦ αὐτοῦ Δικαιώματος θὰ ἠδύνατό τις νὰ δισχυρισθῇ ὅτι τὸ σήμερον ἐν χρήσει ὄχι πρέπει νὰ γράφηται διὰ τοῦ ῶ μεγάλου, καὶ νὰ ἀποδοθῇ τῇ ἄκρᾳ Δωρίδι, ὥστε ὡχι ὅπως λέγωσα. Τὸν τονισμὸν θὰ ἐδικαιολόγει εὐκολώτατα λέγων αὐτὸν Αἰολικόν ὅπως ὁ κ. Deffner ἐν Τσακων. Γραμματ. σελ. 41 περὶ τοῦ Τσακ. νάμου=ἡμῶν πράττει. Οὕτω βεβαίως ἀπαλλάττεται τις πρὸς ὦραν πάσης δυσκολίας, ἀλλὰ μόνον πρὸς ὦραν. Διότι ὡς γνωστὸν ἡ δίφθογγος ου τοῦ ἀρνητικοῦ ἐπιρρήματος διαφέρει τοῦ ου τῆς μετοχῆς λέγουσα, ὅπως ἀποδεικνύουσι καὶ αἱ παλαιαὶ Ἀττικαὶ

ἐπιγραφαι, ἐν αἷς ἀναγινώσκειται πάντοτε ἡ ἄρνησις μετὰ διφθόγου, οὐχὶ μετὰ τοῦ ο ὅπως οἱ λοιποὶ τύποι ἐν οἷς ἐγένετο συναίρεσις ἢ ἀναπληρωτικὴ ἔκτασις. Ἀνάγκη λοιπὸν ν' ἀπήγγελλον καὶ οἱ Δωριεῖς οὐ οὐχὶ ὦ, ὅπως καὶ σαφέστατα ἀναγινώσκειται ἐν τῇ Λακων. ἐπιγραφῇ τοῦ Δαμίωνωνος οὐδὲς=οὐδής, περίφημος δὲ εἶνε καὶ ἡ Λακων. ἐπιστολῇ μετὰ μόνου τοῦ οὔ.

Ἐσφαλμένως ὁμοίως προϋποθέτει ὁ κ. Deffner ἐν σελίδι 29 ἀρχαῖον τύπον τῆς ἀντωνυμίας τοῦ β'. προσ. *ἐτὺ καὶ *ἀφρότυρος καὶ *κατυφύ· ὅπως ἡμεῖς λέγομεν ἐσὺ τὸ ε ἀπὸ τοῦ ἐγώ μετενεγκόντες, οὕτως ἔπραξαν καὶ οἱ Ἰσακῶνες· ὁ ὑποθέτων ἐν *ἐτὺ, ὀφείλει νὰ ὑποθέσῃ καὶ ἐν *ἐσὺ ἀρχαῖον· τὸ δὲ ἀφόκτουρι τῶν Ἰσακῶνων εἶναι ταῦτ' ὡς Κρητικῶ ἀθότυρος τ. ἔ. ἀνθότυρος, καὶ ἀρχαία λέξις *κατ' — ὑφή δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ, ἀλλὰ τὸ πολὺ πολὺ καθυφή· ἀν δὲ ἡ παραγωγὴ τοῦ κατσοῦφα ἐκ τοῦ κατ' ὑφή ἀληθεύῃ, ὀφείλομεν νὰ ὑπολάβωμεν, ὅτι ἡ σύνθεσις ἐγένετο ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ δασέος πνεύματος χρόνοις, ὅπως καὶ ἐν τοῖς ἀπ' ὅπου κ' ἀν ἔλθῃ κτλ. Ὅμοίως σφάλλεται ὁ κ. Def. ὑποθέτων ἀρχαίους τύπους ἐν σελ. 68 δραμίζω ἀνοίζω κτλ. Τοὺς τύπους τούτους ἠδύναντο οἱ Ἰσακῶνες νὰ πλάσωσι, καθ' ἃ ἐν Kuhn XXVII σ. 72 ἐδιδάχθη, καὶ ἀν μὴ ἐκληρονόμουν αὐτούς. Ἐν σελίδι 98 σημειοῖ ὁ κ. Def. δι' ἀστερίσκου τύπους *ῥάσθησ *ῥάσθησι-σθασι, ὡς δὴθεν ἀρχαίους μὴ παραδοθέντας, ὃ ἐσφαλμένον. ἐν σελ. 101 ὑποθέτει ἀρχαῖον τύπον *τίτερτα (sic)=τετάρτη, ὅστις εἶναι ἀληθὲς τέρας· ἐν σελ. 107 ὑποθέτει ἀρχαῖον τύπον *μυστία εἰς ἐξήγησιν τοῦ Ἰσακωνικοῦ μύσκια καὶ τὸ *μυστία ταῦτα λέγει συγγενὲς τῷ μυστίλῃ τῶν ἀρχαίων ὃ ἀτοπώτατον· διότι τὸ μυστίλῃ Δωρ. μυστίλα ὠφειλε φθογγολογικῶς ν' ἀποβάλλῃ τὸ λ πρὸ τοῦ α, πρὸ βλ. ἀγκίαλε=ἀντίλαλος, ἀφύατε=ἀφύλακτος, φυάτ'ου=φυλάττω κτλ. καὶ ἰδοὺ ὁ τύπος μυστία ὅθεν τὸ Ἰσακ. Ἀρχαίου τύπου μυστία συγγενοῦς τῷ μυστίλῃ οὐδεμίαν χρεῖα. Ἐν σελ. 119 προτιμᾷ ὁ κ. Def. νὰ ἀναφέρῃ τὸ Ἰσακωνικὸν μιτσέ=μικρὸς, εἰς ἐν πλαστὸν *μιτὺς, ὅθεν τὸ ἀρχαῖον μίτυλος, ὃ ἀδύνατον, καθότι

ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἀλλαγῶ ἀπαγγέλλεται ὁ τύπος μι*κός, ὅστις κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς *μιτὺς διὰ τὸ τ. ἀνάγκη ἄρα νὰ ἐμμείνωμεν ἐν τῇ γνωστῇ παραγωγῇ ἐκ τοῦ μικρός, ὃ δὲ φθόγγος *κ φαίνεται διαδοθεὶς ἐκ τῆς κλητικῆς τοῦ ἀρσενικοῦ μικκὲ καὶ τῆς ὀνομαστικῆς μικκοὶ καὶ ἐκ τοῦ θηλυκοῦ μικκή. Ἐν σελίδι 153 ὀμματα καὶ ἐν σελίδι 63 λέγει γροθία Λακωνικόν, ἀτοπώτατα· διότι τὰ ὀνόματα εἰς —ια τὰ δηλοῦντα πληγὴν διὰ τοῦ ὑπὸ τῆς ῥίζης σημαινομένου π. χ. ξυλιὰ ῥαβδιὰ, σπαθιὰ, κονταριὰ, τουφεκιὰ, γροθιὰ κτλ. ἦσαν τοῖς παλαιοῖς παντάπασιν ἀγνωστα· ἐν σελ. 107 προϋποθέτει τύπον κόγχυλος, πάντῃ περιττόν· διότι ὅπως ἐκ τοῦ κεφαλή ἐγένετο μεγεθυντικὸν κέφαλος, οὕτως ἐκ τοῦ κογχύλη κόχυλος καὶ γκόχυλας.

Ἐν σελ. 147 προϋποτίθεται τύπος τουτο-νός εἰς ἐρμηνείαν τοῦ τουτουνοῦ τουτηνης κτλ. περὶ αὐτῶν θέλει γίνῃ λόγος ἐν τῇ τρίτῃ συμβολῇ.

Τοιοῦτοι ἀσύστατοι εἰς ἐρμηνείαν ἀγνώστων πλασθέντες τύποι ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ κ. Deffner δυστυχῶς λίαν πολλοί, ἀλλ' ἀφοῦ πολλῶν τὸ ἀδύνατον ἀποδεικνύεται, ἐννοεῖται ὅτι οὐδ' οἱ λοιποὶ ἔχουσι τὴν ἐλαχίστην βεβαιότητα, ἐφ' ἧς ἀνάγκη νὰ στηρίζωνται θετικῆς ἐπιστήμης, οἷα ἡ γλωσσικὴ, τὰ συμπεράσματα· τούτου δ' ἔνεκα πᾶσαι αἱ διὰ προϋποθέσεων ἐξηγήσεις αὗται, ἃς ἀγνοῶν τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλην. γλώσσης καὶ τὴν φυσικὴν αὐτῆς κατὰ μικρὸν διαμόρφωσιν καὶ ἀνάπτωξιν ποιεῖται καὶ αἷς πλεῖστον ἀρέσκειται ὁ κ. Def. οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχωσιν ἀξίαν, διότι δὲ ν λ ὄου σιν ἀλλὰ μετακυλίουσι τὰ ζητήματα καὶ μάλιστα εἰς χώρας, ἐν αἷς δὲν ὑπάρχουσιν.

Ἀνάγκη νὰ κατανοηθῇ ὅτι ἡ νέα Ἑλλ. δὲν ἐξήλθεν ἐκ τῆς ἀρχαίας αἴφνης ὅπως ἡ Ἀθηναῖα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός, ἀλλ' ὅτι ἀριθμεῖ βίον μακρὸν καὶ ὅτι κατ' αὐτὸν πολλοὺς ἀναπτύξεως βαθμοὺς διήνυσεν, οὗς ἀνάγκη νὰ μελετήσῃ ἐπιμελῶς ὁ βουλόμενος νὰ κατανοήσῃ ὅπως δῆποτε τὴν γλῶσσαν, καὶ πρὸς τούτοις νὰ μνημονεύῃ ὅτι βίος τῆς γλώσσης εἶναι αὐτὸ ποῦτο

τὸ αἰ μεταβάλλεσθαι διὰ δημιουργίας νέων καὶ ἀποβολῆς ἄλλων. Πρὸς τούτοις ἀνάγκη νὰ ᾔηται γνωστὸν, ὅτι οἱ νόμοι τῶν μεταβολῶν τούτων, ἐφ' ὅσον ἡμῖν σήμερον γνωστοί, οὐ μόνον δὲν ταυτίζονται πάντοτε πρὸς τοὺς ἀναλόγους τῆς ἀρχαίας Ἑλλ. ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἀντικρυσ ἀντίκεινται τούτοις. Ὅπως ἀποφύγη ὁ κ. Def. τοὺς πολλοὺς μόχθους εἰς βαθμιαίαν κτῆσιν τῶν ἀπαραιτήτως ἀναγκαίων τούτων ἐφεῦρεν ἄλλα μέσα, δι' ὧν εὐκολώτατα λύει πᾶσαν ἀπορίαν, τ. ἔ. τὰς ρίζας καὶ ἀπότινος χρόνου τὰς προϋποθέσεις ταύτας δῆθεν ἀρχαίων τύπων, ὅπως ἐξεθήκαμεν. Ὅτι δὲ ταῦτα οὐδαμῶς τὴν ἐπιστήμην προάγουσιν, ἐννοεῖ ὁ καὶ ἐλάχιστον γραμμάτων γευσάμενος.

Ἐνῶ δὲ ἀφ' ἐνός ὁ κ. Def. εἰς εὐκόλον ἐξήγησιν τύπων τινῶν προϋποθέτει λέξεις οὐδέποτε ὑπαρξάσας, ὑπολαμβάνει ἀφ' ἐτέρου ἄλλας ἀχρήστους καὶ ἀρρήτους, εἰ καὶ ἐν τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ καὶ ἐν τῷ γραπτῷ εἶνε γνωσταί π. χ. ἐν σελίδι 143 σημειοῖ ὁ κ. Def. δι' ἀστερίσκου τὴν λέξιν ἀστροφεγγιά, ἣτις εἶναι γνωστοτάτη παρ' ἡμῖν ἐν Κρήτῃ ὁμοίως ἐν Κυθήροις καὶ ἐν Σκιάθῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀναγινώσκειται δὲ καὶ ἐν τῇ γραμματείᾳ· τίς ἀγνοεῖ τὸ νέου ποιητοῦ ἠδιστον;

Δίπλωσε χρόνε δίπλωσε τὰ κούραστα φτερά σου.
ὦραις γλυκαῖς μὴ φεύγετε σταθῆτε μιὰ στιγμή,
καὶ σὺ μὴ φεύγῃς νόχτα μου μὲ τὴν ἀστροφεγγιά σου . . .

Ἀναγινώσκειται δὲ τέλος καὶ παρὰ Δουγακίῳ. Ὅμοίως ἐν σελ. 145 λέγεται ἀρρήτον τὸ ἐξώστεγιον, εἰ καὶ ἐν Κρήτῃ εἶνε πασίγνωστον τὸ (ἐ)ξώστεγο ἐν σελ. 28 σημειοῖ τὴν λέξιν ξύσμα δι' ἀστερίσκου, εἰ καὶ γνωστοτάτη καὶ δόκιμος, κεῖται δὲ καὶ παρὰ Ἡσυχ. ὁμοίως δὲ τὸ παράγωγον ξυσμάρα παρὰ Δουκ.

Ἐν σελ. 39 ἀναγινώσκειται «Μακρὸν πρὸ τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλλ. Γραμματείας εἶχε καταστῆ συχνῆ ἢ περιφραστικὸς παρακειμένος. . . Ὁ περιφραστικὸς παρακειμένος (καὶ ὑπερσυντελικὸς) φαίνεται ὅτι πολὺ ἐνωρὶς εἶχε ἐκβάλλῃ τὸν μονολεκτικὸν ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον (πάλιν μόνον πιθανῶς¹) αἱ καταλήξεις τοῦ Ἄορίστου διὰ τὸν ὀδόντα τοῦ χρόνου, ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τὴν τῷ Λακωνικῷ ἰδιάζουσαν ἔκπτωσιν τοῦ σίγμα μεταξὺ δύο φωνηέντων εἶχον καταστῆ ἀμυδρὰ ὥστε δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἐκτελῶσι τὴν ἰδίαν λειτουργίαν. Ὁ ἀόριστος κατηλθε λοιπὸν εἰς τὸν τάφον ἀλλ' ἢ γλῶσσα ἐπίσταται ν' ἀναπληρώσῃ τὴν ἀπώλειαν οὕτω σπουδαίων στοιχείων καὶ τί ἦτο εὐκολώτερον ἢ νὰ μεταχειρισθῇ τὸν ἀπλοῦν παρακειμένον, ὅστις διὰ τοῦ περιφραστικοῦ εἶχε καταστῆ περιττὸς εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀπολεσθέντος στοιχείου τούτου; καὶ ὅτι ἐν χρόνῳ παλαιῷ ἐγένετο, μαρτυρεῖ τόδε, ὅτι ἡ ρίζα Γεπ ἐξ ἧς ἐσχηματίσθη ἐνεστώς, *ἐπέω καὶ ἐντεῦθεν ἀόρ. ἐπέκα, ἔζη ἔτι καὶ εἶχε παραγωγικὴν δύναμιν! Ἐπειδὴ δὲ οἱ νέοι οὗτοι ἀόρ. δὲν ἐξέφραζον τὴν ἐννοίαν τοῦ παρακειμένου, ἦτο ἀνάγκη ν' ἀποβάλλωσι καὶ τὸν ἀναδιπλασιασμὸν δς μόνῳ τῷ στελέχει τοῦ παρακειμένου ἰδιάζει, καὶ ἀντ' αὐτοῦ νὰ λάβωσι τὴν αὔξησιν.

Τὰ ἀμαρτήματα ἐν τούτοις εἶνε οὕτω πολλὰ καὶ πολυειδῆ, ὥστε κατὰ τὸν Ὅμηρον

Τί πρῶτον τί δ' ἔπειτα τί δ' ὑστάτιον καταλέξω,
λάθε' ἐπεὶ πολλά. . .

Ἐν πρώτοις διαπράττει ὁ κ. Def. τὸ ἀμάρτημα νὰ μεταχειρίζηται κατακόρως μεταφορικὰς ἐκφράσεις π. χ. ἐν σελ. 152 «ἀλλ' ἢ γλῶσσα ἠσθάνετο τὴν σπουδαιότητα τοῦ στοιχείου τούτου» καὶ αὐτόθι «χωρὶς ὅμως νὰ ἔχη ἢ γλῶσσα ἰδιαιτερόν τι πρὸ ὀφθαλμῶν» ἐν σελ. 174 «δι' αὐτὸ θὰ ἦτο ἀξία ἐπαί-

¹) Πραγματευόμενος ὁ κ. Def. τὰ τοῦ παρακειμένου ἐν σελ. 39—41 φροντίζει, ὅπως ὅσῳ ἀδυνατώτερα διδάσκει, τόσῳ μᾶλλον συνιστᾷ ἡμῖν αὐτὰ διὰ τοιούτων διαβεβαιώσεων ὅτι εἶνε πιθανὰ ἢ καὶ βέβαια, οὕτω σελ. 36 στίχ. 12 κάτωθ. καὶ δι' ἐμὲ ἔχει μεγάλην πιθανότητα, ὅτι οἱ Λακωνεὶς ἐτόνιζον δεδῶκα 146 στίχ. 2 ἄνωθ. «πάλιν μόνον πιθανῶς» 13 στίχ. κάτωθ. «ἐμοὶ καθίσταται σχεδὸν βέβαιον (τὸ αὐτὸ δ' 39 στίχ. 12 κάτωθ. εἶχε μεγάλην πιθανότητα) σελ. 41 στίχ. 1 «καὶ δι' ἐμὲ εἶνε εἰς μέγαν βαθμὸν πιθανόν (τὸ αὐτὸ ὑπερ ἀνωτέρω ἦν σχεδὸν βέβαιον).

νων (ἢ διάλεκτος τῆς Καστανίτσας)» κτλ. ἀνωτέρω ἐβλέπομεν τὸν ὀδόντα τοῦ χρόνου καὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Ἀορίστου κατερχόμενον εἰς τὸν τάφον! Ὁ κ. Def. ἀγνοεῖ ὅτι ἐκφράσεις τοιαῦται, εἶνε ἀπὸ πολλοῦ χρόνου αὐστηρῶς ἀπηγορευμένα, διότι ὀρθότατα ἀπὸ τοῦ 1867 ἐδίδαξεν ὁ διάσημος Ἀμερικανὸς Ἰνδολόγος καὶ γλωσσολόγος Whitney ἐν τοῖς Ἀκαδημαϊκοῖς ἀναγνώσμασι σελ. 14 τῆς Γερμανικῆς μεταφράσεως, ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τῶν διεστραμμένων περὶ γλώσσης παραστάσεων καὶ ἐσφαλμένων διδασκαλιῶν κείται ἐν ταῖς μεταφορικαῖς ἐκφράσεσι ταύταις καὶ ὅτι ἡ γλωσσικὴ ὡς θετικὴ ἐπιστήμη ἔχει ἀνάγκη γλώσσης σαφοῦς, ἀπερίττου καὶ ὅσον ἐνεσι κυριολεκτικῆς. Θαυμάσῃ δὲ τρόπῳ ἀπέδειξεν αὐτὸς ὁ κ. Def. ὅτι σύγχυσις καὶ σκότος εἶνε τὸ ἄμεσον ἐπακολούθημα τῶν τοιούτων γράφων ἐν σελ. 100 τάδε «ὁ ἀληθὴς λόγος (τῆς ἀπωλείας τῆς λέξεως ἄρτος), εἶνε, ὅτι ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι τῶν λέξεων ἄρτος καὶ ψωμὸς τὸ β'. ἤρατο τὴν νίκην.» Διότι ἀποβληθεισῶν τῶν μεταφορικῶν ἐννοιῶν τοῦ ἀγῶνος τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς νίκης, ὁ ποταμὸς τῶν λοιπῶν λέξεων δηλοῖ τοσοῦτον «ἡ ἀληθὴς αἰτία τῆς ἀπωλείας τῆς λέξεως ἄρτος εἶνε ὅτι αὕτη ἀπώλετο.» Δὲν ἤξεύρω ἂν οἱ ἄλλοι ἀναγνώσται τοῦ κ. Def. ἔχουσιν οὕτως ἀνεπτυγμένην τὴν ἐπίζηλον ἀρετὴν τῆς ὀλιγαρκείας ὥστε καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐξηγήσει ν' ἀρκῶνται δυστυχῶς ἐγὼ ἀναγκάζομαι νὰ ὁμολογήσω ὅτι δὲν ἀρκοῦμαι. Τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῆς ἀπωλείας τοῦ ἐσθίειν, ἄρτος, καὶ τῶν τοιούτων ἐδίδαξεν ὁ φίλος μου κ. Βάσης ἐν τῇ «Κλειοῦ» τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀριθ. 1064.

Δεύτερον ποιεῖται ὁ κ. Def. τὸ καὶ ἄλλοτε ἐν Bezenberger Beitr. VI 332 παρατηρηθὲν αὐτῷ σφάλμα, ὅτι παρέχει χρονολογίας οὐδεμίαν ἐχούσας ἀξίαν «ἡδη ἐνωρίς» πότε; «κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον» τίνα; Ἐπειτα πῶς θὰ δυνήθῃ ὁ κ. Def. ν' ἀποδείξῃ τὸν καθ' ὀλοκληρίαν ἀσύστατον αὐτοῦ διίσχυρισμόν ὅτι πολὺ πρὸ τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλλην. Γραμματείας εἶχεν ἀποβῆ συχνὸς ὁ περιφραστικὸς παρακείμενος; Διὰ τῶν δύο ἐκ (ἀκολουθεῖ)

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ἐν τῇ 5' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 2 Ἰανουαρίου 1883 ὁ ἑταῖρος κ. Ἰγν. Μοσχάκης ἀπὸ τῆς προηγουμένης συνελεύσεως ἔχων τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος τῆς ὀρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τῆς ἑλληνίδος νεολαίας εἶπε τοιαῦτα. Θεωρεῖ ἐν πρώτοις τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν παιδαγωγικὴν αὐτοῦ ὄψιν σχεδὸν ἐξητηλημένον μετὰ τὴν δμιλίαν τοῦ κ. Σπαθᾶκη, παρατηρεῖ δὲ μόνον ὅτι δὲν συμφωνεῖ μετ' αὐτοῦ, ὅτι ἡ λειτουργικὴ πρέπει νὰ διδάσκηται ἐν τοῖς ἑλλην. σχολείοις καὶ γυμνασίοις ὡς ἴδιον μάθημα· διότι τὴν σημασίαν καθόλου τῆς λατρείας καὶ τῶν κυριωτέρων αὐτῆς μερῶν δύναται νὰ ἐκμάθῃ ὁ μαθητὴς ἐν τοῖς λοιποῖς ὀρησκευτικαῖς μαθήμασι· προστίθησι δέ, ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς λειτουργικῆς ὡς ἰδιαιτέρου μαθήματος εἶνε φόβος μὴ ἐνισχύσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν κοινῶς παρὰ τῷ ἡμετέρῳ λαῷ ἐπικρατούσαν πρόληψιν, ὅτι ἡ λατρεία ἡ ἐξωτερικὴ μόνη ἐξαγνίζει τὸν χριστιανὸν ὡς διὰ μαγικῆς δυνάμεως. Ἡ λειτουργικὴ συντόμως καὶ περιεκτικῶς πρέπει νὰ διδάσκηται ὡς ἴδιον μάθημα μόνον ἐν τοῖς διδασκαλείοις χάριν τῶν Δημοδιδασκάλων, τοῦ' ὅπερ καὶ γίνεται. Ἐὰν ἡ ὀρησκευτικὴ διδασκαλία χωλαίνῃ, εἶπεν ὁ κ. Μοσχάκης, τοῦτο προέρχεται οὐχὶ κυρίως ἐξ ἐλλείψεως μεθόδου ἢ ἐγχειριδίων, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ἐξ ἐλλείψεως καταλλήλων καὶ καλῶς μεμορφωμένων διδασκάλων. Δὲν πιστεύει, λέγει, νὰ παρεξηγηθῇ, ἂν ἐλευθέρως ἐκφράσῃ τὴν πεποίθησίν του. Καλὴ διδασκαλία τῶν ἱερῶν μαθημάτων δὲν εἶνε, λέγει, πρᾶγμα εὐκατόρθωτον· εἶνε πολλῶν δυσχερεστέρα τῆς τῶν ἄλλων μαθημάτων· διότι ὁ διδάσκων τὰ ἱερά ἔχει νὰ παραλαίση πρὸς πολλὰς καὶ ποικίλας καὶ ἀνυπερβλήτους πολλακίς δυσχερείας· τοιαῦται δὲ εἶνε ὁ ὕλισμός, ἡ ἡμιμάθεια, ἡ πρὸς τὰ θεῖα ψυχρότης καὶ ἡ ὀρησκευτικὴ ἀδιαφορία, ἡ ἠθικὴ διαφθορὰ καὶ ἐπὶ πᾶσιν αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἡ κανονικὴ καὶ σκόπιμος ἀνάπτυξις τοῦ ὀρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Εἶνε μὲν ἀπλούστατος ὁ σκοπὸς τῆς ὀρησκείας, ὅστις εἶνε ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπη· ἀλλ' ὀπόσων καὶ ὀποίων ἔχει χρεῖαν ὁ διδάσκων τὰ ἱερά, ἵνα κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν τοῦτον! Τὸ ὀρησκευτικὸν συναίσθημα πρέπει

ν' ἀναπτύσσεται ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὰ λοιπὰ τοῦ ἀνθρώπου συναισθήματα, πνευματικά τε καὶ ἠθικά· διότι ὁ αὐτὸς δημιουργὸς ἐνεφύτευσε πάντα ταῦτα τὰ συναισθήματα εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἀνάπτυξις ἄρα τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος πρέπει νὰ γίνηται οὕτως ὥστε οὐ μόνον νὰ μὴ προσκρούῃ εἰς τὴν λοιπὴν τοῦ ἀνθρώπου πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ καὶ νὰ καθαγιάζῃ αὐτήν, χορηγιέουσα ὡς χαλινὸς κατὰ τῶν παρεκτροπῶν τοῦ λόγου καὶ τῆς συνειδήσεως. Ἡ θρησκεία οὐτε ὡς ἀπλοῦν ἀντικείμενον ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, οὔτε ὡς χώρα ἀπρόσιτος εἰς τὸν λόγον καὶ τὴν ἐπιστήμην πρέπει νὰ παρίσταται. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο τούτων ὅρων ἔγκειται τὸ ὀρθὸν καὶ ἐπιωφελέες. Τοιαύτη δὲ διδασκαλία δὲν δύναται νὰ ὑπαχθῇ εἰς κανόνας ὠρισμένους, ἀλλ' ἐξαρτᾶται κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐκ τοῦ διδάσκοντος· ὁ διδάσκων ἄρα τὰ ἱερά δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχη τὸ ἦθος χρηστόν, ἀλλὰ καὶ τὸν νοῦν δξυδερκῆ καὶ παρατηρητικόν, καὶ εὐρυμάθειαν, καὶ πείραν κοινωνικὴν καὶ σύνεσιν, ἰδίως δὲ ζῆλον εὐλαϊκὸν καὶ ἐνθουσιασμὸν ἱερὸν ὑπὲρ τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Ὅποια ὅμως διαφορὰ, εἶπε, μεταξὺ τῆς εὐλόγου ταύτης καὶ τῆς πραγματικότητος! Ἐν τῇ διαφορᾷ ταύτῃ ἔγκειται μία τῶν πρωτίστων πηγῶν τῆς ἐξαπθενήσεως τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος παρ' ἡμῖν. Καθὼς ἡ δημοτικὴ παιδεία ἐχώλαινε μέχρι τοῦδε καὶ χωλαίνει ἔτι ἐν πολλοῖς πρὸ πάντων δι' ἔλλειψιν διδασκάλων ἀξίων τῆς κλήσεως αὐτῶν, οὕτω καὶ ἡ διδασκαλία τῶν ἱερῶν μαθημάτων. Πῶς θέλομεν νὰ τελεσφορήσῃ ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία παρ' ἡμῖν, ἀφοῦ οἱ ἐμπεισιστευμένοι αὐτὴν παραμορφοῦσι πολλάκις καὶ παραγνωρίζουσι τὴν οὐσίαν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς θρησκείας καὶ καθιστῶσιν αὐτὴν ἀντικείμενον χλεύης καὶ περιφρονήσεως· μᾶλλον ἢ σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης; Τὸ πρῶτον λοιπὸν βῆμα εἰς τὴν καρποφόρον διδασκαλίαν τῶν ἱερῶν μαθημάτων εἶνε ἡ μόρφωσις καταλλήλων διδασκάλων.

Ἀλλὰ δὲν πταίουσιν, εἶπεν, οἱ διδάσκοντες τὰ ἱερά, πταίουσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες, ὡς μὴ ὄφελον, οὐδεμίαν ἔλαβον περὶ αὐτῶν μέριμναν. Διότι τίς πρόνοια ἐλήφθη περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀξιοπρεποῦς συντηρήσεως τοῦ κατωτέρου κλήρου, ἤτοι τῶν ἐγγάμων ἐφημερίων, οἵτινες εἶνε οἱ φυσικοὶ διδάσκαλοι τῆς θρησκείας καὶ ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ; Δὲν συντελεῖται ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσις τοῦ λαοῦ δι' ὀλίγων διδασκάλων τῶν ἱερῶν μαθημάτων. Νέοι δυνάμενοι ν' ἀποβῶσι κάλλιστοι τῆς θρησκείας διδάσκαλοι πρέπει νὰ ἔχωσιν ὑπεράνθρωπον αὐταπάρνησιν, ἵνα ἀποδυθῶσιν εἰς στάδιον, ἐν ᾧ πλὴν τῶν ἄλλων ἀνὰ πᾶ-

σάν στιγμὴν κινδυνεύουσι νὰ μείνωσιν ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, διότι εἰς τινα τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα νὰ σώσῃσι τὸ ἔθνος ἀπὸ τοῦ οικονομικοῦ ναυαγίου περικόπτοντα ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τὰς ὀλίγας χιλιάδας δραχμῶν τὰς προωρισμένας εἰς μισθοδοσίαν τῶν διδασκόντων τὰ ἱερά. Καὶ πέρυσιν ἡ ἐπιτροπὴ ἡ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ πλειονοψηφίαν καὶ ἐφέτος παμψηφεί προτείνει τὴν ἀπέλειψιν τῶν ἱερῶν μαθημάτων ἐκ τῶν γυμνασίων ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι «ἡ ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκαλία τῶν ἱερῶν, ὡς γίνεται, μᾶλλον συντελεῖ εἰς τὴν χαλάρωσιν τῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων ἢ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ καλλιέργειαν αὐτῶν». Δὲν συζητεῖ, λέγει τὴν γνώμην τῆς ἐπιτροπῆς, διότι τὸ ἄτοπον ταύτης εἶνε πρόδηλον καὶ τοῖς πᾶσι καταφανές· ἐπιβεβαιοῖ ὅμως αὕτη ὅ,τι ὁ κ. Μοσχάκης ἰσχυρίζεται, ὅτι δηλαδὴ ἡ διδασκαλία τῶν ἱερῶν δὲν γίνεται ἐπιτυχῶς, καὶ ὅτι οἱ ἀρμόδιοι δὲν φροντίζουσι παντάπασιν περὶ τῆς βελτιώσεως αὐτῆς, διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀξιοπρεποῦς συντηρήσεως τοῦ κλήρου, ἐνισχύοντες τοὺς ἐφιεμένους ν' ἀποδυθῶσιν εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς θρησκείας. Τὴν ἄμεσον λοιπὸν καὶ σύντονον περὶ τούτου μέριμναν τῆς Κυβερνήσεως ἔχει καθήκον νὰ ἐπιδιώξῃ διὰ παντὸς τρόπου ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, ἂν θέλῃ νὰ θέσῃ στερεὰ θεμέλια τῆς ἀναμορφώσεως καὶ ἐνισχύσεως τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας παρ' ἡμῖν ἐπ' ἀγαθῷ καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους.

Εἶτα ὁ κ. Α. Σπαθᾶκης ἀναφερόμενος εἰς ὅσα ὁ κ. Ἰγνατίος Μοσχάκης εἶπε περὶ τοῦ μαθήματος τῆς λειτουργικῆς, νομίζει, εἶπεν, ὅτι ἐπειδὴ εἶνε ἐγκατεσπαρμένα τὰ τῆς λειτουργικῆς ἐν διαφόροις ἐκκλησιαστικοῖς συγγράμμασιν, ἀνάγκη ἐστὶν ἵνα περισυναχθῶσιν εἰς ἓν ἐγχειρίδιον καὶ ἐπαμένως νὰ ἀνταγραφῇ ἐν τοῖς προγράμμασιν ἡ λειτουργικὴ ὡς ἴδιον καὶ αὐτοτελὲς μάθημα, ἵνα ἐπιστῆται ἔτι μᾶλλον ἢ προσοχὴ τῶν μαθητῶν, τούτου δ' ἕνεκα κατακρίνει ἐκείνους, οἵτινες καὶ ἄλλως καὶ ἐν ἐφημερίαις κατέκριναν τὸ τοιοῦτον μάθημα. Εἰς ὅσα δὲ εἶπεν ὁ κ. Μοσχάκης περὶ τῆς μορφώσεως τῶν διδασκόντων τὰ ἱερά μαθήματα συμφωνῶν ὁ κ. Σπαθᾶκης κατὰ μέγιστον μέρος εἶπεν, ὅτι φρονεῖ ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ ἦναι μεμορφωμένος ὁ διδάσκαλος ἐν τοῖς θρησκευτικοῖς μαθήμασιν, ἵνα παραγάγῃ τοὺς προσδοκωμένους καρποὺς τῆς διδασκαλίας, ἐὰν δὲν γένηται προπαρασκευὴ πρὸς ἠθικὴν διάπλασιν τῶν παιδίων ἐξ αὐτῆς τῆς οικογενείας, ἐξ αὐτοῦ τοῦ οἴκου. Τέλος δὲ ἐρωτήσαντος τοῦ κ. Α. Σπαθᾶκη τὸν κ. Μοσχάκην τί ἐνόει λέγων ὅτι δεόν νὰ ἔχωσιν τὴν

προσήκουσαν μόρφωσιν οἱ διδάσκοντες τὰ ἱερὰ μαθήματα, ὁ κ. Μοσχάκης εἶπεν ὅτι ἐννοεῖ νὰ ἔχωσι συμπληρωμένην τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν καὶ θρησκευτικὴν μόρφωσιν ἐν τε τῇ Ῥιζαρείῳ ἐκκλησιαστικῇ Σχολῇ καὶ ἐν τῇ τοῦ Πανεπιστημίου Θεολογικῇ.

Ἀκολουθῶς λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Παπαβασιλείου εἶπεν ὅτι δὲν θὰ ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως, ἀλλὰ μάλ-
λον θέλει ποιῆσαι πρότασιν, ἣτις ἔχει στενὴν σχέσιν καὶ συνάφειαν πρὸς τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα καὶ ἣτις μέγα ἐνδιαφέρει εἰς τὸ ἔθνος ὡς ἐκ τῆς μεγάλῃς τάξεως τῶν πολιτῶν, εἰς οὓς ἀποβλέπει. Γνωσταί εἶνε, εἶπεν ὁ κ. Παπαβασιλείου, αἱ ἀπὸ τῆς ἀλλοδαπῆς μετακαλούμεναι παρὰ πλείστα καὶ μέγα δυναμέναις ἐνταῦθα οἰκογενεαῖς ἀλλόγλωσσοι παι-
δαγωγοί, αἵτινες ἠδύναντο ν' ἀντικατασταθῶσιν ὑπὸ ἑλληνίδων, ἐν ἀνε-
λάμβανε τὴν πρωτοβουλίαν ὁ Σύλλογος ἢ καὶ συνεννοούμενος μεθ' ἐνὸς τῶν ἐνταῦθα ἀνωτάτων παιδευτηρίων τοῦ θήλεος φύλου, καὶ ὡς τοιοῦτον, λέγει, κρίνει καταλληλότερον τὸ Ἀμαλτεῖον ὄρφανοτροφεῖον, ἢ ἄλλο πα-
ραπλήσιον ἰδρυθησόμενον ἐκπαιδευτικὸν κατάστημα, ἵνα ἐξ αὐτοῦ, κα-
ταλλήλως ὀργανουμένου ἐξέρχονται τελειόφοιτοι καὶ καλῶς μεμορφωμέ-
ναι παιδαγωγοί, ἵνα ἀπαλλαγῇ ποτε ἡ ἀρτιπαγῆς ἑλληνικῆ κοινωνία ἀπὸ διαφθορᾶς, λεληθότως καὶ κατὰ μικρὸν εἰσχυρομένης ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς οἰκογενεαῖς.

Ἐἶτα ὁ κ. Σπαθᾶκης ἐπαναλαβὼν τὸν λόγον εἶπεν ὅτι, διαφωνεῖ τῷ κ. Παπαβασιλείου, εἰ καὶ δὲν πρόκειται σήμερον περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ-
του λεχθέντων, διότι εἰς τὴν πρότασιν αὐτοῦ ἀνταποκρίνεται ἐπαρκῶς τὸ Ἀρσάκειον Παρθεναγωγεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ μορφοῦνται παιδαγωγικῶς εἰς τὴν εὐρείαν τῆς λέξεως ἐννοίαν αἱ ἑλληνίδες νεάνιδες, ἂν δέ τινες τῶν παρ' ἡμῖν πλουσιῶν εὐαρεστοῦνται μᾶλλον νὰ μετακαλῶσιν ἐξ Εὐ-
ρώπης τὰς ἐν λόγῳ παιδαγωγούς, ταῦτο ποιοῦσι διὰ τὴν οὕτω λεγομέ-
νην εὐρωπαϊκὴν ἀνατροφήν καὶ διὰ τὰς ἐν χρήσει εὐρωπαϊκὰς γλώσσας.

Ἐπαναλαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Παπαβασιλείου εἶπεν ὅτι καὶ μετὰ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Σπαθᾶκη λεχθέντα ἐπιμένει νὰ νομίζῃ ὅτι αἱ ἐκ τοῦ Ἀρσα-
κειοῦ Παρθεναγωγείου ἀπολυόμεναι νεάνιδες δὲν δύνανται νὰ πληρῶσιν τὴν ἀνάγκην, ἣν αὐτὸς παρετήρησε, διότι αἱ μὲν ἐσωτερικαὶ μαθήτριά εἶνε μὲν καλῶς μεμορφωμέναι, ἀλλ' ὅμως δὲν δέχονται ν' ἀναλάβωσι τὸ τῆς παιδαγωγοῦ ἔργον ὡς ἐκ τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν τάξεως, αἱ δὲ ἐξω-
τερικαὶ δὲν ἔχουσι τὴν πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο ἀπαιτουμένην ἱκανότητα.

Ἐἶτα ἐζήτησε τὸν λόγον ὁ κ. Ἀργυριάδης, ἀλλὰ παρελθούσης τῆς

ἡρας 12ης τῆς μεσημβρίας, ὁ κ. Πρόεδρος προέτεινεν ἢ δὲ συνέλευσις παρεδέχθη ὅπως ἀναβληθῇ ἢ περαιτέρω συζήτησις εἰς τὴν ἐπομένην συνε-
δρίασιν.

Ἐν τῇ Ζ' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 16 Ἰανουαρίου ὁ κ. Ἰω. Ἀργυριάδης ἔχων τὸν λόγον ἀπὸ τῆς προηγουμένης συνελεύσεως εἶπε τὰ ἑξῆς.

Ἐν πρώτοις διασαφῆ, εἶπε, τὰ ἄλλοτε ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ συνελεύσει λεχθέντα, εἰς ἃ τότε ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης ἀντιπαρετήρησεν ὅτι ὁ Σύλ-
λογος πρέπει ἐλευθέρως νὰ συζητῇ ἐν παντί ζήτηματι· διασαφῶν λοιπὸν τὰ τότε ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα εἶπεν ὅτι εἰπὼν ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συ-
ζητῶμεν περὶ τοῦ προγράμματος τῶν μαθημάτων, ἐννόει ὅτι δὲν ἔπρεπε ν' ἀντιστρατευώμεθα εἰς τὰ εὔκαιμενα. Διότι καὶ ἡ συνείδησις καὶ αἱ ἔθνικαί παραδόσεις ἡμῶν ἐπιβάλλουσιν ἡμῖν, ἵνα τὰ θρησκευτικὰ μαθή-
ματα τηρῶνται ἀπαρασαλεύτως ὡς ἔχουσι δρισθῆ ἐν τοῖς προγράμμασιν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα δὲν τελεσφοροῦσιν ὡς διδάσκον-
ται, διὰ τοῦτο ὁ Σύλλογος ἀνέλαβε νὰ συζητήσῃ καὶ ἐξεύρη τίνι τρόπῳ ταῦτα δύνανται νὰ ἐπενεργῶσιν ἐπὶ τὰς ψυχὰς τῶν νέων οὕτως, ὥστε νὰ καταφαίνηται ἐν τῇ πράξει ἡ μεγάλη δύναμις αὐτῶν.

Ἐλέχθη ἐνταῦθα, εἶπεν ὁ κ. Ἀργυριάδης, καὶ ἄλλοθεν οὐχ ἤττον ἀκούεται ὅτι τὸ θρησκευτικὸν παρ' ἡμῖν συναίσθημα κατέπεσε. Τοιαύτη διατύπωσις δὲν φαίνεται ἐπιτυχῆς τῷ κ. Ἀργυριάδῃ, ὅστις μᾶλλον ἀποδέχεται, εἶπεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀκμάτιον καὶ ζῶν τοιοῦτον συναί-
σθημα· ἢ κατὰπτώσις, εἶπεν, ὑποτίθησιν ἀκμήν· ἢ δὲ τοῦ θρησκευτικοῦ συναίσθηματος ἐκδήλωσις φαίνεται ὅτι ἐλλείπει ἀπὸ τοῦ ἔθνους, διότι, κατὰ τὸν κ. Ἀργυριάδην, δὲν εἶναι ἐνεργὸς μετὰ συνειδήσεως ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ βίῳ αὐτοῦ ἢ καθ' Ὀμηρον βοῦθρωστικ, ἢ ἱερὰ βουλιμία καὶ πείνα· τὸ δὲ θρησκευτικὸν συναίσθημα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δὲν ἐπλάσσετο, ἀλλ' ἀνεπλάσσετο, κατ' ἐξοχὴν διὰ τῶν ποιητῶν καθ' ὅλου τῆς ἀρχαίας Ἑλλά-
δος· οἱ ποιηταὶ ἄρα καὶ δὴ οἱ λυρικοὶ καὶ διδακτικοὶ ἐρρῦθμιζον τὴν βού-
θρωστικὴν ταύτην, αἱ δὲ φιλοσοφικαὶ σχολαί, ὧν πρόδρομοι εἶνε οἱ φυσιο-
λόγοι, ἐζήτησαν ἔτι μᾶλλον νὰ προβιβάσωσι καὶ ἐξωραίσωσιν ἐπὶ τὸ πνευ-
ματικώτερον τὸ θρησκευτικὸν τοῦ Ἑλληνος αἰσθημα καὶ τὴν περὶ Θεοῦ
ιδέαν καὶ πίστιν αὐτοῦ. Οἱ δὲ ἀρχηγοὶ τῶν σοφιστῶν, κατὰ τὸν κ. Ἀρ-
γυριάδην, δὲν ἔβλαψαν οὐσιωδῶς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον· διότι ἀρξάμενοι

νά ἐνδοιάζωσι περὶ τὴν τυφλὴν ἀποδοχὴν ἀδιακρίτως τούτων ἢ ἐκείνων τῶν παραδόσεων, ἤρξαντο νὰ διασειώσι μίαν τῶν ἐπικινδυνωτάτων αἰρέσεων, ἥτις εἶναι τὸ πιστεύειν ἄνευ ἐρεύνης. Τὸ νὰ θέλῃ δὲ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐξετάζῃ τὰς ὀρησκευτικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις, σημαίνει, ὅτι ἀμφιβάλλει καθόλου περὶ τοῦ ὑγινοῦς αὐτῶν, καὶ ἐν τῇ ἀμφιβολίᾳ ζητεῖ νὰ ἀνεύρῃ τὸ ὑγιέστερον καὶ πεισθεὶς νὰ πιστεύσῃ. Οἱ ὀμιλοῦντες περὶ τῶν ὀρησκευμάτων, καὶ μάλιστα τῶν ἀρχαίων, πρέπει νὰ ὦσιν εὐλαβεῖς.

Οἱ διδάσκοντες παρ' ἡμῖν τὰ ἱερὰ μαθήματα ἀνάγκη νὰ ὦσι μεμορφωμένοι καὶ ἄλλως, ἀλλὰ καὶ ὀρησκευτικῶς. Ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ νὰ δυσφορῶμεν, διότι δὲν ἀκμάζει παρ' ἡμῖν τὸ ὀρησκευτικὸν συναίσθημα, ἀφοῦ δὲν εὐμοιρεῖ τὸ ἔθνος καλῶς μεμορφωμένων διδασκάλων τῶν ἱερῶν τούτου δὲ κυρίᾳ αἰτία εἶναι, διότι δὲν ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν σχολαὶ κατὰλληλοι καὶ ἐπαρκῶς κατηρτισμένοι. Μὴ βλέπωμεν, εἶπε, πρὸς τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς Ἀγγλοὺς· διότι ἐκεῖ κατ' ἐξοχὴν εἰσι μεμορφωμένοι θεολόγοι, παρ' ἡμῖν δὲ ἡ θεολογικὴ σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου εἶναι ἐν τῷ γίγνεσθαι· ὁπόταν δὲ αὕτη καταρτισθῇ καλῶς, τότε δυνάμεθα νὰ ἀπαιτήσωμεν δικαίως, ἵνα ἔχωμεν καλῶς μεμορφωμένους διδασκάλους τῶν ἱερῶν μαθημάτων. Διότι νῦν καὶ οἱ ὀπωσδήποτε καλῶς μεμορφωμένοι προλῦται τῆς θεολογίας μόνον θεωρητικῶς εἶναι κατηρτισμένοι, δὲν ἔχουσι δὲ διδαχθῆ τίνι τρόπῳ νὰ μεταδίδωσι τὰς γνώσεις, ὡς ἐν τῇ θεολογικῇ Σχολῇ ἀπέκτησαν· διότι δὲν ἔχουσι τὸ μέτρον, καθ' ὃ θέλουσι ποιεῖσθαι χρῆσιν τῶν γνώσεων. Ἐὰν οὗτοι ἠσκούντο πρακτικῶς ἐν τινι Σχολῇ ὑπὸ Καθηγητοῦ, πῶς νὰ διδάσκωσι τοὺς μικροὺς παῖδας τῶν Σχολείων ὡς καὶ τοὺς ἐν γυμνασίοις παιδευομένους, καὶ μετὰ ἐνιαυσίαν τοιαύτην προᾶξιν προσήρχοντο εἰς ἐξετάσεις, ἄλλως θὰ εἶχαν τὰ τῶν διδασκόντων τὰ ἱερὰ μαθήματα. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο, εἶπεν ὁ κ. Ἀργυριάδης, ἀλλ' ἐπεθύμει νὰ ὑπάρχῃ καὶ πρακτικὸν κατηχητικὸν φροντιστήριον ἐν τῇ θεολογικῇ Σχολῇ· διότι νῦν πολλοὶ τῶν ἐν τοῖς σχολείοις διδασκόντων τρέπονται εἰς μεταφυσικὰς θεωρίας καὶ αὐτοῖς τούτοις πολλάκις ἀκαταλήπτους καὶ τοῖς μαθηταῖς.

Ποῦ δὲ ἡ παιδαγωγικὴ ἐκείνη, περὶ ἧς εἶπε πολὺ ὀρθῶς ὁ κ. Σκορδέλης, ἥτις προσπαθεῖ νὰ καταστήσῃ τὸ γινώσκειν δύνασθαι καὶ πράττειν, οὐ μόνον ἐν τῇ φιλοσοφικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ θεολογικῇ Σχολῇ;

Ἀλλὰ πλὴν τῆς ἐλλείψεως ἑδρας διδακτικῆς καὶ κατηχητικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἐν γένει καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἄλλων μαθημάτων ἀνωμαλῆαι τινὲς συμβαίνουσιν, π. χ. τινὲς διδάσκοντες τοὺς Ἕλληνας

συγγραφεῖς λέγουσιν, ὅτι τὰ ἱερὰ μαθήματα τὰ διδασκόμενα δὲν ἔχουσιν ἀξίαν τοιαύτην, οἷα αὐτοῖς ἀποδίδεται καὶ οἱ τὰς φυσικὰς δὲ ἐπιστήμας διδάσκοντες διεσάλευσαν ἀπειρίας ἕνεκα τὴν πρὸς τὰ ἱερὰ μαθήματα ἀγάπην τῶν μαθητῶν· οὕτω δὲ προκύπτει σύγκρουσις μεταξὺ τῶν διδασκόντων ἐπὶ βλάβῃ τῶν διδασκομένων. Ἐλέχθη, εἶπεν ὁ κ. Ἀργυριάδης, ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς ἀπήλειψε τὴν εἰς τὰ ἱερὰ μαθήματα δαπάνην· διὰ τοῦτο ὁ κ. Ἀργυριάδης δὲν ἀπορεῖ, ὡς καὶ ἄλλοι τῶν ἀγορευσάντων δὲν ἠπόρησαν· διότι ὁ λόγος ἐδόθη, ὅτι τὰ ἱερὰ μαθήματα δὲν ἐκπληροῦσι τὸν σκοπὸν τῆς διδασκαλίας. Ἐπιθυμεῖ δὲ ὁ κ. Ἀργυριάδης νὰ ἐξετασθῇ τὸ πρᾶγμα ἀκριβέστερον ἐρωτωμένων τῶν γυμνασιαρχῶν τοῦ κράτους, ἵνα μάθῃ ὁ Συλλογὸς ποῦ ἔγκειται τὸ κακόν; Τίς πταίει; Νὰ παράσχωσι δὲ πάντες οἱ γυμνασιάρχαι καὶ οἱ σχολάρχαι πληροφορίας περὶ τῆς ἀκαρπίας τῆς διδασκαλίας τῶν ἱερῶν μαθημάτων.

Ἀλλὰ τίς ἔπειτα ἐποπτεύει τὴν διδασκαλίαν τῶν ἱερῶν; Γνωματεύει λοιπὸν ὁ κ. Ἀργυριάδης, ἵνα ἡ ἱερὰ Σύνοδος μετὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐξεύρωσι τὸν κατάλληλον ἐπόπτην, ἄνδρα ἀνυποκρίτου εὐσεβείας καὶ ὑγιῶς μεμορφωμένον, ὅστις θὰ ἐπιβλέπῃ καὶ θὰ καθοδηγῇ τοὺς διδασκάλους τῶν ἱερῶν· διότι οἱ προϊστάμενοι τῶν γυμνασίων καὶ τῶν σχολείων, καὶ ἐὰν δύνανται, δὲν ἔχουσι εὐθετον καιρὸν πρὸς ἐποπτεῖαν τοιαύτην. Καὶ ἱεροκήρυκες δὲ κατάλληλοι δέον νὰ ὑπάρχωσιν, ἵνα ἀναπτύσσωσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸν ἱερὸν λόγον· διότι πολλοὶ τῶν ἱεροκήρυκων δὲν προσελκύουσιν, ἀλλ' ἀπωθοῦσι τοὺς χριστιανοὺς ἀκροτάτας των. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἱεροκήρυκες ποῦ νὰ μορφωθῶσι; Ἀποτείνει λοιπὸν εὐχὴν ὀρμηοτάτην, ὅπως ὑπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ληφθῇ πρόνοια καὶ περὶ τούτου. Ἐλλείπουσι δὲ καὶ πνευματικοὶ τοιοῦτοι, ὥστε νὰ ἐμπνέσωσι τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν πεποίθησιν εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ ἐξομολογηθῶσιν.

Ἔχει δὲ καὶ τὴν ἐξῆς ἀπορίαν. Ἐὰν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ὀρησκευτικῶν μαθημάτων πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἡ κατὰ Χριστὸν ἠθικὴ ἢ ἐρμηνεία τοῦ Εὐαγγελίου; Ἀλλὰ δὲν βλέπει πολλοὺς τοὺς δυναμένους νὰ ἐρμηνεύσωσι καὶ καταστήσωσι εὐλήπτους τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου. Εἰς τὴν καρδίαν τοῦ νέου καὶ τοῦ παιδός, φρονεῖ ὁ κ. Ἀργυριάδης, καὶ ὄντως λαλοῦσι κάλλιον αὐταὶ αἱ ἱερὰ ἀλήθειαι τοῦ Εὐαγγελίου, αὐτὰ τὰ εὐλήπτως ἐκτεθειμένα ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ. Ἐπεθύμει λοιπὸν ἵνα αὐτὸ τοῦτο τὸ κείμενον ἔχωσιν ἀνὰ χεῖρας οἱ μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων

τῶν γυμνασίων, ἵνα γνωσθῆ ὅτι αἱ μεταδιδόμεναι θρησκευτικαὶ ἀληθῆσαι εἶνε αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ οὐχὶ γνῶμαι καὶ δοξασαὶ τοῦ δεινός ἢ δεινός συγγραφέως ἠθικοῦ ἢ θρησκευτικοῦ βιβλίου.

Καταλήγων δὲ ὁ κ. Ἀργυριάδης ἐκφράζει τὴν εὐχὴν, ἵνα καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου σκεφθῆ κατ' ἰδίαν περὶ τῶν ἱερῶν μαθημάτων καὶ περὶ τῆς ἑαυτῆς μεταρρυθμίσεως, καὶ ἡ Ἱερὰ δὲ Σύνοδος ἀναλάβῃ θερμότερον τὴν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου σκέψιν· διότι οὐδὲν δίκαιον εἶναι νὰ εἴπῃ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, διατὶ δὲν μορφοῦνται θρησκευτικῶς αἱ διδασκόμενοι παῖδες; νὰ συντελῶσι δὲ καὶ οἱ λοιποὶ διδάσκαλοι οἱ ἐν τῷ σχολεῖῳ διδάσκοντες πάντες, ἵνα μὴ μείνῃ τὸ Σχολεῖον πεδία· ἐν σκότει διατελοῦσα, ἀλλὰ φωτεινὴ τοῦς πάντας φωτίζουσα.

Ὁ κ. Πρόεδρος εἶπεν ὅτι διὰ τὸ προκεχωρηκὸς τῆς ὥρας δεόν νὰ ἀναβληθῆ ἡ συζήτησις, διὸ καὶ ἀνεβλήθη ἀποφάσει τῆς συνελεύσεως.

Τὸν λόγον ἤτήσατο ὁ κ. Π. Κομνηνός καὶ οὕτως ἡ συνεδρίασις ἐλύθη.

Τὰ πρακτικὰ ἀναγνωσθέντα ἐν τῇ συνελεύσει τῇ 13 Φεβρουαρίου 1883 ἐπεκυρώθησαν.

Ἐν δὲ τῇ Ἡ' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 13 Φεβρουαρίου ὁ κ. Π. Κομνηνός ἔχων τὸν λόγον ἀπὸ τῆς προηγουμένης συνελεύσεως εἶπε τὰ ἑξῆς:

Ὁ Βάκων, εἶπεν, ἔχει σχετικὴν γνώμην πρὸς τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα καὶ πρὸς τὰ ἐπ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐταίρων ρηθέντα· διότι λέγει ἵνα ἦναι τις θρησκός καὶ εὐσεβής, ἀπατεῖται νὰ εἶναι ἢ ἀμαθής ἢ πολυμαθής. Ὁ ἀμαθής θυμοσοφῶν ἀποδέχεται ὅσα παρέλαθε παρὰ τῶν πατέρων του, ὁ δὲ πολυμαθής φιλοσοφῶν ἐπιλύει τὰς θρησκευτικὰς ἀπορίας του. Μέσος ὅρος δὲν ὑπάρχει· διότι ὁ ἡμιμαθής εἶνε ἀνίκανος νὰ λύσῃ θρησκευτικὰς ἀπορίας καὶ καταφεύγει εἰς τὴν ἀσεβείαν ἐκ φιλαυτίας καὶ ἀμαρτίας, αἰτιατοῦ ἢ καὶ συναιτίου τῆς ἀσεβείας. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ θεοσέβεια τῶν πατέρων ἡμῶν ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας αὐτῆς, ἐντεῦθεν καὶ ἡ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, οἷος ὁ Ναπολέον ὁ μέγας, ὅστις εἶδε τὴν καταγωγὴν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐκ τῆς ἐπικρατήσεώς του ἄνευ οὐδεμιᾶς τῶν δυνάμεων, ἀλλ' αὐτὸς εἶχε καὶ ἀπώλεσεν, ἄνευ τινὸς φιλικῆς συμπαθείας καὶ αὐταπαρηγήσεως ὑπὲρ ἑαυτοῦ· ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἀσεβεία τινῶν παιδευομένων οὐδεμίαν ἢ ἀτελῆ θρησκευτικὴν παιδευσιν, ὧν κινῶν, καὶ περ ἐπιστήμονα ἐν ἄλλοις, ὁ Μέγας Νεύτων ἀπεστόμισε, συ-

στήσας αὐτῷ πολυειδῆ μελέτην τοῦ θεοῦ λόγου ὄσσην καὶ τῆς ἐπιστήμης του· καὶ πρῶτος εἶπεν ὁ Σωτὴρ, «ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς».

Ἐπειδὴ λοιπὸν καρπὸς τῆς πολυμαθείας εἶναι ἡ εὐσεβεία καὶ ἦθος θρησκευτικὸν ἐν συνειδήσει, εὐστοχος εἶναι ἡ γνώμη τῶν εὐσεβῶν ἐταίρων περὶ τελείας θρησκευτικῆς διδασκαλίας ἐν τῷ Σχολεῖῳ, περὶ οὗ καὶ ἀπόκειται ὑμῖν ἡ πρόνοια πρὸς ἐνδειξιν τῆς ἀληθείας τοῦθεοῦ λόγου καὶ ἐνδυσιν τῶν μαθητῶν διὰ τοῦ θυρεοῦ καὶ παροπλίας τῆς πίστεως καὶ διάπλασιν τῆς ἠθικῆς βουλήσεως καὶ καρδίας τῶν παιδῶν. Ὅθεν ἐφείλουσιν οὐ μόνον οἱ Καθηγηταὶ ἐπὶ τὸ θεολογικώτερον καὶ φιλοσοφικώτερον, ἀλλὰ καὶ οἱ δημοδιδάσκαλοι δεόν νὰ ἐξηγῶσι τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν δύο ἀνωτέραν τάξεων τοῦ σχολείου των.

Οὕτω κατηρητισμένοι οἱ μαθηταὶ θρησκευτικῶς δὲν θὰ ἐπηρεάζωνται ἀπὸ τῆς χυδαίας ἀσεβείας τῶν ἀμαθῶν, οὐδὲ τῆς δοκησιοφίας τυχόν τῶν ἄλλων διδασκάλων των, καθὼς ὁ Ἅγιος χρυσοστόμος δὲν ἐπηρεάσθη ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Λιβανίου, μόνον τὴν ἐλληνικὴν σοφίαν καὶ οὐχὶ τὴν κακοδοξίαν παρ' αὐτοῦ ἐκπαιδευθείς, διότι λέγει ἔτι ὁ Βάκων *Scientia est potentia*.

Οὕτω τελεῖται καὶ ἡ ὑποθήκη τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων¹ «Ἐτοιμοὶ δὲ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος, μετὰ πραότητος καὶ φόβου συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθὴν». Διότι μόνος ὁ χριστιανισμός, εἶπεν ὁ κ. Κομνηνός, συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἠθικὴν συνείδησιν καὶ τὴν ὑγιᾶ φιλοσοφίαν, καταπολεμῶν τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων καὶ οὐ χηρῶν τῆς ὑποστηρίξεως βασιλέων καὶ δυνατῶν τῆς γῆς καὶ σοφῶν, ἀλλὰ κρατῶν τῶν θεόνους των καὶ ποδηγετῶν καὶ δυνατῶν καὶ σοφῶν· ὧν πλεονεκτημάτων στεροῦνται τὰ ἄλλα θρησκευτά, συμμορφούμενα πρὸς τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων καὶ χηρῶν τῆς ὑποστηρίξεως τῶν δυνατῶν τῆς γῆς, ἢ σοφῶν, ὧν ἄνευ καταρρέουσιν, ὡς τὰ παλαιὸν ἐλληνικὸν καὶ ῥωμαϊκόν.

Χάριν ἑαυτῆς λοιπὸν καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους ἐφείλει ἡ Πολιτικὴ ἀρχὴ μετὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς νὰ μεριμνήσῃ περὶ κλήρου εὐπαιδέυτου καὶ ἀξιοπρεποῦς καὶ περὶ εὐσεβῶν τῆς νεολαίας διδασκάλων, ἀποσκορακίζουσα καὶ οὐχὶ μισθοδοτοῦσα τοὺς μὴ τοιοῦτους τυχόν, ἄλλως τε καὶ ὡς μὴ γνησίους Ἕλληνας. Διότι γνήσιος Ἕλληνας δὲν εἶναι δυνα-

¹) Πέτρου Α', Γ', 15.

τὸν νὰ ἦναι ἀσεβής περὶ τὸ πάτριον καὶ πατρῶον Ὁρήσκειμα, ἐὰν ἐνθυμῆται ὅτι ὀφείλει αὐτῷ τριπλὴν ὀφειλὴν.

Πρῶτον διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ ὑπεροχὴν παρὰ τὰ ἄλλα Ὁρησκέυματα καὶ διὰ τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ ἀρχίῳ ἑλληνισμῷ πρὸ τῆς ἐνανθρωπίσεως τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὸν Σχελίγγιον, πρῆσθύνοντα ὅτι ὁ χριστιανισμὸς παρσκευάζεται διὰ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἐναργέστερον καὶ διὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀμυδρότερον, ἄλλως τε καὶ διὰ τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων περὶ τοῦ Δημιουργικοῦ τοῦ Θεοῦ προσώπου.

Δὲν εἶναι δὲ παράδοξον, ὅταν ἐνθυμηθῶμεν τὴν ἀρχαίαν ἐξ Ἀσίας Πελασγικὴν καταγωγὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ ἀμυδρούς τινας πυρῆνας μονοθεΐας ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ἔπει.

Δεύτερον διὰ τὴν διάσωσιν τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων τοῦ ἑλληνισμοῦ, δι' οὓς ἔνευ τοῦ χριστιανισμοῦ θὰ ἐξέλπει μέχρις ἐνόματος, ὡς ἄλλα ἔθνη τῆς ἱστορίας.

Καὶ τρίτον, διὰ τὴν πολιτικὴν του ἀναγέννησιν διὰ τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν καὶ αὐταπαρνήσεων καὶ μεγχιουργημάτων ὑπερβαίνοντων ἐνίοτε τὰ προγονικά. Ἐπειδὴ ἐν καιροῖς δουλείας τῶν Ἑλλήνων οἱ μὲν πολλοὶ ἐταύτιζον πατρίδα καὶ ἐκκλησίαν, ἐρωτώμενοι ὑπὸ τῶν περιηγητῶν τίς εἶναι ἡ πατρίς σας καὶ ἀποκρινόμενοι ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι οἱ πατρίς μας, οἱ δὲ τότε πεπαιδευμένοι ἐπρέσθυσον ἐν ἧθει Ὁρησκειτικῷ καὶ ἐθνικῷ τὴν μὲν Ἐκκλησίαν ναὸν τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ, τὴν δὲ σχολὴν ναὸν τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς Ὁρησκειαν τῶν Ὁρησκειῶν καὶ ὄχι κατάγωγία τῆς πολιτικῆς ὑπὲρ δοκῆσιδῶρων κυναρίων.

Ἐἶτα λαβὼν τὸν λόγον ὁ Γεν. Γραμμ. τοῦ Συλλόγου κ. Δέρβος εἶπε τοιαῦτα Κύριοι συνέταιροι! Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων συζητήσεων κετεδείχθη, ὅτι σπουδαιότατον μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τῆς Ὁρησκειτικῆς μορφώσεως τῶν παιδῶν ἐν τοῖς σχολείοις εἶναι καὶ οἱ ἱκανοὶ καὶ μεμορφωμένοι διδάσκαλοι καὶ Καθηγηταὶ τῶν ἱερῶν μαθημάτων. Περὶ τοῦτου οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐξήνεχθη ἐπισήμως βάρειχ μομφὴ κατὰ τῶν Καθηγητῶν τῶν ἱερῶν μαθημάτων, ὡς πάντων ὄντων ἀρικάντων, τοῦτου δὲ ἔνεκ ἐπιπερόντων τὴν χαλάρωσιν τῶν Ὁρησκειτικῶν αἰσθημάτων τῶν παιδῶν, διὰ τοῦτο φρονῶ, ὅτι οὐδόπως ἄσχετον εἶναι πρὸς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζήτημα, ἀν ἐξετάσωμεν καὶ τὸ ποῖον τῶν ὑπαρχόντων ἐν τοῖς Γυμνασίοις Καθηγητῶν τῶν ἱερῶν μαθημάτων διότι, ἐὰν ἡ μομφὴ αὕτη ἔχηται ἀληθείας, ἔχο-

μὲν καθῆκον, ὑποδεικνύοντες εἰς τοὺς διέποντας τὰ τῆς παιδείας τὰ μέσα τῆς Ὁρησκειτικῆς μορφώσεως, νὰ ἐπικαλεσθῶμεν καὶ τὴν ταχυτέραν ἐνέργειαν αὐτῶν πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων. Φρονῶ, ὅτι ἡμεῖς ἔχομεν καθῆκον μᾶλλον παντὸς ἄλλου νὰ διαφωτίζωμεν τὴν κοινὴν γνώμην ὡς πρὸς τὰ τῆς παιδείας, ἔχομεν καθῆκον ν' ἀνευρίσκωμεν τὰς πληγὰς τῶν σχολείων καὶ νὰ παρακαλῶμεν τοὺς ἀρμοδίους νὰ ἐπουλώνωσιν αὐτάς. Ἡ ἐξενεχθεῖσα μομφὴ κατὰ τῶν Καθηγητῶν τῶν ἱερῶν μαθημάτων, ὡς μομφὴ κατὰ ἐταίρων τοῦ διδασκαλικοῦ συλλόγου οὐσα, δεόν ἐν τῷ Συλλόγῳ νὰ ἐξετασθῆ. Ποία δ' ἡ μομφὴ αὕτη; Ἡ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς παμψηφεί προέτεινε τὴν ἀπάλειψιν τῆς πιστώσεως, τῆς ἀναγραφομένης πρὸς μισθοδοσίαν Καθηγητῶν τῶν ἱερῶν μαθημάτων διότι, ὡς φρονεῖ, ἱκανοὶ Καθηγηταὶ τῶν ἱερῶν δὲν ὑπάρχουσιν, οἱ δὲ ὑπάρχοντες συντελοῦσι μᾶλλον εἰς τὴν χαλάρωσιν τῶν Ὁρησκειτικῶν αἰσθημάτων ἢ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ καλλιέργειαν αὐτῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς ἐξήνεγκε τοιαύτην μομφάν διότι ἐπέστη, ὡς λέγει ἡ ἰδία, ἐκ τῶν ἐκθέσεων πάντων σχεδὸν τῶν Γυμνασιαρχῶν καὶ Ἐπιθεωρητῶν. Διὰ τοῦτο πρέπει τις νὰ ἐξετάσῃ τὰς ἐκθέσεις ταύτας, ὅπως εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν. Αἱ ἐκθέσεις τῶν Γυμνασιαρχῶν καὶ Ἐπιθεωρητῶν, ὡς πάντες γινώσκετε, εἶνε ὅπως τυπικαί, ἐνίοτε δὲ καὶ μεροληπτικαί κατὰ τὸ μέτρον τῶν συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν πρὸς τοὺς συναδέλφους των. Φρονεῖ, εἶπεν ὁ κ. Δέρβος, ὅτι τὰς ἐκθέσεις ταύτας δύναται τις νὰ παρομοιάσῃ πρὸς τὰς ἐκθέσεις τῶν ἐπιτροπῶν ἐκείνων, ὡς οἱ Δήμαρχοι διορίζουσιν, ὅπως παρίστανται κατὰ τὰς ἐξετάσεις τῶν δημοτικῶν καὶ ἰδιωτικῶν σχολείων καὶ ὑποβάλλουσιν εἰς αὐτοὺς τὴν τυπικὴν περὶ αὐτῶν ἐκθεσιν. Ὅπως αἱ ἐκθέσεις τῶν Γυμνασιαρχῶν καὶ Ἐπιθεωρητῶν ἔχουσι κῦρος καὶ αὐθεντείαν, πρέπει οὗτοι νὰ παρίστανται δις τοῦ μηνὸς ἐν ταῖς τάξεσι τῶν διδασκόντων καθηγητῶν καὶ ν' ἀκροῶνται τῆς διδασκαλίας καὶ ν' ἀντιλαμβάνωνται τῆς μεθόδου αὐτῶν, ὅπερ δυστυχῶς δὲν συμβαίνει. Ἀλλὰ δύναται τις νὰ εἴπῃ οἱ Γυμνασιαρχαὶ καὶ οἱ ἐπιθεωρηταὶ κρινουσι περὶ τῆς ἀξίας τῶν καθηγητῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γενικῶν ἐξετάσεων. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές διότι κατὰ τὰς γενικὰς ἐξετάσεις μόνον ἡ ἢ ὅ μαθηταὶ ἐξ ἐκάστης τάξεως διὰ κληρώσεως ἐξετάζονται εἰς τὰ ἱερά, ἱστορίαν, λατινικὰ, μαθηματικὰ, γωγγραφίαν, πλὴν τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν Γαλλικῶν, εἰς ὅ ἐξετάζονται πάντες οἱ μαθηταί. Ἄν δὲ τύχῃ νὰ κληρωθῶσι ἡ ἢ ὅ οἱ χειρότεροι μαθηταὶ τῆς τάξεως πρὸς ἐξέτασιν, δύναται τις ἐν τῇ

ἐκθέσει του νὰ εἶπη, ὅτι: ὅλη ἡ λοιπὴ τάξις, ἢ μὴ κληρωθεῖσα, χω-
λαίνει εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μάθημα; Οὐδαμῶς. Ἐπὶ τοιούτων λοιπὸν
ἀβεβαίων καὶ ἀβασίμων ἐκθέσεων τῶν Γυμνασιαρχῶν καὶ Ἐπιθεωρη-
τῶν οὐδὲν ὄφειλε ἢ ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς νὰ στηριχθῆ καὶ νὰ ἐξε-
νέγκῃ τὴν μορφήν. Πόθεν ὅμως δυνάμεθα νὰ μάθωμεν τὸ ποῖόν
τῶν Καθηγητῶν τῶν ἱερῶν μαθημάτων; Οὐδαμῶς ἄλλοθεν ἢ ἐκ τῶν
μαθητῶν αὐτῶν, ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν, ἐκ τῶν γνώσεων αὐτῶν. Κατὰ
τὴν στατιστικὴν, ἣν παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ
τῆς Παιδείας, λέγει, ἔλαβεν ὁ κ. Δέρβος, διωρισμένοι Καθηγηταὶ τῶν
ἱερῶν ἐν τοῖς Γυμνασίοις τοῦ Κράτους εἶναι 21. Ἐκ τούτων οἱ 14 Κα-
θηγηταὶ διακρίνονται ἐπὶ ἰκανότητι, μορφώσει, συγγράμμασιν. Ἐκ τῶν
14 τούτων οἱ 9 ἐσπούδασαν οὐ μόνον ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑσπερίᾳ,
ὅ ἐστιν ὑψηλῆς τοῦ Πανεπιστημίου, οἱ ἄλλοι ἠρίστεισαν κατὰ τὰς
ἐξετάσεις. Πῶς λοιπὸν δυνάμεθα νὰ κλέσωμεν ἀνικάνους Καθηγητὰς
ἐκείνους, οἵτινες ἐκοπίασαν, ἐμόχθησαν, ἐδίδασκαν, συνέγραψαν;

Ἄλλὰ δύναται τις νὰ εἶπη. Ἐκ τῶν 21 διωρισμένων καθηγητῶν οἱ
14 εἶναι ἰκανοὶ καὶ μεμορφωμένοι, ἀλλ' οἱ λοιποὶ 9 ποίας ποιότητος
εἶναι; ὑποθέτει ὁ κ. Δέρβος ὅτι οἱ 9 Καθηγηταὶ εἶναι ἀνίκανοι, ἐπιφέ-
ροντες τὴν χαλάρωσιν τῶν ὀρησκευτικῶν αἰσθημάτων. Καὶ τί πρὸς
τοῦτο; Ἐπειδὴ τὰ ἱερά διδάσκονται καὶ παρ' ἀνικάνων Καθηγητῶν,
πρέπει νὰ παυθῶσι πάντες; εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ εἶπη τις, ἐπειδὴ τὰ
Γαλλικὰ, Ἑλληνικὰ, Λατινικὰ, Μαθηματικὰ διδάσκονται παρὰ πολλῶν
ἀνικάνων καὶ ἀγραμμάτων καθηγητῶν, πρέπει νὰ παυθῶσι πάντες οἱ
διδάσκοντες ταῦτα. Τοῦτο οὔτε ὀρθὸν οὔτε δίκαιον εἶναι. Ἡ ἐπιτροπὴ
τῆς Βουλῆς δεῖν νὰ γνωρίζῃ, ὅτι, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ Κυβέρνησις ὤρισεν
εἰδικὴν ἑδρὰν τῶν ἱερῶν ἐν τοῖς Γυμνασίοις καὶ ἐνέγραψε δι' αὐτὰ ἐν τῷ
προϋπολογισμῷ τὴν πίστωσιν, ἔχομεν τοὺς ἰκανοὺς καὶ μεμορφωμένους
καθηγητὰς, οὗ ἀνέφερον, ἐνῶ πρότερον διωρίζοντό τινες, μὴ φέροντες
θεολογικὸν δῖπλωμα, ἐπομένως μὴ ἔχοντες ἀρκούσας θεολογικὰς γνώσεις,
ὡς τοῦτο συνέβαινε καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Θυμᾶζει δὲ τῷ ὄντι,
εἶπεν, ὅτι ὑπάρχουσιν ἰκανοὶ καὶ μεμορφωμένοι καθηγηταὶ τῶν ἱερῶν μα-
θημάτων, ἀναλογιζόμενος, ὅτι οὗτοι μέχρι πέρυσιν ἐλάμβανον τὸν εὐ-
τελεῆ μισθὸν 150 δρ. καὶ μετὰ τὴν κράτησιν τῆς συντάξεως 138 π. δραχ.
καὶ 75 λεπτά. Ἡ παρούσα κυβέρνησις, διδούσα τὸ ἄδικον τοῦτο, ἠύ-
ξησε τὸν μισθὸν αὐτῶν εἰς 200 π. δρ. πράξασα δικαιοτάτον ἔργον διότι
καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ πτυχίου ἐκοπίασαν, ὡς οἱ λοιποὶ ἄλλοι

καθηγηταί. Καὶ ὁ μισθὸς οὗτος εἶναι εὐτελής. Ἐνεκὰ τοῦ εὐτελοῦς τού-
του μισθοῦ τινὲς σπουδάζαντες ἐνταῦθα καὶ ἐν Ἑσπερίᾳ θεολογίαν διω-
ρίθησαν καθηγηταὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τοῖς Γυμνασίοις. Ἴδου
ἄρα ὑπάρχουσιν οἱ ἰκανοὶ καὶ καλῶς μεμορφωμένοι καθηγηταὶ τῶν ἱε-
ρῶν μαθημάτων. Ἄλλ' ἐὰν ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς χάριν οἰκονομίας
θέλῃ ν' ἀπαλείψῃ τὴν πίστωσιν, τὴν ἀναγραφομένην πρὸς μισθοδοσίαν
τῶν καθηγητῶν τῶν ἱερῶν, τότε θὰ ἦτο καλλίτερον, ἂν ἀπῆλειπε σπου-
δαῖα κονδύλια, λαμβανόμενα παρὰ καθηγητῶν ἐμπορικῶν μαθημάτων,
ἰταλικῆς, ἀγγλικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης, οἵτινες ἢ οὐδέποτε διδά-
σκουσιν εἰς τὰ Γυμνάσια ἢ, ἂν διδάσκουσιν, ἔχουσι δύο ἢ τρεῖς μαθητὰς
ἐξ ὅλου τοῦ Γυμνασίου, διότι τὰ μαθήματα αὐτῶν δὲν εἶναι ὑποχρεωτικά.

Ἴδ' συμπέρασμα τούτων εἶπεν ὁ κ. Δέρβος εἶναι τόδε: Ὅπως συντελέ-
σωμεν εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ὀρησκευτικῶν αἰσθημά-
των ἐν τοῖς σχολείοις, δεόμεθα ἰκανῶν καὶ μεμορφωμένων διδασκάλων
καὶ καθηγητῶν. Πολλοὺς τούτων ἔχομεν, ἀλλ' ὅπως μορφώσωμεν πάν-
τας πρέπει ν' ἀμείβωμεν αὐτοὺς καλῶς. Ἐὰν ἀπαλειφθῇ ἢ πρὸς μισθοδο-
σίαν τῶν καθηγητῶν τῶν ἱερῶν ἀναγραφομένη πίστωσις καὶ ἀνατεθῇ ἢ
διδασκαλίᾳ τῶν ἱερῶν εἰς τὸν τυχόντα καθηγητὴν, τότε δὴ τότε τὰ
ὀρησκευτικὰ αἰσθήματα θὰ ἀναζωογονηθῶσι καὶ οὐ ἀναβλαστήσωσιν!

Εἶτα λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Ν. Ἀναστασίου, ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας
του πρὸς τὴν ἐπιτροπείαν, τὴν συντάξασαν τὴν ἐκθεσιν τὴν ἀφορῶσαν
εἰς τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα, διότι μόνη ἐκ τῶν ἄλλων ἐπιτροπειῶν ὑπέ-
βαλεν ἐκθεσιν μέχρι τοῦδε.

Φέρων δὲ τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ ζητήματος, λέγει, ὅτι δὲν πρόκειται νὰ
θέσῃ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος νέας ἀρχὰς παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς,
διότι τὸ τοιοῦτο θὰ ἦτο πολὺ τολμηρὸν, ἀλλὰ νὰ ὑποδείξῃ ἐκ τῶν
ἐνόντων τὰ ἐκ τῆς μελέτης καὶ πείρας ἐξαχθέντα πορίσματα, ἥτοι πῶς
δύναται ἔτι νὰ βελτιωθῇ ἢ μὲρφοσις τῶν ἐλληνοπαίδων ὑπὸ ἠθικὴν,
ὀρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν ἔποψιν.

Λυπεῖται, λέγει, ὁ κ. Ἀναστασίου, καθ' ὅσον οἱ προαγορεύσαντες κ.κ.
ἐταῖροι, ἀπελπισμῶν ἐξέφρασαν, ἰσχυρισάμενοι, ὅτι τοιαύτη μὲρφοσις
δὲν ὑπάρχει σχεδὸν παρ' ἡμῖν! Ἴδ' τοιοῦτο δὲ δικαίως δίδει ἀφορμὴν εἰς
μὲν τοὺς ξένους νὰ λέγωσιν, ὅτι ἐν Ἑλλάδι οὐδὲ ἕχνος ἀνατροφῆς ὑπάρτ-
χει, εἰς δὲ τὸν ἀμερόληπτον ἀναγνώστην τῆς ἱστορίας τῆς νεωτέρας
Ἑλλάδος νὰ ἐρωτᾷ μάτην ἐδαπανήθησαν καὶ δαπανῶνται τοσαῦτα

ἑκατομμύρια πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ; Μάτην ἐξεδόθησαν συγγράμματα ποικίλης ὕλης; Μπαταίως εἰργάσθησαν τοσοῦτοι γεραροὶ ἄνδρες, ἵνα διδάξωσι μυριάδας ἑλληνοπαίδων ὅποια τὰ πρὸς τὸν Θεόν, τὸν πλησίον καὶ τὴν πατρίδα καθήκοντα; Δὲν ὑπάρχει ὑπουργεῖον, διευθύνον τὰ τῆς παιδείας καὶ ἐκκλησίας; Δὲν ὑπάρχουσι διδάσκαλοι καὶ ἱερεῖς, χριστιανικῶς τε καὶ παιδαγωγικῶς μεμορφωμένοι; Δὲν ὑπάρχουσι τέλος ἀληθεῖς ἐπιστήμονες καὶ ἀνεπτυγμένοι ἄνδρες ἐν τῷ ἔθνει;

Πρὶν ἢ ἐξαχθῆ τελικὸν συμπέρασμα, παρακαλεῖ δ κ. Ἀναστασίου τὴν συνέλευσιν, ἵνα δώσῃ προσοχὴν καὶ εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεχθησόμενα, ἵνα στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἱστορίας, ἣν πρέπει νὰ ἔχωμεν ὡς ὁδηγόν.

Τὸ ζήτημα τῆς ἠθικῆς καὶ ὀρησκευτικῆς μορφώσεως δὲν εἶναι πρωτοφανές, ἀλλ' ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐπασχολεῖ τὰ ἔθνη.

Οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἠσθάνθη τοσοῦτον βαθέως τὴν σπουδαιότητα τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης πρὸς κατάρτισιν εὐδαίμονος πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου, ὡς τὸ ἑλληνικόν.

Τι ἄλλο ἐπεδίωκον οἱ σοφοὶ τῆς ἀρχαιότητος ἄνδρες διὰ τῆς γυμναστικῆς, μουσικῆς, γραμματικῆς καὶ γραφικῆς, ἢ τὴν ἀγωγὴν τῶν παίδων; Μήπως οἱ Σῖναι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι δὲν εἰργάσθησαν πρὸς τοῦτο;

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τῷ 1798 εἶπε, τὸ Ἰνστιτούτον τῆς Γαλλίας ἔδωκε πρὸς λύσιν τὸ ἐξῆς θέμα: «διὰ ποίων μέσων δύναται νὰ καταρτισθῆ ἡ κοινὴ τοῦ λαοῦ ἠθικὴ;» Περὶ τούτου πολλοὶ ἔγραψαν, παραδεχθέντες ὡς πρώτιστον μέσον τὴν καλὴν τοῦ λαοῦ ἐκπαίδευσιν (α).

Καὶ ἀληθῶς μόνη ἡ προσηκόντως γινομένη ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖ τὸ κύριον μέσον τῆς ἠθικοποιήσεως τοῦ λαοῦ.

Κατὰ τὸν 17^{ον} αἰῶνα, οἱ Σκῶτοι ἦσαν ἡμιβάρβαροι. Τὸ κοινοβούλιον πρὸς ῥιζικὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ ἐθεσπίσατο τὴν σύστασιν χιλιάδων κοινῶν παιδαγωγείων. Ἡ ἠθικὴ τοῦ τόπου ἐκείνου κατάστασις μετεβλήθη ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐν ὀλίγοις ἔτεσι.

Καὶ εἰς τὰς βουλὰς ἄλλων ἐθνῶν πολλάκις ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου.

Ἀναφερόμενος δὲ ἰδίως δ κ. Ἀναστασίου εἰς τὰ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, προστίθησιν, ὅτι οὐ μόνον κατὰ τὴν μακροχρόνιον δουλείαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, (ὅτε πολλοὶ ἔλεγον, ὡς π. χ. ὁ φιλέλληνας Βύρων «ἀνάγκη νὰ προηγηθῆ τοῦ ἔργου τοῦ καλάμου, τὸ ἔργον τῆς σπά-

(α) Πρακτ. Βουλῆς τοῦ 1857 λόγ. Γ. Νεφέτη.

θης, καὶ νὰ γίνωσι πρῶτα σχολεῖα τῆς ἐλευθερίας, τὰ πεδία τῆς μάχης») διάφοροι σχολαί, ὡς ἡ τῶν Ἀθηναίων, Δημητησιάνης, Ἀνδρῶν, Ἀθῶν, Χίου, Ἰωαννίνων, Βουκουρεστίου, Σμύρνης, Κυδωνίων, Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλαι ἀπέδωκαν ἀγλαοὺς καρπούς.

Τὰ συγγράμματα τοῦ ἀοιδίου Κοραῆ ὑπέθαλψαν τὴν πρὸς τὴν φιλομάθειαν καὶ φιλοπατρίαν ἀγάπην τῶν νέων.

Ἡ ἐν Κερκύρῃ Ἀκαδημία τοῦ φιλέλληνα Γούλφορδ προπαρασκεύασε κατὰ μέγα μέρος πλείστους ἐπιστήμονας καὶ λογίους, διακριθέντας κατόπιν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ἔθνους.

Ἐκ τῶν ἐν Αἰγίνῃ, Ναυπλίῳ, Ὑδρᾷ καὶ Μεσολογγίῳ πειστηρίων ἐξήλθον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἑκκλησι. βιβλία, στιχουργήματα πολεμικά, ἐφημερίδες πολιτικαί, ἐνίοτε δὲ καὶ λόγοι Ἑλλήνων συγγραφέων.

Ἡ ἐν Ἀστρῆ συνέλευσις ἐψήφισεν ὀργανισμόν ἐκπαιδεύσεως τῆς νεολαίας. Καὶ ἡ Πελοπον. Γερουσία ἐξέδωκε προκήρυξιν περὶ σχολείων.

Ἡ προσωρ. Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος διώρισεν ἔφορον τῆς παιδείας καὶ τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς τῶν παίδων τὸν ἀοιδίον Φαρμακίδην.

Πρὶν δὲ εἰσβάλῃ ὁ ἐχθρὸς εἰς τὴν Ἀττικὴν, οἱ Ἀθηναῖοι ἐνησχολοῦντο εἰς τὰ φιλολογικὰ, ἔχοντες τὴν περιώνυμον «Φιλόμουσον ἑταιρείαν», τὴν πρὸ τῆς ἐπικναστάσεως συσταθεῖσαν. Πλὴν τούτων συνέστησαν καὶ σχολεῖα τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς, τῆς ἑλληνικῆς, τῶν Εὐρώπ. γλωσσῶν, ὡς καὶ τὸν Παρθενῶνα, ἐν ᾧ ἐδιδάσκοντο τὰ κοράτσια.

Ἐγένετο δὲ καὶ συστηματικώτερα σκέψις περὶ σχολείων, παραδεχθεῖσης τῆς κυβερνήσεως σχέδιον ὑποβληθὲν ὑπὸ πενταμελοῦς ἐπιτροπείας, ἧς προεξῆρχεν Ἀνθίμος ὁ Γαζῆς. Ἀπεφασίσθη ἔτι νὰ συστηθῶσι τρία εἶδη σχολείων, ἰδίως δὲ σχολεῖα τοῦ λαοῦ. Καὶ τῷ ὄντι ἐγένετο τὸ ἐν Ἀργεῖ πρότυπον σχολεῖον, οὗτινος ἔφορος ὑπῆρξε Γρηγόριος ὁ Κωνσταντῆς.

Οὕτως εἶχον ἐν συνόψει τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως μέχρι τοῦ Κυβερνήτου.

Ὁ ἀείμνηστος ὁμῶς Κυβερνήτης καὶ πρὸ τῆς καθόδου αὐτοῦ εἰς Ἑλλάδα ἐμερίμνη περὶ τῆς δημοσίας ἀγωγῆς. «Ἄξιόν, ἔλεγε νὰ ταυτίζηται ἐπὶ πλέον καὶ ἑκάστην ἢ ἠθικὴ ἀγωγή πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τοιαύτων καὶ ἠθικῶν δυνάμεων, ὅπως γίνῃ ἄλλη φύσις».

Ἐκοδόμησεν ἐν Αἰγίνῃ ὀρφανοτροφεῖον, ἔδρυσεν ἐκκλησιαστικὴν, γεωργικὴν καὶ στρατιωτικὴν σχολὴν, τυπογραφεῖον, μουσεῖον καὶ λοιπὰ κοινωφελῆ ἰδρύματα.

Περὶ τῆς ὀρησκευτικῆς ἰδίως ἀγωγῆς τοῦ ἔθνους ἔγραψε τῷ 1827

«Πρώτον και σπουδαιότατον τῶν καθηκόντων τῆς ἑλληνικ. κυβερνήσεως θεωρῶ τὴν θρησκευτικὴν ἀγωγὴν τοῦ ἔθνους».

Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως Ὀθωνος ἐξεδόθησαν πλείστοι νόμοι, διατάγματα, ὀργανισμοὶ καὶ ἐγκύκλιοι, δι' ὧν ἰδρύθησαν, Πανεπιστήμιον, Ἱερὰ Σύνοδος, γυμνάσια, ἑλληνικὰ καὶ δημοτικὰ σχολεῖα, παρθεναγωγεῖα, ἱερατικὰ σχολαί, διδασκαλεῖον, πολυτεχνεῖον, κλπ. ἔτι-
ναι ἀναντιρρήτως ἐπεδίωκον καὶ ἐπιδιώκουσι μορφωτικὸν σκοπὸν.

Ἴνα ἀποδείξῃ εἰσέτι ὁ κ. Ἀναστασίου, ὅτι κατεβλήθησαν οὐκ ὀλίγαι προσπάθειαι πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἔργου, ἀναγινώσκει σχετικὰς περικοπὰς ἐκ τε τοῦ κατὰ τὴν ἐναρξίν τῆς Βουλευτικῆς περιόδου ἐκφωνηθέντος τῷ 1854 ἐν τῇ Βουλῇ βασιλικοῦ λόγου (α) καὶ τῆς πρὸς τοὺς Νομάρχας τοῦ κράτους ἐγκυκλίου τοῦ προσωριν. ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργοῦ Ἀλεξ. τοῦ Μαυροκορδάτου (β).

Ὡσαύτως ἀναγινώσκει περικοπὰς διαφόρων ἐγκυκλίων, ἐκδοθεισῶν πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν καὶ πραγματοποιημένων ἐν ἐκτάσει περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐν τοῖς σχολείοις διδασκαλίας τῶν θρησκευτικῶν καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων (γ).

Ἐξ ὅλων τούτων συνάγει ὁ κ. Ἀναστασίου, ὅτι οὐδεὶς δικαιούται, κατὰ τὴν γνώμην του, νὰ εἴπῃ ὅτι παρ' ἡμῶν δὲν συμβαδίζει οὐδόλως ἡ παιδεία μετὰ τῆς ἀνατροφῆς, διότι ἀδικεῖ ὀλόκληρον τὸ ἔθνος, ὅπερ ἐντὸς ὀλίγων δεκαετηρίδων ἐπυρρίσθητο σπουδαίας προόδου, ἐν ᾧ ἄλλα κράτη ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς ἐν γένει ἀναπτύξεως εὐρίσκονται εἰς τὰ σπάργανα ἔτι.

Τὰ νεαρὰ ἔθνη ὁμοιάζοντα τὰς νεοδημήτους οἰκίας, ἔχουσιν ἀνάγκην βαθμιαίας ἀναπτύξεως καὶ προόδου.

Δὲν θὰ παρεκκολληθῆσῃ, λέγει, ὁ κ. Ἀναστασίου τοὺς συναδέλφους ἐκεί-
νους, οἵτινες εἰσῆλθον εἰς τὴν λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῆς διδασκαλίας τῶν ἱερῶν μαθημάτων, τῶν διδακτικῶν βιβλίων, τοῦ τύπου κτλ. διότι πρῶτον

(α) «... Ὅτι ἀπαιτεῖται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ συντελεσθῆναι τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν εὐκλείαν, εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ τῆς κοινωνίας διοργάνωσις, διὰ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἀγωγῆς τῆς νεολαίας. . .»

(β) «... Προσπαθήσατε λοιπὸν διὰ τῶν προτροπῶν καὶ συμβουλῶν σας, διὰ τῆς ἐπιτηρήσεως καὶ τῆς συστάσεως ἱκανῶν διδασκάλων, οἵτινες εἶναι ἡ ψυχὴ τῶν τοιούτων καταστημάτων, νὰ κατορθώσητε, τὰ σχολεῖα τοῦ νομοῦ σας, εἴτε δημόσια, εἴτε ἰδιωτικά, ὅποιονδὴποτε καὶ ἀν φέρωσιν ὄνομα, νὰ μὴν ᾔναι μόνον τὰμετὰ γνώσεων, ἀλλὰ καὶ τὰμετὰ θρησκείας καὶ ἠθικῆς, εἰς τὰ ὅποια, ἐνῶ ἀναπτύσσεται ὁ νοῦς, διαπλάσσονται συνάμα ἡ ψυχὴ, ἡ καρδία, τὰ ἦθη τοῦ νέου. . .»

(γ) Ἐγκύκλιοι τοῦ ὑπουργείου τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐτῶν 1870—1880.

ἐλήφθη διὰ τινὰ ἐξ αὐτῶν φροντὶς καὶ δεύτερον, διότι δὲν πρόκειται περὶ τούτων σήμερον ἢ ἐξέτασις τῶν τοιούτων ζητημάτων δύναται νὰ γείνη καὶ βραδύτερον, ἐν θεωρηθῆ καλὸν νὰ συζητῶνται τοιαῦτα ἀντικείμενα ἐν τῷ ἡμετέρῳ συλλόγῳ.

Συζητοῦντες περὶ μορφώσεως, δεῖν νὰ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ἄλλως δύναται ν' ἀντραφῆ ἐν δημοκρατουμένη καὶ ἄλλως ἐν βασιλευομένη ἐπικρατεῖα ὁ πολίτης.

Τὴν μόρφωσιν δὲ καὶ τὴν ἐν γένει ἀνατροφὴν λαμβάνει ὁ παῖς Α') ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, ἣτις εἶναι ἡ καλλιτέρα σχολὴ τῶν ἠθῶν, διότι αἱ συμβουλαὶ ὑπαγορεύονται ὑπὸ τῆς ἀδόλου ἀγάπης καὶ ὁ λόγος παρακολουθεῖται ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τῶν γονέων, ἰδίως δὲ τῆς μητρὸς (α).

Β') Ἐν τῷ σχολείῳ, ἐνθα εὐρίσκει διδάσκαλον, γινώσκοντα πλὴν γραμμάτων καὶ τοὺς τρόπους, δι' ὧν ἀναπτύσσονται αἱ δυνάμεις, μορφοῦται ἡ καρδία καὶ φωτίζεται ὁ νοῦς.

Γ') Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐνθα ἀπαντᾷ ἱερεῖς καὶ ἱεροκλήρυκες οἰκογενειάρχας, εὐπαιδευτούς, ἐναρέτους καὶ δυναμένους ν' ἀναπτύσωσιν εἰς γλώσσαν καταληπτὴν τὰς ἀληθείας τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ

Δ') Ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐνθα βλέπων τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πενίαν, τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἀφροσύνην, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν, ἀναγκάζεται νὰ κρίνῃ τί τὸ κακὸν καὶ τί τὸ καλόν, τί τὸ προτιμητέον καὶ τί τὸ φευκτέον, καθὼ ὑπεύθυνος πλέον διὰ τὰς πράξεις τοῦ ὀ νέος.

Ἐὰν σήμερον ὑπάρχωσι γονεῖς, ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι, ἀγνοῦντες ἢ παραγνωρίζοντες τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν, ἣν ἔχουσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι καὶ πάντες οἱ γονεῖς, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι εἶναι ἄξιοι ψόγου, διότι πάντες οἱ κλάδοι ἔχουσι καὶ τὰ σαπρὰ αὐτῶν μέρη. Ὡς συμπέρασμα δὲ τοῦ λόγου τοῦ ὑποβάλλει ὁ κ. Ἀναστασίου διαφόρους σκέψεις, αἵτινες σχετικαὶ οὔσαι πρὸς τὸ ὅλον ζήτημα, δύνανται κατὰ τὴν κρίσιν του, νὰ συντελέσωσι ἐν τῷ μέλλοντι ἐπ' ἀγαθῷ τῆς νεολαίας.

α') Θεωρεῖ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ νὰ διορισθῶσι παιδονόμοι εἰς τὰ κεντρικὰ σχολεῖα.

β') Ὁμοίως ἱεροκλήρυκες εἰς ἀπάσας τὰς πρωτευούσας τῶν ἐπαρχιῶν.

γ') Νὰ γίνηται πρακτικὴ ἐρμηνεία τοῦ κατὰ Κυριακὴν ἀναγινωσκόμενου

(α) «Ἐὰν θέλητε, ἐν ἀναφανῶσιν ἐν τῇ πατρίδι ὑμῶν ἄνδρες ἐνάρετοι καὶ μεγάλοι, διδάξατε τὰς γυναίκας τί ἐστὶν ἀρετὴ καὶ ἀληθὲς μεγαλεῖον. . .» (Ῥουσσώ).

εὐαγγελίου καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ εἰς τοὺς τοῦ γυμνασίου ὑπὸ εἰδικῶν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν τῶν ἱερῶν μαθημάτων.

δ') Ὅμοιος καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ἐν φυλακαῖς κρατούμενους.

ε') Νὰ ληφθῆ σύντομος πρόνοια περὶ βελτιώσεως τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἐκκλ. μουσικῆς.

ς') Νὰ χειρτονωθῶνται ἀποκλειστικῶς ὡς διάκονοι καὶ ἱερεῖς μόνοι οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ ἔθν. Πανεπιστημίου, τῆς Ριζαρείου σχολῆς καὶ τῶν ἱερατικῶν σχολῶν.

ζ') Νὰ δίδονται βραβεῖα τοῖς διαπρέπουσιν εἰς τὸ μάθημα τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ σχολεῖῳ καὶ τῷ οἴκῳ διαγωγὴν,

η') Νὰ μελετηθῆ τὸ ζήτημα τῶν νηπιαγωγείων.

θ') Νὰ δημοσιεῦθαι κατ' ἔτος ἐπίσημος στατιστικὴ, δεικνύουσα τὴν κατάστασιν τῆς ἐν γένει παιδείας τοῦ ἔθνους.

ι') Νὰ ἐφαρμοσθῆ αὐστηρῶς ὁ εἰς ἀχρηστίαν περιπεσῶν νόμος, ὅστις ὑποχρεοῖ τοὺς γονεῖς νὰ πέμπωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ σχολεῖον.

ια') Νὰ συσταθῶσι σχολεῖα κορασίων εἰς πᾶσαν, εἰ δυνατόν, κώμην.

ιβ') Νὰ εἰσαχθῆ μάθημα στοιχειώδους ὑγιεινῆς εἰς τε τὸ διδασκαλεῖον καὶ τὴν Φιλεκπ. ἑταιρίαν.

ιγ') Νὰ γίνηται ἐπιθεώρησις αὐστηρὰ καὶ διηνεκῆς καὶ εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ τὰ γυμνάσια.

ιδ') Νὰ ἐπισπευσθῆ ἡ σύστασις τῶν πρακτικῶν γυμνασίων.

ιε') Νὰ ἐφαρμοσθῆ ὅσον τάχιον εἰς ἅπαντα τὰ σχολεῖα ὁ περὶ γυμναστικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀσκήσεως νόμος.

ισ') Ν' αὐξηθῆ ἐπαρκῶς ἡ μισθοδοσία τῶν διδασκάλων ἐν γένει ἀπὸ τοῦ δημοδιδασκάλου μέχρι τοῦ καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου.

ιζ') Μὴδεὶς ἐκ τῶν φερόντων πτυχίον φιλολόγου ἢ θεολόγου ξένου πανεπιστημίου νὰ διορίζηται εἰς δημοσίαν θέσιν, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἐξετασθῆ ἐνώπιον καθηγητῶν τοῦ ἔθν. πανεπιστημίου.

ιη') Μὴδεὶς νὰ διορίζηται ἑλληνοδιδάσκαλος ἢ καθηγητῆς οἰουδήποτε μαθήματος, ἐὰν δὲν ἀσκηθῆ προηγουμένως ἐν τῇ πράξει ἐπὶ ἐν τοῦλάχιστον ἔτος.

Παρατηρήσαντος δὲ τοῦ κ. Προέδρου, ὅτι ταῦτα εἰ καὶ καλῶς ἐλέγχθησαν, ἀλλ' ὅμως ἀναφέρονται οὐχὶ εἰς τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα, ἀλλ' εἰς τὸ ὅλον ζήτημα, ὁ Ἀναστασίου εἶπεν, ὅτι ἐθεώρησε καλὸν νὰ ὁμιλήσῃ

ἐφ' ὅλου τοῦ ζητήματος, καθόσον μάλιστα δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ λάβῃ καὶ αὐτὸς τὸν λόγον.

Εἶτα ὁ κ. Ἀ. Σπαθᾶκης λαβὼν τὴν λόγον εἶπεν, ὅτι οὐδεὶς ἀρνεῖται ὅτι τὸ ἔθνος καὶ αἱ κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεις αὐτοῦ ἐμερίμνησαν περὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ τῆς ἐν γένει μορφώσεως τῶν νέων καὶ τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ νομίζει, εἶπεν, ὅτι περὶ τῆς σκοπίμου μεταδόσεως αὐτῆς δὲν ἔλαβον πρόνοιαν ἐγκαίρως, ἤτοι περὶ τῆς καταλλήλου μορφώσεως διδασκάλων· μόλις δ' ἐπ' ἐσχάτων ἐλήφθη πρόνοια περὶ διδασκάλων τῆς δημοτικῆς παιδείας ἀξίων τοῦ ὀνόματος. Ἀλλὰ ποῦ τὰ διδασκαλεῖα, ἢ φροντιστήρια πρὸς μὲν μορφωσιν Ἑλληνοδιδασκάλων καὶ Καθηγητῶν; Διὰ τοῦτο δὲ, λέγει, εἶχε δίκαιον ὁ κ. Μοσχάκης εἰπὼν ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην διδασκάλων μελλόντων νὰ διδάξωσιν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Σχολείοις καὶ Γυμνασίοις. Περὶ τούτου οὐδεμία εἰσέτι πρόνοια ἐλήφθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως· διὸ φρονεῖ ἀναγκαῖον νὰ μὴ περιορισθῆ ὁ Σύλλογος εἰς τὰς γενομένας συζητήσεις, ἀλλὰ νὰ προβῆ εἰς διατύπωσιν τελικοῦ συμπεράσματος τῶν συζητήσεων τούτων καὶ νὰ ὑποβάλλῃ αὐτὸ ὡς γνώμην τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἵνα ἀναλάβῃ τοῦτο διὰ νομοθετικῆς προνοίας τὴν ἐφαρμογὴν τῆς γνώμης τοῦ Συλλόγου.

Τέλος πρότειναντος τοῦ κ. Ραζῆ, ἵνα ἀνακοινωθῆ πρὸς πάντας τοὺς ἀγορεύσαντας ὅτι εἰς τὴν ἐπομένην συνέλευσιν τῶν ἐταίρων θέλει ἐξαχθῆ καὶ διατωθῆ τὸ πόρισμα καὶ συμπέρασμα τῶν γενομένων ἐπὶ τοῦ ζητήματος συζητήσεων, ἢ συνεδρίασις ἐλύθη.

Ἐν τῇ Θ' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 19 Φεβρουαρίου κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς προηγουμένης συνελεύσεως, προκειμένου νὰ ἐξενεχθῆ τὸ τελικὸν ἐξαγόμενον ἐπὶ τοῦ ἀ μέρους τοῦ Α' ζητήματος, ἤτοι περὶ τῆς ἐν τοῖς σχολείοις θρησκευτικῆς μορφώσεως τῶν νέων, ὑπεβλήθησαν αἱ ἑξῆς προτάσεις πρὸς διατύπωσιν ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου.

Προτάσεις τοῦ κ. ΑΡ. ΣΠΑΘΑΚΗ

Ὁ διδασκαλικὸς Σύλλογος λαβὼν ἐν ὄψει τὰ ρηθέντα περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐν τοῖς σχολείοις θρησκευτικῆς τῶν παιδῶν διδασκαλίας, ἀποφαίνεται ὁμοφώνως ὅτι, ἵνα εὐδοκιμήσῃ ἡ ἐν τοῖς σχολείοις θρησκευτικὴ διδασκαλία τῶν παιδῶν, ἀπαιτεῖται

α) Νὰ ἐκλέγονται διδάσκαλοι ἱκανοὶ καὶ οὐ μόνον χριστιανικῶς,

ἀλλὰ καὶ παιδαγωγικῶς μεμορφωμένοι πρὸς διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων.

β') Νὰ διδάσκωνται ἐκεῖνα τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα καὶ ἐκ τούτων ἐκεῖνα τὰ μέρη, ἅτινα ἐξεγείρουσι μὲν τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, παρέχουσι δὲ ὡς οἶόν τε ἀκριβεστέραν γνῶσιν τῆς χριστιανικῆς λατρείας.

γ') Ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία νὰ στοχάζεται πρὸ πάντων τοῦ συναισθητικοῦ τῆς ψυχῆς, μορφώνουσα τὴν καρδίαν τῶν παιδῶν καὶ διεγείρουσα ἐν αὐτῇ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν πλησίον ἀγάπην.

δ') Οἱ διδάσκαλοι ν' ἀσκῶσι τοὺς παῖδας πρακτικῶς εἰς ἐκπλήρωσιν θρησκευτικῶν καθηκόντων.

ε') Οἱ διδάσκαλοι νὰ διάγωσι βίον χριστιανικὸν καὶ ἐντὸς τοῦ σχολείου καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν νέων, καὶ

ς') Ἄπαντα τὰ μαθήματα νὰ ὑποστηρίξωσι τὸ θρησκευτικὸν ἐν τῇ ἐξεγέρσει καὶ ἐμπεδώσει τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος.

Προτάσεις τοῦ κ. Ι. ΑΡΓΥΡΙΑΔΟΥ

Ἡ διδασκαλία τῶν ἱερῶν μαθημάτων, ἅπερ ἀναπόσπαστον ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ ὅλου διδακτικοῦ προγράμματος τῶν σχολείων τῆς μέσης καὶ κατωτέρας παιδείας, ὅπως τελεσφορῇ ἐν ταῖς τῶν διδασκομένων ψυχαῖς ἀνάγκη

1) Τοιαῦτα νὰ ἦναι, ὥστε αὐτὴ μάλιστα νὰ συμβάλληται, ὅπως οἱ νέοι ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν προβιβαζόμενοι εἰς τὴν ὡς οἶόν τε ὑγιᾶ καὶ κατὰ Χριστὸν ἠθικὴν ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν τελειότητα.

2) Νὰ περιλαμβάνη ὡς ἐν κύκλῳ ἐκεῖνας μόνον τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν καὶ γνώσεων, ἅς ἕκαστος τῶν παιδευομένων, μέλος ὢν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, μὴ μόνον νὰ ἐπίσταται, ἀλλὰ καὶ νὰ πιστεύῃ ὀφείλει.

3) Νὰ μεταδίδη τὰς κατὰ Χριστὸν ἀληθείας κατὰ λόγον τῆς διανοητικῆς τῶν νέων ἀναπτύξεως οὕτως, ὥστε νὰ χωρῇ μὲν ἀπὸ τῶν εὐκαταληπτοτέρων καὶ ιστορικωτέρων ἐπὶ τὰ δογματικώτερα καὶ ὑψηλότερα, νὰ γνωρίζη δὲ τοῖς μαθηταῖς τὸ ἀληθὲς τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν πνεῦμα καὶ τὴν πίστιν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὰς ταύτης ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν διαφορὰς.

4) Ἐν τε τοῖς δημοτικοῖς καὶ τοῖς ἐλληνικοῖς σχολείοις νὰ ᾧσιν ἀνηρτημένα τοιαῦτα ἱερά εἰκόνες, ἐν αἷς ἀπεικονίζονται ζωηρῶς ὅσα εἰ μαθηταὶ ἔκ τε τῆς Π. Δ. καὶ τῆς Κ. Δ. διδάσκονται.

5) Οἱ τῶν δημοτικῶν, εἰ δυνατὸν δὲ καὶ οἱ τῶν ἐλλ. σχολείων μαθηταὶ, νὰ ἐκμανθάνωσι κατὰ μέλος μουσικῶν τὰ ἀπολυτικά πασῶν τῶν τοῦ ἔτους κυριακῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐπισημοτέρων ἑορτῶν καὶ ἄλλους τινὰς ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας.

6) Οἱ τῆς θεολογικῆς τοῦ Πανεπιστ. σχολῆς φοιτηταὶ, οἱ προτιθέμενοι εἰς τὸ τοῦ διδασκάλου ἔργον νὰ ἐπιδοθῶσιν, ἀνάγκη νὰ προσκωνῶνται εἰς τὸ τοῦ κατηγητοῦ δυσχερὲς ἔργον· ἐπὶ τούτῳ δὲ πρόπει.

7) Νὰ συσταθῶσιν ἐν τῇ θεολογικῇ τοῦ Πανεπιστ. σχολῆς ἅμα μὲν εἰδικὴ καθέδρα κατηγητικὴ ἅμα δὲ τοιαῦτα φροντιστήρια, ἐν οἷς οἱ τῆς θεολογίας πποῦδασται εἰς ἐπιτελεῖν μάλιστα τῶν μαθημάτων πρακτικῶς ν' ἀσκῶνται, ἅπερ συνδέονται μετὰ τῶν τῆς μέσης παιδείας ἱερῶν μαθημάτων.

8) Οἱ τῆς θεολογικῆς τοῦ Πανεπιστ. σχολῆς προλῦται, οἱ μέλλοντες ἐπὶ τὸ διδασκαλικὸν νὰ τριπῶσιν ἔργον, πλὴν τῶν νενομισμένων θεωρητικῶν ἐξετάσεων, ἅς μέχρι τοῦδε ὑφίστανται, πρόπει καὶ τὴν πρακτικὴν νὰ ἐξετάζωνται ἐξέτασιν· ταύτην δὲ ὑφίστανται ὕστερον ἐν μετὰ τὰς πρώτας ἔτος, ὅταν πρῶτον διδάξωσιν ἐν τινὶ ἐλληνικῷ σχολείῳ καὶ Γυμνασίῳ τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὴν καθοδηγίαν καὶ τὴν ἐπίβλεψιν ἐνὸς τῶν τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου καθηγητῶν.

9) Μηδεὶς νὰ διορίζηται διδάταλος ἐν τοῖς ἐλλ. Σχολείοις καὶ Γυμνασίοις, ἂν μὴ κέκτηται δίπλωμα τῆς θεολογικῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου σχολῆς, διαπρέπη δὲ ἐπὶ ἀρίστη διαγωγῇ, ἔχη δ' ἅμα ἀπόδειξιν, ὅτι τὴν πρακτικὴν ὑπέστη ἐξέτασιν.

10) Τὰ διδακτικὰ τῶν ἱερῶν μαθημάτων βιβλία πρόπει νὰ ἦναι τὰ αὐτὰ μὲν κατὰ τε τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις, τὰ αὐτὰ δὲ ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς καὶ τοῖς γυμνασίοις.

11) Μηδενὶ τῶν διδασκάλων τῶν ἱερῶν μαθημάτων νὰ ἐπιτρέπηται νὰ ἔχη πρὸς διδασκαλίαν βιβλίον, ὅπερ δὲν ἔχει τὴν ἔγγραψιν καὶ τὸ κύρος τοῦ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργείου καὶ τῆς ἱερᾶς Συνόδου.

12) Καὶ ἡ τῶν ἱερῶν μαθημάτων διδασκαλία νὰ ἐπιτελεῖται ὑπὸ ἰδίου ἐπόπτου ἐμμίσθου, κοινῇ ὑπὸ τε τοῦ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργείου καὶ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἐκλεγομένου.

Προτάσεις τοῦ κ. Π. ΚΟΜΝΗΝΟΥ

Α' Ζωπύρησις τῆς θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν ἄλλων ἱερατικῶν σχολείων.

Β' Διορισμός τῶν τροφίμων αὐτῶν εἰς κατηχητάς γυμνασίων, ἱεροκλήρυκας καὶ διδασκάλους τῶν ἱερῶν μαθημάτων.

Γ' Κλήρος εὐπαιδευτος καὶ ἀξιοπρεπῆς αὐτῷ κόσμος.

Δ' Οἰκεία καὶ πλήρης διδασκαλία καὶ τῶν ἱερῶν μαθημάτων ἐν τοῖς Δημοτικοῖς καὶ ἑλληνικοῖς Σχολείοις καὶ Γυμνασίοις.

Ε' Ἐτεροδιδασκαλία τῶν ἄλλων διδασκάλων καὶ Καθηγητῶν τῆς μέσης, κατωτέρας καὶ ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἀντεθνική καὶ ἔγκλημα ἐσχάτης προδοσίας, τιμωρούμενον τοῦλάχιστον δι' ἀπολύσεως ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

Προτάσεις τοῦ κ. Γ. Γ. ΔΕΡΒΟΥ

Ὅπως οἱ παῖδες μορφωθῶσι θρησκευτικῶς ἐν τῷ σχολείῳ, πρέπει

1) Οἱ διδάσκαλοι νὰ τύχῃσι καταλλήλου θρησκευτικῆς καὶ χριστιανικῆς μορφώσεως καὶ ἀσκήσεως· οἱ μὲν δημοδιδάσκαλοι ἐν τοῖς διδασκαλείοις· οἱ δ' ἑλληνοδιδάσκαλοι, ὡς διδάσκαλοι καὶ τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις, ἐν θεολογικῷ κατηχητικῷ φροντιστηρίῳ ἐπὶ ἕξι μῆνας· οἱ δὲ καθηγηταὶ τῶν ἱερῶν μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἀποφοίτησιν αὐτῶν ἐπίσης ἐν θεολογικῷ κατηχητικῷ φροντιστηρίῳ ἐπὶ ἓν ἔτος.

2) Ἡ θρησκευτικὴ ἐκπαίδευσις τῶν παιδῶν ν' ἀνατεθῆ εἰς λογίους καὶ ἠθικῶς μεμορφωμένους ἐγγάμους ἱερεῖς, ἂν τὸ ἔθνος ἡμῶν τύχη ποτὲ τοιούτων.

3) Ἡ ἐκλογή τῆς θρησκευτικῆς ὕλης κατὰ τὸ ποῖόν καὶ ποσὸν καὶ ἡ διάταξις αὐτῆς ἐν ταῖς διαφόροις τάξεσι τῶν σχολείων νὰ γίνηται ὑπὸ λογίων καὶ πεπειραμένων θεολόγων καὶ παιδαγωγῶν πρὸς καταρτισμὸν καλῶν ἐγχειριδίων.

4) Οἱ παῖδες ν' ἀσκῶνται πρακτικῶς εἰς ἐκπλήρωσιν θρησκευτικῶν καθηκόντων, ἥτοι εἰς τὴν κατ' οἶκον προσευχὴν, εἰς τὴν φοίτησιν εἰς τοὺς ναοὺς, εἰς τὴν συμμετοχὴν τῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ἐπιτέλειαν ἔργων εὐποιίας κτλ. καὶ

5) Ἡ Κυβέρνησις νὰ ἐποπτεύῃ ἐπὶ τοῦ τύπου, καταστέλλουσα τοῦτον, ὅταν ὑπερβαίῃ τὰ ὅρια τῆς ἠθικῆς¹⁾.

1) Σημ. Ἐγὼ πρὸς τὴν 5 πρότασίν μου παρατηρῶ, ὅτι αἱ μάλλον πεπολιτισμένα Κυβερνήσεις ἀπαγορεύουσι τὴν πώλησιν βιβλίων καὶ ἐφημερίδων, ὅταν ταῦτα προσβάλλουσι τὰ χρηστά ἥθη τῶν πολιτῶν, ἔπερ δυστυχῶς δὲν συμβαίνει

Ἀπεφασίσθη δ' ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῶν Ἐταίρων, ὅπως ἐκτυπωθῶσι καὶ διανεμηθῶσι τοῖς ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πειραιεὶ ἑταίροις, ἵνα μελετήσαντες ταῦτας οὗτοι συνέλθωσιν εἰς συνέλευσιν καὶ διατυπώσωσι τὸ δριστικὸν τελικὸν ἐξαγόμενον ὡς ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τοῦ συζητηθέντος ζητήματος.

Ἐν τῇ Γ' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 6^{ης} Μαρτίου 1883 πρῶτος λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Ἰγν. Μοσχάκης εἶπεν ὅτι ἐκ τῶν διαφόρων προτάσεων τῶν εἰς μελέτην ἀπήνθισεν, ὅτι οὐσιώδες καὶ σκόπιμον πρὸς τὸ συζητηθέν θέμα, διὸ προτείνει, ἐὰν τὴν περίληψιν τῶν προτάσεων ταύτην ἐγκρίνη ἡ συνέλευσις, νὰ ἐπιψηφίσῃ ὡς τελικὸν συμπέρασμα τῶν γενομένων συζητήσεων. Τὸ δ' ἀπάνθισμα τῶν προτάσεων ὅλων ἔχει ὡδὲ πως.

1) Νὰ ἐκλέγωνται οἱ τυχόντες καταλλήλου θρησκευτικῆς καὶ παιδαγωγικῆς μορφώσεως, ἵνα διδάξωσι τὰ ἱερὰ ἐν τε τοῖς ἑλλην. σχολείοις καὶ τοῖς γυμνασίοις. Ἴνα δ' ἡ ἐκλογή ἀποβῆ εὐχερῆς, ἀνάγκη, πλὴν τῶν διδασκαλείων, ἐν οἷς μορφοῦνται ἤδη δημοδιδάσκαλοι, νὰ συμπληρωθῇ καὶ ἡ μήπω συμπληρωμένη θεολογικὴ σχολή, νὰ συσταθῇ δ' ἐν αὐτῇ εἰδικὴ ἔδρα κατηχητικὴ μετὰ κατηχητικοῦ φροντιστηρίου, ἐν ᾧ οἱ τῆς θεολογίας σπουδασταὶ εἰς ἐκεῖνα μάλιστα τῶν μαθημάτων πρακτικῶς νὰ ἀσκῶνται, ἔπερ συνδέονται μετὰ τῶν τῆς μέσης παιδείας ἱερῶν μαθημάτων. Τὸ κατηχητικὸν δὲ φροντιστήριον πρέπει νὰ διατελῇ ἐν ἀμέσῳ συναφείᾳ πρὸς τὸ παιδαγωγικὸν φροντιστήριον.

2) Νὰ ληφθῇ σύντομος μέριμνα περὶ ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀξιοπρεποῦς συντηρήσεως ἐγγάμων ἐφημερίων, διότι αὐτοὶ πρέπει νὰ εἶνε οἱ διδά-

ἐν Ἑλλάδι. Ἐσχάτως ἐν Βιέννῃ ἡ Αὐστριακὴ Κυβέρνησις ἀφῆρασε τὴν ἄδειαν τῆς ἐκδόσεως δύο ἐφημερίδων τῆς «N. W. Tagblatt» καὶ τῆς «Const. Vortstaltlichung». Γενομένης ἐπερωτήσεως ἐν τῇ Κοινοβουλίᾳ ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ Herbst περὶ τούτου, ὁ πρωθυπουργὸς Thasso ἀπήντησεν εἰπὼν, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἔχει ἀναμφισβήτητον δικαίωμα νὰ πράξῃ τοῦτο· διότι τὰ φύλλα ταῦτα «μετὰ παρατηρουμένης ἐμμονῆς ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐξεγείρουσι τὰ πάθη τῶν πολλῶν, περιγράφοντα σκοπίμως πράγματα τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου, καὶ διὰ δηλώσεων καὶ παραστάσεων, προκαλοῦσιν μάλιστα ἀγανάκτησιν, εἶναι ἐπιτήδεια νὰ ἐπιδράσωσι βλαβερῶς ἐπὶ τῆς ἠθικῆς τῶν ἀνθρώπων». (Ὁρα Allgemeine Zeitung 18 Φεβρουαρίου 1883.) Καὶ ὅμως πόσον τὰ σατυρικά φύλλα ἡμῶν βλάπτουσι τοὺς νεαροὺς μαθητὰς μας ποτίζοντα αὐτοὺς δηλητήριον | Γ. Γ. Δ.

σκαλοι τῆς θρησκείας οὐ μόνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ.

3) Νὰ ὑπάρχη διαρκὴς ἐπιτροπεία ἐκ πεπειραμένων θεολόγων καὶ παιδαγωγῶν πρὸς ἔγκρισιν καὶ σύστασιν καταλλήλων ἐγχειριδίων ἐν τε τῷ δημοτικῷ καὶ τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις.

4) Οἱ διδάσκοντες τὰ ἱερά νὰ μὴ περιορίζωνται εἰς ἀπλᾶς ἢ καὶ διαστραμμένους περὶ χριστιανικῆς θρησκείας θεωρίας, ἀλλὰ νὰ ἐμπνεύωσιν εἰς τὰς καρδίας τῶν νέων τὸ γνήσιον καὶ καθαρόν τοῦ εὐαγγελίου πνεῦμα ἀσκοῦντες αὐτοὺς καὶ πρακτικῶς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων. Πρὸς τοῦτο δὲ τὰ μάλιστα συντελεῖ τὸ ζῶν παράδειγμα τοῦ διδάσκοντος, καὶ

5) Οἱ διδάσκοντες τὰ λοιπὰ μαθήματα νὰ μὴ κρημνίζωσι δι' ἀσεβῶν ὑπαινιγμῶν καὶ ἰδεῶν ὅτι οἱ διδάσκοντες τὰ ἱερά οἰκοδομοῦσιν, ἀλλὰ νὰ συντελῶσι καὶ αὐτοὶ ἐμμέσως εἰς τὴν ἐξέγερσιν καὶ ἐμπέδωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος.

Ἐἶτα ὁ κ. Ἄρ. Σπαθᾶκης εἶπεν ὅτι δὲν συμφωνεῖ νὰ ἐπιψηφισθῶσιν ἐν συνόλῳ αἱ ὑπὸ τοῦ κ. Μοσχάκη ὑποβληθεῖσαι προτάσεις, καθόσον ἐπιμένει νὰ φρονῇ ὅτι οἱ μέλλοντες νὰ διδάξωσι τὰ ἱερά δεόν ν' ἀσκῶνται πρότερον εἰς εἰδικὴν παιδαγωγικὴν φροντιστήριον ἰδρυθησόμενον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Ὁ κ. Γ. Δέρβος εἶπεν ὅτι δύναται νὰ ἐπαρῆ τὸ ἐν τῇ θεολογικῇ Σχολῇ κανονισθησόμενον κατηχητικὸν φροντιστήριον, ὡς καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὑπάρχουσι τοιαῦτα φροντιστήρια ἐν ταῖς θεολογικαῖς σχολαῖς.

Ὁ κ. Μοσχάκης εἶπεν ὅτι ἡ Κατηχητικὴ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ μέρος τῆς καθόλου παιδαγωγικῆς, ἧς τὴν ἐνάπτυξιν παρακολουθεῖ φρονεῖ λοιπὸν ὅτι ἐπιτυγχάνεται ἡ παιδαγωγικὴ μόρφωσις τοῦ προλήτου τῆς θεολογίας, ἐὰν οὕτως ἀσκηθῇ ἐν τῷ κατηχητικῷ φροντιστηρίῳ.

Ὁ κ. Γ. Παπαθασιλείου εἶπεν ὅτι δὲν βλέπει διαφωνίαν εἰς τὰς γνώμας τῶν κ. κ. Σπαθᾶκη καὶ Μοσχάκη, διότι ἡ Κατηχητικὴ δὲν ἀποκλείει τὴν παιδαγωγικὴν. Πᾶς δὲ προτιθέμενος νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ διδασκτικὸν ἐπάγγελμα τῶν ἱερῶν μαθημάτων δεόν νὰ ἀσκηθῇ ἐν παιδαγωγικῷ φροντιστηρίῳ· τοῦτο δὲ συμβαίνει, εἶπε, καὶ εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Πρωσίας.

Ὁ κ. Ἰ. Ἀργυριάδης ὡσαύτως παρατηρεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφωνία εἰς τὰς προτάσεις τῶν κ. κ. Σπαθᾶκη καὶ Μοσχάκη, διότι ἡ κατηχητικὴ δὲν ἀποκλείει τὴν παιδαγωγικὴν. Ὁ κ. Σπαθᾶκης λέγει ὅτι ἄλλην ἔ-

σκησιν θέλει λάβει ὁ προλήτης ἐν τῷ κατηχητικῷ φροντιστηρίῳ καὶ ἄλλην ἐν τῷ παιδαγωγικῷ· διότι ἐκεῖ μὲν θέλει ἀσκηθῆ, ἵνα γινώσκῃ τῖνας τῶν ἐν τῇ θεολογικῇ Σχολῇ ἀποκτωμένων γνώσεων δεόν νὰ διδάξῃ αὐτός, ἐν δὲ τῷ παιδαγωγικῷ θέλει ἀσκηθῆ πῶς νὰ διδάσκῃ ταύτας ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν ἄλλων τῶν ἐν ταῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις διδασκομένων μαθημάτων. Ὁ Πρόεδρος κ. Ν. Χαλκιάπουλος εἶπεν ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ κατηχητικοῦ φροντιστηρίου εἶνε ἄλλος, ὢν συμπληρωτικὸς τοῦ γενικωτέρου, ἦτοι τοῦ φροντιστηρίου τῆς παιδαγωγικῆς διδασκαλίας.

Ὁ κ. Σπ. Βάσης προτείνει νὰ συμπληρωθῇ ἢ ἐκ τῶν προτάσεων τοῦ κ. Ἀργυριάδου εἰς τὸ θέμα τοῦτο ἀφορῶσα οὕτω » ἢ δὲ ἐν τοῖς θεολογικοῖς φροντιστηρίοις ἀσκησις νὰ διατελῇ ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν ἐν τοῖς καθόλου παιδαγωγικοῖς φροντιστηρίοις».

Ὁ κ. Θ. Μιχαλόπουλος παρατηρεῖ ὅτι αἱ προτάσεις τῶν κ. κ. Σπαθᾶκη καὶ Μοσχάκη συμφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλας καὶ παρακαλεῖ τὸν κ. Σπαθᾶκην νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἑαυτοῦ προστιθεῖς ἐπὶ τῷ ἀκριβέστερον τὴν φράσιν « ἐν συναφείᾳ » ἣν προέτεινεν ὁ κ. Βάσης.

Ὁ κ. Παπαθασιλείου προτείνει, ἵνα ὁ προλήτης τῆς θεολογίας ὑποχρεώνηται νὰ ὑφίσταται ἐξετάσεις καὶ εἰς τὴν παιδαγωγικὴν.

Ὁ κ. Βάσης ἐρμηνεύων τὴν φράσιν « ἐν συναφείᾳ » λέγει ὅτι ἐννοεῖ, ἵνα οἱ ἐν τῷ κατηχητικῷ φροντιστηρίῳ ἀσκοῦντες τοὺς σπουδαστὰς συνεννοῶνται μετὰ τοῦ διδάσκοντος τὴν παιδαγωγικὴν Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, ἵνα καταρτίζηται διὰ πάσης τῆς δυνατῆς τελειότητος ὁ μέλλον καθηγητὴς τῶν ἱερῶν.

Τέλος τοῦ κ. Σπαθᾶκη ὑποβαλόντος πρότασιν ὅπως ἐπιψηφισθῇ ὑπὸ τῆς συνελεύσεως, ὁ κ. Πρόεδρος προέτεινε ν' ἀναβληθῇ ἢ ἐπιψηφισθῇ ταύτης εἰς τὴν ἐπομένην συνέλευσιν, ὅποτε διὰ προσκλητηρίων θέλουσι κληθῆ πάντες οἱ ἐν Ἀθήναις ἑταῖροι, ἵνα ἡ ὀριστικὴ ἀπόφασις τῆς συνελεύσεως ἐξενεχθῇ ὑφ' ὅσων οἶόν τε πλείονων μελῶν τοῦ Συλλόγου ἢ δὲ συνελεύσεις παρεδέχθη τὴν ἀναβολὴν.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, πλὴν τῶν ἄλλων διοικητικῶν τοῦ Συλλόγου ἔργων εἰς ἃ ἐνησχολήθη, ἐν ταῖς τακτικαῖς αὐτοῦ συνεδριάσεσι πρῶτον μὲν ἀνέγραψεν εἰς τοὺς εὐεργέτας μὲν τὸν ἐνταῦθα Τραπεζίτην

κ. Μενέλαον Νεγροπόντην εἰς δὲ τὰ ἐπίτιμα μέλη τοῖς κ.κ. τὸν Πρύτανιν τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου κ. Π. Γ. Κυριακὸν, τὸν Μητροπολίτην Νικομηδείας κύριον Φιλόθεον Βρυέννιον, τὸν πρῶτον καθηγητὴν τοῦ Πανεπεστιμίου κ. Ἀναστάσιον Γεννάδιον, τὸν Ἐπίσκοπον Πλαταμῶνος κ. Ἀμβρόσιον καὶ τὸν κ. Γεράσιμον Κούπαν.

Εἰς τὰ τακτικὰ δὲ μέλη ἐνεγράφησαν εἰς μὲν τοὺς καθηγητὰς οἱ κ. κ. Προκόπιος Οἰκονομίδης, Παναγιώτης Φέρμπος, Δημήτριος Ζαλοῦχος, Ἀναστάσιος Δαυδέργης, Παναγιώτης Καββαδίας, Ἰωάννης Φωκιανός, Πέτρος Κανελλίδης, Ἰάκωβος Ζωγίδης, Μιχαὴλ Ἀγγελίδης, Τιμολέων Δούης, Θεμιστοκλῆς Εὐγενειάδης, Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης, εἰς δὲ τοὺς ἑλληνοδιδασκάλους οἱ κ. Κανέλλος Πουλάκος, Εὐάγγελος Δ. Μουστάκας, Δημήτριος Παπαγεωργίου, Νικόλαος Λιάσης, Ἀναστάσιος Παρασκευόπουλος, Θεμιστοκλῆς Πολυκράτης, Θεόδωρος Α. Χαβέλλας, Μιχαὴλ Σπορίδης καὶ Νικόλαος Ἀθηναγένης καὶ εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους οἱ κ. Νικόλαος Ρεκλείδης, Γεώργιος Βατάκης, Γρηγόριος Φικαρογιαννίδης, Ἰωάννης Τσικούριος, Σωκράτης Κωνσταντινίδης, Κωνσταντῖνος Κατλᾶς, Μιλτιάδης Σκουληκίδης, Κωνσταντῖνος Ἀνδρεάδης καὶ αἱ κυρίαι Χριστίνα Θεοδώρου, Ἑλένη Σόφιαλη καὶ Βικτωρία Πάνου πάντες καὶ πᾶσαι ἐκ Χίου καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει κ. Γεώργιος Βαφόπουλος.

Ἐν ἐκτάκτῳ δὲ συνεδριάσει τῆς 26 Φεβρουαρίου συνελθόν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἐξέδοτο τὸ ἑξῆς ψήφισμα:

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ ἑλληνικοῦ διδασκαλικοῦ Συλλόγου συνελθόν εἰς ἑκτακτον συνεδρίασιν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἐπιφανοῦς τῆς πατρίδος ἀνδρός

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΥ

καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἐπὶ τῇ στερήσει τούτου βαθεῖαν λύπην αὐτοῦ,

Ψηφίζει ὁμοφώνως τάδε:

α) Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον συνοδεύσει τὴν ἐκφορὰν τοῦ ἐπισήμου νεκροῦ ἀπὸ τῆς οἰκίας αὐτοῦ μέχρι τοῦ τάφου.

β) Ἐπὶ τῆς σοροῦ κατατεθήσεται στέφανος μετὰ ταιγιῶν κυανολεύκων, φερουσῶν ἐπιγραφὴν, «Ὁ Διδασκαλικὸς Σύλλογος, Ἀλεξάνδρω Κουμουνδούρῳ.»

γ) Τὸ Προεδρεῖον ἐπιδώσει τῇ εὐγενεῖ τοῦ ἀνδρός χήρα συλλυπητήρια γράμματα δηλοῦντα τὴν λύπην πάντων τῶν ἐταίρων τοῦ Συλλόγου, οὗ Μέλος Ἐπίτιμον ἦν ὁ ἐπιφανὴς ἀνὴρ, καὶ

δ) Τὸ παρὸν ψήφισμα δημοσιευθήσεται διὰ τριῶν ἑφημερίδων.

Ἐν Ἀθήναις τῆς 26 Φεβρουαρίου 1883.

Ὁ Πρόεδρος

N. A. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ

Οἱ Σύμβουλοι

ΔΡ. ΣΠΑΘΑΚΗΣ

I. ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΑΧ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Γ. ΜΑΝΟΥΣΟΣ

N. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Γ. I. Δέρβος

Ἐπόμενον τῷ ψηφίσματι τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τὸ Προεδρεῖον ἔπεμψε τῇ χήρᾳ τοῦ ἀειμνήστου Κουμουνδούρου τὰ ἑξῆς συλλαλητήρια γράμματα.

Σεβαστῇ Κυρίᾳ,

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ καθ' ἡμᾶς Συλλόγου συνελθόν εἰς ἑκτακτον συνεδρίασιν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἐπιφανοῦς τῆς Πατρίδος ἀνδρός, τοῦ ἀειμνήστου ὑμῶν συζύγου, ἐνετείλατο ἡμῖν, ὅπως διὰ τῶν δε τῶν συλλυπητηρίων γραμμάτων ἐκδηλώσωμεν πρὸς ὑμᾶς τὴν βαθεῖαν λύπην αὐτοῦ τε καὶ πάντων τῶν ἐταίρων τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, οὗ Μέλος ἐπίτιμον ἦν ὁ καίριμος ὑμῶν σύζυγος.

Τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου λαμβάνοντες τὴν τιμὴν νὰ ἀνακοινώσωμεν ὑμῖν τε καὶ τῇ ὑμετέρᾳ οἰκογενεῖᾳ, παρακαλοῦμεν ὅπως ἀποδεχθῆτε καὶ τὰ ἡμέτερα συλλυπητήρια μετὰ τῆς ἐξαιρέτου ὑπολήψεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ ἡμῶν.

Ἐν Ἀθήναις τῆς 3 Μαρτίου 1883

Τῇ Σεβαστῇ χήρᾳ

ΕΥΘΥΜΙΑ Α. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΥ

Ὁ Πρόεδρος

N. I. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Γ. I. Δέρβος

Εἰς τὰ συλλυπητήρια ταῦτα ἔλαβε τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Μαρτίου 1883.

Κύριε Πρόεδρε,

Παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε καὶ διαβεβάσητε πρὸς τὰ ἀξιότιμα μέλη τοῦ Συλλόγου τὴν βαθειὰν ἐμοῦ τε καὶ τῆς οἰκογενείας μου εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τοῖς συλλυπητηρίοις.

Ἡ εἰς τὴν λύπην μας συμμετοχὴ ὑμῶν εἶναι μεγάλη παρηγορία διὰ τὴν τεθλιμμένην τοῦ μεταστάντος οἰκογένειαν.

Δεχθῆτε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου.

ΕΥΘΥΜΙΑ Α. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΥ

Ἀναγνώσματα κατὰ τὸ δῆληνον τοῦτο ἐγένοντο τὰ ἐξῆς:

Τῇ μὲν 1ῃ Φεβρουαρίου ὁ ἑταῖρος κ. Ἰω. Σακελλαρίδης ἀνέγνω τὸ «Περὶ μουσικῆς τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων» ἀνάγνωσμά του. Χορὸς δὲ παίδων ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἡσκημένων ἦτε διάφορα δημοτικὰ ἄσματα.

Τῇ δὲ 5ῃ τοῦ αὐτοῦ ὁ ἑταῖρος κ. Χαρίσης Πυλῖος ἀνέγνω τὸ ἕτερον μέρος τοῦ διὰ τοῦ γενικοῦ προγράμματος ἀγγελθέντος ἀναγνώσματος τὸ «Περὶ διδασκάλου» ἐπιφυλαξάμενος, ἵνα ἐν ἄλλῃ ἑσπέρᾳ ἀναγνῶ καὶ τὸ ἕτερον μέρος τὸ «Περὶ σχολείου».

Τῇ 12ῃ τοῦ αὐτοῦ ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Ἐπίτιμον Μέλος τοῦ Συλλόγου κ. Χρ. Παπαδόπουλος ἀνέγνω τὸ «Περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς παιδαγωγικῆς διδασκαλίας» ἀνάγνωσμα αὐτοῦ.

Τῇ δὲ 19ῃ Μαρτίου, τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον παρεχώρησε τὴν ἑσπέρην τῷ ἑταίρῳ κ. Θεμ. Πολυκράτει, ὅστις ἀνέγνω πραγματείαν «Περὶ τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν».

Τέλος, ἐπὶ τῇ 25 Μαρτίου, τῇ μεγαλωνύμῳ ἐθνικῇ ἡμῶν ἑορτῇ πανηγυρίζαντος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ὁ μὲν Γυμνασιάρχης καὶ ἑταῖρος κ. Ἄντ. Ἰω. Ἀντωνιάδης ἀπήγγειλε σύντομον πανηγυρικὸν, ὁ δὲ εἰδ. γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου κ. Ἰω. Γ. Θεοδώρου προσφώνημα στιχηρὸν εἰς ἐξύμνησιν τῆς ἐθνικοσωτηρίου ἡμέρας. Ἀπειρὸν δὲ πλῆθος πάσης τάξεως πολιτῶν ἐπλήρου τὴν αἴθουσαν τοῦ Βαρθολομαίου Λυκείου κοσμηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὡς οἶδον τε φιλοκάλως.

Συνοπτικὴ κατάστασις τοῦ Ταμείου τοῦ ἑλληνικοῦ διδασκαλικοῦ Συλλόγου καὶ τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ «Πλάτωνος».

Ἀπὸ 15 Ἀυγούστου 1882—14 Φεβρουαρίου 1883.

Ἐν ὄλῳ εἰσεπράχθησαν μὲν συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ εἰς μετρητὰ ὑπολοίπου τῆς 15 Ἀυγούστου 1882) ἐκ συνδρομῶν τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων, δικαιωμάτων ἐγγραφῆς, τόκων καὶ ἀντιτίμου κληρωθείσης δημολογίας. Δραχ. παλ. 2,622.70

Ἐδαπανήθησαν δὲ εἰς μισθοὺς προσωπικοῦ, ἐνοίκιον καταστήματος, γραφικὴν ὕλην, χαρτόσημα, ταχυδρομικὰ, τυπογραφικὸν χάρτην, ἐκτυπωτικὰ «Πλάτωνος», ἐγκυκλίων, γνωστοποιητηρίων, ἀμοιβὰς συγγραφέων, κατασκευὴν βιβλιοθήκης, ἀγορὰν λαμπτήρων κλπ. ἐν συνόλῳ. Δραχ. » 4,984.—

Ἐπόλοιπον εἰς μετρητὰ » » 638.70

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 17 Φεβρουαρίου 1883

Ὁ Ταμίας
Ν. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Ἔργασια Μετοχικοῦ Ταμείου τοῦ Συλλόγου.

Ἄρ. μητρ. Μετοχῶν	Κατὰ τὸ τρίμηνον χρονικὸν διάστημα (Νοεμβρίου Δεκεμβρίου καὶ Ἰανουαρίου) ἐνεγράφησαν νέοι μέτοχοι οἱ ἑταῖροι κ.κ. Ἰω, Ἀργυριάδης λαβὼν δύο μετοχὰς ἀπὸ 1 Ἰουλίου τοῦ 1877.	
41	διὰ δραχ. παλαιάς,	443,25
42	Ἄρ. Σπαθᾶκης, ὡσαύτως λαβὼν δύο μετοχὰς, ἀπὸ Ἰουλίου 1878, διὰ δραχμὰς παλαιάς,	409,40
43	Κ. Παπασωτηρίου, ὡσαύτως λαβὼν δύο μετ. δραχ.	20,40
44	Νικόλαος Πύργος, λαβὼν δέκα μετοχὰς " "	400,40
45	Χρῆστος Μαντζᾶκος " πέντε " ἀπὸ Ἰουλίου 1881, διὰ δραχμὰς,	406,35
46	Προκόπιος Οἰκονομίδης, λαβὼν δύο μετοχ. δραχ.	20,20
47	Δημήτρ. Παπαγεωργίου " δέκα " "	400,20
48	Περικλῆς Ἰασεμίδης " δύο μετ. ἀπὸ Ἰουλίου 1873, διὰ δραχμὰς παλαιάς,	250,40
49	Κωνστ. Βαρβάτης, λαβὼν μίαν μετοχ. ἀπὸ Ἰουλίου 1873 δραχμὰς,	86,15
50	Ἀντώνιος Λιακόπουλος, λαβὼν μίαν μετ. ἀπὸ Ἰουλίου 1873 δραχμὰς,	86,15
51	Ἐμμ. Γαλάνης λαβὼν μίαν μετοχὴν ἀπὸ Ἰουλίου 1873 δραχμὰς,	86,15
52	Πέτρος Κωνελίδης λαβὼν δέκα μετοχὰς ἀπὸ Ἰουλίου 1882 δραχμὰς,	400,40
53	Τιμολέων Λούης λαβὼν δέκα μετοχὰς ἀπὸ Ἰουλίου 1882 δραχμὰς,	400,20
54	Νικόλαος Κοντόπουλος λαβὼν μίαν μετοχὴν ἀπὸ Ἰουλίου 1879 δραχμὰς,	37,85
55	Ἰσιδωρος Σκληρὸς λαβὼν δύο μετοχὰς ἀπὸ Ἰουλίου 1882 δραχμὰς,	20,40
56	Ἰερώνυμος Ἀθνασιου λαβὼν δέκα μετ. ἀπὸ Ἰουλίου 1882 δραχμὰς,	400,40
57	Θεόδωρος Α. Χαβέλλας λαβὼν πέντε μετοχὰς ἀπὸ Ἰουλίου 1882 δραχμὰς,	50,20
Ὁ κ. Ν.	Ἀνστασιου ἔλαβεν ἑκτὴν μετ. ἀπὸ Ἰουλίου 1873	473,30
" "	Παν Φιοτάκος ἔλαβε πέντε μετοχὰς ἀπὸ Ἰουλίου 1875 διὰ δραχμὰς,	577,—
Ὁ κ. Γ. Ι.	Δέσδος ἐνεγράφη διὰ δύο μετ. ἀπὸ Ἰουλ. 1876	482,70
" "	Ἀθαν. Παπαγεωργίου ἔλαβε τρεῖς ἔτι μετοχὰς ἀπὸ Ἰουλίου 1873, δραχμὰς,	520,—

Κατάστασις τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου τοῦ ἑλλην. διδασκαλικοῦ Συλλόγου κατὰ τὴν 31 Ἰανουαρίου 1883.

Ἔνεργητικὸν	Δραχ.	Λ.
Ὁφείλονται ὑπὸ τοῦ διδασκαλικοῦ Συλλόγου,	6,905	59
" " τῶν μετόχων,	4,201	75
Χρεώγραφα κατατεθειμένα παρὰ τῆ Πιστωτ. Τραπεζῆς	15,780	—
Ἐν τῷ ταμείῳ εἰς μετρητὰ,	306	64
Ἐξόδα ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ταμείου (1880),	362	90
	<u>27,556</u>	<u>79</u>

Κηλοητικὸν	Δραχ.	Λ.
Κεφάλαιον ἐκ τῶν ἀρχικῶν καταθέσεων τῶν ἑταίρων,	14,270	50
" ἐξ ἐγγραφῆς " " μετόχων	0,442	22
Κέρδη ἐκ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τῆς μονίμου καὶ τῆς ἀγοραίας τιμῆς τῶν χρεωγράφων,	2,215	07
Κέρδη ἐκ τόκων τῶν χρεωγράφων,	1,659	—
	<u>27,556</u>	<u>79</u>

Ἐν Ἀθήναις τῆ 31 Ἰανουαρίου 1883

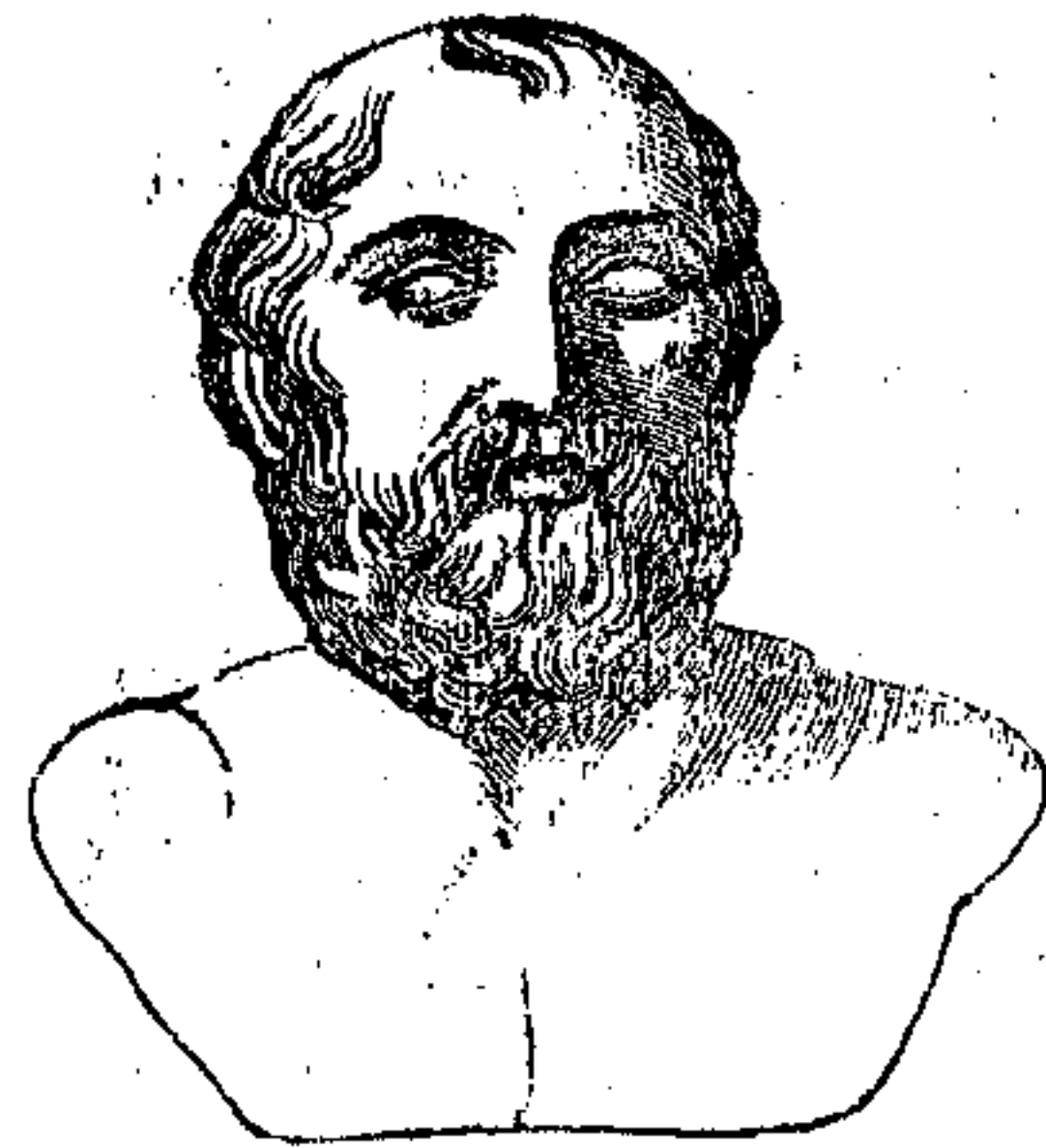
Ὁ Πρόεδρος τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπείας
ΛΘ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥὉ Ταμίας
ΔΗΜ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣὉ Γεν. Γραμματεὺς
Α. ΗΛΙΑΔΗΣ-ΒΕΖΑΝΟΣ

ΔΩΡΕΑΙ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Γεν. Γραμματέως κ. Γ. Ι. Δέρβου ἐκλεχθέντος ἐσχάτως καὶ Ἐπιμελητοῦ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου ἐγένοντο αἱ ἑξῆς δωρεαί.

Ἰπὸ Ν. ΔΑΜΑΛΑ. Ἑρμηνεῖα εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην τόμ. Α'. ἐν ἀντίτυπον, περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον ἐν ἀντίτυπον, περὶ Ἀρχῶν ἐν ἀντίτυπον, περὶ διαρρυθμίσεως τῶν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν ἀντίτυπον, Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ παραδίδοντας τὴν πρυτανείαν ἐν ἀντίτυπον, Ἡ ὀρθόδοξος πίστις ἐν ἀντίτυπον. Α. ΔΙΟΜΗΔΟΥΣ. Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, τόμ. 2 ἐν ἀντίτυπον, Δοκίμιον ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας δύο ἀντίτυπα. Σ. ΣΟΥΓΚΡΑ. Ἡ νεωτάτη τοῦ ὕλισμοῦ φάσις ἢτοι ἡ Δαρουίνισμὸς τρία ἀντίτυπα, Ἐγχειρίδιον πολιτικῆς οἰκονομίας, μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπὸ Μαυρογορδάτου ἐν ἀντίτυπον. Κ. ΚΟΝΤΟΥ. Λόγιος Ἑρμῆς, τόμος Α'. τεύχη 3. Τομ. Β'. τεύχος 1 ἐν ἀντίτυπον. Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ. Βασίλειος Διγενῆ: Ἀκρίτας ἐν ἀντίτυπον. Δ. ΟΔΥΜΗΙΟΥ. Γουσταύου Φραϊλιχ ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ἐν ἀντίτυπον. Ν. ΖΑΝΟΥΒΙΟΥ. Ἱερὰ Ἱστορία ἐν ἀντίτυπον, Ἱερὰ Κατήχησις ἐν ἀντίτυπον, Ἑρμηνεῖα εἰς τὴν Θείαν λειτουργίαν ἐν ἀντίτυπον, Ἀνάλεκτα εἰς φυλλάδια τρία ἀντίτυπα, Ἡ Ῥωσσία καὶ τὸ βουλγαρικὸν ζήτημα εἰς φυλλάδια τρία ἀντίτυπα, Ποικίλα (φυλλάδιον) ἐν ἀντίτυπον, Λόγος ἐπιτάφιος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὸ ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τελεσθὲν μνημόσυνον τῶν ἐν Κρήτῃ πεσόντων ἐν ἀντίτυπον. ΠΡΝΑΤΙΟΥ ΜΟΣΧΑΚΗ. «Μελέται περὶ τῶν χριστιανικῶν ἀπολογητῶν τοῦ β'. καὶ γ'. αἰῶνος» ἐν ἀντίτυπον, Μελέται κατὰ τοῦ Ὑλισμοῦ ἐν ἀντίτυπον, Λόγος ποιητικὸς εἰς τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου τρία ἀντίτυπα, Α. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ. Ὀβιδίου μεταμορφώσεων τὰ ὀκτὼ πρῶτα βιβλία ἐν ἀντίτυπον, περὶ τῆς σημασίας καὶ συντάξεως τῶν μορίων τῆς Λατιν. (Β. Βοζίκη) γλώσσης (φυλλάδιον) ἐν ἀντίτυπον, Ἡ χυλόπητα κωμῳδία (φυλλάδιον) ὑπὸ Γ. Α. Γ. δύο ἀντίτυπα, Οἱ ἀπολογηταὶ τοῦ β'. καὶ γ'. αἰῶνος (φυλλάδιον) Α. Λεωθεριώτου ἐν ἀντίτυπον, Λόγος εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ Περ. Γρηγοριάδου ὑπὸ Ε. Γεωργιάδου ἐν ἀντίτυπον, Περὶ ὀρχήσεως χοροῦ καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ χοροῦ ἀδουμένων ἁσμάτων ἐν τῇ τραγωδίᾳ καὶ κωμῳδίᾳ ὑπὸ Α. Πυρομάλλη ἐν ἀντίτυπον. (Ἀκολουθεῖ).

ΠΛΑΤΩΝ

ΤΟΜΟΣ Ε'

ΑΠΡΙΛΙΟΣ καὶ ΜΑΪΟΣ 1888

ΤΕΥΧΟΣ ΣΤ' καὶ Ζ'

ΚΩΝΣΤ. Σ. ΚΟΝΤΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

§ 1. Καταστρέψει [τὸν βίον] εἰς οὐκ εὐτυχὲς τέλος.

Στράβ. σελ. 890,14 Μειν. «Τῆς δ' εὐτυχίας αὐτοῦ (τοῦ Πολυκράτους) σημεῖον τιθέασιν ὅτι, ρίψαντος εἰς τὴν θάλασσαν ἐπίτηδες τὸν δακτύλιον λίθου καὶ γλύμματος πολυτελοῦς, ἀνήνεγκε μικρὸν ὑστερον τῶν ἀλιέων τις τὸν καταπιόντα ἰχθὺν αὐτόν· ἀνατμηθέντος δ' εὐρέθη ὁ δακτύλιος. Πυθόμενον δὲ τοῦτο τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα φασὶ μαντικῶς πως ἀποφθέγξασθαι ὡς ἐν βραχεὶ καταστρέψει τὸν βίον εἰς οὐκ εὐτυχὲς τέλος ὁ τοσοῦτον ἐξηρμένος ταῖς εὐπραγίαις· καὶ δὴ καὶ συμβῆναι τοῦτο· ληφθέντα γὰρ ἐξ ἀπάτης ὑπὸ τοῦ σατράπου τῶν Περσῶν κρεμασθῆναι».

Καὶ ὑπὸ ἄλλων γίνεται χρῆσις τοῦ καταστρέφειν τὸν βίον ἀντὶ τοῦ τελευτᾶν τὸν βίον καὶ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος λέγοντος σελ. 391,11 «κάκει καταστρέψαι τὸν βίον» καὶ σελ. 807,12 «εἰς ἣν κατελθὼν ἐντὸς μηνιαίου χρόνου κατέστρεψε τὸν βίον» καὶ σελ. 902,22 «ἐκεῖνος μὲν οὖν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ κατέστρεψε τὸν βίον» καὶ σελ. 935,21 «μικρὸν δὲ πρὸ τῆς τελευτῆς πηρωθεὶς τὴν ὄψιν κατέστρεψε νόσῳ τὸν βίον».

Ἄλλ' ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ῥήσει φαίνεται ἡμῖν ἀνάρμοστον τὸ καταστρέφει τὸν βίον, ἐπιφερομένου τοῦ εἰς οὐκ εὐτυχές τέλος. Τίς δὲν αἰσθάνεται παραχρῆμα τὸ ἀλλόκοτον τῆς συντάξεως τελευτήσῃ τὸν βίον ἢ τοὶ ἀποθανεῖται εἰς οὐκ εὐτυχές τέλος; Διάφορον προφανῶς εἶναι τὸ Ἡροδότειον «ὅστις ἐς τέλος οὐ κακῶς ἐτελεύτησε πρόρριζος, εὐτυχέων τὰ πάντα» (βιβλ. Γ', 40), ἐνθα τὸ ἐς τέλος κεῖται εἰς δὴλωσιν χρονικῆς σχέσεως. Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ «ἀείποτε χρόνια μὲν τὰ τῶν θεῶν πως, ἐς τέλος δ' οὐκ ἀσθενῆ» καὶ «ἐς τέλος γὰρ οἱ μὲν ἐσθλοὶ τυγχάνουσι ἀξίων, οἱ κακοὶ δ' ὥσπερ πεφύκασ' οὔ ποτ' εὐπράξιαν ἄν» (Ἴων. 1615 καὶ 1621) καὶ παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ «αἰὲν ἔρωτος ἀκράτως ἐπεχειτο καὶ ἐς τέλος ὄχετο φεύγων» (Εἰδ. Β', 151) καὶ ἄλλα παρ' ἄλλοις ὅμοια τούτοις παραδείγματα. Ὁ Βίων εἶπε «δεῖ σε πάλιν κλαῦσαι, πάλιν εἰς ἔτος ἄλλο δακρῦσαι» (Εἰδ. Α', 98), ὡς καὶ ὁ Μόσχος «ὑστερον αὐζώνοντι καὶ εἰς ἔτος ἄλλο φύοντι» (Εἰδ. Γ', 103), ὁ δὲ Πλάτων «κἂν διαφυλάξῃς τὸ μὴ σπουδάξῃς ἐπὶ τοῖς ὀνόμασι, πλουσιώτερος εἰς τὸ γῆρας ἀναφανήσῃ φρονήσεως» (Πολιτικ. σελ. 251, ε'). Ἄλλὰ δὲν εἶνε καιρὸς νῦν νὰ ἐξετάσωμεν ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα.

Ὁ λόγος τοῦ Στράβωνος ἀπαλλάττεται καθ' ἡμᾶς τῆς ἀτοπίας καὶ παντελῶς ἀμεμπτος ἀποβαίνει, ἂν, τῆς αἰτιατικῆς τὸν βίον ἐκβληθείσης ὡς παρεγγράπτου, ἀναγνωσθῆ: «ἀπόφθέγγασθαι ὡς ἐν βραχεὶ καταστρέφει εἰς οὐκ εὐτυχές τέλος ὁ τοσοῦτον ἐξηρημένος ταῖς εὐπραγίαις».

Πολλάκις δ' ὑπὸ τοῦ Στράβωνος παραλαμβάνεται ἀμεταβά-

τως τὸ ῥῆμα καταστρέφειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς τῷ κατὰ ντᾶν ἢ παραπλησίᾳ ἐννοίας, οἷον σελ. 25,3 «τοιαύτης δὲ τῆς μυθοποιίας οὐσης καὶ καταστρεφούσης εἰς τὸ κοινῶνικόν καὶ τὸ πολιτικόν τοῦ βίου σχῆμα» καὶ σελ. 85,30 «οὐχ ὄραν φησι πῶς ἂν εἰς πραγματικόν τι καταστρέφοι ἢ ζήτησις αὐτῆ» καὶ σελ. 86,29 «μὴ ὄραν εἰς τί πραγματικόν καταστρέφει τὸ τοὺς δρούς ζητεῖν» καὶ σελ. 87,2 καὶ σελ. 113,6 καὶ σελ. 158,27 καὶ σελ. 449,24 καὶ σελ. 861,23 καὶ σελ. 888,32 καὶ σελ. 1013,20. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν σελ. 594,22 ἔχουσι τάντιγραφα «σύριγγας δὲ τὴν ἐκλειψιν τοῦ θηρίου μιμουμένων, ὡς ἂν καταστρέφοντος εἰς ἐσχάτους τινὰς συριγμούς», ὅπερ μεθερμηνεύεται ῥωμαϊστὶ «vitam cum sibilis quibusdam finientis». Ἄλλ' ἐπεὶ ἀδύνατον ὑπάρχει κατὰ τὴν φύσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης νὰ λεχθῆ καταστρέφειν εἰς συριγμούς ἀντὶ τοῦ καταστρέφειν μετὰ συριγμῶν, ὁ Μεινέκιος ἐξελείψας τὴν πρόθεσιν Εἰς ἔγραψε «σύριγγας δὲ τὴν ἐκλειψιν τοῦ θηρίου, μιμουμένων ὡς ἂν καταστρέφοντος ἐσχάτους τινὰς συριγμούς» (*Vindlic. Strabon.* σελ. 145). Οὐδένα δ' ἴσως τῶν περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένων λανθάνει ὅτι εὐρῆσκειται τὸ καταστρέφειν καὶ καθ' ἑαυτὸ τεθειμένον ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ τελευτᾶν ἢ ἀποθνήσκειν, ὡς παρὰ Διογένην τῷ Λαερτίῳ Δ', 54 «αὐτόθι γὰρ καὶ κατέστρεψε» καὶ Γ', 77 «οὐτω δηχθῆναι τοῦ ποδὸς τὸν τένοντα καὶ καταστρέψαι» καὶ Θ', 43 «ἤδη ὑπεργῆρων ὄντα πρὸς τῷ καταστρέφειν εἶναι» καὶ Γ', 145 καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ καὶ παρ' ἄλλοις. Πρβ. Φώτ. Λεξ. σελ. 143, 5 «Καταστρέψαντες: τελευτήσαντες.» Ὡς δ' ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Στράβωνος μετὰ τῆς αἰτιατικῆς τὸν βίον «κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν κατέστρεψε τὸν βίον εἴθ' ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἴθ' ὑπὸ νόσου» (σελ. 853, 17), οὕτως ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀνευ αὐτῆς «Τέλλος μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων ὡς ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐν τάξει μένων καὶ μαχόμενος κατέστρεψε» (Σόλ. καὶ Ποπλ. Συγκρ. 1). Εἶνε δὲ τούτοις ἐμφορῆ τὸ ὑπὸ τοῦ Αἰσχίνου ρηθὲν «Νικόδημος δ' ὁ Ἀφιδναῖος ὑπ' Ἀριστάρχου τετελεύτησε βιαίῳ θανάτῳ»

(κατὰ Τιμάρχ. 172) και τὸ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου «χερσὶν ὑπο Τρώων λείψειν φάος ἡελίοιο» (Ἰλιάδ. Σ, 11) και ἄλλα, περὶ ὧν ἐτέρωθι.

Ἡρὸς τὸ τοῦ Στράβωνος ἐν βραχεὶ καταστρέφει εἰς οὐκ εὐτυχές τέλος ἔχει ὁμοιότητα τὸ ἐν τοῖς εἰς Ματθαῖον Ὑπομνήμασι τοῦ Χρυσόστομου ἀπαντῶν σελ. 186, γ' «κὰν μέχρι τῶν οὐρανῶν φθάσῃ πολιτευόμενος, ἅπαντα ὑποσύρεται και εἰς χαλεπὸν καταστρέφει τέλος» και τὸ ἐν τοῖς Αἰθιοπικοῖς τοῦ Ἡλιοδώρου φερόμενον βιβλ. Β', 20 «χάλκεόν τε και πύματον ὕπνον εἰλκυσεν ἀσπίδος δῆγματι μοιρῶν τάχα βουλήσει πρὸς οὐκ ἀνάρμοστον τοῦ τρόπου τὸ τέλος καταστρέψας,» ὅπερ ὁμοῦς γίνεται κάλλιον ἐκφερόμενον ὧδε «πρὸς οὐκ ἀνάρμοστον τῷ τρόπῳ [τὸ] τέλος καταστρέψας». Ἠρβ. και Φώτ. Ἐπιστ. σελ. 373, 4 «εἰς τοιοῦτον αὐτῷ και βρυλλῆς και πολιτείας καταστρέφει τέλος τὸ κατὰ τῆς θείας ἐντολῆς θράσος.»

Εἶνε δ' ἡ παρὰ τῷ Ἡλιοδώρῳ χρῆσις τῆς προθέσεως ΠΡΟΣ οὐχὶ ἐπαινετῆ· διότι φυσικώτερον και ὀρθότερον ἔχει τὸ καταστρέφειν εἰς τι, οὐκ ἰκανὰ μὲν παρεθέμεθα μαρτύρια, ἔχομεν δὲ και ἄλλα οὐκ ὀλίγα νὰ καταλέξωμεν, οἷον

Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 712, γ' «αἱ τε φθοραὶ τῶν παρθένων εἰς γάμον ἐπιεικῶς καταστρέφουσι» και σελ. 1106, γ' «ἐκ τοῦ ζῆν μακαρίως εἰς τὸ μηδ' εἶναι καταστρέφον» και Σύλλ. 29 «σχεδὸν εἰς ὥραν δεκάτην ἤδη τῆς ἡμέρας καταστρεφούσης».

Παυσαν. Α', ιγ', 8 «ἡ μὲν Ἡπειρωτῶν ἀκμὴ κατέστρεφεν ἐς τοῦτο». Ἀλκίφρ. Γ', 70, 5 «εἰώθασι γὰρ αἱ τοιαῦται μεταβολαὶ οὐκ εἰς τὸ ζῆν ἀλλ' εἰς ἀπώλειαν καταστρέφειν». Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 611, 6 «ὅπερ καταστρέφει οὐκ εἰς τὸ ἀχρηστεῖν ταύτην κτέ.» Ἀρεταῖ. σελ. 95 «ἐς ὕδρωπα δὲ κατέστρεψε ἡ νοῦσος».

Ἰω. Χρυσόστ. εἰς Ματθ. σελ. 236, α' «και πολλάκις και εἰς θάνατον καταστρέφει περικτέρω τὸ δεινὸν προβαῖνον». Ἐν σελ. 228, α' λέγει ὁ Χρυσόστομος «πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ περιίστατο— πάλιν εἰς μοιχείαν τὸ πρᾶγμα κατέστρεψε».

Σωκράτ. Ἐκκλ. Ἱστορ. σελ. 753 Οἴσος. «εἰς ἀφόρητα κατα-

στρέφει κακὰ». Φώτ. Ἐπιστ. σελ. 488 «εἰς διαφθορὰν αὐτὴν ὄφει σὺν μεγάλῳ ἤχῳ καταστρέφουσιν».

Πρόκλ. εἰς Πλάτ. Τόμ. Γ'. σελ. 62 Κουσ «καταστρέφει μὲν οὖν ὁ σύμπαρ λόγος εἰς τοῦτο τὸ συμπέρασμα». Εὐτόκ. εἰς Ἀρχιμήδ. Τόμ. Γ', σελ. 104 Τεῦβν. «ὥστε τὸ ἀπόρημα αὐτοῦ εἰς ἕτερον οὐκ ἔλασσον ἀπόρημα κατέστρεφεν».

Ἰπόθ. Β' Εὐριπ. Ἀλκ. (Σχολ. Εὐρ. Τόμ. Δ', σελ. 87, 8) «τὸ δὲ δράμα ἐστὶ σατυρικώτερον, ὅτι εἰς χαρὰν και ἡδονὴν καταστρέφει». Σχολ. Ἰλ. Η, 163 «στενεταί· ὅτι ἐστὶ μὲν ἐκδέξασθαι και τὸ στενοχωρεῖται, ὥστε καταστρέφειν εἰς τὸ βαρύνεται». Σχολ. Ὀδυσσ. Δ, 841 «πάντα δὲ ταῦτα εἰς τὴν τοῦ μεσονυκτίου ὥραν καταστρέφει». Σχολ. Ἀπολλ. Ῥοδ. Α', 1333 «καταστρέφει δὲ εἰς τὸ οὐ καθήκοντα οὐδὲ νόμιμον» και Γ', 482 «καταστρέφει δὲ εἰς τὸ κοινολογῆσομαι» και Γ', 583 «καταστρέφει δὲ εἰς τὸ ἐκπνεύσωσιν» (Ἠρβ. Σχαιφῆρον Ἀπολλ. Ῥοδ. Τόμ. Β', σελ. 243 και Λέρσιον Ἀριστ. σελ. 154 ἐκδ. 6')

Ἀπολλών. Σοφ. σελ. 27, 22 «καταστρέφει δὲ εἰς τὸ ὑπερμαχεῖς» και σελ. 30, 33 «καταστρέφει δὲ εἰς τὸ ἀνέτειλεν» και σελ. 45, 5 «καταστρέφει δὲ εἰς τὸ πολλά» (Ἠρβ. και σελ. 76, 8 και σελ. 79, 26 και σελ. 104, 6 και σελ. 124, 26. Ἴδε και Βεκκῆρον Ἀπολλων. Ἀλεξ. περὶ Ἀντων. σελ. 170)

Σουίδ. λ. ἀνω «δὲ καταστρέφει εἰς τὸ περιορίζει» και λ. ἡκίστας «καταστρέφει δὲ εἰς τὸ ἐλάχιστος».

Παρὰ τῷ Πολυβίῳ βιβλ. Δ', 6', 1 κείται «διὰ τὸ πρῶτον μὲν τὴν Ἀράτου σύνταξιν ἐπὶ τούτους καταστρέφειν τοὺς καιρούς.»

Τῷ καταστρέφειν εἰς τι συνωνυμοῦσι τὸ ἀποσκήπτειν εἰς τι, περιίστασθαι εἰς τι, τελευτᾶν εἰς τι και ἀποκρίνεσθαι εἰς τι. Ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τοῦ Θουκυδίδου ἀπαντᾷ «εἰ δὲ τις και προέκαμνέ τι, ἐς τοῦτο πάντα ἀπεκρίθη» και «ὁ δὲ και γένοιτο, ἐς τοῦτο ἐτελεύτα» (κέφ. 49 και 51). Ἠρβ. Χρυσόστομ. Ὑπομν. εἰς Ματθ. σελ. 292, γ' «μὴ τοῦτο ἰδῆς, φησὶν, ὅτι τράχεῖα και στενὴ, ἀλλὰ ποῦ τελευτᾷ, μηδ' ὅτι πλατεῖα και εὐρύχωρος ἡ ἐναντία, ἀλλὰ ποῦ καταστρέ-

φει». Ὡς δ' εἶπεν ὁ Χρυσόστομος ποῦ καταστρέφει, οὕτω καὶ ἐκεῖ καταστρέφουσι σελ. 207, β'.

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι δεξιότατα φωράσας ὁ λογιώτατος Ἐμπερροῦσιος τὴν πλημμέλειαν δύο μερῶν ἧς ἐν ἀρχῇ παρεθέμεθα ἐκ τοῦ Στράβωνος ῥήσεως μετέγραψε «πυθόμενον δὲ τοῦτο τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα Ἀμασιν μαντικῶς πως ἀποφθέγξασθαι», οὗ ἡμῖν ἀρέσκει μᾶλλον τὸ «τῶν Αἰγυπτίων βασιλέα (Ἀμασίν) φασὶ μαντικῶς πως ἀποφθέγξασθαι», καὶ «ληφθέντα γὰρ ἐξ ἀπάτης ὑπ' Ὀροίτου σατράπου τῶν Περσῶν κρεμασθῆναι». Πρβ. Ἡρόδ. Γ', 43 «Ἐπιλεξάμενος δὲ ὁ Ἀμασις τὸ βιβλίον τὸ παρὰ τοῦ Πολυκράτους ἤκον ἔμαθε ὅτι — οὐκ εὐτελευτήσιν μέλλοι Πολυκράτης εὐτυχέων τὰ πάντα» καὶ Γ', 125 «Ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν Μαγνησίην ὁ Πολυκράτης διεφθάρη κακῶς, οὔτε ἑωυτοῦ ἀξίως οὔτε τῶν ἑωυτοῦ φρονημάτων — Ἀποκτείνας δέ μιν οὐκ ἀξίως ἀπηγήσιος Ὀροίτης ἀνεσταύρωσε — Πολυκράτης μὲν δὴ αἱ πολλαὶ εὐτυχίαι ἐς τοῦτο ἐτελεύτησαν, τῇ οἱ Ἀμασις ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς προεμαντεύσατο» (Ἴδε Κόβητον Μνημοσ. 1876, σελ. 201).

§ 2. Παρελκόντως, οὐχὶ προσελκόντως.

Ἐν τῇ ἀρτίως ἐκδοθείσῃ Συναγωγῇ Λέξεων, ἣν συνετάξεν ὁ ἐλλόγιμος καθηγητὴς Κουμανούδης, φέρεται (σελ. 289) «προελκόντως. Εὐστ. εἰς Ἰλ. Ω, 514: προελκόντως κεῖται ἥρκει γὰρ μόνον κτλ.»

Παράδοξον ἡμῖν προσπίπτει τὸ ἐπίρρημα τοῦτο, ἀποφαινόμεθα δ' ἄνευ τινὸς ὄκνου ὅτι οὔτ' ἐλέχθη ποτὲ οὔτ' ἠδύνατο νὰ λεχθῇ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ προελκόντως ἀντὶ τοῦ ἐκ περισσοῦ. Ἐν ταῖς εἰς Ὀμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου κατὰ τὴν ἐν Λιψία γενομένην αὐτῶν ἐκδοσίν, ἣν μόνην ἡμεῖς ἔχομεν, ἀναγινώσκειται σελ. 1362, 10 «Παρελκόντως δὲ κεῖται τὸ ἡδ' ἀπὸ γύων (γυίων): ἥρκει γὰρ καὶ μόνον τὸ ἡδ' ἀπὸ φρενῶν πρόσκειται δὲ ὁμως ἐκ περισσοῦ καὶ αὐτὸ κτλ.», ὡς καὶ ἐν σελ.

26, 3 «Καλοῦσι δὲ καὶ τοῦτο ἀδολεσχίαν οἱ σοφοί, ὅτε δηλαδὴ τὸ ἀπὸ τίνος νοοῦμενον λέξεως προστεθείη ἐκ περισσοῦ ἐμφωνηθὲν καὶ οὕτω διττολογηθῇ. Τοιοῦτον καὶ τὸ Πριαμίδην νόθον υἱόν· καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα, ἐπειδὴ τὸ εἰπεῖν Πριαμίδην τὸν υἱὸν δηλοῖ τοῦ Πριάμου, παρελκόντως κεῖται τὸ νόθον υἱόν καὶ ἀδολεσχία τις εἶναι καὶ αὐτὸ δοκεῖ» καὶ ἐν σελ. 432, 35 «Τὸ δὲ θυμὸν ἐνιπτε παρελκόντως ἔχει τὸ θυμὸν, οἷα καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐντελῶς ἐχούσης τῆς ἐννοίας, ὡς δηλοῖ καὶ ἀνωτέρω ῥηθὲν τὸ πόσιν δ' ἠνίπαπεν, ἤγουν ἐπέπληξε, μύθω, ἐνθα πάλιν παρέλκει τὸ μύθω». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Θουκυδίδην Σχολίοις Γ', 82 «τὸ δὲ φιλέταιρος παρελκόντως κεῖται» καὶ παρὰ τῷ Συμπλικίῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστ. Τόμ. Θ', σελ. 367, 25 «οὐ παρελκόντως πάλιν ἢ τοῦ ποιητικοῦ γέγονε διαίρεσις» καὶ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ Τόμ. Β', σελ. 51 «οὕτω καὶ ἐν τῷ φθοροποιῶς παρελκόντως καὶ οὐ κατὰ δύναμιν ἐντέτακται» καὶ παρὰ τῷ Ὀριγένει Τόμ. Γ', σελ. 154 «παρελκόντως ἔσται εἰρημένον τὸ ἐν πόλαις» καὶ σελ. 169 «εὐροις ἂν οὐ παρελκόντως τὴν λέξιν κειμένην».

Οὐχὶ σπανίως παραλαμβάνεται ὑπὸ τῶν συγγραφέων τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ τὸ ῥῆμα παρέλκειν ἀντὶ τοῦ περιττόν ἢ ἀργὸν εἶναι, πλεονάζειν, ἐκ περισσοῦ κεῖσθαι. Ἡσύχ. «Παρέλκον: περισσοῦν, βραδύ, παρατεῖνον».

Πλούτ. Ἡθικ. σελ. 336, 6' «τὰ δ' ἄλλα τυφλά καὶ κωφὰ καὶ ἄψυχα παρέλκει» καὶ σελ. 1057, 4 «ἀρχοῦσιν αἰφαντασίαι καὶ παρέλκουσιν αἰ συγκαταθέσεις».

Ἐπίκτ. Διατρ. Α', ζ', 29 «παρέλκει τὰ θεωρήματα ταῦτα πάντα».

Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Β', σελ. 5 «ἐπεὶ καὶ ταῦτα οὐ περιττὰ καὶ παρέλκοντα».

Διοσκορίδ. Τόμ. Β', σελ. 10 «εἰ γὰρ ἦν τοῦτο, παρέλκεν ἂν ἢ καθ' ἕκαστον φάρμακον διὰ τῶν βοηθημάτων παράδοσις» καὶ σελ. 47 «τὸ παρέλκον καὶ μηδεμίαν χρεῖαν ἐπί τινα τῶν ἔργων παρεχόμενον».

Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 74, 10 «παρέλκει ἡ φαντασία πρὸς τὸ κρίνειν» καὶ σελ. 90, 17 «λήμμα παρέλκον πρὸς τὴν τοῦ λόγου συναγωγὴν» καὶ σελ. 93, 25 καὶ 31 καὶ σελ. 95, 11 καὶ 14 καὶ σελ. 97, 15 καὶ σελ. 262, 17 καὶ ἄλλ.

Ὀριγέν. Τόμ. Α', σελ. 151 «παρέλκειν οὖν οἴονται τὸ ὑπὸ προφητῶν αὐτὸν νομίζεσθαι προκατηγγέλθαι» καὶ Τόμ. ΙΕ', σελ. 419 «οὐδὲν παρέλκει τῶν γεγραμμένων».

Ἀπολλών περὶ Συντάξ. σελ. 5, 6 «ὅπου γε καὶ παραπληρωματικῶς συνδέσμους φάμεν φάμεν δέ γε καὶ λόγους ποτὲ παρέλκειν πρὸς οὐδὲν συντείνοντας» καὶ σελ. 142, 9 «ἐπεὶ ἐν ἑτέροις παρέλκουσα εὐρίσχεται» καὶ σελ. 158, 1 καὶ σελ. 178, 18 καὶ σελ. 218, 20. Λέγει δ' ὁ Ἀπολλώνιος καὶ οὐ παρέλκει διαλαβεῖν καὶ οὐκ ἔστι παρέλκον ἀποδειξαι καὶ οὐ παρέλκον ἔστι παραστήσαι (περὶ Συντ. σελ. 167, 6 καὶ σελ. 33, 1 καὶ σελ. 49, 19), ὡς Κλήμησ ὁ Ἀλεξανδρεὺς παρέλκει λέγειν (σελ. 807).

Δημήτρ. περὶ Ἑρμην. 58 «ὡς γὰρ παρέλκει τὸ αἰ αἰ καὶ τὸ φεῦ ἐνθάδε, οὕτω καὶ ὁ πανταχοῦ μάτην ἐμβαλλόμενος σύνδεσμος».

Εὐστάθ. σελ. 257, 27 «ἐκ περισσοῦ δὲ κεῖται τὸ αἰγῶν ἀρκεῖ γὰρ τὸ αἰπόλιον εἰς νόησιν αἰγῶν—οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ συῶν συβόσιον παρέλκει τὸ συῶν» (Πρβ. καὶ Λαρώχην *Homeri Untersuch.* σελ. 263). Κακῶς ἐν σελ. 1486, 59 εἶνε γεγραμμένον «ἐνθα ἔρα τὸν ΤΕ σύνδεσμον Ἀττικῶς πλεονάσαντα τὸ παρέλκον, ὡς ἐν τῷ ἄλλως τε καὶ εἰ οἶόν τε» ἀντὶ τοῦ «πλεονάσαντα (κατα) τὸ παρέλκον». Πρβ. σελ. 229, 13 «εἰς οὐδὲν μὲν ἀναγκαῖον ἀλλὰ κατὰ τὸ παρέλκον ἔρρεθή» καὶ σελ. 426, 28 «ἐν μέντοι τῇ Ὀδυσσεΐα παχεῖαν χεῖρα (τὴν) τῆς Πηνελόπης κατὰ τὸ παρέλκον φησί» καὶ σελ. 1054, 6 «ὅτι ἐν τῷ προφώσδε οὐ κατὰ τὸ παρέλκον ἢ πρόθεσις κεῖται» καὶ σελ. 1132, 30 «ἀπλοικῶς οὕτω κατὰ τὸ παρέλκον κεῖται».

Σχολ. Ἀριστοφ. Ἴππ. 671 «παρέλκει δὲ τὸ ὦ μέλε» καὶ

1139 «παρέλκει δὲ ἡ ἐπί» καὶ Ὀρν. 1514 «παρέλκει γὰρ τὸ ἄττα νῦν» καὶ Ἐκκλ. 124 «παρέλκει τὸ τάλαν».

Ἰππ. ὑπὸ Διογένους τοῦ Λαερτίου βιβλ. Ζ', 195 μνημονεύεται σύγγραμμα τοῦ Χρυσίππου ἐπιγραφόμενον: Περὶ τῶν παρελκόντων λόγων πρὸς Πασύλον.

Ὁ πρότασις τῶν κριτικῶν ἔγραψεν ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασσεῖα Παρατηρήσεσι (σελ. 80) «Pag. 688. ἡ δὲ πέμπτη κλήσις (*classis*) καὶ ἡ τελευταία παρείλκοντο. Τοῦτο τὸ πολίτευμα. *Supervenacanea dicuntur* παρέλκειν, non παρέλκεσθαι. *Itaque* παρείλκον *legendum*. *Adhaesit* το *ex syllaba sequenti*».

Πολλάκις Ἀπολλώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ποιεῖται χρῆσιν τοῦ τύπου παρέλκεσθαι λέγων «εἰς οὐδὲν χρεῖῶδες ἐπενοοῦντο αἰ τῆς εὐθείας ἐγκλιτικαὶ ἀντωνυμῖαι τάχα παρελκόμεναι πλέον τῶν παραπληρωματικῶν συνδέσμων» (περὶ Συντ. σελ. 15, 7) καὶ «ἀλλὰ δειχθήσεται ὡς πολλάκις ὑπὸ ποιητικῆς ἀδείας παρέλκεται ἡ αὐτός» καὶ «βέλτιον ἐπὶ τῶν τοιούτων παρέλκεσθαι τὴν μὴν» (περὶ Ἄντων. σελ. 47, 6 καὶ σελ. 102, 13) καὶ «εἴ τι μέρος λόγου κατὰ τινα λόγον παρέλκεται» καὶ «παρείλκετο ὁ γέ καὶ ἐν τῷ δέ γε» καὶ «εἶπερ οὖν παρέλκεται ὁ οὖν σύνδεσμος μετὰ τῆς οὐ ἀποφάσεως παραλαμβάνομενος» (περὶ Συνδ. σελ. 517, 14 καὶ σελ. 518, 6 καὶ σελ. 526, 9) καὶ «παρελκόμενης τῆς ἐν προθέσεως ἐν τῷ ἑναγχο» (περὶ Ἐπιρρ. σελ. 596, 25).

Φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 246, 29 «καθ' ὑπαρξίν τινα λεγόμενον ἢ καὶ παρελκόμενον» καὶ σελ. 262, 29 «εἴνα ἢ μὲν ἀπὸ συντάσσηται τῇ νεῶν γενικῆς, ἢ δὲ πρὸ παρέλκεται» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη σελ. 22, 38 Διδ. «τὸ σοὶ παρέλκεται» καὶ σελ. 320, 31 καὶ σελ. 322, 6 «παρέλκεται τὸ ἔχων» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστείδην σελ. 249, 11 «παρέλκεται Ἀττικῶς τὸ ἔσα» καὶ σελ. 265, 6 «τὸ μὲν εἶτα παρέλκεται Ἀττικῶς» καὶ σελ. 351, 36. σελ. 406, 24. σελ. 414, 21. σελ. 516, 7 καὶ 24. σελ. 553, 28. σελ. 600, 28. σελ. 717, 11.

Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ μὲν τῷ Ἄρποκρατίῳ κεῖται σελ. 268,9 «τὸ δὲ μάλα ἦτοι παρέλκει ἢ κτέ», ἐν δὲ τῷ Βενδοβοτησίῳ Λεξικῷ σελ. 157,16 φέρεται «τὸ δὲ μάλα παρέλκεται».

Τὸν τύπον παρέλκεσθαι βλέπει τις καὶ παρὰ τῷ Πολυβίῳ γράφοντι (βιβλ. Θ', κ', 6) «Ἐγὼ δὲ τὰ μὲν ἐκ περιττοῦ παρέλκόμενα τοῖς ἐπιτηδεύμασι χάριν τῆς ἐν ἐκάστοις ἐπιφάσεως καὶ στωμυλίας πολὺ τι μᾶλλον ἀποδοκιμάζων, παραπλησίως δὲ καὶ τὸ πορρωτέρω τοῦ πρὸς τὴν χρεῖαν ἀνήκοντος ἐπιτάττειν, περὶ τὰναγκαῖα φιλοτιμώτατός εἰμι καὶ σπουδάζω».

Ἐκ τοῦ ῥήματος παρέλκειν παρήχθη τὸ ὄνομα παρολκή, ὡς ἐκ τοῦ καθέλκειν τὸ καθολκή, κτλ. Εὐρίσκεται δὲ τὸ παρολκή ἐφ' ὁμοίας τῷ πλεονασμός ἐννοίας παρελημμένον παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρικῷ καὶ Ἀπολλωνίῳ τῷ Ἀλεξανδρεῖ καὶ ἄλλοις.

Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 380,24 «κατὰ δὲ παρολκὴν ἀπέραντος γίνεται ὁ λόγος, ὅταν ἐξωθέν τι καὶ περιττῶς παραλαμβάνηται τοῖς λήμμασι» (Πρβ. καὶ σελ. 90,12 καὶ 16. σελ. 93,16. σελ. 95,13. σελ. 97,16. σελ. 352,1. σελ. 382,19 καὶ 23, κτλ.).

Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Συντ. σελ. 4,20 «ἠνίκα τὰ εἰρημμένα αὐθις ἐπαναλαμβάνεται ὅτε μὲν ἀναγκαίως, ὅτε δὲ ἐν παρολκῇ» (Πρβ. καὶ σελ. 51,7 σελ. 248,1 σελ. 327,4). περὶ Ἄντ. σελ. 47,10 «καθὸ καὶ ἐπ' ἄλλων λέξεων αἱ παρολκαί». περὶ Ἐπιρρ. σελ. 618,4 «πρόδηλον ὅτι καὶ τὸ ἐνθένδε τῆς αὐτῆς παρολκῆς ἐστι» (Πρβ. καὶ σελ. 622,4. σελ. 624,25).

Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 758,11 «ὁ Η σύνδεσμος παραπληρωματικός κατὰ παρολκὴν συνειλημμένος ἴσος τῷ ΔΗ» καὶ σελ. 759,22 «οὐκ ἐπιζητεῖ τὸν χρόνον τοῦ δακρύειν ἀλλὰ κατὰ παρολκὴν λαμβάνεται» (Πρβ. καὶ σελ. 821,31. Ἴδε καὶ Σχαιφῆρον Γρηγορ. Κορ. σελ. 143).

Σουίδ. λ. τριχθά «ἐστὶ δὲ τὸ πάντα κατὰ παρολκὴν».

Καθὼς ἐν τοῖς Κραμῆρου Ἀνεκδότοις (Ὁξων. Τόμ. Α', σελ. 160,10) εἶνε γεγραμμένον «τινὲς ἀνέστρεψαν τὴν ἐπί, ἀλλὰ κατὰ παραβολὴν ἐστὶν ἢ ἐπί, ὡς τὸ βοῶν ἐπιβουκόλος ἀνὴρ» ἀντὶ

τοῦ παρολκῆν. Πρβ. Σχόλ. Ἰλιάδ. Τόμ. Α', σελ. 205,29 «Ἀρίσταρχος παρολκὴν οἶεται τῆς ἐπὶ ὁμοίως τῷ ἐπισμυγερώς καὶ βοῶν ἐπιβουκόλος ἀνὴρ ὅταν δὲ παρέλκη ἢ προθεσις, οὐ ποιεῖται ἐξαλλαγὴν τόνου» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 241,1 «κατὰ παρολκὴν ἐστὶν ἢ ἐπὶ πρόθεσις· διὸ οὐκ ἀμείβει τὸν τόνον».

ΕΝΑΙΣΙΜΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΤΡΙΑΝΤ. ΚΟΥΣΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΙΑΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

(Ἴδε τεύχος Δ' καὶ Ε' σελ. 168).

Ἄλλ' ἀπ' Ἀλεξάνδρου καὶ ἐξῆς ἤρξατο ἡ βαθμηδὸν ἐπιτελουμένη παραφθορὰ καὶ ἀπακμὴ τῆς γλώσσης κατολισθαινούσης ταχεῖ τῷ βήματι. Ἦδη τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ γλῶσσα ἀφίσταται μᾶλλον τοῦ γνησίου Ἀττικοῦ ἰδιώματος¹². Ἐπικούρειοι δὲ καὶ στωϊκοί, ὧν ἰδίᾳ ὀνομαστέος Χρύσιππος, οὐκ ἐπεμελοῦντο τῆς γλώσσης¹³. Τότε μορφοῦται ἡ κοινὴ καλουμένη γλῶσσα, ἐν ἣ περὶ τε τοὺς τύπους καὶ τὴν τοῦ λόγου πλοκὴν πολλαχῶς ἡμάρτηται, συναναφυρθέντων Ἀττικῶν τύπων καὶ συντάξεων οὐ μόνον μετὰ ποιητικῶν καὶ ἀπηρχαιωμένων, ἀλλὰ καὶ μετ' ἀλλατριῶν¹⁴. Καὶ ταῦτα μὲν γενικώτερον περὶ τῆς κοινῆς γλώσσης· οὐκ ἀποσκοποῦ δ' ἂν εἶη καὶ εἰδικώτερα τινὰ εἰπεῖν καὶ τῶν τῆς διαφθορᾶς αἰτίων βραχεῖάν τινα ποιήσασθαι ὑπόμνησιν. Καὶ δὴ ἀπὸ τῶν ποιητῶν ἀρχόμενοι λέγομεν ὅτι οἱ Ἀλεξανδρεῖται

(¹²) Ἴδε gr. Lit. Nicolai 2 R. 1 H. σ. 45 καὶ ἐξῆς καὶ σ. 74.

(¹³) Ἴδε Böckh Encycl. σ. 645 καὶ gr. Lit. Nicolai 2 R. 1 H. σ. 73 καὶ Düb. Phryn. σ. 328 καὶ ἐξῆς καὶ σ. 376.

(¹⁴) Ἴδε gr. Lit. Nicolai 2 R. 1 H. σ. 74.

ἀμοιροῦντες τῆς πρωτοτυπίας καὶ εὐφυίας, αἷς οἱ πρὸ αὐτῶν ἐκσμοῦντο, ἐκ μόνῃς δὲ τῆς μελέτης καὶ τῆς ἰούλιαν ἐπιτυχούς ἀπομιμήσεως περὶ τὴν ποίησιν σπουδάζοντες πόρρω καὶ τοῦ ποιητικοῦ κάλλους ἀπέστησαν καὶ τῆς περὶ τὴν λέξιν καὶ φράσιν ἀκριβείας· ἐντεῦθεν τὸ χαλαρὸν τῆς φράσεως, τὸ σκοτεινὸν τῶν διανοημάτων, αἱ ἀλλοιώσεις τοῦ σημαίνου τῶν λέξεων καὶ τὰ πολυειδῆ περὶ τοὺς τύπους ἀμαρτήματα· εἰρήσθω δ' ἐνταῦθα καὶ τοῦτο, ὅτι πρὸς τὴν διαφθορὰν τῆς γλώσσης οὐκ ὀλίγον συνεβάλετο καὶ τοῦθ', ὅτι πολλοὶ τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων ξένοι ὄντες καὶ τῆ φωνῇ Ἑλληνίζοντες οὐκ ἠδύναντο πάντως ἀμαρτημάτων καθαρεύειν τό τε οἰκεῖον πολυλογίᾳ τῷ Ἑλληνικῷ συμφύροντες καὶ ἄλλως ἐξ ἀγνοίας περὶ τὴν γλῶσσαν ἀμαρτάνοντες. Ἐκ τῶν χρόνων τούτων μνημονεύομεν Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου τοῦ τὰ Ἀργοναυτικὰ ποιήσαντος, παρ' ᾧ οὐκ ὀλίγα περὶ τὴν ποίησιν καὶ τὴν σύνθεσιν ἀμαρτημάτων ἔστιν ἰδεῖν. Ταῦτ' ἔχομεν εἰπεῖν καὶ περὶ Ἀράτου, εἰ καὶ ἀμφότεροι περὶ τὴν γλῶσσαν καθαρεύοντες ἐπιδείκνυνται. Ἄλλ' ἀθρόα περὶ τὴν ποίησιν καὶ τὴν γλῶσσαν φωρᾶται τὰ ἀμαρτήματα παρὰ Νικάνδρῳ τῷ ποιητῇ τῶν Θηριακῶν καὶ Ἀλεξίφαρμάκων¹⁵. Ἄλλ' ἡ τῆς γλώσσης διαφθορὰ προβαίνει σὺν τῷ προϊόντι χρόνῳ· καὶ ἤδη παρὰ Κόλιντῳ τῷ Σμύρναίῳ καὶ Νόνῳ τῷ Πανοπολίτῃ τὰ ἀμαρτήματα πολλαπλασιάζεται· τέλος δὲ μνημονεύομεν καὶ τοῦ Κολούθου καὶ Τρυφιοδώρου, οἱ τοὺς πρὸ αὐτῶν ἐν τῇ τῆς γλώσσης διαφθορᾷ ὑπερηκόντισαν. Εἰς καὶ μόνος ἐκ πάντων τούτων τῶν ποιητῶν τοῦ ε. μ. Χ αἰῶνος ἐξαιρετέος, οὗ ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ χάρις ἐν τῷ ποιηματικῷ «τὰ καθ' Ἡρῶ καὶ Λέανδρον» τῆς τῶν ἀρχαιοτέρων οὐκ ἀπολείπεται. Ἐκ δὲ τῶν πεζῶν μνημονευτέος Χρυσίππος¹⁶, Ἐπίκουρος¹⁷, Πλού-

¹⁵) Gr. Lit. Nicolai 2 B. 1 H. σ. 280 καὶ Gr. Kühn. Einl. 22 καὶ 23.

¹⁶) Ἰδὲ Lob. ad Phryn. σ. 350 καὶ Δ. Ἀλικαρν. π. συνθ. 4 καὶ Δ. Λαέρτιον VIII, 180.

¹⁷) Ἰδὲ Gr. Lit. Nicolai 2 B. 1 H. σ. 248, Δ. Ἀλικαρν. π. συνθ. 24 Δ. Λαέρτ. X, 14, Gr. d. Gr. Vls Mullach σ. 49.

ταρχος, Λουκιανός, Διόδωρος, Δίων Κάσσιος, οἱ Ο'. καὶ πλείστοι ἄλλοι, ᾧν περὶ ἐκάστου πραγματεύεσθαι οὐκ ἐνταῦθα προήκει. Ἰδιαιτέρας δ' ἀξιούσθω μνείας ὁ ἐκ Μαγνησίας Ἠγησίας, ὁ Ἀλεξάνδρου ἱστορίαν συγγράψας, ὃς ἀπετυπώσατο ἐν τῷ Ἑλληνικῷ καὶ τὸν Ἀσιατικὸν χαρακτήρα καὶ τὴν τε γλῶσσαν καὶ τὸ λεκτικὸν διέφθειρεν οὐκ ὀλίγον καὶ διέστρεψε. Τὸν χαρακτήρα δὲ τοῦτον ἐμιμήσατο Πausanίας, ζηλωτῆς Ἠγησίου γενόμενος. ¹⁸. Ἐπανιόντες νῦν εἰς τὴν τῶν αἰτίων τῆς διαφθορᾶς ἀνίχνυσιν προστίθεμεν τοῖς εἰρημένοις καὶ τὴν ἀνὰ τὴν Ἀσίαν δι' Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν αὐτοῦ διαδόχων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐξάπλωσιν, ἐνθα τοῦτο τῷ ἐκεῖ ἰθαγενεῖ στοιχείῳ συναναμιγνύμενον καὶ συνανακεραυνύμενον οὐκ ἠδύνατο ἀκραιφνές τὸ ἀρχαῖον τοῦ λόγου κάλλος διασώζειν, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοὺς τύπους ἀλωθήτους διατηρεῖν· ἐντεῦθεν πολὺ τὸ ξενικὸν στοιχείον εἰς τὴν γλῶσσαν ἐπεισρυέν τὴν Ἑλληνικὴν πολλὰς ἐπήνεγκε μεταβολάς, μετατροπὰς καὶ ἀλλοιώσεις περὶ τε τὸ σημαίνου τῶν λέξεων καὶ τὴν τοῦ λόγου πλοκὴν καὶ ὕφην καὶ τοὺς τύπους ¹⁹. Ἦδη καὶ πρὸ τῆς ἀποδημίας ταύτης τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐξέλιπε παρ' Ἀριστοτέλει τὸ πολυμερές, πολυσχιδές καὶ λαμπρὸν εἶδος τῆς συντάξεως· ἤρξατο δ' ἡ τοῦ λόγου κατατομὴ εἰς φράσεις μικρὰς ἀλλήλαις παρακειμένας τὸ πλείστον, οὐχ ὑποτεταγμένας καὶ ὅλον τι ἁρμονικόν, καλλιτέχνηνον καὶ εὐπερίληπτον συναποτελούσας· μνεία δ' ἐγένετο καὶ τοῦ Χρυσίππου, οὗ διαβεβόηται ἡ περὶ τὴν γλῶσσαν ἀνωμαλία καὶ τὸ ἀτημελές καὶ οὐκ ἀπηκριβωμένον. Καὶ οὗτοι μὲν οἰονεὶ πρόδρομοι τυγχάνουσι τῆς ἀρξάμενης διαφθορᾶς· ἀλλ' ἀπ' Ἀλεξάνδρου καὶ μετ' αὐτὸν οὐδεὶς φραγμὸς ἠδύνατο κωλύσαι τὴν ἀκατάσχετον τῆς γλώσσης πρὸς τὰ χεῖρω φορᾶν. Καὶ εἰκότως· ῥέον τι γὰρ οὔσα ἡ γλῶσσα ῥαδίως πάνυ

(¹⁸) Ἰδὲ ἐκτενέστερον περὶ τοῦ χαρακτήρος τούτου Roehl Encycl. σ. 240 καὶ 672. ἔτι Gr. Lit. Nicolai 2 B. 1 H. σ. 138 καὶ Στράβ. 396. 648 ἐκδ. Anh. Meineke. Πλούταρχ. β. Ἀλεξ. β., βίος 10 ῥητόρων Δημοσθ. 2.—Δ. Ἀλικαρν. π. συνθ. 4, 18.—Λογγ. π. βψ. 3.—Θέων. προγομν. 2.—Dicaera 33. oral 67, 69.—Epist. ad Attic. 12, 6.—Gr. d. Gr. Vls. Mullach σ. 49.

καὶ μεταβλήθηναί· δύναται· πολλῶ δ' εὐχερέστερον ἠδύνατο χῶπ-
ραν σχεῖν τότε ἢ τῆς γλώσσης διαφθορά, ἢ ἄπαξ εἰς Ἀσίαν ἐκ-
τοξευθεῖσα, τοῦ κέντρου ὡς πορρωτάτω γενομένη καὶ βαρβάροις
συναναφυρεῖσα τὸ οἰκεῖον κάλλος ἀποβάλλουσα βαρβαρικοῖς
ἐκηλιδοῦτο ῥύποις. Καὶ συνέστησαν μὲν σχολαὶ φιλολογικαί
καὶ ἄνδρες ἐπιφανεῖς πολλὰ περὶ γλώσσης συνέγραψαν καὶ τὸ
γνήσιον τοῦ θθνείου διέστειλαν, ἀλλ' οὗτοι προσήλθον ἐπίκουροι
λίαν ὀφέ· ἡ νόσος ἦν καιρία, οὐχ οὕτω δ' εὐχερῆς ἡ θεραπεία·
ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ τῆς Ἀττικῆς ἀκριβολογίας καὶ ὀρθο-
πέρας ζηλωταὶ καὶ διδάσκαλοι, οἱ φύλακες οἱ ἄγρυπνοι τοῦ γνη-
σίου θησαυροῦ, συγγράφοντες ἁμαρτημάτων καθαροὶ οὐκ ἐφαί-
νοντο. Ἐν τῇ γλώσσῃ τότε ἀποτυποῦνται τὰ ἰδιώματα τῆς τε

(¹⁹) Ὡς δεῖγμα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἰδιώματος ἐν ταῖς τότε ἐξελληνισθείσαις Ἀ-
σιατικαῖς καὶ Αἰγυπτιακαῖς χώραις παρατεθείσθω ἐκ τῆς τοῦ Mullach gr. d.
gr. Vls. τ. 23 τὸ ἐκ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων (Διοκλητιανοῦ) ἐν ἐπιγραφῇ μνη-
μείων τοῦ τῶν Νουβαίων βασιλέως Σιλκῶ (Corp. inscr. III. p. 486):

Ἐγὼ Σιλκῶ βασιλίσκος Νουβαδῶν καὶ ἑλῶν τῶν
Λιθιόπων ἦλθον εἰς Τάλμιν καὶ Τάφιν· ἄπαξ δύο
ἐπολέμησα μετὰ τῶν Βλεμύων, καὶ ὁ Θεὸς ἔδωκέν μοι τὸ
νίκημα μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἄπαξ· ἐνίκησα πάλιν καὶ ἐκράτησα
τὰς πόλεις αὐτῶν· ἐκαθέσθην μετὰ τῶν
ἄλλων μου· τὸ μὲν πρῶτον ἄπαξ ἐνίκησα αὐτῶν
καὶ αὐτοὶ ἤξιωσάν με· ἐποίησα εἰρήνην μετ' αὐτῶν
καὶ ὤμασάν μοι τὰ εἶδωλα αὐτῶν καὶ ἐπίστευσα τὸν
ἔρκον αὐτῶν, ὡς καλοὶ εἰσιν ἄνθρωποι· ἀναχωρήθην
εἰς τὰ ἄνω μέρη μου· ὅτε ἐγεγονέμην βασιλίσκος
οὐκ ἀπῆλθον ὄλως ὀπίσω τῶν ἄλλων βασιλέων
ἀλλὰ ἀκμήν ἐμπροσθεν αὐτῶν·
οἱ γὰρ φιλονεικοῦσιν μετ' ἐμοῦ οὐκ ἀφῶ αὐτοὺς καθεσθῆ-
ναι εἰς χώραν αὐτῶν, εἰ μὴ νατηξίωσάν με καὶ παρακαλοῦσιν·
ἐγὼ γὰρ εἰς κάτω μέρη λέων εἰμί, καὶ εἰς ἄνω μέρη ἀξί εἰμι·
ἐπολέμησα μετὰ τῶν Βλεμύων ἀπὸ Πρίμεως ἕως Τέλ[μ]εως
ἐν ἄπαξ· καὶ οἱ ἄλλοι Νουβαδῶν ἀνωτέρω ἐπόρθησα τὰς
χώρας αὐτῶν, ἐπειδὴ ἐφιλονείκησαν μετ' ἐμοῦ
οὐκ ἀφῶ αὐτοὺς καθεσθῆναι εἰς τὴν σιάν εἰμῆ ὑπο[κ]λί[ν]ου
σι[μο]· καὶ οὐκ ἔπωκαν νηρόν· ἔσω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῶν· οἱ
φιλόνοικοί μου ἀρπάξω τῶν γυναικῶν καὶ τὰ παιδία αὐτῶν·

Ἑβραϊκῆς καὶ Συριακῆς γλώσσης, ὧν μεστή ἡ παλαιὰ διαθήκη·
εἶτα δὲ τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοῖς Ῥωμαίοις γενομένων, ἀθρόον
ἐπείσεφρησε τὸ Λατινικόν ἰδιώμα καὶ ἕτερα προσετρίβη τῇ γλώσσῃ
κηλίσ· ἤδη καὶ Πλούταρχος καὶ Δ. Κάσσιος καὶ Διογ. Λαέρτιος
καὶ Ἀππιανὸς καὶ Πολύβιος οὐ μόνον τὴν σύνταξιν Λατινίζου-
σιν, ἀλλὰ καὶ λέξεις χρῶνται λατινικαῖς, ὡς καὶ ἡ καινὴ Δια-
θήκη πρὸς τοῖς πολλοῖς Ἑβραϊκοῖς καὶ Συριακοῖς ἰδιώμασι προσε-
κλήσατο²⁰. Καὶ ἀποπειρῶνται μὲν ἤδη σοφισταὶ τινες καὶ ἱστο-
ρικοὶ (Λουκιανός, Ἡρώδιανός) τὴν Ἀττικὴν κορυφότητα καὶ καθα-
ρότητα ἐπιτηδεύειν, ἀλλ' οὐκ αἰεὶ καθαροὶ καὶ ἁμιγεῖς ἁμαρτη-
μάτων διαμένουσιν, ἀλλὰ διαφαίνεται πολλαχοῦ ἴχνη ἐνυπολαν-
θανούσης βαρβαρώσεως²¹.

Καὶ μέχρι μὲν δὴ τούτου ἀνεκτὸν ἂν ᾖ τὸ κακόν· ἀλλ' ἤδη
τῶν μὲν Λατίνων ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου κατακλυσάν-

²⁰ Χαρακτηρισμὸν ἀκριβῆ τῆς μὲν περιόδου τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων ἰδὲ ἐν
Lit. Nicolai 2 B. σ. 71 καὶ ἐξῆς· τοῦ δὲ ἐν ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς ἰδιώματος ἐν Βακκ.
Encycl. σ. 101.

(²¹) Ἄρκειν ἡγοῦμαι παραδείγματα τινὰ τοιαῦτα ἐκ τοῦ Λουκιανοῦ παρατι-
θέναι σεσημμένον γερόντιον (φιλόπ. 20) ἀντι σεσηπός καίτοι μετὰ μετοχῆς (Νιγρ.
8. 20. π. δ. 1. συγγρ. 40. 57. Τιμ. 34. π. ὄρχ. 8. 79.) ἀντι καίπερ ἀνυπο-
δητεῖν (Νιγρ. 27. Ἰκαρομ. 81) ἀντι ἀνυπόδετον εἶναι. πλὴν ἀλλὰ (Ἄλεκτρ. 5, 11
Χάρ. 11, 21, 22. Μερεγρ. 14. 29) ἀντι πλῆν. Ὡς μετ' ἀπαρεμφάτου (Ὀνειρ. 3 17.
π. δ. 1. συγγρ. 4) ἀντι ὡστε, χρῆσις τοῖς ποιηταῖς καὶ τῆ Ἡροδότῃ προσιδιά-
ζουσα· φ μὲν — φ δὲ (Τιμ. 57) ἀντι τῆ μὲν — τῆ δέ, καὶ α μὲν α δέ (ῥητ. διδ. 15)
ἀντι τὰ μὲν — τὰ δέ, ταῦτα καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ· ἐπιρρεπέστερος (π. δ. 1.
συγγρ. 30) ἰδέ τις τῶν μεταγενεστέρων (Ἡρωδιαν. 6, 9, 7.-8, 8, 2.) τῶν ἀμφι-
Κριτίαν (ῥητ. διδ. 9) ἀντι Κριτίου· ἐσθῆτας τῶν μαλοκῶν (διωκ. 20. ῥητ. διδ.
15. 16.) ἀντι τινὰς τῶν μαλοκῶν ἢ μαλοκάς. Ἰδὲ πλείω τοιαύτης συντάξεως
παραδείγματα τοῦ τε Λουκιανοῦ καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων συγγραφέων ἐν Βερ-
nhardy Paralipomena syntaxis Graecae σ. 63, 3, 24—Χρώνουμι (π. δ. 1. συγγρ.
48) ἀντι χρώσω. — Καίνω (νεκρ. διάλ. 6, 3), ἀντι χάσκω—Ἐξηνοθήκατε (ἀλ. 6)
ἐνεργητ. παρὰ μεταγενεστέροις· —πρότερον ἐφθασα εἰρηκῶς (ἀλ. 20) πλεονα-
σμός Ἡροδότειος· —μαλλον τραγικώτερον (ἀλ. 15) πλεονασμός Ὀμηρικὸς· ῥή-
τεροι μαλλον· (Ἰλ. 24, 243). —Κυβερνᾶν οὐκ εἰδῶς καὶ ἱππεύειν μὴ μεμαθηγ-
κῶς, χρῆσις τοῦ μὴ ἀντι οὐ (π. τ. ἀπαίδ. 5)—φίρων παρενέγραψας (π. τ. ἀπαίδ.
10) ἀντι σπουδῆς, ταχέως. Ἡροδότειος ἢ φράσις (8, 57) ὁ (ἀντι ἢ) δοκός (ἀλ.
1στ. II. 1). Κἂν ἐπιρρημ. ἀντι καί· σοῖς οὐδὲ κἂν ὄνοσ (καυθῆλιος ἐκ διορ-
θώσεως τοῦ Clobai) ὑπῆρξες πώποτε (Τιμ. 20)· ἐκεῖναι μὲν σοὶ κἂν ἐν γῆ· μέ-
νουσι (διὰλ. θε. 6, 2). προκήπτω (Ἐρωτ. 21.) ἀντι ἐπιδίδωμι.

των τὴν Ἑλλάδα, τοῦ δὲ χριστιανισμοῦ ἄσπονδον ἔχοντας μῖσος παντός Ἑλληνικοῦ²², ἤρξατο ἤδη τὸ ζώπυρον τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἀπομαραίνεσθαι καὶ οὕτως ἢ τῆς γλώσσης παντελῆς διαφθορὰ ἀποτελεῖσθαι. Καὶ δείκνυνται μὲν πλείστοι ὄσοι, τῆς τε πίστεως θεῖοι πατέρες καὶ συγγραφεῖς τινες τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀκραιφνοῦς ιδιώματος ζηλωταί, καὶ συγγράφουσι πολλά, ὧν τινὰ χάριτος μεστὰ· ἀλλ' οὗτοι οὐδὲν δύνανται τὸ ρεύμα τῆς διαφθορᾶς ἀκατάσχετον παρασύρει καὶ θολοὶ πᾶν ὅ,τι ἀκραιφνές καὶ καλὸν καὶ καθαρὸν μέχρι τοῦδε ὑπελέλειπτο· ἤδη ἐπὶ τῶν προτέρων Βυζαντιακῶν αὐτοκρατόρων ἐν τῇ γλώσσῃ τῇ δημώδει, ἧς παραδείγματα διέσωσαν ἡμῖν οἱ χρονογράφοι, πλείστα λέξεις Ῥωμαϊκαί εἰσι, βαρβάρικὸς δὲ καὶ πολλῶν λέξεων ὁ σχηματισμὸς²³. Ἰχνη δὲ τῆς εἰς τὸ τῆς δημώδους ιδίωμα μεταβάσεως οὐκ ὀλίγα ἀναφαίνεται παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ ἐν τῷ συγγράμματι «πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ῥωμανόν» (952 Μ. Χ.) ἰδὲ Gr. Lit. Nicolai 3 B. σ. 59.

Ἀλόντος δ' εἶτα τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ πυρὶ καὶ σιδήρῳ τὰ πάντα ἀπόλλυσαν, ἐμάκνοντο κατὰ παντός μὴ Τουρκικοῦ, λυσσωδῶς κατεδίωκον πᾶν Ἑλληνικὸν καὶ Χριστιανικὸν καὶ πρὸς τοῖς πολλοῖς δεινοῖς, ἃ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ταλαιπώρου ἔθνους ἐσώρυσαν, ἐπηπείλουν αὐτῷ καὶ παντελῆ ὄλεθρον, ἐπῆλθε τότε ἄρδην ἢ τοῦ ἔθνους ἐκβαρβάρωσις. Πῶς γὰρ ἠδύνατο ὁ Ἕλληνας περὶ τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν πατριὸν σπουδάζειν γλώσσαν ἐν τῷ οἰκίσκῳ κεκλεισμένος, οὐ τολμῶν οὐδὲ προκύπτειν ἐκ τῆς θυρίδος καὶ ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστῳ κατεπτηχῶς πρὸ τοῦ δεινοῦ τὴν ὄψιν Τούρκου, οὗ ἢ ἀπαστράπτουσα ῥομφαία ἠπείλει ἀφαιρῆσαι καὶ οὐσίαν καὶ ζωὴν καὶ τιμὴν; Ἐνταῦθα ἐκορυφώθη ἢ τῆς γλώσσης διαφθορὰ καὶ οὐδ' ὅτι καὶ οὕτω κεκολοβωμένη διασέσωσται.

Αἰτίαν δὲ τούτου κυριωτάτην ἡγοῦμαι τὸ μεταξὺ τῶν ἔθνων

²²) ἴδὲ Gr. Lit. Nicolai 2 B, 2 H. σ. 314 καὶ Gr. d. gr. Vls. Mullach σ. 33.

²³) Οὕτως ἐν μὲν τῇ γ'. ἐκκτονταετηρίδι ἐχρῶντο ἐπὶ κρήνω ἀντὶ τοῦ νομίζω, ἐπὶ οἰκίῳ ἀντὶ κτητικῆς ἀντωνυμίας, ἐπὶ λογῶν ἀντὶ τοῦ δύναμαι ἐν δὲ τῇ ε'.

τούτων μῖσος, ὃ ὡς φραγμὸς παρενεβέβλητο διίστας τὰ ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ συνεστῶτα ταῦτα ἔθνη· οὐ μικρὸν δ' εἰς τοῦτο συνεβάλετο καὶ ἡ ἐκκλησία, ἢ ὑπερίμνησκεν αἰεὶ τῷ Ἕλληνι τὴν ἰδίαν γλώσσαν. Καὶ πολλαχοῦ μὲν καὶ κομιδῇ ἐξήλειπται, καθάπερ ἐν Καισαρείᾳ καὶ τοῖς μεσογαιότεροις τῆς Ἀμισοῦ, πολλαχοῦ δὲ, καθάπερ ἐν Ὀφει καὶ Μάχῳ καὶ χωρίῳ τινὶ Τόγγρα καλουμένῳ καίπερ πρὸ διακοσίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν τὸ πατριὸν ὀρήσκειμα ἀποβαλόντες καὶ τῷ Μωαμεθανισμῷ μετὰ ζήλου προσκολληθέντες ἔτι οἱ ἄνθρωποι τῇ πατρίῳ χρῶνται γλώσσῃ· αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐν Κρήτῃ γέγονε καὶ Ἐπίρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ. Οὕτως οὖν ὁ Ἕλληνας ἐν τέταρταις ὀδυνηροῖς δουλείας αἰῶσι τὸν τράχηλον αἰεὶ ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ δημίου ἔχων καὶ ἀπηνῶς καταδιωκόμενος καὶ πολυειδῶς καταβασανιζόμενος ἠδυνήθη τὴν τε ὀρησκίαν ἀλωβητὸν διαφυλάξαι καὶ σὺν ταύτῃ καὶ τῆς πατρίου γλώσσης τὰ περιλειφθέντα ῥάκη περισυναγαγεῖν καὶ διασῶσαι. Πάντως καὶ λέξεις καὶ φράσεις καὶ ιδιώματα παρεισέδυσαν εἰς τὴν γλώσσαν Τουρκικά· καὶ οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι, ἅτε τοῦ Ἕλληνος ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ τὴν δύναμιν τῆς γλώσσης τοῦ Τούρκου ἀποφυγεῖν οὐ δυναμένου· οὕτω δὲ λεληθότως ἐκ τοῦ ἐκτός καὶ ἀγοραίου βίου καὶ εἰς τὴν οἰκίαν ιδιώματα Τουρκικά καὶ λέξεις παρεισήγετο καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπισεσώρευται διὰ τεττάρων αἰώνων εἰς τὸ μεγαλοπρεπές τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μέγαρον ἢ τοῦ Λυγείου κόπρος, ἢν οὐχ εἷς οὐδὲ δύο Ἑρακλεῖς ἀποκαθαίρειν δυνήσονται· οὕτω δὲ πολλὴ καὶ ἀφόρητος ἐπισεσώρευται. Καὶ ἐν Τραπεζοῦντι μὲν ἢ Τουρκικὴ κυρίαν ῥοπήν ἔσχεν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης· ἀλλαχοῦ δ' ὡς ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις, Κρήτῃ, Ῥόδῳ, Κύπρῳ συνέδραμον καὶ ἕτερα

ἐπὶ οὕτε ἀντὶ οὐδὲ ἐν τῇ ε'. δέδωκεν ἀντὶ ἔλωκεν, εἰρήκασιν ἀντὶ εἶπον, ψηρισμένων, ἀντὶ ἐψηρισμένων ἐν ἀντὶ εἰς συνῆπτον τὸ ἔπος ἀπαρεμφάτω, τὴν κάραν ἀντὶ τὸ κάρα, μείζωτερος ἀντὶ μείζων. Πέρτες ἀντὶ Πέρσας, Σελευκῆσι ἀντὶ Σελευκῆσι, κύρις ἀντὶ κύριος, ἐτίμου ἀντὶ ἐτίμων, ἀγάγι ἀντὶ ἀγαγεῖν, συνέταττον δὲ τὰ ῥήματα κελεύειν, λέγειν τῷ ἴα καὶ ὀριστικῇ ἐν τῇ ε' ἐχρῶντο τῷ ὑπάρχειν, πέλειν, τελεθεῖν ἀντὶ τοῦ εἶναι. Ὁρα Gr. d. gr. Vls. Mullach Einleitung σελ. 30 καὶ ἐξῆς καὶ σελ. 33 καὶ ἐξῆς.

στοιχεῖα, Βρεττανοί, Γαλάται καὶ Ἴταλοί, οἱ ἔχνη τῆς διαβάσεως αὐτῶν οὐκ ὀλίγα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κατέλιπον γλώσση.

Οὐ μικρὸν δὲ συνεβάλετο πρὸς τὴν διαφθορὰν τὴν οἰκτρὰν τῆς γλώσσης στέβλωσιν καὶ ἡ τῶν ποιητῶν τῶν ἐσχάτων Βυζαντιακῶν χρόνων καὶ τῶν ὑστερον μετ' ἔχνια ἐκείνων βάντων ἀναισθησία· οὗτοι γὰρ συλλαβὰς ὄλας καὶ γράμματα κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν ἀφήρουν καὶ προσετίθεσαν διὰ τὸν ρυθμὸν τὸν ἄρ-
ρυθμον καὶ τὴν ὁμοιοκατοληξίαν.

Νῦν δ' ἀνάγκη διὰ βραχέων περιγράψαι καὶ τὴν μορφήν τῆς γλώσσης, ἣν ὁ Ἕλληρ νῦν λαλεῖ. Ἐν συντόμῳ ταύτην ἄμωρον καὶ ἀκαλλῆ κατέστησε, τὴν τε προφορὰν πολλαχοῦ πολλαχῶς διαστρέψας, ἀλλὰ πολλῶ κρεῖττον καὶ μουσικώτερον αὐτὴν προφέρων ἢ ὅπως ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τοῦ Ἑράσμου καὶ ἐξῆς εἴθισται προφέρεσθαι (εἰρήσθω καὶ τοῦτο ὁδοῦ πάρεργον), καὶ τὰς καταλήξεις καὶ τοὺς ἀναδιπλασιασμοὺς καὶ τὰς ἀυξήσεις τῶν ῥημάτων ἢ παραλιπῶν ἢ ἀποβαλῶν ἢ καὶ τερατωδῶς μεταβαλῶν καὶ ἐν ταῖς συνθέσεσι καὶ παραγωγαῖς πόρρω τοῦ ἀρχετύπου ἀφεστῶς κάλλους καὶ περὶ τὴν σύνταξιν πολλὰ ἐπὶ τὸ ἀκομψότερον καὶ ἀμουσώτερον καινοτομήσας καὶ τερατουργήσας²⁴.

Οὕτω διὰ βραχέων ὡς ἐνὴν ὑποτυπώσαντες τὴν πορείαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶδομεν τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς λαμπρότητα καὶ τὴν βαθμηδὸν γενομένην κατὰπτωσιν, ἀνηρευνήσαμεν τὰ αἷτια καὶ εὗρομεν πρῶτον μὲν τὴν ὀλιγωρίαν τῶν συγγραφέων, ὅπερ φιλεῖ γίγνεσθαι παρὰ τοῖς μὴ φύσει τὴν δύναμιν τοῦ γρά-

²⁴) Ἴδὲ καὶ Gr. Kühner Bini. σ. 24, ἐνθα βραχέα τινὰ ἐπισυνάπτει περὶ τῆς δημῶδου γλώσσης, ἀλλ' οὐ πάντ' ὀρθά, οὐδ' ἀκριβῆ. Αὐτίκα φησὶν ὅτι ἐκ τῶν εἰδῶν τοῦ ῥήματος ἀπώλετο τὸ μέσον· τοῦτο ἀληθεύει περὶ τῶν τύπων τοῦ μέλλαντος καὶ ἀορίστου λεγόμενον· ἀλλ' ἡ σημασία τοῦ μέσου ἐν τε τῇ ἐνεστώτι καὶ παρατατικῇ καὶ παρακειμένῃ καὶ ὑπερσυντελικῇ ἀλώθητος διεσώθη, ἐν δὲ τῇ μέλλοντι καὶ ἀορίστῃ ἐκφράζεται διὰ τοῦ τύπου τοῦ παθητικοῦ· τὸ θὲ ν ἂ ἐκδέχεται ἴσον τῷ ἕνα· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἔρριωται· παντὶ γὰρ δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ θέλω ν ἂ τοῦτο συγκέκοπται, περαιτέρω δὲ συγκοπὴν παρήγαγε τὸ θ ἂ, δι' οὗ ὁ μέλλων περιφράζεται· ἔσφαλται δὲ καὶ ὁ τύπος ἡ γνώσις. Λέγεται γὰρ ἡ γνώση· οὐ λέγεται τοῦ βασιλέαν, ἀλλὰ τοῦ βασιλέα ἢ βασιλεῖα.

φειν ἢ ποιεῖν κεκτημένοις, ἀλλ' ἀσκήσει καὶ μελέτη τὸ τῆς φύσεως ἐλλειπὲς ἀναπληρῶσαι πειρωμένοις· εἶτα δὲ τὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀνὰ τὴν Ἀσίαν ἐξάπλωσιν, ὅτε τὰ πλήθη τὰ Ἑλληνικὰ τοῖς βαρβαρικοῖς προσομιλοῦντα καὶ ταῦτα ἐξελληνίζοντα μετελάμβανε λεληθότως καὶ τῶν ἐκείνων ιδιωμάτων καὶ οὕτω διωχετεύθη εἰς τὴν γλώσσαν πληθὺς Ἑβραϊκῶν καὶ Συριακῶν ιδιωμάτων καὶ εἶτα καὶ Λατινικῶν· τρίτον ἡ ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου ἐν τῷ Βυζαντιακῷ κράτει ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐπικράτησις τῶν Λατίνων καὶ ὁ παρεμβληθεὶς μεταξὺ Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ φραγμὸς, ὃς ἀπέτρεπε παντός Ἑλληνικοῦ τοὺς ζηλωτὰς τῆς νέας πίστεως²⁵, ὀλεθρίαν ἔσχον ἐπὶ τῆς γλώσσης ροπήν καὶ τῆς ἀκομψοτάτης παραφθορᾶς αἷτιοι κυριώτατα καὶ μάλιστα κατέστησαν.

(Ἀκολουθεῖ).

²⁵) Οὕτως ἐμίσει ὁ Χριστιανὸς τὸν Ἕλληνα (ἤρξατο δὲ τὸ μῦθος τοῦτο ἀπὸ τῆς σ'. ἰδίᾳ ἑκατονταετηρίδος ἴδε Gr. Gesch. Hertzberg τόμ. 1 σελ. 28 καὶ 88, ἡ δ' Ἰουστινιανὸς καὶ διὰ ψηφίσματος ἀπηγόρευσε τῷ 529 διδάσκεσθαι ἐν τῇ Ἀθῆνῃσι πανεπιστημίῳ φιλοσοφίαν, ὡς εἰδώλων λατρείαν εἰσηγουμένην· ἴδὲ ἐνθα ἀνωτέρω σ. 88 καὶ Gr. Lit. Nicolai 3 B. σ. 14 καὶ Gr. d. gr. Vls Mullach σ. 34), ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ ἔθνους δηλωτικὸν ὄνομα συνώνυμον τῷ εἰδωλολάτρῃ, εἰδωλοθύτῃ, ἔθνικὸς ἐξελάμβανε καὶ ἀπετροπιάζετο, Ῥωμαῖον δ' ἑαυτὸν ἀπεκάλει, ὅπερ βραδύτερον ἀπὸ τοῦ ἔθνους καὶ ἐπὶ τὴν θρησκείαν μετενήνεκται καὶ μέχρι τοῦδε Ῥωμηνοὶ οἱ Χριστιανοὶ Ἕλληνας ἑαυτοὺς καλοῦσιν· ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ταύτῃ τῷ Χριστιανὸς ὑπολαμβάνουσιν, οὕτως καλοῦντες καὶ Ῥώσους καὶ Βουλγάρους καὶ πάντα τοὺς τὸ ἑαυτῶν πρεσβεύοντες δόγμα, καίπερ ἀλλοφύλους καὶ ἀλλοθρόους ὄντας· τοῦτο δὲ ἔν γε τοῖς περὶ τὸν Πόντον οἰκοῦσι συμβέβηκε. Τὸ δ' ὄνομα Ῥωμαῖοι καὶ οἱ κρατοῦντες εἰς τὸ Ῥόμ μεταποιήσαντες τοῦτω τὰ δεδουλωμένα Ἑλληνικὰ φύλα ἐδήλουν καὶ οὕτω μέχρι τοῦδε ποιῶσιν.

Γ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗ

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ ΤΣΑΚΩΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

(Συμπερίληψη ἐκ τῶν Δ' καὶ Ε' τεύχους σελ. 176).

Δεύτερον ποιεῖται ὁ κ. Def. τὸ καὶ ἄλλοτε ἐν Bezzenberger Beitr. VI 333 παρατηρηθὲν αὐτῷ σφάλμα, ὅτι παρέχει χρονολογίας οὐδεμίαν ἐχούσας ἀξίαν «ἡδὴ ἐνωρίς» πότε; κατὰ τὸν αὐτόν χρόνον» τίνα; Ἐπειτα πῶς θὰ δυνηθῇ ὁ κ. Def. ν' ἀποδείξῃ τὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἀσύστατον αὐτοῦ διίσχυρισμόν ὅτι πολὺ πρότερος ἀκμῆς τῆς Ἑλλην. Γραμματείας εἶχεν ἀποβῆ συχνός ὁ περιφραστικός παρακείμενος; Διὰ τῶν δύο ἐκ τῆς Γραμματικῆς εἰλημμένων παραδειγμάτων δὲν ἀποδεικνύει αὐτό, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Καὶ πῶς ὅτι ἐνωρίς ὁ περιφραστικός ἐξέβαλε τὸν μονολεκτικὸν ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ; Ἄν ὁ κ. Def. νομίζῃ, ὅτι τὸ συμπέρασμα τοῦτο δύναται νὰ συναγάγῃ ἐκ τοῦ ὅτι σήμερον ὁ μονολεκτικὸς παρακείμενος πλὴν ὀλίγων λειψάνων (π. χ. εὔρηκα καὶ (ε)ύρηκα, μετ. παθητ. παρακειμένου) δὲν εἶναι ἐν χρήσει, δὲν εἴμεθα αὐτῷ ὁμόψηφοι. Διότι τώρα εἶναι ἐκτὸς χρήσεως καὶ ὁ ἀπλοῦς μέλλων, ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς δύναται ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὸ πάλαι ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ ἦτο ὅπως παρ' ἡμῶν ὁ περιφραστικός ἐν χρήσει. Διότι τὰ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἀπαντῶντα «φράσαι θέλω» κτλ. δὲν δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ νῦν θέλω φάγη, θέλω κοιμηθῆ κ.τ.λ. διότι ἱστορικῶς καὶ γενετικῶς εἶνε διάφορα· τὸ θέλω φάγη, κοιμηθῆ, δὲν εἶναι ἀπαρέμφοτα ὅπως συνήθως διδάσκεται, καὶ ὁ κ. Def. νομίζει, ἀλλ' ὑποτακτικαὶ κατὰ παράλειψιν τοῦ νά, ὅπως προσεχῶς ἐλπίζομεν ν' ἀποδείξωμεν. Ὅμοίως εἶνε ὅλως διάφορος ἡ χρῆσις τοῦ περιφραστικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελικοῦ διὰ τοῦ ἔχω καὶ τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ ἀορίστου¹ π.χ. ἔχω φάγη,

¹ Ἡ χρῆσις τοῦ ἔχω μετὰ τῆς μετοχ. τοῦ παθητ. παρακειμ. ἀπανεῖ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις π. χ. «ἔχω ἀποκεκομμένην τὴν χεῖρα» ἀντὶ ἀποκόμμαι

ἔχω κοιμηθῆ τῆς τῶν παλαιῶν, οἵτινες μετεχειρίζοντο συνηθέστερον μὲν τὴν μετοχὴν τοῦ ἀορ. «ἀναλαβόντες εἶχον» καὶ σπανιώτερον τὴν τοῦ παρακειμένου πρβλ. Kühner II 623. Ἡ δὲ παρὰ τοῖς παλαιοῖς χρῆσις τοῦ εἶμι εἰς περίφρασιν, ὅπερ δὲν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ κ. Def., δὲν ταυτίζεται ἐντελῶς τῇ νῦν, πρβλ. Kühner II 35, διότι τότε πάντες οἱ χρόνοι περιεφράζοντο, νῦν δὲ ἐν μὲν τῷ συνήθει Ἑλλην. μόνον ὁ παθητ. παρακειμ. καὶ ὑπερσυντ. ἐν δὲ τῷ Τσακ. ὁ ἐνεστώς καὶ παρατατικός.

Πολλῶ δὲ μείζον ἀμάρτημα ἔγκειται ἐν τῇ φράσει «τὸν περιττὸν καταστάνα μονολεκτικὸν παρακείμενον μετεχειρίσθη ἢ γλώσσα εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀορ. κ.τ.λ.» καὶ αἰτία τούτου κεῖται ἐν τῷ ὅτι ὁ κ. Def. μεταχειριζόμενος πάντοτε μεταφορικᾶς ἐκφράσεις, δὲν ἔχει σαφῆ ἰδέαν τούτου, ὃ ὀνομάζει γλώσσαν, ὑπολαμβάνων ταύτην ὡς ὄν τι ἐκτὸς ἡμῶν κείμενον καὶ σκεπτόμενον («ἡ γλώσσα ἐπίσταται») καὶ οἰκονομοῦν καὶ ἀποταμιεῖον τὰ καθ' ἕκαστα, καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις ἐπανάφερον εἰς χρῆσιν εἴ τι δεῖ. Πάντα δὲ ταῦτα ἐννοεῖ πᾶς ἐχέφρων ὅτι εἶνε ἀτοπώτατα· διότι ἡ γλώσσα δὲν εἶνε ὄν τι ἐνεργοῦν ἐκτὸς ἡμῶν, ἔχον ἰδίαν θέλησιν, ἰδύαμιν, σκέψιν κτλ. ἀλλ' εἶνε ἐνεργεῖα ἡμῶν πάντων ὅσοι λαλοῦμεν αὐτήν, καὶ οὐδὲν πλέον. Τούτου ἕνεκα ὑπολαμβάνονται ἐσφαλμένα ἐκφράσεις τοιαῦται, εἶσι ἢ γλώσσα ἀνεπλήρωσεν, ἠσθάνθη κτλ. ὁρθαὶ δὲ εἴτε οὐδεμίαν πρέχουσαι σύγχυσιν φράσεις οἷον «οἱ λαλοῦντες» ἢ «ὁ λαὸς ἠσθάνετο, ἀνεπλήρωσε κτλ. Ἐπειτα ἐλπίζω, θά μοι ὁμολογήσῃ πᾶς τις μετὰ μικρὰν σκέψιν, ὅτι ἡ ἀπώλεια γλωσσικοῦ τινος στοιχείου, οἷον τοῦ ἀπαρεμράτου, γίνεται κυρίως κατὰ τόνδε τὸν τρόπον¹: ἐν τῷ δηλ. χρόνῳ τὸ στοιχεῖον τοῦτο διατελεῖ ἐν πλήρει χρήσει, ἀναφίνεται ἕτερόν τι, ὅπερ εἰ καὶ τὴν χεῖρα· τῶν δοκίμων. Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους λοιπὸν λέγομεν ἔχω κομμένο τὸ χέρι, ἔχω γραμμένο τὸ γράμμα κτλ.

¹ Ὅτι πολλάκις λέξεις λησιμονοῦνται διότι τὸ δηλούμενον ἐκλείπει, π. χ. δημοκρατία βέλος κ.τ.λ. ἐννοεῖ ἕκαστος.

κατ' ἀρχάς μικρὸν διαφέρει, σὺν τῷ χρόνῳ καθίσταται ἰσοδύναμον τῷ προτέρῳ, καὶ ἀφοῦ ἐπὶ τινα χρόνον ἀμφοτέρω εἶνε ὁμοίως ἐν χρήσει ἀρχεται κατὰ μικρὸν τὸ ἔπιπλυν ἐπιδίδον καὶ ἐκβάλλον τὸ ἀρχαῖον, τοῦτο δὲ παραγκωνιζόμενον λησμονεῖται καὶ λησμονηθὲν κατ' οὐδένα τρόπον δύναται ν' ἀναλάβῃ ξένα καθήκοντα. Τοῦτο γίνεται κατάδηλον, ἂν σκεφθῇ τις πρῶτον ὅτι, ἂν ἀληθῶς πολὺ πρὸ τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλλην. Γραμματείας τ. ἔ. πολὺ πρὸ τοῦ πέμπτου αἰῶνος π. Χ. ὁ μονολεκτικὸς παρακειμένος εἶχε καταστῆ ἀχρηστος, οὐδαμῶς εἶναι νοητόν, πῶς οἱ Λακωνες ἐν τινι τῶν μεταγενεστέρων αἰώνων, ὅτε τὸ τὸν ἀόρ. πρῶτον ἐν τῷ Λακωνικῷ ἰδιώματι χαρακτηρίζον δασὺ πνεῦμα ἀντὶ τοῦ σ (ἐνικά'ε=ἐνίκασε=ἐνίκησε νικά'αρ=νικήσας) κατήντησεν ὅπως καὶ τὸ λοιπὸν δασὺ πνεῦμα, νὰ μὴ ἀπαγγέλληται πλέον, ἠδύναντο νὰ ἔχωσι γνῶσιν τοῦ πρὸ πολλῶν αἰώνων ὑπὸ τῶν δοκίμων προπατόρων αὐτῶν ἀποβληθέντος μονολεκτικοῦ παρακειμένου. Τίς ἡμῶν ἠξεύρει τί καὶ πῶς ἐλάλουν οἱ Ἑλληνες πρὸ 200 ἐτῶν, ἂν μὴ παρεδόθη ἡμῖν; δεῦτερον ὅτι ἡ εὐκτική, ἡ ἀπαρέμφατος, οἱ μέσοι τύποι, ὁ ἀπλοῦς μέλλων, ὁ παρακειμένος (πλὴν τῶν μνημονευθέντων τύπων) ἡ δοτική, ὁ δυϊκὸς κ.τ.λ. ἐκτός χρήσεως γενόμενα ἄτε ὑπ' ἄλλων βαθμῆδον ἀναπληρωθέντα, παντελῶς ἐλησμονήθησαν, οὐδὲ ἐχρησίμευσαν εἰς ἀντικατάστασιν τινος. Ταῦτα δὲ πάντα εἶναι οὕτω δῆλα καὶ ἀφ' ἑαυτῶν ὡς εἰπεῖν ἐννοούμενα, ὥστε μόνος ἐκεῖνος δύναται ν' ἀγνοῇ, ὅστις ἀτόπως προσωποποιεῖ τὴν γλῶτταν, καὶ ἀπὸ τοῦ τιμιωτάτου ἐφευρήματος καὶ χαρακτηριστικωτάτης τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀνθρώπου μεταβάλλει αὐτὴν εἰς οἰκονόμον οἰκοδόσποιαν.

Ἀτοπώτατον δὲ ἀμάρτημα καὶ σπυρδαλιοτάτην ἀγνοίαν τῶν τοῖς πᾶσι γνωστῶν μαρτυρεῖ ἡ φράσις τοῦ κ. Def., ὅτι ἐπειδὴ οἱ νέοι οὗτοι ἀόρ. δὲν ἐξέφραζον τὴν ἐννοίαν τοῦ παρακειμένου ἐγένετο ἀνάγκη ν' ἀποβάλωσι τὸν ἀναδιπλασιασμόν, ὅστις ἰδιάζει τῷ θέματι τοῦ παρακειμένου, καὶ νὰ λάβωσιν ἀντ' αὐτοῦ τὴν αὐξήσιν. Ἀγνοεῖ λοιπὸν ὁ κ. Def. ὅτι ὁ ἀναδιπλασιασμός δὲν εἶνε χαρακτηριστικὸν μόνου τοῦ παρακειμένου, ἀφοῦ εὐ μόνον ἐν

τῷ Ἰνδικῷ μίαν τῶν ἐπτὰ τάξεων τοῦ ἀόρ. (τὴν Τρίτην κατὰ Stenzler Ἰνδικῆς Γραμ. 151, ἐβδόμην κατὰ Borp Ἰνδικῆς Γραμ. 382, δευτέραν κατὰ Whitney Ἰνδ.Γραμ. 856) ἀποτελοῦσιν οἱ μετ' ἀναδιπλασιασμοῦ ἐκφερόμενοι ἀόρ. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Ἑλλην. σώζονται τοσοῦτοι ἀόρ. μετ' ἀναδιπλασιασμοῦ πρὸ βλ. Γ. Κουρτίου Ἰορῆμα κτλ. II 21 κέξ. καὶ Γουσταύου Meyer Ἑλλην. Γραμμ. 427 κέξ. ἐκτός δὲ τούτου καὶ ἐνεστῶτες π. χ. ἀραρίσκω καὶ μέλ. π. χ. πεφιδήσεται κλ., καὶ ἂν κατὰ μέρος ἀφήσωμεν τὸν διάφορον τοῦ μορμύρω κτλ. καὶ τοῦ τίθημι κτλ. ἀναδιπλασιασμόν. Ἐκτός δὲ τούτου ἐνυπάρχει καὶ ἐν τούτοις τὸ ἀνωτέρω σημειωθὲν ἀμάρτημα τῆς προσωποποιήσεως τῆς γλώσσης, ἣτις παρίσταται διαλογιζομένη ὅπως ἔμπειρος τεχνίτης, ὅτι ἐν τούτοις πρέπει ν' ἀποβληθῇ ὁ ἀναδιπλασιασμός ἄτε πρὸς οὐδὲν πλέον χρῆσιμος, νὰ προστεθῇ δὲ ἡ ἀναγκασία αὐξήσις. Ἄλλ' ὅπως ἄλλα ἄλλων γλωσσῶν φαινόμενα κατὰ μέρος ἀφήσωμεν, τὰ Λατ. *reposci reperali cessidi* κτλ. τὰ Γερμανικὰ *ich hielt* κ.τ.λ. ἀπέβαλον ἄρα πρότερον τὸν ἀναδιπλασιασμόν καὶ εἶτα ἔλαβον τὴν δύναμιν τοῦ ἀόρ. ἣν εἶχον, καὶ ἔχουσιν, ἡ πῶς κατώρθωσαν νὰ διασώσωσι μὲν τὸν ἀναδιπλασιασμόν, νὰ ἀναλάβωσι δὲ καὶ τὰλλότρια καὶ ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸν παλαιὸν ἀνθρωπὸν καθήκοντα; (Ὁ δὲ νέοι παρακειμένοι τοῦ κ. Def. οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἡ ἀόρ. μετὰ τοῦ τέλους κα ὅπως καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ λέγονται. Ὁ κ. Def. «ἐβάπτισεν» αὐτοὺς παρακειμένους, ὅπως ταῦτίση αὐτοὺς πρὸς τοὺς πλαστοὺς *δεδῶκα *ἐωρᾶκα κ.τ.λ. καὶ οὕτω δικαιολογήσῃ τὸ παραξύτονον, ὅπερ καθ' ἑ ἐδείχθη, εἶνε συκίνη ἐπικουρία. Ἦν δ' ὁ κ. Def. ἐν σελ. 41 φέρει ἀντίρρησιν, ὅτι τονισμός τοῦ ἐνικοῦ δὲν δύναται νὰ κανονισθῇ κατὰ τὸν τοῦ πληθυντικοῦ, διότι τοῦτο εἶνε ἀνευ ἀναλογίας, νομιζόμεν ἐσφαλμένην. Διότι σήμερον γινώσκομεν ὅτι καὶ ὁ ἐνικός τοῦ λέγω, πλέκω κτλ. ἦτο ἐγκλινόμενος ὅπως καὶ τὸ φημί, ἂν μὴ ὁ πληθ. ἦτο τρισύλλαβος καὶ δὴ ἀνεπίδεκτος ἐγκλίσεως· ἐκανονίσθη ἄρα ὁ ἐν. κατὰ τὸν πληθυντικόν· καὶ ἐν τῷ νέῳ Ἑλλην. λέγομεν ἐλαλοῦσα ἀντὶ ἐλάλουσα κατὰ τὸ ἐλα-

λοῦσα μεν—οὔσατε κ.τ.λ. ἐκανονίσθη ἄρα ὁ ἐν. κατὰ τὸν πληθ. Ἐπειτα ἐκτός τούτων ὑπῆρχεν ἐν τῷ Τσακωνικῷ τὸ δεύτερον ἐν. προσ. ἐδοῦκερε, ὅπερ εὐκόλυνε τὴν τοῦ τόνου μεταβάσιν.

Ὁμοίως μεγάλην ἀγνοίαν τῆς ἀναπτύξεως τῆς γλώσσης ὑποδηλοῖ καὶ ἡ φράσις «ἡ ρίζα Ἦεπ ἐξ ἧς ἐνεστῶς ἐπέω καὶ ἐκ τούτου ἄορ. ἐπέκα ἐσχηματίσθη κτλ» λοιπὸν ὁ ἄορ. ἐπέκα δὲν ἠδύνατο νὰ σχηματισθῆ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ εἶπα, εἶπε κ.τ.λ. κατ' ἀναλογίαν τῶν ἄλλων ἄορ. εἰς—κα, οὐχι, ὤφειλε νὰ βαδίσῃ διὰ τῆς λεγομένης ἱεραρχικῆς ὁδοῦ, ὡφείλε πρῶτον νὰ εἶνε γνωστὴ τοῖς Λάκωσιν ἢ Τσάκωσιν ἡ ρίζα Ἦεπ, νὰ σχηματισθῆ ἐνεστῶς ἐπέω καὶ ἐκ τούτου νὰ σχηματισθῆ ἄορ. ἐπέκα, ὅπερ καθ' ὀλοκλήριαν ἐσφαλμένον. Καθ' ὃν ἐν Bazzenberger Beitr VI 334 ἐδιδάξαμεν τρόπον, ἀπὸ τῆς αἰτιατικῆς τὸν βασιλέαν, τὴν θυγατέραν κ.τ.λ. ἐπλάσαν οἱ Ἕλληνας τὴν ὀνομαστικὴν ὁ βασιλέας, ἡ θυγατέρα καὶ καθ' ὃν ἐν Kühn περιοδικῷ T. 27 ἀπὸ τοῦ ἄορ. ἐταύρισα, ἐχαιρέτισα κτλ. ἐπλάσθη τὸ τραυῶ, χαιρετῶ κτλ. κατὰ τὸ ἐπήδησα, πηδῶ κτλ. ἀπὸ τοῦ ἄορ. ἐβουλήθην ὁ ἐν. βουλιούμαι κτλ. ἀπὸ τῶν πλαγίων πτώσεων τοῦ μεγάλου τῷ μεγάλῳ καὶ ἀπὸ τοῦ πληθ. οἱ μεγάλοι τὰ μεγάλα καὶ τοῦ Θηλυκοῦ ἡ μεγάλη ἐσχηματίσθη ἡ ὀνομ. καὶ αἰτ. τοῦ ἐν. ὁ μέγας τοῦ μεγάλου, τὸ μέγαλο, ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος ὁρῶ μετεβιβάσθη τὸ πνεῦμα εἰς τὸν πρτ. ἐέρων ἀντὶ *ἐόρων, ὅπως ἐκὼν ἀλλὰ ἄκων ἀπὸ τῶν πλαγίων πτώσεων τοῦ διπλοῦ χρυσοῦ, τῷ διπλῷ, τῷ χρυσῷ καὶ ἀπὸ τῶν πληθ. τῶν διπλῶν, τῶν χρυσῶν τοὺς διπλοὺς τοὺς χρυσοὺς κτλ. ἐσχηματίσθη ἡ ὀν. ὁ διπλός ὁ χρυσός (ἄνθρωπος) τὸν χρυσόν κατὰ τὴν καλῶν, καλῶ, καλός. Ὁμοίως καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἀπὸ τοῦ πληθ. κερδαλέαι—ἐαίς κ.τ.λ. ἐσχηματίσθη ὁ ἐν. κερδαλέα ἀντὶ κερδαλέη πρβλ. J. Wackernagel ἐν Kühn περιοδικῷ T. 25. 271, καὶ ταῦτα πάντα φυσικώτατα. Διότι ὅστις μὴ ἐκοπίασε μαθὼν τὴν γραμματικὴν, οὐδὲν οὐδαμῶς ἠξέουρει περὶ ἐνεστ. καὶ ἄορ. ὀνομαστικῆς καὶ αἰτιατικῆς κτλ., οὐδὲ πλανᾶται, ὅπως ὁ κ. Def. πι-

στεύων ὅτι τὸ πρῶτον, ἡ βᾶσις, εἶνε ὁ ἐνεστῶς, ἡ ὀνομαστικὴ καὶ ἀπὸ τούτων πρέπει νὰ ὀρμᾶται. Καλῶς ποιῶν ἔχει ἐν τῇ μνήμῃ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος συστήματα τύπων ἀδελφῶν, ἰσαξίων, οὐδεμίαν δ' ἔχει ἐννοίαν περὶ γελοίας προτεραιότητός τινος αὐτῶν. Θέλων λοιπὸν νὰ δημιουργήσῃ τύπον τινὰ κατάλληλον, δύναται νὰ λάβῃ βᾶσιν οἰονδήποτε τύπον, δύναται νὰ ὀρμᾶται ἀπὸ τοῦ πρώτου προσ. τοῦ ἐνεστ. τῆς ὀρ. καὶ κατὰ τὸ πλέω (πλέομεν, πλέουσι) κλειῶ (κλειοῦμεν) νὰ σχηματίσῃ πλέεις πλέει, κλειεῖς κλειεῖ (ἀπὸ τοῦ κλείεις θὰ ἐγένετο μόνον κλείς, ὅπως ἡμεῖς ἐν Κρήτῃ (διότι δύο ὅμοιοι φθόγγοι συστέλλονται εἰς ἓνα ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην.) ἀλλὰ δύναται νὰ ὀρμᾶται καὶ ἀπὸ τῆς ὑποτακτικῆς καὶ ἀπὸ τοῦ δεικνύω, δεικνύης, δεικνύη, νὰ σχηματίσῃ δεικνύω, δεικνύεις, δεικνύει διότι λέγω, λέγης, —ἡ λέγω, λέγεις—εἰ, οὐδαμῶς ὑπ' οὐδενὸς κωλυόμενος, ἀφοῦ περὶ γραμματικῆς σειρᾶς οὐδεμίαν ἔχει γνώσιν. Ταῦτα πάντα θὰ εὖρη πᾶς ἀνὴρ φυσικώτατα, μετὰ μικρὰν μόνον σκέψιν, μόνος δὲ ὁ κ. Def. ὅστις, ὡς φαίνεται σκέπτεται πολὺ περὶ τούτων, καὶ φιλοσοφεῖ ὅπως ἔπειτα θὰ ἴδωμεν, φρονεῖ ἕτερα.

Ἐν σελ. 36 διδάσκει ὁ κ. Def. ὅτι ὁ Δωρικὸς τονισμὸς ἀνθρώποι, ἀγγέλοι κτλ. εἶναι Ἰαπετικὸς· πῶθεν γινώσκει τοῦτο ὁ κ. Def. ἀγνοοῦμεν. Διότι πρῶτον εἶνε σήμερον ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας ὅτι ἡ Ἰαπετικὴ γλῶσσα πρὸ τοῦ ἰχωρισμοῦ εἶχε τονισμὸν ὡς καὶ νῦν ἐτι διασώζουσι πολλαὶ συγγενεῖς γλῶσσαι τ.έ. πάντῃ ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς ποσότητος τῶν τελευταίων συλλαβῶν, οὐχι δὲ περιορισμένον ἐπὶ τῶν τριῶν τελευταίων, ὅπως ἐν τῇ Λατ. καὶ Ἑλλ. γλώσσῃ, ἐπομένως ὁ τόνος δὲν κατεβιβάζετο ἀπὸ τῆς προπαραληγουσῆς εἰς τὴν παραλήγουσαν, ὅταν ἡ λέγουσα ἢ ἡ παραλήγουσα ἦτο μακρά. Δεύτερον φαίνεται ὁ κ. Def. ἀγνοῶν καὶ αὐτὴν τὴν πρώτην κλίσιν τῶν Ἀρίων γλωσσῶν, πρὸς δὲ καὶ αὐτῆς τῆς μητρικῆς τοῦ Γερμανικῆς καὶ δὴ νομίζει ὅτι ἀρχήθεν ἡ πληθ. ὀνομ. τοῦ Θηλ. καὶ ἀρσ. γένους τῆς I καὶ II κλίσεως ἔληγεν εἰς αἰοι, ὅπερ ἀτοπώτατον,

ὅπως πᾶς καὶ ἐλαχίστην γνῶσιν ἔχων τῶν συγγενῶν γλωσσῶν ἠξεύρει. Πιθανόν νὰ φανῆ τῷ κ. Def. μεγάλη καὶ βαρεῖα, ἀλλ' ὁμῶς ἡμεῖς τούτου οὐχὶ αἰτίοι, ἢ ἀπαίτησις ὅτι ὁ βουλόμενος νὰ ποιῆται λόγον περὶ Ἰαπετικῶν τύπων καὶ λοιπῶν πραγμάτων ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ γινώσκῃ ὅσον ἔνεστι πολλὰς τῶν συγγενῶν γλωσσῶν, πρῶτιστα δὲ καὶ μάλιστα τὰ Ἰνδικά. Διότι τὸ ἐτυμολογικὸν τοῦ πολλοῦ Κουρτίου καὶ τὰ Ἀκαδημαϊκὰ ἀναγνώσματα τοῦ Max Müller εἰ καὶ βιβλία δόκιμα, ἀλλ' ὁμῶς γραφθέντα χάριν τῶν πολλῶν δὲν δύνανται νὰ ἐξαρκῶσι γλωσσολόγῳ, ὅταν μάλιστα προθύμως λαλῆ περὶ Ἰαπετικῶν, ὅπως ὁ κ. Def. ὅστις ἐν σελ. 43 Ἰσακων. Γραμ. γράφει τάδε: «ἡ ποσότης τῶν συλλαβῶν, ὅπως ἐν τῇ Ἑλλην. ἀπὸ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων οὕτω διεμορφώθη κτλ.» Τοῦτο δὲ γραφόμενον ὑπὸ γλωσσολογοῦντος εἶνε ἀμάρτημα μέγιστον, διότι οὐδεὶς ἀγνοεῖ σήμερον καὶ ἂν μόνον μικροῦ μέρους τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης μετέλαβεν, ὅτι ἡ ποσότης, ὅπως πασῶν τῶν συγγενῶν γλωσσῶν καὶ μάλιστα τῶν Γερμανικῶν εἰς φθογολογικοὺς νόμους πιστοῦσιν, ἦτο ὠρισμένη, ὅπως ἐν Ὀμήρῳ καὶ Veda βλέπομεν, πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῶν Ἰαπετικῶν γλωσσῶν.

Ὅμοίως σφάλλεται ὁ κ. Def. ἐν σελ. 55 διδάσκων ὅτι τὰ Ἰσακ. γράφου=γράφων, δροῦ=δρῶν τάρω=στάμων, κοῦε=κύων κ.τ.λ. ἀνάγονται εἰς παλαιότερα Λακωνικά, γράφως δρῶς, στάμωσ, κύωσ κτλ. καὶ ἐν σελ. 164 «κιμοῦ, τιμῶν, κυρίως τιμῶς ἐκ τοῦ τιμᾶοῦς (=τιμα—οντες, ὅπως διδ—οῦς¹ ἐκ τοῦ διδόντες

Ὁ κ. Def. ἀγνοεῖ ὅτι τὰ ὀνόματα οἷον στήμων κύων κτλ. οὐ-

¹) Θαυμαστὴ ἀληθῶς ἡ διαίρεσις διδ-οῦς, δι' ἧς ὁ κ. Def. φαίνεται ὑπολαμβάνων τὸ οῦς κατὰληξιν καὶ τὸ διδ θέμα· ἢ κατὰ ἠξίς οῦς ἐννοεῖται. πρέπει νὰ εἶνε διάφορος τῆς εντ (τιθεντ) καὶ αντ (ισταντ) κτλ. Περιεργον! ἢ κατὰληξίς τῆς ἐνερ. μετοχῆς εἶνε ηι, ὃ κατόπιν μὲν φωνήεντος μένει ἀμετάβλητον κατόπιν δὲ συμφώνου, ἂν μὲν τονίζεται, γίνεται αντι, dvishanti εἰ δὲ μὴ αἰ πρβλ. Bopp. συγκριτ. Γραμ. III 3 779 καὶ 782 καὶ Ἰνδ. Γραμ. 828 καὶ Μορφολογ. Ερευνητῶν ὑπὸ Brugman II 158.

δέποτε ἔσχον ἐν τῇ ὀνομαστικῇ η ἢ s ἐν τῷ τέλει· ἐν τῷ Ἰνδικῷ λήγουσι ταῦτα εἰς ā rājā (ροκ), οῦα (κύων), ἐν τῷ λατ. εἰς ο serpo κ.τ.λ. καὶ ἐν τῷ Γοτθικῷ εἰς a καὶ Λιθουανικῷ εἰς u πρβλ. Bopp. Συγκριτ. Γραμμ. I 288 κέξ καὶ III 167. Καὶ ἐπειδὴ ἐν ταῖς εἰρημέναις γλώσσαις τὸ τελικόν s ἢ η οὐδέποτε ἐκπίπτει, ἀναγκαίως ἔπεται ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη εἶνε ἡ ἀρχική· οἱ Ἕλληνες φαίνεται ὅτι μετήνεγκον τὸ ν τὸ ἐν ταῖς λοιπαῖς πτώσεσι καὶ ἐπὶ τὴν ὀνομ. τ.ἔ. κατὰ τὴν κλητ. κύων στήμον καὶ τὰς πλαγίας πτώσεις στήμονος κτλ. ἐλέχθη καὶ ὀνομαστικῇ κύων στήμων ὅπως ἐλέγετο φέρον καὶ φέρων λέγον καὶ λέγων κτλ. Ὁ πρεσβεύων ὅτι τὸ στήμων κύων κτλ. ἐλέχθησαν ποτὲ μετὰ s, διαπράττει τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα, ὡς ἂν ἔλεγεν ὅτι ἀντὶ τοῦ πατῆρ θυγάτηρ, ἐλέγετό ποτε πατῆς θυγάτης κ.τ.λ. Ὁ κ. Def. εἶπε καὶ τοῦτο, ἀλλ' ἐσφάλη πρβλ. Bezzenberger Beitr VI σελ. 335 καὶ Ἀθην. Γ' σελ. 218.

Ὅμοίως ἐλέγοντο ἀπὸ τοῦ παλαιστάτου αἰ μετοχαὶ τῶν εἰς ὦ ρημ. μετὰ τοῦ η, οὐχὶ δὲ μετὰ τοῦ s ἀντὶ η πρβλ. Ἰνδ. bhāran=φέρων Zend. barans Γο. hairands, ἀρχ. Βουλγ. goran, Λιθουανικὰ dēgans=ὁ κλίων Ἀρ. Πρωσ dillans=ὁ ἐργαζόμενος· τούναντιον δὲ τὰ εἰς μι εἶχον τὴν μετοχὴν εἰς-at Ἰνδ. sat ὦν dadat=διδούς κτλ. Ἡ διαφορά λοιπὸν παλαιστάτη. Ὅτι δὲ τὸ φέρων στήμων πατῆρ εὐμενῆς (Ἰνδ. sumanas) κτλ. εἶνε χρονολογικῶς διάφορα τ. ἔ. ἀρχαιότερα τῶν διδοῦς τιθεῖς ὀδοῦς κτλ. καταφαίνεται καὶ ἐξ αὐτῆς ἔτι τῆς Ἑλλην. γλώσσης, ἐνθα ἡ ἀναπλ.ρωτικὴ ἔκτασις ἐν μὲν τῇ Ἀττ. καὶ Ἰων. εἶνε ου πρβλ. ὀδοῦς διδοῦς λέγουσ κτλ. καὶ εἰ πρβλ. τεθείς, εἰς κτλ. ἐν δὲ τῇ ἄκρῃ Δωρίδι ὦ λέγωσα, ἡ καταλυμακωθῆς ἦς κτλ. Τῆς διαφορᾶς δὲ ταύτης οὐδὲ ἔχνος παρατηρεῖται ἐν τῷ φέρων κύων στήμων κτλ. καὶ λόγος εἶνε εἷς καὶ μόνος ὅτι ταῦτα πολὺ πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῆς Ἑλλην. γλώσσης εἰς διαλέκτους εἶχον καταστῆ οἷα βλέπομεν, τᾶλλα δὲ τιθείς, εἷς, διδοῦς κτλ. πολὺ βραδύτερον μετὰ τὸν χωρισμὸν καὶ δι' αὐτὸ διαφέρουσιν οὕτω. Οὐδεὶς λοιπὸν δύναται νὰ παραβάλλῃ αὐτὰ πρὸς ἀλληλα. Ἐπειτα

τέλος αἱ μεταβολαὶ τῶν εἰς ὠρημάτων καὶ ἐν τῇ Δωρικῇ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Λακωνικῇ, διαλέκτῳ ἀποδεικνύονται δι' ἐπιγραφικῶν μαρτυριῶν ὅτι ἔληγον εἰς ὦν, οὐχὶ εἰς ὦς, καὶ δὴ ἡ παραβολὴ τοῦ κ. Def. παντάπασιν ἀπόβλητος.

Ἐν σελ. 81 ἀναγινώσκομεν «τὴν μεγάλην ταλαιπωρίαν τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ἀποφεύγουσιν αἱ νεώτεραι γλῶσσαι» τὴν διδασκαλίαν ταύτην ἀνευρίσκομεν πολλαχοῦ παρὰ τῷ κ. Def. ἐν δὲ σελ. 125 καὶ τήνδε, ὅτι ἡ γλῶσσα τείνει εἰς εὐκολίαν τῶν φωνητικῶν ὀργάνων. Ἀμφότεραι δὲ εἶναι ἐσφαλμένα· πρῶτον δηλ. ἀμαρτάνει ὁ κ. Def. ἐμμένων τῇ ἀπρηχαιωμένῃ δοξασίᾳ ὅτι ἡ τάσις τοῦ καθιστᾶν τοῖς φωνητικοῖς ὀργάνοις τὸ ἴδιον ἔργον εὐκολώτερον ἦτο τὸ πάλαι διάφορος ἢ νῦν διὰ τὸν λόγον ὅτι τοῖς πάλαι ἦτο ἡ γλῶσσα γνωστοτέρα ἢ ἡμῖν. Διότι σήμερον γινώσκομεν ὅτι οἱ πάλαι δὲν εἶχον μείζω ἢ ἡμεῖς συνείδησιν τῆς γλώσσης, καὶ ὅτι ἐπομένως ἐποιοῦντο πολλὰς παρετυμολογίας, πολλὰ ἔπλαττον κατ' ἀναλογίαν κτλ. καὶ ὅτι κατὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης μετέβαλλον καὶ ἐκεῖνοι τὰ τῶν φθόγγων ὡς ἡμεῖς. Αἱ δὲ περὶ τοὺς φθόγγους αὗται μεταβολαὶ ἀνάγκη ν' ἀνάγονται καὶ μέχρι τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, διότι δὲν ἦτο δυνατὸν ἐκ διαφορῶν αὐτοτελῶν στοιχείων, ἀθέματα τέλη, καταλήξεις κτλ. ὀνομάζομεν, νὰ προέλθωσι λέξεις οἷας ἐν ταῖς Ἰαπετικαῖς γλώσσαις ἔχομεν, ἂν μὴ τινα τῶν εἰρημένωσιν στοιχείων μετέβαλλον ἢ καὶ ἀπέβαλλον μετὰ τῆς ἰδίας σημασίας καὶ φθόγγους τινάς. Δεύτερον δὲ ἀμαρτάνει ὁ κ. Def. νομίζων ὅτι σκοπὸς τῶν φθόγγικῶν μεταβολῶν εἶνε ἀεὶ ποτε ἡ εὐκολία καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα πᾶς ἐκ μεταβολῆς προελθὼν φθόγγος ἀνάγκη νὰ εἶνε εὐαπαγγελτότερος τοῦ πρὸ τῆς μεταβολῆς. Πρὸβλ. ὅσα περὶ τούτων διέλαβεν ὁ ὑπατος τῶν φωνολόγων E. Sievers ἐν Φωνητ. 196 κέξ.

Μάλιστα δὲ πάντων ἔβλαψε τὸν κ. Def. ἡ ἐσφαλμένη γνώμη ἣν ἔχει περὶ τῶν φθόγγολογικῶν νόμων. Ὁ κ. Def. δηλ. οὐδεμίαν εὐρίσκει δυσκολίαν παραδεχομένης π. χ. ἐν σελ. 25 ὅτι τὸ σκ τῆς ἀρχ. γλώσσης συνήθως μετεβλήθη ἐν τῷ Ἰσακῶν εἰς κ'

ἀλλ' ἐν ἐνίαις λέξεσιν ἔμεινεν ἀμετάβλητον· τὸ δὲ θαυμαστὸν εἶνε ὅτι εὐρίσκει τοῦτο οὕτω φυσικὸν καὶ ἀφ' ἐαυτοῦ ἐννοούμενον ὥστε οὐδὲ φροντίζει νὰ ἐξεύρη λόγον τινά. Ὁμοίως ὅτι τὸ ἀρχαῖον υ πολλακίς μὲν ἀπαγγέλλεται ὡς ου ἐνίοτε δὲ ὡς ι, μάλιστα ἐν σελ. 163 παραδέχεται τὴν προφορὰν ὡς ου ἐν τῷ μέλ. καὶ ἀορ. ἐνός ῥημ. (ἐδοῦκα=ἐδύσα, δοῦ=δύσω) ἀλλ' ὡς ι ἐν τῷ ἐνεστώτι δύου· ὁμοίως ὅτι τὸ νθ ἐν μὲν τῷ ἰονθός ἐγένετο θ π. χ. ἰόθε, ἐν δὲ τῷ γρόνθος τ' γρότέ κτλ. κτλ. Νομίζει δὲ ὅτι τὸ πᾶν ἐνόησε καὶ ἠρμήνευσεν, ὅταν ἀφελῶς διαβεβαιοῖ ἡμᾶς ὅτι πρόκειται οὐχὶ περὶ νόμων φθογγολογικῶν, ἀλλὰ μόνον περὶ τᾶσων τῆς γλώσσης (πάλιν προσωποποιήσις)¹. ἀλλ' ἂν ἐρωτηθῆ, τί εἶνε τάσις τῆς γλώσσης, ἢ ἀπάντησις θ' ἀποτελῆ φαθλον κύκλον, ὅτι αὐτὸ τοῦτο ὅπερ οὐ φθογγολογικὸς νόμος. Ἄν τὸ ἐπιστήμονικόν πνεῦμά τινος εὐχαριστῆται μόνοις τοῖς ὀνόμασι τούτοις, ἀνάγκη νὰ ἐννοηθῆ ὅτι εἶνε λίαν ὀλιγαρχὴς καὶ ἀπραγμῶν. Ἀπὸ τοῦ 1876 ἐγνώσθη καὶ ἐδιδάχθη καὶ κατὰ μικρὸν ὑπὸ πάντων ἀνωμολογήθη ὅτι τάσις τῆς γλώσσης εἶνε ἀτοπος φράσις, δι' ἧς καλύπτεται ἀτοπιωτέρα ἐννοια, ὅτι πᾶσαι αἱ μεταβολαὶ στηρίζονται ἐπὶ φθογγολογικῶν νόμων· καὶ ὅτι οὐδεὶς φθογγολογικὸς νόμος ἐξαιρεῖται ἀληθῶς ἀλλὰ μόνον κατ' ἐπίφασιν· ὥστε ἀνάγκη νὰ ζητητῆται ἐκάστοτε τὸ αἴτιον τῆς ἐξαιρέσεως. Δεκτοῦ δὲ γενομένου τοῦ ἀνεξικρέτου τῶν φθογγολογικῶν νόμων ἐτονίσθη ἰσχυρότερον ἢ ἀρχὴ τῆς ἀναλογίας καὶ ἡ τοῦ δανεισμοῦ λέξεων. Διότι ἐννοεῖται οἴκοθεν ὅτι οὔτε λέξεις ἢ τύποι πλάσθεντες ἢ μεταβληθέντες κατ' ἀναλογίαν ἄλλων (π. χ. τιμὲς πολλῆς, κατὰ τὸ πλάκες λαμπάδες κτλ.) οὔτε δανεισθεῖσαι λέξεις (π. χ. βούκινο bucinum ἐκ τοῦ bucina ὃ ἐκ τοῦ βυκάνη κόρδξ chorila ἐκ τοῦ χορδή κ. τ. λ.) δύνανται νὰ νομισθῶσιν ὀρθῶς ἐξαιρέσεις. Ὅπως οὐδεὶς ἀνθρώπων θὰ ὑπολάβῃ ὅτι τὰ παρ' Ἀλκυᾶνι φέροισα, ἔχοισα, χρύσειον κτλ. καταπατεῦσι τοὺς τῆς Δωρίδος φθογγολογικοὺς νόμους, ἀλλ' ὅτι ἐλήφθησαν ἐκ τῆς

¹) Τοῦτο καὶ ἐν Monats beirichten derdd Berl. Acad 1875 σελ. 181.

Αιολικῆς, καὶ ἐπικῆς ἢ κατὰ παραφθορὰν τῶν ἀντιγράφων ἐκ τῆς Κοινῆς. Τῶν δύο ἀρχῶν τούτων καὶ μάλιστα τῆς δευτέρας¹ οὐδεμίαν ἔχει σχεδὸν γνῶσιν ὁ κ. Δεφ. "Ὅτι ἀνάγκη ἀπαραίτητος ν' ἀπαντῶσιν ἐν τῷ Τσακ. ἰδιώματι διὰ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, διὰ τὰ σχολεῖα, διὰ τὴν ἐπιμιξίαν πρὸς τοὺς ἄλλους "Ἕλληνας, καὶ δι' ἄλλας πολλὰς αἰτίας πολλὰι λέξεις καὶ ἐκφράσεις ἐκ τῆς νέας Ἑλληνικῆς καὶ ἴσως καὶ τῆς ἀρχαίας παρελημμέναι, θὰ εὖρη πᾶς ἀνὴρ ἐκ τῶν προτέρων πιθανώτατον, ἐπικυροῖ δὲ καὶ πᾶσα σχεδὸν σελὶς τῆς Γραμματικῆς τοῦ κ. Δεφ. Τίτι τρόπῳ π. χ. τὸ ἀρχαῖον χθ ἐν τῷ Τσακων. ἄλλοτε μὲν ἐγένετο τ'. π. χ. δετ'οῦ = δεχθῶ, ἄλλοτε δὲ χτ ὅπως ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην.; διατὶ τὸ στέν τῷ ἴτ'ε=ιστός, ἀτ'οχο=ἄστοχος κτλ. ἐγένετο τ', ἐν δὲ τῷ ἄβραστε ἄγνωστε κτλ. ἔμεινε σῶον ὅπως ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην.; διατὶ τῶν ἀρχαίων ῥημάτων εἰς -ζω ἄλλα μὲν λήγουσαν εἰς -ντου (π. χ. δανείντου, ματ'άντου κτλ.) ἄλλα δὲ εἰς -ζου δακρύζου, ἀρραβωνιάζου βουλιάζου κτλ. ὅπως ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην. διατὶ τὸ ἀρχαῖον θ ἐν ἄλλαις μὲν λέξεσιν ἐγένετο σ (σάτη= Ουγάτηρ, ἀλέσου κτλ.) ἐν ἄλλαις δὲ ἐσώθη (θεο, θηρίε: κτλ.) ὅπως ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην. διατὶ τῶν ὀνομάτων τῆς πρώτης κλίσεως ἄλλα μὲν λήγουσιν εἰς ᾱ π. χ. χοᾶ = χοῦᾶ, φωνᾶ κτλ. ἄλλα δὲ εἰς ἠ οὖλη (= ὕλη), εὐφροσύνη, ἡδονή, τύχη, κτλ. ὅπως ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην.; τοιαῦτα ἄπειρα ἀπορήματα ἀπαντᾷ ὁ ἐταστικὸς ἀναγνώστης ἐν πάσῃ σχεδὸν σελίδι, περὶ ὧν οὐδὲ φροντίζει τὸ παράπαν ὁ κ. Δεφ. ἀρκεῖται δὲ μόνον νὰ διαβεβαιώνη ἡμᾶς, ὅτι ἄλλα μὲν ἀκολουθοῦσι ταύτῃ, ἄλλα δὲ (διότι ἔτσι θέλουν, βλέπει;) ἐκείνω τῇ ὁδῷ. Καὶ ὅμως δὲν ἀπαιτεῖται, νομίζομεν, ἔκτακτὸς τις εὐφυΐα ἀλλὰ μικρὰ μόνον σκέψις, ὅπως τις ἐννοήσῃ ὅτι ἡ τῶν

¹) Πόσον δεξιῶς μεταχειρίζεται ὁ κ. Δεφ. τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναλογίας, βλέπει τις καὶ ἐν Τσακ. Γραμ. σελίδι 98-6 ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν εἰς π τω ῥημάτων, ὧν μόνον τὸ ξεπέφου ὑπολαμβάνει ὅτι μεταβλήθη ἀναλογισθέν· καὶ ἐν Monatsb der Berl. Acad. 1877 ἐνθα διδασκόμεθα ὅτι τὸ θέλω (λάβη ἐτονίσθη ἐπὶ τῆς παραληγοῦσης ἀντι λαβειν κατὰ τὸ θέλω λαμβάνη) ὁ καθ' ὁλοκληρίαν ἐσφαλμένον.

ἐξαιρέσεων τούτων πρὸς τὴν νέαν Ἑλλην. συμφωνία παρέχει ὅφ' ἑαυτῆς τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν⁽¹⁾ ὥστε ἔχων τις τὸ ὑλικὸν πλήρες καὶ ἐπιμεληθεὶς καὶ τῶν περίξ ἰδιωμάτων, πρὸς δὲ τούτοις κάτοχος ὧν τῆς ἀρχ. καὶ μέσης Ἑλλην. θὰ δυνήθῃ ἀναμφιβόλως νὰ ὀρίσῃ πόθεν καὶ διατὶ παρελήφθησαν καὶ πῶς ἐξηγητέα ταῦτα, οὕτω δὲ ἀνεύρη τοὺς ἀγνώστους τοῦ Τσακ. φθογγολογικοὺς νόμους.

Ἐννοεῖται δὲ οἴκοθεν ὅτι ταῦτα δὲν δύναται νὰ διαπράξῃ, ὅστις καὶ αὐτοὺς τοὺς πασιγνώστους τῆς ἀρχ. Ἑλλ. φθογγολογικοὺς νόμους ἀγνοεῖ (πρὸβλ. Τσακ. Γραμ. ἐν σελ. 47 ἐνθα διδασκόμεθα ὅτι «τὸ σ μεταξὺ δύο φωνηέντων ἐν πολλαῖς περιστασεσιν ἐξέπεσεν» ἐν ἄλλαις φαίνεται δὲν εὐηρησθήθῃ ν' ἀπέλθῃ. Ἄλλ' ὅμως τίς πλήν τοῦ κ. Δεφ ἀγνοεῖ σήμερον ὅτι πανταχοῦ ἐξέπεσε καὶ οὐδεμία ἀληθῆς ἐξαίρεσις;) Οὕτως ἐξηγεῖται διατὶ ὁ κ. Δεφ. οὐδεμίαν σχεδὸν⁽²⁾ τῶν ἐκ τῆς

¹) Βλέπων τις πόσον ἀδύνατος εἶνε ὁ κ. Δεφ. εἰς ἐξεύρεσιν τῶν ἀπλουστάτων φαινομένων δὲν δύναται ν' ἀναγνώσῃ ἀνευ μειδιάματος ὅσα πολλαχῶς περὶ γλώσσης φιλοσοφεῖ ἀρκεῖτω ἐν παράδειγμα. Ἐν σελ. 158 ἀναγινώσκειται. Καὶ θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι εἶνε δυνατὰ καὶ τοιαῦτα γλῶσσαι αἱ στεροῦνται παντελῶς τῶν συμφώνων... Ὁ νοῦς τῆς φράσεως ταύτης παρίσταται καὶ ὡδε: καὶ θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρχωσι καὶ τοιοῦτοι ἄνθρωποι, οἵτινες στεροῦνται παντελῶς χειλέων, ὀδόντων, οὐλῶν, γλώσσης, ῥινός, φάρυγγος κτλ. καὶ ὧν αἱ φωνητικαὶ χορδαὶ κατὰ τὴν ἔκφρασιν οἰουδήποτε εἶνε πάντοτε τεταμέναι, οὐδέποτε δὲ χαλῶνται. Διότι ἂν ἐν τῷ στόματι κεῖται γλῶσσα, εἶνε ἀδύνατον κατὰ τὴν ἔκφρασιν καὶ αὐτῶν τῶν στοιχειωδῶστων φωνῶν, ἅς καὶ τὰ ζῶα τὰ ἄλογα ἐκπέμπουσιν, νὰ μὴ ἔρχηται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τινος μέρους τῆς ὑπερφᾶς ἢ τῶν ὀδόντων κτλ. καὶ οὕτω νὰ παράγῃται ἤχος ἢ ψόφος τις, οὗς ὀνομάζομεν σύμφωνα. Ὅστις μίαν μόνην τοιαύτην πρότασιν γράψῃ, ἀποδεικνύει περιφανῶς ὅτι οὔτε περὶ τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας ἐκάστου τῶν φωνητικῶν ὀργάνων οὔτε περὶ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ ἕκαστος φθόγγος ἀρθροῦται, οὔτε περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀρθρώσεως ταύτης τὴν ἐλαχίστην γνῶσιν ἔχει.

²) Ἐν σελ. 3 μαυθάνομεν ὅτι ἐκ τῆς νέας Ἑλλην. παρελήφθη εἰς τὸ Τσακ. ἡ ἀνω. ὁ ὀποιοι. Λοιπὸν θὰ εἶνε ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην. ὁ ὀποιοι ἐν χρήσει, ὅπως δυνήθῃ νὰ μεταδοθῇ εἰς τὸ Τσακ. Ἄλλ' ὁ κ. Δεφ. ἐπέπληξε δεινῶς τὸν κ. Legrand εἰπόντα ταῦτα πρὸβλ. καὶ Archiv σελ. 298.

ἀρχ. καὶ νέας Ἑλλην. ἐν τῷ Τσακ. παρειλημμένων λέξεων διέγνω.

Ἄν δ κ. Δεφ. εἶχεν σαφῆ ιδέαν τῶν φθογγολογικῶν νόμων καὶ ἂν μὴ περὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν ἦτο παντελῶς ἄπειρος, θὰ ἠδύνατο καὶ σχετικᾶς τινὰς χρονολογικὰς περιόδους τοῦ Τσακων. νὰ ὀρίσῃ καὶ τὴν φύσιν τῶν φθογγολογικῶν νόμων σαφέστατα ἐν αὐτῷ τῷ Τσακ. νὰ παρατηρήσῃ. Ἴδου ἐν παράδειγμα· πρὸ τῶν φθόγγων α, ο, ου, ἀπεβλήθη ἐν τῷ Τσακ. τὸ λ, διὸ λέγεται ἄγέα=ἀγέλα, κᾱ=καλά, χεοῦνα=χελώνη, ἀοῦα=λαλοῦσα, ἀοῦ=λαλῶν, γᾶ=γάλα, πάμα=παλάμα, πέαγο=πέλαγος κτλ.

Ἐν ἄλλοις δὲ π. χ. δαβελέ, κούτουλε, κτλ. μένει, διότι ἔπεται εἰ ἀλλὰ τὸ ε τοῦτο κεῖται ἀντὶ τοῦ ο οἶον δαβελός κτλ. ἀνάγκην ἄρα νὰ ὑποληφθῇ, ὅτι ἡ τῆς ληγούσης τῶν ὀνομάτων τούτων εἰς ος ὀν τροπὴ εἰς ε ἐγένετο πολὺ παλαιότερον τῆς ἐκπτώσεως τοῦ λ πρὸ τῶν φθόγγων α, ο, ου, διότι ἄλλως εἶνε ἀκατάληπτος ἡ διάσωσις αὐτοῦ ἐν τούτοις. Ὁμοίως λέγεται ὑπὸ τῶν Τσακ. φονία=φονέας, γονία=γονέας, μαλία=μαλέα κτλ. τ. ἔ τὸ ἐ ἐτράπη εἰς ἰ ἀλλ' ὅμως λέγεται, καὶ πέαγο, ἔαφο, ἔατε, Θεου, ἀγέα καβεάρη κτλ. ἐν οἷς τὸ ε πρὸ τῶν φωνηέντων μένει ἀμετάβλητον. Αἰτία τούτου ἀναμφιβόλως εἶνε ὅτι τὸ ἐν τούτοις καὶ τοῖς ὁμοίοις ἐκπεσόν σύμφωνον ἔπαυσε ν' ἀπαγγέλληται πολλῶ βραδύτερον τῆς τροπῆς τοῦ ε εἰς ἰ, καὶ ὅτε ὁ φθογγολογικός νόμος, καθ' ὃν πᾶς φθόγγος ε πρὸ α ο ου εὑρισκόμενος ὤφειλε νὰ τραπῇ εἰς ἰ εἶχε παύσει νὰ ἐνεργῇ. Φανερόν λοιπὸν ὅτι ὁ νόμος τῆς ἐκπτώσεως τοῦ λ· εἶνε μεταγενέστερος τοῦ νόμου τῆς τροπῆς τῆς καταλήξεως ος ὀν εἰς ε καὶ τοῦ τῆς τροπῆς τοῦ ε εἰς ἰ.

Ἀλλὰ καὶ περαιτέρω δυνάμεθα νὰ προβῶμεν τ. ἔ. τῶν δύο φαινομένων, τῆς τροπῆς τοῦ ε εἰς ἰ καὶ τῆς καταλήξεως -ος ὀν εἰς ε, τὸ ἕτερον ἀποδείκνυται πολλῶ τοῦ ἑτέρου ἀρχαιότερον· τὸ κρέας δηλ. ἐγένετο κρίας καὶ τοῦτο κρία τ. ἔ. τὸ ε ἐτράπη εἰς ἰ ὅτε ἐτι τὸ α ἐσώζετο, καὶ μετὰ ταῦτα ἡ κατάληξις ας διέτέθη ὅπως καὶ αἱ λοιπαί. Ἡ τροπὴ ἄρα τοῦ ε εἰς ἰ εἶνε πολλῶ παλαιότερα καὶ τῆς μεταβολῆς τῶν καταλήξεων, οὕτω δὲ γίνε-

ται ἐτι πιθανωτέρα ἢν προὔτειναμεν αὐτοῦ ἐξηγήσιν ἐν τῇ ἄλλῃ ἐπικρίσει. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δύναται προσεκτικὸς παρατηρητῆς νὰ ὀρίσῃ διαφόρους χρονικὰς περιόδους ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Τσακωνικοῦ καὶ οὕτω θέσῃ τὰ θεμέλια τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης αὐτοῦ. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὁ κ. Δεφ. ἀγνοῶν αὐτὸ τὸ ἀπλοῦστατον, ὅτι οἱ φθογγολογικοὶ νόμοι εἶνε χρονικῶς περιορισμένοι (γίνεται δέ τοῦτο κατάδηλον ἐκ τε ἄλλων πλείστων καὶ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀτοπωτάτης ἐξηγήσεως τῆς τροπῆς τοῦ ε εἰς ἰ, ἢν συμφύρων τὰρχαῖα τοῖς νέοις ἐποιήσατο), καὶ γράφων ἱστορίαν τῶν Ἑλλην. πτώσεων τ. ἔ. τῆς Ἑλλην. κλίσεως ἄνευ χρονολογιῶν οὔτε διανοεῖτο οὔτε ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ τοιαύταις ἐρεῦναις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Τσακωνικοῦ. Ἀπορον μόνον πῶς τολμᾷ νὰ γράφῃ φθογγολογίαν (!) τοῦ Τσακωνικοῦ.

Ὁ κ. Δεφ. ἀγνοεῖ τίς διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ λέξεων συγγενῶν κατὰ τὸ θέμα (stammverwandt) καὶ λέξεων ταυτιζομένων κατὰ πάντα πρὸς ἀλλήλας, καὶ λέξεων παραγομένων ἀπ' ἀλλήλων· ὀλίγα παραδείγματα θὰ διελυκάνωσι τὸ λεγόμενον. Ἐν σελ. 25 ἀναγινώσκομεν bakatzizu (βληχᾶσθαι) εἶνε ἄνευ ἀμφιβολίας συγγενὲς κατὰ τὸ θέμα μετὰ τοῦ ἀρχαίου βληχᾶσθαι, ἀλλὰ τίς ἡ συγγένεια αὕτη; τοῦτο φαίνεται τῷ κ. Δεφ. μικρὸν καὶ ὡς γνωστὸν de minimis non curat praetor. Ἀλλ' ὅμως φανερόν ὅτι, ἂν συγγενεύσῃ καθόλου πως, τὸ Τσακ. εἶνε οὐχὶ παράγωγον τοῦ βληχᾶσθαι, ἀλλὰ παρώνυμον ἐκ τοῦ παθητ. ῥηματικοῦ *βλαχατός (=βληχητός). Ἐν σελ. 33 «ἐν τῇ λέξει τὸτ'ε εἶνε ἡ δευτέρα συλλαβὴ τε συγγενῆς κατὰ τὸ θέμα μετὰ τοῦ λατ. que...» Πάντες δ' ὅμως ἐπίστανται ὅτι τὸ τε καὶ que εἶνε οἱ διάφοροι τύποι οὗς ἡ αὐτὴ ἀρχαιοτάτη λέξις x² ε ἐν δύο διαφόροις γλώσσαις προσέλαβε· ἐν σελ. 77. «Kharasindui εἶνε περαιτέρω σχηματισμὸς ἐκ τοῦ ἀρχ. χαράσσω, ὁμοίως ὅπως χαρακίζω.» τοῦτο εἶνε ἀδύνατον. Ἐκ τοῦ χαράσσω δὲν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἐν χαρακίζω. Ὁ κ. Δεφ. οὐδεμίαν ἔχει περὶ τοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν ῥημάτων ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. γνῶσιν, ἀλλ' ἂν μὴ ἀπατώμεθα, ἐδείξαμεν τί ἐν τού-

τοῖς δυνατὸν καὶ τί ἀδύνατον ἐν τῷ Περιδικῷ τοῦ Kuhn T. 27. τὸ χαρακίζω = *khharasindai* εἶνε παρώνυμον ἐκ τοῦ χαρακ— ἐξοῦ καὶ χαρακῶνω, πρβλ. πεισματίζω καὶ πεισματῶνω καὶ πεισμώνω. Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι τὸ μύσχα ἐλέγετο συγγενές τῷ μυστίλῃ, ἐνῷ ἀπεδείχθη δὲ αὐτὸ τοῦτο. Ἐν σελ. 30 «ἀντὶ τοῦ φεύγω ὑπάρχει ἐν τῷ Ἰσακ. φύου (ἐκπεσόντος τοῦ γ.) ὅπερ ἔχει πρὸς τὸ φεύγω ὅπως τὸ νυστάζω πρὸς τὸ νευστάζω». Τοῦτο ἐσφαλμένον, διότι ἀκριβῶς ἢ ἀντίθετος σχέσις ἀληθεύει τὸ νυστάζω δηλονότι ἔχει πρὸς τὸ νευστάζω ὅπως τὸ πυστός πρὸς τὸ πευστός, τίσις πρὸς τὸ ἔστεις = ἔκτισις κτλ. τ.ε. τὸ μετὰ βραχέος φωνήεντος νυστάζω καὶ τίσις εἶναι τὸ ἀρχικόν, διότι καὶ τὰ παθητ. ῥηματικά καὶ τὰ ἀφηρημένα εἰσισις (ἀρχ. *lis*) εἶχον τὸ πάλαι τὸν τόνον ἐπὶ τῆς ληγούσης καὶ τούτου ἕνεκα τὸ θέμα ἐν τῷ ἀσθενεστάτῳ αὐτοῦ τύπῳ. Ἀντὶ δὲ τῶν ἀρχαίων τούτων ὑπεισηλθὼν ἔπειτα κατὰ μικρὸν οἱ ἐπεκτεταμένοι τύποι κατ' ἀνολογίαν τῶν διαφόρων χρόνων τοῦ ῥήματος μεθ' ὧν τὰ παθητ. ῥηματικά καὶ τὰ εἰς *lis* ἀπετέλουν ἐν ὄλον σύστημα πρβλ. Brugman, ἐν Kuhn Period. T. 24, 261. Τὸ δὲ Ἰσακ. φύου οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὑποχωρητικῶς σχηματισθεὶς ἐνεστώως ἐκ τοῦ ἀορ. ὅπως καὶ ἡξεύρω ἐκ τοῦ ἐξεῦρον, στείλω ἐν Τραπ. ἐκ τοῦ ἔστειλα, καὶ τὰ Κύπρια βρέθομαι ἐκ τοῦ εὔρέθην καὶ καταλάβω ἐκ τοῦ (ἐ)κατάλαβα πρβλ. Σακελλαρ. Κυπρ. III 299.

Ἐν σελ. 79—80 πραγματεύεται ὁ κ. Δεφ. τὰ ῥήματα εἰς-εὐγω γράφων «τὸ γ καὶ ἐν τοῖς -εὐγω καὶ ἐν τοῖς εἰς -άγω (=άω) ὑπολαμβάνεται ὅτι προήλθεν ἐξ ἀρχαιοτάτου j. Ἐν τοῖς εἰς-άγω εἶνε τοῦτο δυνατόν, διότι τὰ συνηρημένα ῥήματα εἶνε ἀρχαιότατα. Ἀλλ' ἐν τοῖς εἰς-εὐω νομίζω, ὅτι εἶνε ἀνάγκη ἀπόλυτος ἀλλῆς ἐξηγήσεως. Τὸ γ τοῦτο δύναται ἢ ν' ἀνεπτύχθη ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ὅτε τὸ εὐ ἔτι ὡς δίφθογγος ἀπηγγέλλετο ἔου, τ.ε. γέουω (=γεύομαι¹) ἐγένετο

1. Θαυμαστὴ ἡ ἐξίσωσις τοῦ γεύω καὶ γεύομαι ὁ κ. Δεφ. ὑπολαμβάνει τὸ γεύω οὐχ Ἑλλην.

γέουω... Ἡ δύναται τις τὸ γ τοῦτο ν' ἀποδώσῃ νεωτέροις χρόνοις ὅτε τὸ-εὐ πρὸ φωνηέντων ἀπηγγέλλετο ὡς εβ, καὶ νὰ εἴπη ὅτι τὸ γ ἀνεπτύχθη ἐκ τοῦ συγγενοῦς β. Ἐμοὶ πλείω πιθανότητα ἔχει ἡ πρώτη ἐξήγησις, καὶ οὕτως ἐρμηνεύω τὸ γεύω οὐχ ἐκ τοῦ γέβω ἀλλ' ἐκ τοῦ γέουω. Πάντα ταῦτα εἶναι ἐσφαλμένα· διότι ἡ δευτέρα ἐξήγησις δὲν εἶναι ἐξήγησις διὰ τῆς περιγραφῆς δηλ. ἐκ τοῦ συγγενοῦς β ἀνεπτύχθη ἐν γ οὐδὲν οὐδαμῶς ἐξηγείται. Ἡ δὲ πρώτη εἶνε ἱστορικῶς ἐσφαλμένη, καὶ ἀληθῶς μόνον ἄνθρωπος καθ' ὀλοκληρίαν ἀπειρος τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλην. γλώσσης ἠδύνατο νὰ προτείνῃ αὐτήν. Διότι αἱ δίφθογγοι αὐ καὶ εὐ ἔγένοντο αβ, εβ, αφ, εφ, πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν τύπων εἰς -εὐγω καὶ -αυγω. Ἐν Notices et Extrd. d. Manuscrits de la Bibl. Imper. XVIII σελ. 305 ἀναγινώσκεται βρούδους, τοῦ ἔτους 156 πρὸ Χριστοῦ, ἐν Lettres à M. Letronne sur les papyrus Par Reuvenis (Leide 1830) σελ. 75 Αὐδῆρα, Αὐδηρίτης. Ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Ἑλλ. συλλόγου Κων)πόλεως T. 4. (ἔτους 1871) σελ. 106 ἔβτομον κατσεκέβασα πρβλ. καὶ G Meyer, Ἑλλην. Γραμ. 120 καὶ 147. Κατ' αὐτὰ δυνάμεθα μετὰ πιθανότητος νὰ εἰκάσωμεν ὅτι αἱ δίφθογγοι αὐ καὶ εὐ ἔλαβον, ἢν νῦν ἔχουσι προφορὰν περὶ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας, καὶ δὴ οἱ μετὰ 1000 καὶ ἐπέκεινα ἔτη ἀναφανέντες εἰς -εὐγω τύποι οὐδὲν κοινὸν δύνανται νὰ ἔχωσι ταῖς δίφθογγους. Ἐν Arch. σελ. 44. διδάσκει περὶ τούτων ὁ κ. Δεφ. ἔτι ὀριστικώτερον ὅτι «τύποι εἰς -εὐγω ἀπαντῶσι καὶ ἐν τοῖς Ἑλληνιστικοῖς χρόνοις». Οὕτω βεβαίως ἐννοεῖ, ὅπως καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι, τοὺς μεταγενεστέρους Ἀλεξανδρίνους καὶ Ρωμαίκοὺς χρόνους, ἀλλὰ φρονίμως πράττων δὲν ζητεῖ νὰ παραθέσῃ ἡμῖν οὐδὲ ἐν παράδειγμα εἰς -εὐγω ἐκ τῶν χρόνων ἐκείνων. Τὰ κατ' αὐτὰ, νομίζομεν, ἐδιδάχθησαν πειστικῶς ἐν Kuhn περιοδικῷ XXVII. Παντελῶς δὲ ἀκατάληπτα εἶνε ἡμῖν τάδε τοῦ κ. Δεφ. «ἐν τοῖς ῥήμασιν εἰς -άγω εἶνε δυνατόν (τ.ε. ὅτι τὸ γ κατὰγεται ἐξ ἀρχαιοτάτου j), διότι τὰ συνηρημένα ῥήματα εἶναι ἀρχαιότατα». Τῶν εἰς αω ῥημάτων μόνον ὀλίγοι τύποι ἀσυναίρετοι διεσώθη-

σαν ἡμῖν ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις τῆς Ἑλλην. μνημείοις, τοῦ δὲ j οὐδὲν ἴχνος. Τὸ ἀντίθετον λοιπὸν θὰ ἠδύνατό τις εὐλόγως νὰ συναγάγη συμπέρασμα τ.ἔ. ἐπειδὴ τὰ εἰς αω ῥήματα εἶνε λαπετικῶν χρόνων, καὶ ἐπειδὴ τοῦ j ἐν τῇ Ἑλλ. γλώσσῃ οὐδὲ ἴχνος ἐσώθη, καὶ ἐπειδὴ ἡ συναίρεσις τῶν μετὰ τὴν ἐκπτώσιν τοῦ j προελθόντων τύπων παλαιότατα ἤρξατο νὰ γίνηται, ὥστε τούτων μόνον ἐλάχιστα μαρτύρια διεσώθησαν ἡμῖν, διὰ ταῦτα πάντα εἶνε ἀδύνατον νὰ κείται ἐν τοῖς εἰς ἀγω τὸ ἀρχαῖον j.

Ἑρμηνείαν οὐχὶ ἀπίθανον ἴσως τούτων εὐρίσκει ὁ βουλόμενος ἐν Ἀθην. X 110, καὶ 115—116.

Ἐν σελ. 137 θέλων ὁ κ. Def. νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸ α τοῦ ξάργου γράφει τάδε: «Ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὸ ε μάλιστα πρὸ τοῦ ρ γίνεταί α» καὶ ἐν σελ. 139 «ἡ συγγένεια τοῦ ρ πρὸς τὸ ε εἶνε ἀνεγνωρισμένον τι». Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δύναται τις τὰ πάντα εὐκόλως νὰ ἐρμηνεύσῃ, ἀλλ' ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην. μόνον ἡ συγγένεια τοῦ ρ πρὸς τὸ ε εἶνε γνωστὴ, τῶν δ' ἄλλων οὐδὲ ἐν ἀληθείας.

Ἐν σελ. 171—172 ἀναγινώσκονται «εἶνε ἰδιόζουσα τάσις τῆς Ἑλλην. ἀλλαχοῦ μὲν νὰ ἐξαφανίζῃ καὶ ἀλλαχοῦ μετὰ τινα χρόνον νὰ παράγῃ νέας διφθόγγους, εἰ καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ . . . Ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην. καὶ ἐν τῇ Γσακ. ἡ ἐπένθεσις εἶνε κυριωτάτη πηγὴ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν διφθόγγων· σπάνια δὲ αἱ δίφθογγοι ἐν τοῖς σαραντάημερο ἐννεόμερο κ.τ.λ. Συχνότερον γεννῶνται δίφθογγοι δι' ἐπενθέσεως ἑνὸς φθόγγου ι. Διακρίνω δύο εἶδη α) Ἐπένθεσιν ἑνὸς φθόγγου ι μετὰ ξύφων. καὶ συμφώνου δυνάμει τῆς εὐφωνικῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐξῆς συλλαβῆς τ.ἔ. προήχησιν β) ἐπένθεσιν ἑνὸς ι μετὰ ξύφων. καὶ συμφώνου ἄνευ τοιαύτης τινὸς αἰτίας. Τὸ δεύτερον εἶδος τῆς ἐπενθέσεως ἀπαντᾷ πολλάκις ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. Ἐπονται μετὰ ταῦτα τὰ γνωστὰ γαῖδορος, κλάϊμα, χαῖμένος, κελαιδῶ κτλ. τοῦ ἁ) δὲ εἶδους παραδείγματα τοιαῦτα πεδάικι μάιχη τόιχαις Κόικινος κτλ. Ἐν πᾶσι τούτοις οὐδὲν ὑγιὲς ὑπάρχει. Ἀναλύοντες τὸν μακρὸν τοῦτον λόγον κατὰ σειράν παρατηροῦμεν

πρῶτον, ὅτι ὁ Def. ὤφειλε νὰ ἠξεύρῃ ὅτι δὲν εἶνε ἰδιόζουσα τῇ Ἑλλην. ἡ δύναμις τοῦ φθεῖρειν καὶ παράγειν διφθόγγους, διότι αἱ Γερμανικαὶ γλῶσσαι κέκτηνται ταύτην εἰς μέγιστον βαθμόν. Δεύτερον νομίζει ὁ κ. Def. ὅτι αἱ δίφθογγοι ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. προέρχονται κατ' ἐπένθεσιν, καὶ ἐπενθέσεως παραδείγματα νομίζει τὰ γαῖδαρος, χαῖμός κτλ. Ἀλλ' ἂν ἐπένθεσις λέγηται τὸ φαινόμενον, ἐν ᾧ γίνεται μεταβολὴ ἐν τῇ ἀρθρώσει συμφώνου τινὸς διὰ τὸ ἐξῆς αὐτοῦ ἀπαγγελλόμενον ἰώτῃ τ.ἔ. δι' ὑγραμμένην προφοράν, ἥτις ἐν τέλει φέρει εἰς τὴν ἐντελῆ προήχησιν ἑνὸς ι, τότε δὲν δύναται τις νὰ ἐννοήσῃ, πῶς ὁ κ. Def. ὀνομάζει ἐπένθεσιν ἐν τῷ γαῖδαρος κτλ. κτλ. ἀφοῦ οὐδὲν ι ἐν τῇ ἐξῆς συλλαβῇ ἀπαγγέλλεται. Ἐπειτα σφάλλεται ὁ κ. Def. γράφων πεδάικι ὄϊος κτλ. διότι ἐν τούτοις ἐγένετο μὲν ἀληθῶς ἐπένθεσις, ἀλλ' ἡ δίφθογγος δὲν ἀνεπτύχθη οὕτως ὅπως παρίσταται. Διότι μόνον ὅταν τις ἱκανῶς ἐπιστήσῃ τὸν νοῦν, ἀντιλαμβάνεται αὐτῆς καὶ τότε ἀσθενέστατα. Πρὸς ἄρσιν πάσης ἀμφιβολίας ἀπήγγειλα αὐτὰς ἐπανελημμένως τῷ πρώτῳ τῶν φωνολόγων καὶ ἀγαπητῷ μου καθηγητῇ. E. Sievers, ὃς διεβεβαίωσε μοι ὅτι ὁ ἀκουόμενος ι φθόγγος εἶνε οὕτως ἀσθενής, ὥστε αὐτὸς θὰ ἔγραφεν αὐτὸν ὡς «πιδάκι, μάχη κτλ. οὐδέποτε δὲ οὐδαμῶς παιδάικι κτλ. Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι ὁ κ. Def. ὅστις καυχᾶται ὅτι ἐπίσταται τὴν νέαν Ἑλλ. κάλλιστα καὶ ἀριστα, παρέλειπεν ἐν τούτοις γένος ὄλον πολλῶν ἴσως χιλιάδων διφθόγγων τῆς νέας Ἑλλην. ᾧ φαίνεται ὅτι δὲν ἔχει γνῶσιν. Ἐννοοῦμεν τὰς διφθόγγους ἐν τοῖς διαλελυμένοις τύποις τῶν ῥημάτων πετάει, πεινάει, μιλάει, ἀγαπάει, κτλ. καὶ ἐν τοῖς κατ' ἀναλογίαν αὐτῶν, καθ' ἃ ἐν Κιήνῃ περιοδικῶ ἐδιδάχθη πλασθεῖσιν π. χ. χαιρετάει, σκορπάει, τραυάει κ.τ.λ. πρβλ. Ἀθην. I' 110 κέξ.

Ἐν σελ. 137 γράφει ὁ κ. Def. «andziχῆ ἐγγύζω (sic) καὶ νέον Ἑλλ. anqizo μετὰ α ἐν τῇ πρώτῃ συλλαβῇ ἀντὶ ε, ἡδύνατο νὰ ἔχῃ ἀρχαῖον α· πρβλ. ἄσσον.» Ὁ Def. ἐξακολουθεῖ πάντοτε πιστεύων ὅτι τὸ α εἶνε ὁ πρῶτος φθόγγος, ἐξ οὗ οἱ λοιποὶ

πάντες παρήχθησαν, καὶ τούτου ἕνεκα καὶ ἐπειδὴ μετὰ μεγάλης ἐπιθυμίας ἀναζητεῖ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλην. τὰ Ἰαπετικά, εὐρίσκει καταληπτόν, πρᾶγμα ἡμῖν τοῖς ἄλλοις πάντῃ ἀκατάληπτον, ὅτι δηλ. ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. ὑπάρχει ἢ δύναται νὰ ὑπάρχη φωνῆεν ἀρχαῖον τὸ α, ἂν καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ δὲν ὑπῆρχεν. Δὲν θέλομεν νὰ εἴμεθα οὕτω σκληροί, ὥστε νὰ ἀποσπᾶσωμεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ἡδέος ὄνειρου, τοσοῦτον δὲ μόνον παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ῥῆμα ἐγγίζω γράφεται διὰ τοῦ ι, καὶ εἶνε ἀρχαῖον, καὶ τὸ πάλαι μὲν ἐδήλου ἐγγύς εἶναι, ἐγγύς ἰέναι, ἐντεῦθεν δὲ κατὰ μικρὸν προσέλαβε τὴν σημασίαν ἀπτεσθαι, καὶ ὅτι τὸ α τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς παραγωγῆς τοῦ ῥήματος οὐδὲν δύναται νὰ ἀποδεικνύῃ. Διότι τὸ α τοῦτο προτίθεται σήμερον πολλῶ πλειόνων λέξεων ἢ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλην. λέγεται ὅτι τὸ προτασσόμενον φωνῆεν προέρχεται ἐκ τοῦ κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ ἐξῆς συμφώνου ἀναπτυσσομένου ἤχου, πρβλ. G. Meyer Ἑλλ. Γραμμ. 99—102, Κουρτ. Ἑτυμολ. Ἑτυμολ. 711. Ἄν ἡ ἐρμηνεία αὕτη ἐπιτυχᾶν ἢ μὴ τοῦ ἀληθοῦς, δὲν ἐξετάζομεν ἐν τῷ παρόντι, παρατηροῦμεν δὲ μόνον ὅτι τὰ τῶν προθετικῶν φωνηέντων ἔχουσιν ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. ὅλως ἄλλως καὶ δὴ ἢ ἐξήγησις αὕτη οὐδαμῶς ἐπαρκεῖ τῇ νέᾳ Ἑλλην. πρῶτον μὲν διότι σχεδὸν μόνον τὸ α εἶνε σήμερον τὸ προθετικὸν φωνῆεν· διότι τὸ ε ἐν τοῖς ἐσὺ ἐσεῖς, ἐ τοῦτος ἐκεῖνος ἐπᾶ κτλ. δὲν εἶνε προθετικὸν ὅπως διδάσκει ὁ κ. Def. ἐν σελ. 149, ἀλλὰ προσελήφθη ἀπὸ τοῦ ἐγῶ, ἐκεῖνος, ἐκεῖ. πρβλ. μετ' ἐσοῦ ἐν παπύρω τοῦ πρώτου Μ. Χ. αἰῶνος ἐν Σάθα Μερσαιων. βιβλ. VI σελ. ι. Ὀλίγα τινὰ παραδείγματα τοῦ ι καὶ ο καὶ ε εὐρίσκει τις παρὰ Fou Lautsystem κτλ. σελ. 113 (1) Δεύτερον διότι τὸ προθετικὸν φω-

1. Ἐν σελ. 110 φέρει ὁ κ. Def. ἕν μόνον καὶ τοῦτο ἐσφαλμένον παράδειγμα μετὰ προθετικοῦ ο ὄξακα=μέγας μύρμηξ, καὶ παράγει αὐτὴ κατὰ τὸ ἔθος ἐν ῥίξης δεκ, ἀφοῦ ὁ Deville παρέβαλε πρὸς τὸ ὄδοος. Οὐδὲν περὶ τῆς παραγωγῆς φροντίζοντες παρατηροῦμεν ὅτι καὶ ἂν ἀληθεύῃ, τὸ ο δὲν εἶνε προθετικόν, διότι τὸ ο δὲν εἶνε προθετικόν οὐδὲ ἐν τῇ λέξει ὄδοος, ὅπως νομίζει ὁ κ. Def. ἀλλὰ τὸ ὄδοος παριστᾶ τὸν ἰσχυρὸν τύπον τοῦ ὀέματος. Τὸ ὄνομα δηλ. ἐκλίνετο τὸ πάλαι μετὰ μεταβλητοῦ ὀέματος, καὶ ἐν μὲν τῇ Ἑλλην. ἐπεκράτησεν

νῆεν ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. δὲν κανονίζεται κατὰ τὸ φωνῆεν τῆς ἀκολουθοῦσιν συλλαβῆς ὅπως ὁ κ. Def. διδάσκει ἐν σελ. 138, καὶ τέλος διότι τὸ φωνῆεν ἀπροτίθεται πρὸ πάντων σχεδόν τῶν συμφώνων καὶ αὐτῶν τῶν ἀκαριαίων, ἐνῶ ἡ πρόθεσις ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλ. ἦν περιορισμένη πρβλ. ἀβδέλλα, ἀγιώνω (ἰῶ), ἀγνωρίζω, ἀδράζω, ἀζούλα, (= ζηλεία) ἀθάσι = θασιον, ἀθυμοῦμαι, ἀκαρτερῶ, ἀλαφρός, ἀμασχάλη, ἀναράδα, ἀξάι (= exagium), ἀξάφνα, ἀπαρθινά (= ἐπαληθινά, λέξις ἐπαληθινός ἀναγινώσκειται παρὰ Δουκαγκίω), ἀπιδῶ, ἀρθοῦνι, ἀρωτῶ, ἀρχεῖδι, ἀργαλειο ἀργουτοῦ=ἐξεπίτηδες καὶ ξαργουτοῦ καὶ ξάργου, ἀστηθι, ἀφάλι καὶ ἀφαλός, ἀχρήζει, ἀχείλη, ἀψιγλός κτλ. Τὸν ἔσχατον λόγον τοῦ προθετικοῦ τούτου α ἀγνοοῦμεν, ἀλλὰ τοσοῦτω μᾶλλον ἀνάγκη νὰ ἀποφεύγωμεν νὰ οἰκοδομῶμεν ἐπ' αὐτοῦ ἐτυμολογίας.

Ἐν σελ. 31 ἀναγινώσκονται «τὸ η καὶ υ εἶνε οἱ φθόγγοι οἱ ἐπὶ μήκιστον τὴν ἀρχαίαν προσφοράν διασώσαντες». Τοῦτο καθ' ὀλοκληρίαν ἐσφαλμένον, καὶ μόνον ἐκεῖνος δύναται νὰ διδάσκη αὐτό, ὅστις εὐδέποτε ἀνέγνωσεν ἐπιγραφὰς Ρωμαϊκῶν καὶ Βυζαντινῶν χρόνων. Διότι κατὰ τὰ ἐπιγραφικὰ μαρτύρια τὸ η ἤρξατο νὰ συμπίπτῃ τῷ ι ἤδη ἐν τοῖς πρώτοις χριστιανικοῖς χρόνοις τὸ δὲ υ μετὰ τὸ 1000 ἔτος μετὰ Χριστόν.

Ἐν σελ. 94 διδάσκει ὁ κ. Def. ὅτι οἱ Τσακ. λέγουσι δοχύρι = γέφυρα ἀντὶ τοῦ περιμενομένου δοθύρι, καὶ ὅτι τοῦτο ἐγένετο «ὅπως μὴ δύο σύμφωνά τοῦ αὐτοῦ ὀργάνου κεῖνται ἐν ἀρχῇ δύο ἀλλεπαλήλων συλλαβῶν». Ἡ ἐξήγησις αὕτη πάντῃ ἀσύστατος, διότι πρῶτον ὠφείλεν ἀποδειξῆν ὁ κ. Def. ὅτι ὁ νόμος οὔτος ἐπικρατεῖ ἐν τῷ Τσακ. ὅπερ δὲν ἠδύνατο, διότι ἐν τῇ αὐτῇ σελ. ἀναγινώσκειται τὸ παράδειγμα ῥοδίθη=ἑρέβινθος, ἐν ᾧ τὸ διθη εἶνε ὁμοιότατον τῷ δοθύρι.

Ἐν σελ. 118 ἀναγινώσκομεν ὅτι τὸ Τσακ. τσιγκίζου καὶ τὸ

ὁ ἐν ταῖς ἰσχυραῖς πτώσεσιν ἰσχυρὸς τύπος τοῦ ὀέματος, ἐν δὲ τῷ λατ. καὶ ἰνδικῷ κτλ. ὁ ἐν ταῖς ἀσθενεῖσι πτώσεσιν ἀσθενής, Προθετικὸν ο ἀπαντᾷ ἐν ταῖς Κρητικοῖς τύποις ἀφέτας ἀπέρσαι κτλ.

παρὰ τοῖς λοιποῖς Ἑλλησι ἐν χρήσει τσιμπῶ προήλθον ἐκ σκίμπω σκνίπτω. Ἐν δὲ σελ. 73 διδασκόμεθα ὅτι ὁ Κοραῆς μάτην ἐκοπία ζητῶν ν' ἀναγάγη αὐτὸ εἰς τινα λέξιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης, διότι «τὸ πρᾶγμα εἶνε ἀπλοῦστατον» διότι ὑπάρχει ρίζα σκνίπ, ἐξ ἧς κατὰ μετὰθεσιν ἐγένετο σκιμπ — ὅθεν τὸ τσιμπῶ. Ἐν πρώτοις σημειοῦμεν ὅτι τὸ σκίμπω ὅπερ ὁ κ. Def ἀναφέρει παρὰ τὸ σκνίπτω εἶναι ὅλως διαφόρου σημασίας (=σκήπτω), πιθανώτατα δὲ καὶ καταγωγῆς· δεύτερον ὅτι καθ' ἃ ἐν Kuhn περιοδ. T. 27 ἐδιδάχθη, ἐκ τοῦ βαρυτόνου σκνίπτω δὲ ν' ἠδύνατο νὰ προέλθῃ τύπος συνηρημένος. Τρίτον ὅτι ὁ Γσακ. τύπος εἰς-ίζου δηλοῖ ὅτι τὸ τσιμπῶ λέγεται ἀντὶ τσιμπίζω ὅπως σκορπῶ ἀντὶ σκορπίζω, ψηφῶ ἀντὶ ψηφίζω κτλ. Τέλος παρατηροῦμεν ὅτι ἡ τροπὴ τοῦ σκ εἰς τσ εἶνε ὅλως ἀνήκουστος· διότι διαβεβαιοῖ μὲν ἡμᾶς ὁ κ. Def. ὅτι τὴν τροπὴν ταύτην δύναται τις νὰ ἀποδείξῃ «δι' ἱκανοῦ ἀριθμοῦ παραδειγμάτων» ἀλλ' οὐδὲ ἐν παραθέτει καὶ φοβούμεθα μὴ, ὅσα τυχὸν πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχεν, εἶνε ἐτυμολογίαι ἐκ ριζῶν ἢ ἄλλως ἀμφιβολώταται, χρήζουσαι μᾶλλον ἄλλοθεν μαρτυρίας ἢ δυνάμεναι νὰ δώσωσιν. Ἴσως προήλθε τὸ ῥῆμα ἐκ τοῦ κιμβιξ — κιμβίζω — τσιμπίζω, ἅπερ ὁ Κοραῆς παρέβαλεν.

Ἐν σελ. 128 νομίζει ὁ κ. Def. ὅτι εἰς ἐξήγησιν τοῦ σπῖθα ἀνάγκη νὰ προϋποτεθῇ ἐν ἀρχαῖον σπίνθη· τότε ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ καὶ ἐν σπούδη καὶ ἐν πύρη (πύρα), καὶ ἐν πλήρη (πλέρα), καὶ ἐν καύλη (=καύλα), καὶ ἐν παῖδη=παῖδα (=βάσανος) κ.τ.λ. Ἐλπίζω ὅτι οἱ μέλλοντες νὰ συντάξωσι Λεξικὸν τῆς ἀρχ. Ἑλλ. γλώσσης δὲν θὰ κοπιᾶσιν συλλέγοντες τὰς λέξεις ταύτας πρβλ. Ἄθην. X. 241, καὶ Bezz. Beitr. VI. 330

Ἐν σελ. 140 ἀναγινώσκεται «ε ἀντὶ ο' κατὰ πρῶτον διαλαμβάνομεν περὶ τοῦ ε τοῦ πενάκου = ἀποθνήσκω, πεθαίνω (ἀποθαίνω ἀπὸ ἀποθαν-ιω) τὸ πε = ἀπὸ εἶνε καὶ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. καὶ ἐν τῷ Γσακ.» Ἐν Ἀθηναίου X 104 ἐδιδάχθη πειστικῶς ὅτι ἐν τοῖς τύποις τούτοις οὐχὶ τροπὴ τοῦ ο εἰς ε πρόκειται, ἀλλὰ μεταβιβασμὸς τῆς αὐξήσεως ἀπὸ τῶν παρωχημένων εἰς

τὸν ἐνεστῶτα. Ἐτι δὲ μείζον ἀμάρτημα διαπράτει ὁ κ. Def ὑπολαμβάνων ὅτι ἀποθαίνω προήλθεν ἐκ τῆς ρίζης καὶ τοῦ τέλους ja· ποῦ εἶχον οἱ τοῦτο πρῶτον εἰπόντες τὴν ρίζαν καὶ τὸ ja;

Μέγα δὲ πλῆθος ἀμαρτημάτων ἀποτελοῦσιν οἱ παντάπασιν ἀταλαιπώρως προφερόμενοι ὑπὸ τοῦ κ. Def. ἀσύστατοι διισχυρισμοί. Ὄφειλε δὲ ὁ κ. Def. νὰ προφυλάσσηται ἀπὸ τοιούτων ἐπιπολαιότητων, ἀφ' οὗ πρὸς τοῖς ἄλλοις διδάγμασιν ἀεὶ εὐηρησθήθη νὰ διδάξῃ τοὺς Ἑλληνας, εἶπε καὶ τότε «Ὁ ἐπιστημονικὸς (sic) ἀνὴρ παλαίει μὲν πρὸς διαφόρους γνώμας, αἵτινες τῷ παρουσιάζονται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, ἀλλὰ δὲν πιάνει τὸ κονδύλιον πρὶν νικήσῃ ἢ μία τὰς ἄλλας «Νεολλ. Ἀναλεκτ. I 431. Δυστυχῶς φαίνεται πρῶτος ὁ κ. Def. ἐγκαταλιπὼν τὸ δίδαγμα τοῦτο, διὸ ἡμεῖς καὶ ἄλλοτε ἠναγκάσθημεν ὀλίγας τινὰς στιγμιαίας ἐπινοίας αὐτοῦ νὰ ἐξελέγξωμεν ἐν Bezz. Beitr. VI 336, ἄλλας δὲ ἐν τοῖς προηγουμένοις, ἐπιφέρομεν δὲ ἀκόμη ὀλίγας τινὰς. Ἐν σελ. 44 ἀναφέρων ὁ κ. Def. τὰ διάφορον τονισμὸν ἔχοντα ἐλέγουμουν καὶ ἐλεγόμουν (?) ἔμορφη, δεύτερη κτλ. ἐρωτᾷ ἀλλὰ τίς ἐγγυᾶται ἡμῖν ὅτι ταῦτα δὲν ἀνάγονται εἰς ιδιότητας ἀρχαίων διαλέκτων; «Ἴδου τίνες ἐγγυῶνται ἡμῖν ἃ) οἱ παλαιοὶ Γραμματικοί, οἱ πολλὰ εἰδικώτατα περὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων παρετήρησαν καὶ ἐδίδαξαν, καὶ οἱ περὶ τούτων τῶν σπουδαιοτάτων διαφορῶν, οὐδὲ λέξιν ἀναφέρουσιν· β'.) ἡ γνώσις ὅτι ὁ ἐπὶ τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν περιορισμὸς τοῦ τόνου ἀνάγεται εἰς παλαιοτάτους χρόνους ὅτε ἡ Ἑλλ. γλῶσσα δὲν εἶχε χωρισθῆ ἔτι εἰς διαλέκτους, καὶ δι' αὐτὸ παρατηρεῖται ἀπόλυτος συμφωνία ἐν πάσαις ταῖς διαλέκτοις· οὐδεμία δὲ δὴλον ὅτι τονίζει τὴν τετάρτην συλλαβὴν, καὶ οὐδεμία τὴν προπα-

1) Ὁ κ. Def. νομίζει, ἐν σελ. 43 ὅτι ὁ περιορισμὸς οὗτος τοῦ τόνου ἐπὶ τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν εἶνε τὸ μόνον ἔχνοσ, δὲ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. διεσώθη τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν. Τοῦτο διττῶς ἐσφαλμένον· πρῶτον διότι λέγεται σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ, ἐπάγησαμεν, ἐχτύπησαμεν, ἐν Τραπεζοῦντι ἔφεραμε, ἐχτύπησαμε διότι ἔφερα καὶ ἐχτύπησα, πρὸς δὲ ἄνοστη = ἄνοστη κττ. ὁμοίως ἐν Κρήτῃ ἐπαφενέ νὰ βρέχη κττ. πρὸς δὲ καὶ ἀλλαχού

ραλήγουσαν μακρᾶς οὔσης τῆς ληγούσης (τὸ πόλως Ἄνδρ-
γεως ἔχουσι ἄλλως), γ') ὁ εὐκολος καὶ πᾶσι καταληπτὸς τρό-
πος καθ' ὃν τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐρμηνεύονται ὡς νέα, πρβλ.
Ἄθην. I. 226 καὶ Götting Gelehrte Anzeige 1882 σελ. 353.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. ἀναγινώσκειται τὸ « ῥῆμα πιάνω σχηματίζει
ἀόρ. ἔπιασα, ἐνῶ ὄφειλε νὰ εἶνε ἐπίασα· ἔπειτα ἀναφέρει ἔτι τινὰ
οἶον ἀδειάζει, ἀδειασα, ἀτέλειωτε κτλ. εἰς ἐξήγησιν δὲ ἐπιφέρει
« Δύναται τις μετὰ βεβαιότητος νὰ ὑπολάβῃ, ὅτι ταῦτα,
ὄντα ἀκολούθημα τῆς συνιζήσεως καὶ τῆς δι' αὐτὴν εἰς σύμ-
φωνον τροπῆς τοῦ ι κατὰ γοῦνται ἐξ ἀρχαίων χρό-
νων » Ταῦτα ἐσφαλμένα, διότι ἡμεῖς οὐδὲν δικαίωμα ἔχομεν ν'
ἀποδώσωμεν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ τοιαύτην τροπὴν τοῦ ι εἰς σύμ-
φωνον καὶ τοιοῦτον ἀναδιεσπασμένον τόνου. Ἐπειτα τὸ ἔπιασα καὶ
ἀδειασα καὶ ἐτέλειωσα καὶ τὰ τοιαῦτα οὐδαμῶς χρήζουσι ἀρ-
χαίας τροπῆς τοῦ ι εἰς σύμφωνον ὅπως ἐννοηθῶσι· πρῶτον ἐ-
λέχθη πιάνω ἀδειάζω (ἀδιδάζω) τελειώνω τελειωτός κτλ. Καὶ ἐκ
τοῦ ἐνεστ, οὕτως μεταβεβλημένου ἐσχηματίσθησαν οἱ παρωχη-
μένοι χρόνοι καὶ ἐκ τοῦ τελειωτός τὸ ἀτέλειωτος κτλ. Πρὸς δὲ
παρατηρεῖται ὅτι οὐχὶ μόνον τὸ ι ἀλλὰ καὶ ἄλλοι ι φθόγγοι
(ει, οι, υ,) τρέπονται σήμερον ἐν τῇ συνιζήσει εἰς σύμφωνον,
πρβλ. θειά, χρειά (χρηιά) υἱός (= jός) ποιός, ὅποιος κτλ. περὶ ὧν
ἀναμφιβόλως δὲν πιστεύει ὁ κ. Dief. ὅτι ἀπηγγέλλοντο τὸ πάλαι
ὡς σύμφωνα.

Ἐν σελ. 106 μανθάνομεν ὅτι τὸ σύμπλεγμα πν εἶνε δυσα-
πάγγελτον (?) καὶ ὅτι ὁμοίως εἶχε καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις
χρόνοις, διὸ μετέβαλον οἱ ἀρχαῖοι τὸ πνυτός εἰς πινυτός, καὶ
τὸ πνεύμων εἰς πλεύμων· τούτων οὐδὲ ἐν ἀληθείᾳ, διότι πλεύ-
μων εἶναι τὸ πρῶτον, τὸ δὲ πνεύμων παρητυμολογήθη πρὸς τὸ

πολλαχού· ὡστε παραβαίνεται ὁ νόμος περὶ οὐ ὁ κ. Dief. ὑπολαμβάνει ὅτι ἐ-
σώθη ἐκ τοῦ « ναυαγίου » δεύτερον ὅτι ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλ. ἀνεξαρτήτως
πάσης ποσότητος τῶν συλλαβῶν εἶνε ὁ τόνος περιορισμένος, περιορίζων
εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν συλλαβῶν, οὐχὶ ἡ ποσότης αὐτῶν, ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν συλ-
λαβῶν δὲν δύναται νὰ ὑποληφθῇ ἕχθρος τῆς ποσότητος αὐτῶν.

πνεῦμα πνεύσομαι κτλ.¹ Καὶ τὸ πινυτός δὲν προῆλθε κατ' ἀνά-
πτυξιν τοῦ ι ἐκ τοῦ πνυτός, ἀλλ' εἶνε ἀρχαία λέξις διάφορος
τοῦ πνυτός πρβλ. Ostoff Morphol. Unters. IV 66—7. Καὶ τέ-
λος εἶνε καθ' ὀλοκληρίαν ἐσφαλμένον ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀπαντῶσι
δυσκολία τινὶ κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν φθόγγων πν. Διότι
καθὰ ὁ καθηγητῆς E. Sievers ἐν Φωνητικῆς σελ. 197 ἐδίδαξεν·
Ἄληθεῖς δυσχερεῖαι κατὰ τὴν προφορὰν μόνον ὡς πρὸς ξένους
φθόγγους ὑπάρχουσιν. Ὅπως δηλ. πᾶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώ-
ματος μέλος διὰ μονομεροῦς ἀσκήσεως ἀναπτύσσεται μὲν ἰδια-
ζόντως πρὸς τὸν σκοπὸν, ὃν καθ' ἑκάστην ἐκτελεῖ, ἀποβαίνει δὲ
σχεδὸν ἀχρηστὸν πρὸς ἄλλους σκοπούς, οὕτω καὶ τὰ φωνητικὰ
ὄργανα διὰ τῆς ἐκ παιδῶν διαρκοῦς ἀσκήσεως εἰς προφορὰν τῶν
φθόγγων τῆς μητρικῆς γλώσσης προσακτῶνται ἀπεριόριστον ἰσχὺν
ἐπὶ πασῶν τῶν ἀπαιτούμενων εἰς ἀρθρωσιν κινήσεων. Συντόμως
εἰπεῖν ἀληθεῖς δυσχερεῖαι τῆς προφορᾶς γλώσσης τινός οὐδέ-
ποτε ἀληθῶς ἀπαντῶσιν οἱ τὴν γλῶσσαν ταύτην μητρικὴν ἔ-
χοντες».

Κατ' αὐτὰ ἐννοεῖται ὅτι εἶνε ἐξ ὀλοκληροῦ ἀτοπον νὰ διδά-
σκηται ὅτι τοῖς νέοις ἢ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν εἶνε ἡ προφορὰ
τοῦ συμπλέγματος πν δυσχερεστέρα τῆς του πρ, πλ, κτλ.

Ἐν σελ. 136 ἀναγινώσκομεν ὅτι ἡ εὐκτική, ἡ ἀπαρέμφατος
καὶ ἡ δοτικὴ ἀπώλοντο διότι ἐν αὐταῖς συνεσωρεύοντο πολλὰ ι.
Ἄλλ' ὅτι ταῦτα ἀσύστατα, ἐδείχθη ἐν Ἄθην. I. 425 κέξ.

Ἐν σελ. 99 «τὰ τῆς νέας Ἑλλήνων Φήβα καὶ φηκάρη=θη-
κάριον παρελήφθησαν ἐκ τῶν ἀρχαίων μετὰ τοῦ φ. Τοῦτο λίαν
ἀμφίβολον, ἢ πῶς δύναται ὁ κ. Dief. ν' ἀποδείξῃ τοῦτο; σημ. ὅτι
καὶ αὐτοὶ οἱ Βοιωτοὶ ἔλεγον τὸ πάλαι Θῆβαι καὶ οὐχὶ Φῆβαι,
ὅπως ἐπιγραφαὶ μαρτυροῦσιν.

Ἐν σελ. 161 «ἀναγινώσκειται τὸν πληθ. ταχεῖα=τὰ χεῖλια δὲν
ἤξεύρω νὰ ἐξηγήσω ἄλλως ἢ διὰ τῆς μεταβάσεως τοῦ χεῖλια εἰς

1) Ὅμοιος νομίζει ὁ κ. Dief. ἐν σελ. 78 ὅτι τὸ τράπεζα κίτται ἀντὶ τετρά-
πεζα, ὁ ἐσφαλμένον, ὅπως ὁ σεβαστὸς ἡμῶν καθηγητῆς Joh. Schmidt ἐν Kubly
περιοδικῆ 28, 47 ἐδίδαξεν ἐρμηνεύσας καὶ τὸ τράπεζα καὶ τρυφάλεια κτλ.

χείλια και εξαφανίσεως τοῦ ι μεθ' ὧφειλε τὸ λ ν' ἀποβληθῆ.» Ὁ κ. Def. ἀγνοεῖ ὅτι ἐν πολλοῖς ιδιώμασι τῆς Δωρικῆς καὶ Αἰολικῆς διαλέκτου τὸ ε πρὸ α, ε, ου ἐτρέπετο εἰς ι, καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα οἱ Λάκωνες δὲν ἠδύνατο νὰ λέγωσι χείλεα ἀλλὰ μόνον χείλια ἢ χεῖλη. Περὶ τῆς ὑποτιθεμένης εξαφανίσεως τοῦ ι τούτου δὲν πολυπραγμονεῖ ὁ κ. Def. δέχεται δ' αὐτὴν ἀταλαιπώρως, ἀλλ' ἀναμφιβόλως ὧφειλε πρῶτον ν' ἀποδείξῃ τοῦτο, ἂν ἤθελε νὰ εἶνε ὁ πλασθεὶς τύπος *χείλια πλεον τι ἢ καθαρὸν πλάσμα. Τὸ ἐνικ. ἀριθ. χίλι=χείλος ἀναφέρει ὁ κ. Def. ἐν σελ. 89, ἀλλ' οὐδὲ πειρᾶται νὰ ἐρμηνεύσῃ πῶς ἐκ τοῦ χείλος ἠδύνατο νὰ γίνῃ χίλι. περὶ τούτου καὶ τῶν συναφῶν τούτῳ θὰ πραγματευθῶμεν προσεχῶς ἐν ἐκτάσει.

Τελευταῖον ἀναφέρομεν ἔτι ἐν στοιχειωδέστατον καὶ περιεργότατον ἀμάρτημα. Εἶνε δηλ. θαυμαστὸν πρᾶγμα νὰ βλέπῃ τις μεθ' ὀπίσεως βεβαιότητος ὁ κ. Def. πολλάκις πράγματα σήμερον καθ' ὀλοκληρίαν ἀπηρχαιωμένα καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου πιστευόμενα προφέρεται ὡσεὶ ἦσαν κτῆμα ἀναμφισβήτητον τῆς ἐπιστήμης. Δύο μόνον παραδείγματα θὰ καταστήσωσι σαφές τὸ λεγόμενον. Ἐν σελ. 41 διδασκόμεθα ὅτι εἶνε βέβαιον (steht fest) ὅτι ὁ ἐνεργητικὸς παρακείμενος ἀπέβαλε τὴν ἀληθῆ ἀρχαίαν κατάληξιν μι, ἐλέχθη λοιπὸν δέδωκα ἀντὶ δεδώκαμι. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ βέβαιον τοῦ κ. Def. εἶνε βεβαιότατον ὅτι εἶνε ψευδές. Ἀλλαχού ὅτι εἶνε πασίγνωστον ὅτι ἐκ τσ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλ. προχωρητικῇ μὲν ἀφομοιώσει ἐγένετο ττ ὑποχωρητικῇ δὲ σσ. Ἀλλ' ὅμως τὸ πασίγνωστον τοῦτο εἶνε πασίγνωστον ὡς ψευδές καὶ ὑπ' οὐδενὸς σήμερον πιστεύεται πρὸς βλ. Gust. Meyer Ἑλλ. Γραμμ. § 283.

Ἄν δὲ ὅσα ὁ κ. Def. ἐν τῇ καταπληκτικῇ αὐτοῦ ἀπειρίᾳ τῶν τῆς γλωσσικῆς καθόλου καὶ ἐπὶ μέρους ὡς βέβαια καὶ πασίγνωστα προφέρεται, ἔχῃσι τὴν ἀρετὴν νὰ εἶνε οὕτως ἐσφαλμένα, δύναται πᾶς ἐχέφρων ἀνὴρ νὰ εἰκάσῃ, τίνα πιθανότητα καὶ ἀξίαν ἐπιστημονικὴν ἔχουσιν ὅσα προτείνει διστάζων, καὶ ὅτι ἂν ὁ ἀναγνώστης εἶνε ἄπειρος τῆς γλωσσικῆς καὶ ἀδύνατος νὰ

διαβλέπῃ τὰ φανερά καὶ κεκρυμμένα ἀμαρτήματα, ἀγνοῇ δὲ ὅτι οὐδὲ ἐν οὐδαμῶς ἐν τῷ βιβλίῳ εἶνε ἀξίον πίστεως τινος ἀταλαιπώρως, διατρέχει μέγαν κίνδυνον ν' ἀπολέσῃ καὶ τὸν ἐόντα νόον.

*Ἐγγραφον ἐν Βερολίῳ τῆ 2 Μαρτίου 1882.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΧΩΡΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΙΣΑΙ ΤΩΙ ΣΥΛΛΟΓΩΙ

ΥΠΟ

Γ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

1) Σοφοκλ. Τραχ. στ. 497.

Μέγα τι σθένος ἂ Κύπρις ἐκφέρεται νίκας ἀεί.

Ὅτε Σχολιαστῆς καὶ οἱ νεώτεροι ἐρμηνεύονται τὴν λέξιν νίκας συνάπτουσι τῇ σθένος, ἐν ᾧ σαφεστέρα καὶ μεγαλοπρεστέρα ἢ ἔννοια εἶνε, ἂν ἀποδοθῇ αὐτῇ τῷ ἐκφέρεται ὅθεν στικτέον ὡδε

Μέγα τι σθένος (ἔστιν) ἂ Κύπρις, ἐκφέρεται νίκας ἀεί. Παράβ. Στοβ. ἀνθολ. ΞΓ. 6 καὶ Πλουτ. Ἑρωτ. 42.

*Ὡ παῖδες ἢ τοι Κύπρις οὐ Κύπρις μόνον

ἀλλ' ἔστι πολλῶν ἑνομάτων ἐπώνυμος.

*Ἔστιν μὲν Ἄδης, ἔστι δ' ἄφθιτος βίος (ἄλλοι γράφ. βία),

ἔστι δὲ λύσσα μανίας (ἄλλοι γράφ. μαινάς), ἔστι δ' ἕμερος

ἄκραντος, ἔστ' οἰμωγμός.

*Ὡσαύτως παράβ. Οἶδ. ἐπὶ Κολωνῶ στ. 734. Πόλιν σθένουσαν μέγα. Εὐριπ. ἀπόσπ. 304. Θάρσος δὲ πρὸς τὰς συμφορὰς μέγα σθένει.

2) Δημοσθ. Ὀλυνθ. 13.

*Ὡς ἔστι μάλιστα τοῦτο δέος μὴ πανούργος ὢν καὶ δεινὸς ἀνθρώπος πράγματι χρῆσθαι. . . . τρέψηται καὶ παρασπάσθηται τι τῶν ὄλων πραγμάτων.

Ἐπειδὴ ἡ ἔννοια, ἣν παρέχει τὸ τρέψηται, δὲν εἶνε ἡ ἐκ τῆς λέξεως παροῦργος ὑποδεικνυμένη. ἄλλοι ἄλλως ἐπεχείρησαν νὰ διορθώσωσι τὸ χωρίον τοῦτο. Καὶ ὁ μὲν H. Wöl προτείνει νὰ διορθωθῇ εἰς τρέψη τε, ὁ δὲ Reiske εἰς δρέψηται, ὁ δὲ Dobrinski εἰς ἀνατρέψη τε, ὁ δὲ Holtinger καὶ Cobet εἰς κλέψη τε. Εἰ καὶ οὐχὶ κακὴν νομίζω τὴν τελευταίαν διόρθωσιν, εἰκάζων ὅτι ἐκ τοῦ ῥήματος τρέψη ἐξέπεσεν ἡ πρόθεσις παρὰ προτείνω τὴν προσθήκην αὐτῆς. Τότε δὲ ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε αὕτη· εἶνε φόβος, μὴ ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος εἶνε πανούργος καὶ δεινός. . . . ἐξαπατήσῃ καὶ ἀποσπάσῃ τι τῶν ὄλων πραγμάτων.

3) Πλουτ' Ἡθ. περὶ Ἰσίδος καὶ Ὀσίριδος 76.

Ἡ δὲ ζῶσα καὶ βλέπουσα καὶ κινήσεως ἀρχὴν ἐξ αὐτῆς ἔχουσα καὶ γινώσκιν οἰκείων καὶ ἀλλοτρίων φύσις ΛΑΛΩΣ τε ἔσπακεν ἀπορορῶν καὶ μοῖραν ἐκ τοῦ φρονούντος, ὅτω κυβερνᾶται τὸ σύμπαν καθ' Ἡράκλειτον.

Διορθωτέον τὴν λέξιν ἄλλως εἰς ΚΑΛΛΟΥΣ. Παράβ. Πλάτ. Φαῖδρον ἐν σελ. 251. Δεξάμενος γὰρ τοῦ κάλλους τὴν ἐπιρροὴν διὰ τῶν ὀμμάτων ἐθερμάνθη.

4) Τοῦ αὐτοῦ Συμποσ. προβλ. Β. 7. 2.

Σκοπῶμεν, δέ, εἰπον, ὅτι πολλὰ συμπτώματα ἔχοντα. . . . σιν αἰτιῶν λαμβάνει δόξαν οὐκ ὀρθῶς.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ πρῶτον μὲν διόρθωσον τὴν λέξιν συμπτώματα, ἣν ἀντιγραφεὺς τις ἐνεκκ μεταπηδήσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ εἰς τὴν ἀρέσως ἐπομένην αὐτῇ ὁμοιοκατάληκτον ἔχοντα οὕτως ἀντέγραψεν ἀντὶ τῆς ἀντιγράφῃ στυπτωμάτων, εἶτα δὲ συμπλήρωσον τὰ ἐλλείποντα γράμματα γράφων οὐχὶ ὡς ὁ Dübner διακινουθήσιν ἀλλὰ γενέσιν, διότι ἐν τῷ χειρογράφῳ μόνον τέσσαρα γράμματα φαίνονται ἐκπεσόντα. Ὅτι δὲ ταῦτα ἀληθῆ ἰδὲ αὐτ. Γ. 3. Ὡστε μὴ γένεσιν ἰδίῳν, ἀλλὰ κοινῶν ἐπιτασιν συμπτωμάτων γίνεσθαι τὴν μέθην γέροντι.

5) Τοῦ αὐτοῦ περὶ Φιλοπλουτίας 3.

Πενία γὰρ οὐκ ἔστιν ἀλλ' ἀπληστία τὸ πάθος αὐτοῦ καὶ φιλοπλουτία διὰ κρίσιν φαύλην καὶ ἀλόγιστον ἐνοῦσαν· ἣν ἂν μή τις ἐξέλῃται τῆς ψυχῆς ὡς περ βαίγμα πλάγιον, οὐ παύσανται δεόμενοι τῶν περιττῶν, ΤΟΥΤΕΣΤΙΝ ΕΠΙΘΥΜΟΥΝΤΕΣ ΩΝ ΟΥ ΔΕΟΝΤΑΙ.

Οὐδεὶς ἔσται ἐν ἀμφιβολίᾳ, ἂν παραβάλλῃ τὸ ἐν τοῖς Πολιτ. παραγγέλμασι §. 20 τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως χωρίον, ἐν ᾧ παραβάλλεται ἡ φιλοπλουτία πρὸς σίδηρον μεστὸν ἰού, ὅτι ἀντὶ τῶν οὐδὲν ἐνταῦθα σπ-

μαινουσῶν λέξεων ἐλιγμα πλάγιον ἦσαν γεγραμμένα ἐν τοῖς χειρογράφοις αἱ λέξεις ΒΑΚΥΣΜΑ ΠΑΛΛΙΟΝ, ὡς ἀντιγραφεὺς τις κακῶς ἀναγνοὺς μετέβαλεν εἰς ἐλιγμα πλάγιον. Περὶ τῆς λέξεως ἔλκυσμα = σκωρία ἰδὲ Διοσκουρ. 5, 10. Ὅτι δὲ αἱ λέξεις τουτέστιν ἐπιθυμοῦντες ὄν. οὐ δέονται εἰσι ὡς γλώσσημα τῶν λέξεων δεόμενοι τῶν περιττῶν παντὶ δηλον.

6) Τοῦ αὐτοῦ Πολιτ. παραγγελ. 26.

Αὐτόθεν μὲν ἤδη φιλοπλουτίαν καὶ φιλοχρηματίαν, ὡς περ σίδηρον καὶ μεστὸν ἰού, νόσημα τῆς ψυχῆς, ἀποδυσάμενος εἰς ἀγορὰς καπῆλων ἢ δανειστῶν ἀπόρριψον.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ περιττεύει ὁ καὶ, ὅστις, νομίζω, προσετέθη ὑπὸ τινος ἀγραμμάτου ἀντιγραφέως μὴ ἐννοήσαντος ὅτι ἡ λέξις νόσημα παρτίθεται τῇ φιλοπλουτίᾳ καὶ φιλοχρηματίᾳ. Παράβ. τοῦ αὐτοῦ. Εἰ πρὸς τυτ. πολιτευτέον. 1. καὶ Συμποσ. προβλ. 5'. 7. 2.

7) Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ἀρεσκ. τοῖς φιλοσόφοις 1. 8.

Ὅμοῦ πάντα χρήματα ἦν, νοῦς δ' αὐτὰ διήρε καὶ διεκδόμησε. Διορθωτέον τὸ διήρε εἰς ΔΙΕΙΛΑΕ.

8) Ἀλκίφρονος ἐπιστ. 6. 1. 38 §. 5.

Εἰς οὐκ εὐδαίμονα βίου προαίρεσιν. Ὁ Cobet (Var. lectio. σελ. 48. 1873) διορθοῖ τὴν λέξιν εὐδαίμονα εἰς εὐσχήμονα, ἐν ᾧ πρέπει νὰ διορθωθῇ εἰς εὐδαίμονον. Παράβ. Εὐριπίδ. Ἰφ. Ταύρ. 5. 915. βίον ἔχουσ' εὐδαίμονα. Πλάτ. Φίλ. 11. 1. πᾶσι τὸν βίον εὐδαίμονα παρέχειν.

9) Ἀνθολ. Ἰωάνν. Δαμασκ. σελ. 99. 38

Ξίθεος δ' Ἀθηναῖος τοῖς χρηστοῖς μὲν ἐν τοῖς λόγοις, ἀχρήστους δὲ κατὰ τὸν βίον ὁμοίους ἔφη εἶναι τοῖς ἀγαθοῖς ἐνυπνίοις. Συμπληρωτέον νομίζω οὐχὶ ὡς τινες γράφουσιν Ὁξίθεος, ἀλλὰ Δεξιθεος παράβ. Δημοσθ. 57. 37.

10) Τοῦ αὐτοῦ σελ. 100

Δυσὸν ὄντων ἰατροῦν τοῦ μὲν ἱκανοῦ λέγειν καὶ περὶ τῶν ἰατρικῶν ὡς ὅτι ἐμπειροτάτου, περὶ δὲ θερχπειῶν τῶν καμνόντων μηδὲν τετριμμένου.

Ὁ μὲν Gaisordus τὴν οὐδὲν ὄνημα παρέχουσιν λέξιν ὡς διορθοῖ εἰς θεωρίαν, ὁ δὲ Halmius εἰς δρίσαι ἢ γινῶναι ὁ δὲ Meineke εἰς θεωρεῖν καὶ ὁ Hirschigius προτείνει νὰ διορθωθῇ τὸ χωρίον οὕτω καὶ περὶ τῶν ἰατρικῶν χωρία. Νομίζω ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου ἔσται οὐχὶ κακὴ, ἂν διορθωθῇ ἡ λέξις ὡς εἰς ὄραν (=δρίσων. παράβ. Ἀριστ. ῥητ. 2.

8.) Περὶ δὲ τῆς συντάξεως τοῦ ἔμπειρος μετὰ γενικῆς καὶ τῆς περὶ προθέσεως παράβ. Πλάτ. Νόμ. 1. 632.

11) Τοῦ αὐτοῦ σελ. 116.

... ρον ἔχει καὶ κόρον τοῦ σώφρονος τὰ φιλήματα. Συμπληρωτέον τὰ ἠλλείποντα γράμματα οὕτω· καιρὸν ἔχει κλπ.

Γ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Β'. ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΣΠ. Π. ΒΑΣΗ

Ἐν Ξενοφῶντος Ἑλληνικοῖς (II. 3. 49) ἀναγινώσκομεν τὰδε· «Ὁ δ' αὖ Θηραμένης πρὸς ταῦτα ἔλεγεν ὅτι ἄτοπον δοκοῖν ἑαυτῷ γε εἶναι τὸ πρῶτον μὲν βουλομένους τοὺς βελτίστους τῶν πολιτῶν κοινωνοὺς ποιῆσθαι τρισχιλίους, ὡσπερ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἔχοντά τινα ἀνάγκην καλοὺς καὶ καλοὺς εἶναι, καὶ οὐτ' ἔξω τούτων σπουδαίους οὐτ' ἐντὸς τούτων πονηροὺς οἷον τε εἶναι γενέσθαι».

Ἀντὶ τοῦ εἶη προσεδόκα πᾶς τις ὁ «ὡσπερ τὸν ἀριθμὸν ἔχοντα... καὶ οὐτ' ἔξω... οὐτ' ἐντὸς... οἷον τε εἶναι», τὸ δὲ εἶη εἶναι προφανῶς σόλοικον. Τῶν ἑρμηνευτῶν ἄλλοι μὲν σημειοῦνται ἀπλῶς ὅτι μεταβάλλεται ἡ σύνταξις, ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι ὁ Ξενοφῶν ἔγραψεν εἶη ἀποβλέψας εἰς τὴν ἐν τῇ μετοχῇ ἔχοντα περιεχομένην πρότασιν εἰ ἔχοι, ὅπερ εἶναι διὰ δύο λόγους ἄτοπον. Διότι πρῶτον μὲν, εἴαν ἦτο ἐπιτετραμμένον τοῖς γράφοις νὰ συνάπτωσι μετοχὴν μετὰ παρεμφατικῆς ἐγκλίσεως ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς μετοχῆς, οὐδὲν θὰ ἐκόλυε νὰ λεχθῶσι καὶ τὰδε· «ἐπαναχωρήσαντες (=ἐπεὶ ἐπανεχώρησαν) καὶ τρόπαιον ἐστήσαντο (ἀντὶ στησάμενοι)... ἀπῆλθον ἐπιφυλῆσα καὶ «πεμπόντων δὲ πρέσβεις... καὶ βοηθεῖν ἐκέλευον (ἀντὶ κελεύοντων)» καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν οὐδὲν οὕτως ἄτοπον ὑπάρχει, ὅπερ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆ ἑλληνιστί. Ἐπειτα δὲ ἡ ἀνάλυσις τοῦ ἔχοντα δὲν εἶναι ἐνταῦθα εἰ ἔχοι, ἀλλ' εἰ εἶχε, ὡστε, εἴαν εἰς τὴν ἀνάλυσιν ἀπέβλεπεν ὁ Ξενοφῶν, θὰ ἔγραψεν οἷον τ' ἦν καὶ οὐχὶ οἷον τ' εἶη. Ἀλλὰ τί τὰ πολλὰ; Τὸ εἶη εἶναι προφανῶς ἀγράμματος γραμματικῶς παρέμβλημα, ὅστις εὐρὺν παρά τῷ Ξενοφῶντι γεγραμμένον ἀπλῶς οἷον τε γενέσθαι κατὰ παράλειψιν τοῦ ὄν (πρβλ. ἀπομνημ. I, β, β α' ἢ τὴν διαιτάν μου φαυλίζεις... ὡς χαλεπώτερα πορίσασθαι τὰ ἐμὰ διαιτήματα τῶν σῶν»

ἐνθα ἐξυπακουστέον ὄντα) ἐνόησε μὲν ὅτι λείπει τὸ συνδετικὸν ῥήμα, ἀνεπλήρωσε δὲ οὐκ ὀρθῶς τὸ ἠλλείπον κατ' εὐκτικὴν δέον κατὰ μετοχὴν.

Κατωτέρω ἐν § 23

«Οἱ δ' ἐμποίων νομιζόντες αὐτὸν εἶναι τῷ ποιεῖν ὅ,τι βούλοιντο, ἐπιβουλεύουσιν αὐτῷ καὶ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς βουλευτὰς ἄλλος πρὸς ἄλλον ἐδιέβαλλον ὡς λυμαινόμενον τὴν πολιτείαν. Καὶ παραγγείλαντες νεανίσκοις... συνέλεξαν τὴν βουλὴν. Ἐπεὶ δὲ ὁ Θηραμένης παρῆν, ἐάνυστ' ὁ Κριτίας ἔλεξεν ὧδε.

Ἴνα δείξω ὅτι τὸ χωρίον, ὅπως φέρεται ἐν ταῖς ἐκδόσεισι, δὲν ἔχει καλῶς, θὰ προτείνω εὐθὺς ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀναπτύξεως ἢ ἐγὼ νομιζῶ ὀρθὴν αὐτοῦ ἀνάγνωσιν.

«Οἱ δ' ἐμποίων νομιζόντες... ἐπιβουλεύουσιν αὐτῷ, καὶ ἰδίᾳ τε πρὸς αὐτοὺς βουλευτὰς... διέβαλλον ὡς λυμαινόμενον τὴν πολιτείαν, καὶ παραγγείλαντες... συνέλεξαν τὴν βουλὴν. Ἐπεὶ δὲ κτέ».

Ἐπιβουλεύουσιν αὐτῷ, λέγει ὁ Ξενοφῶν, διττὴν ἐπιβουλήν. Πρῶτον μὲν διττὴν ἰδίᾳ πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν βουλευτῶν διέβαλλον, ἔπειτα δὲ δημοσίᾳ πρὸς τὴν ὅλην βουλὴν κατηγοροῦσαν αὐτοῦ. Διὰ μὲν τοῦ προτέρου καὶ (καὶ ἰδίᾳ τε) ἐπιφέρεται ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐπιβουλεύουσι, διὰ δὲ τοῦ τε-καὶ (ἰδίᾳ τε καὶ παραγγείλαντες) συνάπτονται ἀλλήλοις τὰ δύο τῆς ἐπιβουλῆς εἶδη. Ὡς πᾶς τις βλέπει, αἴτιον τῆς ἐκπτώσεως τοῦ τε ἐγένετο ἡ σφαλερὰ στίξις, ἢ καὶ αἱ ἐκδόται ἰκολουθοῦσι.

Καὶ ἕτερον δὲ χωρίον τῶν Ἑλληνικῶν οὐκ ὀρθῶς στίζοντες λυμαινόμενοι οἱ ἐκδόται. Εἴαι δὲ τὸδε (II, 4, 28).

Ἀύσανδρος λογισάμενος ὅτι οἷον τε εἶη ταχὺ ἐκπολιορκῆσαι τοὺς ἐν Πειραιεῖ (=πολιορκίᾳ κρατῆσαι τῶν ἐν Πειραιεῖ) κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, εἰ τῶν ἐπιτηδείων ἀποκλεισθείησαν.»

Τί σημαίνει «κρατῆσαι τῶν ἐν Πειραιεῖ πολιορκίᾳ κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, εἰ ἀποκλεισθείησαν τῶν ἐπιτηδείων» δὲν δύναμαι νὰ νοήσω. Νοῶ δὲ τὸ «ἐκπολιορκῆσαι τοὺς ἐν Πειραιεῖ, κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν εἰ... ἀποκλεισθείησαν» τ.ε. εἰ κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν τῶν ἐπιτηδείων ἀποκλεισθείησαν = «ἀποκλείσαντα κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν τὰς τῶν ἐπιτηδείων ἐφόδους», ὡς ἀλλαχοῦ (II, 4, 3) λέγεται.

ΣΠ. Π. ΒΑΣΗΣ

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΝΟΡΑΜΑΤΟΣ ΕΝ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Ἡ διδασκαλία τῆς γεωγραφίας ἔκαμε μετὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεγάλας δημολογοῦμένως προόδους, βελτιωθείσης τῆς διδακτικῆς τέχνης, καὶ ἔπαυσε νὰ εἶναι ξηρὸν ὀνοματολόγιον κυρίων ὀνομάτων.

Καὶ ὅμως πολὺ εἰσέτι ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ δίδῃ σαφεῖς περὶ τῶν χωρῶν τῶν κατοίκων, καὶ τῶν πραγμάτων ἰδέας καὶ νὰ κινή τὸ ἐνδιαφέρον ἐκεῖνο, ὅπερ κατασταίνει τὴν διδασκαλίαν καρποφόρον καὶ κυρίως μορφωτικὴν.

Οἱ παῖδες, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐνήλικες, ἐκ τῶν περιγραφῶν ἀδυνατοῦσι νὰ σχηματίσωσιν ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτῶν πιστὴν ὁπιοσοῦν εἰκόνα τῶν περιγραφομένων. Ἡ φαντασία τείνει πάντοτε εἰς τὸ νὰ δώσῃ μορφήν τινα εἰς τὰ περιγραφόμενα ἰντικείμενα, ἀλλ' αἱ μορφαὶ αὗται εἶναι συνήθως αὐθαίρετοι καὶ μεμακρυσμένοι τῆς ἀληθείας.

Ἐγὼ αὐτὸς παρετήρησα τὸ ἔξης· ἐκ περιγραφῶν εἶχον σχηματισθῆ ἐν τῇ φαντασίᾳ μου εἰκόνας τοῦ Παρνασοῦ καὶ τῶν Δελφῶν, τῆς Σπάρτης καὶ τοῦ Ταυγέτου, τοῦ Ναυπλίου καὶ Παλαμηδίου, τῶν λεγομένων σιδηρῶν κυλῶν τοῦ Δουνάβιως, τῶν Παρισίων κλπ. Ὁμολογῶ δὲ ὅτι, ὅταν μοι ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ ἴδω αὐτοὺς ὀφθαλμοῖς τὰ μέρη ταῦτα, ἐπίσθην ὅτι αἱ ἐν τῇ φαντασίᾳ μου ἐσχηματισμέναι εἰκόνας ἐστεροῦντο πάσης ὁμοιότητος μετὰ τὰ πράγματα αὐτά. Τοῦναντίον μοι συνέβη νὰ ἴδω ἐν πανοράματι εἰκόνας τοῦ λιμένος τῆς Κωνσταντινουπόλεως παραρρηγνίων τινῶν τοποθεσιῶν, μέρους τινὸς τῆς Βιέννης, τῶν Βερσαλιῶν κλπ. Ὅταν δὲ τὸ πρῶτον ἐπεσκέφθην τὰ μέρη ταῦτα, ἐνόμισα ὅτι δευτέραν φοράν πράγματι ἔβλεπον αὐτά.

Ὅτι αἱ εἰκόνας δύνανται νὰ δώσωσι σαφεστέραν ἰδέαν τῶν χωρῶν καὶ τῶν πραγμάτων πρὸ πολλοῦ ἀναγνωρίζει ἡ διδακτικὴ, καὶ πολλοὶ συγγραφεῖς γεωγραφικῶν ἐδοκίμασαν νὰ εἰσαγάγωσιν αὐτὴς εἰς τὰς γεωγραφίας αὐτῶν. Τὰ ἀποτελέσματα ὅμως εἶναι περιορισμένα καὶ ἀτελῆ.

Προτείνω λοιπὸν νὰ εἰσαχθῇ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς γεωγραφίας βοηθητικῶς ἡ χρῆσις γεωγραφικῶν πανοραμμάτων δι' εἰκόνων φωτογραφικῶν καὶ ἄλλων.

Ἴδὼν παρουσιάζωνται δυσχέρειαι τινες ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, βεβαίως ἀποβλέποντες εἰς τὴν μεγάλην τῆς σπουδαζούσης νεότητος ὠφέλειαν ὀφειλομένη νὰ ὑπερικήσωμεν αὐτάς· τὸ ὅτι δὲ δὲν δυνάμεθα τὰ πάντα νὰ δει-

ξωμεν ἐν τῷ πανοράματι εἰς τοὺς μαθητὰς, δὲν εἶναι λόγος ν' ἀπορρίψωμεν καὶ ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι δυνατὸν νὰ γείνη. Ἄτοπον δὲ εἶναι τὸ σχολεῖον νὰ μὴ ἐπωφεληθῆται τῆς νεωτέρας ἐφευρέσεως καὶ τελειοποιήσεως ὅσον ἄλλα ἐπαγγέλματα καὶ τέχναι.

Οὕτω, κατὰ τὴν ταπεινὴν γνώμην μου, πᾶν σχολεῖον πρὸς τοῖς ἄλλοις διδασκατικοῖς ὀργανοῖς νὰ ἔχῃ πλουσίαν συλλογὴν εἰκόνων παριστανουσῶν πόλεις καὶ ἀνθρώπους, οἰκοδομὰς, λιμένας, λίμνας, ὄρη, τοποθεσίας, ἀρχαῖα μνημεῖα κλπ. μετὰ μιᾶς συσκευῆς πανοράματος. Κατὰ δὲ τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος τῆς γεωγραφίας ὁ διδάτκαλος θέλει προσκαλεῖ κατὰ σειράν τοὺς μαθητὰς νὰ βλέπωσιν ἐν τῷ πανοράματι τὰ διάφορα μέρη καὶ ἀντικείμενα.

Οὕτω δὲ οἱ νέοι Αἰμίλιοι θὰ δύνανται νὰ λαμβάνωσι γεωγραφικὰς γνώσεις ἀληθεῖς καὶ σαφεῖς περὶ λίαν μεμακρυσμένων χωρῶν, χωρὶς ν' ἀπομακρύνωνται τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος.

Περὶ τὸν δὲ νὰ προστεθῇ πόσον ἡ τοιαύτη διδασκαλία θὰ ἐλκύη τοὺς παῖδας εἰς σχολεῖον.

ΒΛ. Γ. ΣΚΟΡΑΒΛΗΣ

ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΥΠΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΝ ΕΠΙΟΨΙΝ.

Ὁρθῶς ὠνομάσθη ἡ μουσικὴ «γλῶσσα τῆς καρδίας» διότι εἶναι ἡ γλῶσσα ἐκεῖνη ἣτις ἐπενεργεῖ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐν σπαραγμοῖς βρέφους, ὅπερ διὰ τοῦ ναυαρίσματος τῆς μητρὸς ἢ τῆς τροφοῦ πύεται τοῦ κλαίειν καὶ βαθμηδὸν ὑπολισθαίνει εἰς γλυκὺν ὕπνον, καὶ οὕτω ἡ μουσικὴ φαίνεται ἡ πρώτη μετὰ τὸ γάλα πνευματικὴ τροφή· ἀπὸ δὲ τῆς ἡλικίας ταύτης μέχοι τοῦ γήρατος δύ·αται τις εἰπεῖν ὅτι ἡ μουσικὴ εἶναι ἐν τῶν ἐντροφημάτων τοῦ βίου, ζώηρ' ἔκφρασις τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρώπου εἴτε ἐν λύπῃ εἴτε ἐν χαρᾷ. Διὸ καὶ αὐτοὶ οἱ σοφοὶ τῶν προγόνων ἡμῶν ἐφίλουν, ἐκαλλιέργουν καὶ συνίστων αὐτὴν ὡς μέσον συντελεστικὸν εἰς τὴν τῆς καρδίας διάτλασιν, ἔθεν καὶ ὁ Σωκράτης ἠγάπα τὸ πρὸς κιθάραν ἔδειν.

Ἡ μουσικὴ εἶναι τόσον ἀρχαία ὅσον ὁ κόσμος, ἡ δὲ ἡδύτης τῶν φωνῶν ἐν τῇ φύσει εἶναι ἀδελφὴ τοῦ κάλλους καὶ τῆς εὐωδίας τῶν φυτῶν καὶ ἀνθῶν· καὶ ἐν τῇ ἀψύχῳ πλάσει ἡ τῆς αὔρας ἐπιπνοὴ ἐν τοῖς δάσσει καὶ τὸ κελάρυσμα τῶν ὑδάτων ἐν τοῖς ρυαζῖ, καὶ ὁ παρὰ τὴν θύνα τῆς θαλάσσης φλοισβός, καὶ αἱ τῶν πνευστικῶν καὶ ἐγχόρδων ἐναρμόνιοι

μολπαί λίαν εὐφροσύνως διαθέτουσιν ἡμᾶς· ἐν δὲ τῇ ἐμπύχῳ δημιουργίᾳ διὰ τοῦ γλυκυτάτου αὐτῶν ἔσονται, δι' οὗ καὶ μόνου φηέγγονται, αἱ ἀηδόνες τὰ μέγιστα τέρπουσι τοὺς ἀκούοντας, ὁ δὲ ἄνθρωπος, οὐ μόνον διὰ τοῦ ἐν ἄρθρῳ λόγου ὑπερέχει πάντων τῶν ἄλλων ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς μαγευτικῆς ὤδης τοῦ ὑπερτερῆς παντὸς μουσικοῦ ὄργάνου καὶ πάσης καλλιτελεύτου ἀηδόνος, καὶ πληροὶ τὰς καρδίας τῶν περισταμένων παντοίων καλῶν αἰσθημάτων, οἷον χάριτος, ἐθουσιασμοῦ καὶ συμπαθοῦς καὶ οἰκτίρμονος λύπης, ἀνακουφιστικῆς τὴν τελλιωμένην ψυχὴν.

Τὸ τοιοῦτον θυμῶδες χάρισμα δὲν ἐδωρήθη ἀσκοπίως τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνα, ἀλλ' ἔντα καλλιερῆ αὐτὸ καὶ κἀνή κατάλληλον αὐτοῦ χρῆσιν, καὶ οὕτω συντελεθῆ εἰς τὴν αὐξάνειν τῆς ἐλευτοῦ εὐδαιμονίας.

Ὁ προφητὴν Δαβὶδ παιδίζθην ἐπιδείξει εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς μουσικῆς, προτρέπει τοὺς πιστοὺς, ἵνα αἰνῶσι τὸ Κύριον «ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ, ἐν χορδαῖς καὶ ὄργάνῳ» οἱ δὲ πρόγονοι ἡμῶν «Ἕλληνες διέπρεψαν ἐν τῇ ὥρα τῆς αὐτῆς τέχνης ἀπὸ τοῦ Ὀρφέως καὶ ἔξῃς, συνδυάζοντες μάλιστα τὴν διγυμνικὴν μετὰ τῆς φωνητικῆς μουσικῆς οὐ μόνον ἐν ὀρησκευτικαῖς τελεταῖς, ἐν ἀγῶσι καὶ ἐν τοῖς θεάτροις, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κατ' ἰδίαν βίῳ πρὸς τέρψιν καὶ ἀναψυχὴν. Τοῦτο καὶ ἐξ ἄλλων μὲν καταφαίνεται παραδειγμάτων (εἰάν παραδειγμάτων ὑπάρχη χρεῖα) καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οἱ εἰς πρῆξιν περιφύοντες «κλήτοί» τῷ Ἀχιλλεῖ ὑπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος εὔρον αὐτὸν «τερπόμενον φόρμιγγι λιγέῃ καὶ ἄδοντα «κλέα ἀνδρῶν» καὶ ὁ παρὰ τῷ Ἀλκιόῳ τυφλὸς ᾄδῃς Δημόδοκος ἄδει ἐν συμπόσιῳ φιλοφρονῶν δ' αὐτῷ καὶ ἀφορμὴν λαβὼν ὁ πολύμητις Ὀδυσσεὺς λέγει περὶ τῶν ἀοιδῶν.

«Πᾶσι γὰρ ἀνθρώποισιν ἐπιχθονίοισιν ἀοῖδοι
τιμῆ; ἔμμοροι καὶ αἰδοῦς, οὐνεκ' ἔρα σφέας
οἴμας Μῦσ' ἐδίδαξεν· φίλησε δὲ φύλον ἀοιδῶν»².

Τί δ' εἶπῶμεν περὶ τῶν Πινδαρικών ᾠδῶν καὶ ἄλλων, ἐξ ὧν πάντων καταφανές γίνεται ὅτι ἡ μουσικὴ οὐ μικρὸν ἐνήργει ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ βίου παιδρύνουσα καὶ καλλύνουσα αὐτὸν, καὶ μεγάλως συμβάλλουσα μετὰ τῶν γυμνασμάτων καὶ τῆς γυμναστικῆς εἰς τὴν ἐναρμόνιον τοῦ πολίτου μόρφωσιν.

Ἡ μουσικὴ οὕτω, ὡς ἤδη εἶπομεν ἐν ἀρχῇ ἡ γλῶσσα τῆς καρδίας καὶ τῶν αἰσθημάτων, χρησιμεύει πρὸς ἔκφρασιν πατριωτισμοῦ, καὶ ἀγάπης,

1) Ἰλ. I. στιχ. 180 καὶ ἐφεξῆς.

2) Ὀδυσ. 470, καὶ ἐφεξῆς.

εὐγνωμοσύνης καὶ θυμιασμοῦ πρὸς τὸν Θεόν. Διὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ ἐν τῷ οἴκῳ, καὶ ἐν τῇ σχολῇ, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καλὸν εἶναι ν' ἀσκῆται ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ μουσικῇ.

Τὸ παιδίον, ὡς εἰκόσ, ἀρχεται τῶν ᾠδικῶν ἀσκήσεων πρακτικῶς τὸ πρῶτον, ἄδον ἀτμάτια ἠθικὰ καὶ ἀφελῆ, καὶ εὐτράπελα μετ' ἀθρόπτητος, βραδύτερον δὲ, ὅταν εἶναι εἰς κατάστασιν, νὰ αἰσθάνηται πατριωτισμὸν καὶ εὐσέβειαν μανθάνει καὶ ἄσματα πολεμικὰ καὶ ὕμνους ὀρησκευτικούς, ἀφοῦ μάλιστα ἀρχίσῃ νὰ μανθάνῃ καὶ διὰ τῶν σημείων τὴν φωνητικὴν μουσικὴν.

N. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ.

ΠΙΝΔΑΞ

Τῶν κυριωτέρων ἰδεῶν ἐκ τῶν τοῦ Πλάτωνος συγγραμμάτων.

Σωματικοὶ χαρακτήρες τοῦ Μελήτου Εὐθύφρ. Σελ 1.	Ὅτι ἀθάνατος ἡ ψυχὴ. Φαίδ. § νδ'.
Ὁ Χαίρεφω, ἤκουσε τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν τὸν Σωκράτην σωφώτατον εἶναι.	Περὶ μετεμψυχώσεως. — § νζ'.
Ἀπολογ. § ε.	Περὶ Ἰαρτάρου. § ε'.
Αἰτία τῆς τοῦ Σωκράτους διαβολῆς. — § ι'.	Περὶ γολασσεως τῶν νεκρῶν. — § ξβ'.
Περὶ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀποστολῆς ἄλ- λου. — § ιη'.	Φροντίς ἀκράτους τῆς γυναικὸς καὶ παίδων αὐτοῦ. § ξε'.
Μαθηταὶ τοῦ Σωκράτους. — § κβ'.	Ὁ Σωκράτης ἀνακηρύσσεται ὑπὸ τοῦ δημοῦ τῆς ἀριστείας αὐτοῦ.
Ἡ τριάκοντα μῶν τιμὴ τοῦ Σωκρά- τους. — § κη'.	Τί ἐστὶ μαγευτικὴ παρὰ τῷ Σωκράτει. Θεαίτητ. § ζ'.
Ἡ περὶ θανάτου ἰδέα τοῦ Σωκρ. — § λβ'.	Τί ἐστὶν ἐπιστήμη. — § η'.
Ὁ Κρίτων συμβουλεύει τὸν Σωκράτην εἰς ἀπόδρασιν. Κρίτ. § γ'.	Ἐλεγχος τῶν σοφιστῶν. Σοκρ. § α.
Ἡ περὶ πατριδῆς ἰδέα τοῦ Σωκρ. — § ιβ'.	Ὅτι εἰς Θεοῦ δημιουργοῦ Πολιτικός. § η'.
Περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ. Φαίδ. § δ'.	Περὶ ἀγαθῶν ἀρχόντων. § λγ'.
Περὶ ψυχῆς. — § θ'. πρὸλ. Ἰμίαιος λβ' Νόμ. I. § η'	Περὶ εὐθύνης ἀρχόντων. — § λη'.
Περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς ψυχῆς. — § ιε'	Ὅτι μόνον παρὰ τῷ Θεῷ ἀληθὴς ἐπι- στήμη Ἰππικῆ. § ζ'.
Ὅτι ἡ ψυχὴ προϋπάρχει τοῦ σώματος — § κα'	Ὅτι ὁ Θεὸς ἀπειρος. — § ι'.
Ὅτι ἡ ψυχὴ μεταβάλλει εἰς τὸν Θεόν — § κς'. κη'.	Ὅτι ὁ Θεὸς ἄγρυνος. — § ιβ'.
Περὶ τῆς ἀκατασταλτοῦ ψυχῆς. — § λ'.	Ὁ πρὸ τοῦ δελφικοῦ ὕμνου πρὸς τὸν Θεόν. Σόπρ. § δ'.
Ὅτι ἡ ψυχὴ οὐκ ἔστιν ἀρμονία τοῦ σώ- ματος. — § λβ'.	Ὁ ἀληθὴς ἔως αἰτία πάντων τῶν κα- λῶν. — § ιθ'.
Ὅτι νοῦς ἐστὶν ὁ τὰ πάντα διακοσμοῦν. — § μβ'.	Ὅτι δύο εἰδῶν ἄνθρωποι ἔγγομοι καὶ ἄγαμοι. § κς'.
	Αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ Ἰππάρχου Ἰπ- παρχ. Περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς αἰ. ὠθε- σαυτὸν Χαρμίδ. § ιβ'.

Ὅτι ἐπιστήμη ἐπιστημῶν ἢ σωφροσύνη. Χαρμ. § ιε'. διότι ἐπισταται ταῖς ἀλλοίαις ἐπιστήμασι — § κβ'.

Τίς ἡ ἀληθής φιλία. Λύσις. § α'.

Ὅτι ὁ ἀνθρώπος μόνος ἐπένοησε τὰς ἠθικὰς, τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν τροφήν. Πρωταγόρ. § ιβ'.

Περὶ αἰωνίου κρίσεως. Γοργίας. § οθ'.

Ὅτι ὁ θεὸς δίκαιος· ἀρα ἀμειψθήσεται ἢ τιμωρηθήσεται ὁ ἀνθρώπος. — § πγ'.

Περὶ τοῦ καλοῦ. Ἰππίας. μελζ. § α'.

Περὶ τοῦ ψεύδους. Ἐλάτ. § α'.

Ὅτι ὁ θεὸς φθέγγεται ἡμῖν διὰ τῶν μάντεων. Ἴων. § ε'.

Τίς προσευχὴ εὐπρόσδεκτος τῷ θεῷ. Ἀλκιβ. Β'.

Ὅτι ὁ δίκαιος πάντα ὠφελεῖν χρή. Κλειτοφ. § στ'.

Ὁ θεὸς οὐκ ἀχτιος τοῦ κακοῦ. Πολιτεία. Β'. § ιη'. πρὸλ. νόμ. Ε'. § α'. Ἄλλ' αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος. — § κ'.

Ὅτι ὁ θεὸς ἀψευδής. § κβ'.

Ἡ πολυτέλεια αἰτία καταστροφῆς. Πολιτ. Γ'. § α'.

Ὅτι οἱ φιλόσοφοι μόνον ἱκανοὶ εἰς διοικήσιν. Πολ. Στ'. § α'.

Ἀδύνατον φιλοσοφῆσαι τὸν ὄχλον. — § η'.

Ἡ εἰσοδανόος ἀνοδος προτιμητέα. Πολιτ. Ζ'. § γ'.

Ὅτι ἡ διαλεκτικὴ μόνη μέθοδος πρὸς ὀρθήν τῆς ψυχῆς κατάληψιν. — § ιδ'.

Ὅτι ἀπαιτεῖται πῖστις, αὐτόθι.

Πῶς δεῖ τοὺς παῖδας διδάσκειν. — § ιστ'.

Ὅτι τῷ θεῷ εἰς τὸ θεῶς συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. Πολιτ. Γ'. § ζ'.

Ὅτι ὁ δίκαιος ὅσον δυνατόν ἀνθρώπων ἐξομοιοῦται τῷ θεῷ. αὐτόθι.

Περὶ τοῦ ἀναστάντος Ἰησοῦ τοῦ Ἀρμενίου. — § η'.

Προτροπὴ εἰς ἀπόλαυσιν τῆς αἰωνίου ζωῆς. — § ιστ'.

Ὁ Σόλων ἐν Αἰγύπτῳ. Τίμαι. § γ'.

Περὶ κατακλυσμοῦ. αὐτόθι.

Ὅτι πᾶν τὸ γινόμενον ὑπ' αἰτίου τινὸς ἐξ ἀνάγκης γίνεται. . . — § ε'.

Ὅτι τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦ παντὸς εὐρεῖν τε ἔργον καὶ εὐρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν. αὐτόθι.

Ὅτι ὁ δημιουργὸς ἀγαθός. αὐτόθι.

Ὅτι πρὸς γένεσιν οὐσία τοῦτο πρὸς πῖστιν ἀλλήθειαν. — αὐτόθι.

Γένεσις ἢ ἐκ θεοῦ πρώτη πλάσις. — § στ'.

Ὅτι ὁ θεὸς τὰ πάντα ἀγαθὰ ἐποίησε. — αὐτόθι.

Ὅτι ὁ οὐρανὸς εἷς· ὅτι τὰ τρία ἐν αὐτόθι.

Ὅτι ἐκ τεσσάρων στοιχείων ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον. — § ζ'.

Ὅτι ἡ ψυχὴ ἀόρατος. § θ'.

Ὅτι ὁ θεὸς μετὰ τὸν οὐρανὸν ἡμέρας καὶ νύκτας· μῆνας καὶ ἐνιαυτοὺς ἐποίησεν. — § ι'.

Χρόνος μετ' οὐρανοῦ γέγονεν. — § ια'.

Περὶ τοῦ ἀνθρώπου. — § ιστ'.

Ὅτι ἡ ὕλη τοῦ κόσμου προὔπηρχε. — § ιθ'.

Περὶ ψυχῆς. — § λα'.

Ὁ μετὰ γήρωι θάνατος ἀπονώτατος. — § λγ'.

Ὅτι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἅμα κινεῖται. — § μδ'.

Ὅτι ὁ ἀνθρώπος οὐράνιος. — § μγ'.

Ὅτι ὁ κόσμος εἰκὼν τοῦ νοητοῦ θεοῦ. — § μδ'.

Μὴ παραβαίνειν τὰ πάτρια. Νόμ. Β'. § γ'.

Οἱ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἄνθρωποι. Νόμ. Γ'. § γ'.

Περὶ βασιλέων. — § ια'.

Περσῶν πολιτεία. — § ιβ'.

Ἀθηναίων " — § ιδ'.

Κρητῶν " Νόμ. Δ'. § γ'.

Ὅτι ὁ θεὸς κυβερνεῖ τὰ ἀνθρώπινα. — § δ'.

Ὅτι τὸν θεὸν ἐπικαλεῖσθαι δεῖ πρὸ τοῦ ἔργου. — § ε'.

Ὅτι ὁ θεὸς γινώσκει ἀρχὴν καὶ τελευτήν καὶ μέσα τῶν ὄντων. — § ζ'.

Ἀπαράδεκτα παρὰ τῷ θεῷ τὰ δῶρα τοῦ ἀκαθάρτου. — § η'.

Ὅτι ὁ ἄγαμος ἄτιμος. — § ια'.

Ὅτι ἡ ψυχὴ δύναται ἀποφυγεῖν τὸ κακόν. Νόμ. Ε'. § θ'.

Τίς ὁ κατὰ θεὸν βίωσις. — § γ'.

Τίνα τὰ ἀνθρώπινα. — § ε'.

Περὶ ἱερῶν ναῶν. — § θ'.

Περὶ κοινοκτημοσύνης. — § ι'.

Περὶ ἀρχόντων. Νόμ. Στ'. § α'.

Περὶ ἱερῶν καὶ ἱερειῶν. — § ς'.

Περὶ ἀστεινῶν καὶ ἀγορανδῶν. — § η'.

Περὶ μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς. — § ια'.

Περὶ ἐπιμελητοῦ παιδείας. — § ιβ'.

Περὶ δικαστῶν. — § ιγ'.

Περὶ γάμου. — § ιε'.

Περὶ ἐστιόσεων. — § ιη'.

Περὶ ἀποχῆς βρωμάτων. Νόμ. Στ'. § κβ'.

Περὶ νόμῳ καὶ νομίου. — § κγ'.

Περὶ τῶν τέχνων. Νόμ. Ζ'. — § α'.

Περὶ τιμῆς τῶν ζώων. — § ι'.

Ὅτι οὐ δεῖ πολυπραγμονεῖν τὰς αἰτίας. — § κβ'.

Περὶ θουσιῶν. Νόμ. Η'. § α'.

Περὶ μὴ κινήσεως ὄρων. — § θ'.

Περὶ πωλήσεως τῶν προλήντων. — § ιδ'.

Περὶ δικῶν. Νόμ. Θ'. § α'.

Περὶ ἀδικίας. Νόμ. Ι'. § α'.

Περὶ ψυχῆς. — § η'.

Ὅτι ὁ θεὸς ὁρᾷ καὶ ἀκούει πάντα. — § ια'.

Ὅτι ὁ θεὸς ἀόρατος. — § ιδ'.

Περὶ τιμωρίας. — § ιε'.

Περὶ συμβολαίων. Νόμ. Ια'. § α'.

Ὅτι μία τιμὴ τῶν πωλουμ. § γ'.

Ποία τις ἡ διαθήκη. — § ζ'.

Περὶ ὄρων. Νόμ. Ια'. § ε'.

Διαφοραὶ πατέρων πρὸς υἱούς. — § θ'.

Περὶ ἀμελείας γονέων. — § ια'.

Περὶ φαρμάκων. — § ιβ'.

Περὶ μαινομένων. — § ιγ'.

Περὶ τῶν ἰργῶν. — § ιδ'.

Περὶ πρέσβων. Νόμ. Ιβ'. § α'.

Περὶ στρατιῶν. — § β'.

Περὶ εὐθύνων ἀρχόντων. — § γ'.

Περὶ κηδεύσεως τῶν νεκρῶν, ἰερῶν αὐτόθι.

Περὶ θουσιῶν. § ς'.

Περὶ ἐγγύης. — § ζ'.

Περὶ κηδεύσεως πολιτῶν. — § θ'.

Περὶ συλλήγων. — § ι'.

Περὶ ἀθέου. § ιγ'.

Περὶ θειοσεβείας. — § ιδ'.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 18 Μαρτίου 1883
Ν. ΖΑΝΝΟΥΒ. ΟΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ (α)

Ἐξεδόθησαν παρ' ἡμῖν ἐσχάτως τὰ ἐξῆς ἄξια λόγου φιλολογικὰ βιβλία. Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις (τύποις Κορομηλά 1882) τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ Κ. Σ. Κόντου. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ἡ σπουδαιότητα τῶν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους συμβολῶν εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης, ὑπὲρ ἧς ἐξόχως ἀγωνίζεται ἐπὶ μακρὰ ἤδη ἔτη ὁ ἡμέτερος καθηγητής. Ἐδωκε δὲ ἀφορμὴν τὸ πολύτιμον βιβλίον εἰς τὸ νῦν γραφῶσιν ὑπὸ τοῦ Θεαγένους Λιβαδῆ σπουδαιόταται περὶ γλώσσης ἐπιφυλλίδες ἐν πολλοῖς φύλλοις τῆς Τεργεσταίας Κλειοῦς, αἵτινες ἐξακολουθοῦσιν ἀκόμῃ, καθ' ἣν ὥραν γράφομεν (μηνὶ Μαΐῳ). Τῷ βιβλίῳ ἐπονται ἀλφαθητικοὶ πίνακες τῶν λέξεων συνταχθέντες ὑπὸ Α. Στεργιογλίδου.

Συναγωγὴ λέξεων ἀθησαυριστῶν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς λεξικοῖς τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ Σ. Α. Κουμανοῦδη (τύποις Κορομηλά 1883). Ἐν τῷ παραρτήματι τούτῳ τῶν ἑλληνικῶν λεξικῶν, ὅπερ κατηρτίσθη ὡς ἀριστα

α) Αἱ εἰδήσεις αὗται δὲ λαμβάνονται καὶ ἐξ ἄλλων φιλολογικῶν περιοδικῶν καὶ ἐκ τῆς ἐν Παρισίοις ἐκδοδομένης Revue Critique.

διὰ τῆς ἐξόχου περὶ ἀναγνωστικῆς καὶ τῆς θαυμαστῆς περὶ τὰ ἐπιγραφικὰ τριβῆς τοῦ κ. Κουμανούδα ἐθησχυρίσθησαν 7506 λέξεις. Ἐν τῷ προλόγῳ δίδονται τῷ ἀναγνώστῃ αἱ δέουσαι πληροφορίες περὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῆς συναγωγῆς, ἐπονται δὲ τῷ βιβλίῳ δύο πίνακες, ὧν ὁ μὲν α'. εἶναι τῶν ἄρθρων, ἐν οἷς διορθοῦται τὰ γραφῆ λέξεων ἢ ἀμφιβάλλεται ἢ ἐπικυροῦται, ὁ δὲ β'. εἶναι τῶν ἄρθρων ἐκείνων ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ λέξεων τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ περὶ τύπων αὐτῶν ἢ προφορᾶς ἢ συντάξεως.

Ἐπὶ Γ. Νικολαΐδου ἐξεδόθη *Στρατηγικὴ διασκευὴ καὶ τοπογραφία τῆς Ἰλιάδος* (τύποις Περρῆ 1883). Εἶναι κυρίως τὸ βιβλίον τοῦτο δευτέρως ἐκδόσις ἀλλὰ μετὰ πολλῶν προσθηκῶν καὶ βελτιώσεων τῆς πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως γαλλιστὶ ἐκδοθείσης *topographie de l' Iliade*.

Ἐπὶ Σ. Κ. Σκελλαροπούλου ἐξεδόθη (τύποις Κορομηλά 1882) τὸ κείμενον τοῦ Κορνηλίου Νέπωτος. Ἐν τῷ προλόγῳ δηλοῦνται αἱ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου εἰσχυθεῖσαι εἰς τὸ κείμενον μεταβολαί. Ὁ καθηγητῆς Ἰω. Πανταζίδης ἐξέδωκε (τύποις Βλαστοῦ 1883) ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς πεντηκονταετηρίδος τῆς καθηγεσίας τοῦ κρατίστου γερμανοῦ φιλολόγου Ἑρμάννου Σαουππίου τῆ β'. μέρος τῶν ἑαυτοῦ διορθώσεων εἰς τὴν χρονολογίαν τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ. Ὁ Κ. Πανταζίδης εἶχεν ἐκδώσει τὸ α'. μέρος ἐν τῷ Ἀθηναίῳ καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει (τῷ 1879).

Ὁ ἐν Σάμῳ καθηγητῆς Γ. Ν. Σωτηρίου ἐξέδωκεν αὐτόθι (1883) *ἐπιστολὴν φιλολογικὴν ἢτοι ἐρμηνευτικὴν καὶ κριτικὴν παραχορηγήματα*, ἣν ὑπέβαλεν ὡς ἐνάλισμον διατριβῆν εἰς τὴν φιλοσοφικὴν σχολὴν ὁμοῦ μετὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης ἐκδόσεως τοῦ κατὰ Λεωκράτους λόγου τοῦ Λυκούργου (πρόλογος, εἰσαγωγή, κείμενον, σημειώσεις, λεξιλόγιον. Τύποις Κορομηλά 1882). Ἐν τῇ φιλολογικῇ ἐπιστολῇ ὁ Κ. Σωτηρίου ἀσχολεῖται περὶ τέσσαρα χωρία τοῦ Λυκούργου. δύο τοῦ Θουκυδίδου, ἐν τοῦ Πλάτωνος Γοργίου, τρία τοῦ Ἀρχηταῆ, ἐν τῆς Ἀπολογίας, ἐν Διογένους τοῦ Λαερτίου, τρία τοῦ Ἀθηναίου, ἐν τοῦ ψευδοπλατωνικοῦ Σισύφου, ἐν τοῦ Ἡρόδοτου.

Τύποις τοῦ Αἰῶνος ἐξεδόθη (1882) ὁ εἰς τὸ μᾶθημα τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας εἰσιτηρίως λόγος τοῦ ὑφηγητοῦ Ν. Γ. Πολίτου.

Ἀναφέρομεν καὶ τὰς ἐξῆς ἐναισίμους διατριβὰς ὑποβληθείσας τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ ὑπὸ νέων διδασκτόρων καὶ τύποις ἐκδοθείσας.

Περὶ τοῦ ῥήματος καὶ περὶ τῆς μορφῆς αὐτοῦ ὑπὸ Νικολάου Σ. Φαραντάτου (τυπογραφεῖον ὁ Παλαμήδης 1882)

Περὶ ὀρχήσεως χοροῦ καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ χοροῦ ἀλομένων ἐν τε τῇ τραγωδίᾳ καὶ κωμῳδίᾳ ὑπὸ Ἀναστασίου Δ. Πυρρομάλλη (τυπογραφεῖον τοῦ Κάλλου 1883)

Περὶ κεκηρωμένων πινάκων, παπίρου, διφθερῶν καὶ χάρτου ὡς γραφικῶν ὕλων ἐν τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ μέσοις χρόνοις ὑπὸ Φιλίππου Δ. Γεωργαντᾶ (τύποις Ἐνώσεως 1883)

Τὰ πάθη, ὑπὸ Λουΐζου Ἡλιοῦ (τύποις Ἀσμοδαίου 1883). Ἡ διατριβὴ αὕτη εἶναι φιλοσοφικὴ.

Τῇ 30 Νοεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀπέθανεν ἐβδομηκοντούτης τὴν ἡλικίαν ὁ Κ. J. Marquardt, διευθυντῆς τοῦ γυμνασίου τῆς Γόθας καὶ εἰς ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Γερμανίας φιλολόγων. Ὡς γνωστὸν ὁ Marquardt ἦτο συνεργάτης τοῦ Mommsen ἐν τῷ Ἐγχειρίδι τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων ὁ β'. τόμος τῆς αὐτοῦ *Reichs-Verwaltung* ὁ περιλαμβάνων τὰ περὶ τῶν οἰκονομικῶν καὶ τὰ περὶ τῶν στρατιωτικῶν τῶν Ῥωμαίων εἶχεν ἐξεντληθῆ πρὸ πολλοῦ, ἐπειδὴ δὲ καὶ ἄλλως τὸ ἔργον εἶχεν ἀνάγκην ἀναθεωρήσεως ἀνετέθη ἡ παρασκευὴ δευτέρως ἐκδόσεως εἰς τὸν Dossau καὶ τὸν Domaszewski, ὧν ὁ μὲν πρῶτος θέλει ἀσχοληθῆ περὶ τὰ οἰκονομικά, ὁ δὲ δεύτερος περὶ τὰ στρατιωτικά.

Ὁ ἐν Παρισίῳ Πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν Σύλλογος ἀπένευμε τὰ τοῦ ἔτους τούτου βραβεῖά του ὡς ἐξῆς· τὸ μὲν χιλιοδραχμον τοῦ Συλλόγου εἰς τὸν Μαυρίκιον Croiset διὰ τὸ *Δοκίμιόν* του περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Λουκιανοῦ (ἐν Παρισίῳ 1882) καὶ εἰς τὸν Α. Couat διὰ τὸ σύγγραμμά του *Περὶ τῆς Ἀλεξανδρινῆς ποιήσεως ἐπὶ τῶν τριῶν πρώτων Πτολεμαίων* (ἐν Παρισίῳ 1882), τὸ δὲ Ζωγράφειον βραβεῖον, χιλιοδραχμον ὡσαύτως, εἰς τὸν ἡμίτερον καθηγητὴν Κ. Κόντον διὰ τὰς Ἰ. Ἰωσικὰς του παρατηρήσεις καὶ εἰς τὸν Αἰμίλιον Logrand διὰ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντας τρεῖς πρώτους τόμους τῆς *Νεο-ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης*.

Ἡ ἐν Μιγάλῳ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν εἶχε προκηρύξει τῷ 1881 ὡς θέματα διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα τὰ ἐξῆς δύο α'.) τὴν ἔρευναν περὶ τοῦ περιεχομένου, περὶ τῆς ἐκτάσεως καὶ περὶ τοῦ σκοποῦ τῶν ἐντολῆ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου γενομένων ἐκλογῶν ἐκ τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων συγγραφέων καὶ β'.) τὴν κριτικὴν μελέτην

τῶν ἔργων τῶν ἐλλήνων στρατιωτικῶν συγγραφέων πλὴν τοῦ Αἰνείου. Τῆ 28 Μαρτίου τοῦ ἔτους τούτου ἡ Ἀκαδημία ἐν τῇ συνεδριάσει αὐτῆς πρὸς ἐόρτασιν τῆς ἑκατοστῆς εἰκοστῆς τετάρτης ἐπετείου ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐβιάβευσεν τὴν περὶ τοῦ πρώτου θέματος διατριβὴν τοῦ Καρόλου de Boor βοηθοῦ ἐν τῇ Β. Βιβλιοθήκῃ τοῦ Βερολίνου.

Ἀγγέλλονται ὡς μέλλοντα νὰ ἐκδοθῶσι προσεχῶς ἐν Λειψίᾳ τύποις Teubner τὰ ἐξῆς φιλολογικὰ βιβλία. Τοῦ Εὐκλείδου τὰ ἅπαντα ὑπὸ J. L. Heiberg καὶ H. Menge. P. Ovidius Naso, Tristia, Ibis, Ex Ponto opp., Fasti τόμ. γ', ὑπὸ R. Merkel. Lexicon Lucretianum ὑπὸ Wollger. Ἀποσπάσματα τῶν ἐλλήνων τραγικῶν ὑπὸ A. Nauck.

Ὁ S. Westphal ὁ γνωστὸς συγγραφεὺς τῆς Ἑλληνικῆς Μετρικῆς ἐξέδωκε πρὸ μικροῦ ἐν Λειψίᾳ σπουδαιότατον βιβλίον. Aristoxenus von Tarent, Melik und Rhythmik des klassischen Hellenenthums, übersetzt und orientiert (Ambr. Abel. 1883. LXXIV, 508 σελ. εἰς 8^ο). Θίλει δὲ ἐκδοθῆ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ προσεχῶς νέα ἐκδόσις μετὰ παλαιογραφικοῦ παραρτήματος τῶν τωζουμένων τοῦ Ἀριστοξένου. Ἐκ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης ἐξάγεται πλὴν ἄλλων καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ χειρόγραφον τοῦ Στρατσούργου τῶν Ἀρμονικῶν Στοιχείων τὸ ἀπολεσθὲν κατὰ τὸν βομβαρδισμόν τοῦ Στρατσούργου (περὶ ὃ ἠσχολήθη, ὡς γνωστὸν, ὁ Kuelle) λογιστέον ἐκ τῶν σπουδαιότατων μεταξὺ τῶν εἴκοσι καὶ πλέον ὑπαρχόντων κωδίκων τοῦ Ἀριστοξένου.

Ὁ ἐκ Βιέννης διδάκτωρ Tomaszewski ἐπανέφερεν ἐξ Ἀγκύρας ἐντολῇ τοῦ Βερολινείου μουσείου γύψινον ἐκμαγεῖον τῆς περιφῆμου ἑλληνολατινικῆς ἐπιγραφῆς τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα διαθήκη τοῦ Ἀνρόστου, ἧς ἡ τελευταία ἐκδόσις ἔχει γελνῆ ὑπὸ G. Perrot ἐν τῷ συγγραμμάτι του Exploration Archéologique de la Galatie. Τὸ κείμενον τοῦ Perrot ἀνεδημοσίευσεν ὁ Mommsen ἐν ταῖς αὐτοῦ Res Gestae divi Augusti (ἐν Βερολίνῳ 1865). Τῇ βοήθειᾳ τῶρα τοῦ ρηθέντος ἐκμαγεῖου γίνεται δυνατὸν νὰ συμπληρωθῶσιν ἐνιαχοῦ τὰ τέως ἐν τῇ περιφῆμῳ ἐπιγραφῇ ὑπάρχοντα χάσματα ὅθεν ὁ Mommsen θὰ προβῆ εἰς παρασκευὴν νέας ἐκδόσεως τῶν *Res Gestarum*.

Ἀνδρίας τοῦ Βεργιλίου θὰ ἰδρυθῆ προσεχῶς διὰ κοινῆς συνεισφορᾶς ἐν τῇ πόλει, ἧς ἑγγύς ὁ ποιητῆς ἐγεννήθη, ἐν Μαντούῃ.

Τὸ συνέδριον τῶν γερμανῶν φιλολόγων καὶ παιδαγωγῶν, ὅπερ ἔμελλεν νὰ συνέλθῃ ἐφέτος, ἀνεβλήθη διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1884, ἕνεκα παρεμπιπτόντων κωλυμάτων. Θὰ συνέλθῃ δὲ εἰς τὴν Δρέσδην.

Ἐδημοσιεύθη ἐν Ἀννοβέρῳ (παρὰ τῷ Hahn) ὑπὸ Καρόλου Pauli τὸ πρῶτον τεῦχος ἀξιολόγου συγγραμματος ἐπιγραφομένου *Allitalische Studien*.

Ἐξεδόθη ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος τόμος τῆς ὑπὸ Gh. Morel φιλοπονηθείσης γαλλικῆς μεταφράσεως τοῦ νεωτάτου καὶ σπουδαιότατου συγγραμματος τοῦ περικλεοῦς I. N. Μαδδισίου «Περὶ τῆς συντάξεως καὶ τῆς διοικήσεως τῆς Ρωμαϊκῆς πολιτείας.»

Σημειοῦμεν χάριν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν καὶ τὰς ἐξῆς δύο ἀρίστας γαλλικὰς σχολικὰς ἐκδόσεις τὴν τοῦ Βεργιλίου ὑπὸ E. Benoit (ὅστις ἔχει ἐκδώσει καὶ μεγάλην τρίτομον τοῦ Βεργιλίου ἐκδοσιν) μετὰ βιογραφίας τοῦ Βεργιλίου, παρατηρήσεων περὶ τῆς προσωδίας, τῆς μετρικῆς καὶ τῆς γλώσσης αὐτοῦ, περιλήψεων, σημειώσεων καὶ πινάκων τῶν κυρίων ὀνομάτων, τῶν κυριωτάτων διαφορῶν τῶν γραφῶν καὶ τῶν χωρίων, ἐν οἷς ὁ Βεργίλιος ἐμιμήθη Ἕλληνας ἢ ἄλλους λατίνους ποιητάς, ἐπὶ δὲ πίνακος γεωγραφικοῦ τῶν χωρῶν τῶν ἐν τῇ Αἰνειάδι ἀναφερομένων (ἐν Παρισίοις παρὰ τῷ Hachette 1880), καὶ τὴν τοῦ KA' καὶ KB' βιβλίου τοῦ Τίτου Λιβίου ὑπὸ O. Riemann καὶ E. Benoit (αὐτόθι 1881). Ἡ ἐκδόσις αὕτη τοῦ Τίτου Λιβίου περιέχει πραγματείαν περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ ἱστορικοῦ, σημειώσεις κριτικὰς καὶ ἐρμηνευτικὰς, γραμματικὴν τοῦ Λιβίου, λεξιλόγιον τῶν ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ἀρχαιολογημάτων, δύο γεωγραφικοὺς πίνακας καὶ ἱκανὰς εἰκόνας. Ἀμφότεραι αἱ ρηθεῖσαι ἐκδόσεις εἶναι εὐωνόταται.

Σ. Κ. Σ.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ἐν τῇ ΙΑ' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 13 Μαρτίου μετὰ τὴν ἐπανόρθωσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν τῆς προηγουμένης εἰδ. συνελεύσεως πρακτικῶν γενομένην ταῖς παρατηρήσεσι τῶν κ. κ. Παπαβασιλείου, Σπαθᾶκη καὶ Βάση ὁ κ. Γ. Δέρβος λαβὼν τὸν λόγον εἶπεν, ἐπειδὴ θ' ἀποβῆ δύσκολος ἡ εὐρεσις πλήθους διδασκάλων τῶν ἱερῶν διὰ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, διὰ

τούτο διὰ τῆς ἑαυτοῦ προτάσεως ὑπεδήλου, ὅπως μεμορφωμένοι ἱερεῖς διορίζονται εἰς διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τούτων.

Ὁ κ. Παπαδοκασιλείου λέγει ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὁ Σύλλογος αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν, διότι τὰ ἑλλην. σχολεῖα εἶνε συνέχεια τῶν Γυμνασίων, καὶ νῦν δὲ οἱ εἰδικοί τῶν ἱερῶν καθηγηταὶ διδάσκουσι τὸ μάθημα τοῦτο καὶ εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα.

Ἐἵτα ἐπαναληφθείσης τῆς προτάσεως τοῦ κ. Σπαθᾶκη τῆς ἀπὸ προηγουμένης συνελεύσεως ὑποβεβλημένης ἢ συνέλευσις μετὰ μικρὰν συζήτησιν ἐπεψήφισεν αὐτήν¹.

Ἐπειτα ὁ κ. Κομνηνὸς ἀνεκεφαλαίωσε διὰ μακρῶν συγχωνεύσας πᾶσας τὰς εἰς μελέτην τῶν ἐταίρων διανενημεμένας προτάσεις καὶ προὔτεινεν, ἵνα ἐν συνόλῳ ἐπιψηφισθῶσιν ὑπὸ τῆς συνελεύσεως ὡς διετύπωσεν αὐτάς. Ἀλλ' ἡ συνέλευσις μεθ' ἱκανὴν συζήτησιν ἀπεφάσισεν ἵνα ληφθῶσιν ὡς βᾶσις αἱ προτάσεις τοῦ κ. Ἀργυριάδου, ὧν ἡ Α' μετὰ τινὰ συζήτησιν ἐγένετο ἀποδεκτὴ.

Ἐπὶ δὲ τῆς Β' προτάσεως ἐγένετο μακρὰ συζήτησις, ἣν μετέσχον οἱ κ.κ. Μοσχάκης, Ἀργυριάδης, Σπαθᾶκης, Κομνηνὸς, Βάσης, Πούλιος, τέλος δὲ ἡ συνέλευσις ἐδέχθη καὶ ἐπεψήφισε τὴν ἐξῆς πρότασιν ὡς διετύπωσεν αὐτὴν ὁ κ. Μοσχάκης. (Ὅρα Β' τῶν προτάσεων).

Ἐν τῇ αὐτῇ συνελεύσει ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ὀρθοσκευτικῆς μορφώσεως τῶν νέων ἀνεγνωσθῆ ἡ ἐξῆς διατριβὴ τοῦ ἐν Χίῳ ἐταίρου κ. Γ. Ρεβελῆ.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ὀρθοσκευτικῆς ἐν τῇ ἠθικῇ.

Ὁ ἄνθρωπος προωρίσθη οὐ μόνον διὰ τὸ νοεῖν ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πράττειν· πράττει δὲ κατὰ τρεῖς ὄψεις, ἐφ' ἑαυτοῦ, ἐπὶ τοῦ κόσμου, ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἀλλ' ἡ πράξις εἶνε ἐκδήλωσις βουλήσεως πρὸς τὰ ἐκτός. ἡ δὲ βούλησις εἶνε ἡ σπουδαιότερη πνευματικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ὅταν ἀποφινώμεθα περὶ τῆς ἀξίης ἢ ἀπξίας ἀτόμου τινὸς δὲν ἐκτιμῶμεν τοῦτο κατὰ τὴν γνῶσιν ἀλλὰ κατὰ τὴν βούλησιν καὶ πράξιν αὐτοῦ. Ὁ ἄλλος ἔρα προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἡ γνῶσις καὶ πράξις τοῦ ἀγαθοῦ, εἰς οὗ τὸ περιεχόμενον διέφορα ἀπνευμάθησαν ὁ ὄμιλος ἐν καὶ ταῦτο κατ' οὐσίαν σημαίνοντα, οἷον ἠθικότης, ἀρετὴ, ὁμοίωσις Θεῷ κ. τ. λ. Ὁ καθόλου οὗτος προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὸ ἀντικεί-

¹) Ἴδὲ τὴν Α' ἐκ τῶν ἐπιψηφισθεισῶν ἐν συνόλῳ ὑπὸ τῆς ΙΓ' συνελεύσεως τῆς 3 Ἀπριλίου προτάσεων.

μενον τῆς ἠθικῆς, ἥτις κατὰ ταῦτα εἶνε ἡ θεωρία τῶν ἀτομικῶν καθηκόντων· ἐξετάζει δὴ τὰ ἐλατήρια τῶν ἐνθουπίων προξέων, τὸν νόμον αὐτῶν, καὶ τὰς ἰδιαιτέρας τούτου δικασίσεις ἢ τὰ καθήκοντα.

Ἡ ἐπίλησις τῆς βουλήσεως κατ' ἀπάσας τὰς μερικὰς περιπτώσεις ρυθμίζεται κατὰ σειράν τινὰ ἰδεῶν, πέντε οὐσίαν καὶ ἠθικῶν ἰδεῶν καλουμένων, τούτ' ἔστι τῆς ἰδέας τῆς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας, τῆς τελειότητος, τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀνταποδόσεως, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ θεμέλιον τρόπον τινὰ τῆς ἠθικότητος, καὶ τὸ ἔκτισμα τῆς μορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου (ἠθικῆς χαρακτῆρ).

Ἡ ἠθικὴ, κατὰ τὴν πρῶτην αὐτῆς καὶ καθαρῶς ἐπιστημονικὴν ἐποψιν (ὡς γνῶσις ὅσα δὴ τοῦ ἀγαθοῦ), οὐδόλιως παρίσταται ἀνάγκη νὰ θεμελιωθῇ ἐπὶ τῆς ὀρθοσκευτικῆς, καὶ ὅσον τὰ στοιχεῖα τῆς γνώσεως τοῦ ἀγαθοῦ ἀνευρίσκει τις ἐν τῷ καθ' ἑαυτοῦ ἀνθρώπῳ, παρ' ὃ τὸ ἀγαθὸν ἀπολύτως ἀρέσκει, τὸ δὲ κακὸν ἀπολύτως ἀπαρέσκει. Παρ' ἅπασιν καὶ ἀπανταχῶς ἡ συντήρησις τῆς ὑγείας, ἡ αὐταπάρνησις, ἡ ἐοήθεια πρὸς τοὺς πᾶσχοντας, ὁ σεβασμὸς τῆς ξένης ἰδιοκτησίας, καὶ ἡ ἀνταπόδοσις γενομένης εὐποιίας, εἶνε πράξεις προκαλοῦνται καθολικὴν ἐπιδοκιμασίαν, τὰ δ' ἐναντία καθολικὴν ἀποδοκιμασίαν. Ὁ ἄνθρωπος ἄρα οἰκοθεν διατίθεται εὐαρέστως μὲν πρὸς τὸ ἀγαθόν, δυσαρέστως δὲ πρὸς τὸ κακὸν καὶ οὐδεμίαν ἔχει ἀνάγκη ν' ἀντλήσῃ ἐκ τῆς ὀρθοσκευτικῆς τὴν πρὸς γνῶσιν καὶ διάκρισιν τοῦ ἀγαθοῦ δύναμιν.

Δὲν συμβαίνει ὅμως ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τὴν πράξιν τοῦ ἀγαθοῦ, ἐνθα ἡ ὀρθοσκευτικὴ παρίσταται ἀναντιρρήτως ὡς ἀπαραίτητος παράγων. Καὶ δὴ Α'), ἐπειδὴ ἡ πράξις εἶνε ἐκδήλωσις βουλήσεως, ἡ δὲ βούλησις ὀρεξίς συνοδευομένη ὑπὸ τῆς παραστάσεως τοῦ ἐπιτευκτοῦ ἢ τοῦλάχιστον τῆς εἰς τὸ ἐπιτευκτὸν πίστεως, βουλόμεθα καὶ πράττομεν ἐκεῖνα ἢ πλειστάκις ἢ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐπετόχομεν ἢ ὑπ' ἄλλων εἰδομεν ἐπιτυγχάνόμενα. Κατὰ ταῦτα ἡ βούλησις δοκιμάζει τὴν δύναμιν αὐτῆς ἐν τῇ ἐπιτυχίᾳ καὶ πλειστάκις ἐνώπιον ἐξωτερικῶν κωλυμάτων ἀναγκάζεται νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ἄλλους νὰ ἐτιδιώξῃ σκοπούς· ἀλλὰ μὴν οὐδαμοῦ ἀλιθῆς βούλησις μείζονα ἀπαντᾷ δυσχερείας καὶ πλείονα προσκόμματα ἢ ἐν τῇ πράξει τοῦ ἀγαθοῦ· ὅα ἀπετρέπετο δὲ ἀναμφιβόλως ἀπὸ τούτου ὁ ἄνθρωπος εἰ μὴ τὴν παράστασιν τοῦ ἐπιτευκτοῦ ἀντικαθίστα ἢ πλίστις εἰς τὸ ἐπιτευκτὸν. Τῆς πίστεως ταύτης τὰς αἰτίας πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν καὶ δὴ λέγομεν τὰδε:

Αἱ δόξεις ἀναπτύσσονται ἐν ταῖς περιστάσεσι καὶ μετ' αὐτῶν ἐν τῇ προαγωγῇ ἢ τῇ κωλύσει ἀλλήλων. Ἐν τῇ ροῇ τῶν περιστάσεων κατὰ τὴν μόρφωσιν τῆς παιδικῆς ἡλικίας φροντίζομεν ἵνα σχηματισθῶσι σταθμοὶ τινες καὶ οἴοναι στηρίγματα· εἰς δὲ τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν σταθμῶν τούτων εἶνε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, περὶ ὃ συνδέομεν τὴν ἔποψιν τοῦ κόσμου, τὰς τύχας τῆς ἀνθρωπότητος· τότε σχηματίζεται σαφῆς ἰδέα τῆς ὑπάρξεως ὑπερτάτου ὄντος ἀπολύτως ἀγαθοῦ, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ πρᾶττοντος τὸ ἀγαθὸν ὑπισχνουμένου δὲ καὶ ἡμῖν τὴν ἐπιτυχίαν ἐν τῇ πράξει τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀναλαμβανομένου ἡμῶν καὶ ἐνισχύοντος ἡμᾶς κατ' αὐτήν. Ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης στηρίζεται τότε καὶ ἡ ἡμετέρα περὶ τοῦ ἐπιτευκτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ πεποίθησις, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ οὐσιώδες τοῦτο τῆς βουλήσεως ἡμῶν στοιχεῖον. Τοῦ ὄντος δ' ἐκείνου τὸ θεμέλιον τῆς θρησκείας ἀποτελοῦντος, αὕτη ἐν τῇ πράξει τοῦ ἀγαθοῦ καθίσταται τὸ ἀπαραίτητον στοιχεῖον.

Β') Ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης ἡλικίας εἶνε ἰσχυρῶς ἐντεταμένη ἐν τῇ συνειδήσει ἡ ἰδέα τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ βραβευούσης τὸ ἀγαθὸν καὶ τιμωρούσης τὸ κακόν· τὸ περιεχόμενον αὐτῆς ἀποτελεῖ ἰσχυρὰν ἀφομοιωτικὴν πληθὺν παραστάσεων ὥστε ἅμα ὡς ἐπέλθῃ ἡ ἰδέα κακῆς τινος πράξεως, ἀμέσως σχηματίζεται τιμολογικὴ κρίσις φυγῆς· καὶ τοι δὲ ὁ φόβος καὶ ἡ ἀνομιβὴ δὲν εἶνε εὐγενῆ ἐλατήρια τῆς πράξεως τοῦ ἀγαθοῦ διότι τὸ ἀγαθὸν πρᾶττει τις δι' αὐτὸ δὴ τοῦτο, διότι εἶνε ἀγαθόν. (Ὁ Χρυσόστομος λέγει περίπου ὅτι «καὶ ὁ Θεὸς πρᾶττει τὸ ἀγαθὸν οὐχὶ ἕνεκα ἐλπίδος ἀμοιβῆς ἢ φόβου τιμωρίας ἀλλ' ἀγαπῶν αὐτὸ ἕνεκα τῆς φύσεως αὐτοῦ»)· οὐχ ἥττον ὅμως στοίχουσι τὴν βούλησιν κατὰ τὰ πρῶτα αὐτῆς σφαιρὰ βήματα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εἶνε κατὰ ταύτην τὴν ὄψιν ἰσχυρὸν μέσον ἠθικῆς μορφώσεως ἀποπνίγον τὰ σπέρματα τοῦ κακοῦ ἅμα τῇ πρώτῃ αὐτῶν γενέσει καθίσταται ἀπαραίτητος παράγων ἐν τῇ ἠθικῇ αὐτοῦ πράξει.

Γ') Ὁ Θεὸς εἶνε ὁ ὑψιστος ἡμῶν εὐεργέτης. Ἐν ἐκάστη τοῦ βίου ἡμῶν στιγμῇ πείραν λαμβάνομεν τῶν ἀμετρήτων αὐτοῦ εὐεργεσιῶν, μία δὲ τούτων εἶνε καὶ αὐτὴ ἡ ὑπάρξις ἡμῶν. Διὰ τῆς εὐεργεσίας αὐτοῦ ταύτας ἀπειρον ὀφείλομεν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην συμφώνως τῇ ἰδέᾳ τῆς ἀνταποδοτικῆς. Ἐὐνεντίον πρᾶττοντες δὲν ἠθέλομεν εἶσθαι ἠθικοὶ· ἀλλὰ τί δύναμεθα ν' ἀποδώσωμεν αὐτῷ ἀντὶ τῶν ἀπείρων αὐτοῦ εὐεργεσιῶν, ἀφ' οὗ, τέλειος ὢν, οὐδὲν δέεται, ἡμεῖς δὲ, ὄντες ἀτελεῖς δὲν ἔχομεν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν τ' ἀπαιτούμενα πρὸς ἀπόδοσιν τῆς εὐεργε-

σίας ἀναλόγως τοῦ μεγέθους αὐτῆς; Γεννᾶται ἐντεῦθεν σχέσις τις εὐγνωμοσύνης ἀπείρου μετὰ τῆς παρκατάσεως τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἀνταποδοτικῆς ἣτις ἐκδηλοῦται ὡς σεβασμὸς πρὸς τὴν ἀπειρον τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα καὶ ὡς ἀγάπη ἐπάγουσα οὐχὶ συμπάθειαν ἢ εὐεργεσίαν, διότι ταῦτα δύναται τις νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς ἀσθενεστέρους καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν μηδενὸς δεόμενον, ἀλλ' ὡς προθυμία εἰς τὸ ὑπηρετεῖν αὐτόν, ὡς ὑπακοὴ εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ. Κατὰ τε τὴν ἠθικὴν ἰδέαν τῆς ἀγάπης καὶ τὴν τῆς ἀνταποδοτικῆς εἶνε λοιπὸν ἀπαραίτητος ἡ θρησκεία εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀγαθοῦ ἄγουσα ἡμᾶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἐνδὲς τῶν ὑψίστων ἐκ τῶν καθηκόντων ἡμῶν, ἧς ἄνευ οὐδὲ ὅπως θὰ ὤμεν ἠθικοί.

Δ' Ὁ ἠθικὸς χαρακτήρ εἶναι βεβαίως τὸ ὑψιστὸν τέρμα καὶ ἡ τελειοτάτη μορφή τῆς ψυχικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀποτελεῖ ὡς εἴπομεν, τὸν ὑψιστὸν τοῦ ἀνθρώπου προσρισμὸν. Εἶνε καλλιτέχνημα ἰδεῶδες πρὸς τὸ ὁποῖον μόνον πόρρωθεν δύναται νὰ προσεγγίσῃ ἐν τῷ ἐπιγίῳ οὗτου βίῳ ὁ ἄνθρωπος. Ἴνα ἀνατραφῇ τις κατὰ τὸ πρότυπον τοῦτο ἀπαιτεῖται ἄμεσος καὶ ἔμμεσος ἐπίδρασις· ἕνεκα δὲ τῆς μεγάλης τοῦ ἀνθρώπου μιμητικότητος ἰσχυρότατα ἰδίως ἐπιδρᾷ τὸ παράδειγμα δεικνύον τῷ παιδαγωγουμένῳ, τί πρέπει νὰ πραχθῇ, ὅτι τοῦτο δύναται νὰ πραχθῇ καὶ πῶς πρέπει νὰ πραχθῇ τὴν καταλληλοτάτην ἄμεσὸν τε καὶ ἔμμεσον ἐπίδρασιν παρέχεται ἡμῖν ἡ θρησκεία. Αὕτη περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ἄριστον πρότυπον, τὸν ἰδεῶδη χαρακτήρα ἐν τῇ πραγματικότητι καὶ τῇ ζωῇ, κατὰ τοῦτο ἐπομένως ἐπιδρᾷ ἀμέσως· ἐπιδρᾷ δὲ καὶ ἔμμεσως διὰ τῆς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τελείας ἠθικῆς τούτου διδασκαλίας· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τάσιν πρὸς ἀλαζονίαν, δυναμένην νὰ ἐγγενηθῇ τῷ ἀνθρώπῳ, ὡς ἐκ τῆς πράξεως τοῦ ἀγαθοῦ, καταστέλλει, ἐπιδεικνύουσα αὐτῷ τὸ τέλειον πρότυπον, πρὸς ὃ ὁ τελειότερος ἀνθρώπινος χαρακτήρ παρακῆσάλλων ἑαυτὸν δύναται προχείρως νὰ κατανοήσῃ πῶς, σὺν ἀτελῆς καὶ ἀδύνατος εἶνε. Τοιοῦτον πρότυπον μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν ἐξετάζοντες, οὐδὲ ὅπως δύναμεθα ν' ἀνεύρωμεν. Τοιαύτην δὲ ἠθικὴν διδασκαλίαν, ὁποῖα ἡ τοῦ Εὐαγγελίου, οὐδεὶς παρέχεται ἡμῖν τῶν σοφῶν ἠθικολόγων ὄλων τῶν αἰώνων. Ὡστε αὗτος εἶνε ὁ ἰσχυρότατος τῶν λόγων δι' ὃν ἡ θρησκεία εἶνε ἀπαραίτητος ἐν τῇ πράξει τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἐπομένως καὶ ἕνεκα τῆς ἀνάγκης τῆς πίστεως τοῦ ἐπιτευκτοῦ τοῦ ὀρεκτοῦ κατὰ τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἕνεκα τοῦ φόβου τῆς θείας δικαιοσύνης, δι' ἧς καταπνίγονται τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ κακοῦ ἐν τῷ

ἀνθρώπων καὶ ἕνεκα τῆς ὀφειλομένης εὐγνωμοσύνης εἰς τὸν μέγιστον ἡμῶν εὐεργέτην κατὰ τὰς ἠθικὰς ἰδέας τῆς ἀγάπης καὶ ἀνταποδοτικῆς καὶ ἕνεκα τοῦ ἀρίστου καὶ τελειοτάτου προ ὑποῦ, ὅ-τερ παρέχεται ἡ θρησκεία πρὸς μίμησιν, ἄνευ τοῦ ὁποίου ὁ ἰδ. ὡδὸς ἠθικὸς χαρακτὴρ θὰ ἦ ὅ-τι ἀνυπόστατον, ἡ θρησκεία ἐν τῇ πράξει τοῦ ἀγαθοῦ καταδείκνυται ἀναμφρίστως ἀνυγκλιτὸς καὶ ἀναπόδραστος παράγων.

Ἐν Χίῳ τῇ 29 Ἰανουαρίου 1883

Γ. ΡΕΒΕΛΗΣ

Διευθυντὴς τῶν δημοτικῶν σχολείων Χίου.

Ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ κατὰ πρότασιν τοῦ κ. Π. Ραζῆ ἀπεφασίσθη νὰ ἐορτασθῇ ἀξιοπρεπῶς ἡ ἐθνικὴ ἐορτὴ τῆς 25 Μαρτίου δι. ὁ γινετέθη τῷ Συμβουλίῳ νὰ ἐκλέξῃ τὸν ἐκφωνήσοντα τὸν κατ'ἀλληλον τῇ ἡμέρᾳ λόγον καὶ παρέσχεν τὴν ἀναγκαίαν πίστωσιν διὰ τὴν δαπάνην. —

Ἐν τῇ 18' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 20 Μαρτίου 1883 μετὰ ἱκανὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ παρεμπεσόντος ζητήματος, ἵνα κάλλιον διατυπωθῇ ἡ ἐν τῇ προηγουμένη συνελεύσει ἐπιψηφισθεῖσα πρότασις, ὡς ὀριστικὴ διατύπωσις, ἀπεφασίσθη νὰ ἀναδελθῇ εἰς τὴν ἐπομένην συνεδρίασιν, ἡρωτήθη δ' ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου ἡ συνέλευσις, ἐὰν δέχεται τὴν γ' παράγραφον τῶν τοῦ κ. Ἀργυριάδου προτάσεων.

Ἐπὶ ταύτης δὲ ὁ κ. Γ. Παπαβασιλείου προτείνει, ἵνα ὁ κ. Ἀργυριάδης ἀναπτύξῃ πληρέστερον τὴν πρότασιν τοῦ ταύτην, καθόσον, ὁ κ. Παπαβασιλείου ἔχει τὴν γνώμην νὰ ὀρισθῶσιν ἀκριβέστερον τὰ ἐν ἐκάστῃ τάξει τῶν παιδευτηρίων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως διδασκτέα ἱερὰ μαθήματα καὶ μάλιστα νὰ παραλειφθῇ ἡ ἐν τῇ γ' τῶν ἑλλην. σχολείων τάξις διδασκαλίᾳ τῆς κατεχόμενης, ἐπεὶ τὸ μάθημα τοῦτο εἶνε δογματικὸν περιέχον ὑψηλοτέρας ἢ κατὰ τὴν τῶν διδασκομένων ἐν τῷ σχολαρχείῳ παιδῶν κατάληψιν καὶ ἐπεὶ δὲ θέλουσι διδασθῆναι τοῦτο ἐκτενέστερον ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Ἀντέλεξε δ' εἰς ταῦτα ὁ κ. Α. Σπαθᾶκης, εἰπὼν, ὅτι καὶ τὰ δογματικὰ τῶν ἱερῶν μαθημάτων δεόν νὰ διδάσκωνται ἐν ἐκάστῳ σχολειακῷ κύκλῳ, διότι εἶνε ἀνάγκη, ἵνα ὁ εἰληνόπαις γινώσκῃ τὰ τῆς θρησκείας τοῦ ὅσον οἶόν τε ἀκριβῶς ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας.

Ἄλλ' ὁ κ. Παπαβασιλείου εἶπεν ὅτι εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα διὰ τῆς ζώσης μόνον διδασκαλίας ἐν ἀφορμαῖς διδομέναις ἐκ τῶν ἄλλων ἱερῶν μαθημάτων δύναται ὁ διδάσκων τὰ ἱερὰ νὰ ἀναπτύσῃ καὶ τὰ τῆς Κα-

τηχέσεως δογματικὰ μέρη τῆς ἡμετέρας θρησκείας. Τούτων λεχθέντων ἡ συνέλευσις ἐδέχθη τὴν γ' πρότασιν τοῦ κ. Ἀργυριάδου ὡς εἶχε. Ὡσαύτως δευτὴ ἐγένετο καὶ ἡ δ' πρότασις τοῦ αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς ἐπιπρατάσεως δὲ κ. Παπαβασιλείου λέγει ὅτι πῶν ἀπολυτικίων ὄντων συντάταγμένων εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν οἱ μαθηταὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων δὲν θὰ ἐγνωῶσιν αὐτὰ πλὴν δὲ τούτου, ζήτημα εἶνε, ἐὰν οἱ διδάσκαλοι πάντες θὰ γινώσκωσιν, ἢ θὰ δύνανται νὰ διδάσκωσι καὶ εἰς τοὺς πατέρας τὴν ἱερὰν τῶν ἀπολυτικίων μουσικὴν. Ὁ κ. Σπαθᾶκης λέγει ὅτι δεόν νὰ ἐπισηθῶσιν οἱ πατέρες εἰς τὴν ἱερὰν τῆς ἐκκλησίας μουσικὴν, ἵνα μετὰ μείζονος κατανύξεως ἀκροῶνται τῆς θείας λειτουργίας ἐν τῷ ναῷ.

Ὁ κ. Θ. Πολυκράτης προτείνει νὰ ἐκφράσῃ εὐχὴν ὁ Σύλλογος, ἵνα τὰ ἀπολυτικία τοιοῦθῶσιν εἰς εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν, ἣν ἤρξαντο νὰ μανθάνωσιν οἱ παῖδες ἐν τοῖς σχολείοις ἤδη διδασκομένην.

Ὁ κ. Ι. Σακελλαρίδης λέγει ὅτι ἴδιαν προσεχῶς ἐκδοθήσονται μεμελοποιημένα τὰ ἀπολυτικία εἰς εὐρωπαϊκὴν σύνθεσιν.

Ὁ κ. Ν. Ἀναστασίου, λέγει ὅτι δύσκαλος ὁ ἀποβῆ ἡ μουσικὴ διδασκαλία τῶν ἀπολυτικίων, εἴτε εἰς τὴν ὑπάρχουσαν ἐκκλησιαστικὴν εἴτε καὶ εἰς εὐρωπαϊκὴν ἐὰν διδασχῶσιν, διότι καθίσταται ἀναγκαῖον νὰ ἐγγραφῇ ἐν τῷ τῶν μαθημάτων προγράμματι ἴδιον μάθημα. Ἄλλ' εἰς ταῦτα πολλοὶ τῶν ἐταίρων παρετήρησαν ὅτι θὰ διδάσκωνται πρὸ καὶ μετὰ τὰ ἄλλα μαθήματα καὶ κατὰ τὰ διαλείμματα, ὡς καὶ νῦν γίνεται ἐν τοῖς σχολείοις διὰ τὰ ἄλλα κεκατονισμένα ἄσματα.

Ὁὕτω δὲ ἡ συνέλευσις παρεδέχθη τὴν πρότασιν τροποποιηθεῖσαν ὡς ἑξῆς: «Οἱ τῶν δημοτικῶν σχολείων μαθηταὶ νὰ ἐκμανθάνωσι κατὰ μέλος μουσικὸν καὶ ὕμνους ἐκκλησιαστικούς».

Ἐν τῇ 11' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 3 Ἀπριλίου συνεπληρώθησαν ὑπὸ τῶν ἐταίρων ἡ ἐπιψηφίσις τῶν προτάσεων, αἵτινες διευτυπώθησαν ὡς τελικὸν ἐξαγόμενον ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως τῶν νέων ἀνέθετο δὲ ἡ συνέλευσις εἰς τοὺς κ. κ. Ἀργυριάδην καὶ Σπαθᾶκην, ἵνα ἐπεξεργασθῶσιν τὰς ἐπιψηφισθείσας προτάσεις καὶ συναρμολογήσωσιν αὐτὰς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, εἶτα δὲ ἡ συνέλευσις οὕτω συγκειρομολογημένας νὰ ἐπιψηφίσῃ αὐτὰς ἐν συνόλῳ.

Ἐν δὲ τῇ 14' συνελεύσει τῆς 10 Ἀπριλίου ὁ κ. Ἀρ. Σπαθᾶκης, ὡς ἐπισηπτής, ἀνέγνω εἰς τὴν συνέλευσιν τὰς ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ κ. Ἰωάν. Ἀργυριάδου συναρμολογηθείσας προτάσεις, αἵτινες ἐγένοντο παμψηφεία ἀποδεχταὶ ὑπὸ τῆς συνελεύσεως διατυπωθεῖσαι οὕτω:

α) Ο Ἑλληνικός διδασκαλικὸς σύλλογος λαβὼν ἐν ὄψει τὰ ῥηθέντα ἐν ταῖς εἰδικαῖς Συνελεύσεσι περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐν τοῖς σχολείοις θρησκευτικῆς διδασκαλίας, ἀποφαίνεται ὁμοφώνως τάδε:

α) Οἱ διδάσκαλοι τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων πρέπει νὰ ἦναι χρηστοῦ καὶ ἀνεπιλήπτου ἤθους. Καὶ οἱ μὲν μέλλοντες νὰ διδάξωσι ταῦτα ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις πρέπει νὰ ἔχωσιν ἀπολυτῆριον Διδασκαλείου· οἱ δὲ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις, νὰ ἦναι προλύται μὲν τῆς θεολογικῆς τοῦ Πανεπιστημίου σχολῆς, δεδιδαγμένοι δὲ πρὸς τοῖς θεολογικοῖς μαθήμασι καὶ ἅπαντα τὸν κύκλον τῶν παιδαγωγικῶν μαθημάτων, ἠσκημένοι δὲ ἐν τῷ Κατηχητικῷ φροντιστηρίῳ, ἀποτελοῦντι μέρος τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ γενικοῦ παιδαγωγικοῦ φροντιστηρίου, ἅμα δὲ εὐδοκίμως ὑφειρηκότες τὴν πρακτικὴν ἐξέτασιν μετὰ ἐνιαύσιον πρακτικὴν ἄσκησιν ἐν τινι τῶν γυμνασίων.

β) Τὰ πρὸς διδασκαλίαν θρησκευτικὰ βιβλία πρέπει νὰ περιλαμβάνωσιν ἐκεῖνας τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας καὶ γνώσεις, ἃς πᾶς ἀληθὴς χριστιανὸς ὀφείλει νὰ ἐπίσταται καὶ αἵτινες διαπλάττουσι κατ' ἐξοχὴν τὴν τῶν νέων καρδίαν.

γ) Ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία πρέπει νὰ ἦναι τοιαύτη ὥστε, χωροῦσα κατὰ λόγον τῆς διανοητικῆς τῶν πλίδων ἀναπτύξεως, νὰ γνωρίζῃ μὲν αὐτοῖς τὸ ἀληθὲς τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας πνεῦμα μετὰ τῶν ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν διαφορῶν αὐτῆς, νὰ προβάλλῃ δὲ κατὰ μικρὸν τοὺς νέους εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ἠθικὴν ἐν τῷ βίῳ τελειότητα.

δ) Οἱ διδάσκαλοι τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων πρέπει ἅμα μὲν νὰ παρέχωσι τὴν βίον αὐτῶν πρότυπον χριστιανικῆς ἀρετῆς, ἅμα δὲ νὰ καθοδηγῶσι τοὺς νέους εἰς ἐκπλήρωσιν χριστιανικῶν καθηκόντων.

ε) Οἱ μαθηταὶ πρὸς τοῖς θρησκευτικοῖς μαθήμασι πρέπει νὰ ἐκμιάνθωνοσι κατὰ μέρος καὶ ὕμνους ἐκκλησιαστικούς.

ς) Τὰ σχολεῖα πρέπει νὰ κοσμῶνται καὶ δι' ἱερῶν εἰκόνων, διεγειρουσῶν ἐν ταῖς τῶν παιδῶν ψυχαῖς εὐσεβῆ συναισθήματα.

ζ) Οἱ διδάσκαλοι πάντων τῶν ἐν τοῖς σχολείοις διδασκομένων μαθημάτων πρέπει οὐ μόνον νὰ μὴ ἀντιστρατεύωνται πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ νὰ συντελῶσιν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἐμπέδωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ τῶν νέων συναισθήματος.

Ἐν τῇ αὐτῇ συνελεύσει τῆς 10 Ἀπριλίου ε. ε. ἐγένετο τὸ πρῶτον ἤδη φιλολογικαὶ ἀνακοινώσεις, ἃς προσέκρηξε τὸ διοικ. συμβούλιον κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Πρῶτος δὲ λαβὼν τὸν λόγον ὁ ἑταῖρος κ. Γ. Α. Παπαθεοφάνης

λείου προέτεινε διορθώσεις ἐπενεκτέας εἰς χωρία τινὰ συγγραφέων οἶον Σοφοκλέους Τραχιν. στίχον 497, Ἄντιγ. στίχ. 1024 καὶ Πλουτάρχου Ἠθικ. Ἰσίδος καὶ Ὀσίριδος, 76 ἐφ' ὧν προσέκαλεσε συζήτησιν, ἐξ ἧς ἠθέλησε προέλθει, εἶπε, κύρωσις ἢ ἀντίκρουσις τῶν ὑπ' αὐτοῦ προταθεισῶν διορθώσεων. (α) Μηδενὸς δὲ λαβόντος τὸν λόγον πρὸς συζήτησιν ὁ κ. Ἀναστρασίου προέτεινεν ἵνα ἢ ὑπὸ τοῦ κ. Παπαθεοφάνου γεινομένη ἀνακοίνωσις δημοσιευθῇ διὰ τοῦ προσεχοῦς τεύχους τοῦ Πλάτωνος, ἵνα λάθωσι γνῶσιν ταύτης οἱ ἐκ τῶν ἑταίρων βουλόμενοι νὰ συζητήσωσιν.

Εἶτα ὁ κ. Α. Η. Βεζάνος ἐποίησεν ἀνακοίνωσιν ἐκ τῆς δημόδους γλώσσης, ὅτι τὴν λέξιν κυτάζω νομίζει ὀρθότερον γραπτέαν κυτάζω διὰ τοῦ ἰῶτα ὡς τῆς ρίζης τοῦ ῥήματος τούτου ἐν τῇ σανσκριτικῇ γλώσσῃ οὕτω γραφομένης. Ὡσαύτως δὲ ὅτι καὶ τῆς λέξεως τσιμπῶ ὑπάρχει ἡ ρίζα ἐν τῇ σανσκριτικῇ καὶ σημαίνει πιῶ, ἢτοι ἀσπάζεσθαι ἐλαφρῶς, ὅτι δ' ἐκ μεταφορᾶς ἔλαβε τὴν ἣν ἔχει σημασίαν ἐν τῇ δημοτικῇ ἡμῶν γλώσσῃ.

Εἰς ταῦτα παρετήρησεν ὁ κ. Γ. Χατζηδάκης, ὅτι δὲν θεωρεῖ κατάλληλον εἰς εὐρείαν τοῦ ἀληθοῦς ἐτύμου λέξεων τῆς νέας Ἑλληνικῆς τὴν ἐκρίζων παραγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ὅτι ὡς πρὸς τὸ τσιμπῶ ὑπάρχει καὶ ἕτερος τύπος τσιμπίζω (τσιμπών. τσιμπίζω), ὅστις φαίνεται παλαιότερος· διότι, καθ' ἃ ἔχει παρατηρήσῃ συνήθως τὰ εἰς —ίζω ῥήματα σχηματίζονται εἰς —ῶ, χαιρετίζω — χαιρετῶ, ψηφίζω — ψηφῶ, σκορπίζω — σκορπῶ κτλ. κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐτίμησα — τιμῶ ἠρώτησα — ἠρωτῶ κτλ. ὅπως ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Κυβ. διεξοδικῶς περὶ τούτων διέλαβε, σπυρίως δὲ τὰ εἰς —ῶ εἰς —ίζω π. χ. κρατῶ — κρατίζω. Τὸ εἰς —ίζω δὲ λήγον τοῦτο ῥῆμα δύναται κάλλιστα νὰ παράγεται ἐκ τοῦ κίμβιζ, ὅπως ὁ Κοραῆς ἐν ἀτάκτοις ἐδίδαξεν,

Ὁμοίως παρετήρησεν ὁ κ. Χατζηδάκης καὶ περὶ τοῦ κυτάζω ὅτι πιθανώτερα φαίνεται αὐτῷ ἢ τοῦ Κοραῆ ἐτυμολογία αὐτοῦ ἐκ τοῦ κυπτάζω, μεθ' οὗ ἀκραιβίστατα συμφωνεῖ κατὰ τὴν σημασίαν, ὅπως ἐν Ἀθηναίου Τ. Ι. διέλαθεν, ὅτι δὲ ἡ ἀνωμαλία τῆς ἀποβολῆς τοῦ π. ἢ φ πρὸ τοῦ τ δὲν ἀρκεῖ ἵνα καταστήσῃ ἀπόβλητον τὴν παραγωγὴν, διότι πολλὰς συμβαλίνουσι τοιαῦται ἀνωμαλίαι, ἀλλ' ὅταν τοῦ πράγματος ἡ ἀλήθεια αὐτόδηλος εἴνε, τὸ καθῆκον ἡμῶν τότε εἴνε οὐχὶ ν' ἀρνηθῶμεν τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζωμεν τοὺς λόγους τῆς ἀνωμαλίας.

(α) Ἴδὲ τὰς προταθείσας διορθώσεις ἐν σελίδι 263.

ΔΩΡΕΑΙ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Υπό τοῦ κ. Ἄνδρ. Παπαγεωργίου ἐδωρήθησαν τάδε: (α)

Περὶ ἐνεχύρου κατὰ τὸν ἰσχύοντα νόμον ὑπὸ Ι. ἈΡΒΑΝΙΤΟΥ 1. Ἑρμηνεῖα περὶ τῆς προκλήσεως εἰς ἀγωγὴν ὑπὸ Α. ΦΙΝΟΠΟΥΛΟΥ 1. Ἐταιρία τῶν τυπογράφων καὶ βιβλιοδετῶν ΓΟΥΤΕΜΒΕΡΓΙΟΣ 1. Δόγος ἐπικηδείας εἰς τὸν ἱερέα Γ. Ἀναγνωστόπουλον ὑπὸ Θ. ΜΗΝΟΠΟΥΛΟΥ 2. Διατὶ ἀπελύθη, ὑπὸ Γ. ΖΛΑΒ 1. Καταστατικὴ τῆς πρώτης ἐν Ἀθήναις ἑταιρίας τοῦ λαοῦ ἢ αὐτοβοήθεια. 1. Ἐκθεσις τῆς ἐν Χίῳ τελετῆς ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου ὑπὸ 1. Καταστατικὸν τῆς ἑταιρίας τῶν ἐφαπλωματοποιῶν ἢ Ἐνωσις 1. καὶ περὶ τῆς ἀξίας τοῦ πυροβολικοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Μ. Defner. 1. Κ. ΒΑΡΒΑΤΗ Γαλλικὰ συνώνυμα, δωρηθέντα τῷ Συλλ. ὑπὸ τοῦ Κ. Μ. ΜΕΛΑ, σώματα 100. Χρ. Κ. ΜΑΚΡΗ, τὸ δισύνθετον τοῦ ἀνθρώπου 1. Ν. ΔΗΜΑΡΑ. Περὶ ἀντιπροσωπείας ἐν τῇ πολιτικῇ δικονομίᾳ 2. Ἡ νομικὴ ἐπιστήμη τοῦ καθημερινοῦ βίου τεύχος Α'. μέρ. Α'. (σιδηρόδρομος) 2. ΜΑΡΓΑΡ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΔΟΥ «Zwei Kapitel aus einer Monographie über Nemdsius und seine Quellen» BERLIN 1882. 1. ΒΑΣΙΑ. ΜΕΛΑ. Συλλογὴ Νόμων Β. Διαταγμάτων καὶ ὑπουργικῶν ἐγκυκλίων διαταγῶν περὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ἔργων ὑπὸ Ν. ΚΙΤΣΟΥ 1. Πάνθεια ἢ Σουσίς, ἢ Κλεφτοπαῦλα καὶ ἡ κυρὰ Φρυσὴν ὑπὸ Α. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ. 1. καὶ Φιλολογικὰ Πάρεργα Φιλίππου Ἰωάννου ἐκδ. Β'. 1. Κ. ΝΕΣΤΟΡΙΔΟΥ «Ἡ πολιορκία τῆς Φλωρεντίας ὑπὸ Λ. Γεθονιῦ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ,» 1. «Τὸ ναυτικὸν κατὰ τὸν ὑπερἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος πόλεμον» 1. «Ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τοῦ Καϊάφα, καὶ Πιλάτου» 1. «Πραγματεία περὶ ψυχῆς» 1. «Κατήχησις τοῦ Πλάτωνος διορθωθείσα καὶ διασκευασθεῖσα» 1. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ. Θ. Δηλιγιάννη καὶ Γ. Ζηναπούλου. . . Τόμοι 6 (ἐλλείπει δ' ἄ. τόμος) 1. Σοφοκλέους Κάρυδου τριχορδόν 1. Δ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ στοιχεῖα ἢ θικῆς ἢ φυσικοῦ νόμου 1. Β. ΖΩΤΟΥ ΜΟΛΟΣΣΟΥ ἠπειρώτικα μελέται 1. Α. Βαλαβάνη καὶ Ι. Ζέπου νόμοι ἐκλογικοί 1. Π Καβαδία Ὁβιδίου μεταμορφώσεις, 1. Ἄθ. Βαλαβάνη καὶ Ι. Ζέπου συλλογὴ νόμων 1. Α.

(α) Ἴδὲ συνέχειαν εἰς τεύχος Δ', καὶ Ε'. σελ. 208.

Ρουπῆρη ἢ κατὰ σύνταγμα ὀργάνωσις τοῦ Κράτους 1. Δ. ΤΣΕΡΚΟΥ ἔγχ. χειρίδιον γενικῆς ἱστορίας 1. Ἀσίς ἢ Κορινθία 1. Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ Ταμείον ἐπιστημονικῶν γνώσεων εἰς τεύχη Β. 1. στοιχεῖα χημείας τεύχος πρῶτον 1. στοιχεῖα φυσικῆς πειραματικῆς 1. Μαργ. Δήμιτσα. Ὁ ἱσθμὸς τῆς Κορίνθου μετὰ γεωγραφικοῦ πίνακος, καὶ κριτικὴ ἐθνολογικὴ διατριβὴ περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἀλβανῶν καὶ Σλαβῶν 1. «Συλλόγου Παρνασσοῦ» Δοξαδοσία τῶν κατὰ τὰ ἔτη 1880—81) 1. Π. ΚΑΛΛΙΓΑ Α'. Β'. Γ'. Δ'. καὶ Ε'. τόμος Ρωμαϊκοῦ δικαίου. (Β). Δόγος Πρυτανικῆς Παναγ. Γ. Κυριακοῦ 3. Ἱστορία τῶν Αἰτωλῶν Θεοδ. Χαβέλλα (τεύχη 2) 1. Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἐνάσιμος διατριβὴ Σεραφείμ Δεβοῦτου 1. Ἀρχαὶ καὶ ἐξάπλωσις τοῦ χριστιανισμοῦ ἐνάσιμος Εὐθ. Καβαθᾶ 1. Ὑπὸ Γ. Μ. Ἀντωνιάδου. Ἱστορία τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Ὄθωμανικοῦ Κράτους ἐν ἔτει 1821 κτλ. κτλ. μεταφρ. ὑπὸ Γ. Ἐρ. Ἀντωνιάδου (τόμ. Α'. καὶ Β'.) 2. Δάντου Θεία. κωμῳδία. μετάφρ. ἔμμετρος 1. ἸΩ. ΠΡΩΤΟΔΙΚΟΥ. Περὶ τῆς καθ' Ὀμηρον οἰκίας διατριβὴ ἐπὶ διδασκαλίᾳ 1. Ἰδιωτικὰ τῆς νέας τέρας ἑλλήν. γλώσσης 1. Βιογραφία Α. Κυπριανοῦ κτλ. 1. ἈΡ. ΣΠΑΘΑΚΗ Ὀμιλία περὶ τῆς ἀγωγῆς καὶ παιδείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου 5. Ν. Θεολ. Σχινᾶ Ὀδοιπορικαὶ ἀναμνήσεις κτλ. κτλ. (φυλλ. Α'.) 1. Γ. Κολιοπούλου Ἑλληνοδιδασκ. ἐν Γαλαζίῳ κριτικαὶ διορθώσεις εἰς Λυσίαν 4. Νεοφύτου Παγίδα Ἐγχειρίδιον δογματικῆς θεολογίας (μετάφρ.) 1. Π. Ἰασερίδου. Γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἔκδοσις νέα 1.

Ὑπὸ τοῦ Δημαρχείου προσηνέχθησαν τὰ ἐξῆς βιβλία:

ΔΗΜ. Ι. ΚΟΚΚΟΥ Γέλωτες 1. ΑΘΑΝ. ΒΑΛΑΒΑΝΗ. Πολιτικὸν σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος 1. ΓΕΩΡΓ. Ν. ΒΙΖΥΗΝΟΥ Ὁ Κόδρος, ποίημα ἐπικόν 1. ΔΗΜ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Στοιχεῖα πολιτικῆς οἰκονομίας 1. Ν. Γ. ΝΙΚΟΚΛΕΟΥΣ Οἱ ὀκτὼ γνήσιοι φιλιππικοὶ Δημοσθένους 1. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΓΟΥΔΑ. Βίοι παράλληλοι τόμος Α'. 1. ΚΩΝΣΤ. ΒΕΡΣΗ. Κλεομένης ὁ τελευταῖος Ἡρακλείδης 1. Ι. Δ. ΚΑΤΣΑΡΗ καὶ Δ. Τ. ΤΑΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Πρῶται βοήθειαι κτλ. κτλ. 1. ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΔΕΛΛΑ Ἡ Ἑλλάς ἐξεταζομένη γεωλογικῶς κτλ. 1. ΠΕΤΡΟΥ ΚΛΑΔΟΥ. Ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ 1. ΑΘ. ΒΑΛΑΒΑΝΗ καὶ Ι. ΖΕΠΟΥ Συλλογὴ νόμων 1. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΙΓΓΑΕΖΗ. Παιδικὴ βιβλιοθήκη τευχ. Α'. καὶ Β'. ὑπὸ ΑΔΕΞ. ΟΛΥΜΠΙΟΥ τὰ ἐξῆς. Ἐπιθεώρησις πολιτικῆ καὶ φιλολογικῆ τόμος Α'. καὶ Β'. ἐκδιδομένη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. Νέος ναυτικὸς συνέκδημος ὑπὸ Β. ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΡΗ τόμος Α'. καὶ Β'. Ἡ κενόδοξος γυνὴ μὴ

θιστόρημα ὑπὸ ΕΔΜΟΝΔ ΛΒΟΥΤ (μετάφρασις) 1. Μικρὸν ἐγχειρίδιον πρακτικῆς οἰκονομίας ὑπὸ ΜΑΥΡΙΚΙΟΥ ΒΑΩΚ (μετάφρ.) 1. Ἐκκλήσις πρὸς τὴν διεθνή δικαιοσύνην τῶν μεγάλων δυνάμεων ὑπὸ Κ. ΣΚΑΛΙΕΡΗ ἑλληνιστί καὶ γαλλιστί

Μέθοδος τῶν παρασκευαστικῶν ἀνατομικῶν ἀσκήσεων ὑπὸ Χ. ΟΛΥΜΠΙΟΥ 1. Ὁ νέος Ἐπικτήτος ὑπὸ ΣΑΡΡΗΓΙΑΝΗ τόμος Α'. καὶ Β'. ΟΡΤΑΙΡ ΦΟΥΡΝΙΕ Τὰ ἱστορικά ζῶα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τόμου Α'. Ἀττικαὶ νόκτες, τὰ ἅπαντα τοῦ Σ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ 1. Οἱ σεισμοὶ τῆς Χίου κτλ. ὑπὸ Σ. Π. ΠΑΓΑΝΕΛΗ 1. Ὀνειρὸν ἢ τὰ στρατιωτικά τοῦ στρατάρχου Καρλίσκου ὑπὸ Δ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ 1. Ὑπὸ ΝΙΚ. ΚΑΛΟΓΕΡΑ. Ἀρχιεπισκόπου ἢ ποιμαντικὴ 1. Περὶ μεταλλικοῦ νομίσμου χρήματος, ἰδίᾳ δὲ περὶ διὰ μεταλλισμοῦ ὑπὸ ΓΟΥΝΔΡΑΚΗ ὑπὸ Γ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗ «Περὶ φθολογικῶν νόμων κτλ. διατριβὴ ἐπὶ ὑψηλῆς. Τοῦ αὐτοῦ, περὶ τῶν εἰς οὐρα συντηρημένων τῆς Β'. κλίσεως καὶ τῶν εἰς οὐρανὸν τῆς Γ'. ἐναλισμοῦ διατριβὴ ἐπὶ διδακτ. ἀναγορεύσει. 2. Ὑπὸ Γ. Γεράκη Γαμματικὴ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης. 1.

εἰς τὸ Α'. καὶ Ε'. Τεῦχος τοῦ «Πλάτωνος»

σελ.	162.	στ.	43.	γρ:	Vls	ἀντι	Uls.
»	»	»	49.	»	affacfatone	»	affectatine.
»	163.	»	21.	»	Vls	»	Uls.
»	»	»	23.	»	praecedentibus	»	prsecedentibus
»	164.	»	2.	»	συγγράψαι	»	συγγράψας.
»	»	»	18.	»	μέχρι μεταξύ τοῦ	»	χρόνων—των
»	»	»	28.	»	überhaupt	ἀντι	überhupt.
»	166.	»	1.	»	ἐπεξεργασάμενος	»	ἐπεξεργασθεὶς
»	»	»	30.	»	geschmeidigkeit	»	geschmeidinkeit.
»	»	»	»	»	manigfaltige	»	magigiltige
»	167.	»	17.	»	Krüg Shl.	»	Ktthnora Cr.
»	»	»	»	»	Cr. καὶ Abth	»	Ahtk.
»	»	»	37.	»	aut Argivum	»	at Axgirum
»	168.	»	0.	»	ἀφειδέστερόν	»	ἀφειδέτερόν.

ΠΛΑΤΩΝ

ΤΟΜΟΣ Ε΄

ΙΟΥΝΙΟΣ καὶ ΙΟΥΛΙΟΣ 1888

ΤΕΥΧΟΣ Η΄ καὶ Θ΄

ΚΩΝΣΤ. Σ. ΚΟΝΤΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ (α)

§ 3. *Ἐπιρρήματα εἰς ΩΣ ἐκ τῆς μετοχῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτος γενόμενα.*

Ἐπιρρήματα ὁμοίως τῷ παρελκόντως ἐσχηματισμένα, ἤτοι ἐκ τῆς μετοχῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτος διὰ τῆς καταλήξεως ΩΣ παρηγμένα, ἔχει οὐκ ὀλίγα ἢ Ἑλληνικῇ γλῶσσᾳ, ἅτινα οὐδαμῶς ὀκνοῦμεν νὰ καταλέξωμεν ἐνθάδε κατὰ στοιχεῖον, ἵνα πρόχειρα ὑπάρχωσι τοῖς περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀσχολουμένοις.

Ἄγαπώντως. Πλάτ. Νόμ. σελ. 735, δ' «ἀγαπώντως ἂν καὶ τὸ τοιοῦτον δράσειεν». Νουμῆν. παρ' Εὐσεβ. Πρῶπ.

(α) Ὅρα συνέχειαν εἰς Τευχ. Ϛ' καὶ Ζ', σελ. 219.

Εὐαγγ. ΙΔ', δ', 4 «ἐλέγχουσι δὲ ἀγαπώντως ὑπὸ δυσμενοῦς ἐλέγχου». Ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πλατωνος φέρεται καὶ γραφὴ ἀγαπητῶς, ἣν προκρίνει ὁ Σταλβώμιος Πλάτ. Τόμ. Γ', β', σελ. 42.

Ἄγνοοῦντως. Ἀριστοτ. Τόμ. Α', σελ. 195, 28 Διδ. «εἰ τὸ δικάως ἐπιστημονικῶς καὶ ἐμπείρως, τὸ ἀδίκως ἀγνοοῦντως καὶ ἀπείρως».

Ἀκεόντως. Ἡσύχ. «Ἀκεόντως: ἀψοφητὶ καὶ ἡσύχως». Πρβ. καὶ Εὐστάθ. σελ. 1888, 42 «γίνεται δέ, φασίν, ἐκ τοῦ ἀκεόντως ἀποκοπὴν παθόν, εἶτα ἔκτασιν τοῦ Ο εἰς Ω».

Ἀναλογοῦντως. Ἐπιγρ. Ἑλλην. Τόμ. Β', σελ. 513 «ἀξίως καὶ ἀναλογοῦντως τῇ πατρίδι καὶ τῷ γένει».

Ἀπαδόντως. Ὠριγέν. Τόμ. Α', σελ. 52 «οὐκ ἀπαδόντως — τῷ αὐτῷ ὀνόματι προσαγορευθήσονται» καὶ Τόμ. ΙΔ', σελ. 184 «ὁ δὲ Σύμμαχος οὐ πάνυ ἀπαδόντως». Ἴδε καὶ Θησ. Ἐρρ. Στεφ. Τόμ. Α', β', σελ. 1133, ἀ καὶ Συναγ. Κουμαν. σελ. 35. Πρβ. καὶ Κρευζήρον Πλωτ. Τόμ. Γ', σελ. 170.

Ἀπαρτιζόντως. Διογέν. Λαέρτ. Ζ', 60 «ὄρος δὲ ἐστίν, ὡς φησὶν Ἀντίπατρος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ὄρων, λόγος κατ' ἀνάλυσιν ἀπαρτιζόντως ἐκφερόμενος». Πρβ. καὶ Στοβ. Ἐκλ. Τόμ. Α', σελ. 64, 29 Τεῦβν καὶ Θεων. Σμυρν. σελ. 76, 10 Τεῦβν λέγει δὲ καὶ ὁ Σοῦίδας «Ἀπαρτιζόντως: ὥστε μήτε ὑπερβάλλειν μήτε ἐνδεῖν ὄρος γὰρ ἐστὶ λόγος κατ' ἀνάλυσιν ἀπαρτιζόντως ἐκφερόμενος» (Πρβ. καὶ λ. ἀνάλυσις).

Ἀπεμφαινόντως. Ὠριγέν. Τόμ. Η', σελ. 304 καὶ σελ. 305 (Πρβ. καὶ Τόμ. ΚΕ', σελ. 267).

Ἀπιστοῦντως. Νουμῆν. παρ' Εὐσεβ. Προπ. Εὐαγγ. ΙΔ', ζ', 5 «πῶς οὐ δικάως ἀπιστοῦντως τοῖς πράγμασιν ἔξω;»

Ἀποχρώντως. Πολυδεύκ. Θ', 154 «Ἀποχρών, ἀποχρώντως ἔχει, ἱκανῶς, αὐτάρκως, ἀρκούντως, ἀπαρκούντως, ὑπεραποχρώντως». Ἡσύχ. «Ἀποχρώντως: ἀρκούντως, αὐτάρκως, ἱκανῶς». Σοῦίδ. «Ἀποχρώντως: αὐτάρκως, ἱκανῶς ὁ δὲ ἦν δεινὸς ἀνὴρ καὶ παιδείας ἀποχρώντως ἔχων». Πρβ. καὶ

Ἀνέκδ. Βεκκ. σελ. 439, 22. Τὸ ἀποχρώντως εὐρίσκεται παρὰ τε τῷ Θουκυδίδῃ καὶ παρ' ἄλλοις παλαιοῖς τε καὶ μεταγενεστέροις. Ἐν τοῖς τοῦ Ἀρχιμήδους Τόμ. Β', σελ. 266, 16 Τεῦβν. κεῖται ὁ τύπος ἀποχρεόντως. Πρβ. σελ. 268, 10: ἀποχρέοντι.

Ἄρεσκόντως. Εὐριπίδ. Ἴφ. Τ. 463 «εἰ σοὶ τὰδ' ἀρεσκόντως πόλις ἦδε τελεῖ» καὶ 581 «εἰ πᾶσι ταῦτὸν πράγμ' ἀρεσκόντως ἔχει». Ξενοφ. Οἶκον. ΙΑ', 19 «ἀρεσκόντως γέ μοι ταῦτα ποιεῖς». Πρβ. καὶ Πλάτ. Πολιτ. σελ. 504, β' καὶ Ὠριγέν. Τόμ. ΙΗ', σελ. 66 καὶ σελ. 112 καὶ Τόμ. Κ', σελ. 54 (καὶ Τόμ. ΚΕ', σελ. 111).

Ἄρκοῦντως. Πολλὰ τοῦ ἐπιρρήματος τούτου μαρτύρια ἔχομεν νὰ καταλέξωμεν ἐκ τε τοῦ δοκίμου καὶ τοῦ ἀδοκίμου ἑλληνισμοῦ. Ἐν τῇ τοῦ Ψευδηροδότου Ἐξηγήσει περὶ τῆς τοῦ Ὀμήρου γενέσιος καὶ βιοτῆς § 7 ἀπαντᾷ «καὶ γὰρ τοῦ βίου ἀρκεόντως εἶχε». Λέγεται δὲ καὶ ἐξαρκοῦντως ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (Βατρ. 376) καὶ ὑπ' ἄλλων. Ἐν τῇ Ἠλέκτρα τοῦ Σοφοκλέους στίχ. 354 φέρεται κατὰ τάντίγραφα «κακῶς μὲν, οἷδ', ἐπαρκοῦντως δέ μοι» Ἀλλὰ Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος λέγει (σελ. 24, 15) «Ἀπαρκεῖ κάλλιον ἢ ἀρκεῖ. Σοφοκλῆς: ἀπαρκοῦντως ἐμοί». Ὁ Σοφοκλῆς ἔγραψεν ἀναμφιβόλως ἀπαρκοῦντως δ' ἐμοί, ὅπερ διέφθειραν οἱ βιβλιογράφοι. Τὸ ἐπιρρημα ἀπαρκοῦντως μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκου Θ', 154, τὸ δ' ἐπαρκοῦντως ὑπ' Ἰωάννου τοῦ Ἀλεξανδρέως Τον. Παραγγ. σελ. 39, 7.

Ἄρμοζόντως. Γαλην. Τόμ. ΙΗ', α, σελ. 773 «πειρώμεθα γὰρ ἀρμοζόντως τῷ πάθει τὴν ἐκλογὴν ἐν τῇ χρήσει ποιῆσθαι» καὶ σελ. 778 «εἴτε ἄρμοζόντως αὐτὸ τοῦτο πράττουσιν εἴτε καὶ μή». Διόδ. Σικελ. Γ', ιε, 3 «τούτων δὲ τῇ χρεῖα τῶν ἐγχωρίων πεφυκότων ἀρμοζόντως». Πρβ. καὶ Ἰώσηπ. Ἀρχαιολ. ς', α, 2 καὶ Ὠριγέν. Τόμ. ΙΗ', σελ. 360 καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 240. Ἐπι δὲ Λεξ. Βινδοβ. σελ. 57, 8 καὶ σελ. 77, 7. Εἶνε καὶ ἐκ τοῦ τύπου ἀρμόπτειν ἐσχηματισμένον ἐπιρρημα, οὗ

τρία μαρτύρια φέρονται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἐκ τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ. Ἐλέχθη δὲ καὶ συναρμοστικῶς ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος Νόμ. σελ. 967, ἐ «ὅς ἂν μὴ χρήσηται πρὸς τὰ τῶν ἠθῶν ἐπιτηδεύματα καὶ νόμιμα συναρμοστικῶς».

Δεόντως. Ἀθῆν. σελ. 178, β', «οὐ δεόντως γοῦν Πλάτων τὸν Μενέλαον ἐνόμισεν εἶναι δειλόν» καὶ σελ. 188, ς' «Ἀρίσταρχος δὲ οὐ δεόντως γράφει». Γίνεται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου χρήσις τοῦ προκειμένου ἐπιρρήματος καὶ ὑπ' ἄλλων. Καθὼς ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Λεντζίου γενομένῃ Συναγωγῇ τῶν τοῦ Ἡρωδιανοῦ εἶνε γεγραμμένον (Τόμ. Α', σελ. 423,9) «οὐ δὲ ὄντως οὖν Ἀττικοὶ τὰ αἴτια, ἡμέραι, εἰσπράξια, τιμώρια προπάρουσι» ἀντὶ τοῦ οὐ δεόντως. Παρὰ τῷ Γαληνῷ κεῖται τὸ σύνθετον ἐν δεόντως Τόμ. ς', σελ. 829 «ἢ κατὰ τὸ λεπτόν ἐν δεόντως καὶ ὑγραίνειν τὸ τρώφιμον ἔχοντος». Ἀλλ' ἡ λέξις εἶνε πάντως παρεφθαρμένη· ἴσως δ' ἔγραψεν ὁ Γαληνὸς «μετὰ τοῦ λεπτόν ἐν δεῶς καὶ ὑγραίνειν τὸ τρώφιμον ἔχοντος». Πλημμελῶς ἔχει καὶ τὸ παρ' Ἀπολλωνίῳ τῷ Σοφιστῇ φερόμενον σελ. 159,10 «Ἐπερδέα: ὑπερδεόντως ἐνδεῆ». Τὴν ὀρθὴν γραφὴν βλέπει τις ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσύχιου «Ἐπερδέα: ὑπερραγόντως ἐνδεῆ».

Διαφερόντως. Λέγεται διαφερόντως ἀγαθός, διαφερόντως ὀρθή, διαφερόντως ἄξιον, πρᾶος διαφερόντως, τρυφερόν διαφερόντως, κτλ. καὶ διαφερόντως ἀσκεῖν, διαφερόντως αἰσχύνεσθαι, κτλ. Περιβόητον δὲ κατέστη τὸ «ὅσοι Ἀθηναίων εἰσὶν ἀγαθοί, διαφερόντως εἰσι τοιοῦτοι». Ἐν τῷ Κρίτωνι τοῦ Πλάτωνος σελ. 52, β' φέρεται «μεγάλα ἡμῖν τούτων τεκμήριά ἐστι, ὅτι σοὶ καὶ ἡμεῖς ἠρέσκομεν καὶ ἡ πόλις· οὐ γὰρ ἂν ποτε τῶν ἄλλων Ἀθηναίων ἀπάντων διαφερόντως ἐν αὐτῇ ἐπεδήμεις, εἰ μὴ σοὶ διαφερόντως ἤρεσκε». Ἀλλ' ὁ Κόβητος (Μνήμ. 1874, σελ. 245) περιέγραψε τὸ εἰ μὴ σοὶ διαφερόντως ἤρεσκε ὡς παρεμβεβλημένον. Ὁ Ἀντατικιστὴς λέγει σελ. 90, 18 «Δια-

φερόντως: ἀντὶ τοῦ διαφόρως». Πρβ. Ξενοφ. Ἀγησ. Α', 36 «ἐπέθετο τῇ πόλει οὐδὲν διαφερόντως ἢ εἰ ἐν τῷ ἐφορείῳ ἔτυχεν ἑστηκῶς μόνος παρὰ τοὺς πέντε». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΖ', α, σελ. 184 «τὴν ἀρχὴν τοῦ προκειμένου λόγου διαφερόντως γράφουσιν, ἔνιοι μὲν ὡδί πως — τινὲς δὲ ὡδί» καὶ σελ. 800 «ὡσπερ δ' ἐν τούτῳ, καὶ διαφερόντως γράφωσι, τὴν αὐτὴν τοῦ λόγου φυλάττουσι διάνοιαν, οὕτω κτέ». Ἀλλ' ἡμεῖς σφόδρ' ἀμφιβάλλομεν ἂν εἶνε ἀδιάφθορος ἡ γραφή. Τὸ διαφερόντως ὑπελήφθη ἰσοδύναμον τῷ διαφόρως ἢ τοὶ ἀνομοίως καὶ ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τοῦ Ξενοφῶντος βιβλ. Γ', ἡ, 5 «οὐδὲν διαφερόντως ἀποκρίνει μοι ἢ ὅτε σε ἠρώτησα κτέ.» καὶ ἐν τῷ κατὰ Φίλωνος λόγῳ τοῦ Λυσίου § 20 «οὐ τοίνυν ἔγωγ' οἶδ' ὅτι ὑμᾶς διαφερόντως δεῖ γινώσκειν περὶ αὐτοῦ ἢ οἱ οἰκεῖοι γινώσκουσι» καὶ ἐν τῷ Φαίδωνι τοῦ Πλάτωνος σελ. 85, β' «τέρπονται ἐκείνην τὴν ἡμέραν διαφερόντως ἢ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ» καὶ ἐν τῇ Πολιτείᾳ σελ. 455, γ' «οἷσθ' ἂν οὖν ὑπ' ἀνθρώπων μελετώμενον, ἐν ᾧ οὐ πάντα ταῦτα τῶν ἀνδρῶν γένος διαφερόντως ἔχει ἢ τὸ τῶν γυναικῶν;». Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος γράφει ἐν τῷ Λεξικῷ σελ. 301 «Διαφερόντως, ἐπίρ'. (μὲ γεν.) Διαφορετικᾶ, ἀλλέως. Διακονεῖσθαι μὴ δὲν διαφερόντως τῶν δούλων, Πλάτ. (ἢ δοτ.) Διαφερόντως ἐτέρῳ πρὸς ἕτερον, Θκ. (καὶ μετὰ τοῦ Ἡ) Διαφερόντως ἢ πρότερον, Πλάτ. 2) (χωρὶς πτ.) ἔξαιρέτως, κατ' ἐξοχήν. Ταῦτα ἤδη διαφερόντως ἄξιόν ἐστιν ἀκοῦσαι, Αἰσχ.». Πρῶτον μὲν παρατηροῦμεν ὅτι δεινῶς σφάλλεται ὁ Σκαρλάτος νομίζων ὅτι ἐν τῷ τοῦ Θουκυδίδου (βιβλ. Β', 51) «ὡς ἐκάστῳ ἐτύγχανέ τι διαφερόντως ἐτέρῳ πρὸς ἕτερον γινόμενον» ἀναφέρεται ἡ δοτικὴ ἐτέρῳ εἰς τὸ διαφερόντως· εἶτα δ' ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίρρημα ἔχον τὴν δευτέραν σημασίαν, ἐφ' ἧς ἀποκλίνει πολλάκις εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ μᾶλλον, τίθεται καὶ μετὰ πτώσεως, οἷον διαφερόντως τῶν ἄλλων, διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, κτλ. καὶ

μετὰ τοῦ Ἡ, οἷον διαφερόντως ἢ εἰ ἐν ἄλλω βίῳ βιοῦς ἐτελεύτα, κτλ. ἔπειτα δ' ὅτι δὲν εἶνε τὸ διαφερόντως ἀντὶ τοῦ ἀνομοίως τεθειμένον οὔτ' ἐν τῷ «διακονεῖν μηδὲν διαφερόντως τῶν δούλων» (Πλάτ. Νόμ. σελ. 805, ε) οὔτ' ἐν τῷ «πεῖθεσθαι τε αὐτοῖς διαφερόντως ἢ πρότερον» (Πολιτ. σελ. 538, β'), ὡς δοξάζει ὁ Σκαρλάτος καὶ ἄλλοι. Φέρεται δὲ καὶ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ «μὴ γὰρ διαφερόντως ἤδεσθαι τοὺς πλουσίους ἢ τοὺς πένητας» (βιβλ. Β', 94). Ἐλέχθη δὲ καὶ διαφερόντως Ἐκ πάντων ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος (Συμποσ. σελ. 196, α) καὶ διαφερόντως ὑπὲρ ἀπαντας ὑπὸ τοῦ γραμματικοῦ Φρυνίχου (Ἐκλογ. σελ. 1). Εὐρέθη καὶ μεθ' ὑπερθετικοῦ συνημμένον τὸ προκείμενον ἐπίρρημα ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 349, δ' «εὐρήσεις γὰρ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀδικωτάτους μὲν ὄντας — ἀνδρείοτατους δὲ διαφερόντως». Ἄλλ' ὁ Κόβητος ἔτρεψε τὸ ὑπερθετικὸν εἰς ἀπόλυτον, ἀνδρείους δὲ διαφερόντως (Μνημ. 1880, σελ. 344), ὡς καὶ ἐν τῷ κειμένῳ παρὰ τῷ Πολυβίῳ σελ. 1341, 26 Οὐλόχ. «ἐκινδύνευσαν μὲν πάντες, ἔπταισαν δὲ τελέως ὀλίγιστοι» (Μνημ. 1862, σελ. 36. Πρβ. καὶ Ναβήρον Μνημ. 1876, σελ. 372). Σημειωτέον δ' ὅτι ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τῷ Ἰαμβλίχῳ διαφερόντως κοινοτάτη (περὶ Μυστηρ. σελ. 102, 4) καὶ παρὰ Σέξτω τῷ Ἐμπειρικῷ τελέως ἀλογώτατον (σελ. 715, 14) καὶ παρὰ τῷ Εὐναπίῳ παντελῶς ἐλάχιστον (σελ. 2 Βοισσ). καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ πυκνοτάτους ἐσχάτως (Τόμ. Η', σελ. 468) καὶ ἐσχάτως λεπτοτάτης — ἐσχάτως λεπτοτάτην (Τόμ. ΙΖ', β', σελ. 369. 370. 372. 374. 375) καὶ ἄλλα παρ' ἄλλοις ὅμοια τούτοις. Ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα μέλλομεν ἐν ἐτέρῳ τόπῳ νὰ ἐπεξέλθωμεν ἐξετάζοντες καὶ τὸ Θουκυδίδειον (βιβλ. Η', 68) «παρέσχε δὲ καὶ ὁ Φρύνιχος ἑαυτὸν πάντων διαφερόντως προθυμώτατον ἐς τὴν ὀλιγαρχίαν». Παρὰ τῷ Ἰουλιανῷ σελ. 123, δ' ἀναγινώσκειται «ᾧ μοι δοκῶ καὶ αὐτὸς σφόδρα ἠσθῆναι διαφερόντως».

Ἄλλ' ὁ Ἐρτλίνος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἰουλιανοῦ (σελ. 159, 7) ἀποφαίνεται ὅτι ἐξαιλιπτεόν εἶνε τὸ σφόδρα. Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐπιρρημάτων διαφόρως καὶ διαφερόντως ἐποίησατο λόγον ὁ πολὺς Κόβητος ἐν τῷ συγγράμματι τῷ ἐπιγραφομένῳ Novae Lectiones σελ. 595. Πρβ. καὶ Miscell. Crit. σελ. 557, ἐνθα τὸ παρὰ τῷ Δημοσθένει φερόμενον σελ. 761, 196 «οὔτ' ἄλλος πρᾶος καὶ φιλόανθρωπος σύ τις τῶν ἄλλων διαφόρως ὧν ἐλεεῖς αὐτούς» μετατυποῦται εἰς τὸ διαφερόντως.

Ἐθελόντως. Γρηγόρ. Νύσσο Τόμ. Α', σελ. 767 «ἐθελόντως τὴν τῆς δουλείας μορφήν ὑποδύεται». Σχόλ. Ἰλιάδ. Τόμ. Δ', σελ. 208, 21 «τινὲς ἐσταότως ἀντὶ τοῦ εὐσταθῶς, ἡσύχως, ἀρκούντως, ἐθελόντως».

Ἐλλειπόντως. Πλωτίν. Τόμ. Α', σελ. 159, 26 Τεῦβν. «πότερα δὲ ἔστι τὰ κάτω εἶναι ἀνευ διαλεκτικῆς καὶ σοφίας ἢ ἀτελῶς καὶ ἐλλειπόντως». Ἡσυχ. «Ἀκραῆ: ἄκρως πνέοντα, οὔτε σφοδρῶς οὔτε ἐλλειπόντως».

Ἐπαμφοτεριζόντως. Σχολ. Ἀριστοφ. Εἰρ. 854 «ὅτι ἐπαμφοτεριζόντως λέγεται καὶ πρὸς τὸ πρᾶγμα καὶ πρὸς τὸ ἀσελγές».

Ἐχόντως, ἐχόντως νοῦν. Ἴδε Λόγ. Ἐρμῆν Τόμ. Α', σελ. 316,

Θαρρούντως—Θαρρούντως. Ξενοφ. Συμπ. Β', 10 «ἢ δὲ θαρρούντως τε καὶ ἀσφαλῶς ταῦτα διεπράττετο». Δί. Κάσσο. ΝΓ', γ', 3 «πάνυ θαρρούντως ἔχω—μηδεμίαν αἰσχύνην ψευδολογίας ὀφλήσειν». Λιβάν. Ἐπιστ. 955 «τίνα δεῖ θαρρούντως τοῦτο ποιεῖν:». Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἰουλιανῷ σελ. 55, δ' «ἀφέντας χρῆ τοῖς Ὀμηρίδαις τὰ τοιαῦτα — ἐπὶ τὰ τούτων ἐγγύτερα πρὸς ἀρετὴν — θαρρούντως λέναι», ὅπερ ὁ Κόβητος (Μνημ. 1882, σελ. 436) μεταβάλλει εἰς τὸ θαρροῦν ΤΑΣ.

Ἰδιαζόντως. Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 40, 25 «τὰ οὐχ ὁμοίως ἀλλ' ἰδιαζόντως». Στοβ. Ἐκλ. Τόμ. Β', σελ. 48, 5

«οὐ παραπλησίως δὲ τοῖς ἐξηπατημένοις ἐν ὄρωσιν ἀλλ' ἰδιαιζόντως τισὶ παρεπόμενα».

Καθηκόντως. Ἡσύχ. «Καθηκόντως: δεόντως, πρεπόντως, προσηκόντως». Πολύβ. Δ', λέ, 10 «νομίμως καὶ καθηκόντως» καὶ Ε'. Θ', 6 «δικαίως ταῦτα πράττοντας καὶ καθηκόντως». Πλούτ. Ἡθικ. σελ. 448, ε «καθηκόντως ἀλλήλοις ὁμιλεῖν». Στοβ. Ἀνθολ. ΟΕ', 14 «ὡς καθηκόντως εἰς τὸν βίον ὑπὸ τῶν σπειράντων παρηγγμένον». Πρβ. καὶ Ἐπιγρ. Ἑλλην. 4697,28 καὶ Ἰουλιαν. σελ. 278, γ' καὶ Χρυσόστ. Ὑπομν. εἰς Ματθ. σελ. 214, γ' καὶ Σουίδ. λ. Γάϊος. Καὶ παρ' ἄλλοις δ' ἀπαντᾷ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίρρημα, πολλάκις δὲ γίνεται αὐτοῦ χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ὀριγένους, οἷον Τόμ. Β', σελ. 315 καὶ 316 καὶ 317. Τόμ. Γ', σελ. 87 καὶ 393. Τόμ. ΙΒ', σελ. 357. Τόμ. ΙΓ', σελ. 179. Τόμ. ΙΖ', σελ. 132 καὶ 192 καὶ 276. Τόμ. ΙΗ' σελ. 112 καὶ 355. Τόμ. ΙΘ', σελ. 72 καὶ 196 καὶ 228. Τόμ. Κ', σελ. 185.

Καρτεροῦντως. Πλάτ. Πολιτ. σελ. 399, β' «ἐν πᾶσι τούτοις παρατεταγμένως καὶ καρτεροῦντως ἀμυνομένου τὴν τύχην». Ἰάμβλ. Πυθαγ. Βί. 220 «πανιόπασι παρατεταγμένως καὶ καρτεροῦντως ἡμύνητο τὴν τύχην». Νομίζει δὲ ὁ Κόβητος (Μνημ. 1860, σελ. 244 καὶ 1875, σελ. 343) ὅτι καὶ ὑπὸ τοῦ Θεμιστίου σελ. 309, α ἐγγραφή «θατέρου τοῖν φιλοσόφοιν οὕτω παρατεταγμένως καὶ καρτεροῦντως ἀμυνομένου τὴν τύχην», οὐχὶ δὲ καρτερωῶς, ὡς κεῖται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις.

Κατασποῦδαζόντως. Πρβ. σπευδόντως.

Λανθανόντως. Πολυδεύκ. ς', 209 «καὶ τὰ ἐπίρρηματα—κεκρυμμένως, λεληθότως, λανθανόντως». Ἡσύχ. «Λεληθότως: λανθανόντως». Δίων Κάσσ. ΕΣ', ε, 3 «τὸ ὕδωρ τῶν Ῥωμαίων λανθανόντως ἐφθειρον». Γαλην. Τόμ. ΙΒ', σελ. 292 «ἐνέβαλε τῷ τοῖς κάχλικας ἐναπεσβεσμένους ἔχοντι γάλακτι λανθανόντως». Ἡρωδ. Ἱστορ. Ζ', Θ', 11 «λανθανόντως δὲ εὐνοίαν ἑαυτῷ παρὰ τῶν στρατιωτῶν μνώμε-

νος» καὶ Η', ζ', 3 «ἠγανάκτουν καὶ λανθανόντως ἤλγουν». Χρυσόστ. Ὑπομν. εἰς Ματθ. σελ. 299, δ' «λανθανόντως ἑαυτὸν συνεισάγει» καὶ σελ. 427, β' «καὶ τοῦτο λανθανόντως δείκνυσιν». Πρβ. καὶ σελ. 245, β', 623, α. 696, α. 734, α. 735, α. Ἀπαντᾷ δὲ τὸ λανθανόντως καὶ ἐν τοῖς εἰς Θουκυδίδην Σχολίοις σελ. 21, 37 καὶ σελ. 46, 21 καὶ σελ. 64,14 Διδ. καὶ ἐν ἄλλοις βιβλίοις.

Λογονεχόντως. Ἴδε Λόγ. Ἑρμῆν Τόμ. Α', σελ. 316.

Λυσιτελοῦντως. Ξενοφ. Οἶκον. Κ', 21 «τὰ δὲ ἔργα μὴ τελεῖσθαι λυσιτελοῦντως πρὸς τὴν δαπάνην». Πρβ. καὶ Ψευδοπλάτ. Ἀλκιβ. Β', σελ. 146, γ' καὶ Δίων. Κάσσ. Νς', μ', 7 καὶ Λιβάν. Ἐπιστ. 480. Ἐν τῷ Φιλεταίρω τοῦ Ψευδηρωδιανοῦ σελ. 453 φέρεται «Λυσιτελὲς μὲν λέγουσι, λυσιτελῶς δὲ οὐκέτι ἀλλὰ λυσιτελοῦντως». Πρβ. Μοῖρ. σελ. 247 «Λυσιτέλειαν οὐδεὶς λέγει, λυσιτελεῖν» καὶ Θωμ. Μάγ. σελ. 220,4 «Λυσιτελὲς καὶ λυσιτελεῖν, οὐ λυσιτέλεια· ὠφέλεια δέ». Ἀλλὰ περὶ τοῦ λυσιτελῶς καὶ λυσιτέλεια ὁ ἀεὶ εἶπωμεν τὰ δέοντα ἐτέρωθι.

Μετατροχαζόντως. Ἡσύχ. «Μεταδρομάδην: μετατροχαζόντως».

Νηφόντως. Ἴδε Θησ. Ἑρρ. Στεφ. Τόμ. Ε', σελ. 1506, γ' Παρ.

Νουνεχόντως. Ἀντατικ. σελ. 109,10 «Νουνεχόντως: Ἰσοκράτης Ἀντιδόσει». Ἡσύχ. «Νοαρέως: νουνεχόντως». Ἴδε Λόγ. Ἑρμῆν Τόμ. Α', σελ. 314—6. Πρβ. καὶ Ἐφημ. Φιλομ. Ἑτ. ΚΖ', σελ. 20.

Ὀμοτονοῦντως. Φίλων Βελοπ. σελ. 61, β' «ἐκτείνειν ἴσως καὶ Ὀμοτονοῦντως ἀλλήλοις».

Ὀντως. Συχνὸν τὸ ἐπίρρημα τοῦτο εἶνε παρὰ τε τοῖς δοκίμοις καὶ τοῖς ἀδοκίμοις. Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπερόντως ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου Τόμ. Β', σελ. 166,12 «καὶ γὰρ πρῶτως αὐτὸς καὶ ὑπερόντως αὐτός». Πρβ. ὑπεραποχρώντως.

Ὀφειλόντως. Ἡσύχ. «Ὀφειλόντως: πρεπόντως, δικαίως» καὶ «Προσηκόντως: ὀφειλόντως, πρεπόντως, ὀφειλομένως, δεόντως».

Παραπαιόντως. Ἡσύχ. «Παραπαίει: παρακόπτει, μάλνεται, λήρει, παραφρονεῖ» καὶ «Παραπαιόντως: ὁμοίως».

Παρατρεχόντως. Βασίλ. Τόμ. Β', σελ. 155, β' «ἡμεῖς μὲν οὖν παρατρεχόντως τῶν μαρτυριῶν ἐφηψάμεθα».

Περισσευόντως. Ὠριγέν. Τόμ. Ε', σελ. 253 καὶ Τόμ. ΚΕ', σελ. 251 «ἐν φυλακαῖς περισσευόντως».

Πλεονάζόντως. Εὐστάθ. σελ. 934,16 «πλεονάζόντως τε καὶ διαφερόντως ποδώκη—τόν Ἀχιλλέα καλεῖ».

Πληροῦντως. Νικόμ. Γερασ. Ἀριθμ. Εἰς. σελ. 47,7 Τεῦθν. «δυνάμενος μετρεῖν αὐτόν πληροῦντως πλεονάκῃς ἢ ἀπαξ». Ὁ Ἄσιος ἐμνημόνευσε καὶ ἐκ τοῦ Ἰαμβλίχου παράδειγμα ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου.

Πρεπόντως. Πολὺ εἶνε τὸ ἐπίρρημα τοῦτο ἐν τε τῷ δοκίμῳ καὶ τῷ παρηκμακῶτι ἑλληνισμῷ. Λέγεται δὲ καὶ συμπρεπόντως ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου Τόμ. Γ', σελ. 411,10 Δινδ. «συμπρεπόντως τῇ αὐτοῦ θεότητι» καὶ σελ. 416,13 «συμπρεπόντως αὐτῷ πάντα ἔχων» καὶ σελ. 427,27. 439,25. 441, 10. 443,16 καὶ 20, 446,14. 489,3. Πρβ. καὶ διαπρεπόντως Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Β', σελ. 316,21 «ἐφάνημεν διαπρεπόντως δειλοὶ οἱ Φρύγες». Παρὰ Δίῳ τῷ Κασσίῳ βιβλ. ΟΔ', α, 3 κεῖται «ἐκπρεπόντως ἀνεστρέφοντο», ἀλλ' ἐν τῇ Τεῦθνηρείῳ ἐκδόσει Τόμ. Δ', σελ. 233 ἀναγινώσκειται ἐκπρεπῶς.

Προσεχόντως. Ψευδιπποκρ. Τόμ. Γ', σελ. 291 «προσεχόντως ἡγμένα ῥᾶον φέρει». Γαλην. Τόμ. ΙΓ', σελ. 884 «τήξας δὲ ἐν ἑκαστον αὐτόν προσεχόντως, ἵνα μὴ προσκαῆ, κτέ». Πρβ. καὶ Σωραν. σελ. 281,9 Ἑρμ. καὶ Ῥήτ. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σελ. 251,11 καὶ Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 25,24 Διδ. καὶ Σχολ. Λουκ. σελ. 255 Ἰακωβ. Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. ς', σελ. 1916 δ' καὶ Ἐφημερ. Φιλομ. Ἑτ. ΚΖ', σελ. 20. Εὐρέθη δὲ καὶ

συνεχόντως Ἰππιατρ. σελ. 106,15 «ἐκχορίζειν αὐτόν συνεχόντως». Ἀλλ' ἴσως εἶνε ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις τοῦ συνεχῶς.

Προσηκόντως. Οὐκ ὀλίγα παραδείγματα δύναται τις νὰ καταλέξῃ τοῦ ἐπιρρήματος τούτου, συνήθους ὄντος τοῖς τε παλαιοῖς καὶ τοῖς μεταγενεστέροις. Πρβ. καὶ καθήκοντως.

Σπυεδόντως. Ἡσύχ. «Ἠπειγμένως: συντόμως, σπυεδόντως». Φέρεται δ' ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου καὶ Ἐπηγμένως: κατασπουδαζόντως», ὅπερ ὁ Σμιδίτιος τρέπει εἰς τὸ «Ἠπειγμένως: κατασπουδασμένως».

Στιλβόντως. Σχολ. Ἀράτ. σελ. 81,29 Βεκκ. «σφόδρα στιλβόντως τὸ φῶς ἀποπέμπει».

Συμφερόντως. Σωραν. σελ. 29,4 «τοῖς μὲν συμφερόντως γιγνομένοις δεῖ συνεργεῖν, τοῖς δὲ ἀσυμφόρως ἀποσυνεργεῖν». Μουσῶν. σελ. 220,4 Πηρλ. «τῶν εὖ καὶ καλῶς καὶ συμφερόντως προσταττομένων». Πρβ. καὶ Ὠριγ. Τόμ. ΙΔ', σελ. 208 καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 105 καὶ Τόμ. ΚΕ', σελ. 58 καὶ 139 καὶ 163 καὶ 213. Παραδείγματα ἐκ δοκίμων συγγραφέων καὶ τοῦ Πολυβίου μνημονεύονται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ', σελ. 1138, γ'.

Συμφωνοῦντως. Πλάτ. Νόμ. σελ. 662, ε «ἄπορος τοῦ ξυμφωνοῦντως ἑαυτῷ λέγειν».

Συναδόντως. Ὠριγ. Τόμ. Γ', σελ. 132 «συναδόντως νόμῳ καὶ προφήταις» (Πρβ. καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 122 ἢ Τόμ. ΚΕ', σελ. 141). Ἐπιφάν. Τόμ. Β', σελ. 377,24 «συναδόντως ἔλεγε τῷ ἑαυτοῦ κυρίῳ» καὶ σελ. 391,3 «συναδόντως τῇ πρὸς Ἐφεσίους, ὧ Μαρκίων, καὶ ταύτας συνήγαγες» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 64,22 «οὐκέτι συναδόντως λέγει» καὶ Δ', α, σελ. 20,20.

Συντελοῦντως. Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ζ'. σελ. 1467, γ'.

Υγαινόντως. Ὠριγέν. Τόμ. Β', σελ. 101 «ἐξελθόντες αὐτῆς ὑγαινόντως πιστεύουσι». Φέρεται δὲ καὶ γραφή «ἐξελθόντες αὐτῆς εἰς κενόν πῶς πιστεύουσι»,

Ἵπαρχόντως. Ἀλέξ. Ἀφροδ. ἐν Ἀποσπ. Εὐδήμ. σελ. 147 Σπέγγ. «τό δὲ γραμματικόν κατὰ παντός ἀνθρώπου ὑπαρχόντως». Πρβ. καὶ προὑπαρχόντως Ἰω. Χρυσ. Τόμ. Ε', σελ. 937 «τό δὲ καὶ ἄνθρωπος δηλονότι καὶ προὑπαρχόντως ὅτι καὶ θεός».

Ἵπεραγόντως. Μακκαβ. Β', ζ', 20 «ὑπεραγόντως δὲ ἡ μήτηρ Θαυμαστή». Ἡσύχ. «Ἐσχάτως: ὑπεραγόντως, ἄκρως» καὶ «Ἵπερδέα: ὑπεραγόντως ἐνδεᾶ» καὶ «Ἵπερφυῶς: ὑπεραγόντως». Πρβ. καὶ «Ἵπεραεί: ὑπεράγοντι κατὰ τὴν πνοήν» καὶ «Ἵπερφερές: μέγα ὑπὲρ φύσιν ἢ ὑπεράγον». Ἴδε Ἀλβερτον Ἡσύχ. Τόμ. Β', σελ. 1456.

Ἵπερβαλλόντως. Ξενοφ. Ἀγῆσ. Α', 36 «ὑπερβαλλόντως ἄγασθαι». Πλάτ. Πολ. σελ. 492, β' «ὑπερβαλλόντως ἐκάτερα καὶ ἐκβοῶντες καὶ κροτοῦντες» καὶ Νόμ. σελ. 657, α' «νομοθετικόν μὲν οὖν καὶ πολιτικόν ὑπερβαλλόντως» καὶ σελ. 836, α' «τό γὰρ μὴ πλουτεῖν τε ἐξεῖναι ὑπερβαλλόντως». Ἰσοκρ. σελ. 8, β' «μηδὲν ὑπερβαλλόντως ἀλλὰ μετρίως αὐτὴν ἀγάπα» καὶ σελ. 234, γ' «τῶν μὲν ὑπερβαλλόντως, τῶν δ' ἐξαρκούντως». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις τό περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίρρημα, οἷον παρὰ τῷ Πολυβίῳ καὶ ἄλλοις. Περὶ τῆς γραφῆς ὑπερβαλλόντως ἐποιησάμεθα λόγον ἐν ταῖς Γλωσσικαῖς Παρατηρήσεσι σελ. 254.

Ἵπερεχόντως. Ἰάμβλ. Προτρ. σελ. 322 Κισλ. «κοσμίως καὶ μετρίως καὶ μὴ ὑπερεχόντως». Σιμπλίκ. Ἵπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙΑ', σελ. 257, 22 «οὐχὶ συστοίχως ἀλλ' ὑπερεχόντως». Εὐστάθ. σελ. 4, 13 «εἴ τις εἶπη ὁ ῥήτωρ, ὁ Δημοσθένης εὐθὺς ὑπερεχόντως ἐνοήθη».

Ἵπερζεόντως. Σιμπλίκ. εἰς Ἐπικτ. Ἐγχειρ. σελ. 38, 1 Διδ. «ποτέ δὲ ὑπερζεόντως ἢ ἐλλειπόντως».

Ἵπεροργώντως. Ἡσύχ. «Περιοργῶς: ὑπεροργώντως».

Φρονούντως. Αἰσχ. Ἴκ. 204 «φρονούντως πρὸς

φρονοῦντας ἐννέπεις». Σοφοκλ. Ἄντ. 682 «λέγειν φρονούντως ὧν λέγεις δοκεῖς πέρι».

Ἐσφαλμένον πάντως εἶνε τὸ παρ' Ἡσυχίῳ «Καταχρηστικῶς: ὅταν καταχρηῆται τις ἀπὸ πράγματος εἰς πρᾶγμα καταστοχαζόντως».

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Πασσοβίου καὶ τῷ τοῦ Παπίου μνημονεύεται ἐπίρρημα δυσχεραίνοντως ἐκ τῆς Ῥητορικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, περὶ οὗ ἴδε Σπέγγελον Ἀριστοτ. Ῥητορ. Τόμ. Β', σελ. 380.

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου εἶνε παρατεθειμένον ἐπίρρημα ὁμολογούντως ἐκ τοῦ Παιδαγωγοῦ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως σελ. 230. Τὸ χωρίον τοῦ Κλήμεντος ἔχει ὧδε κατὰ τὴν κοινῶς ἄλλοτ' ἐγκεκριμένην ἀνάγνωσιν «καίτοι τό γε πειρᾶσθαι λανθάνειν ἐφ' οἷς πράττει τις ὁμολογούντως ἀμαρτάνειν ἐστίν»· φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς Σχολίοις «ὁμολογούντως, ἀντὶ τοῦ ὁμολογουμένως». Ἀλλ' ἡ ἀληθὴς γραφή εἶνε ὁμολογοῦντος, ὡς ἐδίδαξεν ὁ Κόβητος ἐν τε τῇ Μνημοσύσῃ 1862, σελ. 387 καὶ ἐν τῷ Λογίῳ Ἐρμῆ Τόμ. Α', σελ. 234. Κεῖται δ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου καὶ «Ἀνθελκόντως: adv., ut adv. ἔχειν τισὶ Budl. usurpavit pro Adversari aliis, Repugnare aliis quasi in contrariam partem trahendo».

Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Δ', σελ. 483: Ἐν οἷς δὲ τούτων ἀνωτέρω ἐσημειώσατο ὁ αὐτὸς Λεξικογράφος, «Ῥύδην, εὐκόλως, ἢ ὀθρόως ἐπιτρέχοντες» γραπτέον ἴσως... ἢ ἄθρόως, ἐπιτρεχόντως· καὶ ἔσται τὸ μήπω καταχωρισθὲν ἐν τοῖς Λεξικοῖς, Ἐπιτρεχόντως, συγγενὲς καὶ συνώνυμον ἐπίρρημα τῷ Ἐπιτροχάδην.

Ἐν τῇ τοῦ Κουμανούδου Συναγωγῇ βλέπει τις τὰ ἐπίρρηματα ἐγχωρούντως, ὑποκοριζόντως καὶ ῥωννύντως. Τὸ τελευταῖον ἐλήφθη ἐκ τοῦ Ψελλοῦ, παρ' ᾧ κεῖται «πρὸς τὴν τελευταίαν ἐπιθυμίαν ῥωννύντως ἐρρώνυες» (Μεσαιων. Βιβλ. Σάθ. Τόμ. Ε', σελ. 22). Ἀλλ' εἶνε πάντως παρεφθαρμέ-

νον, ὡς τὸ φερόμενον ἐν τοῖς εἰς Δημοσθένη Σχολίοις σελ. 43, 20 «τῆς γὰρ ἐλευθερίας ἀντιποιοῦνται προϊόντως».

Ἐν τέλει παρατηροῦμεν ὅτι φέρονται καὶ ἐπιρρήματα ἐκόντως καὶ ἀκόντως, οἷον παρὰ Δίωνι τῷ Κασσίῳ ΝΗ', ις', 3 «τὰ τῶν ἐκόντως ἀποθνησκόντων χρήματα οὐκ ἀφηρεῖτο» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Δ', σελ. 342,5 «ἡ γὰρ δι' ἀσυνεσίαν, ὃ διὰ τοῦ ἄφρων, ἢ ἀκόντως, ὃ διὰ τοῦ ἄσκοπος—ἢ ἐκουσίως, ὃ διὰ τοῦ ἀλιτήμων παρέστησεν» (Πρβ. Λοβέκκιον Φρυγ. σελ. 5). Ἐν τοῖς εἰς Ματθαῖον Ὑπομνήμασιν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου σελ. 799, δ' πρὸς τῆς ὑγιῶς ἐχούσης γραφῆ «ἐκόντος ἑαυτὸν παραδιδόντος αὐτοῖς» φέρεται καὶ ἐκόντος. Ἄνει δ' ἀνάγκης ὁ Οὐδῶν μετέβαλε τὸ τοῦ Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχ. ΙΗ', ς', 9 «τῶν εἰς τόδε ἀνακειμένων ἐκόντων» εἰς τὸ ἐκόντος. Πρβ. Δημοσθ. σελ. 231,20 ἐκόντας ἐξαπατωμένους» καὶ Ἰουλιαν. σελ. 602,18 Ἐρτλ. «τοῖς ἐκοῦσι πειθομένοις» καὶ Ἀνδρόν. Ῥόδ. σελ. 439 Μουλλ. «τοῦ ἀκόντος ἀμαρτάνοντα». Ἀλλὰ παραδείγματα τῆς συντάξεως ταύτης θὰ καταλέξωμεν ἑτέρωθι.

§ 4. Ἐπιρρήματα εἰς ΩΣ ἐκ τῆς μετοχῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου γενόμενα.

Ὡς ἐσχηματίσθησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐπιρρήματα διὰ τῆς καταλήξεως ΩΣ ἐκ τῆς μετοχῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτος, οὕτω καὶ ἐκ τῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου. Οὐχὶ δ' ἀνωφελές τοῖς νεωτέροις νομίζομεν νὰ καταχωρισθῶσι καὶ ταῦτα ἐν τῷ Πλάτωνι κατ' ὃν τρόπον ἐκεῖνα κατελέχθησαν.

Ἀναβεβηκότης. Ἰδε Συναγ. Κουμαν. σελ. 18. Πρβ. βεβηκότης.

Ἀναπεπτωκότης. Πολυδ. Γ', 123 «βραδέως, ἀναπεπτωκότης, ἀναβεβλημένως». Πρβ. ὑποπεπτωκότης

Ἀντιπεπονθότης. Ἄν. Βεκκ. σελ. 408,21 «Ἀντιπεπονθότης: ἀντικειμένως, ἐναντίως». Τὸ ἐπίρρημα τοῦτο

ἀπαντᾷ παρ' Ἀρχιμήδει Τόμ. Β', σελ. 152,12 καὶ σελ. 158,5 καὶ σελ. 188,10, παρ' Ἀνδρονίκῳ τῷ Ῥοδίῳ σελ. 413,5 καὶ 23 Μουλλ., παρὰ Θέωνι τῷ Σμυρναίῳ σελ. 87,10 καὶ 12 Τεῦβν., παρὰ Ψελλῷ σελ. 64 Βοισσ., παρὰ Χοιροβοσκῷ σελ. 330,35 καὶ παρ' ἄλλοις. Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 397,18 καὶ Σχολ. Ἰπποκρ. καὶ Γαλ. Τόμ. Β', σελ. 73 καὶ 228 καὶ 230 καὶ 471. Ἰδε καὶ Λοβέκκιον Φρυγ. σελ. 119 καὶ Θησαυρ. Στεφ. Τόμ. Α', β', σελ. 964 ἀ.

Ἀπεσκληκότης. Συνέσ. Ἐπιστ. σελ. 275, γ' «πρὸς δὲ φιλοσοφίαν οὐκ οἶδ' ὄντινα τρόπον ἀπεσκληκότης ἔχει». Ψελλ. Μεσαιων. Βιβλ. Σάθ. Τόμ. Δ', σελ. 450 «ἀπεσκληκότης ἔχοντα πρὸς ἅπασαν προσβολήν». Πρβ. καὶ Τόμ. Ε', σελ. 221 καὶ 411 καὶ 453.

Ἀπηρυθριακότης. Ἀπολλόδ. παρὰ Στοβ. Ἄνθ. Μς', 15 «ὄθεν ἐπιχειρεῖ πάντ' ἀπηρυθριακότης». Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται ἀπερυθριακότης, ὅπερ βάρβαρον. Τὴν ὀρθὴν ἐκφορὰν ἀποκατέστησεν ὁ Ἄλμιος.

Ἀποδεδειλιακότης. Πολυδ. Ε', 123 «εὐτελές γὰρ τὸ δειλῶς, τὸ δὲ ἀποδεδειλιακότης δύσφθεγκτον».

Ἄραρότως. Ἠσύχ. «Ἄραρότως: ἀρμοδίως, προσηρμοσμένως, ἀρμοζόντως, ἀσφαλῶς. Ὅθεν καὶ τὸ ἄραρον παγίως δέδοκται». Αἰσχύλ. Ἰκ. 945 «ὡς μένειν ἄραρότως». Εὐριπ. Μηδ. 1192 «ἄραρότως σύνδεσμα χρυσοῦς ἔχει». Πλάτ. Φαίδρ. σελ. 240, δ' «ὥστε μεθ' ἡδονῆς ἄραρότως αὐτῷ ὑπηρετεῖν». Γαλην. Τόμ. Η', σελ. 637 «τοὺς ἡγουμένους εἶναι βεβαίως τε καὶ ἄραρότως γνωστόν». Ὄριγ. Τόμ. ΙΖ', σελ. 111 «τὸ μὴ ἄραρότως τόνδε τινὰ ἄνθρωπον καὶ βεβαίως βούλεσθαι τὰ κρείττονα». Πρόκλ. εἰς Πλάτ. Τόμ. Β', σελ. 61 Κουσ. «οὔτε ὁ περὶ τῶν ἀναγκαίων εἰκαστικῶς λέγων οὔτε ὁ περὶ τῶν εἰκαστῶν ἄραρότως» Ἀλλὰ παραδείγματα ἐκ τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ βλέπει τις ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α', β', σελ. 1866—7, ἐνθα γίνεται μνεῖα καὶ τύπου ἀρηρότως ἐκ τοῦ Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου.

Βεβηκότως. Μιχ. Ἀκομ. Τόμ. Β', σελ. 104,26 «οὕτω βεβηκότως ἔχων». Πρβ. ἀναβεβηκότως, ἐκβεβηκότως, ἐπαναβεβηκότως, συμβεβηκότως, ὑπεραναβεβηκότως, ὑποβεβηκότως.

Γεγηθότως. Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Ε', σελ. 43 «ἐφ' οἷς ἀξιον γεγηθότως εὐχαριστεῖν». Ἡλιόδ. Αἰθιοπ. Ζ', 5 «τὰ λειπόμενα τῶν ὄπλων ἐν κόσμῳ τῶν γιγνομένων γεγηθότως ἀναλαμβάνοντος». Οὐχὶ δ' ἀπίθανον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐκεῖτο κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ Φίλωνι γεγηθότως Α Σ.

Δεδιότως. Δί. Κάσσ. ΜΒ', ιζ', 3 «τοῖς μὴν δεδιότως, τοῖς δὲ θαρσύντως ἐχρῶντο». Ἡθέλησε δ' ὁ Ῥεῖσκιος ν' ἀποκαταστήσῃ τὸ προκείμενον ἐπίρρημα καὶ ἐν τῇ παρα Διονυσίῳ τῷ Ἀλικαρνασσεῖ φερομένη ῥήσει «ἔτι μᾶλλον ἐβούλετο ἐπᾶραι καὶ θραυτέρους ποιῆσαι, δόξαν οὐκ ἀληθῆ παρασχῶν ὡς ὀρρωδῶνεις χεῖρας ἰέναι πρὸς αὐτούς, καὶ πάντα δεδιότως ἐποίει» (Ῥωμ. Ἀρχ. σελ. 2278). Ἀλλὰ πολλῶ κάλλιον ἔχει ἡ παραδεδομένη γραφή. Εὐρέθη καὶ τύπος δεδοικότως παρὰ Φιλοστράτῳ σελ. 157 «ὀρῶντός τε εἰς αὐτὸ τοῦ Ἀπολλωνίου δεδοικότως τε καὶ ὀργίλως, φωνὰς ἠφίει τὸ εἶδωλον». Ὁ Βυττεμβάχιος ἔτρεψε τὸ δεδοικότως εἰς τὸ δεδορκότως, ἐνέκρινε δὲ τὴν μεταβολὴν ταύτην καὶ ὁ Λουκάς (Quaest. Lekt. βιβλ. Α', σελ. 25)· ἀλλ' ἄλλοι ἀναγινώσκουσι «ὀρῶντός τε εἰς αὐτὸ τοῦ Ἀπολλωνίου, δεδοικότως τε καὶ ὀργίλως φωνὰς ἠφίει τὸ εἶδωλον». Ἐξεδόθη δὲ καὶ παρὰ Ῥούφῳ τῷ Ἐφεσίῳ σελ. 196,1 «θρασέως ἢ δεδοικότως» ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις δεδοικώς.

Ἐγρηγορότως. Πολυδ. Α', 157 «συντεταγμένως, ἐγρηγορότως, πολεμικῶς» καὶ Γ', 121 «πεφροντισμένως, ἐγρηγορότως, ἀπροφασίστως». Πλούτ. Ἡθικ. σελ. 32, α «ἐθιστέον ἅμα καὶ τούτων ἐγρηγορότως τὸν νέον ἀκούειν». Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Γ', σελ. 123. α. Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος γράφει σελ. 245,8 «Νενήφότης καὶ ἐγρηγορότως, οὐκ ἐγρηγόρως· οὐ γὰρ ἔστιν ὁ ἐγρηγόρος ἀλλ' ὁ γρήγορος, εἰ καὶ ἀσύ-

νηθες· ἀντὶ γὰρ τούτου ὁ γρηγορῶν καὶ ὁ νήφων. Δίωιν οὖν ἐγρηγόρως λέγων ἀμαρτάνει. Ἐγρηγόρσις μέντοι γράφεται. Ἀριστείδης· μέσως ἔχων ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως». Ἀλλὰ κατ' οὐδένα τρόπον ἦτο δυνατόν νὰ ῥηθῆ ὑπὸ Δίωινος τοῦ Χρυσοστόμου ἐγρηγόρως, ἠπατήθη δ' ὁ Μάγιστρος ἐκ τῆς ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τοῦ Δίωινος πλημμελοῦς ἀναγνώσεως «ἄκουε δὴ τοῦδε τοῦ μύθου σφόδρα ἐγρηγόρως τε καὶ τὸν νοῦν προσέχων». Εὐ ποιῶν ὁ Ῥεῖσκιος ἐξέδωκε παρὰ τῷ Δίωινι Τόμ. Α', σελ. 63 «σφόδρα ἐγρηγορώς τε καὶ τὸν νοῦν προσέχων». Καὶ ἐν τῷ Ἐρμοτίμῳ τοῦ Λουκιανοῦ § 1 ἡ γνησία γραφή εἶνε «ἦν μὴ πάνυ τις ἐγρηγορώς ἀτενὲς αἰεὶ καὶ γοργὸν ἀποβλέπη εἰς αὐτήν» οὐχὶ ἐγρηγόρως, ὡς φέρεται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις, οὐδ' ἐγρηγορότως, ὡς ἔγραψεν ὁ Ἰακωβίτζιος ἀκολουθήσας τῷ Ῥεῖτζίῳ (Πρβ. καὶ Στρούβιον Ο r m s c. Τόμ. Β', σελ. 87 καὶ σελ. 181). Ἀναγνωστέον δὲ καὶ ἐν τοῖς Ἡθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 213,24 Διδ. «ἂν ἐγρηγορώς καὶ προσέχων ἀκούης» ἀντὶ τοῦ ἐγρηγόρως. Πρβ. σελ. 104,6 «ἐφεδρεύει σου τοῖς πράγμασιν ἐγρηγορώς ὁ ἐχθρὸς αἰεὶ». Τὸ παρ' Ἀλκίφρονι Ἐπιστ. Γ', 38 «δόξαντα δὲ εἶναι Ῥωμαλέον καὶ ἐγρηγόρως βλέποντα» ἐπηνώρθωσε πρὸ πολλοῦ ὁ Λοβέκιος μετατυπώσας εἰς τὸ ἐγρηγορός (Φρυγ. σελ. 119). Ἀνάρμοστον εἶνε τὸ ἐπίρρημα ἐγρηγορότως ἐν τῇ ῥήσει τοῦ Πορφυρίου (π. Πλωτ. Βί. 5) «τὴν πρὸς τὸν νοῦν τάσιν οὐδέποτε ἂν ἐγρηγορότως ἐχάλασεν» καὶ ἐν τῇ τοῦ Πολυβίου σελ. 1299,7 «εἰ μὴ τις καὶ γράφειν ἐνύπνια βούλεται καὶ θεωρεῖν ἐγρηγορότως ἐνύπνια». Ὀρθῶς ὁ Κόβητος μετέγραψεν ἐν ἀμφοτέροις τοῖς χωρίοις ἐγρηγορώς (Μνημ. 1862, σελ. 34 καὶ 1876, σελ. 367 καὶ 1878, σελ. 346). Περὶφημον δ' ἀπέβη τὸ ἐγρηγορότων ἐνύπνια, αἰ ἐλπίδες· ἐγρηγορότων ἐνύπνια εἰσιν (Ἴδε Βέργκιον Ποιητ. Λυρ. Τόμ. Α', σελ. 469 ἐκδ. δ').

Εἰδότως. Πολυδ. Ε', 144 «καὶ τὰ ἐπιρρήματα ἐμπείρως, ἐπιστημόνως—τάχα καὶ εἰδότως· Ὀμηρος δὲ ἐπισταμένως

λέγει». Τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπιρρήματος ἔχομεν μαρτύρια τὸ τοῦ Αἰσχίνου κ. Τιμ. 111 «καὶ μάλα εἰδότης καὶ σαφῶς» καὶ τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Φυσ. Ἀκρ. Α', δ', 8 «οὐκ εἰδότης μὲν λέγεται, ὀρθῶς δὲ λέγεται» καὶ τὸ τοῦ Μάρκου τοῦ Ἀντωνίου ς', 42 «πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν, οἱ μὲν εἰδότης καὶ παρακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπιστάτως». Βάρβαρον εἶνε τὸ ἀσυνειδότης ἀντὶ τοῦ ἀσυνειδήτως, ὡς παρεστήσαμεν ἐν ταῖς Γλωσσικαῖς Παρατηρήσεσι σελ. 256.

Εἰκότως. Πολυδ. Θ', 131 «εἰκότως δὲ καὶ εἰκοτότως, παρεοικότως» καὶ μετ' ὀλίγα «ἀνομοίως καὶ ἀπειοικότως». Συχνὸν ὑπάρχει τὸ εἰκότως, οὗ ὁ Ἰωνικός τύπος εἶνε οἰκότως (Πρβ. Δινδόρφιον Ἡροδ. σελ. ΧLI). Τὸ εἰκοτότως ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ Τόμ. Α', σελ. 50 «εἰκοτότως δὲ καὶ τὸ βαλάνινον σκευάζεται» καὶ σελ. 165 «συμφύει εἰκοτότως τοῖς ἐναίμοις» (=ὁμοίως) καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Γ, σελ. 94,5 «εἰκοτότως βότρυϊ τῷ ὀρνέῳ» καὶ σελ. 94,8 «εἰκοτότως βότρυϊ σταφυλῆς». Παρὰ Σέξτω τῷ Ἑμπειρικῷ σελ. 683,13 ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσιν «εἰκότως ταῖς τίθαις», ἄλλα δὲ εἰκοτότως (ἢ εἰκοτότος). Τὸ ἀπειοικότως κεῖται παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ βιβλ. ς', 55 «οὐδὲ τοῦτο ἀπειοικότως» ὡς καὶ τὸ εἰκοότες βιβλ. Γ', 38 «σοφιστῶν θεαταῖς εἰκοότες». Ἀλλὰ τινες μετέγραψαν εἰκοότες καὶ ἀπειοικότως (Πρβ. Ἐρουερδῆνα Stud. Thuc. σελ. 124). Ἐποιήσατο δὲ χρῆσιν τοῦ ἀπειοικότως ὁ Θουκυδίδης ἐν βιβλ. Α', 73 καὶ ἐν βιβλ. Β', 8 καὶ ἐν βιβλ. Η', 68. Πρβ. καὶ Γαλην. Τόμ. ΙΘ', σελ. 165 καὶ Ἰουλιαν. σελ. 392, γ' καὶ Λογγίν. σελ. 66 (Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', α, σελ. 1277, α καὶ Βίβληνα Εὐσεβ. Ἰστορ. Ἐκκλ. Τόμ. Α', σελ. 333). Παρατηρητέον δ' ὅτι παρὰ Δίῳ τῷ Χρυσοστόμῳ κεῖται οὐ μόνον «ἔτι δὲ μᾶλλον ἀπειοικότως τὰ φυτά» ἀλλὰ καὶ «εἴτε εὐσχημόνως καὶ προσεοικότως γέγονεν». Περὶ τῶν τύπων εἰκοτέναι—εἰκέναι, εἰκώς—εἰκώς, εἰκασί

εἰξάσι, εἰκώκη—ἦκη, εἰοίκω καὶ εἰοίκοιμι, κτλ. θὰ διαλάθωμεν ἀκριθέστατ' ἀλλαχοῦ.

Εἰωθότης. Σοφοκλ. Ἡλ. 1456 «ἢ πολλὰ χαίρειν μ' εἶπας οὐκ εἰωθότης». Πλάτ. Συμπ. σελ. 218, δ' «μάλα εἰρωνικῶς καὶ σφόδρα ἑαυτῷ εἰωθότης ἔλεξεν».

Ἐκβεβηκότως. Σιμπλίκ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙΑ', σελ. 52,5 «τὸ γὰρ ἐμψυχον τῆ ψυχῆ ἐκβεβηκότως ὁμοιον». Πρβ. καὶ σελ. 224,29.

Ἐμπεφυκότως. Τιμ. Πλατ. Λεξ. σελ. 47 «Ἀπρίξ: ἐμπεφυκότως». Σχολ. Θεοκρ. σελ. 395,14 Ἀρ. «Ἀπρίξ ἔχει, Εὐνόα: ἀντὶ τοῦ ἐμπεφυκότως». Ἡσύχ. «Φῦ χειρὶ: ἐμπεφυκότως».

Ἐπαναβεβηκότως. Ὀριγ. Τόμ. Γ', σελ. 37 «ἐπαναβεβηκότως νοηθέν». Πρβ. καὶ σελ. 246. Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ', σελ. 1399, γ' μνημονεύονται καὶ ἐκ τοῦ Βασιλείου δύο παραδείγματα.

Ἐπικεκυφότως. Ἴδε Συναγ. Κουμαν. σελ. 123.

Ἐσπουδακότως. Ἀπολλών. Σοφ. σελ. 67,16 «Ἐμραπέως: ἔσπουδακότως»

(Ἐστυκότως. Φιλῆμ. παρ' Ἀθην. σελ. 569, ς'.

οὐκ εὔσαυτοῦ τυγχάνεις ἔχων· ἔχεις
(ἔστυκότως) πως· ἡ θύρα ς' ἀνεωγμένη
εἰς ὀβολός· εἰσπήδησον.

Ἴδε Κόβητον Μνημ. 1876, σελ. 292).

Ἐστώτως. Πρόκλ. εἰς Πλάτ. Τόμ. Β', σελ. 304 Κουσ. «καὶ ἐστώτως καὶ τεταγμένως προεὶληπται». Πρβ. καὶ συνηφεστώτως (Κουμαν. Συναγ. σελ. 331). Σημειωτέον δ' ὅτι ἀνεγινώσκετο ὑπὸ τινων ἐν Ἰλιάδος Τ, 79 ἐσταότως ἀντὶ τοῦ ἐσταότος. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Δ', σελ. 208,21 «Τινὲς ἐσταότως ἀντὶ τοῦ εὐσταθῶς, ἡσύχως». Εὐσταθ. σελ. 1172,55 «Δεῖ δὲ εἰδέναί καὶ ὅτι τινὲς τοῦ ἐσταότος ἐκτείνοντες τὴν λήγουσαν καὶ ἐπίρρημα λαβόντες αὐτὸ ἐσταότως φασὶ τὸ εὐσταθῶς καὶ ἡσύχως».

Καθεστηκός και **συνεστηκός**. Ἀριστοτ. Πολιτ. Η', 5 «ὀδυρτικωτέρως και συνεστηκός μάλλον» και μετ' ὀλίγα «μέσως δὲ και καθεστηκός μάλιστα πρὸς ἑτέραν». Γαλην. Τόμ. Ε', σελ. 418 «εὖ μάλα καθεστηκός εἶπεν». Ἐν ταῖς εἰς Ὀμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου φέρεται σελ. 1728,27 «ἐπισταδόν, ἀντὶ τοῦ ἐστηκός, εἶπερ ἔστιν οὕτως ἐν ἀνθ' ἑνός φράσαι».

Καταπεφρονήκός. Ψευδοδημοσθ. σελ. 219,28 «οὕτω πανταχόθεν καταπεφρονήκός ἐκεῖνοι τῇ πόλει χρώνται» Διόδ. Σικελ. ΙΑ', 17,10 «ἐπιχειρήσαντες πολιορκεῖν καταπεφρονήκός». Πρβ. και ΙΘ', 92,3 και 93,2 και 95,5.

Κατεπτηχός. Πολυδ. Γ', 137 «συνεσταλμένως, κατεπτηχός».

Κεκμηκός. Σχολ. Σοφοκλ. Τόμ. Α', σελ. 316 «ἀκαμάτως και ἀδιαλείπτως— ἢ οὐ κεκμηκός».

Κεχηνότος. Σχολ. Νικάνδρ. Θηρ. 338 «ὥστε χανδόν ἀντὶ τοῦ πολὺ και ἀθρόον ἢ κεχηνότος ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ πίνειν ὕδωρ». Μοῖρ. σελ. 403 «Χανδόν πιεῖν Ἀττικῶς, κεχηνότος και ἀθρόως Ἑλληνας». Πρβ. και Θωμ. Μάγιστρ. σελ. 392,9.

Λεληθός. Πολυδ. ς', 209 «λεληθός, λανθανόντως». Ὀριγ. Τόμ. ΙΘ', σελ. 135 «εἰ μὴ ἄρα λεληθός διαβάλλειν βούλεται» και Τόμ. ΚΕ', σελ. 145 «εἰ μὴ ἄρα διὰ τούτων λεληθός βούλεται ὁ Κέλσος—ὁμοειδῆ εἶναι πᾶσαν ψυχὴν». Ἀνδρόν. Ρόδ. σελ. 470 «λεληθός γὰρ εἰσέρχεται και οὐκ ἀθρόον». Γνωστόν εἶνε τὸ ἐν τοῖς Ἀνακρεοντείοις κείμενον «τὸ λεληθός σύνοφρυ». Ἄλλα παραδείγματα βλέπει τις ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε', σελ. 182,έ. Παρ' Ἀπολλωνίῳ τῷ Σοφιστῇ σελ. 109,12 ἀντὶ τοῦ «ἀπὸ τοῦ ἀλυγαίως βαίνειν, ὃ ἔστι σκοτεινῶς και λεληθός» ἔχει ὁ κῶδιξ λεληθός. Ὁ Ψευδοηρωδιανός ἐν τῷ Φιλεταίρῳ σελ. 433 ἀποδοκιμάζει τὸ λεληθός λέγων «τὸ λεληθός οὐ

γέγραπται· κρύφα οὖν χρὴ λέγειν». Παρ' οὐδενὶ τῶν δοκίμων εὐρέθη τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπίρρημα.

Μεμελετηκός. Πολυδ. Α', 157 «συγκεκροτημένως, μεμελετηκός».

Μεμηνότος. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχ. ΙΖ', ζ', 3 «ἥττητο δὲ τῆς ἀνθρώπου μεμηνότος». Ἄν. Βοισσ. Τόμ. Ε', σελ. 460 «ταῖς ὠμοτάτοις θηρίοις μεμηνότος διήρπασται».

Μεμυκός. Φώτ. Λεξ. σελ. 231,21 «Οἱ δὲ ἀνέγνωσαν μουσικαρφί, ὡς ἀκονιτί· τὸ μεμυκός και ξηρῶς, μὴ ἐκ φανεροῦ γελᾶν.» Πρβ. και Ἡσύχ. λ. μουσικαρφί.

Νενηφότος. Θωμ. Μάγ. σελ. 245,8 «Νενηφότος και ἐγρηγορότως, οὐκ ἐγρηγόρως». Πρβ. και Ἄν. Βοισσ. Τόμ. Ε', σελ. 456.

Πεποιθός. Δί. Χρυσόστ. Τόμ. Α', σελ. 383 «ἐκεῖνος μάλιστα ἐναργῶς και πεποιθός ἐν τοῖς ἔπεσιν εἰρηκεν» (Πρβ. Γήλιον Δί. Χρυσ. Ὀλυμπ. σελ. 64). Ζαχαρ. ΙΑ', 11 «κατοικήσει Ἱερουσαλήμ πεποιθός». Ὀριγ. Τόμ. ΙΑ', σελ. 437 «τῷ δικαιοπραγοῦντι δὲ πεποιθός τως ἔστιν ἐλπίζειν». Ἐρμογ. Ῥητ. Οὐαλζ. Τόμ. Γ', σελ. 385,6 «διὰ τὸ μὴ πεποιθός μηδὲ ἀληθινῶς προφέρεσθαι τὸν λόγον». Πρβ. και Βασίλ. Τόμ. Α', σελ. 128, δ'.

Περιγεγονός. Ἰδε Θησ. Στεφ. Τόμ. ς', σελ. 800.

Πεφροντικός. Βασίλ. Τόμ. Β', σελ. 578, δ' «οὐκ ἀδοκιμάστως δὲ ἀλλὰ πεφροντικός».

Πεφυκός. Ἀριστοτ. Ῥητ. Γ', 2 «διὸ δεῖ λανθάνειν ποιούντας και μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως ἀλλὰ πεφυκός».

Προσπεφυκός. Ἡσύχ. «Ἀπρίξ: προσπεφυκός τως». Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 132,53 «Ἀπρίξ: — ἀσφαλῶς, προσπεφυκός, κατόχως». Σχολ. Σοφ. Τόμ. Β', σελ. 206,23 «ἀσφαλῶς, προσπεφυκός τως». Πρβ. και Τούπιον E m e n d a t. Τόμ. Γ', σελ. 224.

Σεσηρότος. Πολυδ. Γ', 134 «πανούργως, σεσηρότως» Πρβ. και Ἄν. Βοισσ. Τόμ. Ε', σελ. 455.

Συμβεβηκότως. Νικόμ. Γερασ. Ἀριθμ. Εἰσ. σελ. 3
«συμβεβηκότως δὲ μετέχει καὶ παραπολαύει τῶν περὶ
τὸ ὑποκείμενον σῶμα παθῶν· τῶν δὲ τοιούτων ἐξαιρέτως ἐπι-
στήμη ἐστὶν ἡ σοφία, συμβεβηκότως δὲ καὶ τῶν μετεχόντων
αὐτῶν».

(Συμπροεληλυθότως. Ἴδε Συναγ. Κουμαν. σελ.
322).

Συνεστηκότως. Ἴδε καθεστηκότως.

Συνηκολουθηκότως. Χρύσιππ. παρὰ Γαλην. Τόμ.
Ε', σελ. 352 «διὰ δὲ τὴν κατάποσιν συνηκολουθηκότως
λέγεται καὶ εἰς τὴν κοιλίαν ἀποτίθεσθαι αὐτά».

Τεθαρρηκότως. Πολλὰκις ἀπαντᾷ τὸ ἐπίρρημα τοῦτο
παρὰ τῷ Ὀριγένει, οἷον Τόμ. Α', σελ. 41. Τόμ. Γ', σελ. 62 καὶ
399. Τόμ. Δ', σελ. 37. Τόμ. ΙΕ', σελ. 309. Τόμ. ΙΗ', σελ. 173
(Τόμ. ΚΕ', σελ. 111). Τόμ. Κ', σελ. 175. Ηρβ. καὶ Ηλούτ.
Ῥωμ. 12 καὶ Ἀγησ. 28 καὶ Κατ. 27 καὶ Διόδ. Σικελ. Β', 19,3
καὶ ΙΑ', 36,3 καὶ Λουκιαν. 4 καὶ Διοσκορ. Τόμ. Β', σελ. 66
καὶ Γαλην. Τόμ. ΙΘ', σελ. 192 καὶ Ὀρειβ. Τόμ. Β', σελ. 337.
Εὐρέθη δὲ καὶ ἐν τῷ περὶ Εὐσεβείας τοῦ Φιλοδήμου «ὥστ' ἔγωγε
κἂν τεθαρρηκότως εἶπαιμι τούτους Διαγόρου μᾶλλον
πλημμελεῖν». Ὁ Πολύβιος λέγει οὐ μόνον «ῥαδίως ἐχρήσατα
τῇ πολιορκίᾳ καὶ τεθαρρηκότως» καὶ «ἤδη τεθαρρηκό-
τως προσέκειντο τοῖς Καπυανοῖς» (σελ. 114,27 καὶ σελ. 674,
23) ἀλλὰ καὶ «ῥαθύμως καὶ κατατεθαρρηκότως ἀνα-
στρεφόμενον» καὶ «ἐξάραντες παντὶ τῷ στρατεύματι κατατε-
θαρρηκότως ὥρμησαν» (σελ. 101,4 καὶ σελ. 129,30. Ηρβ.
καὶ σελ. 270,15). Φέρεται δὲ τὸ σύνθετον κατατεθαρρηκό-
τως καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Ἀντων. 27 «ἀνσιμένως ἤδη καὶ
κατατεθαρρηκότως».

Τετολμηκότως. Πολύβ. σελ. 28, 12 «ἐνέβαλον οἱ πρῶ-
τοι πλέοντες τετολμηκότως» καὶ σελ. 668,15 «ἔμενε δ'
ἐν τῇ παρεμβολῇ τετολμηκότως» καὶ σελ. 961,27 «διεμά-
χοντο τοῖς πολέμοις οὕτω τετολμηκότως» καὶ σελ.

965,33 «ἐπικείμενοι θρασέως καὶ τετολμηκότως». Ἐγραψε
δ' ὁ Δινδόρφιος καὶ παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ βιβλ. ΙΓ', 79,1
«ταῖς πύρραις ἐπέβαινον τετολμηκότως» ἀντὶ τοῦ τε-
τολμηκότΕΣ.

Ἵπεραναβεβηκότως. Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Η', σελ.
169, α'.

Ἵποβεβηκότως. Ὁκελλ. Λευκ. π. Πάντ. Φύσ. Α', 14
(Ἀποσπ. Φιλοσ. Τόμ. Α', σελ. 393 Μουλλ.) «οἱ δὲ ἄνθρωποι
καὶ τὰ λοιπὰ ζῷα μᾶλλον ὑποβεβηκότως τὸν καθόλου
ὄρον τῆς φύσεως ἀμείβουσιν». Συμπλίκ. Ἵπόμν. εἰς Ἀριστοτ.
Τόμ. ΙΑ', σελ. 11,11 «ὅτι μὴ ἀπροσδιορίστως καὶ ἀπλῶς ἐστὶν
ἐνδελέχεια ἀλλ' ὑποβεβηκότως».

Ἵποπεπτωκότως. Πολυδ. Δ', 51 «ταπεινῶς, ὑποπε-
πτωκότως».

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου εἶνε κατακεχωρισμένον καὶ
τὸ ἐπίρρημα ἀνεωγότως ἐκ γλωσσαρίου (Τόμ. Α', β', σελ.
733, δ'). Φέρεται δ' ἐν αὐτῷ καὶ τὸ ἀπεγνωκότως, ἀπε-
γνωκότως ἔχειν, ἀλλὰ δὲν μνημονεύεται ὁ συγγραφεύς, ἐξ
οὗ ἐλήφθη.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Μαΐου 1883.

ΚΡΙΤΙΚΑ ΤΙΝΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΣΑΙΟΝ.

17: οὗτοι ἤκουσιν ἐφ' ἡμᾶς καὶ τοὺς φίλους παρακαλέσαν-
τες καὶ «ῥήτορας» προπαρασκευασάμενοι.

Ὁ Ναβῆρος ἐν τῇ νέᾳ σειρᾷ τῆς Μνημοσύνης (7. 5. σ. 386)
μεταβάλλει τὸ «ῥήτορας» εἰς «ῥήτορα» λεγὼν ὅτι ad eam
causam orandam non opus erat plus uno oratore. Ἡ γνώμη

τοῦ σοφοῦ ἀνδρός δὲν φαίνεται ἀποδεκτὴ· διότι καὶ παρὰ Δημοσθένει ἐν δυοῖ περὶ κλήρου λόγοις φαίνεται ὁ ἀντίδικος τοῦ λέγοντος ad similem causam orandam ῥήτορας πλείονας τοῦ ἐνός παρεσκευασμένος. Δημ. 48, 36: προσέχετε τὸν νοῦν, ὧ ἄνδρες δικάσται, ἵνα μὴ αὐτίκ' ἐξαπατήσωσιν ὑμᾶς «οἱ ῥήτορες» οὐς οὐτοσί παρεσκευάσται ἐπ' ἐμέ. 44, 3: ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ἀναλίσκουσιν, ὥστε καὶ «τοὺς συνεροῦντας» πολλοὺς πεπορίσθαι.

1,24: τί ποτε ἐπανορθώσας κυριώτερας αὐτὰς ἤγοιτ' ἂν ποιῆσαι. Ἐπειδὴ ὁ λόγος εἶνε περὶ τοῦ Κλεωνύμου, ὅστις ἤδη ἦτο νεκρός, ἄτοπον εἶνε τὸ «ἤγοιτ' ἂν» ἀντὶ τοῦ «ἤγειτ' ἂν». γραπτέον λοιπὸν «ἤγειτ' ἂν».

1,40. Ὁ Ναβῆρος προτείνει νὰ γραφῆ «ἐπεὶ δ' οὐσία κατελείφθη» ἀντὶ τοῦ «εἰ δ' οὐσία κατελείφθη». Οὐδεμία ἀνάγκη ὑπάρχει τῆς μεταβολῆς ταύτης. Τίς ἀγνοεῖ ὅτι τὸ εἰ μετριότητος χάριν εὐρηται πολλάκις ἀντὶ τοῦ «ἐπεὶ» κείμενον; Παράδειγμα ὅμοιον τῷ προκειμένῳ ἀπαντᾷ ἐν 8,32: πῶς οὖν δίκαιόν ἐστιν, ἐὰν μὲν μηδὲν καταλίπωσιν, ἡμᾶς ὑποδίκους εἶναι, εἰ δέ τι καταλελοίπασιν, τὸν δ' εἶναι κληρονόμον ἀλλὰ μὴ ἡμᾶς;

1,42: τὴν μὲν συγγένειαν καὶ τὴν οἰκειότητα, οἷς ἡμεῖς ἀγωνιζόμεθα, ἅπαντες ἐπίστασθε, τὰς δὲ διαθήκας, αἷς οὗτοι πιστεύοντες ἡμᾶς συκοφαντοῦσιν οὐδεὶς οἶδε «κυρίως» γενομένης.

Παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις νόμος ἔκειτο, καθ' ὃν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ διαθέσῃ τις τὰ ἑαυτοῦ ὅπως ἤθελε καὶ νὰ δώσῃ αὐτὰ ὧτινι ἐπεθύμει, ἂν μὴ εἶχε παῖδας ἄρρενας γνησίους. Δημ. 20, 102: ὁ Σόλων ἔθηκε νόμον ἐξεῖναι δοῦναι τὰ ἑαυτοῦ, ὧ ἂν τις βούληται, ἂν μὴ παῖδες ὦσι γνήσιοι. Ἰσαι. 2,13: τὸν νόμον ἀνάγνωθι, ὃς κελεύει (ὁ Κόβητος γράφει «λέγει») τὰ ἑαυτοῦ ἐξεῖναι διαθέσθαι ὅπως ἂν ἐθέλη, ἐὰν μὴ παῖδες ἄρρενες ὦσι γνήσιοι. 3,67: ὁ γὰρ νόμος διαρρήδην λέγει ἐξεῖναι διαθέσθαι ὅπως ἂν ἐθέλη τις τὰ αὐτοῦ, ἐὰν μὴ παῖδας γνησίους καταλίπη ἄρρενας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν νόμον ἔπρεπεν ὁ διατιθέμενος ὑγιεῖς νὰ ἔχη τὰς φρένας· εἰ δὲ μὴ, ἄκυροι ἦσαν αἱ διαθήκαι. Ἰσαι. 4,16: δοῦ-

ναι μὲν γὰρ ὁ νόμος οὐδενὶ ἐᾷ, ἐὰν τις ὑπὸ γήρωσ ἢ ὑπὸ νόσου ἢ ὑπὸ τῶν ἄλλων, ἃ καὶ ὑμεῖς ἴστε, παρανοήσῃ· 6,9: οὐτοσί ὁ νόμος, ὧ ἄνδρες, κοινὸς ἅπασιν κεῖται, ἐξεῖναι τὰ ἑαυτοῦ διαθέσθαι, ἐὰν μὴ παῖδες ὦσι γνήσιοι ἄρρενες, ἐὰν μὴ ἄρα μανείς ἢ ὑπὸ γήρωσ ἢ δι' ἄλλο τι τῶν ἐν τῷ νόμῳ παρανοῶν διαθῆται. Ὁ λέγων λοιπὸν «ἀμφισβητῶν τοῦ κλήρου κατὰ γένος» προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι αἱ διαθήκαι, «αἷς πιστεύοντες» οἱ ἀντίδικοι αὐτοῦ ἀμφισβητοῦσι τοῦ αὐτοῦ κλήρου, οὐχὶ κατὰ τοὺς νόμους ἐγένοντο, ἀλλ' ὅτι ὀργιζόμενος καὶ οὐκ ὀρθῶς βουλευόμενος ἐποίησεν αὐτὰς ὁ Κλεώνυμος. Ἰδ. 11. 21. 43. Καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ δὲ χωρίῳ λέγει, νομίζω, ὅτι ἡ μὲν συγγένεια αὐτοῦ πρὸς τὸν Κλεώνυμον πᾶσι γνωστὴ εἶνε, τὰς δὲ διαθήκας, ἃς προβάλλονται οἱ ἀντίδικοι, οὐδεὶς γινώσκει ὅτι κατὰ τοὺς νόμους ἐγένοντο. Ἀλλὰ «αἱ διαθήκαι κύριαι ἐγένοντο» σημαίνει «αἱ διαθήκαι κύριαι ἐσχον» (πρβ. ὁ νόμος κύριος ἐγένετο, ὅπερ ἄτοπον ἐνταῦθα. Νομίζω λοιπὸν ὅτι ὁ Ἰσαῖος ἔγραψε «κυρίως» οὐχὶ «κυρίας». Τὸ «αἱ διαθήκαι κυρίως ἐγένοντο», σημαίνει αἱ διαθήκαι ἐγένοντο οὕτως, ὥστε κύριος ἔχειν, ἦτοι προσηκόντως καὶ κατὰ τοὺς νόμους (ὡς λέγεται ἐν 2,2). πρβ. Πλάτ. Νό. 922: «ὧν ὁ κληρὸς γιγνέσθω «κυρίως», ἀδελφὴ μὲν πρῶτον κτλ.

1,44: εἰ τοίνυν συνέβη Κλεωνύμῳ μὲν ζῆν, ἐξερημαθῆναι δὲ τὸν ἡμέτερον οἶκον ἢ τὸν τούτων, σκέψασθε ποτέρων ἐκεῖνος ἐγίγνετο κληρονόμος.

Ὁ Ναβῆρος μετὰ τὸ «ἐγίγνετο» προσθέτει τὸ «ἂν». Ἀλλὰ πρβ. 3,36 καὶ 37: τῆς ὁμολογηθείσης προικὸς γιγνομένης εἰς αὐτὸν (ἢ ὁμολογηθεῖσα προῖξ ἐγίγνετο εἰς αὐτόν), εἴ τι ἔπαθεν ἢ γυνή.

1,46: ὥστε διὰ τοῦτο καὶ οἱ νόμοι δεδώκασιν αὐτῷ καὶ ἡμεῖς οὐδένα ἄλλον ἠξιώσαμεν ταύτης τῆς δωρεᾶς.

Ἀνάγκη νὰ γραφῆ: «οὐδένα ἂν ἄλλον ἠξιώσαμεν» (εἰ ἀπεθνήσκομεν δῆλον ὅτι). Ἀτόπως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀμέσως ἐπομένοις κεῖται τὸ ἂν πρὸ τοῦ «ἐνεχειρίσαμεν», ἐλλείπει δὲ μετὰ τὸ «ἐ-

βουλήθημεν»· διότι ἡ ἔννοια εἶνε αὕτη: ἀφ' οὗ ζῶντες οὕτως ἐνεχειρίσαμεν αὐτῷ τὴν οὐσίαν ὥστε περὶ τῶν ἡμετέρων κυριωτέραν εἶναι τὴν ἐκείνου διάνοιαν τῆς ἡμετέρας αὐτῶν, (§ 12 καὶ 28), ἐπόμενον εἶνε ὅτι ἀποθνήσκοντες (=εἰ ἀπεθνήσκομεν) οὐκ ἂν ἄλλους κληρονόμους τῆς οὐσίας ἡμῶν ἐβουλήθημεν εἶναι μᾶλλον ἢ τὸν πάντων οἰκειότατον.

2,15: κάλλιον ἦν ζῶντα πείθειν ἐκείνον, εἴ τι βούλοιντο, μᾶλλον ἢ τελευτήσαντα ὑβρίζειν.

Ἐνταῦθα ἀπικτεῖται ὁ παρατατικός «ἐβούλοντο» ἀντὶ τῆς εὐκτικής «βούλοιντο».

2,25: οἶμαι δὲ καὶ τοῦτον, εἴ τις ἐρωτήσειεν αὐτόν—οὐκ ἄλλ' οὐδὲν εἰπεῖν.

Ὅτι πρέπει νὰ γραφῆ «οὐκ ἂν ἄλλ' οὐδὲν εἰπεῖν» εἶνε φανερόν. Ὁ λέγων λέγει: καὶ οὗτος, εἴ τις αὐτόν ἐρωτήσειεν, οὐκ ἂν ἄλλ' οὐδὲν εἶποι, οἶμαι.

3,50: ἀκριβῶς γὰρ ἤδει ὅτι τοῖς γε ἐκ τῆς γνησίας θυγατρὸς παισὶ γεγονόσιν ἀπάντων τῶν παππῶν κληρονομία προσήκει.

Γραπτέον «κληρονομεῖν» ἀντὶ τοῦ «κληρονομία», ὡς ἐν 8,45: ἡμῖν μᾶλλον ἢ τούτοις «κληρονομεῖν» τῶν ἐκείνου χρημάτων προσήκει· πρβ. καὶ 10,10: προσῆκεν αὐτῷ τούτων τῶν χρημάτων «κληρονομήσαι».

4,4: αὐτός τε γὰρ ἔλαχε τοῦ Σμίχρου Νικοστράτου, τούτοις δὲ τοῦ Θρασυμάχου λαχοῦσι παρακατέβαλεν ὡς τὸν αὐτόν ὄντα.

Ἐπειδὴ ὁ Ἄγνων καὶ ὁ Ἄγνόθερος, εἰς οὓς τὸ «τούτοις» ἀναφέρεται, πανταχοῦ σχεδὸν τοῦ λόγου διὰ τοῦ «οἶδε» ἢ διὰ τοῦ «οὔτοι» σημαίνονται (ιδ. §§ 3. 5. 6. 7. 23. 24. 25. 30) καὶ ἡ διὰ τοῦ τε—δὲ σύνδεσις δύο προτάσεων εἶνε σπανία, συνήθης δὲ ἡ διὰ τοῦ τε—τε νομίζω ὅτι ὁ Ἰσαῖος ἔγραψε «τοῖσδέ τε» ἀντὶ τοῦ «τούτοις δέ», ὡς ἐν 6,65: ἡμεῖς τε τὴν ψῆφον ὁσίαν θήσεσθε, τοῖσδέ τε τὰ δίκαια γενήσεται. Πιθανῶς προῆλθεν ἡ γραφὴ «τούτοις δέ» ἐκ διττογραφίας τῆς τελευταίας συλλαβῆς τῆς προηγουμένης λέξεως καὶ ἐκ παραλείψεως ἔπειτα τοῦ τε ὡς περιττοῦ.

4,13: καὶ τῶν διατιθεμένων οἱ πολλοὶ οὐδὲ λέγουσι τοῖς παραγιγνομένοις ὅτι διατίθενται, ἀλλ' αὐτοῦ μόνου τοῦ καταλιπεῖν διαθήκας μάρτυρας παρίστανται.

Ἄνόητον εἶνε τὸ: «οἱ διατιθέμενοι παρίστανται μάρτυρας τοῦ καταλιπεῖν διαθήκας». Γραπτέον «καταλείπειν».

5,7: καὶ ἐν τοσοῦτῳ χρόνῳ οὐσῶν δικῶν οὐδεὶς αὐτῶν ἠξίωσε τὰ πεπραγμένα εἰπεῖν ἀδίκως πεπραχθαι.

Ὁ Ναβῆρος προτείνει νὰ προστεθῆ «πολλῶν» πρὸ τοῦ «οὐσῶν» παραβάλλων τὸ ἐν 8,4: πολλῶν δὲ δικῶν ἐν τῇ πόλει γενομένων, οὐδένας ἀναιδέστερον τούτων οὐδὲ καταφανέστερον φανήσονται ἀντιποιησάμενοι τῶν ἀλλοτρίων.

Ὁ Ναβῆρος φαίνεται ὅτι παρενόησε τὸ «δικῶν οὐσῶν»: ἄλλως δὲν θὰ παρέβαλλεν αὐτὸ πρὸς τὸ ἐν 8,4 «πολλῶν δικῶν γενομένων». Τὸ «δίκαι εἰσι» δηλοῖ «οὐκ ἀρεῖ τὰ δικαστήρια» (εἶνε εἰς ἐνέργειαν τὰ δικαστήρια, ἐργάζονται τὰ δικαστήρια), ὡς λαμπρότατα φαίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς χωρίων. Λυσ. 17,3: ἐν μὲν οὖν τῷ πολέμῳ, διότι οὐκ «ἦσαν δίκαι» κτλ. Δημ. 45,4: δίκην οὐχ οἶός τ' ἦν ἰδίαν λαχεῖν· οὐ γὰρ «ἦσαν» ἐν τῷ τότε καιρῷ «δίκαι», ἀλλ' ἀνεβάλλεσθε ὑμεῖς διὰ τὸν πόλεμον. Τὸ ἐν τῇ αὐτῇ παραγράφῳ «ἐφ' ὅλη» μεταβλητέον, νομίζω, εἰς «ἐφ' ὅλω» (τῷ κλήρῳ δηλονότι)· πρβ. 8. 12. 13. 14. 15.

5,8: ὑπέδὲ τῶν τοιαῦτα ποιούντων κτλ.

Ἐνταῦθα ὁ λέγων ἀναλαμβάνει τὴν προηγουμένην ἔννοιαν. Ἄναγκαῖον λοιπὸν εἶνε ἀντὶ τοῦ δὲ νὰ γραφῆ τὸ ἀναληπτικὸν δὴ· πρβ. 7,17. Ξ. Κυ. 1,2, 3, 1,4, 1.

5,17: διεμαρτύρησε Λεωχάρης οὕτωσιν μὴ ἐπίδικον εἶναι τὸν κληρὸν ἡμῖν, ἐπισκηψαμένων δ' ἡμῶν—ἔγνωσαν τὰ ψευδῆ μαρτυρῆσαι Λεωχάρην οἱ δικασταί.

Γραπτέον τὰ ψευδῆ «ΔΙΑμαρτυρῆσαι», ἀντὶ τοῦ «μαρτυρῆσαι». Τὸ ΔΗ κατέπτε τὴν πρόθεσιν ΔΙΑ.

5,21: τί ἐζημιούτο ἀφιστάμενος ὧν τιμὴν εἶχεν; Γραπτέον, νομίζω, «τὴν τιμὴν».

5,39: εἰς μ.ΕΝ τὴν πόλιν κτλ.

Νομίζω ὅτι ἐξέπεσε τὸ «οὖν»: εἰς μ.ΕΝ ΟΥΝ τὴν πόλιν κτλ. 5,43: οὔτε εἰς τὴν πόλιν οὔτε εἰς τοὺς φίλους φανερός εἶ δαπανηθεὶς οὐξέν.

Ὁ Ναβῆρος νομίζει ὅτι πρέπει νὰ μεταβληθῇ τὸ «δαπανηθεὶς» εἰς «δαπανήσας». Ἐὰ ἐξῆς χωρία ἀποδεικνύουσιν ἱκανῶς ὅτι ἡ μεταβολὴ αὕτη δὲν εἶνε ἀναγκαία. Ἰσ. 15,289: ἐξὸν αὐτοῖς ῥαθυμεῖν μηδὲν δαπανωμένοις εἶλοντο πονεῖν. πρβ. καὶ 156. 12,12. Λυσ. 25,13: πλείω τῶν ὑπὸ τῆς πόλεως προσταττομένων ἐδαπανώμενην. πρβ. καὶ 35,5. Δημ. 1,27: ὅσα εἰς ἅπαντα τὸν πρὸ τοῦ πόλεμον δεδαπάνησθε.

6,4: ἀποστερῶν τοῦτον τῆς ἀμφισβητήσεως καὶ ὑμᾶς τοῦ κυρίου γενέσθαι ὄντινα δεῖ κληρονόμον καταστήσασθαι τῶν Φιλοκτῆμονος.

Ἄτοπος εἶναι ἐνταῦθα ὁ μέσος τύπος «καταστήσασθαι», ἀνθ' οὗ γραπτέον «καταστήσαι», ὡς ἐν 9,4: ὀσιωτάτην δέησιν δεόμενος τῆς τοῦ ἀδελφοῦ οὐσίας κληρονόμον με «καταστήσαι». πρβ. καὶ 7,19. 9,23.

6,15 γραπτέον «ἐδιητήθη» ἀντὶ «διητήθη». Ὁμοίως γραπτέον ἐν 9,27 «ἐδιητᾶτο» ἀντὶ «διητᾶτο».

6,65: τῶν οἰκετῶν Εὐκτῆμονος.

Γραπτέον «τῶν οἰκετῶν τῶν Εὐκτῆμονος». πρβ. 7,23: τὸν οἶνον τὸν Ἰππολοχίδου. 19,26: τὸν πατέρα τὸν Κυρωνίδου. Ἡ λήγουσα τοῦ «οἰκετῶν» ἐγένετο αἰτία τῆς ἐκπτώσεως τοῦ «τῶν» πρὸ τοῦ «Εὐκτῆμονος». Συχνότατα ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συλλαβὴ τις ἀφανίζεται διὰ τὴν πρὸς τὴν ἡγουμένην ἢ τὴν ἐπομένην συλλαβὴν ὁμοιότητα. Παρ' Ἀντιφῶντι τετρ. Γ'. δ'. 3 ἀνεγινώσκετο «ἁπάντων κατηγορουμένων ἀπολύεται τῆς αἰτίας», ὁρθῶς δὲ ὁ Βλάσσιος ἔγραψε «τῶν κατηγορουμένων». Παρ' Ἀνδοκίδῃ περὶ τῶν Μυστ. 57 ἐφέρετο «εἰκότως ἀνὴρ ἄριστος δοκοίην εἶναι», ὁρθῶς δὲ ὁ αὐτὸς Βλάσσιος ἔγραψεν «εἰκότως ἀνὴρ κτλ. Παρὰ Λυσία 24,11 ἀναγινώσκεται «εἰ ἐκεκτῆμην οὐσίαν ἐπ' ἀστράβης ἀν' ὠχούμην, ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἄλλοτρίους ἵππους ἀνέβαινον», ἀλλὰ γραπτέον «ἀν' ἀνέβαινον». Παρὰ Δη-

μοσθένει 44,25 φέρεται «εἰ μὲν αὐτὸς ζῶν ἐποιήσατο, οὐκ ἀντιλέγομεν»· «οὐκ ἂν ἀντελέγομεν» διορθωτέον. Παρὰ Δεινάρχῳ κατὰ Δημ. 39 ἀναγινώσκεται «καὶ ἐξελθόντων ἐκεῖσε τῶν ἡμετέρων πατέρων ὀλίγαις ἡμέραις ἐξεβλήθη ὁ Λακεδαιμονίων φρούραρχος, ἡλευθέρωντο Θηβαῖοι, διεπέπρακτο ἡ πόλις ἢ ἡμέτερα ἄξια τῶν προγόνων». Ἡ λήγουσα τοῦ «πατέρων» κατέπιε τὴν πρόθεσιν ΕΝ· διότι οὐδεμία ἀμφισβολία ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ «ἐν ὀλίγαις ἡμέραις».

7,8: ἕως οὗ εὐπορήσειεν.

Γραπτέον «ἕως εὐπορήσειεν». Λέγεται μὲν «μέχρι οὗ» καὶ «ἄχρι οὗ», οὐχὶ δὲ καὶ «ἕως οὗ».

7,10: δίκας εἶλὲν Εὐπολιν δύο—τοῦ πάππου συνηγωνισμένου.

Γραπτέον «συναγωνισαμένου». πρβ. 7: ἀνδρὶ τε γενομένῳ συνηγωνίσατο.

7,29: φιλίας δὲ πρὸς ἡμᾶς καὶ εὐμενείας οὐ μικρᾶς ὑπαρχούσης.

Τὸ «εὐμενείας» εἶναι διόρθωσις τοῦ Σχειβίου ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς κώδιξι «συγγενείας». Νομίζω ὅτι ἡ γραφὴ τῶν κωδίκων ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ τῶν ἐν § 36 «εἰ καὶ συγγενῆς καὶ φίλος—ὑπῆρχον» καὶ τῶν ἐν § 43: ἀδελφῆς οὐσίας τῆς ἐμῆς μητρὸς Ἀπολλοδώρῳ, φιλίας αὐτοῖς πολλῆς ὑπαρχούσης κτλ.

8,12: ὑμεῖς τοῖνον καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ βάσανον ἀκριβέστατον ἔλεγχον νομίζετε· καὶ ὅποταν δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι παραγένωνται καὶ δέη εὐρεθῆναι τι τῶν ζητουμένων, οὐ χρῆσθε ταῖς τῶν ἐλευθέρων μαρτυρίαις, ἀλλὰ τοὺς δούλους βασανίζοντες, οὕτω ζητεῖτε εὐρεῖν τὴν ἀλήθειαν τῶν γεγενημένων· εἰκότως, ὦ ἄνδρες· σύνιστε γὰρ ὅτι τῶν μὲν μαρτυρησάντων ἤδη τινὲς ἔδοξαν οὐ τᾶληθῆ μαρτυρῆσαι, τῶν δὲ βασανισθέντων οὐδένας πώποτε ἐξηλέγχθησαν ὡς οὐκ ἀληθῆ ἐκ τῶν βασάνων εἰπόντες.

Τὸ ὅποταν (ΟΠΟΤΑΝ) πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς «ὅπου ἂν» (ΟΠΟΥΑΝ)· διότι τὸ «παραγενέσθαι» δὲν λέγεται ἀπολύτως, ἀλλὰ μετὰ προσδιορισμοῦ διηλοῦντος τὸ «ποῦ». Ἀντὶ δὲ τοῦ «εἰπόντες» νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ «εἶπον»· διότι τὸ ἐξελέγχεσθαι συντάσσεται ἢ μετὰ κατηγορηματικῆς μετοχῆς ἀνευ

τοῦ ὡς ἢ μετὰ εἰδικῆς προτάσεως. Ἰσαι. 11,17: ἐξηλέγχθησαν —τολμήσαντες. Ἰσ. 19,4: ἐξελεγχθέντες ὡς ἀδίκως ἀμφισβητοῦσιν ». πρβ. καὶ 6,44· 15,64· Ἀνδ. περὶ τῶν Μυστ. 105. Δημ. 28,9· 43,4· Λυσ. 19,4· Μαρτύριον δὲ τοῦ ὅτι ἡ γραφή «ὅποτε» καὶ «εἰπόντες» προήλθον ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως εἶνε καὶ τὸ παρὰ Δημοσθένει δμοιότατον χωρίον, ὅπερ ἄξιον εἶνε νὰ πεκρατεθῇ ἐνταῦθα ὁλόκληρον. Δημ. 30,37: ὑμεῖς τοίνυν καὶ ἰδία καὶ διμυσία βάσανον ἀκριβεστάτην πασῶν πίστεων νομίζετε, καὶ «ὅπου ἂν» δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι παραγένωνται, δέη δ' εὔρεσθαι τὸ ζητούμενον οὐ χρῆσθε ταῖς τῶν ἐλευθέρων μαρτυρίαις, ἀλλὰ τοὺς δούλους βασανίζοντες οὕτω ζητεῖτε τὴν ἀλήθειαν εὔρεϊν· εἰκότως, ὡ ἄνδρες δικασταί· τῶν μὲν γὰρ μαρτυρησάντων ἤδη τινὲς οὐ τήληθη μαρτυρῆσαι ἔδοξαν, τῶν δὲ βασανισθέντων οὐδένας πώποτ' ἐξηλέγχθησαν ὡς οὐκ ἀληθῆ τὰ ἐκ τῆς βασάνου «εἶπον».

8,28: πῶς οὖν ἂν τις σαφέστερον ἐπιδείξειε γνησίαν οὔσαν θυγατέρα Κίρωνος τὴν μητέρα τὴν ἐμὴν ἢ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπιδεικνύς; τῶν μὲν παλαιῶν ἀκοὴν μαρτυρούντων παρεχόμενος, τῶν δ' ἔτι ζώντων τοὺς εἰδότας ἕκαστα τούτων κτλ.

Ὁ Ἐρβερδῆνος ἐν τῇ νέᾳ σειρᾷ τῆς Μνημοσύνης (τόμ. 9. σ. 393) λέγει περὶ τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ χωρίου «verba miserime corrupta». Νομίζω ὅτι τὸ χωρίον διορθοῦται, ἂν τὸ «μαρτυρούντων» μεταβληθῆις «μαρτυροῦντας». Ὁ λέγων ἰσχυρίζεται ὅτι σαφῶς ἐπιδείκνυσι τὴν ἑαυτοῦ μητέρα γνησίαν οὔσαν θυγατέρα Κίρωνος τῶν μὲν παλαιῶν ἀκοὴν μαρτυροῦντας (τινάς) παρεχόμενος, τῶν δ' ἔτι ζώντων τοὺς εἰδότας ἕκαστα τούτων (δηλ. μαρτυροῦντας παρεχόμενος)· πρβ. καὶ § 6 καὶ 14.

8,37: εἰδῶς δὲ ὅτι πάντων ἐγὼ τούτων κατὰ τὸ προσῆκον εἶναι κύριος ζητήσω, ὅποτε ὁ πάππος ἐτελεύτησεν, εἰσιέναι μὲν με καὶ θεραπεύειν καὶ συνδιατρίβειν οὐκ ἐκώλυε.

Ἡ Ἀτόπως γράφεται «ὅποτε ἐτελεύτησεν». Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῆ «ὅποτε τελευτήσειεν». Ἡ εὐκτική ἐνταῦθα ἀρμόζει, ἵνα δηλωθῇ ὁ λόγος ὡς ἐκ μέρους τοῦ κυρίου ὑποκειμένου· κατ'

εὔθην λόγον θὰ ἐλέγετο πάντων σὺ τούτων εἶναι κύριος· ζητήσεις, ὅποτε ὁ πάππος τελευτήσῃ.

8,49: εἰ δὲ εἰδείητε τὴν Διοκλέους ἀναισχυντίαν—, οὐκ ἂν ἀπιστήσαιτ' ἴσως.

Τὸ «ἀπιστήσαιτ' ἴσως» εἶνε διόρθωσις τοῦ Σχειβίου. Τὰ χειρόγραφα ἔχουσι «ἀπιστήσαι τις». Νομίζω ὅτι ἐν τῷ «ἀπιστήσαιΤΙΣ» λανθάνει ἡ γραφή «ἀπιστήσαιΤΕ· διότι ἐν τῷ δισχυρισμῷ τοῦ λέγοντος ἄτοπον εἶνε τὸ «ἴσως».

9,9: ὁ τοίνυν Ἀστύφιλος οὐδὲν φαίνεται τοιοῦτον ποιήσας οὐδὲ παραστησάμενος οὐδένα τούτων, ὅτε διέθετο.

Παρίσταται τις μάρτυρας, ὅποτε διατιθῆται, οὐχὶ ὅποτε διαθῆται διότι τοῦτο βέβαια εἶνε ἄτοπον. Καὶ οἱ ῥήτορες ὁσάκις κατηγοροῦν διαθηκῶν ὅτι ψευδεῖς εἰσι, πρὸς ταῖς ἄλλοις καὶ τοῦτον τὸν λόγον προεβάλλοντο, ὅτι ὁ τὰς διαθήκας ποιησάμενος οὐ παρεστήσατο μάρτυρας, ὅτε διετίθετο· τούναντίον δὲ ὑπερασπίζοντες διαθηκῶν, ὅτι ἀληθεῖς εἰσι, παρείχοντο μάρτυρας τοὺς παραγενομένους, ὅτε ἐποιεῖτο τὰς διαθήκας ὁ διαθέμενος. Ἰσαι 9,11: καὶ ἐχρῆν δ' ὡ ἄνδρες, καὶ αὐτὸν Κλέωνα—, ὅτε τὸν υἱὸν τὸν τούτου ἐποιεῖτο Ἀστύφιλος καὶ τὰς διαθήκας κατέλειπε, παρακαλέσαι εἴ τέ τινα συγγενῆ ἐπιδημοῦντα ἐγίγνωσκε καὶ τοὺς ἄλλους κτλ. Δημ. 41,17 «ὅτε Πολύευκτος διετίθετο ταῦτα, παρῆν μὲν ἡ τούτου γυνή—, παρεκλήθη δ' αὐτὸς οὗτος. Γραπτέον λοιπὸν «διετίθετο» ἀντὶ τοῦ «διέθετο».

9,13: νόμου γε ὄντος ἐξεῖναι ὅτω βούλοιο δοῦναι τὰ ἑαυτοῦ.

Οὐχὶ ὀρθῶς μεταβάλλει ὁ Ναβῆρος τὸ «νόμου γε ὄντος» εἰς τὸ νόμου «λέγοντος». Κάλλιστα ἔχει τὸ «νόμου γε ὄντος μὴ ἐξεῖναι». πρβ. Δημ. 20,152: ἔστι νόμος—μὴ ἐξεῖναι· καὶ 100. 102. καὶ Ἰσαι. 6, 9. 7,16. 10.11.

9,36: ἄς αὐτὸς πρότερον ἀπέθανεν ἢ παραβῆναι.

Γραπτέον ἄς πρότερον ἂν ἀπέθανεν ἢ παρέβη. πρβ- Ξ. Ἀν. 2, 1,10: ἀπεκρίνατο Κλεάνωρ — ὅτι πρόσθεν ἂν ἀποθάνοιεν ἢ τὰ ὄπλα παραδοῖεν.

10,4: ὥστε αὐτῷ τῶν χρημάτων οὐδὲν ἔτι προσῆκεν.

Γραπτέον ἴσως «τούτων τῶν χρημάτων», ὡς ἐν § 10: ὥστε —οὐδ' εἰ διέθεντο προσήκεν αὐτῷ τούτων τῶν χρημάτων. πρβ. καὶ 15: οὐ προσηκόντως ἔχουσι ταῦτα τὰ χρήματα.

Ἐν § 12 γραπτέον, νομίζω, οὕτω: θαυμαστὸν γὰρ ἂν ἦν, εἰ τὴν ἐμὴν (μὲν) μητέρα ἔχοντι Ἀπολλοδώρῳ ἢ Ἀριστομένει οὐκ ἂν οἶόν τ' ἦν—, ἐτέρῳ δὲ (ἀντὶ: ἀλλ' ἐτέρῳ) αὐτὴν ἐκδόντι ἐξεστῆσαι εἰς τὰ ταύτης χρήματα οὐκ εἰσποιήσαι.

10,16: οὐ γὰρ προσήκον αὐτοῖς, ἀλλ' οἷς ἐγένετο ἢ ἐμὴ μήτηρ ἐπίδικος, τούτοις ἀναγκαῖον ἦν ὑπὲρ αὐτῶν βουλευσασθαι.

Πρόδηλον εἶνε ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ «προσήκεν».

11,12: οἷς δὲ μηδ' ἂν τετελευτηκῶς ὡς ἐγώ, δίδωσιν ὁ νόμος τὴν Ἀγνίου κληρονομίαν, πῶς ἐμοῦ ΓΕ ζῶντες καὶ κατὰ τοὺς νόμους ἔχοντος οἴονται αὐτοῖς εἶναι τὴν ἀγχιστείαν;

Ὁ Ἰσαῖος ἔγραψε «πῶς ἐμοῦ ΓΕ ζῶντος» κτλ. τὸ γε ἐν τοῖς τοιούτοις εἶνε συνηθέστατον πρὸς ἐπίτασιν τῆς ἐννοίας. πρβ. Ξεν. Ἑλλ. 3, 3, 2: πῶς ἐμοῦ γε ὄντος. Δημ. 39·28: ὅς γὰρ οὐδὲ τῆς φυγῆς τότε σοι προσίκειν ἡγοῦ τῆς ἐμῆς, πῶς ἂν τοῦ γε πάππου τοῦ ἐμοῦ ἠμφεσβήσεις; Ἰσ. 5, 67: ὅπου δ' Ἀλκιβιάδης φυγὰς ὢν, Κόνων δὲ δεδυστυχηκῶς τσακῦτα διεπράξαντο, πῶς οὐ σέ γε χρὴ προσδοκᾶν κτλ. Ἄν ὀρθῶς εἶχε τό τε, θὰ ἔκειτο μετὰ τὸ «ζῶντος» (ζῶντός τε καὶ ἔχοντος). Συχνότατα τὸ γε καὶ τὸ τε συγχέονται ἐν ταῖς ἀντιγράφοις. Ἐν 9,11 ἐγράφετο πρότερον «εἰ γέ τινα», ὀρθῶς δὲ διορθώθη εἰς «εἴτε τινα». Ἐν 2,10 ὀρθῶς μετέβαλεν ὁ Βεγκῆρος τὸ «ζῶντά γε» εἰς «ζῶντά τε». Ἐν 12,3 νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ «ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τροφῆς γε» ὡς ἐν § 4 «ἀλλὰ μὴν οὐ δ' ἐμέ γε».

11,21: οὐ οὐκ ἂν ἦν τὸν μὲν ἠττάσθαι τὸν δὲ νικᾶν.

Γραπτέον «οὐκ ἔν ἦν».

11,25 γραπτέον «οὐκ ἐμελλον ἐπιδικάσασθαι» ἀντὶ τοῦ «οὐκ ἐμελλον ἐπιδικάσασθαι».

Ἐν § 47 δὲν εἶναι ἀνεκτός ὁ ἀσύνδετος λόγος: οὐκ ἄξιον κτλ. Γραπτέον λοιπὸν «οὐκ ἄξιον» κτλ. ὡς παρὰ Λυσία 21, 20: οὐκ ἄξιον κτλ.

12,3: μεμαρτύρηται ὑμῖν τοῦτον ἐκ παιδίου τρέφων καὶ εἰς τοὺς φράτορας (γρ. φράτερας) εἰσάγων, καὶ ταῦτα οὐ μικρὰ δαπανήματα ἔστιν.

Τὸ «καὶ ταῦτα οὐ μικρὰ δαπανήματα ἔστιν» οὐχὶ καλῶς συνάπτεται μετὰ τῶν ἡγουμένων. Διορθοῦται δὲ ὁ λόγος, ἐὰν ἀντὶ τοῦ «καὶ» γραφῇ «καίτοι».

Ἐν Ἀθήναις τῆ 5 Μαΐου 1883.

Κ. Σ. ΚΑΤΑΙΒΑΙΝΗΣ
Σάμιος

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Α.

1. Cornelii Nepotii vitae excellentium imperatorum.—Κορνηλίου Νέπωτος βίαι ἐκδοθέντες ὑπὸ Σ. Κ. Σακελλαροπούλου. (Ἀθήνησι τύποις Κορομηλά 1882).

Ἀρίστη βεβαίως ἐκδόσις συγγραφῆς τινός εἶναι ἐκείνη, ἣν ὁ ἐκδότης γέα καὶ ἀκριβέστερα τῶν τέως ἐγνωσμένων πορισάμενος ἀντίγραφα καὶ κατὰ ταῦτα ἐπανορθώσας τὸ κείμενον ἐξέπότησε. Ἐπαινετὴ δὲ εἶναι καὶ ἡ διόρθωσις ἡστηριζομένη ἐπὶ πιθανῶν εἰκασίῶν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς κριτικῆς γενομένων. Ὅταν δ' ὁμως, ὡς παρ' ἡμῖν συμβαίνει, μήτε νέας διπλωματικὰς πηγὰς ν' ἀνεύρη τις εἶναι εὐκόλον, μήτε ἐξ εἰκασίας νὰ θεραπεύσῃ τὰ κακῶς ἔχοντα ἅτε πολλῶν καὶ δεινῶν ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἀνδρῶν περὶ τῶν αὐτῶν χωρίων πρότερον διαλαβόντων, οὐδὲν ὑπολείπεται, ἐὰν μὴ τις θέλῃ, ὡς οἱ πολλοὶ παρ' ἡμῖν ποιοῦσι, ν' ἀντιγράψῃ τὴν πρώτην ἐντυχοῦσαν αὐτῷ ἐκδοσιν, ἢ συναθροίσας τὰς ὑπαρχούσας κριτικὰς ἐκδόσεις καὶ πᾶν ὃ, τι ἐγράφη περὶ διορθώσεως τοῦ περὶ οὗ πρόκειται συγγραφῆς, νὰ

μελετήσῃ πάντα ταῦτα ἐπιμελῶς καὶ ἀντλήσας ἐντεῦθεν ὅ,τι καλὸν νὰ καταρτίσῃ οὕτω νέαν ἐκδοσιν. Τοιαῦται ἐκδόσεις δὲν νομίζονται ὑπὸ τῶν ἀπειροτέρων πολλοῦ ἀξίαι· καίτοι εἰσι καθ' ἡμᾶς πασῶν χρησιμώταται, διότι περιέχουσι μὲν τὰ ὀρθὰ τὰ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκδόσεσι, εἴτι δ' ἐν ἐκείναις σφαλερὸν καὶ παρακινδυνευμένον ὑπάρχει, ἀπορρίπτουσι. Τοιαύτας δ' ἐκδόσεις τῶν παλαιῶν συγγραφέων, εἴπερ τινες ἄλλοι, ἡμεῖς οἱ νέοι ἑλληγνές ἐσμεν ἰκανώτατοι νὰ ἐκπονήσωμεν. Διότι οἱ ἐν Εὐρώπῃ σοφοὶ ἔχουσι τὸ τῆ σοφίας προσκείμενον ἐλάττωμα τὸ μείζον τοῦ δέοντος φρονεῖν ἐπὶ τοῖς ἰδιοῖς. Δυσχερέστατα δ' ἀποδέχονται ἀλλήλων τὰ εὐρήματα. Ἡμεῖς δ' ἀμαθέστεροι ἐκείνων ὄντες καὶ τὴν συνείδησιν τῆς ἡμετέρας αὐτῶν ἀμικθείας ἐναργῆ ἔχοντες οὔτε τῶν ἀλλοτρίων καταφρονοῦμεν, οὔτε λίαν νεωτεριστὰ ὄντες τολμῶμεν λίαν ἐπικίνδυνα τολμήματα, ἀλλὰ προτιμῶμεν τὴν ἀσφαλῆ καὶ πεπατημένην ὁδὸν τῶν εἰς ὕψη δυσανάβατα ἀγούσων ἀτραπῶν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ αἱ καταπτώσεις ἡμῶν δὲν εἶναι τοσοῦτον φοβεραὶ ὅσον αἱ ἐκείνων. Ἀληθεύει δὲ καὶ περὶ ἡμῶν τὸ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ quantum eminentibus vincimur fortasse aequalitate pensamus.

Ταύτη τῆ μεθόδῳ χρῆσάμενος ὁ νέος τοῦ Νέπωτος ἐκδότης οὔτε δαπάνης, ὅπως συλλέξῃ, οὔτε πόνου ὅπως ἐπιμελῶς διεξέλωθῃ πᾶν ὅ,τι εἰς τὸν Νέπωτα ἀναφερόμενον ἐγράφη, ἐφείσατο. Τῆς μακρᾶς δὲ ταύτης καὶ ἐμβριθοῦς μελέτης προϊὸν εἶναι ἡ προκειμένη ἐκδοσις, ἐν ἣ ἠρῖς Matinae more modico ἀπανθισάμενος περιέλαβεν εἴτι καλὸν ἐπενόησαν οἱ πρὸ αὐτοῦ κριτικοὶ εἰς ἀποκατάστασιν τῆς ὀρθῆς τοῦ κειμένου γραφῆς. Ταῦτα λέγοντες οὐδαμῶς νοοῦμεν ὅτι ὁ ἐκδότης οὐδαμοῦ ἐσφαλῆ περὶ τὴν διάγνωσιν τοῦ κρατίστου. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἀλλὰ τίς ἀναμάρτητος ἐν τῇ φιλολογίᾳ μάλιστα, ἐνθα ἐν πολλοῖς ἐπιλείπουσιν ἡμᾶς τὰ πράγματα, μόνος δ' ὁδηγὸς ὑπολείπεται ἡμῖν ἡ ἐξ ὑποκειμένου κρίσις ἣτις οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅπόσον ἐπίσφαλῆς εἶναι;

Ταῦτα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες ἀπονέμομεν τὸν προσήκοντα

ἐπαινὸν τῷ ἐκδότῃ εὐχόμενοι ὅπως τῷ παραδείγματι αὐτοῦ ἀκολουθήσαντες καὶ ἄλλοι ἐφόδιον ἔχοντες κρίσιν ἀσφαλῆ καὶ σύντονον ἐπιρέλειαν ἐκπονήσωσιν ὁμοίας Ἑλλήνων τε καὶ Λατίνων συγγραφέων ἐκδόσεις.

Ἐν τέλει ἰστέον καὶ τοῦτο ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκδοσις ἐκρίθη πάνυ εὐμενῶς ὑπὸ τε τοῦ δοκίμου φιλολόγου Havet ἐν τῇ Revue critique καὶ ὑπὸ τοῦ Emile Chatelain ἐν τῇ Revue de Philologie. «Εὐχῆς ἀξίον, λέγει ὁ Chatelain, νὰ εἶχον καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν καθ' ἡμᾶς σχολείων μετὰ χεῖρα; κείμενον οὕτω κεκαθαρμένον, ὡς τὸ τῶν Ἀθήνησι.»

2. Ὁμοιότητες in Ciceros rhetorischen Schriften und den lateinischen Rhetoren von Th. Stangl.

Ὁμοιότητες ἐν τοῖς ρητορικοῖς τοῦ Κικέρωνος συγγράμμασι καὶ τοῖς τῶν Λατίνων τεχνολογῶν ὑπὸ Θ. Στάγγλ. (Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ 10. τόμου τῆς ἐφημερίδος «Blätter fuer das bayrische Gymnasialschulwesen»). Ἐν Μονάχῳ 1883.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς προκειμένης πραγματείας εἶναι ἤδη γνωστός ἐξ ἄλλων ἀξιολόγων διατριβῶν, οἷαι ἡ ἐπιγραφομένη «Κριτικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὰ ρητορικά τοῦ Κικέρωνος συγγράμματα» (Textkritische Bemerkungen zu Ciceros rhetorischen Schriften. Muenchen 1882) καὶ ἑτέρα λατινιστὶ γεγραμμένη φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν Boethiana. Ἐμφυτος δξύνοια καὶ ἀσφάλεια κρίσεως ὑπὸ μακρᾶς καὶ ἐμβριθοῦς μελέτης τῶν κικέρωνείων συγγραμμάτων ἐπιρρωσθεῖσα κατέστησαν αὐτὸν ἰκανώτατον ὅπως ἐπιχειρήσῃ τῇ διορθώσει τῶν ρητορικῶν τοῦ Κικέρωνος βιβλίων. Ἡ προκειμένη διατριβὴ εἶναι νέα καὶ πολλοῦ ἀξία συμβολὴ πρὸς τοῦτο· διὸ καὶ δὲν νομίζομεν ἀπὸ σκοποῦ νὰ καταστήσωμεν τὰ κεφάλαια αὐτῆς γνώριμα τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ Πλάτωνος ἐπισυνάπτοντες καὶ τινὰ παρατηρήσεις, ἃς ἡ ἀνάγνωσις αὐτῆς ὑπέβαλεν ἡμῖν.

Οἱ μεταγενέστεροι Ρωμαῖοι τεχνολογοὶ ἐν τοῖς περὶ ρητορικῆς συγγράμμασι αὐτῶν πηγὰς εἶχον μάλιστα τὸν Κικέρωνα καὶ τὸν Κοϊντιλιανόν. Τούτων τὰ διδάγματα ἄλλοτε μὲν αὐταῖς

λέξεσιν, ἄλλοτε δὲ ἐπιτέμνοντες ἢ ἀναπτύσσοντες ἢ ἄλλως διασκευάζοντες μετέδιδον τοῖς ἑαυτῶν ἀναγνώσταις. Ὁ τρόπος οὗτος, καθ' ὃν εἶναι συντεταγμένα τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος βιβλία καθιστᾷ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν ἀνωφελεῖ μὲν τῷ βουλομένῳ νὰ μάθῃ τι νέον περὶ τοῦ πράγματος, ὠφελιμωτάτην δ' ὅμως τῷ κριτικῷ, ὅστις δύναται πολλὰ τοῦ πρωτοτύπου κειμένου χωρία κακῶς ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν παραδεδομένα νὰ διορθώσῃ ὁδηγούς ἔχων τοὺς μεταγενεστέρους ἐραμιστάς. Ἡ χρῆσις δ' ὅμως αὐτῆ τῶν μεταγενεστέρων ἐραμιστῶν πρὸς κριτικούς σκοποὺς οὐτ' εὐχερῆς οὔτε πάντοτε ἀσφαλῆς εἶναι διὰ τούσδε τοὺς λόγους.

α'.) οἱ παλαιοὶ πολλάκις ὅσα παρὰ τῶν προγενεστέρων παρέλαβαν ἀνέγραφον αὐτὰ ἐκ μνήμης. Ἐντεῦθεν μικραὶ τινες παραλλαγαὶ τοῦ πρωτοτύπου πρὸς τὸ ἀντίγραφον, αἵτινες οὐδὲν παρέχουσιν ἡμῖν δικαίωμα νὰ διορθώσωμεν τὸ ἕτερον ἐκ τοῦ ἑτέρου. Ἄλλως δ' ὅμως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὅταν τὸ παραλαμβανόμενον μὴ εἶναι βραχεῖά τις ῥῆσις, ἀλλ' ἐκτενὴς περικοπή. Τότε δὲν σφαλλόμεθα δεχόμενοι κατὰ τὸν εἰκότα λόγον ὅτι ὁ νεώτερος εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ἀντίγραφον τοῦ παλαιότερου κειμένου, ἐξ οὗ παρέλαβε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον. Τότε δὲ καὶ αἱ παραλλαγαὶ τῶν δύο κειμένων πρὸς ἀλλήλα εἶναι προσοχῆς ἀξίαι.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξάγει ὁ συγγραφεὺς τὸ καθ' ἡμᾶς ὀρθὸν πόρισμα ὅτι ὅσα διεξοδικώτερον εἶναι τὸ παραλαμβανόμενον χωρίον, τοσοῦτω ἀσφαλεστέρα ἢ ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν δύο κειμένων διορθώσεις τοῦ ἑτέρου ἐκ τοῦ ἑτέρου.

β'.) ὁ μεταγενέστερος κατὰ τὰς ἐκάστοτε χρείας ἢ καθ' ἣν εἶχεν αὐτὸς τε καὶ οἱ σύγχρονοι αὐτῷ περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ πρέποντος ἐν τῇ λέξει γνώμην, ἄλλοτε μὲν ἀπέκοπτεν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου κειμένου ὅ,τι κατ' αὐτὸν ἐπερίττευσεν, ἄλλοτε δὲ προσετίθει ὅ,τι ἐνόμιζεν ἀναγκαῖον νὰ προστεθῇ, ἄλλοτε δὲ πολλαχῶς μετεποίει τὸ παραλαμβανόμενον χωρίον τοτὲ μὲν ἵνα κομψότερον, τοτὲ δὲ ἵνα σαφέστερον καταστήσῃ τὸν λόγον. Ἐστι δ' ὅτε ζητῶν νὰ διασαφήσῃ τὸ πρᾶγμα παρεμόρφου τὸ χω-

ρίον ἐκ παρεξηγήσεως. Πάντα ταῦτα ἀνάγκη κατὰ τὸν συγγραφεῖα νὰ ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ κριτικὸς ἵνα μὴ τὰς ὑπὸ τοῦ μεταγενεστέρου ἐραμιστοῦ μετὰ λογιμοῦ ἐπενεχθείσας μεταβολὰς εἰς τὸ ἀρχαῖον κείμενον ὑπολάβῃ τοῦ βιβλιογράφου παροράματα, ἢ τὰνάπαλιν νομίζων ὅτι ὁ μεταγενέστερος συγγραφεὺς ἀντέγραφε πιστῶς τὸ παλαιὸν κείμενον ζητῆ νὰ διορθώσῃ κατὰ τοῦτον τοῦ παλαιότερου τὰ ἀντίγραφα.

γ'.) ἀνάγκη νὰ ᾧσιν ἀκριβῶς ἐξητασμένα τὰ κατὰ τοὺς χρόνους καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἀντιγράφων τοῦτε παλαιοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ μεταγενεστέρου. Ἐὰν ἔχωμεν ἀντίγραφα τοῦ παλαιοῦ συγγραφέως παλαιότερα τοῦ χρόνου, καθ' ὃν τὸ μεταγενέστερον σύγγραμμα συνετάχθη, τότε τοῦτου ἡ μαρτυρία αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν, ἂν μὴ καὶ ἄλλοι ἄλλοθεν λόγοι συνδράμωσι πρὸς ἐπίρρυσιν αὐτῆς, σμικρὰν ἔχει ἀξίαν. Ἐὰν δὲ τὰ παλαιότατα ὧν ἔχομεν ἀντιγράφων τοῦ πρωτοτύπου κειμένου μὴ ἀναβαίνωσι μὲν μέχρι τῶν χρόνων, καθ' οὓς τὸ ἐράνισμα συνετάχθη, ᾧσι δ' ὅμως παλαιότερα τῶν τοῦ ἐράνισματος ἀντιγράφων, καὶ τότε ἡ μαρτυρία τοῦ μεταγενεστέρου κειμένου περιορισμένην ἔχει ἀξίαν.

Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενος διαλαμβάνει διὰ βραχέων ὁ συγγραφεὺς περὶ τῶν ἀντιγράφων τῶν κυριωτέρων ρητορικῶν τοῦ Κικέρωνος συγγραμμάτων, τουτέστι τῶν γ'. βιβλίων de Oratore καὶ τῶν μονοβίβλων, αἱ ἐπιγράφονται Orator καὶ Brutus. Ταῦτα πλὴν τοῦ Βρούτου παρεδόθησαν ἡμῖν ἐν δύο τάξεσιν ἀντιγράφων. Τὰ μὲν δηλαδὴ ἀρχαιότερα (Abrincensis, Erlangenses 2, Guelpherbytanus tertius, Harleianus, Lagomarsiniani 5) εἰσὶ κολοβά, τὰ δὲ νεώτερα εἰσὶ μὲν πλήρη, ἀλλὰ πολλαχῶς νενοθευμένα καὶ διεφθαρμένα, ἀπέρρευσαν δὲ πάντα ἤτοι καθ' ὀλοκληρίαν ἢ κατὰ τὰ ἐλλείποντα ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις μέρη ἐξ ἐνὸς ἀρχετύπου τοῦ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15^{ου} αἰῶνος εὐρεθέντος ἐν Lodi κώδικος, ἐξ οὗ τότε πρῶτον ἐγνώσθη καὶ ὁ Brutus, οὗ τινος κατ' ἀκολουθίαν παλαιότερα ἀντίγραφα δὲν ἔχομεν. (*)

(*) Κατὰ παραδρομὴν καταλείπει ὁ συγγραφεὺς καὶ τὸν Βρούτον εἰς τὰ συγγραμματα, ὧν ἔχομεν κολοβοὺς κώδικας.

Περὶ τούτων τῶν ἀντιγράφων ἔγραψεν αὐτός τε ὁ κ. Stangl ἐν παῖς ἐν ἀρχῇ μνημονευθεῖσαις κριτικαῖς παρατηρήσεσι καὶ πλατύτερον περὶ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ κολοβῶν κωδίκων ὁ Eduardus Stroebel (Erlangae 1883 Dissert. inauguralis). Ἡμεῖς πρὸ παντός ἄλλου ἀναγκαῖον νομίζομεν νὰ ἐκδοθῇ πάντων τῶν ἀρχαιοτέρων κωδίκων πληρῆς καὶ ἀκριβῆς ἀντιβολή. Τότε δὲ μόνον θὰ δυνηθῶμεν ἀσφαλῶς νὰ κρίνωμεν περὶ τε τῆς πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸ κοινὸν ἀρχέτυπον σχέσεως αὐτῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν περὶ τῆς σχετικῆς ἀξίας ἑνὸς ἑκάστου. Ἡμεῖς αὐτοὶ ἐξετάσαντες πέρυσι τὸ περιέχον τὰ περὶ τοῦ ρήτορος βιβλία μέρος τοῦ ἀρχαιοτάτου τῶν ἐν Φλωρεντία ἀποκειμένων κολοβῶν κωδίκων (Lag. 32.) θὰ δημοσιεύσωμεν μετ' οὐ πολὺ ἦν ἐποιησάμεθα αὐτοῦ ἀντιβολὴν ἐλπίζοντες ὅτι τάχιστα γενήσεται τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κωδίκων.

Μετὰ τὰς ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας ἀρχάς, ἃς καὶ διὰ παραδειγμάτων διασαφεῖ, μεταβαίνει ὁ συγγραφεὺς ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν χωρίων τινῶν τῶν ρητορικῶν τοῦ Κικέρωνος συγγραμμάτων κατὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος μέθοδον. Εἰσι δὲ τὰ χωρία ταῦτα περὶ τὰ 27. Ἐν τοῖς πλείστοις ἀσπαζόμεθα καὶ ἐγκρίνομεν τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως λεγόμενα. Μόνον δὲ περὶ τινῶν ἔχομεν διάφορον γνώμην, ὡς θὰ δηλωθῇ ἐκ τῶν ἐξῆς παρατηρήσεων, δι' ὧν περαίνομεν τήνδε τὴν βιβλιογραφίαν.

De inventione II, 69 Accusantur (Thobani) apud Amphictyonas i. e. apud commune Graeciae concilium. Τὸ χωρίον ἀντιγράφων ὁ Albinus (Halm. Rhet. Lat. min. 305, 12 κ. ἑ.) παραλείπει τὰ apud Amphictyonas i. e. Ἡ παράλειψις αὕτη διττὴν ἐπιδέχεται ἐξήγησιν ἢ ὅτι ὁ τοῦ ἀντιγράφαντος ὀφθαλμὸς ἀπὸ τοῦ προτέρου apud εἰς τὸ ὕστερον μετέπεσεν, ἦν ὅμως δὲν ἀποδέχεται ὁ συγγραφεὺς, ἢ ὅτι τὸ apud Amphictyonas i. e. εἶνε παρέμβλημα, ὁ δὲ Albinus διέσωσεν ἡμῖν τὴν καθαρὰν καὶ ἀλύμαντον παράδοσιν. Ἡ δὲ τοῦ Stangl ὑπόθεσις, ὅτι τὸ apud commune κ. τ. ἑ., παρεγγραφὲν ἐξέβαλε τὸ apud Amphictyonas φαίνεται ἡμῖν ἥκιστα πιθανὴ οὐδ' ὁμολογοῦμεν ἐπὶ τοῦ

προκειμένου αὐτῷ λέγοντι «es ist genugsam bekannt. . . dass wir mit der angedeuteten Behandlungsweise einen allgemein anerkannten Grundsatz der Kritik anwendeten». Τὸ καθ' ἡμᾶς ἐκ τῶν δύο δυνατῶν ἐξηγήσεων ἀποδεχόμεθα τὴν προτέραν, ὅπερ οὐδὲν κωλύει νὰ θεωρήσωμεν τὸ i. e. apud . . . concilium παλαιότατον παρέμβλημα πειθόμενοι οἷς ὁ συγγραφεὺς διαλαμβάνει περὶ τοῦ προκειμένου ἐν σελ. 10 κ. ἑ. τῶν κριτικῶν παρατηρήσεων. Τοῦτο μόνον διατεινόμεθα ὅτι ἡ παραβολὴ τῶν δύο κειμένων ἢ οὐδὲν ἀποδεικνύει, ἢ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ apud Amphictyonas εἶναι τὸ παρέμβλημα.

De Orat. I. § 18. quae (memoria) nisi custos inventis cogitatis quae rebus et verbis adhibeatur, intellegimus omnia etiam si praeclarissima fuerint in oratore peritura. Ὁ Αὐγουστίνος ἀναγράφων ἐκ μνήμης τὸ χωρίον γράφει ordinatis ἀντὶ cogitatis, ὅπερ ὁ Stangl ἀποδοκιμάζων ἀποδίδωσιν εἰς μνημονικὴν ἀπάτην τοῦ Αὐγουστίνου. Συμφωνοῦμεν τῷ συγγραφεῖ, καίτοι δὲν ἀποδεχόμεθα ὅτι τὸ cogitatis ἔχει ὀρθῶς. Ἄλλ' ἐὰν θῶμεν ὅτι ἡ μνήμη ἠπάτησε τὸν Αὐγουστίνον ἐν τῷ ordinatis, διατὶ τότε νὰ προκρίνωμεν τὴν γραφὴν praeclarissima τῆς παρὰ τῷ Ἰουλίῳ Βίκτωρι praeclara δὲ αὐτὸν δὴ τοῦτον τὸν λόγον ὅτι ὁ Αὐγουστίνος τὸ praeclarissima «sogar gedächtnissweise noch kennt». Ἐπιπιθανώτερον ἢ ὅτι ὁ Αὐγουστίνος, μὴ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ κείμενον, ἀκουσίως καὶ τῆ τῶν καθ' ἑαυτὸν συνηθείᾳ ὑπέικων προέκρινε τὸ διπλὴν ὑπέρθεσιν περιέχον praeclarissima τοῦ ἥττον ἐναργοῦς τῆ αἰσθήσει τῶν τότε ἀνθρώπων praeclara? (*) Καὶ ἐνταῦθα πάλιν ἐλέγχοντες τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως λεγόμενα δὲν διατεινόμεθα ὅτι ἡ γνώμη αὐτοῦ ὅτι τὸ praeclarissima, ὅπερ κεῖται ἐν πᾶσι τοῖς ἀντιγράφοις, ἔχει καλῶς, δὲν εἶναι ὀρθή· τὴν μέθοδον μόνον, ἧς ποιεῖται χρῆσιν πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἑαυτοῦ γνώμης, ἀποδοκιμάζομεν.

(*) Τοῦτ' αὐτὸ ἔπασχον καὶ οἱ βιβλιογράφοι οἷον ἐν I, 2 ἐν ᾧ οἱ ἀρχαιότεροι κώδικες, ὅσους ἐγὼ εἶδον, ἔχουσι plenus, οἱ νεώτεροι μεταβάλλουσι τοῦτα εἰς plenissimus. Πρὸβλ. καὶ Ellendt adn. crit. ad I, 31 (Τμ. Α'. σελ. 24)

Αυτόθι § 20. Ὁρθότατα εἰσι τὰ περὶ τούτου τοῦ χωρίου ὑπὸ τοῦ συγγραφέως λεγόμενα. Ἐν δὲ μόνον παρατηροῦμεν ὅτι τὸ res προτιμότερον νὰ τεθῆ μετὰ τὸ oratore, ὅπως ἤκαθεν ὁ Sotof, διότι οὕτως εὐνόητον ἀποβαίνει πῶς ἡ λέξις αὕτη ἐξέπεσε. Πρὸβλ. καὶ Caes. B. C. 3, 85, 2: commodiore re frumentaria. II. § 305 ut boni efficiam aliquid dicendo. Ὁ Βίκτωρ παραλείπει τὸ dicendo ὡς εὐνόητον προστίθῃσι δὲ σαφηνείας χάριν τὴν δοτικὴν causae, ἀνθ' ἧς δὲν πρέπει νὰ γράψωμεν μετὰ τοῦ Stangl causa ὡς ἰσοδύναμον τῷ dicendo, διότι ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ἰσοδυναμῶσιν ἀλλήλοις, οὐδὲ ἠδύνατο ὁ Βίκτωρ νὰ εἶπῃ causa ἀντὶ τοῦ causa dicenda, ἀλλ' ἔγραψεν efficiam aliquid boni causae, ὡς αὐτὸς ὁ Κικέρων εἶπεν ut proxim causis (§ 295).

Παραλείποντες ἄλλα τινὰ περαίνομεν τὴν πέρα τοῦ δέοντος μηχανθεῖσαν ταύτην βιβλιογραφίαν συνιστῶντες τὴν ἀνάγνωσιν τῆς προκειμένης διατριβῆς οὐ μόνον τοῖς περὶ τὴν λατινικὴν φιλολογίαν ἀσχολουμένοις, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς περὶ κριτικὰς μελέτας διατρίβουσιν, ἅτε πολλὰ τὰ διδακτικὰ ἐνεχούσης. Εὐχόμεθα δὲ νὰ παράσχη ἡμῖν ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ ὁ συγγραφεὺς καὶ νέα δοκίμια τῆς ἑαυτοῦ πολυμαθείας καὶ κριτικῆς δεινότητος.

Σ. ΒΛΑΠΣ

Β'.

Ἐξεδόθη ὄχι πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐν Παρισίοις τύποις Garnier ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ λογίου Αἰμιλίου Legrand μικρὸν λεξικὸν νεοελληνικὸν καὶ γαλλικὸν (Nouveau Dictionnaire Grec moderne — Français). Ἐν τῷ λεξικῷ τούτῳ (σελ. 920 μικροῦ σχήματος), χρησίμῳ ὄχι μόνον εἰς τοὺς τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν μανθάνοντας Γάλλους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς περὶ τὴν γαλλικὴν σπουδάζοντας Ἕλληνας, διακρίνονται διὰ προτεταγμένου ἀστερίσκου αἱ λέξεις τῆς ὀμιλουμένης μόνον γλῶσσης ἀπὸ τῶν τῆς καθαρευούσης, ὁ δὲ τρόπος οὗτος τῆς διακρίσεως ἐφάνη εἰς ἡμᾶς καὶ

πρακτικὸς πολὺ καὶ ἄλλως πολλῆς ὠφελείας πρόξενος. Ἴσως πολλαὶ λέξεις, τῆς ὀμιλουμένης μάλιστα γλῶσσης, ἠδύναντο νὰ λείψωσιν ὅλως, ἐλαττουμένου καὶ τοῦ ὄγκου τοῦ βιβλίου ἀνευ μεγάλης βλάβης. Διότι λέξεις π. χ. ὡς ἀβαρίσι, ἀβασανισία ἄβγα (τὸ ἄβγα τοῦ μήνα), ἀγαπησιάρχιος, ἀγιάρι, ἀγκιρίδα, ἀγκρυφίζω, ἀγραμπαλόνω, μανάρα (= hache), νοικιάτωρ, ἵνα εἰς τὰς ὀλιγίστας ταύτας περιορισθῶμεν, ἢ οὐδόλως ἢ σπανιώτατα παρ' ἡμῖν λέγονται. Ὅπως δὴποτε εἶναι πολλῆς εὐγνωμοσύνης ἄξιος ὁ κ. Legrand ὁ μετὰ τοσαύτης ἀγάπης ἀσχολούμενος περὶ τὰ ἡμέτερα καὶ δὴ καὶ τοῦτο τὸ λεξικὸν φιλοπονήσας, τὸ ὁποῖον πολλὰς ἔχον τὰς ἀρετὰς εἶναι πάντως καὶ πολλαχῶς εὐπρόσδεκτον.

Καὶ ἐκ τῶν πολλῶν βιβλίων τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀναφερομένων, ἅτινα τακτικῶς ἐκδίδονται τύποις Hachette ἐν Παρισίοις, ἀναφέρομεν ἐδῶ τινα εἴτε νεώτερα εἴτε καὶ παλαιότερα, ἀλλὰ περὶ ὧν δὲν ἔχει γείνη λόγος τοῦλάχιστον ἐν τῷ Πλάτῳ. Ὁ γνωστὸς π. χ. Ἐπίλογος τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου μεταφρασθεὶς γαλλιστὶ καὶ δημοσιευθεὶς τῷ 1878 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Histoire de la Civilisation Hellenique, τύποις Hachette ἐξεδόθη, οὐδὲν δὲ θαῦμα ὅτι τὸ βιβλίον πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ μεταβληθῶσι πολλαὶ παρὰ τοῖς ἐν τῇ ἐσπερίᾳ ἐπικρατούσαι ἐσφαλμέναι γνῶμαι ὡς πρὸς τὴν κατὰ τοὺς μέσους μάλιστα αἰῶνας πάτριον ἡμῶν ἱστορίαν. — Ἀναγράφομεν ἔπειτα τὴν Petite histoire des Grecs depuis les origines jusqu' à la conquête de la Grèce par les Romains ὑπὸ Van den Berg (1880). Ἡ μικρὰ αὕτη ἱστορία πολλῶν συστάσεων ἀξία κριθεῖσα καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ἔχει σημείωσιν τῶν ἱστορικῶν πηγῶν ἐν ἐκάστῳ κεφαλαίῳ περιλαμβάνει δὲ 19 πίνακας γεωγραφικοὺς καὶ 85 εἰκόνας. — Πρὸ ὀλίγων μηνῶν (τῷ 1882) ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐκδοτῶν ἐξεδόθη καὶ τὸ Essai sur la poesie philosophique en Grèce τοῦ Γουλιέλμου Breton. Τὸ Δοκίμιον τοῦτο διαιρεῖται εἰς τρία μέρη. Α' Βίος καὶ ἔργα τοῦ Ξενοφάνους· φιλο-

σοφία τοῦ Ξενοφάνους· ποίησις τοῦ Ξενοφάνους. Β'. Βίος τοῦ Παρμενίδου· φιλοσοφία τοῦ Η. ποίησις τοῦ Η. Γ'. Βίος καὶ ἔργα τοῦ Ἐμπεδοκλέους· φιλοσοφία τοῦ Ε'. ποίησις τοῦ Ε'. Συμπέρασμα. — Πρὸ μικροῦ (1883) ἐξέδωκεν αὐτόθι καὶ ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τῶν νεωτέρων γραμματειῶν ἐν τῇ ἐν Παρισίοις σχολῇ τῶν γραμμάτων Α. Μόζιῆρες βιβλίον ἐπιγραφόμενον Hors de France καὶ διαιρούμενον εἰς τέσσαρα μέρη· Ἰταλία — Ἰσπανία — Ἀγγλία — Νεωτέρα Ἑλλάς. Τοῦτο τὸ περὶ Ἑλλάδος τέταρτον μέρος περιλαμβάνει δύο κεφάλαια καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ γίνεται λόγος περὶ τῶν εἰς Γαλλίαν τῷ 1870 σπευσάντων Ἑλλήνων ἐθελοντῶν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ περὶ τοῦ προσώπου, ὅπερ εἶναι προωρισμένον τὸ Ἑλλ. ἔθνος νὰ διαδραματίσῃ ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Αἱ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀναφερομένα αὐταὶ σελίδες τοῦ γλαφυροῦ καὶ πολυμαθοῦς καθηγητοῦ ἐγράφησαν μετ' ἀνυποκρίτου πρὸς τὴν πατρίδα ἡμῶν ἀγάπης. — Ἄς ἀναφέρομεν τέλος τοῦ βαρώνου d' Estournelles βιβλίον τὸ ἐκδοθὲν τῷ 1878 καὶ ἐπιγραφόμενον Ὁ ἐπαρχιακὸς βίος ἐν Ἑλλάδι (La vie de province en Grèce), οὗτινος τὰ διάφορα μέρη εἶχον πρῶτον κατὰ σειράν δημοσιευθῆ ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων. Ὁ συγγραφεὺς διατρίψας ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν Αἴγιῳ, ἐπισκεφθεὶς δὲ καὶ ἄλλα τινὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου ἀναγράφει μετὰ πολλῆς ἀληθείας καὶ χάριτος τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ· εἶναι δὲ ἀξίον περιεργίας τὸ ἴδῃ τις πῶς κρίνεται ὁ ἐπαρχιακὸς ἡμῶν βίος ὑπὸ ξένου πεφωτισμένου καὶ εἰς ὑψηλὴν κοινωνικὴν θέσιν ἀνήκοντος.

Σ. Κ. ΣΑΚΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Α' ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Ἐν τῇ τελευταίᾳ εἰδ. συνελεύσει, γενομένη τῇ 8 Ἰουλίου, ἐγένοντο φιλολογικαὶ ἀνακοινώσεις. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ κ. Σπ. Η. Βάσης ἀνεκοίνωσε διορθώσεις τινὰς χωρίων ἐν Ξεν. Ἑλληνικοῖς, (α) εἶτα δὲ λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Γεωργ. Χατζιδάκης εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Λαμβάνων ἀφορμὴν ἀφ' ᾧ ἐν τῇ προηγουμένη συνελεύσει ἐλέχθησαν περὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς δὲν νομίζω ἀνωφελὲς ν' ἀνακοινώσω τοῖς φίλοις ἐταίροις γενικώτερα τινὰ τῶν κατ' αὐτήν. Μέχρι τοῦδε αἱ περὶ τὴν ν. Ἑλληνικὴν σπουδαὶ δὲν ἀπέφερον ὁποῖους τις θὰ ἐπερίμενε καρπούς· τούτου δ' αἰτίαν νομίζω δι' αἱ ἐφαρμοσθεῖσαι μέθοδοι δὲν ἦσαν ἀναμάρτητοι· ἐφηρμόσθησαν δὲ δύο, ἡ μὲν τοῦ Κοραῆ ἢ ὀνομάζομεν ἱστορικὴν, ἡ δὲ τοῦ Μαυροφρύδου ἢ καλοῦμεν ῥιζικὴν. Ὁ Κοραῆς δηλ. ἐξετάζων τὰ τῆς νέας γλώσσης ἡμῶν ἐζήτει νὰ ἐξηγήσῃ αὐτὰ διὰ τῶν ἀρχαίων ἅπερ παρεδόθησαν ἡμῖν· ὁ δὲ Μαυροφρύδης καὶ ἄλλοι ἀντ' αὐτῆς τῆς μεθόδου προετίμησαν τὰς ἐκ ῥιζῶν παραγωγὰς. Τούτων ἡ μὲν πρώτη εἶνε ἀληθὴς, ἀλλ' ἐλλιπὴς, ἡ δὲ δευτέρα ὅλως ἐσφαλμένη. Αἱ ἐλλείψεις τῆς ἱστορικῆς τοῦ Κορ. μεθόδου εἶνε δύο αᾶ' ὅτι ὁ Κορ. καὶ οἱ τῇ μεθόδῳ αὐτοῦ ἀκολουθήσαντες ἦσαν πάντες φιλόλογοι καὶ δὴ ὠρμῶντο πάντοτε ἐκ μόνῃς τῆς ἀρχαίας, ἤπτοντο δὲ τῶν τῆς νέας Ἑλλ. μόνον ὅπου ὅμοιον ἢ ἀνάλογόν τι φαινόμενον παρουσιάζετο αὐτοῖς. Ἄλλ' ἕκαστος ἐννοεῖ ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν ἠδύνατο νὰ ἐρευνηθῇ δεόντως ἡ νέα Ἑλλ. ἢ τίς θὰ ἐπίστευεν ὅτι καλλιεργεῖ καὶ προάγει τὴν ἀρχαιολογίαν, ἂν μόνον ὅσα κατὰ τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων συγγραφέων προσέπιπτον αὐτῷ συνῆγε καὶ τούτοις μόνοις προσεῖχεν; Ὅσοι λοιπὸν μέλλουσι ν' ἀσχοληθῶσι περὶ τὴν

(α) Ταύτας βλέπε εἰς τεῦχος σ' καὶ Ζ' σελ. 286 καὶ 287.

νέαν Ἑλληνικὴν ἀνάγκη νὰ ἐπιμεληθῶσιν οὐ μόνον τῆς ἀρχαίας ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ μέσου καὶ νεωτέρου αἰῶνος καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ποικίλων ιδιωμάτων καὶ μάλιστα τὴν νέαν νὰ καταστήσωσιν ὑποκείμενον τῶν σπουδῶν των, ἐφόδιον δὲ νὰ ἔχωσι τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας.

Δευτέρα ἄλλειψις τῆς μεθόδου ταύτης προήρχετο ἐκ τῆς ἐποχῆς. Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐπεκράτουν καὶ περὶ ἡμῶν καὶ περὶ τῆς γλώσσης ἡμῶν αἰ χεῖρισταὶ γνῶμαι, ὅτι ἡμεῖς ἡμεθα ὄχλος δούλων οὐδὲν οὐδαμῶς ἐννοούντων οὐδὲ ἀνθρωπίνην ἀξίαν ἐχόντων, περὶ δὲ τῆς γλώσσης ἡμῶν ὅτι ἦν κρᾶμα Ἰταλικῶν καὶ Τουρκικῶν λέξεων, ἐν αἷς προέκυπτεν ἴσως πού καὶ τὶς διεφθαρμένη Ἑλληνική. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην δὲν ἠδύνατο ὁ χρηστός καὶ φιλόπατρις ἀνὴρ νὰ μὴ μάχηται, διὸ ἐθήρευε πάντοτε νὰ ἀποδεικνύῃ ὅτι ἐν τῇ νομιζομένῃ ταύτῃ κόπρῳ ὑπεκρύπτοντο πολλοὶ ἀδάμαντες. Δουλεύων δὲ τῇ ὑποθέσει ταύτῃ καὶ σκοπὸν ἔχων οὐχὶ τὴν σπουδὴν τῆς νέας Ἑλλ. προσεῖχε τὸν νοῦν καὶ ἀνέφερε μάλιστα πάντων τὰς ὁμοιότητας τῆς νέας πρὸς τὴν ἀρχαίαν, τὰς δὲ διαφορὰς ὡς οὐδὲν αὐτῷ χρησίμους παρέτρεχεν. Σήμερον ὁμως τὰ πράγματα μετεβλήθησαν, σήμερον, ὅτε διὰ τῶν γλωσσολογικῶν καὶ ἐθνολογικῶν μελετῶν ἀνευρέθη ἡ συγγένεια γλωσσῶν καὶ λαῶν ἀπωτάτων, οὐδεὶς σωφρονῶν ἀμφιβάλλει ὅτι ἡ νέα Ἑλλ. εἶνε φάσις τὶς μιᾶς καθόλου Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀπαρᾶλλάκτως ὅπως ἡ γλῶσσα τοῦ Ὀμήρου ἢ τοῦ Δημοσθένους κτλ. ἦσαν ὅλαι φάσεις τῆς αὐτῆς Ἑλλ. γλώσσης. Ἀλλὰ τοῦτου ἔχοντος οὕτως ἀνάγκη τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ προσέχωμεν μόνον ταῖς ὁμοιότησιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς διαφοραῖς καὶ μάλιστα ταῖς διαφοραῖς, διότι τῶν ἀπαξ γνωσθέντων ὁμοίων πραγμάτων ὀφείλομεν νὰ σπουδάσωμεν τὰς διαφορὰς, ἵνα αὐτὰ ἀκριβέστερον γνωρίσωμεν. Καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίν ἄρα ταύτην καθήκον ἔχομεν νὰ καταστήσωμεν ὑποκείμενον τῶν ἐρευνῶν ἡμῶν αὐτὴν ταύτην τὴν νέαν Ἑλληνικὴν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ μέθοδος τοῦ Κοραῆ δὲν ἐφαίνετο ἐξαρκοῦσα ε

ἔτυμολογίαν πασῶν ἀνεξαιρέτως τῶν λέξεων τῆς νέας Ἑλλ. ἐπεχείρησεν ὁ Μαυρ. καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλοι ταῖς ἐκ ριζῶν ἐτυμολογίαις. Ἀλλ' ἡ μέθοδος αὕτη τῶν ριζῶν ἀνάγκη νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐντελῶς ἀνεπιτυχής. Διότι πρῶτον πᾶσαι αὗται αἱ ἐτυμολογίαι γίνονται διὰ τῆς σιωπηλῆς παραδοχῆς τοῦ αἰτήματος, ὅτι τότε, ὅτε αἱ λέξεις αὗται πρῶτον εἶδον τὸ φῶς, αἱ ρίζαι ἦσαν γνωσταὶ τῷ λαῷ, ὁ παντελῶς ἀπόβλητον, ὅπως ἐν Ἀθηναίου Τομ. Γ'. διὰ μακρῶν διελήφθη. Ἐκτὸς τούτου πρέπει καὶ τοῦτο νὰ προστεθῆ: πολλὰ κατὰ τοὺς διαφόρους αἰῶνας συνέβησαν περὶ τε τοὺς φθόγγους καὶ τὴν κλίσιν καὶ τὴν σημασίαν καὶ τὴν σύνταξιν μεταβολαί, καὶ πολλάκις λέξεις οὕτω μετεβλήθησαν ὥστε ἀποβαίνει δυσχερεστάτη ἡ διάγνωσις αὐτῶν. Δι' αὐτὰ δὲν εἶνε οὕτως ἀπλοῦν πρᾶγμα ὅπως ὑπὸ πολλῶν νομίζεται ν' ἀποφανθῆ τὶς περὶ δεδομένης τινὸς λέξεως ὅτι αὕτη δὲν ἀπαντᾷ παρ' ἀρχαίοις καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχη μελετήσῃ καὶ ἐνθυμηταὶ πάντα τὰ τῶν ἀρχαίων. Πολλὰ παραδείγματα θὰ ἠδυνάμεθα νὰ φέρωμεν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ δυσχυρισμοῦ τούτου, ἀρκούμεθα δὲ τοῖς ὀλίγοις τοῖς δε.

Πάντες ἠξέεῦρομεν τὸ ἄμε, ἀλλὰ τὸ ἔτυμον αὐτοῦ ἄλλος ἀλαχόθεν ἐζήτησεν, καὶ θέματα ἄχρηστα καὶ ρίζαι εἰς βοήθειαν προσεκλήθησαν μάτην. Πλὴν τοῦ ἄμε λέγεται ἐν Κρήτῃ καὶ Πόντῳ καὶ Κύπρῳ, ἀναγινώσκειται δὲ καὶ ἐν Κρητικαῖς Δράμασιν ἄγωμε, ὁ ἔχει πρὸς τὸ ἄμε ὅπως τὸ (ὑ)πάγωμεν πρὸς τὸ πάμε, φάγωμεν πρὸς τὸ φάμε, τὸ λέγωμεν πρὸς τὸ λέμε, τρώγωμεν πρὸς τὸ τρώμεν κ.τ.λ. Ἡ διὰ τοῦ προσώπου σύγχυσις παραβάλλεται πρὸς τὸ ἄγε ἴωμεν, φέρε ἀκούσω κ.τ.λ.

Ὁμοίως λέγομεν πάντες ἀπαντέχω, περὶ οὗ πολλὰ μὲν ἀλλὰ πάντα ἐσφαλμένα ἐλέχθησαν· οἱ μὲν εἶπον ὅτι σώζει τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ δέχομαι, καὶ δὴ—δέχω, οἱ δὲ ὅτι εἶναι σύνθετον ἐκ τινος ἅπαντα ἐπιρρήματος ὅπως τὰ Ὀμηρ. ἀναντα πارانτα κτλ. Ἀλλὰ δὲν παρετήρησαν ὅτι τοιαύτη σύνθεσις οὔτε ἐν τῇ παλαιᾷ γλώσσῃ ἦτο δυνατὴ, ἄτε μετὰ μόνων τῶν προθέσεων τῶν ῥη-

μάτων συντιθεμένων, οὔτε ἐν τῇ νέᾳ ἀτε ἀγνοοῦση τὸ ἅπαντὰ τοῦτο, ὅπως ἀναμφιβόλως καὶ ἡ ἀρχαία. Ἄν ἡμεῖς μὴ σφαλ- λώμεθα, τὸ ῥῆμα εἶνε ὑπ—αντ—ἔχω—ἀντέχων καρτερῶ ὀλί- γον, περιμένω, ἐλπίζω κ.τ.λ. τὸ ὑπὸ ἐγένετο ἀπὸ, ὅπως πλειστά- κης. Τὸ ῥῆμα δὲν ἔχει ἀόρ. ὅπως οὐδὲ τὸ ἔχω, ἔχει δ' ὄνομα ἅπαντοχ ἢ ὅπως ἐξοχ ἢ, κατοχ ἢ, περιοχ ἢ κ.τ.λ.

Πασίγνωστον καὶ τὸ (ἀ)μοῦχλα, ἀλλ' ἢ ἐν τοῦ Λατ. *nubes* παραγωγῇ τοῦ Κορ. οὐκ ἔρρωται, διότι ἐν λέξει Δουκ. ἐν *Adden- da* ἅπαντὰ «ἀμούχλη: nebula seu aer nubilus vel densa caligo; δμίχλη. *Astronomus Graecoh. ex Cod. reg. 1595 cap. peri- νεφελῶν* «κύκλοθεν δὲ τῆς γῆς ὅλως εἰς τὰ ἐσώτερα μέρη τοῦ Ὠκεανοῦ, ἐνὶ ἡ γῆ σφογγαροειδῆς, χαύνη, ἀπαλή καὶ ἀπεκεῖ ἐθγαίνει ἢ πνοὴ τῆς γῆς ὡπερ ἀμούχλη» *et in illa* «ὡσπερ ἐπά- νω νεφέλη, οὕτως δὲ ἀμούχλη γίνεται».

Πασίγνωστον καὶ τὸ ἀρχινίζω καὶ τὸ ἀρχινῶ ἀλλ' ἢ παρα- γωγῇ αὐτῶν ἐκ τοῦ ἀρχίζω εἶνε τόσον ὀλίγον δυνατὴ ὅσον καὶ ἡ τινος καρπινίζω ἢ καρπινῶ ἐκ τοῦ καρπίζω. Οὐδ' ἢ συνήθης παραβολὴ τούτου πρὸς τὸ ἀγινέω ὠφελεῖ, διότι πρῶτον μὲν δὲν κρίνεται φρόνιμον νὰ ἐρμηνεύωνται τὰ γινώστα διὰ τῶν ἀγνώστων, β') δὲ διότι περὶ τοῦ ἀγινέω διάφοροι προετάθησαν ἐρμηνεῖαι ὧν ἡ τελευταία ἐν Μορφολογικαῖς Ἑρεῦναις Γ. Δ' ὑπὸ Osthoff φαίνε- ται μοι πιθανωτέρα. Κατ'εὐτυχίαν δὲ δὲν χρῆζομεν τοιαύτης τινὸς βοήθειας, διότι τὸ ἀρχινίζω οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ χειρίζω (ἀντι ἐγχειρέω) τῶν Βυζαντινῶν. Ἐν Λάμπρου *Romans* ἀναγινώ- σκονται δηλ. διάφοροι μεσάζοντες τύποι *χερνῶ*, ὅπως (τρι)γυρνῶ ἐκ τοῦ (τρι)γυρίζω, ἐντεῦθεν ἐχέρνισε καὶ ἐχέρισε πρβλ. *περνῶ* ἐπέρνισα, κατὰ μετὰθεσιν τοῦ *ρ* ἐρχένισεν, ὅπως ὁμοίως πιστοῦται ἐν Λάμπρου *Rom.* ἐντεῦθεν κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ ἀρχή ἀρχίζω κ.τ.λ. ἀρχίνισε—ἀρχινίζω καὶ ἀρχινῶ ὅπως ψηρίζω—ψηρῶ, σκορπίζω—ῶ κ.τ.λ.

Ἐν Κρήτῃ λέγεται φρογὸς ὁ πυρρός, ἐπίθετον μάλιστα τῶν αἰγῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων· τοῦτο δ' οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ φλόγεος σχηματισθὲν* φλογοῦς ὅθεν φλογός, πρβλ. χρύσεος—

χρῦσοῦς—χρυσός, ἀπλός;—ἀπλοῦς—ἀπλός κ.τ.λ. Πῶς τὰ συνηρημένα ταῦτα κατέστησαν ἀσυναίρετα, θὰ ἐρμηνευθῇ προ- σεχῶς.

Ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς ἐπαρχίαις τῆς Κρήτης θέλοντες νὰ ὑβρί- σωσιν ἡμᾶς τοὺς ἐν τῶν δυτικῶν καὶ ὀρεινῶν ἐπαρχιῶν ἀποκα- λοῦσιν ἡμᾶς κουκουρίταις· τοῦτο κατὰ τὸ σύνηθες ἐξελήφθη Ἑλλήν. καὶ ἀντὶ τοῦ κούρητες. Δυστυχῶς ἐν Κρήτ. Δράμ. ἀναγινώσκεται «μὲ τὸν ἀφέντη ἐδεπᾶ κουκούρη· ··» ὁ δὲ ὀργῆς πλήρης ἅπαντὰ «τῆς χώρας εἶμαι ἄνθρωπος καὶ μὴ μὲ λὲς κουκούρη.» καὶ ἔπειτα «κουκούρη χάθηκα θὰ πῆ καὶ βέρ- μπο ναι Λατῖνο..»

Ὅστις ἀνέγνωσε τὸν ἐρωτόκριτον, θὰ ἐνθυμῆται λέξιν τινὰ ἀ- γνωστον αὐτῷ πάντως ζιμιό. Ἡ διὰ τοῦ η γραφῆ οὐδὲν ση- μαίνει. Τοῦτο εἶνε Ἑλληνικόν· ἀλλ' ἀνευ τῆς ἱστορίας οὐδεμία θὰ ἐξήρκει εὐφυῖα εἰς εὐρεσιν. Ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς μνημείοις ἀνα- γινώσκεται εἰς μίαν—διὰ μιᾶς· τὸ εἰς μίον ἐγένετο ἐκ τοῦ θηλι. εἰς μίαν ὅπως ὁ γρηός ἐκ τοῦ ἡ γραια, ὁ ψεύτρης ἐκ τοῦ ἡ ψεύ- τρα, ὁ πέπειρος ἐκ τοῦ ἡ πέπειρα κ. τ. λ. τὸ εἰς μίον συνεστά- λη σμιό (πρόφ. ζμιό) καὶ ἐκ τούτου κατ' ἀνάπτυξιν τοῦ ι μεταξὺ τοῦ ζ καὶ μ ἕνεκα τῆς καὶ ἐν τῇ ἐξῆς συλλαβῇ ὑπάρξεως αὐτοῦ ζιμιό. Ἐδῆλου δὲ κατὰ πρῶτον διὰ μιᾶς, εὐθύς, ἔπειτα, ἀ- κολούθως λοιπὸν, πάσας δὲ ταύτας τὰς σημασίας δυνά- μεθα νὰ πιστώσωμεν διὰ πολλῶν μαρτυριῶν τοῦ εἰς μίον καὶ τοῦ ζιμιό.

Ἀλλὰ καὶ ἡ μεταβληθεῖσα σημασία παρήγαγε πολλάκις εἰς κακὰς ἐτυμολογίας. κ. χ. (ἐ)ψές ἢ (ὀ)ψές ἢ ψές ἐπειδὴ ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐπὶ τῶν πλείστων νήσων δηλοῖ τὸ χθές, ἡτυμολο- γήθη παρὰ τὸ χθές, τοῦ μὲν χ παθόντος χειλισμόν, τοῦ δὲ θ λακωνισμόν· ὡστε τὸ χθές ἐγένετο κατ' αὐτὴν τὴν παραγω- γὴν* φθές—φσές—ψές. Ἀλλ' ἐν Κερκύρα Μακεδονία καὶ ἀλ- λαχοῦ τὸ ψές σημαίνει τὸ ὀψέ τῆς χθές, δηλον ἄρα ὅτι εἶναι τὰρχαῖον ὀψέ περιορισθὲν εἰς τὸ ὀψέ τῆς χθές καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὸ χθές καθόλου.

Τὰ παραδείγματα τούτα, νομίζω, εἶπεν, ἀρκούσι νὰ ἀποδείξωσι ψευδὲς καὶ τὸ ἕτερον σιωπηλῶς παραδεκτὸν γενόμενον αἴτημα ὅτι ἡ λέξις αὕτη ἢ ἐκείνη δὲν ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ἀρχαίους καὶ δὴ ἀνάγκη νὰ ὀρμήσωμεν εἰς τὰς ρίζας. Πρὸ τούτου ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ μελετηθῶσι πάντα τὰ μνημεῖα τῶν ἀρχαίων καὶ μέσων καὶ νεωτέρων χρόνων νὰ συλλεχθῶσι τὰ κατὰ τόπους διάφορα σήμερον ἐν χρήσει ἰδιώματα καὶ νὰ ἐξευρεθῶσι δι' ἐπιμελεστάτης ἐρεύνης οἱ νόμοι τῶν μεταβολῶν τῶν φθόγγων, τῆς κλίσεως, τῶν σημασιῶν καὶ τῆς συντάξεως. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ ἐλαχίστη ὑπολείπεται ὑπόψια ὅτι τῶν γραφέντων τι δὲν ἐδημοσιεύθη καὶ δὲν ἐμελετήθη καὶ ὅτι ἰδιώματι δὲν ἐξητάσθη— ἔργα τῶν ὁποίων ἡμεῖς ἀληθῶς εἰπεῖν οὐδ' ἠψάμεθα σχεδόν, οὐδεὶς σωφρονῶν θὰ ὀρμᾷ τοῦ λοιποῦ εἰς τὰς ρίζας λέγων ὅτι αὕτη ἢ ἐκείνη ἢ λέξις δὲν παρεδόθη ἡμῖν ὑπὸ τῶν παλαιῶν, ἀλλὰ θὰ ἐργάζεται συντόμως εἰς συλλογὴν καὶ μελέτην τῆς ὕλης. Εἰς τοῦτο δὲ προσκαλῶ τὸν Σύλλογον νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν του καί, ὅπως δὴποτε δυνατὸν αὐτῷ, νὰ φροντίσῃ διὰ τῶν πολυπληθῶν πανταχοῦ ἐταίρων, ὅπως ὡς τάχιστα συλλεχθῇ ἢ ὁσημέραι διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς γραφομένης δυσερευνητοτέρα καθισταμένη γλωσσικὴ ὕλη.

ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ

ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Τὸ διοικητικὸν Συμβούλιον ἐν τῇ συνεδριάσει αὐτοῦ τῆς 23 Ὀκτωβρίου ἀπεφάσισε νὰ τεθῇ ὡς ζήτημα τῶν συνεδριῶν τοῦ τμήματος τῶν Δημοδιδασκάλων τόδε: «Ὅποια πρέπει νὰ εἶναι τὰ διδασκῆρια τῆς δημοτικῆς παιδείας ὑπὸ ὑγιεινὴν καὶ ὑπὸ παιδαγωγικὴν ἄμα ἔποψιν.» Πρὸς τοῦτο δὲ ἐκλήθησαν

εἰς συνεδρίασιν οἱ ἐν Ἀθήναις ἑταῖροι Δημοδιδασκαλοὶ δημόσιοι καὶ ἰδιωτικοί, ὡς καὶ πάντες οἱ παιδαγωγικοὶ ἑταῖροι.

Οὗτοι συνήλθον εἰς ἀ. συνεδρίαν τῇ 28ῃ Νοεμβρίου 1882 καὶ ἐκλεξάμενοι Πρόεδρον τὸν κ. Σπ. Π. Λάμπρον ἐπελήφθησαν τῆς ἐπὶ τοῦ ζητήματος συζητήσεως.

Πρῶτος δὲ λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Σπ. Π. Λάμπρος κατέδειξε διὰ μακρῶν ὡς λίαν κατεπίγουσαν τὴν ἀνάγκην τὴν ἀνοικοδομήσεως τῶν δημοτικῶν διδασκῆριων κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς παιδαγωγικῆς. Εἶπεν, ὅτι δεόν νὰ ληφθῇ ὡς ἀξίωμα « ἡ καλὴ κατάστασις τῶν διδασκῆριων τούτων καὶ ὁ μεμορφωμένος διδάσκαλος αὐτῶν » διότι αἱ δύο ἔννοιαι αὗται εἶνε συννηφεῖς καὶ ἀναπόσπαστοι ἀλλήλων. Τὸ ζήτημα, εἶπεν, ὅπερ ἐθετο ἐφέτος ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἐπησχόλησε καὶ τὴν Γερμανίαν αὐτὴν πρὸ δύο ἐτῶν ὡς πρὸς τὰς ἐπαρχίας Ἀλσατίας καὶ Λοθαριγγίας, ἐν αἷς ἡ αὐτὴ περίπου καὶ παρ' ἡμῖν κατάστασις τῶν ἐκπαιδευτηρίων μάλιστα τῆς δημοτ. παιδείας προεκάλεσε τὴν προσοχὴν τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως. Καὶ ἀνεκινήθη ὁμοίως ὡς παρ' ἡμῖν τὸ ζήτημα καὶ ὡς πρὸς τὴν χωρητικότητα καὶ ὡς πρὸς τὴν τοποθεσίαν τῶν διδασκῆριων, καὶ τὸ πόθεν θὰ πίπτῃ τὸ φῶς, ἵνα μὴ πάθωσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν μαθητῶν, καὶ ὅποιον τὸ χρῶμα τῶν θρανίων καὶ τῶν ἐξῶν καὶ προσέτι ὅποια γεννᾶται τοῖς μαθηταῖς ἐντύπωσις ἀπὸ τῶν παρχειμένων οἰκιῶν. Ἐν γένει δ' ἐπιστάθη ἡ προσοχὴ τῶν ἀρμοδίων ἀπὸ τοῦ Ουμελίου λίθου τοῦ οἰκοδομήματος μέχρι καὶ τῆς ἐνδυμασίας τοῦ μαθητοῦ. Σπουδαιοτάτη δὲ προσοχὴ ἐδόθη καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ τὰ ἀποπατητήρια, ὅπερ τὰ μέγιστα εἰσι παρ' ἡμῖν ἡμελημένα. Ὡσαύτως καὶ ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν θρανίων πολλὴ προσοχὴ καταβάλλεται παρὰ τοῖς Γερμανοῖς παιδαγωγοῖς. Περὶ πάντων δὲ τούτων, εἶπεν ὁ κ. Λάμπρος ἐκθεσίς τις ἢ Ἰατρικὴ γνωμοδότησις, νεωστὶ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν τῆς Ἀλσατίας καὶ Λοθαριγγίας, περιέχει ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου λαμπρὰς πρακτικὰς παρατηρήσεις. Τὸ δὲ κλίμα τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸ ἡμέτερον· διὸ αἱ παρα-

τηρήσεις τῆς Ἐπιτροπείας ἐκείνης ὑπὸ τὴν ὑγιεινὴν ἔποψιν μεγάλως ἀρμόζουσιν εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ ἐπομένως περιλαμβάνουσι πᾶν ὅ,τι ἡμεῖς χρειαζόμεθα νὰ μάθωμεν πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων ἐν τοῖς ἡμετέροις δημοτικοῖς διδασκηρίοις.

Τούτων ἕνεκα προέτεινεν ὁ κ. Λάμπρος, ἵνα πρὸς ἀποφυγὴν μακρολογιῶν καὶ ἀγόνων συζητήσεων μεταφρασθῇ ἡ ἔκθεσις ἢ ἡ Ἰατρικὴ γνωμοδότησις τῆς Ἐπιτροπείας τῆς Ἀλσατίας καὶ Λοθαριγγίας ὡς ἱκανῶς πληροῦσα τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ἐτέθη τὸ ζήτημα ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ. Τὴν ἔκθεσιν ταύτην ἐδύνατο εἶπεν ὁ κ. Λάμπρος, νὰ παραχωρήσῃ τῷ Συλλόγῳ πρὸς μετάφρασιν.

Τὴν πρότασιν τοῦ κ. Λάμπρου ὑπεστήριξεν ὁ κ. Π. Ραζῆς· ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ κ. Ν. Ἀναστασίου, ἐρωτήσας, ἐὰν εἴνε ἰνάγκη νὰ γείνη πιστὴ ἢ μετάφρασις τῆς ἐκθέσεως ἢ μεθαρμογὴ μόνον τῶν περιεχομένων αὐτῆς πρὸς τὰς ἡμετέρας ἀνάγκας. Ὁ κ. Λάμπρος συνέστησε τὴν πιστὴν καὶ ἀκριβῆ μετάφρασιν τῆς ἐκθέσεως, διότι αὕτη περιέχει ὅρους, οἵτινες ἀπαιτοῦσιν ἀκρίβειαν.

Εἶτα ὁ κ. Γ. Μανοῦσος προέτεινεν ἵνα καταχωρισθῇ ἢ μετάφρασις ὅσον οἶόντε ταχύτερον εἰς τὸν «Πλάτωνα», ἵνα λάβωσιν αὐτῆς γνώσιν οἱ ἐταῖροι· εἰ δυνατὸν δὲ καὶ σχέδια οἰκοδομῆς δημοτικῶν διδασκηρίων. Ὁ δὲ κ. Λάμπρος ὡς πρὸς τὰ σχέδια εἶπεν ὅτι κατὰ καλὴν σύμπτωσιν ἀπετάθη ἐσχάτως διὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας πρὸς τὸ τμήμα τῆς δημοτικῆς παιδείσεως ἄλλων κρατῶν καὶ ἔλαβε τοιοῦτα σχέδια καὶ μονογραφίας ἀφορώσας εἰς τὸ ζήτημα τῆς οἰκοδομῆς τῶν διδασκηρίων τούτων καὶ διαφωτιζούσας αὐτὸ ὑπὸ πᾶσαν λεπτομέρειαν, ἀλλ' ἢ ἔκδοσις τοιούτων σχεδίων ἀπαιτεῖ δαπάνην οὐ σμικρὰν· πλὴν δὲ τούτου ταῦτα χρήζουσι καὶ ἐπεξεργασίας ἀρχιτεκτονικῆς.

Ἄμ' ἀνακοινωθέντων τούτων διὰ τῶν πρακτικῶν, τὸ Δ. Συμβούλιον ἐξητήσατο παρὰ τοῦ κ. Σπ. Π. Λάμπρου τὴν ἐν λόγῳ ἔκθεσιν ἢ ἰατρικὴν γνωμοδότησιν καὶ παρέδωκεν αὐτὴν πρὸς μετάφρασιν. Τοῦ πρώτου δὲ μεταφραστοῦ βραδύναν-

τος ἕνεκα ἀσθενείας, ἀνέθετο τὴν μετάφρασιν ἄλλῳ μεταφραστῇ ὅστις συντελέσας ταύτην παρέδωκεν εἰς τὸ γραφεῖον πρότινων ἡμερῶν. Διὸ ἐν τούτῳ τῷ τεύχει καταχωρίζεται αὕτη πρὸς γνώσιν τῶν ἐταίρων.

ΙΑΤΡΙΚΗ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἐν Ἀλσατία καὶ Λοθαριγγία.

Γ Τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἐν τοῖς Σχολείοις ἐργασίας.

Εἶναι βεβαρημένοι οἱ μαθηταὶ δι' ὑπερβολικῆς ἐργασίας ἢ οὐχί; Τὰ ἡμέτερα Σχολεῖα τῆς μέσης παιδείας διὰ τῆς ἐπιτεταμένης ἐργασίας, εἰς ἣν ὑποβάλλονται οἱ μαθηταὶ διὰ τῆς εὐσυνειδήτου εἰς τὸ καθῆκον ἀφοσιώσεως τῶν διδασκάλων ἐπιτυχάνουσι τοῦ σκοποῦ, ὅπως διατηρῆται καὶ προάγῃται ἡ πνευματικὴ ἀκμὴ καὶ ζωηρότης τῆς σπουδαζούσης νεότητος ἡμῶν, χωρὶς συγχρόνως νὰ διακινδυνεύηται ἡ σωματικὴ αὐτῆς ὑγίεια; Ὅπως εὖρωμεν ἀπόκρισιν εἰς τὸ πρὸ πολλοῦ ἤδη προβεβλημένον τοῦτο ἐρώτημα, ἃς στραφῶμεν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἰδίαν ἡμῶν πείραν, ἐφ' ἧς στηριζόμενοι δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι οὐχὶ ὀλίγοι τῶν σπουδαστῶν τῆς Ἰατρικῆς, καίτοι ἐπὶ δέκα ἔτη σπουδάζοντες ἐν ἐπιστημονικοῖς Σχολείοις, ὅμως εἶναι ἀνίκανοι νὰ ἀντιληφθῶσι ταχέως καὶ ἀκριβῶς ἀπλῶς εἰς τὰς αἰσθήσεις ὑποπιπτόντων φαινομένων, νὰ περιγράψωσι διὰ ζώσης ὀρθῶς τὸ παρατηρούμενον καὶ νὰ σχηματίσωσι κρίσεις καὶ συμπεράσματα μετὰ τῆς προσηκούσης βεβαιότητος καὶ εὐχερίας. Διὰ τὴν συχνὰ παρατηρεῖ τις, ὅτι εἰκοσαεταῖς νέοι, ὧν ὁ ἐγγέφαλος ἐπὶ δεκαετίαν καὶ πλέον ἐνεφορήθη θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν γνώσεων,

προσερχόμενοι ἐπὶ πράξει εἰς τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς δὲν εἶναι εἰς κατόστασιν νὰ δώσωσι προσήκουσαν, βραχεῖαν καὶ ἀκριβῆ ἀπόκρισιν πρὸς βραχεὰ καὶ εὐνόητα ἐρωτήματα, τὰ ὅποια πᾶς ἄνθρωπος ὑγιᾶ ἔχων νοῦν καὶ καλὴν στοιχειώδη μόρφωσιν κεκτημένος ἀμέσως ἐννοεῖ καὶ ἀποκρίνεται. Ἡ πολυμαθία περιεγένετο τοῦ φυσικοῦ νοῦ καὶ τῆς πνευματικῆς ζωηρότητος.

Τὰ λυπηρὰ ταῦτα φαινόμενα παρατηρεῖ τις βεβαίως οὐχὶ εἰς τὰς εὐφυεῖς κεφαλάς, ἀλλ' εἰς μετριώτερα πνεύματα. Ἄλλ' ἐπετρέπετο ἡμῖν εἰκότως νὰ προσδοκῶμεν, ὅτι καὶ μέτρια πνεύματα διαπαιδευθέντα ἐν τοῖς Σχολείοις τῆς μέσης παιδείας θὰ καθίσταντο ἱκανὰ νὰ κρίνωσιν ὀρθῶς καὶ εὐχερῶς. Τὸ ἀληθὲς κριτήριον, δι' οὗ δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν τὴν ποιότητα τῆς ἐν τοῖς Σχολείοις μεθόδου, ἀποτελοῦσιν οὐχὶ τὰ ἔξοχα, ἀλλὰ τὰ μέτρια πνεύματα. Πόσον προήχθησαν καὶ πόσα διεπράξαντο εὐφυεῖς κεφαλαί, καίπερ μὴ τυχοῦσαι ἰδιαζούσης φιλολογικῆς μορφώσεως, τοῦτο δεικνύουσιν ἡμῖν καὶ σήμερον ἔτι τινὲς Ἀμερικανοὶ πολιτικοὶ καὶ ἐφευρηταί. Εἰς οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὑπόκειται, ὅτι τὸ σύνολον τῶν ἡμετέρων γνώσεων ἐγένετο πλατύτερον καὶ βαθύτερον ἢ ὅσον ἦτο πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν, ὅτι αἱ ἐπιστημονικαὶ βάσεις τῆς διδασκαλίας τῆς νῦν μέσης παιδείας εἶναι κρεῖττονες τῶν παλαιότερων, ἐπίσης δὲ ἀναμφίβολον εἶναι ὅτι ὁ θησαυρὸς τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ὧν εἶναι κἀτοχοὶ οἱ νῦν διδάσκαλοι, ὑπερβάλλει καθόλου κατὰ μέσον ὄρον πολὺ τὸν τῶν παλαιότερων. Ἐν τούτοις ὀφείλομεν ἡμεῖς οἱ πρεσβύτεροι νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι οἱ σπουδασταὶ τῆς Ἰατρικῆς, οἵτινες προσέρχονται ἐπὶ πράξει εἰς τὴν κλίνην τοῦ νοσοῦντος, δὲν εἶναι πνευματικῶς κρεῖττον διαπαιδαγωγημένοι ἢ οἱ πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν. Φανερόν ἐστίν, ὅτι ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τῶν νέων ἐν τοῖς Σχολείοις τῆς μέσης παιδείας δὲν ἐβάδισεν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀνάπτυξιν τῶν διδασκάλων αὐτῶν. Τὰ εἰρημένα δὲν εἶναι, ὡς φαίνεται, ὅπως ἀσχετὰ πρὸς τὸ ὑποβληθὲν ἡμῖν ζήτημα· διότι, ἂν, καίπερ τῆς ἐπιστήμης τοσοῦτον προαχθείσης, ἡ πνευματικὴ ὁμως κατάστασις τῶν μαθη-

τῶν δὲν προήχθη, ἐγγὺς εἶναι τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὴν αἰτίαν τούτου ἀποδοτέον εἰς τὴν ἔλλειψιν καταλλήλου διδακτικῆς μεθόδου καὶ πράγματι ἐπίστευσάν τινες, ὅτι διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ ποσοῦ τῶν γνώσεων θὰ ἠδύναντο νὰ προβιάσωσι τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν νέων. Ἐπὶ τέλους ἠϋξήσαν τὸ φορτίον τῆς ἐργασίας, εἰς ὃ ὑποβάλλεται ὁ μαθητής. Ἡ μέθοδος ὁμως αὕτη, ὡς ἡ πεῖρα ἔδειξεν, δὲν εἶναι ὀρθή, διότι αἱ μὲν εὐφυεῖς κεφαλαὶ δύνανται οὕτω νὰ προσκλήσωνται πλουσιωτέρας γνώσεις ἢ ὅσον ἠδύναντο πρότερον, τὰ μετριώτερα ὁμως πνεύματα ἐμβάλλονται διὰ τούτου εἰς τὸν κίνδυνον νὰ ἀμβλυθῶσι καὶ νὰ γίνωσι συγκεχυμένα. Ἀφ' ἑτέρου, ἂν ἡ σωματικὴ ἀνάπτυξις καὶ ὑγίεια τῶν νέων, τῶν τε εὐφυῶν καὶ ἀφυῶν ἐμβάλλεται εἰς κίνδυνον, περὶ τούτου οὐδόπως ἐσκέφθησαν.

Ἄλλως εὐλόγως διδάσκαλοί τινες ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὸ ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον ν' ἀναλάβωσι τὰ Σχολεῖα ἅπαντα τὴν εὐθύνην, ἂν ἡ μεταδιδομένη διδασκαλία δὲν κατορθοῖ ἅπαντα τὰ ἀποτελέσματα, πρὸς ἃ αὕτη τείνει. Ὁ σημερινὸς οἰκογενειακὸς βίος μετεβλήθη καθ' ὀλοκληρίαν οὕτως, ὥστε πολλαὶ ὑποχρεώσεις τῆς οἰκογενείας ἤρθησαν ἀπ' αὐτῆς μετενεχθεῖσαι εἰς τὰ Σχολεῖα, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ δύνηται τις νὰ ἀπαιτήσῃ εὐλόγως τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων τῶν τούτων. Ἡ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἀνατροφὴ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις δὲν ὑποστηρίζει τὴν ἐν τοῖς Σχολείοις, καὶ τούτου ἕνεκα παρακωλύει ταύτην. Ὁ συνωστισμὸς τῶν μαθητῶν εἰς τὰ Σχολεῖα τῆς μέσης παιδείας ἠϋξήθη κατὰ πολὺ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη· διὸ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἰδίᾳ ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσιν ἐγένετο μείζων ἢ ὥστε ἡ διδασκαλία νὰ ἦναι καρποφόρος. Ἐν τῷ ὀμίλῳ δὲ τούτῳ ὑπάρχουσι πολλοί, οἵτινες οὔτε πνευματικὰ προσόντα οὔτε ὑλικά μέσα πρὸς γυμνασιακὰς σπουδὰς ἔχουσι. Καίπερ οἱ μετὰ πλήρους δικαίου ἀνθυποβαλλόμενοι οὗτοι λόγοι ἀνομολογοῦνται ὑπὸ πάντων, ὁμως προσήφθη ἐσχάτως τοῖς Σχολείοις τῆς μέσης παιδείας ἡ μορφή, ὅτι παραβλάπτουσι τὴν ὑγίειαν τῆς νεότητος κατὰ τρόπον ἐμβάλλοντα εἰς κίνδυνον τὰ συμφέροντα

τοῦ Κράτους. Ὁ ἔλεγχος τῆς μομφῆς ταύτης ἀνήκει βεβαίως εἰς τὴν ἰατρικὴν δικαιοδοσίαν καὶ εἰς τοῦτον ἄς προβῶμεν νῦν.

Κατὰ πρῶτον λέγομεν ὅτι μετὰ τῆς εἰς τὰ σχολεῖα φοιτήσεως εἰσὶν ἀναποσπάστως συνδεδεμένοι πολλαὶ τῆ ὑγείᾳ βλαβεραὶ ἐπιδράσεις. Ταῦτα εἶναι ἀδύνατον νὰ παρακωλύσῃ τις καθ' ὀλοκληρίαν καὶ ἂν πᾶν τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν γένηται. Ἐὖ ποτὶ δύνανται νὰ περιορισθῶσι καὶ ἐλαττωθῶσι μόνον.

Ἐκαστος ἰατρὸς θὰ ὁμολογήτῃ ἡμῖν, ὅτι τὰ σχολεῖα τοσοῦτω περισσότερον ἐπιφέρουσι παντὸς εἴδους διαταράξεις τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἡμετέρου σώματος, ὅσω περισσότερον καὶ ὅσω μακρότερον χρόνον ἀναγκάζουσι τὸν μαθητὴν νὰ διάγῃ ἐδραῖον βίον καὶ νὰ κρατῇ τὸ σῶμα αὐτοῦ κεκυρτωμένον, ὅσω περισσότερον περιορίζουσι τὴν ἐλευθέραν κίνησιν, ὅσω περισσότερον ἐντείνουν τὴν προσαρμοτικότητα τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὅσω ἀποκλειστικώτερον διχθετοῦσιν εἰς ἀδράνειαν ἢ ἐνέργειαν μὴς τινος τοῦ θώρακος καὶ τῶν ἄκρων, ὅσω περισσότερον ἐντείνουν, ὑπερρεθίζουσι καὶ καταπονοῦσι τὸν ἐγκέφαλον ἐξαναγκάζοντες αὐτὸν εἰς λίαν πρόωρον, δυσχερῆ καὶ διαρκῆ σκέψιν καὶ τέλος ὅσω περισσότερον ὀλιγωροῦσι τοῦ ἀέρος, τοῦ φωτὸς καὶ τῆς θερμότητος τῶν αἰθρῶν τῆς διδασκαλίας. Πρὸς τούτοις τὰ σχολεῖα γίνονται αἴτια διαφόρου φύσεως μiasμάτων, ὧν τὰ σωματικὰ δὲν εἶναι τὰ χείρονα καὶ τὰ φθοροποιότερα, ἀλλὰ τὰ ἠθικὰ, αἰτία ἐκεῖ διαδίδονται περισσότερον ὅπου ἥκιστα παραχωρεῖται χρόνος πρὸς ἀναψυκτικὴν ἀσκήσιν τοῦ σώματος, καὶ ὅπου ἀπὸ τοῦ ἰδεώδους ἀποστρεφόμενῃ καὶ τῆς διαπαιδεύσεως τοῦ χαρακτῆρος ὀλιγωροῦντα διδασκαλία μόνον τὴν μετάδοσιν νεκρῶν γνώσεων περὶ πολλοῦ ποιεῖται. Δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἰσέλθωμεν εἰς ὅλας τὰς ἐκ τῶν σχολείων προερχομένας νόσους καὶ τὰ ἐλαττώματα, αἵτινες εἰς πάντα εἶναι γνωσταί, ὡς π. γ. ἡ σχολικὴ κεφαλαλγία, αἱ αἱμορραγίαι τῆς ρινὸς αἱ δυσπεψίαι ἢ ἀναιμία ἢ ἐξασθένησις καὶ ἡ κύρτωσις τῆς ῥάχεως, ἢ ἐξασθένησις τῶν πνευμόνων καὶ οὕτω καθεξῆς. εἶναι ἀναπόφευκτος καὶ ἐν τοῖς κάλλιστα ὀργανωμένοις καὶ κάλλιστα διευθυνομένοις σχολείοις

ἢ διακοπὴ τῆς φοιτήσεως ἢ καὶ ἡ παντελὴς ἀποφοίτησις τινῶν ἐκ τῶν μαθητῶν, οἷον τῶν ἐχόντων προδιάθεσιν πρὸς συμφορήσεις τοῦ ἐγκεφάλου, πρὸς πνευμονικὴν φθίσιν κτλ. Ὅθεν, ἂν ἀφ' ἐνός διατεινόμεθα, ὅτι εἶναι πλάνη τὸ νὰ νομίζῃ τις, ὅτι θὰ ᾔτο δυνατόν διὰ γενικῶν διατάξεων νὰ παρεμποδισθῶσι καθ' ὀλοκληρίαν αἱ μετὰ τῆς εἰς τὰ Σχολεῖα φοιτήσεως συνδεδεμένοι σωματικαὶ βλάβαι τῆς νεότητος, πιστεύομεν ὅμως ἀφ' ἑτέρου, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ κατορθωθῇ τοσοῦτον, ὥστε αἱ νόσοι καὶ αἱ ἐξασθενήσεις μόνον κατ' ἐξαιρέσιν νὰ προέρχονται ἐκ τῶν Σχολείων. Διὰ σκοπίμου διαθέσεως τοῦ χώρου τοῦ Σχολείου καὶ διὰ σκοπίμου κατασκευῆς τῶν ἐδρῶν, διὰ καταλλήλου φωτισμοῦ, ἀερισμοῦ, θερμάνσεως, διὰ τῆς φροντίδος περὶ τὴν καλὴν στάσιν τοῦ σώματος τῶν μαθητῶν καὶ διὰ καλῶς ἐφαρμοζομένης γυμναστικῆς πλεῖστα καλὰ δύνανται νὰ ἐπιτευχθῶσιν. Ἄλλ' ἅπαντα ταῦτα τὰ καλὰ περὶ ὧν πολλαὶ φροντίδες κατεβλήθησαν τελευταῖον, δὲν εἶναι ἱκανὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην νὰ προφυλάξωσι τὴν ἡμετέραν νεότητα καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἀπὸ βλάβης. Ὅποια διαρκῆς ὠφέλεια δύναται νὰ προσγένηται ἐκ τούτων, καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ αἴθουσα τῆς διδασκαλίας εἶναι εὐρυχωροτάτη, κάλλιστα πεφωτισμένη καὶ τεθερμασμένη, ἀφοῦ ὁ μαθητὴς εἶναι ἠναγκασμένος νὰ διατελῇ καθήμενος ἔστω καὶ ἐπὶ σκοπιμώτατα κατεσκευασμένης ἕδρας καθ' ἡμέραν ἐπὶ ἕξ, μάλιστα συναριθμουμένων καὶ τῶν ὥρῶν τῆς κατ' οἶκον ἐργασίας μετὰ τῶν τῆς διδασκαλίας, ἐπὶ ὀκτώ, δέκα καὶ δὴ δώδεκα ὥρας, ὅτε μὲν προσεκτικῶς ἀκροώμενος, ὅτε δὲ ἀναγινώσκων, ὅτε δὲ γράφων καὶ ἰχνογραφῶν, ἀλλὰ πάντοτε ἐν σωματικῇ ἀδρανείᾳ καὶ ἐν πνευματικῇ ἐντάσει διατελῶν; Οὕτω προήλθομεν εἰς τὸ ζήτημα, ὅπερ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ζωνηρὰς συζητήσεις, εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐπιφορτίσεως τοῦ μαθητοῦ διὰ πολλῶν ἐν τῷ Σχολείῳ μαθημάτων καὶ διὰ πολλῆς κατ' οἶκον διανοητικῆς ἐργασίας. Ἐν ταῖς αἰθούσαις, ἐν αἷς συνεδριάζουσιν Ἰατρικαὶ συνελεύσεις, ὡς καὶ ἐν ταῖς αἰθούσαις τῆς βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν

διαφόρων γερμανικῶν κρατῶν ζῶντὰ παράπονα ἀκούονται. Σύλλογοι σχηματίζονται πρὸς διαφύλαξιν τῆς ἀπειλουμένης νεότητος, πληθὺς φυλλαδίων κατέκλυσαν ἡμᾶς, ὧν τὰ μὲν ὑπερμαχοῦσι τῶν Σχολείων τῆς μέσης παιδείας, τὰ δὲ πολεμοῦσιν αὐτοῖς. Καὶ οἱ διδάσκαλοι αὐτοὶ καθορῶσι τὴν ἀνάγκην νὰ θέσωσι τὸ ζήτημα τῆς καθ' ὑπερβολὴν ἐπιφορτίσεως τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῶν συνεδριάσεων των. Ἄν ἐξετάσῃ τις ἀταράχως τὰ συμπεράσματα πασῶν τούτων τῶν συνελεύσεων καὶ τῶν συγγραφῶν, θὰ πεισθῇ, ὅτι, καὶ ἂν πολλαὶ ὑπερβολαὶ παρενέπετον, ὅμως ἡ μορφή τῆς ὑπερβιβλίουσης ἐπιφορτίσεως τῶν μαθητῶν δὲν προσήφθη ἀδίκως πολλοῖς τῶν Γερμανικῶν Σχολείων. Καὶ αὐταὶ αἱ ἐπὶ τῆς δημοσίας παιδείας ἀρχαὶ ἐν πολλαῖς διατάξεσιν αὐτῶν ἀνωμολόγησαν τὴν ὑπὲρ τὸ δέον ἐπιφορτίσιν τῶν μαθητῶν. (α)

Ἄν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν τὸ συμπέρασμα, ἐν μέρει ἐν τοῖς Σχολείοις τῆς μέσης παιδείας τῆς Γερμανίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς Ἀλσατίας καὶ Λοθαριγγίας οἱ μαθηταὶ ὑποβάλλονται εἰς ὑπερβολικὴν ἐργασίαν, τὴν ἀμεσον καὶ βεβαιωτάτην ἀποδείξιν περὶ τούτου δυνάμεθα νὰ ἀρυσθῶμεν ἐκ τῶν νῦν ἰσχυρόντων διορισμῶν διὰ τὰς ὥρας τῆς ἐν τοῖς Σχολείοις καὶ τῆς κατ' οἶκον ἐργασίας καθὼς καὶ ἐκ τῶν ἐπισήμως δοθεισῶν ἡμῖν ἀποδείξεων τῆς πραγματικῆς καταστάσεως ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα Σχολείοις.

Διὰ τὸ ἑβδόμον καὶ ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας (ἐνάτη καὶ ὄγδοη τάξις τῶν Γυμνασίων) εἶναι ὠρισμέναι ἐν ἑκάστῳ ἐκπαιδευτηρίῳ 22—24 ὥραι διδασκαλίας καθ' ἑβδομάδα, διὰ δὲ τὸ ἑνατον ἔτος τῆς ἡλικίας (ἑβδόμη γυμνασιακὴ τάξις) 23—26. εἰς ταύτας προσ-

(α) Ἐνταῦθα παραλείπεται μέρος ἰκανὸν τῆς ἐκθέσεως, ὡς περιέχον στατιστικὴν περὶ διαφορῶν παθήσεων προελθοῦσαν ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς ἐν τοῖς σχολείοις ἐργασίας, ὅσον φοροβλαβείας καὶ τῆς ἐκ ταύτης προερχομένης αὐτοκτονίας, περὶ μυωπίας καὶ τῶν τοιοῦτων, ἅτινα ἐκρίθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας ὡς μὴ ἀναγκαῖα πρὸς τὸν σκοπὸν, εἰς ὃν ἀποβλέπει ὡς πρὸς τὸ τέλος ὑπὸ τοῦ συλλόγου ζήτημα ἢ ἐκθέσει αὕτη.

τίθενται καθ' ἑβδομάδα 2 ὥραι γυμναστικῆς καὶ 1—2 ὥραι μουσικῆς. Ἀλλὰ κατὰ πρῶτον φαίνεται ἡμῖν ἀπορρον ὅτι οὔτε ὁ κανονικὸς ἀριθμὸς τῶν ὥρῶν τῆς διδασκαλίας οὔτε τὸ πρέπον ὄριον τῆς κατ' οἶκον ἐργασίας διὰ ταύτας τὰς προκαταρκτικὰς τάξεις εἶναι ὠρισμένον. Ἄν τὸ προσδιορίζειν τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας ἦναι ἀφειμένον εἰς τὴν θέλησιν τοῦ διδασκάλου, καὶ ἂν μετέχουσι πολλοὶ διδάσκαλοι τῆς διδασκαλίας, τότε ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ ὑποβάλλωνται οἱ μαθηταὶ τῆς ἡλικίας ταύτης εἰς ὑπερβολικὴν ἐργασίαν. Ἡμεῖς ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι κατὰ τὸ ἑβδόμον καὶ ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας δὲν πρέπει νὰ ἐπιφορτίζονται οἱ μαθηταὶ διὰ σχολικῆς ἐργασίας πλέον τῶν 18 ὥρῶν καθ' ἑβδομάδα, εἰς ἃς δύναται τις νὰ προσθέσῃ τετράκις ἢ πεντάκις τῆς ἑβδομάδος ἀνὰ ἡμίσειαν ὥραν γυμναστικῆς καὶ δις τῆς ἑβδομάδος ἀνὰ ἡμίσειαν ὥραν μουσικῆς. Ἡ κατ' οἶκον διανοητικὴ ἐργασία δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίῃ τὴν ἡμίσειαν ὥραν. Διὰ τὸ ἑνατον ἔτος τῆς ἡλικίας (ἑβδόμη γυμνασιακὴ τάξις), νομίζομεν ὅτι εἰς τὸν μαθητὴν πρέπει νὰ ἐπιβάλληται ἐργασία ἐν τῷ Σχολείῳ τὸ πολὺ 20 ὥρῶν καθ' ἑβδομάδα, εἰς ἃς προσθετέον 4^{αῖς} ἢ 5^{αῖς} τῆς ἑβδομάδος ἀνὰ ἡμίσειαν ὥραν γυμναστικῆς καὶ δις τῆς ἑβδομάδος ἀνὰ ἡμίσειαν ὥραν μουσικῆς, πρὸς δὲ 5—6 ὥρας κατ' οἶκον ἐργασίαν καθ' ἑβδομάδα. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ εἴπωμεν, ὅτι αἱ ὥραι τῆς γυμναστικῆς δὲν πρέπει νὰ ἐξομοιωθῶνται πρὸς τὰς ἄλλας ὥρας τῆς διδασκαλίας· ἐπειδὴ ἐκεῖναι διὰ τῆς διαμονῆς τοῦ μαθητοῦ ἐν καθαρῷ ἀέρι, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ θέρος καὶ διὰ τῆς ἀσκήσεως τῶν μυῶνων ἐπιφέρουσιν εἶδος τι ἰσορροπίας πρὸς τὰς βλάβας, εἰς ἐπιφέρουσιν αὐταί, καίπερ μικρὰ τις ἐργασία τοῦ πνεύματος γίνεται καὶ ἐνταῦθα, ἐνεκα τῆς προσοχῆς, ἣν ἐφιστᾷ ὁ μαθητὴς πρὸς ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν προσταγμάτων. Ἄν καὶ τὰ μαθήματα τῆς μουσικῆς, μετὰ φρονήσεως διεξαγόμενα, δύνανται νὰ ἀποδώσιν ὑγιᾶς ἀσκήσεις τῶν ὀργάνων τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ στῆθους, ὅμως μετέχουσι πλέον ἢ τὰ μαθήματα τῆς γυμναστικῆς τῶν βλαβερῶν ἐπιδράσεων τῶν ἐν κεκλεισμένῳ χώρῳ διδα-

σκομένων μαθημάτων καὶ διαφέρουσι τῶν τελευταίων τούτων μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι δὲν ἐντείνουσι ἐπαισθητῶς τὸ πνεῦμα. Οὗτος εἶναι ὁ λόγος, δι' ὃν διεκρίναμεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς τὰ μουσικὰ καὶ γυμναστικὰ μαθήματα τῶν λοιπῶν Σχολικῶν μαθημάτων, τὰ ὁποῖα τελευταῖον ὠνομάσαμεν ἑδραῖα μαθήματα.

Κατὰ τὸ 10^{ον} καὶ 11^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας (ἕκτη καὶ πέμπτη γυμνασιακὴ τάξις) ἀνέρχεται ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις ὁ ἀριθμὸς τῶν ὡρῶν τῆς Σχολικῆς ἐργασίας, συναριθμουμένων καὶ τῶν ὡρῶν τῆς γυμναστικῆς καὶ τῆς μουσικῆς, εἰς 31—32, ὁ δὲ τῆς κατ' οἶκον ἐργασίας εἰς 12 καθ' ἑβδομάδα. Ὁ ὅλος λοιπὸν ἀριθμὸς τῶν ὡρῶν τῆς τε ἐν τῷ Σχολείῳ καὶ τῆς κατ' οἶκον ἐργασίας, συναριθμουμένων καὶ τῶν τῆς μουσικῆς, ἐξαιρουμένων δὲ τῶν τῆς γυμναστικῆς, ἀνέρχεται εἰς 41—42 καθ' ἑβδομάδα. Ἐν ἐκάστη λοιπὸν ἐργασίῳ ἡμέρα ὑποβάλλεται ὁ μαθητῆς τῆς ἡλικίας ταύτης εἰς ἑπτὰ ὡρῶν ἐργασίαν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος φαίνεται ἡμῖν λίαν μέγας διὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην, εἰς ἣν ἡ φύσις ἐνεφύτευσεν ἰσχυρὰν τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς κίνησιν, καὶ εἰς ἣν ἡ πλήρωσις τῆς ἐπιθυμίας ταύτης εἶναι ἀναγκαία καὶ ὠφέλιμος. Λογιζομένων 8 ὡρῶν δι' ὕπνον, μιᾶς ὥρας διὰ τὸ ἐνδύεσθαι ἐκδύεσθαι καὶ τὴν πλύσιν τοῦ σώματος, συναριθμουμένων δὲ ταύταις καὶ τῶν 7 ὡρῶν τῆς ἐργασίας, ἀποτελεῖται ἀριθμὸς 19 ὡρῶν ὑπολείπονται μόνον 5 ὥραι διὰ σωματικὴν κίνησιν, ὅπερ διὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην θεωροῦμεν πολὺ ὀλίγον. Ὅθεν προτείνομεν ἵνα ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν ὡρῶν τῆς ἐν τῷ Σχολείῳ ἐργασίας διὰ τὸ 10^{ον} καὶ 11^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας ὑποβιβασθῆις εἰς τὰς 24, ὁ δὲ τῆς κατ' οἶκον ἐργασίας εἰς 8 καθ' ἑβδομάδα, οὕτω δ' ἀποτελεῖται ἀριθμὸς 32 ὡρῶν ὡς τὸ ὄριον τῆς ἐργασίας τοῦ μαθητοῦ, εἰς ἃς ἠδύναντο νὰ προστεθῶσι 2—3 ὥραι διὰ γυμναστικὴν καὶ 2 διὰ μουσικὴν. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ὑπεβάλλετο ὁ μαθητῆς τῆς ἡλικίας ταύτης εἰς ἐργασίαν σχολικὴν τε καὶ κατ' οἶκον ὡς ἔγγιστα 6 ὡρῶν καθ' ἡμέραν καὶ θὰ ὑπολείποντο καὶ 6 ὥραι διὰ σωματικὴν κίνησιν πρὸς τὴν κινήσει, ἣν ἐκτελεῖ ὁ μαθητῆς ἐν τῇ γυμναστικῇ. Προσδιορίσαντες τὰς 32 ταύτας ἐργασίμους ὥρας,

ὠρμήθημεν ἀπὸ τῆς προϋποθέσεως, ὅτι τὴν Δευτέραν, Τρίτην, Πέμπτην καὶ Παρασκευὴν ὁ μαθητῆς δέον νὰ ὑποβάλληται εἰς 5 ὡρῶν ἐν τῷ Σχολείῳ ἐργασίαν, τὴν δὲ Τετάρτην καὶ Σάββατον μόνον εἰς 3 ὡρῶν (συναριθμουμένων καὶ τῶν τῆς μουσικῆς), πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ τὰς μνημονευθείσας τέσσαρας πρώτας ἡμέρας δέον νὰ ὑποβάλληται καθ' ἐκάστην εἰς μιᾶς ὥρας κατ' οἶκον ἐργασίαν κατὰ δὲ τὰς δύο ἄλλας εἰς δύο. Ἡ τοιαύτη διανομὴ τοῦ χρόνου κατὰ τὰς ἑξ ἐργασίμους ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος φαίνεται ἡμῖν ἡ φρονιμωτέρα ὑπὸ ἰατρικὴν ἐποψιν, ἰδίως διότι δύναται νὰ συντελέσῃ, ὅπως ἀφήσῃ τὸν μαθητὴν τὴν Κυριακὴν ἐλευθέραν ἀπὸ οἰκιακῆς ἐργασίας. Τέλος θεωροῦμεν ἀκίνδυνον τὸ νὰ διατίθενται ἐνίοτε καὶ κατ' ἐξαίρεσιν 5 ὥραι διδασκαλίας ἀρα τῆς 7—12 πρὸ μεσημβρίας, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅμως, ὅτι θὰ παρεμβάλληται συναριθμουμένη καὶ μία ὥρα γυμναστικῆς ἢ μουσικῆς καὶ ὅτι κατὰ τὴν 11^{ην} ὥραν θὰ γίνηται παύσις 20 λεπτῶν τῆς ὥρας.

Κατὰ τὸ 12^{ον}, 13^{ον} καὶ 14^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας ἀνέρχονται αἱ ὥραι τῶν μαθημάτων ἐν τῷ παρόντι τοῦλάχιστον εἰς 32, ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἀναβαίνει εἰς τινα Γυμνάσια κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν προγραμμάτων εἰς 35 ἐν δὲ τῇ τρίτῃ τάξει τῶν πρακτικῶν Γυμνασίων, φρικτὸν εἰπεῖν! εἰς 37 ὥρας καθ' ἑβδομάδα ταύταις συναριθμοῦνται καὶ 4 ὥραι γυμναστικῆς καὶ μουσικῆς, δύο, ὥραι δι' ἑκατέραν. Ταύταις προστίθενται ἐν τῇ τρίτῃ τάξει τῶν Πρακτικῶν Γυμνασίων καὶ δύο ὥραι διὰ τὸ προαιρετικὸν μάθημα τῆς ἰχνογραφίας. Ἡ κατ' οἶκον ἐργασία δὲν ὑπερβαίνει τὰς 3 ὥρας καθ' ἐκάστην ἡμέραν, τῆς Κυριακῆς ἐξαιρουμένης μόνον δ' ἂν τοὺς μαθητὰς τῆς τετάρτης, οὐχὶ ὅμως καὶ διὰ τοὺς τῆς τρίτης τάξεως. Τὸ σύνολον λοιπὸν τῶν ὡρῶν τῆς ἐργασίας, εἰς ἣν ὑποβάλλονται οἱ μαθηταί, συναριθμουμένων καὶ τῶν τῆς μουσικῆς, μὴ συμπεριλαμβανομένων ὅμως καὶ τῶν 2 ὡρῶν τῆς γυμναστικῆς, ἀνέρχεται κατὰ δὲ τὸ 12^{ον}, συναριθμουμένης καὶ τῆς κατὰ τὴν Κυριακὴν ἐργασίας, εἰς 53—56, συναριθμουμένων μάλιστα καὶ 2 ὡρῶν ἰχνογραφίας, εἰς 58. Οἱ νέοι λοιπὸν ἐργά-

ζονται καθ' ἐκάστην ἡμέραν κατὰ μὲν τὸ 14^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν 8 ὥρας, (μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς Κυριακῆς) κατὰ δὲ τὸ 13^{ον} δὲν ἀναπαύονται οὔτε τὴν Κυριακὴν αὐτήν, κατὰ δὲ τὸ 12^{ον} ἦτοι ἡ ἐργασία, εἰς ἣν ὑποβάλλονται οἱ μαθηταὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ὑπερβαίνει τὰς 9 ὥρας. Ἡ ὑπερβολικὴ αὕτη ἐργασία ἐπιβάλλεται εἰς παῖδας, οἵτινες εἰσέρχονται εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, εἰς ἡλικίαν καθ' ἣν ὁ καθαρὸς ἀήρ καὶ ἡ μεγάλη κίνησις εἶναι τόσῳ ἀναγκαῖα διὰ τὴν κανονικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος, ὅσῳ τὸ ὕδωρ διὰ τοὺς ἰχθῦς. Διανοητικὴ ἐργασία 8—9 ὥρῶν καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐκτελουμένη καθήμενου τοῦ σώματος εἶναι διὰ τὸν ἐν ἡλικίᾳ ἤδη ὄντα καὶ πρὸς ἐργασίαν ἀκμαίας ἔχοντα τὰς δυνάμεις ἀνδρα ἐργασία, ἣν δὲν δύναται νὰ διεξαγάγῃ ἀνευ ἐντάσεως τῶν δυνάμεων του μίγρι καταπονήσεως, καὶ μόνον ὅταν παρέχῃται αὐτῷ πλήρης ἀνάπαυσις κατὰ τὴν Κυριακὴν, δύναται νὰ ἐξοκολουθήσῃ ἐκτελῶν αὐτὴν εἰς μακρὸν χρόνον ἀνευ βλάβης. Τοσοῦτον ὑπερβολικὴ ἐργασία ἐπιπεφορτισμένη εἰς παῖδας διάγοντας τὸ 13^{ον} καὶ 14^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας θὰ προξενήσῃ ἀναγκαιῶς διαταράξεις τῶν σωματικῶν λειτουργιῶν ἰδίως τῆς δρέξεως, τοῦ ὕπνου καὶ τῶν ἐκκενώσεων καὶ θὰ ἐξασθενήσῃ τὰς τε σωματικὰς καὶ τὰς πνευματικὰς δυνάμεις. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποκρύψωμεν τὴν ἐκπληξιν ἡμῶν διὰ τὰς ἀνηκούστους ταύτας ἀπαιτήσεις, αἵτινες ἀξιοῦνται παρὰ τοῦ παιδικοῦ ὀργανισμοῦ. Διότι ἐν τῷ 13^ω καὶ 14^ω ἔτει τῆς ἡλικίας δὲν ἔχει νὰ διαπαιδεύσῃ τις νεανίας, ἀλλὰ παῖδας, οἵτινες μέλλουσι νὰ διέλθωσι φυσιολογικὴν ἀνάπτυξιν μετὰ πλείστων κινδύνων συνδεμένην. Τὰ Πρωσοικὰ προγράμματα τῶν μαθημάτων ὀρίζουσι διὰ τοὺς τὸ 12^{ον} καὶ 13^{ον} ἔτος ἄγοντας παῖδας καὶ διὰ τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῶν πρακτικῶν Σχολῶν 30 διδακτικὰς ὥρας καθ' ἐβδομάδα ἐπίσης καὶ διὰ τοὺς τὸ 14^{ον} ἄγοντας. Πρὸς δὲ κατὰ πᾶσαν ἡλικίαν 4 ὥρας γυμναστικῆς καὶ μουσικῆς ἀνά δύο δι' ἑκατέραν. Ὁ ἀριθμὸς 30 ὥρῶν σχολικῆς ἐργασίας καθ' ἐβδομάδα, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ὥρῶν τῆς γυμναστικῆς καὶ τῆς μουσικῆς, φαίνεται ἡμῖν ὡς ὁ μέγιστος, εἰς ὃν πρέ-

πει νὰ ὑποβάλλωνται οἱ μαθηταὶ τῆς ἡλικίας ταύτης πρὸς ταύταις ὑποβλητέος ὁ μαθητὴς καὶ εἰς δύο ὥρῶν κατ' οἶκον ἐργασίαν καθ' ἐκάστην ἡμέραν, τὸ ὅλον λοιπὸν εἰς 7 ὥρῶν ἐργασίαν καθ' ἡμέραν. Ἡ Κυριακὴ πρέπει καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις νὰ μὲν ἔλευθέρῃ καὶ ἱερὰ, ἡ δὲ μετὰ μεσημβρίαν τῆς Τετάρτης καὶ τοῦ Σαββάτου νὰ χρησιμοποιηθῇ τὸ πολὺ διὰ γυμναστικῆν.

Κατὰ τὸ 15^{ον} μέχρι τοῦ 18^{ου} ἔτους τῆς ἡλικίας εἶνε ἐπιπεφορμένος ἐν τῷ παρόντι μαθητὴς ἐν Ἀλσατία καὶ Λιθαργία μὲ 34 (ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ Κλασσικοῦ Γυμνασίου) μέχρι 36 (ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Πρακτικῶν Γυμνασίων) ὥρῶν καθ' ἐβδομάδα ὑποχρεωτικὰ μαθήματα, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Γυμναστικῆς καὶ τῆς μουσικῆς, ἀνὰ 2 ὥρας δι' ἑκατέραν. Τοῦτοις προστίθενται ἀκόμη ἐν τοῖς πρακτικοῖς Γυμνασίοις 2, ἐν τῇ τρίτῃ τάξει τοῦ Γυμνασίου 4, ἐν τῇ δευτέρῃ 6 καὶ ἐν τῇ πρώτῃ 8 προαιρετικὰ μαθήματα καθ' ἐβδομάδα, ἐξ ὧν τὸ πολὺ μόνον εἰς 4 ἐπιτρέπεται τῷ μαθητῇ νὰ μετέχῃ. Εἰς κατ' οἶκον δ' ἐργασίαν δὲν ὑποβάλλονται οἱ μαθηταὶ κατὰ κανόνα πλέον τῶν 4 ὥρῶν καθ' ἐκάστην, καὶ τῆς Κυριακῆς συμπεριλαμβανομένης. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σῶμα κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην ἔλαβεν μεγαλειτέραν ὀριμότητα, καὶ τοῦτο μάλιστα, ἀν κατὰ τὰ προηγηθέντα ἔτη ἐχορηγήθη αὐτῷ μεγαλητέρα ἐλευθερία διὰ τὴν ἀνάπτυξιν του, διὰ τοῦτο ἐνορῶμεν κίνδυνον ἐν ταῖς μεγαλητέραις ὑποχρεώσεσιν, εἰς ἃς ὑποβάλλονται οἱ μαθηταὶ τῆς ἡλικίας ταύτης. Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι διὰ τὴν δευτέραν καὶ πρώτην τάξιν εἶναι διατεθειμένη καὶ σειρά προαιρετικῶν μαθημάτων, προτείνομεν ὅπως ὀρισθῇ διὰ τὰς τάξεις ταύτας ὡς ἀνώτατος ἀριθμὸς 30—32 ὥραι μαθημάτων καθ' ἐβδομάδα ἐν τῷ Σχολείῳ (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τῆς μουσικῆς, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν τῆς γυμναστικῆς). Τέσσαρας ὥρας κατ' οἶκον ἐργασίας πρὸς ταῖς 5 σχολικαῖς θεωροῦμεν πολλὰς καὶ προτείνομεν μόνον 2—3, ἀφιεμένης ἐλευθέρῃ τῆς Κυριακῆς, ἧς ἡ βεβήλωσις δὲν ἐμπρέπει βεβαίως εἰς τὰς σχολικὰς ἀρχάς. Ἡ Κυριακὴ δὲν εἶναι μόνον θρησκευτικὴ, ἀλλὰ καὶ φυσιολογικὴ καὶ ὑγιεινὴ ἐντολή, ἧς ἡ διαρκὴς παρά-

Βασίς συνεπάγεται πάντοτε τιμωρίαν. Ἀποδίδομεν σπουδαιότητα εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς κατ' οἶκον ἐργασίας ἀναφορικῶς πρὸς τὰ ὑποχρεωτικὰ μαθήματα διὰ τοῦτο ἰδίως, ἵνα παρέχεται τῷ νεανίᾳ χρόνος τις καὶ διὰ τὰ προαιρετικὰ μαθήματα.

Τὰ πρὸς ἀνάπαυσιν διαλείμματα προτείνομεν νὰ διατεθῶσι τοιοῦτοτρόπως, ὥστε μεταξὺ 3 ὥρῶν νὰ παρεμβάλλεται 10 λεπτῶν τῆς ὥρας παύσις. Ἄν κατὰ τὴν πρωίαν διδάσκωνται 3—4 ὥρῶν μαθήματα, τότε πρέπει νὰ παρεμβάλληται μεταξὺ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης ὥρας 15 λεπτῶν τῆς ὥρας ἀνάπαυλα.

Τὴν ὑφισταμένην διάταξιν, ἵνα κατὰ τὰς σκοτεινὰς ἡμέρας τοῦ χειμῶνος κλείη τὸ Σχολεῖον κατὰ τὴν 3³/₄ ὥραν μετὰ μεσημβρίαν, θεωροῦμεν σκόπιμον. Ὅμως φαίνεται ἡμῖν καλόν, ἵνα ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ παρεμβάλληται παύσις 10 λεπτῶν τῆς ὥρας κατὰ τὴν 3⁷/₈ ὥραν.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὰς τρεῖς διακοπὰς τῶν μαθημάτων προτείνομεν, ὅπως αἱ φθινοπωρικαὶ διακοπαὶ ἀρχῶνται κατ' ἀρχὰς Αὐγούστου καὶ διαρκῶσι μέχρι τῶν μέσων Σεπτεμβρίου. Πρὸς τοῦτοις ἐκφράζομεν καὶ τὴν εὐχὴν, ὅπως κατὰ τὰς μικρὰς διακοπὰς τὰς γινομένας κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς Πεντηκοστῆς καὶ κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως μὴ ἐπιφορτίζωνται οἱ μαθηταὶ διὰ κατ' οἶκον διανοητικῆς ἐργασίας. Ἀναφορικῶς πρὸς τὰς διατάξεις περὶ τῶν διακοπῶν, αἵτινες πρέπει νὰ γίνωνται κατὰ τὰς λίαν καυμητηρὰς ἡμέρας τοῦ θεροῦ οὐδὲν ἔχομεν νὰ ἀντιπῶμεν.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν κατὰ τὰ ἀνέκαθεν ἐπικρατοῦντα εἰωθότα γίνονται δεκτοὶ οἱ μαθηταὶ εἰς τε τὰς προκαταρτικὰς καὶ τὰς ἀνωτέρως τάξεις τῶν σχολείων τῆς μέσης παιδείας, οὐδεμίαν παρατήρησιν ἔχομεν νὰ ὑποβάλλωμεν.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν μέγιστον ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν, ὅστις πρέπει νὰ γίνεται δεκτὸς ἐν ἐκάστη τάξει, ἔχομεν ὑπὸ Ἰατρικὴν ἐποψίν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγηται ἐπιμελῶς ἢ ὑπερπλήρωσις τῶν αἰθουσῶν τῆς διδασκαλίας δι' ἀριθμοῦ μαθητῶν δυσαναλόγου πρὸς τὴν χωρητικότητα καὶ τὸν

ἐπαρκῆ ἀερισμὸν αὐτῶν, ἧτις ὑπερπλήρωσις ἐπιφέρει τὴν διαφορὰν τοῦ ἀέρος. Ὁ Pattenkotter (περὶ τῆς ἐναλλαγῆς τοῦ ἀέρος ἐν ταῖς κατοικίαις, 1858) ἀπέδειξεν ὅτι δι' ἕκαστον μαθητὴν εἶναι ἀναγκαῖα ἢ πρόσληψις 60 κυβικῶν μέτρων ἀέρος ἐν ἐκάστη ὥρᾳ, ἂν θέλωμεν, ἵνα δ' ἐν τοῖς Σχολείοις ἀὴρ μὴ περιέχη πῶσόν ὀξυάνθρακος πλεόν τοῦ 1 χιλιοστοῦ, ὅπερ ποσὸν εἶναι τὸ μέγιστον, ὅπερ πρέπει νὰ περιέχη ὁ πρόσφορος τῇ ὑγιείᾳ ἀὴρ. Ἡ πρόσκτησις τοῦ ποσοῦ τούτου τῶν 60 κυβικῶν μέτρων εἶναι δυνατὴ μόνον ἐν μέρει διὰ κατασκευῆς εὐρυχώρων αἰθουσῶν ἐν μέρει δὲ διὰ τοῦ καταλλήλου ἀερισμοῦ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον πρέπει νὰ καταβάλληται φροντίς, ἵνα εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μαθήματος οἱ μαθηταὶ καταλείπωσι τὸ δωμάτιον ἐπὶ 6—8 λεπτὰ τῆς ὥρας, ὅπως ὁ παλαιὸς καὶ διεφθαρμένος ἀὴρ ἀντικατασταθῇ διὰ νέου καὶ καθαροῦ, ὅπερ ἐκτὸς τούτου θὰ παρέχη καὶ τὴν μεγάλην ὠφέλειαν, ὅτι οἱ μαθηταὶ θὰ λαμβάνωσιν ἀναψυχὴν εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μαθήματος.

Ἄν ἐπετρέπηται ἡμῖν νὰ ἐκφράσωμεν εὐχὰς τινὰς, πρὸς ἃς ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ Ἰατρικὴ παρατήρησις, θὰ παρακαλεσωμεν, ἵνα ἀπαγορευθῶσι τὰ θέματα καὶ τὰ προβλήματα, ἅτινα οἱ διδασκαλοὶ δίδουσι τοῖς μαθηταῖς πρὸ μεσημβρίας, ἵνα ἐργασθέντες κατ' οἶκον φέρωσι ταῦτα μεμαθημένα καὶ λελυμένα μετὰ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἂν τοιαύτη ἀπαγόρευσις δὲν ἔχει γείνει μέχρι τοῦδε. Μετὰ τὸ φαγητὸν δὲν πρέπει νὰ ἐξαναγκάζωνται οἱ μαθηταὶ εἰς ἐργασίαν. Ἐν ἐλάττωμα τῆς ἐν χρήσει διδακτικῆς μεθόδου, τοῦ ὁποίου ἀποτέλεσμα εἶναι ὁ πλειστάκις ὑπὸ τῶν Ἰατρῶν παρατηρηθεὶς κοιλιακὸς ὑπερερεθισμὸς τῶν μαθητῶν, θεωροῦμεν τὴν ὑπὲρ τὸ μέτρον χρῆσιν τοῦ συναγωνισμοῦ. Ὅσα πρόσφορος εἶναι διὰ τε τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μαθητοῦ ἢ ἐν τῷ δικαίῳ ὀρίῳ προκαλουμένη ἐξέγερσις τῆς φιλοτιμίας αὐτοῦ, τόσῳ βλαβερῶς ἐπιδρᾷ ὁ διαρκὴς ἐρεθισμὸς καὶ ἡ ἀγωνία, ἅτινα ἐξεγείρονται διὰ τῆς ἀδιακόπου ἀμίλλης τῶν μαθητῶν πρὸς ἀλλήλους. Ὅμοιος φόβος ὑφίσταται κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην καὶ ἐν τῇ ὑπὲρ τὸ μέτρον ὑποβολῇ

τοῦ μαθητοῦ εἰς ἕξ ὑπογυίου καὶ αὐτοσχεδίου ἐργασίας, αἵτινες μονομερῶς ἐπιβαλλόμεναι δύνανται νὰ παραγάγῃσι ἐμπαθῆ νευρικήν κατάστασιν εἰς πρόσωπα μὴ ἔχοντα τοιαύτην καὶ νὰ ἐπιτείνωσιν αὐτὴν εἰς πρόσωπα, ἅτινα ἔχουσι φυσικὰ πρὸς ταύτην προδιαθέσεις. Εἰς μέγαν βαθμὸν διεγείρει τὸν φόβον τοῦτον ἡ διὰ λίαν ἀποτόμου καὶ αὐστηροῦ τρόπου διεξαγωγῆ τῶν ἐξετάσεων τῶν τε διὰ προβιβασμὸν ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν καὶ τῶν ἀπολυτηρίων. Ἐν τούτοις αὐταὶ εἶναι εὐχαί, ἃς δὲν ἠθέλομεν μὲν νὰ ἀφήσωμεν ἀνεκφράστους, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ εἰσέλθωμεν δι' αὐτῶν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ἐπικράτειαν τῆς Παιδαγωγικῆς. Ὁ ἡμέτερος κύριος σκοπὸς εἶναι οὗτος, νὰ χαράξωμεν ὅσον τὸ δυνατόν εὐρέα τὰ ὅρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων πρέπει κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην νὰ κινῆται ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη.

(Ἐπεται τὸ τέλος)

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ἐξεδόθησαν τύποις Α. Τρίμη (1883) δύο διατριβαὶ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκη, ἡ μὲν ἐναίσιμος ἐπὶ διδακτορικῇ ἀναγορεύσει «Περὶ τῶν εἰς—ους συνηρημένων τῆς β' κλίσεως καὶ τῶν εἰς—ους οὐδετέρων ὀνομάτων τῆς γ. ἐν τῇ νέῃ Ἑλληνικῇ», ἡ δὲ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ «περὶ φηγογολογικῶν νόμων καὶ τῆς σημασίας αὐτῶν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς νέας Ἑλληνικῆς». Αἱ δύο αὗται διατριβαὶ εἶναι μεγίστης σημασίας ἔργα, ἡ δὲ ἐπισημασμένη αὐτῶν ἀνάγνωσις ἐγέννησεν ἐν ἡμῖν τὴν εὐφρόσυνον πεποιθήσιν ὅτι ὁ κ. Χατζιδάκης ἀνευδότης περὶ τῆς τιμιωτάτης, ἣν παρὰ τῶν πατέρων παρελάβομεν κληρονομίαν, τὴν πύτριον δηλαδὴ γλώσσαν, ἀσχολούμενος, μέλλει νὰ παραγάγῃ μέγα τι καὶ γενναῖον.

Ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις (1882) τύποις Klincksieck ὑπὸ Ford. Antoine ἡ ἐναίσιμος αὐτοῦ ἐπὶ διδακτορικῇ ἀναγορεύσει διατριβὴ De casuum syntaxi Vergiliana (σελ. 258 εἰς 8ον). Ἡ Διατριβὴ, μὲ ὅλας τὰς ἀτελείας, αἵτινες φυσικὰ παρεμφερτοῦσιν εἰς τοιοῦτου εἶδους ἐργασίας κρι-

νεται πολλοῦ λόγου ἀξία, εἶναι δὲ καὶ τὸ θέμα ὡς δύνανται νὰ κρινώσιν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολούμενοι οὐχὶ μικρᾶς σημασίας.

Ἐσαύτως ἐξεδόθη (1883) καὶ ὁ δεῦτερος τόμος τοῦ ἀξιολόγου συγγράμματος τοῦ Βίλγου καθηγητοῦ P. Willems le sénat de la République Romaine, ἐν Παρισίοις σελ. 784 εἰς 8ον Ὁ πρῶτος τόμος (σελ. 638) εἰχεν ἐκδοθῆ αὐτόθι τῷ 1878.

Μεταφράσθη γαλλιστὶ ἐκ τῆς β' γερμανικῆς ἐκδ. τὸ βιβλίον τοῦ H Schiller. Περὶ τῶν λυρικῶν μέτρων τοῦ Ὀρατίου κατὰ τὰς ἐρεῦνας τῆς νεωτέρης μετρικῆς ὑπὸ Ὁθ. Riemann προτάξαντος Στοιχειώδεις μουσικὰς γνώσεις ἐφηρημασμέναι εἰς τὴν μετρικὴν (ἐν Παρισίοις τύποις Klincksieck, 1883, σελ. δ'—80 εἰς 16ον). Ὁ κ. Κρατῖνος Ἀποστολίδης ἐξέδωκεν ἄρτι (ἐν Ἀθήναις τύποις τοῦ Κάλλου, 1883) τὴν ἐνκλίσιμον αὐτοῦ διατριβὴν ἐπιγραφομένην «Πλατωνί: ἡ εἴπερ τὸ μόριον AN συντάσσεται μέλλοντι χρόνῳ». Ἡ διατριβὴ ἔχει τὸν τύπον πλατωνικοῦ διαλόγου καὶ ἐπιγράφεται ὁμωνύμως τῇ Πλατωνίδει γυναικί, ἣτις εἶναι τὸ κύριον τοῦ διαλόγου πρόσωπον. Ὁ κ. Ἀ. δέχεται ὅτι μόνον ὁ Ὀμηρος συνέταξε τὸν AN πρὸς μέλλοντα χρόνον οὐχὶ δὲ καὶ οἱ Ἀττικοὶ, διορθοῖ δὲ ἡ ἐπιχειρεῖ ἄλλω: νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ ὅτι τοῦ Κύνεου φερόμενα παραδείγματα πρὸς ὑποστήριξιν ὅτι καὶ πρὸς μέλλοντα χρόνον ἐρέετο ὁ AN. τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ συνεξέδωκεν ἐν τῷ αὐτῷ τεύχει ὁ γράψας καὶ ἄλλον διάλογον «Ἡ πολιτεία τῆς πάλαι Λαρίσης τῆς Κρεμαστῆς».

Ἐξεδόθησαν (τύποις Περγῆ) τὰ πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας (ἐπὶ Ἰουνίου 1882 μέχρις Ἰανουαρίου 1883) περιέχοντα πλὴν τῆς συνήθους στοιχειοτάτης ὕλης περὶ τῶν ἐργασίῶν τῆς ἐτρείδας καὶ τὰς ἐκθέσεις τῶν ἐργῶν τῶν Ἀρχαιοτήτων περὶ τῶν ἐν Βοιωτίᾳ ἔργων, περὶ τῶν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἐπιδαύρου ἀνασκαφῶν ἐν ἔτει 1882 καὶ περὶ τῶν ἐν Ἐλευσίνῃ ἀνασκαφῶν.

Ἐξεδόθη ἄρτι ἐν Παρισίοις (πρὸς τῷ Libraire) ὁ πρῶτος τόμος τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως τῆς ὑπὸ τοῦ ἐν Λειψίᾳ καθηγητοῦ Eberl Γενικῆς Ἱστορίας τῶν γραμμάτων κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ (Allgemeine Geschichte der Literatur des Mittelalters im Abendlande). Ὁ πρῶτος οὗτος τόμος, μεταφρασθεὶς ὑπὸ Ἰωσήφ Aymeric καὶ I. Condamin (Histoire générale de la littérature du moyen—âge en Occident, εἰς 8ον, σελ. IX—699 τιμ. 30 φρ.), περιλαμβάνει

βάνει κυρίως τὴν ἱστορίαν τῆς λατινοχριστιανικῆς γράμματικῆς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι Καρόλου τοῦ μεγάλου καὶ διαίρεται εἰς τρία βιβλία' α'. ἀπὸ τοῦ Μινουκίου Φήλικος μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου, β' ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ Θανάτου τοῦ ἱεροῦ Λύγουστίνου καὶ γ' ἀπὸ τοῦ Θανάτου τούτου μέχρι τῶν χρόνων Καρόλου τοῦ μεγάλου, Ὁ δεύτερος τῆς μεταφράσεως τόμος δὲν δε βραδύνην ἐκδόθη, ὡς πρὸς δὲ τὸν τρίτον, ὅστις ὡς γνωστὸν, οὐδὲ γερμανιστὶ ἐξεδόθη εἰσέτι, ἐλπὶς εἶναι ὅτι μετ' οὐ πολὺ θὰ δημοσιευθῆ καὶ ὅτι θὰ κατασταθῆ οὕτω δυνατὴ καὶ τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως ἢ ὅσον ἔνεστι ταχέια ἀποπεράτωσις. Σ. Κ. Σ.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ

Ἐκ τοῦ δευτέρου πρκαρτήματος τῆς Γενικῆς ἐφημερίδος τοῦ Μονάχου (Zweite Beilage zur Allgemeinen Zeitung) τῆς 28 Ἀπριλλίου τρ. ἔ. ἀρῶμεθα πρὸς ἐπομέναν στατιστικὴν πληροφορίαν περὶ τοῦ τύπου, τῶν δημοσίων σχολείων καὶ τῶν ἀγραμμάτων ἐν ταῖς ἑνωμέναις πολιτείαις, αἱ τινες ἀριθμοῦσι πληθυσμὸν 50, 155, 783.

Περιοδικὰ ἐκδίδονται 11,314, ἐξ ὧν 971 καθ' ἑκάστην, 8,633 καθ' ἑβδομάδα, 133 δις τῆς ἑβδομάδος, 73 τρις τῆς ἑβδομάδος, 40 ἀνὰ δύο ἑβδομάδας, 1167 κατὰ μῆνα, 160 κατὰ δεκαπενθήμεριαν, 15 κατὰ διμηνίαν, 116 κατὰ τριμηνίαν, 6 κατὰ ἑξαμηνίαν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν καθ' ἑκάστην ἐκδιδόμενων φύλλων ἀνέρχεται εἰς 3, 566, 395, τῶν δ' ἑβδομαδικῶν καὶ ἄλλων φύλλων εἰς 28, 213, 291.

Πολιτικὰ περιοδικὰ ἐκδίδονται 8, 863, ὀρθοπευτικὰ 553, γεωργικὰ 173, ἐμπορικὰ 284 καὶ ἄλλα οἰκονομολογικὰ 25, φύλλα διὰ τὴν καθόλου φιλολογίαν 189, διὰ τὴν ἱατρικὴν 114, διὰ τὴν νομικὴν 45, διὰ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, τεχνικὰς, ἐκμεταλλευτικὰς κτλ. 68, παιδαγωγικὰ περιοδικὰ 248, περιοδικὰ παίδων ἢ νέων 219 κτλ.

Ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων περιοδικῶν 10, 515 ἐκδίδονται Ἀγγλιστί, 641 Γερμανιστί, 49 Σκανδιναυιστί, 41 Γαλλιστί, 36 Ἰσπανιστί, 13 Βοεμιστί, 9 Ὀλλανδιστί, 4 Ἰταλιστί, 3 Ἰνδιστί, 5 Βελγιστί, 2 Κινεζιστί, Πολωνιστί, Πορτουγαλλιστί, καὶ 1 Ἰρλανδιστί καὶ Καταλωνιστί.

Δημόσια σχολεῖα καὶ δὴ κατώτερα καὶ ἀνώτερα ὑπάρχουσι 225, 880, ἐξ ὧν ἀνώτερα 5,430. Δημόσια οἰκοδομήματα διὰ σχολεῖα ἀριθμοῦται 164, 832, καὶ ἡ ὀλικὴ ἀξία τῆς δημοσίας περιουσίας τῶν σχολείων ἀνέρχεται εἰς 211, 441, 540 δολλάρια. Τὰ ἐτήσια ἔσοδα ἀνέρχονται εἰς 90, 857, 534 δολλάρια, ἐξ ὧν δαπανῶνται εἰς σκοποῦς τῶν σχολείων 79, 339, 814 δολλάρια καὶ ἐκ τούτων κυρίως διὰ διδασκάλους 55, 745, 029 δολλάρια. Δημόσιοι διδάσκαλοι ἀριθμοῦνται 236,049 καὶ δὴ 96,099 λευκοὶ καὶ 124,086 λευκαί, ὡς 10,520 μὴ λευκοὶ καὶ 5,314 μὴ λευκαί. Μαθηταὶ φοιτῶντες κατ' εἶος εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα ἀριθμοῦνται εἰς 9,916,160 καὶ δὴ 9,090,248 λευκοὺς, ἐξ ὧν 4,687, 530 εἰσὶν ἄρρενες καὶ 4, 402, 718 θήλειοι, ἔτι δὲ 855,912 μ-λευκοὺς, ἐξ ὧν 433,329 εἰσὶν ἄρρενες καὶ 422,583 θήλειοι.

Ἐκ 36, 764, 607, ἐχόντων ἡλικίαν 10 ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα, ἀγνοοῦσι τὴν ἀνάγνωσιν 4,923, 451 ἢ 13. 4⁰/₁₀ καὶ τὴν γραφὴν 6,239,956 ἢ 17⁰/₁₀. οἱ ἀγνοῦντες τὴν γραφὴν διαίρουνται πάλιν εἰς λευκοὺς καὶ μὴ. Ἐκ τῶν 32,160,400 λευκῶν ἐχόντων ἡλικίαν 10 ἐτῶν, ἀγνοοῦσι τὴν γραφὴν 3, 019,080 ἢ 9. 4⁰/₁₀. Ἐκ τῶν 4,604,207 μὴ λευκῶν ἐχόντων ἡλικίαν ἐπέκεινα τῶν 10 ἐτῶν, ἀγνοοῦσι τὴν γραφὴν 3,220, 878 ἢ 70⁰/₁₀.

Ἐκ τῶν 25,785,789 ἐγγωρίων λευκῶν ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα ἀγνοοῦσι τὴν γραφὴν 2,255,460 ἢ 8 7⁰/₁₀ 0⁰. Ἐκ τῶν 6,374, 641 ἀλλοδαπῶν ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα ἀγνοοῦσι τὴν γραφὴν 763, 620 ἢ 12⁰/₁₀.

Γ. Ι. Δ.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

Τῆ 20 Ἰουνίου ἐξεμέτησε τὸ ζῆν ὁ ἑταῖρος τοῦ Συλλόγου καὶ Καθηγητῆς τοῦ Γ' ἐνταύθα Γυμνασίου Ὀθων Φρειδερεϊκος. Υἱὸς φιλέλληνος καὶ Ἑλληνίδος γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις, περατώσας δὲ τὰ ἐν τῇ Ρ. Ζαρείῳ Σχολῇ μαθήματα, διήκουσε τὴν σειράν τῶν μαθημάτων τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Σχολῆς καὶ εἶτα μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἐπὶ τετραετίαν ἐδίδασκεν. Ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Φλωρεντίαν, ἔνθα ἐπεδόθη εἰς τὴν Ἰταλικὴν φιλολογίαν καὶ διοίσθη Καθηγητῆς τῆς Ἑλ-

λην φιλολογία: ἐν γυμνασίῳ· εἶτα μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπὶ ἑπταετίαν ἐδίδασκε καὶ ἅμα ἠσχολεῖτο εἰς τὴν Γαλλικὴν φιλολογίαν καὶ τὴν σπουδὴν τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Ἦν ἐν γένει εὐμαθὴς καὶ ἐγκυκλοπαιδικὸς καθηγητής, διὸ ὁ θάνατος αὐτοῦ εἶνε ἀπώλεια μεγίστη τῇ ἡμετέρᾳ νεολαίᾳ. Τὸν χαρακτήρα τοῦ μακαρίτου Φρειδερίκου, κάλλιστα ἀπεικόνισεν ὁ γυμνασιάρχης τοῦ Γ'. Γυμνασίου κ. Κ. Ι. Γραμμικόπουλος διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ τάφου ὁμιλίας αὐτοῦ, ἣν ἀπήγγειλε τῇ ἐντολῇ τοῦ Συλλόγου τῶν Καθηγητῶν τοῦ γυμνασίου τούτου, παρ' ᾧ ἐπὶ ἑπταετίαν ὄλην εἰργάζετο. Τὸν δε ἐπικήδειον, ἐπ' ἴσης κατ' ἐντολὴν τῶν συναδέλφων αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν ὁ ἐν τῷ αὐτῷ γυμνασίῳ Καθηγητῆς τῶν ἱερῶν καὶ ὕμνητῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀρχιμανδρίτης Προκόπιος Οἰκονομίδης.

Τὸ Διοικ. Συμβούλιον συνελθὼν εἰς ἔκτακτον συνεδρίσιν ἐκάλεσε τοὺς ἐν Ἀθήναις ἐταίρους εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ νεκροῦ καὶ κατέθηκε στέφανον πρὸς τιμὴν τοῦ κηδευθέντος ἐταίρου τοῦ Συλλόγου

Καὶ ἄλλο: ἐταῖρος ἐκ τῶν πρώτων τοῦ Συλλόγου ἐτελεύτησε μὴν Ἰουλίου ε. ε., ὁ μακαρίτης Δημήτριος Ἰωαννόπουλος, ὅστις ἐπὶ τριάκοντα ὅλα ἔτη ἐδίδασκε τὴν Ἀθηναϊκὴν νεολαίαν ἐν τῇ ἐνταῦθα Α' δημοτικῇ, Σχολῇ, ἀφ' οὗ ἐπὶ εἴκοσιν ἄλλα ἐδίδαξεν ἐν διαφόροις τοῦ βασιλείου πόλεσιν, ἧτοι ἐν Νεωπόλει, Σύρω, Πειραιεῖ, Μεσολογγίῳ, Τριπόλει, Χαλκίδι, Καλάμῳ καὶ Πάτραις. Γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ τῷ 1840, δεκαπενταέτης κατέλιπε τὴν πατρικὴν στέγην, ἔντα τυχθῆ ὑπὸ τὰς σημαίας τῆς ἀγωνιζομένης τότε πατρίδος, ὡς ἐκ παίδων μαθὼν τὸ «Μητὴρ καὶ πατὴρ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τιμιώτερον καὶ ἀγιώτερόν ἐστιν ἡ Πατρίς». Πρωτοκλήτορ δὲ τοῦ ἀγῶνος, οὗ καὶ τὴ παράσημον ἔλαβεν, ἐχρημάτισε γραμματεὺς ὑπὸ τὴν Διηγεώργην καὶ Μακρυγιάννην. Ἐμφύτως δ' ἀγαπῶν τὰ γράμματα ἐγένετο μαθητὴς τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Διδασκαλείου, ἐξ οὗ ἔφερε δίπλωμα διὰ τοῦ ἐπιζήλου βαθμοῦ «Ἐξόχως ἄριστα». Διὰ δὲ τὴν πολυετῆ καὶ εὐδόκιμον διδασκαλίαν του ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως διὰ τοῦ σταυροῦ τοῦ σωτήρος, ἀλλ' ὅμως ἐν πενίᾳ κατέλιπε τὴν πολυμελῆ αὐτοῦ οἰκογένειαν. Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος τιμῶν τὴν μνήμην τοῦ μακαρίτου ἐπέστειλε τῇ πενθούσῃ αὐτοῦ οἰκογενεῖᾳ συλλυπητήρια γράμματα συνοδεύσας ταῦτα καὶ δι' ἑκατονταδράχμου βοηθήματος διὰ τὰς πρώτας αὐτῆς ἀνάγκας.

Ι. Γ. Θ.

ΔΩΡΕΑΙ ΒΙΒΛΙΩΝ

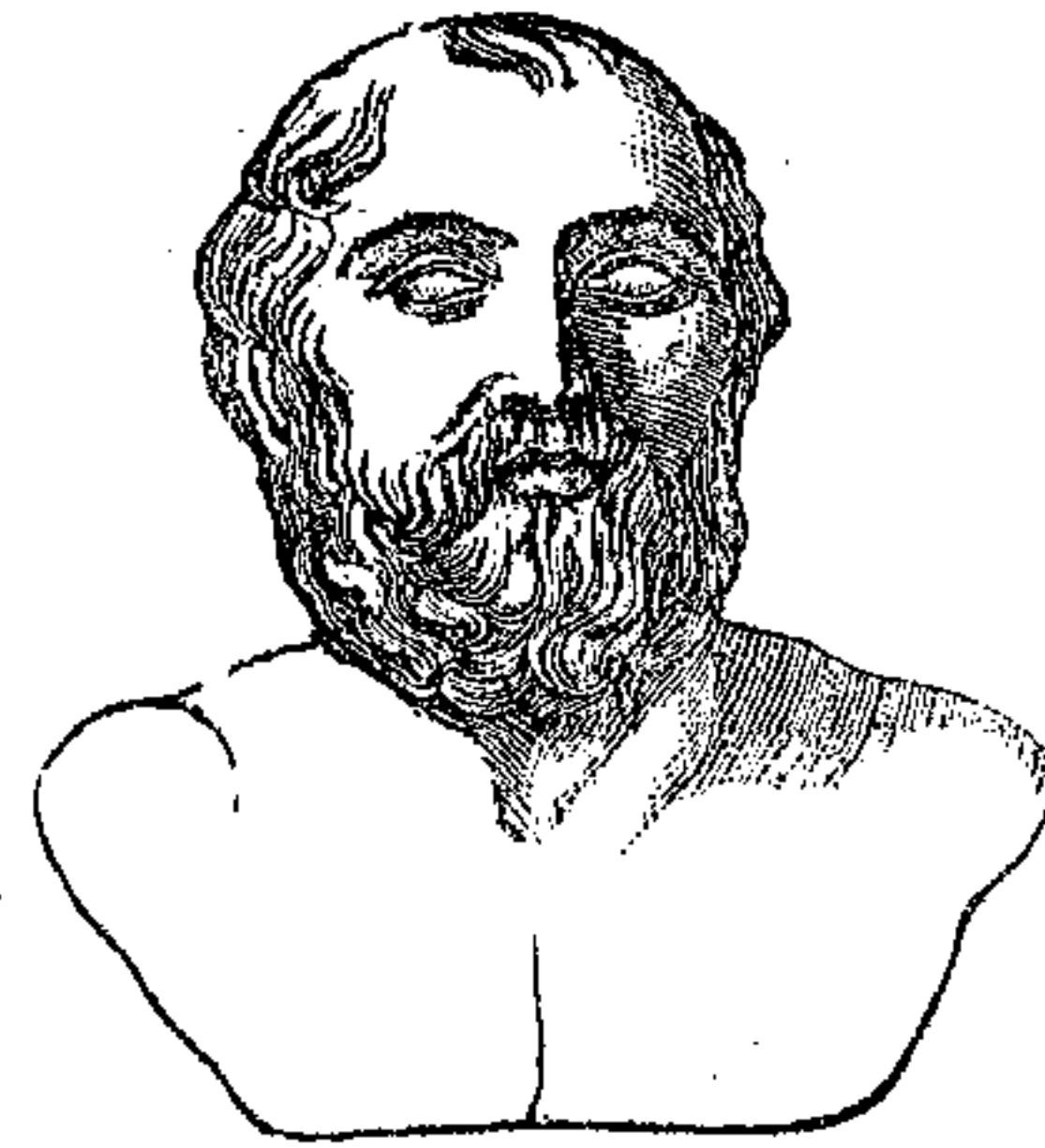
Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου

ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρ. Παπαγεωργίου, πρώην Καθηγητοῦ προσηνήχθησαν τὰ ἑξῆς βιβλία· Φρονίσκου τοῦ γραμματικοῦ ἐκλογαὶ ῥημάτων καὶ ὀνομάτων ἄττικῶν καὶ ἀποσπάσματα Ἡρωδίου, τεῦχος Α. 2. Πλατωνίς ἢ εἰπερ τὸ μόριον AN συντάσσεται μέλλο.τι γρό.ω, ἐναλίσιμος διατριβὴ ΚΡΑΤΙΝ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΙΟΥ 1. Καλλιμάχου, μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ποιμντορικὴ ἐπιστολὴ ἐπὶ τῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας. . . 4. Πραγματεία περὶ τῶν ῥηματικῶν ἐπιθέτων τέως, τέα τέον τέει, τέαι, τέα, τέωι, τέους, τέας, παρ' ἐπτά καὶ εἴκοσι ποιηταίς τε καὶ παιζοῖς συγγραφεῦσιν, ὑπὸ Ἀνδρ. Παπαγεωργίου. . . 2. Ἀνακοίνωσις ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις συγκροτηθέντι συνεδρίῳ τῶν ἱατρῶν ὑπὸ ΛΕΩΝΙΔΑ Α. ΜΗΔΙΩΤΟΥ, ἀρχιάτρου 1. Κατάλογος τῶν βιβλίων τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, τμήμα Α', Θεολογία. 1. ὑπὸ τοῦ κ. ΙΩΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΥΚΑ ΕΥΓΛΕΪΟΥ ἐδωρήθη, τοῦ κανονικοῦ δικαίου τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας τὰ περὶ τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας 1. ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ι. ΔΕΡΒΟΥ Ἑρμηνεῖα εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου παραφρασεύσας ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Καρυστίας Μακαρίου τοῦ Καλλιάρχου. 1. ὑπὸ τοῦ κ. ΚΩΝΣΤ. ΚΑΛΟΖΥΜΗ «Περὶ τοῦ ἠθικοῦ ἰδιώδους καὶ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ» μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ ΓΗΛΕΜΑΧΟΥ Κομνηνοῦ «über die Einwirkung der Fetaldehyd auf Milchsäure und Aethylmalonal» Bonn 1882, ὑπὸ τοῦ ἐν Γαλαζίῳ ἐταίρου τοῦ Συλλόγου κ. Α. Βενιέρη Διευθυντοῦ τοῦ ἐκεῖ ἑλλην. ἐκπαιδευτηρίου ἀπεστάλη ὁ περὶ τῆς μέσης ἢ γυμνασιακῆς ἐκπαιδεύσεως λόγος τοῦ κ. Ν. Δοσίου μετὰ τοῦ προγράμματος τῶν ἐν τῷ ἐκπαιδευτηρίῳ διδασκομένων μαθημάτων.

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ

ΕΝ Τῷ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝῳ ΤΕΥΧΕΙ ΤΟΥ «ΠΑΛΑΤΩΝΟΣ»

Σελ.	221	στιχ.	32	ἀντὶ Dicerca	γρ. Cic. Βι.
»	»	»	33	» gv. d. gv.	» gr. d. gr.
»	222	»	2	» ἦ	» ἦ
»	»	»	12	» ἀποτυποῦνται	» ἀποτυποῦται
»	223	»	15	» Ἀλεξανδρινῶν	» Ἀλεξανδρινῶν
»	225	»	4	» γλώσσαν	» γλώσσαν
»	»	»	41	» τέταρσιν	» τέταρσιν
»	127	»	25	» πρεσβεύοντες	» πρεσβεύοντας

ΠΛΑΤΩΝ

ΤΟΜΟΣ Ε΄ | ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΣΕΠΤΕΜ. και ΟΚΤΩΒΡ. 1888 | ΤΕΥΧΟΣ Γ΄ ΙΑ΄ και ΙΒ΄

ΚΩΝΣΤ. Σ. ΚΟΝΤΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

§ 1. Τὸ ἐξόμματον—τὸ ἔξω τῶν ὀμμάτων.

Ἐν τῷ Θεαιτήτῳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 139 ε' φέρεται «νῦν δέ, καὶ μή μοι ἄχθου, οὐκ ἔστι καλός· προσέεικε δὲ σοὶ τήν τε σιμότητα καὶ τὸ ἔξω τῶν ὀμμάτων».

Ἐπειδὴ ἀτοπώτατα καθ' ἡμᾶς ἔχει ἡ παραδεδομένη γραφή τὸ ἔξω τῶν ὀμμάτων, οὐδαμῶς ὀκνοῦμεν νὰ μεταγράψωμεν τὸ ἐξόμματον, τουτέστι τὸ ἐξόφθαλμον. Κεῖται δ' ἐν τῷ αὐτῷ διαλόγῳ σελ.. 209 γ' «ἀλλ' ἐὰν δὴ μή μόνον τὸν ἔχοντα ῥίνα καὶ ὀφθαλμοὺς διανοηθῶ, ἀλλὰ καὶ τὸ σιμόν τε καὶ ἐξόφθαλμον, μή τι σὲ αὖ μᾶλλον δοξάσω ἢ ἑμαυτὸν ἢ ὅσοι τοιοῦτοι;»

Φανερόν δ' ὑπάρχει ὅτι εὐκόλον μὲν ἦτο εἰς δύο διασπασθὲν λέξεις ὑπ' ἀμαθοῦς ἢ ἀνεπιστάτου βιβλιογράφου τὸ ἐξόμματον νὰ μεταπέσῃ εἰς τὸ ἐξω ὀμμάτων, εὐκόλον δὲ νὰ παρεμβληθῇ ἔπειτα τὸ ἀναγκαῖον φαινόμενον ἄρθρον τῶν ἐξόμματος—ἐξω ὀμμάτων—ἐξω τῶν ὀμμάτων. Πρβ. ἀντιλαβοῦ — ἀντὶ τοῦ λαβοῦ, ἀντικαταλλάττεσθαι—ἀντὶ τοῦ καταλλάττεσθαι, κτλ., περὶ ὧν ἀλλαχοῦ.

Τοῦ ἐπιθέτου ἐξόμματος, οὗ ποιεῖται μνείαν ὁ Πολυδεύκης ἐν βιβλ. Ε', 69 γράφων «γλαυκός δ' ἐστὶν ὁ λαγὼς ἢ χαρόπος, ἐξόμματος», παρ' οὐδενὶ τῶν παλαιῶν οὐδὲν εὐρέθη παράδειγμα. Ἄλλ' εἶνε κάλλιστ' ἐσχηματισμένον καὶ πάσης μορφῆς ἀπηλλαγμένον, οὐδεὶς δ' ἔμπειρος τοῦ ἑλληνισμοῦ ὧν δύναται ν' ἀποδοκιμάσῃ αὐτό. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον λέγεται ἀνόμματος (ἀόμματος) καὶ γλαυκόμματος καὶ δυσόμματος καὶ λιπαρόμματος καὶ μελανόμματος καὶ μικρόμματος καὶ μονόμματος καὶ πολυόμματος. Πρβ. καὶ πανόμματος. Ἐν τῷ Φαίδρῳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 253 δ' ἀπαντᾷ «ἐπίγρυπος, λευκός ἰδεῖν, μελανόμματος, τιμῆς ἐραστῆς μετὰ σωφροσύνης τε καὶ αἰδοῦς» καὶ μετ' ὀλίγα «σιμοπρόσωπος, μελάγχρως, γλαυκόμματος, ὕφαιμος, ὕβρεως καὶ ἀλαζονείας ἑταῖρος». Ὑπῆρχε δὲ καὶ ἐπίθετον κλαδάρωματος, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ παρ' Ἡσυχίῳ «Κλαδάρωματοι: εὐσειστοὶ τὰ ὄμματα».

Τοῦ ἐπιθέτου ἐξόφθαλμος παρέχει ἡμῖν παράδειγμα καὶ ὁ Ξενοφῶν λέγων ἐν τῷ περὶ Ἴππικῆς κεφ. Α', 9 «καὶ μὴν τὸ ἐξόφθαλμον εἶναι ἐγρηγορός μᾶλλον φαίνεται τοῦ κοιλοφθάλμου». Κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει Τόμ. Γ', σελ. 418, 14 Διδ. «τὰ μὲν γὰρ ἐξόφθαλμα οὐκ εὐὼπὰ πόρρωθεν, τὰ δ' ἐντὸς ἔχοντα τὰ ὄμματα ἐν κοίλῳ κείμενα ὀρατικὰ τῶν πόρρωθεν» καὶ παρὰ τῷ Ψευδαριστοτέλει Τόμ. Δ', σελ. 11, 34 «ὄσοι ἐξόφθαλμοι ἀβέλτεροι» καὶ μετ' ὀλίγα «ἐπεὶ δ' οὐτ' ἐξόφθαλμον οὔτε κοιλόφθαλμον δεῖ εἶναι, ἢ μέση ἕξις ἀν

κρατοίη» καὶ σελ. 273, 29 «διὰ τί οἱ ἐξόφθαλμοι καπνίζονται μᾶλλον;» καὶ παρὰ Σέξτω τῷ Ἐμπειρικῷ σελ. 13, 1 «τὰ μὲν ἐξόφθαλμα κομιδῇ πέπτωκεν ὑπὸ κυρτότητος» καὶ παρὰ τῷ Σιμπλικίῳ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Θ', σελ. 295, 35 «εἰ μέντοι τὴν ὁμοιότητα τῆς εἰκόνης πρὸς τὸ παράδειγμα ὀρισμῷ περιλαμβάνοι οἶον τὸ σιμόν, τὸ φαλακρόν, τὸ ἐξόφθαλμον, παρὲς τὴν ὑποκειμένην ὕλην, κτέ.» καὶ παρὰ τῷ Πολυδεύκει Α' 189 «ὄμμα προπετές ὡς ἐξόφθαλμον εἶναι» καὶ Β', 62 «καὶ κοιλόφθαλμος καὶ κοιλοφθαλμιῶν ὁ ἐξόφθαλμος καὶ κυλοιδιῶν». Ὁ Πολύβιος εἶπε μεταφορικῶς «Ῥωμαῖοι δὲ πολὺν μὲν χρόνον ἠπόρησαν διὰ τὸ δοκεῖν ἐξόφθαλμον εἶναι τὴν ἀλογίαν τῆς βοηθείας» (βιβλ. Α', ι, 3), τουτέστι προφανῆ. Ἀηρεῖ, ὡς ἔθος αὐτῷ, ὁ Σκαρλάτος γράφων ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 460 «Ἐξόφθαλμος—2) (παθητ., ἐπὶ πραγμ.) ἀόρατος, ἀφανής, μὴ πρὸ ὀφθαλμῶν, (Πολύβ. Α'. 14)».

Τῷ ἐξόφθαλμος συνωνυμεῖ τὸ ἀττελεβόφθαλμος φερόμενον ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Εὐδούλου παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 450 ἀ. Ἐν τῇ δημῳδῇ ἡμῶν φωνῇ λέγεται πεταχτομάτης καὶ γουρλομάτης καὶ τούναντίον βαθουλομάτης.

Ἔχει δ' οὐκ ὀλίγα ἢ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐπίθετα ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ συγκείμενα, οἶον γλαυκόφθαλμος, δυσόφθαλμος, ἑτερόφθαλμος, εὐόφθαλμος, κοιλόφθαλμος, λαγώφθαλμος, λαμπρόφθαλμος, μεγαλόφθαλμος, μελανόφθαλμος, (μεσόφθαλμος), μονόφθαλμος, μυριόφθαλμος, πολυόφθαλμος, σκληρόφθαλμος, μικρόφθαλμος, στενόφθαλμος, τριόφθαλμος, ὑγρόφθαλμος. Πρβ. καὶ βούφθαλμος, βούφθαλμος καὶ βούφθαλμον. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα φέρεται «Γοργῶπις γοργόφθαλμος». Ἐν τῷ Βίῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὃν ἐξέγραψε μὲν ὁ Οὐαγνήρος, ἐξέδωκε δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ Βικέλας, ἀπαντᾷ σίχ. 4295 «θηρία φοβερώτατα τρίφθαλμα καὶ μεγάλα, ἐξόφθαλμα, πολύφθαλμα, δέκα πηγῶν τὸ μῆκος — ἐξόφθαλμοὺς μὲν ἔχοντα, κτέ.». Πρβ. φταρμίζω=ὀφθαρμίζω=ὀφθαλ-

μίζω (τουτέστι ματιάζω ἢτοι ὀμματιάζω). Ἐν τοῖς Σωζομένοις Φιλολογικοῖς Συγγράμμασι τοῦ Οἰκονόμου Τόμ. Α', σελ. 252 εἶνε ἡ σημείωσις ἥδε γεγραμμένη «ὄφτάρμισμα καὶ φτάρμισμα παρὰ Χίοις τὸ παρ' ἄλλοις μάτιασμα, ἡ βασκανία». Φέρεται δ' ἐν τῷ εἰρημένῳ Βίῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ «ἐν τούτοις ἄλλο μὲν ἀνθεῖ, θάτερον φακιάζει, ἄλλο τρυγᾶται παρ' ἡμῶν ἔχον καρπούς καλλίστους» (στίχ. 4805), ἡγουν ὀμφακίζει. Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Δ', σελ. 39 «Εὐλόγως ἠθέλε τις ὑποπτευθῆναι, μὴ τοῦ Σ. τὸ Ἀφάκιον ἐγεννήθη, ἀπὸ τὸ Ἑλλ. Ὀμφάκιον, ὡς ὁ Ὀμφαλὸς ἐχυδαίσθη εἰς τὸ Ἀφαλός». Δύναται δ' ὁμῶς νὰ ὑπολάβῃ τις ὅτι ὁ ποιήσας τὸν Βίον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶπε τρίφθαλμα καὶ πολύφθαλμα συγκόψας βιαίως τὰ παρὰ τοῖς παλαιοῖς φερόμενα τριόφθαλμος καὶ πολυόφθαλμος.

§ 2. Ἄλεκτου χαρᾶς — ἀνέκτου χαρᾶς.

Φίλων Ἰουδ. Τόμ. Ε', σελ. 188 Λιψ. «οὐχ ὥσπερ ἂν ἔνιοι ἐπὶ τῷ μὴ τοὺς υἱοὺς ἢ τοὺς ἀδελφοὺς αἰρεθῆναι κατήφησε Μωϋσῆς, ἀλλ' ὑποπλησθεὶς ἀνέκτου χαρᾶς ὅτι μελλήσοι τὸ ἔθνος ἐπιτρόπῳ χρῆσθαι τὰ πάντα ἀρίστῳ — λαβόμενος τῆς τούτου δεξιᾶς παράγει μὲν αὐτὸν εἰς τὸ ἠθροισμένον πλῆθος, κτέ.»

Ἐν ὑγιῶς ἔχῃ ἢ προκειμένη ῥῆσις, ἐπάναγκες εἶνε νὰ μεταβληθῇ τὸ ἀνέκτου εἰς τὸ ἄλεκτου. Ὡς δ' ἐνταῦθα εἶπεν ὁ Φίλων ἄλεκτου χαρᾶς, οὕτως ἀλλαχοῦ ἔρωτα ἄλεκτον (Τόμ. Α', σελ. 149) καὶ ἄλεκτου φορᾶς καὶ ζῆλον ἄλεκτον (Τόμ. Γ', σελ. 193 καὶ 288) καὶ μῖσος ἄλεκτον (Τόμ. Γ', σελ. 102). Τὰ στοιχεῖα Λ καὶ Ν οὐχὶ ὀλιγάκις ὑπὸ τῶν μεταγραφῶν συνεχύθησαν, ὡς θὰ παραστήσωμεν ἐτέρωθι.

Τοῦ ἐπιθέτου ἄλεκτος γίνεται χρῆσις καὶ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου λέγοντος σελ. 1225, 15 «ὁμοῦ δὲ τούτων πάντων ἀγωνιζομένων, ἄλεκτον ἦν τὸ συμβαῖνον» καὶ ὑπ' ἄλλων μεταγενεστέρων. Ὁ Ἰ. Σμιδίτιος ἐν τῷ περὶ Συνωνύμων τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Τόμ. Α', σελ. 105 γράφει «Ἄλεκτος, erst von Spræteren gebildet.» Ἄλλ' ὁμῶς φέρεται ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Φερε-

κράτους σωζομένῳ ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Βεκκῆρου σελ. 340, 6 «ἄγρυκτα καὶ ἄλεκτα· ἀλλὰ βούλομαι μόνῃ αὐτῇ φράσαι σοι.» Πρβ. λεκτός, δύσλεκτος, μυριόλεκτος, ἀντίλεκτος καὶ ἀναντίλεκτος καὶ δυσαντίλεκτος, ἀμφίλεκτος καὶ ἀναμφίλεκτος (ἡμίλεκτος, θεόλεκτος, καινόλεκτος). Τὴν αὐτὴν ἢ παραπλησίαν τῷ ἄλεκτος ἔχουσι δύναμιν τὰ ἐπίθετα ἄρρητος καὶ ἄφατος (καὶ ἀφραστός) καὶ ἀμύθητος καὶ ἀδιήγητος καὶ τὰ ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ ἀπαντῶτα ἀνέκφραστός καὶ ἀνεκδιήγητος καὶ ἀνεκλάλητος· Πρβ. καὶ ἄσπετος καὶ ἀθέσφατος. Περιφῆμον ἀπέβη τὸ Εὐριπίδειον «ἄρρητ', ἀνωνόμαστα, θαυμάτων πέρα.» Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Ἀμυθήτου: ἀνεκδιηγήτου» καὶ «Ἀνεκδιήγητον: ἀνεκλάλητον, ἄρρητον» καὶ «Ἀφραστον: — ἀνεκλάλητον, ἀνεκδιήγητον—ἄλεκτον». Λέγεται δὲ καὶ οὐλεκτός καὶ οὐφατός, ὡς παρ' Ἀριστοφάνει Ὀρν. 421 «λέγει μέγαν τιν' ὄλβον οὔτε λεκτὸν οὔτε πιστόν» καὶ 1713 «γυναικὸς κάλλος οὐφατὸν λέγειν» καὶ παρ' ἄλλοις. Πρβ. γενόμενον κρεῖσσον λόγου τὸ εἶδος τῆς νόσου (Θουκ. Β', 50) καὶ κρεῖττον εἶη λόγου τὸ κάλλος τῆς γυναικὸς (Ξενοφ. Ἀπομν. Γ', ια', 1) καὶ μείζω λόγου (Ἀριστοφ. Ὀρν. 706) καὶ θαυμάτων πέρα καὶ λόγων πρόσωτάδ' ἀπέβα καὶ ἐν τοῖσι θαυμαστοῖσι καὶ μύθων πέρατάδ' εἶδον (Εὐριπ. Ἰφιγ. Ι. 836 καὶ 900).

§ 3. ἀνίθουνται—ἀνιούται.

Ἐν τοῖς Ἰπποκρατείοις Τόμ. Γ', σελ. 242 ἀναγινώσκειται «ἡ δὲ ἀφιγμένη παρὰ τοῦ γούνατος τὸ ἐντὸς ἀνω παρὰ τοῦ μηροῦ τὸ ἐντὸς ἀνιούται ἐς τὸν βουβῶνα», ὅπερ πλημμελὲς ὄν ἐπεχείρησαν οἱ ἐκδόται νὰ ἐπανορθώσωσιν.

Ἀλλὰ τῶν γενομένων ὑπ' αὐτῶν μεταβολῶν, ἀνιέται καὶ ἀνίχται καὶ ἀνήκται, οὐδεμίᾳ ἡμῖν ἀρέσκει. Δοξάζομεν δ' ὅτι ἡ γνησία γραφή εἶνε ἀνίθουνται, τουτέστιν ἀνεύθουνται. Κεῖται δὲ καὶ ἐν σελ. 236 «αὕτη δὲ ἀπίθουνται (ἢ ἀπιθύνηται)

τοῦπισθεν τῆς κεφαλῆς» (Ἴδε Ἐφημ. Φιλομ. Ἔτ. ΚΗ', σελ. 355). Πρβ. καὶ σελ. 240 «έντεῦθεν δὲ ἰθὺ πέρηκε». Τὸ γράμμα Ν συχνάκις ἀφανίζεται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις, οὐχὶ δὲ σπανίως μεταπίπτουσιν εἰς ἀλλήλα τὰ στοιχεῖα Θ καὶ Ο. ΑΝΙΘΥΝΤΑΙ—ΑΝΙΘΥΤΑΙ—ΑΝΙΟΥΤΑΙ.

Ἄν ἡ γνώμη ἡμῶν αὕτη εἶνε ὀρθή, ἀναγκαίως ἔχει τὸ φερόμενον παρὰ τῷ Γαληνῷ ἐν τῇ τῶν Ἱπποκράτους Γλωσσῶν Ἐξηγήσει (Τόμ. ΙΘ', σελ. 82) «Ἄνεύθυντο: ἤγουν εἰς τὸ ἄνω ἀπεύθυντο» ἢ ἀνίθυντο νὰ τραπήῃ εἰς τὸ «Ἄνιθυνταί: ἤγουν εἰς τὸ ἄνω ἀπεύθυνταί».

§ 4. Ὑποιδός

Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ ἐλλογίμου καθηγητοῦ Κουμανούδου γενομένη Συναγωγῇ Λέξεων σελ. 267 κεῖται «Πεπονώδης, 2. Γαλην' ἐκδ. Kiihn. Γ. VII, σ. 466: πρόσωπον ὑποῖδον (;) καὶ χαῦνον καὶ πεπονῶδες καὶ πολλὴν ἐμφαῖνον τὴν τῆς ὕλης καχεξίαν καὶ τροπήν».

Ὁ Κουμανούδης ὑπώπτεισε τὸ ἐπίθετον ὑποῖδον (ὑποιδόν), οὐ οὐτ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου μνεῖα γίνεται οὐτ' ἐν ἄλλοις λεξικοῖς. Ἡμεῖς εὔρομεν παρὰ τῷ Γαληνῷ Ἰόμ. Η', σελ. 435 «ὄλον ὑποιδόν τὸ σῶμα» καὶ Τόμ. Θ', σελ. 698 καὶ Τόμ. ΙΑ', σελ. 11 «ὑποιδόν γάρ ἐστιν αὐτοῖς τὸ πρόσωπον» καὶ Τόμ. ΙΑ', σελ. 27 «καί τις ἤδη καὶ ὑποιδός ἦν ἄχροια» καὶ Τόμ. ΙΒ', σελ. 200 «τὴν ὑποιδόν τε καὶ ὑδερῶδη σάρκα» καὶ Τόμ. ΙΖ', α, σελ. 723 «ἐστι δ' αὐτοῖς μαλακοῦς καὶ ὑποδός πως (Γρ. ὑποιδός πως) ἢ σάρξ».

Ἐν τοῖς Ἱπποκρατεῖσι ἀπαντᾷ τὸ ἐπίθετον ὑποιδάλος, περὶ οὗ ἐποισάμεθα λόγον ἐν τῷ Ἀθηναίῳ Τόμ. Η', σελ. 97. Φέρεται δὲ καὶ ῥῆμα ὑποιδῶ ἐν τε τοῖς Ἱπποκρατεῖσι καὶ ἐν ἄλλοις βιβλίοις. Περὶ τοῦ ἐπιθέτου διοιδής, κτλ. θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

§ 5. οἰδᾶν καὶ οἰδεῖν.

Ἐν τῷ ὑπὸ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου συντεταγμένῳ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης φέρεται σελ. 911 «Οἰδάω (καὶ Ἴων.

οἰδέω)» καὶ «Οἰδήσις, εως (ῆ), τὸ οὐσιαστικὸν τοῦ Οἰδάω» καὶ σελ. 1472 «Ἵποιδάω (καὶ Ἴων. ὑποιδέω)—ῶ».

Ἐξ ὧν γράφει ὁ δεινὸς λεξικογράφος φανερὸς γίνεται ὑπολαμβάνων ὅτι ὑπὸ μὲν τῶν Ἀττικῶν οἰδᾶν καὶ ὑποιδᾶν ἐλέγετο, ὑπὸ δὲ τῶν Ἰώνων οἰδέειν καὶ ὑποιδέειν. Ἄλλ' ἡμεῖς γινώσκομεν καλῶς ὅτι οὐδεὶς τῶν παλαιῶν οὐδέποτε ἐποίησατο χρῆσιν τοῦ οἰδᾶν οὔτε ἀπλοῦ οὔτε συνθέτου. Καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις δὲ τὸ οἰδεῖν, ἐξοιδεῖν, κτλ. εἶνε σύνηθες, οὐχὶ τὸ οἰδᾶν, ἐξοιδᾶν, κτλ.

Οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἐλέχθη οἰδεόντων τῶν πρηγμάτων (Γ', 76 καὶ 127) καὶ ὁ θυμὸς ἀνοιδέει (Ζ', 39) ὁμοίως τῷ Ὀμήρῳ εἰπόντι ᾧδεε χροῖα πάντα (Ὀδ. Ε, 455) ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους τὴν τέχνην οἰδοῦσαν (Βατρ. 940) καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀναξίλα τὰ σφύρ' ᾧδει (παρ' Ἀθην. σελ. 686') καὶ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος οἰδεῖ καὶ ὑπολόος ἐστι (Γοργ. σελ. 518 ε.) Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τοῖς Ἀποσπάσμασι τοῦ Μενάνδρου 112 Μειν. «τοὺς πόδας καὶ γαστέρα οἰδοῦσιν» (Πρβ. καὶ 858) καὶ παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει Τόμ. Γ', σελ. 126,28 «ἀλλ' οἰδεῖ μόνον σφόδρα τοὺς πόδας» καὶ σελ. 166,28 «ἐν μὲν οὖν τῇ ποδάγρα τοὺς πόδας οἰδοῦσιν» καὶ σελ. 340,6 «οἱ τόποι ἀνοιδοῦσιν ὑπὸ τοῦ πνεύματος» καὶ σελ. 64,8 «ἀλλ' αὐτῆς τῆς σαρκὸς ἐπανοιδεῖ» καὶ σελ. 66,40 «ὥστε τὴν σάρκα ἐπανοιδεῖν» καὶ σελ. 593,29 «ἐν ταύτῃ γὰρ ἐξανῶδει τι τῆς γῆς» (Πρβ. καὶ Τόμ. Δ', σελ. 136,38) καὶ παρὰ τῷ Θεοφράστῳ σελ. 206 Σνειδ. «ἐν τῷ σαρκῶδει τῷ ἐποιδοῦντι» καὶ σελ. 299 «τὸ γὰρ σῶμα ἀνοιδεῖν» καὶ σελ. 571 «ἀνοιδοῦντος πρὸς τὴν βλάστησιν» (Πρβ. καὶ σελ. 790 καὶ σελ. 802).

Πολλὰ παραδείγματα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος τύπου ἔχομεν ἐκ τῶν Ἱπποκρατεῶν νὰ καταλέξωμεν, οἷον ἐκ τοῦ πρώτου τόμου.

σελ. 51: κοιλίας ὑποιδέουσι.

94: οἱ πόδες οἰδέουσι.

96: λυομένων ἐποιδέουσι.

- 135: οἱ πόδες οἰδέουσι.
 251: μεγάλα τὰ ἔμβρυα καὶ οἰδέοντα
 342: οἰδέει ἰσχυρῶς ὁ ἀσφαλμός.
 539: ἔμπροσθεν ἀνώδει ἰκέρετος.
 549: πόδες ἐπώδειον
 561: φύματα ἔξω ἐξοιδέοντα.
 625: σπλήν ἀνοιδέων.
 648: τὰ κύλα τῶν ὀφθαλμῶν ἐπώδει.
 674: ἡ γαστροκνημὴ ὥδει.
 677: τὰ πόδια ἐπώδει.
 683: σφόδρα οἰδέοντος.
 716: οἰδέουσα σαπρὴ ἐγένετο.
 720: ὥδεις τὰ πρόσωπα ἰσχυρῶς.
 727: χωρίον πουλὺ πέλιον, ἐποιδέον.
 734: στρόφος ἐς τὸ ἔντερον καὶ ὥδεις.

καὶ ἐκ τοῦ δευτέρου

- σελ. 39: οἰδέειν μὲν ποιέειν τὴν ρίνα.
 183: τὸ σῶμα οἰδέει.
 201: ἀνοιδέει καὶ πελιδνὸν γίγνεται.
 201: ἢ ἂν ἐξοιδέη.
 206: ἢ ἂν οἰδέη.
 207: ξυνοιδέει ὑπὸ τὴν γνάθον.
 207: ἢ ἂν ἀποιδέη.
 218: οἱ πόδες οἰδέουσι.
 219: οἱ πόδες οἰδέουσι.
 220: ὀκότερον ἂν ἀποιδέη.
 233: οἱ πόδες οἰδέουσι
 233: ἐξοιδέει καὶ ἐξερεύθει.
 234: τοὺς πόδας οἰδέοντας.
 240: οἰδέει ἅπαν τὸ σῶμα.
 241: οἱ πόδες καὶ οἱ μηροὶ οἰδέουσι.
 242: αἱ φρένες οἰδέουσι.
 251: ὁ πνεύμων οἰδέων.

267: ἦν οἱ πόδες ἐποιδέωσι,

270: ὀκότεαν ἀνοιδέη τὰ κρίμνα.

Ἴδε καὶ σελ. 286. 305. 327. 335. 337. 348. 350. 355. 356. 359. 370. 385. 405. 408. 418. 508, κτλ. καὶ Τόμ. Γ', σελ. 151. 193. 321. 607.

Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Ζ', σελ. 22 «τῶν οἰδούντων καὶ σκιρρουμένων καὶ φλεγμαινόντων μορίων» καὶ Τόμ. ΙΑ', σελ. 829 «κατασταλτικὰ τῶν οἰδούντων ἐστίν» καὶ Τόμ. ΙΓ', σελ. 316 «τὸ οἰδοῦν αἰδοῖον» καὶ Τόμ. ΙΔ', σελ. 423 «ἐὰν οἰδῆ τὸ πρόσωπον» καὶ Τόμ. ΙΕ', σελ. 837 «οἰδεῖν ἰσχυρῶς τοὺς ὀφθαλμούς» καὶ Τόμ. ΙΖ', β', σελ. 28 «τὸ ὑπογάστριον οἰδεῖν» καὶ Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 114 «τὸ οἰδεῖν τοὺς πόδας» καὶ Τόμ. ΙΘ', σελ. 299 «ἐνοιδεῖν (ἀνοιδεῖν) τὴν Ἀτλαντικὴν θάλασσαν» καὶ παρὰ Ρούφῳ τῷ Ἐφεσίῳ σελ. 19, 11 «οἰδεῖ τε μᾶλλον ἐνταῦθα» καὶ σελ. 218, 8 «ἀνώδει ὡπερ τὰ ἐμπυήματα» (Πρβ. καὶ Ὀρειβ. Τόμ. Δ', σελ. 95, 10) καὶ παρὰ τῷ Ὀρειβασίῳ Τόμ. Α', σελ. 498, 15 «προσανοιδούσης δὲ καὶ τῆς σαρκός» καὶ σελ. 503, 4 «περιοιδούσης τῆς κατὰ δλον τὸν ὄγκον σαρκός» καὶ Τόμ. Β', σελ. 59, 12 «ἐνοιδούντες σφόδρα δυσχερῆ τὴν ἄρσιν ποιοῦνται» καὶ σελ. 181, 3 «ἀνοιδούντες τὸ πρόσωπον» καὶ σελ. 253, 6 «συνοιδεῖ ταχέως ὁ τόπος οὗτος» καὶ σελ. 446, 11 «τὰ οἰδοῦντα τῶν μερῶν ὑδρωπικῶς» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 148, 7 «οἰδεῖ μετὰ ὀδύνης» καὶ σελ. 148, 9 «τὰ σκέποντα συνοιδεῖ σώματα» καὶ σελ. 468, 7 «ἀνοιδούσα ἐκ τῆς καταβροχῆς» καὶ σελ. 485, 9 «ἀνοιδούντων τῶν δαρτῶν» καὶ παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ Τόμ. Α', σελ. 112 «ἐξοιδούσα διανοίγει τὰς σύριγγας» καὶ σελ. 642 «ἐποιδεῖ ἰσχυρῶς τὸ πρόσωπον» καὶ Τόμ. Β', σελ. 36 «παροιδεῖ αὐτῶν τὸ σῶμα» καὶ σελ. 69 «οἰδεῖ καὶ ἐφ' ἱκανὸν τὸ σῶμα ξηραίνεται» καὶ σελ. 133 «πρὸς τὰ οἰδοῦντα τῶν οὐλῶν» καὶ σελ. 200 «ἐπὶ τῶν ἐξοιδούντων μερῶν».

Καὶ ἄλλοι δὲ μεταγενέστεροι ποιοῦνται χρῆσιν τοῦ κατὰ τὴν

πρώτην συζυγίαν τῶν περισπωμένων ἐκφερομένου τύπου οἰδεῖν, ἐξοιδεῖν, κτλ., οἶον

Νίκανδρ. Ἀλεξ. 522: πολλάκι μὲν στέρνοισιν ἀνοιδέον. Πρβ. καὶ Θηρ. 855. ἀνοιδεῖοντες.

Πολύβ. σελ. 558,26: ἐξοιδοῦν τι τῶν μερῶν. σελ. 558,29: οὐδὲν ἐξοιδεῖ τῶν μερῶν.

Ψευδαισχίν. Ἐπιστ. Α', 2: ὁ τράχηλος καὶ τὰ στέρνα ἀνώδει.

Αἰλιαν. Ποικ. Ἱστορ. ΙΔ', 7: ὑποιδούσης καὶ ὑπαναφυομένης διὰ τὴν βραθυμίαν πιμελής.

Διονύσι. Ἀλικ. Ῥωμ. Ἀρχ. σελ. 1875: ἡ πόλις ὅλη διοιδούσα καὶ ἀγριαυνομένη διειστήκει.

Στράβ. σελ. 236,12 Μειν.: ἀρχεσθαι διοιδεῖν τὴν θάλατταν.

Φίλ. Ἰουδ. Τόμ. Β', σελ. 14: ἀπ' οἰδούσης οἰήσεως. σελ. 176: οἰδοῦσαν καχεξίαν. Τόμ. Γ', σελ. 97: οἰδεῖν καὶ τετυφῶσθαι.

σελ. 104: τὸ μὴ οἰδεῖν καὶ ἀναζειν. Τόμ. Δ', σελ. 141: τὰ σώματα εὐθὺς συνώδει ταῖς ἐξανθήσεσιν. Τόμ. Ε', σελ. 77: γαστρός ὄγκος οἰδούσης. σελ. 107: κρατούσης ὀργῆς οἰδοῦσι.

Τόμ. ς', σελ. 44: ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον ᾧδει. σελ. 126: ἀναγινώσκων διώδει. σελ. 140: ἄμα μὲν ᾧδει.

Ἰώσηπ. Ἰουδ. Πολ. Γ', ι', 9: διοιδούντων ἔγεμον σωμάτων. Ε', ιβ', 3: νεανῖαι διοιδούντες.

Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 461: ὅτε βουβῶν μεστός ἦν καὶ πάντα ἐξῴδει.

Φιλόστρ. σελ. 133: ὑποιδεῖν τὴν γῆν. σελ. 849: ἀνοιδοῦσιν αἱ περὶ αὐτὸν φλέβες. Φιλόστρ. Νεώτ. σελ. 865: ἀνοιδούσης εἰς τὴν σφαγὴν τῆς γνώμης.

Ἀλκίφρ. Α', α', 1: τὰ δὲ εἰσω ἀνοιδοῦντα ἐρρήγνυτο. Ἐν Α', ι', 1 φέρεται διττὴ γραφή, τῆς θ α λ ά τ τ η ς ἀ ν ο ι δ ο ὑ σ η ς καὶ τῆς θ α λ ά τ τ η ς ἀ ν ο ι δ ο υ μ έ ν η ς.

Διογέν. Λαέρτ. Η', α', 18: δυναστῶν ὀργὴν καὶ οἰδοῦντα θυμὸν μὴ κινεῖν.

Κλήμ. Ἀλεξ. σελ. 178: οἰδοῦσι μαστοί. σελ. 179: τὰ μόρια ἐφέξει διοιδοῦντα.

Ἀθήν. σελ. 126 δ': τὸ κρίμνον οὕτω φωκτὸν γενόμενον διοιδεῖ.

Ἀνών. Vol. Herculi. Μέρ. Α', σελ. 63 β': ὀργαῖς ἀνοιδούσαις.

Πορφύρ. Β'. Πυθαγ. 42: τὸν ἀνοιδοῦντα καὶ ὀργιζόμενον.

Ἀχιλλ. Τάτ. Β', 29: οἰδοῦσι περὶ ἑαυτὰς πεφουσημένοι. Γ', 11: ἀπ' οἰδοῦντος τραύματος. Δ', 14: ὠγκοῦντο αἱ λίμναι πάντοθεν οἰδοῦσαι.

Ῥήτ. Οὐαλζ. Τόμ. Α', σελ. 554, 11: τὸ ἀνοιδοῦν καὶ φλεγμαῖνον.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Οἰδοῦντες: ὀγκοῦντες» καὶ «Ῥδοῦν: ὀργιζόμενον», ἐν δὲ τῷ τοῦ Σουίδα

«Οἰδεῖ: φλεγμαίνει, πεφύσηται» καὶ «Ῥδει: ὠγκοῦτο» καὶ «Διοιδούων: ἐκφυσῶντων» καὶ «Διοιδούσα: ἀντὶ τοῦ ὀγκουμένη» καὶ «Διώδει: ἐφλέγμανε».

Ἰπὸ τοῦ Πολυδεύκους βιβλ. Δ', 68 γίνεται μνεία τοῦ «καταπέμπειν τὸ πνεῦμα εἰς τὸν αὐλὸν ὑποπιμπραμέναις ταῖς γνάθοις, ὑπωγκωμέναις, ὑποιδούσαις, ἐξεστηκυῖαις».

Κακῶς παρὰ τῷ Λιβανίῳ Τόμ. Δ', σελ. 1092 ἀνεγνώσθη «παρεῖαι δὲ διοιδούσαι καὶ συνωγκωμέναι τῷ κάτωθεν πνεύματι» ἀντὶ τοῦ οἰδοῦσαι, ὡς παρατηρήθη ἤδη πρὸ πολλοῦ.

Παρὰ μόνῳ τῷ Πλουτάρχῳ εὐρέθη ὁ τύπος, δὲ Ἀττικὸν δὲ ταλαίπωρος Βυζάντιος νομίζει, ἐν τοῖς Ἡθικοῖς σελ. 452 ἀ

«οἰδῶντι γὰρ ἔοικε καὶ φλεγμαίνοντι σώματι τὸ περιαλγοῦν καὶ περιχαρὲς καὶ περίροβον τῆς ψυχῆς» καὶ σελ. 734 ἐ «τὴν ὀπώραν ἅπασαν ὀρῶμεν ἐντεταμένην καὶ οἰδῶσαν».

Ἀλλ' ἐν σελ. 461 β' κεῖται «ἐπὶ στρωμνῆς μὴ οἰδούσης» καὶ σελ. 814 γ' «ὅσα τῶν παραδειγμάτων οἰδεῖν ποιεῖ» καὶ σελ. 897 β' «προωλουμένην ἀνοιδεῖν τὴν Ἀτλαντικὴν θάλασσαν», ὡς

καὶ ἐν τῷ Σόλωνι ΙΘ', 1 «ὀρῶν τῶν δήμον οἰδοῦντα καὶ θρασυνομένον» καὶ ἐν τῷ Κάτωνι τῷ νεωτέρῳ ΕΟ', 4 «ὑμέτερον ἔργον οἰδοῦντα τοῦτον μαλάξαι» καὶ ἐν τῷ Κικέρωνι ΚΖ', 2 «οἰδοῦντα ῥήτορα προσεῖπεν».

Εὐλόγως δὲ δύναται τις ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς διὰ τοῦ Ω μεγάλου

τις ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς διὰ τοῦ Ω μεγάλου

τις ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς διὰ τοῦ Ω μεγάλου

τις ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς διὰ τοῦ Ω μεγάλου

ἐκφορᾶς οἰδῶντι καὶ οἰδῶσαν καὶ δὲν θὰ φανῆ ἴσως λίαν τολμηρὸς μεταγράφων οἰδοῦντι καὶ οἰδοῦσαν.

Παρά τῷ Κριτοβούλῳ ἀπαντᾷ σελ. 159 Μυλλ. «μᾶλλον δὲ καὶ ἐπὶ πλεόν οἰδῶμενον καὶ αὐξόμενον». Ἀλλὰ παρά τῷ Ἡλιοδώρῳ κεῖται Β', 9 «ὕφ' ὧν οἰδομένη τῷ χόλῳ καὶ τῷ ζήλῳ πυρακτουμένη κτέ.» καὶ Ζ', 7 «προκαθῆστο ἡ Ἀρσάκη διοιδουμένη» καὶ ἐν τοῖς Αἰσωπείοις μύθοις σελ. 80, 159 Ἀλμ. «ἐν δὲ ταῖς μάχαις οὕτως οἰδεῖται». Ὁ Κοραῆς γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλήλων τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Ε', σελ. 311 «Οἰδομένην: Ἐξ ΕΔ (συναδούσης τῷ Α), ΑΤ, Ἡδομένην». Πολλῶ δ' ὁμῶς καλλίων εἶνε ἡ γραφή ἡδομένην.

§ 6. Ἰσχυομυθῆσαι—ἰχνομυθῆσαι.

Ἐν τῇ Συναγωγῇ τοῦ Κουμανούδου σελ. 168 φέρεται: ἰχνομυθῶ, ὦ. «ἰχνομυθῆσαι ὄλην τὴν τῆς κακώσεως ὑπόθεσιν.» Θ. Στουδ. σ. 1200 ἐκδ. ΜΙ.

Ἄμα ταῦτ' ἀναγνόντες ἀνεφωνήσαμεν τὸ Θεοκρίτειον ἐκεῖνο, τὸ μελιχρότατον:

ὄσαίχον ἐντὶ τὸ τόμμα καὶ ἀλικὸν ἄνδρα δαμάσδει.

Ἐκ γραφικοῦ πταίσματος ἀπατηθεὶς ὁ ἐλλογιμώτατος ἀνὴρ ὑπέλαβεν ὅτι ἐλέχθη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἰχνομυθῶ. Ἀλλ' ἡμεῖς ἀνενδοιάστως ἀποφαινόμεθα ὅτι παντελῶς ἀσύστατον ὑπάρχει τὸ ῥῆμα τοῦτο, ἀναγκαίως δ' ἔχει νὰ τραπῆ τὸ ἰχνομυθῆσαι εἰς τὸ ἰσχυομυθῆσαι. Εἶνε δὲ τὸ ἰσχυομυθῶ—ἰσχυομυθία ἴδιον τοῦ παρηκμαχότος ἐλληνισμοῦ, καθάπερ καὶ τὸ ἰσχυολέσχης καὶ τὸ ἰσχυολόγος—ἰσχυολογῶ—ἰσχυολογία καὶ τὸ ἰσχυοεπέω. Πρῶ. καὶ λεπτομυθῶ καὶ λεπτοεπέω (=λεπτολογῶ).

Ἐν ταῖς εἰς Ὀμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 226, 24 ἀναγινώσκειται «τὰ δὲ κατὰ τὸν δράκοντα καὶ τοὺς στρουθοὺς καὶ τὴν πλάτανον ὁ μὲν ποιητῆς οὐκ ἰχνολογεῖ· ἔθος γὰρ αὐτῷ ἐν ταῖς τῶν σημείων λύσεσι τὰ καιριώτατα μόνον ἐπιεσθαι», ἀλλὰ τὸ ὕγιως ἔχον εἶνε ἰσχυολογεῖ.

Τὸ παρ' Ἡσυχίῳ κείμενον «Ἰσομυθοῦντες: ἀκριβολογοῦντες» ὀρθῶς ἐνομίσθη ὑπὸ τοῦ Ρουγκηνίου πλημμελῆς ἐκφορὰ τοῦ ἰσχυομυθοῦντες.

§ 7. ἀποδύοντες—ἀποδύονται.

Λυσ. σελ. 262, 18 Κοβ. «τοῖς ὀψιζομένοις ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐπιτιθέμενοι τὰ ἱμάτια ἀποδύονται.»

Ἐπειδὴ ἀσύγκλωστα ἡμῖν φαίνονται τὸ ἐπιτίθεσθαι καὶ τὸ ἀποδύεσθαι, μεταβάλλοντες τὴν παραδεδομένην γραφὴν ἀναγινώσκομεν «τοῖς ὀψιζομένοις ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐπιτιθέμενοι καὶ τὰ ἱμάτια (ἡ: θαιμάτια) ἀποδύοντες.»

Ἐῖς συγχύσεως τῶν καταλήξεων ΓΕΣ καὶ ΓΑΙ πολλά παραδείγματα θὰ μνημονεύσωμεν ἄλλοτε. Νῦν παρατηροῦμεν ὅτι ἐν τῷ Βινδοβονησίῳ Λεξικῷ σελ. 10, 7 κεῖται «Ἀρετῶμαι: τὸ ἀρετῆς ἐφίεμαι. Προκόπιος· οἱ μὲν θανατῶνται, οἱ δὲ ἀρετῶνται.» Ἀλλ' ἀντὶ τῆς βαρβάρου ταύτης ῥήσεως φέρεται παρά τῷ Προκοπίῳ Τόμ. Β', σελ. 639, 23 Δινδ. «ἀμφοτέροίτε θυμῷ ἐπὶ τοὺς πέλας πολλῶ ἴενται, οἱ μὲν θανατῶντες, οἱ δὲ ἀρετῶντες.»

§ 8. ἐτέθυτο [τὰ ἱερά].

Ἀντιφ. σελ. 6, § 16 Βλασσ. «Κάλλιστον οὖν ἐδόκει εἶναι τῷ Φιλόνεω τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἅμα μὲν προπέμψαι τὸν πατέρα τὸν ἐμὸν φίλον ὄντα ἑαυτῷ, ἅμα δὲ οὖσαντα τὰ ἱερά ἐστιᾶσαι ἐκεῖνον. Ἦ οὖν παλλακὴ τοῦ Φιλόνεω ἠκολούθει τῆς θυσίας ἐνεκεν καὶ ἐπειδὴ ἦσαν ἐν τῷ Πειραιεῖ, οἷον εἰκόσ, ἔθυσεν καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ ἐτέθυτο τὰ ἱερά, ἐντεῦθεν ἐβουλεύετο ἡ ἄνθρωπος ὅπως [ἄν] αὐτοῖς τὸ φάρμακον δοίη, πότερα πρὸ δείπνου ἢ ἀπὸ δείπνου.»

Κάλλιον καθ' ἡμᾶς θὰ εἶχεν ὁ λόγος, ἂν τὸ ῥῆμα ἐτέθυτο ἐξεφέρετο ἀνευ τοῦ ὀνόματος τὰ ἱερά· πιθανώτατον δὲ φαίνεται ὅτι ἐγράφη μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀντιφῶντος «ἐπειδὴ αὐτῷ ἐτέθυτο», ἤγουν «ἐπειδὴ αὐτῷ ἐτετέλεστο ἡ θυσία», παρενεγράφη δ' ὑπὸ βιβλιογράφου ἀγνοοῦντος τὴν τοιαύτην χρῆσιν, καθ' ἣν ὡς ἀπρόσωπον τὸ ἐτέθυτο παρελήφθη, τὸ ἀ-

ναγκαῖον φανέν αὐτῷ ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος. Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν τοῖς Ὀρνισσι στίχ. 1034 «καὶ πέμπουσιν ἤδη ἰσκόπους ἐς τὴν πόλιν πρὶν καὶ τεθύσθαι τοῖς θεοῖς», τουτέστι: πρὶν καὶ γεγονέναι θυσίαν τοῖς θεοῖς. Πρβ. πέπαισται, ἠῦκται, κτλ. κεχόρευται, ἠρίσθηται ἢ ἠγίστευται, κτλ. Γνωστότατον εἶνε τὸ «ἐμοὶ μὲν ὡς δυνατὸν ἦν βεβοήθηται τῇ πατρίδι». Ἐκτενῶς περὶ τῆς προκειμένης χρήσεως θὰ πραγματευθῶμιν ἐν οἰκειτέρῳ τόπῳ. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν ταῖς εἰς Ὀμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 648, 37 κεῖται «ὅταν γὰρ θύηται αὐτῇ, οὐ πάρεστιν ἢ τῆς Δήμητρος ἰέρεια», ἢτοι «ὅταν γὰρ θυσία γίγνηται αὐτῇ». Πρβ. ἀμφισβητεῖται, ἀμφιβάλλεται, ἀπορεῖται, συμφωνεῖται, κτλ.

Ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος βιβλ. Γ', α', 23 ἀπαντᾷ «καὶ τοὺς μὲν ἄλλους στρατιώτας ἐκέλευε θέσθαι περὶ τὰ τεύχη τὰ ὄπλα, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἔθουε τῇ Ἀθηνᾷ (Ἀθηναίᾳ)· ἐπεὶ δ' ἐτέθουτο, ἀνεῖπε καὶ τοὺς Μειδίου δορυφόρους θέσθαι τὰ ὄπλα ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ ἑαυτοῦ στρατεύματος», ὅπερ δύναται κάλλιστα νὰ ἐκληφθῇ ἀντὶ τοῦ ἐπεποίητο τὴν θυσίαν. Πρβ. βιβλ. Γ', δ', 3 «Ἐπεὶ δὲ θυσάμενος καὶ τᾶλλα ὅσα ἔδει καὶ τὰ διαβατήρια ἐξῆλθε, ταῖς μὲν πόλεσι διαπέμψας ἀγγέλους προσεῖπεν ὅσους τε δέοι ἐκασταχόθεν πέμπεσθαι καὶ ὅποι παρεῖναι, αὐτὸς δ' ἐβουλήθη ἐλθὼν θύσαι ἐν Ἀυλίδι, ἐνθαπερ ὁ Ἀγαμέμνων ὄτ' εἰς Τροίαν ἐπλεῖ ἐθύετο. Ὡς δ' ἐκεῖ ἐγένετο, πυθόμενοι οἱ βοιωτάρχοι ὅτι θύοι, πέμψαντες κτέ.» (Ἴδε καὶ Κυνηῆρον Ξενοφ. Ἄναβ. σελ. 511).

§ 9. τοῖς ἀπολήγουσι τοῦ Πηλίου [πέρασι].

Στράβ. σελ. 615, 29 «Ἡ δὲ Βοιωτὴς λίμνη πλησιάζει μὲν ταῖς Φεραῖς, συνάπτει δὲ καὶ τοῖς ἀπολήγουσι τοῦ Πηλίου πέρασι καὶ τῆς Μαγνησίας.»

Ὁ Στράβων κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ἔγραψε «συνάπτει δὲ καὶ τοῖς ἀπολήγουσι τοῦ Πηλίου καὶ τῆς Μαγνησίας», τὸ δὲ πέρασι οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἐξήγησις τοῦ ἀπολήγουσι.

Εὐρίσκειται δὲ καὶ παρ' ἄλλοις ἢ σύναρθρος μετοχὴ τὸ ἀπολήγον ἢ καταλήγον καὶ τὰ ἀπολήγοντα ἢ καταλήγοντα ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὀνόματος τὸ πέρας καὶ τὰ πέρατα παρελημμένη, οἷον·

Ῥοῦφ. Ἐφέσ. σελ. 178, 4 «παρατεταμένον τῷ θώρακι λοξὸν κατὰ τὰ ἀπολήγοντα τῶν πλευρῶν» καὶ σελ. 184, 12 «μάλιστα τοῖς ἀπολήγουσι τῶν ὀστέων συμφυεῖς ὑπάρχοντες» καὶ σελ. 192, 13 «συνήρμωσται δὲ τῷ τῆς περόνης ἀπολήγοντι.»

Πολυδεύκ. Β', 71 «τὸ δὲ καταλήγον τῶν λογάδων πρέμνον καλεῖται» καὶ Β', 197 «τὸ δὲ ἀπολήγον τοῦ ποδὸς κατόπιν πτέρνα».

Πολύβ. σελ. 482, 3 «προσκλύζει τὸ καταλήγον τοῦ πελάγους τοῦ μεταξὺ κειμένου Κύπρου καὶ Φοινίκης».

Σουίδ. «Πέζα: τὸ ἄκρον ἢ τὸ ἀπολήγον τοῦ χιτῶνος, ὃ ἡμεῖς ὄραν λέγομεν».

Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος γράφει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 793 («ἢ μτχ.») Τὰ λήγοντα, Ἡρ. ἀντὶ Τὰ πέρατα». Πρὸς τὸ Ἡρόδοτος εἶπε τὰ λήγοντα ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν, γινώσκουμεν δ' ὅτι ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐν τοῖς Ἡθικοῖς σελ. 870 β' ἐλέχθη «κέλης ἐλαυνόμενος αὐτῷ συνέτυχε περὶ τὰ λήγοντα τῆς Σαλαμινίας», ὡς καὶ ἐν τῷ Ἀριστείδῃ ΙΑ', 7 «διὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Κιθαιρῶνος ἀφιππα ποιούσας τὰ καταλήγοντα καὶ συγκυροῦντα τοῦ πεδίου πρὸς τὸ ἱερόν» καὶ ἐν τῷ Φαβίῳ ς', 1 «εἰς τὰ καταλήγοντα τῆς Καμπανίας».

Παρὰ τῷ Θεοφράστῳ σελ. 535 Σνειδ. ἀπαντᾷ «οἱ κλώνες ἢ πτόρθοι ἢ ἀκρεμόνες ἢ ὄτιχρη καλεῖν τὰ ἐσχατεύοντα τῶν δένδρων». Εὐρέθη δὲ καὶ τὸ ἀπολήγον αὐτοῦ μέρος (Ἴδε Μυλλῆρον Γεωγρ. Μικρ. Τόμ. Α', σελ. 440).

§ 10. δεῖν ἢ τ' ἀπλοῖα—δεῖν ἢ στ' ἀπλοῖας.

Εὐριπίδ. Ἴφιγ. Τ. 15 «δεῖν ἢ στ' ἀπλοῖας πνευμάτων τ' οὐ τυγχάνων εἰς ἔμπυρ' ἦλθε, ἢ καὶ λέγει Κάλχας τάδε».

Ἄτοπώτατ' ἔχει ἢ ῥῆσις αὐτη, ἀδύνατος δ' ἀποβαίνει ἢ εὐδωσις αὐτῆς, ἂν μὴ ἢ γενικὴ δεῖν ἢ ἀπλοῖας τραπῆ εἰς

δοτικήν. Ὁ Εὐριπίδης ἔγραψε «δεινὴ τ' ἀπλοῖα πνευμάτων τ' οὐ τυγχάνων», ὡς ἐν τοῖς Ἡρακλείδαις στίχ. 6 «ἐγὼ γὰρ αἰδοῖ καὶ τὸ συγγενὲς σέβων—πόνων πλείστων μετέσχον εἰς ἀνήρω Ἡρακλεῖ». Πρβ. καὶ Ἰππόλ. 381 «οὐκ ἐκπονοῦμεν δ', οἱ μὲν ἀργίας ὑπο, οἱ δ' ἠδονὴν προθέεντες ἀντί τοῦ καλοῦ ἄλλην τιν'» καὶ Ἐκάβ. 1197 «ὄσφρησ' Ἀχαιῶν πόνον ἀπαλλάσσω διπλοῦν Ἀγαμέμνονος ὄσκατι παῖδ' ἐμόν κτανεῖν». *Ἐτι δὲ Θουκυδ. Α', 47 «ἐπὶ γὰρ προσβάλοιεν ἀλλήλοις, οὐ βραδίως ἀπελύοντο ὑπὸ τε πλήθους καὶ ὄχλου τῶν νεῶν καὶ μᾶλλον τι πιστεύοντες τοῖς ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὀπλίταις ἐς τὴν νίκην».

§ 11. συνδουμένη—συνδονομένη.

Γαλην. Τόμ. ΙΗ', α, σελ. 542. «τὴν τῶν σκελῶν πρόσφυσιν ἔνεστιν ἀκούειν πολυειδῶς, κυριώτατον μὲν ἴσως τὴν ἀπὸ τῆς κατ' ἰσχίον διαρθρώσεως (Γρ. ἴσως ἐπὶ τῆς κτέ.), ἥτις γίγνεται τοῦ μηροῦ τῆς κεφαλῆς συνδονομένης τῶ κατ' ἰσχίον ὁστώ διατετῶν πλατέων συνδέσμων καὶ τοῦ στρογγύλου».

Καὶ τυφλῶ δῆλον ὅτι ὄλως ἀπροσδιόνυσος ἐνταῦθα εἶνε ἢ ἐννοια τοῦ συνδονεῖσθαι· ἀποκαθίσταται δ' ἡ γνησία γραφή, ἂν τὸ συνδονομένης μεταβληθῇ εἰς τὸ συνδουμένης, ὅπερ εἶνέ συναληλιμμένος τύπος τοῦ συνδεομένης.

Χαίρει δ' ὁ Γαληνὸς τῇ τοιαύτῃ συναλοιφῇ λέγων συνδοῦσι, συνδοῦν, κτλ., συνδοῦνται, συνεδοῦντο, συνδουμένην, κτλ., ἐνδοῦντας, ἐπιδοῦμεν, ἐπιδοῦντος, κτλ., ἐπιδοῦνται, ἐπιδοῦμενος, κτλ., διαδοῦντας, καταδοῦσι, κτλ. ἔτι δὲ ἐπιδῶ, ἐπιδῶν καὶ διαδῶν.

συνδοῦσι—ξυνδοῦσι. Τόμ. Β', σελ. 268. 332. 334. Τόμ. Γ', σελ. 47. 322. 417. 661.

συνδοῦντα. Τόμ. Β', σελ. 354. 716. 730. Τόμ. Γ', σελ. 255.

συνδοῦντες. Τόμ. Β', σελ. 269. Τόμ. Η', σελ. 3. Τόμ. ΙΒ', σελ. 230.

συνδοῦντος. Τόμ. Γ', σελ. 311. 768.

συνδοῦν—ξυνδοῦν. Τόμ. Γ', σελ. 295. Τόμ. ΙΑ', σελ. 534.

συνδοῦντι. Τόμ. Δ', σελ. 113.

συνδοῦντων. Τόμ. ΙΗ', α, σελ. 495 καὶ β', σελ. 887.

συνδοῦντας. Τόμ. Β', σελ. 332.

ξυνδοῦσα. Τόμ. Γ', σελ. 376.

συνδοῦνται. Τόμ. Δ', σελ. 371. Τόμ. Ε', σελ. 206. Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 957.

ξυνεδοῦντο. Τόμ. Δ', σελ. 73.

συνδουμένην. Τόμ. Δ', σελ. 227.

συνδουμένων. Τόμ. Β', σελ. 720. Τόμ. Γ' σελ. 935.

συνδοῦμενα. Τόμ. Δ', σελ. 232. Τόμ. Γ', σελ. 189.

ἐνδοῦντας. Τόμ. Δ', σελ. 780. Γρ. ἐνδοῦντας. Πρβ.

Πλάτ. Τιμ. σελ. 43 α.

ἐπιδοῦμεν. Τόμ. Ε', σελ. 844. Τόμ. ΙΗ', β', 757. 888.

ἐπιδοῦντος. Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 722. 729.

ἐπιδοῦνται. Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 441.

ἐπιδοῦντες. Τόμ. Ζ', σελ. 29. Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 365. 536.

ἐπιδοῦντων. Τόμ. ΙΕ', σελ. 437.

ἐπιδοῦντας. Τόμ. Γ', σελ. 782. Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 453.

ἐπιδοῦνται. Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 401.

ἐπιδοῦμενος. Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 515.

ἐπιδοῦμενον. Τόμ. ΙΗ', β', 372. 773. 822. 823. 885. 905. 911. 913.

ἐπιδοῦμενου. Τόμ. ΙΗ', α, σελ. 464. καὶ β', σελ. 821. 829.

ἐπιδοῦμενα. Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 819.

ἐπιδοῦμένων. Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 544. 772. 892.

ἐπιδοῦμενους. Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 827.

ἐπιδοῦμένης. Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 461.

διαδοῦντας. Τόμ. ΙΑ', σελ. 187.

- καταδοῦσι. Τόμ. Ι', σελ. 1001.
 ὑποδοῦντας. Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 348. Γρ. ἐπιδοῦν-
 τας.
 ὑποδοῦμεθα. Τόμ. Ε', σελ. 46.
 ἀποδομένους. Τόμ. ΙΑ', σελ. 148.
 ἐπιδῶ. Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 896. Πρβ. καὶ σελ. 919: ἐπι-
 δῶμεν=ἐπιδέωμεν.
 ἐπιδῶν. Τόμ. Ι', σελ. 230. 432. 433. Τόμ. ΙΕ', σελ. 22.
 διαδῶν. Τόμ. ΙΑ', σελ. 57. 92. Τόμ. ΙΖ', σελ. 156.
 Καὶ ἐν τῷ Περὶ τῶν Ἐπιδέσμων Βιβλίῳ, ὅπερ νο-
 μίζεται ὑπότινων οὐχὶ γνήσιον τοῦ Γαληνοῦ σύγγραμμα, ἀ-
 παντᾶ Τόμ. ΙΗ', α, σελ. 824: ἐπιδοῦνται καὶ σελ. 831:
 ἐπιδομένων. Ἀλλὰ συνήθως φέρονται ἐν αὐτῷ οἱ ἀσυνά-
 λειπτοι τύποι, οἷον
 σελ. 769: ἐπιδέοντα.
 772: ἐπιδεομένων.
 774, 10 καὶ 17: ἐπιδεομένοις.
 775: ἐπιδεομένων.
 776, 11 καὶ 14 καὶ 16: ἐπιδεομένων.
 777: ἐπιδέονται.
 778, 5: ἐπιδεομένης.
 778, 8: ἐπιδέουσι.
 778, 11: ἐπιδέοντα.
 778, 12: ἐπιδεομένου.
 780: ἐπιδεομένων.
 782: ἐπιδέοντες.
 784: ἐπιδεομένω.
 795: ἐπιδεόμενα.
 799: ἐπιδεόμενον.

Πρβ. καὶ Τόμ. ΙΔ', σελ. 722: συνδέονται καὶ σελ. 790:
 διαδέομεν καὶ σελ. 792: ἐπιδέοντα.

Εὔρομεν δὲ καὶ ἐν Τόμ. Β', σελ. 777: συνδέουσι καὶ
 ἐν Τόμ. Γ', σελ. 558: συνδέοντες καὶ ἐν Τόμ. Δ', σελ.

288: συνδέουσα καὶ ἐν Τόμ. ΙΓ', σελ. 118: ἐπιδέουσιν
 καὶ ἐν Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 753: συνδεομένου καὶ σελ.
 1019: συνδέοντος Ἐν Τόμ. Β', σελ. 773 καὶ σελ. 774
 τὴν παροιμίαν ἐνὶ καλόποδι πάντα ἐπιδοῦσιν.

Πιθανώτατον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὁ Γαληνοῦς ἔργον αὐτοῦ ἐπι-
 λημιμένων τύπων χρῆσιν ἐποιήσατο, ὅπου δ' ἐπὶ ἀλλοῦ ἐπι-
 τοῖς γνήσιαις αὐτοῦ βιβλίαις ἀπαντῶσιν εἶνε πλημμελεῖς ἐκφρά-
 ραι τῶν μεταγραφῶν. Ἀσυναλείπτως προηνόηθησαν ὑπὸ τοῦ
 Γαληνοῦ οἱ τύποι ἐπιδέης (Τόμ. Ι', σελ. 954 καὶ ΙΗ', β', σελ.
 496 καὶ 759. Πρβ. καὶ ΙΗ', α, σελ. 831) καὶ ἐπιδέηται
 (Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 391 καὶ 545) καὶ συνεπιδέοις (Τόμ. ΙΗ',
 β', σελ. 914) Πρβ. καὶ ἐπιδέοιτο (Τόμ. ΙΗ', α, σελ. 795
 καὶ 798).

§ 12. ἀποφανῶσε—ἀποφανῶσαι.

Βεκκ. Ἄνεκδ. σελ. 439, 10 «Ἀποφανῶσαι: εἰς τὸ φανε-
 ρὸν καταστήσαι. Οὕτω Σοφοκλῆς».

Οὐδαμῶς ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν περὶ τῆς πλημμελείας τοῦ τύ-
 που ἀποφανῶσαι, μεταγράφομεν δ' ἀνεκδοιάστως «Ἀπο-
 φανῶ ΣΕ: εἰς τὸ φανερὸν καταστή(ΣΩ) ΣΕ». Πρβ. Ἡσύχ.
 «Ἀποφανθεῖς: ἐν τῷ φανερῷ καταστάς. Σοφοκλῆς Ἀχρυσίῳ».

Ἐν σελ. 217, 22 γραπτέον ἐναγχοῖς.

Ἐν σελ. 290 προσθετέον τὸ «προαγδόντως Ἐπιφάν Τόμ. Β',
 σελ. 394, 10».

ΝΥΞΕΙΣ ΕΙΣ ΕΡΕΥΝΑΝ

ΤΩΝ ΙΔΙΑΖΟΝΤΩΝ ΤΗ ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΗ.

Α.

Ἐπάρχουσιν ἐν κοινῇ χρήσει παρ' ἡμῖν βαρύτερα ῥήματα δισύλλαβα, τρισύλλαβα, τετρασύλλαβα καὶ καθεξῆς πάμπολλα, ὧν ὁ ἐνεστώσ χροῖος τῆς προστακτικῆς ἐγκλίσεως σχηματίζεται ὁμαλῶς πάντοτε, ὅπως καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ γλώσσῃ, εἰς εὐ- οὔτως ἔχομεν ἐκ δισυλλάβων μὲν τὰ

βλέπε	θέλε	παίξε	τρίξε
βράζε	ορέφε	πέφτε	φέρνε
γλείφε	κάμνε	πίνε	φθάνε
γνέθε	κλέφτε	πλάθε	πλένε
γράφε	κόφτε	ράφτε	χάφτε
δένε	κράζε	σκίξε	χύνε
δέρνε	λύνε	σχύφτε	στῆνε
θάφτε	νίθε	στάζε	ψῆνε
στρέφε	ξαῖνε	τάζε	ξύνε

τρίβε καὶ ἄλλα,

ἐκ τρισυλλάβων δὲ τὰ

ἄκουε	γέμιζε	λάβαινε	σάρωνε
ἄλεθε	δάνειζε	μάθαινε	σήκωνε
ἄλειφε	δούλευε	μάλαζε	φύλαγε
ἄνοιγε	ζούλευε	ὄμνεγε	φώναζε
ἄρμεγε	θέριζε	πάλαιβε	χάραζε
		πείραζε	χώνευε

χώριζε καὶ ἄλλα,

ἐκ τετρασυλλάβων δὲ καὶ καθεξῆς τὰ ἀρμάθιαζε

		ἀρράβωνιαζε
	μακάριζε	καλοκάρδιζε
ἄλώνιζε	ὀρμήνευε	κλωθογύριζε
ἄρμένιζε	πατάλωνε	παραμόνευε
καλάμιζε	συμμάζωνε	περνοδιάβαινε
κοπάνιζε	συνδαύλιζε	πινάκιζε
κοσκίניζε	τηγάνιζε	συμπεθέριαζε
	χαμήλωνε	ξεροκατάπινε

σπιτονοικοκύρευε κτλ.

Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ῥημάτων τούτων ὁμάδι, τῇ τῶν δισυλλάβων, ἐπίτηδες οὐδὲν κατελέξαμεν τῶν πρὸ τοῦ ω τοῦ ἐνεστώτος ἐχόντων σύμφωνον οὐρανισκόφωνον, διότι ἐν αὐτοῖς περιεργόν τι συμβαίνει, ὅπερ ἀγνοοῦμεν ἂν μέχρι τοῦδε παρατηρήθῃ. Εἶναι αὐτὰ πρῶτον πάνυ ὀλίγα, ἴσως μόνον δεκατρία ἐν συνόλῳ, τὰδε·

λέγω	πλέκω	βήχω
στρέγω	στέκω	βρέχω
σφίγγω	τρώγω	έχω
φέγγω	φεύγω	ζέχω

τρέχω· (διότι ἐξαι-
ρῶ τὰ διαφορούμενα καίγω (καίω), κλαίγω (κλαίω), πλέχω (πλέω),
μπήγω (μπήχνω).

Ἐπειτα ἐκ τούτων τῶν δεκατριῶν τὸ φεύγω, τὸ στέκω καὶ τὸ τρέχω, δηλ. ἀνὰ ἓν ἐξ ἐκάστης τῶν τριῶν ὁμάδων τῶν ἐχουσῶν τὰ διάφορα οὐρανισκόφωνα γ, κ, χ, καὶ πρὸ τούτων τὸ φωνῆεν ε, σχηματίζουσιν ἀνωμάλως τὴν προστακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος ἄχι εἰς ε, ἀλλ' εἰς α· φεύγα, στέκα, τρέχα.

Δια τί ἄρα γε καὶ πότε τοῦτο ἐπῆλθεν εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν τὴν κοινῶς ὀμιλουμένην; Ἡ ἀρχαία οὐδεμίαν τοιαύτην ἀνωμαλίαν ἔχει, ὅσον ἡμεῖς ἠξεύρομεν. Ὅθεν ὑποβάλλομεν τὸ ζήτημα εἰς τοὺς περὶ τὴν φωνολογίαν ἢ φθογγολογίαν τῶν γλωσσῶν καταγινομένους, μήπως εὕρωσιν ἀνάλογά τινα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ

ἢ ἐν ἄλλαις γλώσσαις καὶ ἀνακαλύψωσιν ἅμα καὶ τὸν λόγον τοῦ συμβαίνοντος.

Ἴνα δὲ μὴ ἢ εἰς α αὐτὴ προστακτικὴ θεωρηθῆ ἀπλῶς ὡς γενομένη κατ' ἀναλογίαν τῆς εἰς α τῶν περισπωμένων ῥημάτων, ἦν, ὡς γνωστὸν, σχηματίζομεν οὐ μόνον ἐκ τῶν εἰς ἄ ω, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εἰς ἔ ω, λέγοντες κοινῶς καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα, βοήθα, εὐλόγα, μέτρα, τήρα, ⁽¹⁾ χτύπα κτλ., ἃς προσθέσωμεν ἐνταῦθα ὀλίγας παρατηρήσεις εἰδικῶς περὶ ἀλλοίων τινῶν εἰς α προστακτικῶν, οὓς γινομένου ἴσως διακριθῆ πλείοτερον τὸ πάθος τῶν τριῶν ἐκείνων φεύγα, στέκα, τρέχα.

Τὸ κύττα ὅπερ ἀκούεται ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὄχι πανταχοῦ, θὰ εἶναι ἢ ἀποκεκομμένον ἐκ τοῦ κύτταξε ⁽²⁾ ἢ ἐσχηματίσθη ὡς ἐξ ἀσυναιρετοσυνηρημένου τοῦ κυττάω—κυττώ, ὅπερ μοι φαίνεται ὅτι λέγεται πού, καθὼς καὶ τὸ κυλώ ἀντὶ κυλίω, καὶ τὸ τσακῶ δέ, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἀντὶ τοῦ τσακώνω.

Ὡσαύτως τὸ ἀνώμαλον ἔλα, ὃν ἴσον τῷ ἔλθέ, δηλ. ἀόριστος, δὲν πρέπει ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσῃ νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν. Ἄγνοοῦμεν δὲ ἂν ὑπάρχει παρ' ἡμῖν πού ἂν χρῆσει ἢ παλαιὰ προστακτικὴ ἔρχου, ⁽³⁾ ἢ ἀνώμαλόν τι ἔρχω καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔρχε. Κάπως ὁμως περιφέρεται εἰς τὴν μνήμην μου ὡσαύτ' ἢ ἤκουσά ποτε παρὰ Ἰηνίας γυναικὸς λεξείδιά τινα οὕτως ἠχοῦντα ἀντὶ τῶν κοινῶς εἰθισμένων ἔρχομαι καὶ ἔλα.

Τῶν παλαιῶν δὲ κατὰβα, ἀνάβα εἶναι ἀντίστοιχα τὰ νεωτερικὰ ἀναίβα ἢ ἀνέβα, καταίβα ἢ κατέβα, ὡς καὶ τὰ ἔθγα,

(1) Ἄλλα τινα τῶν τοιοῦτων ῥημάτων διαφοροῦνται, λ.χ. πάτει καὶ φίλει λέγει ὁ Ἄθαν. Χριστόπουλος, ἀλλ' ἐν ταῖς Παροιμίαις τοῦ Πενιζέλου (ἐν Ἑρμοῦ 1867) εὐρίσκω τὸ «καρδιά καθαρά καὶ πάτα ὅπου θέλεις.» πάτα δὲ καὶ ἐν τῇ πατρίδι μου Ἀδριανουπόλει συνηθίζεται, ἐνθα καὶ τὸ «φίλα χέρι» συνηθέστατον.

(2) ἔρχομεν ταῦτα γράφει πρὸ πολλοῦ, ὅτε ἐν τῇ Δημοτικῇ ἀνθολογίᾳ τοῦ Μ. Δελέκου τῇ ἐκδοθείσῃ τῷ 1808, ἐνετύχομεν δις τῷ μάζο ἀντὶ τοῦ μάζωξε ἢ μάσε, ἐν σελ. 104—B. Τοῦτο δὲ τὸ μάζο ἕνεκα τοῦ ὁ μὲ μὴ τὸ ὑπολάβῃ τις ὅτι εἶναι ὁ ἀποκεκομμένος κατὰ ἐν ν ἀρχαῖκός ἀόριστος ὁ εἰς ὄν, διότι οὗτος βεβαίως ἀπωλέσθη ἀνεπιστρέπτει.

(3) Συνήθως λέγομεν νὰ ἔρχεσαι.

ἔμπα, ἀλλ' εἶναι ταῦτα ἀόριστοι, καὶ σώζονται οἱ ἐνεστώτες τῶν ἀναίβαινε, καταίβαινε, ἔβγαινε, ἔμπαινε.

Ἦκουσα δὲ παρὰ Ἑπειρώτου καὶ προστακτικὴν σ τ ἄ κ α, ἣν ἔχει καὶ ὁ Βηλαρᾶς εἰς τὰ ποιήματά του ἀντὶ τῆς κοινῶς ἐθιζομένης σ τ ἔ κ α ἢ σ τ ἄ σ ο υ, ἥτις ποίου χρόνου εἶναι ἀγνοῶ. ⁽¹⁾ Ἐν τῇ παλαιᾷ γλώσσῃ εὔρηται τὸ σ τ ἄ ἐν τῇ φράσει «στᾶ, στᾶ οὐ λούει.» (Ἴδε Ὀλυμπιόδ. παρὰ Φωτίῳ ἐν Μυριοβίβλω, κώδ. 80, σελ. 60 τῆς ἐκδ. Bekker), ὅπερ σ τ ἄ ὄν προστακτικὴ, ὅλως ὁμόηχος τοῦ Λατινικοῦ sta, ἀπορῶ πῶς δὲν ἀναφέρεται εἰς ὅσα λεξικά ἢ γραμματικὰ ἢ βιβλία ἀνωμάτων ῥημάτων ἀνοιξα. Τὸ ἐγνώριζα δ' ἐγὼ παῖς ἔτι ὢν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας τοῦ Γρηγορίου Παλιουρίτου (ἐν τῷ περὶ παιδιῶν καιφαλαίῳ), ἐνθα ἦτο παρεντεθειμένη ἢ ἐκ τοῦ Φωτίου φράσις ⁽²⁾ Πᾶς δέ τις ἐξ ἡμῶν δὲν ἀγνοεῖ τὸ ἀνάστα ὁ Θεός!

Ταῦτα μὲν λοιπὸν οὕτω. Ὡς ἐκ περισσοῦ δ' ἔτι καὶ ὑπομνηστικῶς λέγομεν τινα περὶ τοῦ κατὰ ἀόριστον τύπου τῶν ἀνωτέρω δώδεκα ἐκείνων ῥημάτων δισυλλάβων (πλὴν τοῦ στέκω), περὶ οὓς ἤδη ἐρρέθησαν τὰ ῥητέα.

Τοῦ φεύγω καὶ τοῦ τρέχω ὑπάρχουσι νῦν ἀόριστοι προστακτικῆς ἐν χρήσει τὸ φύγε (ἢ φηύγε) καὶ τὸ τρέξε (ἢ δράμε) τοῦ σ τρέφω, πλέκω, βήχω, βρέχω ὑπάρχουσιν ὡσαύτως προστακτικαὶ στρέξε, πλέξε, βήξε, βρέξε, τῶν δὲ λέγω τρώγω ὄχι, ἀλλὰ λέγομεν εἰπέ, φάγε. Τοῦ δε ἔχω ὅλως λείπει ἀόριστος· διότι τὰ παλαιὰ σχέθι ἢ σχέες εἶναι ἀνήκουστα τὴν σήμερον. Ἐδὲ πρόσεξε, ὅπερ νῦν ἰκανῶς εὔχρηστον, ἀμφιβάλλομεν πολὺ, ἂν εἶναι κτήμα γνήσιον τῆς πατροπαραδότου δημοτικῆς γλώσσης, ὡς ἀκόμη καὶ οἱ ἐνεστώτες προσέχω καὶ

(1) Ἐν ἄρθρῳ Ἰασημι (Ἰαταμαί τοῦ Θηταυροῦ τοῦ Ἑρ. Στεφ. τῆς Παρισ. ἐκδόσεως, εὐρίσκω τὰδε· στάκω, στω. VV. LL. Sed potius στάσκω scrib.— Ἄρα ἠπιστήθη ὁ τύπος.

(2) Ἐξ ἀνακοινώσεως, γενομένης μοι παρὰ τοῦ λογιῶν Κωνστ. Κοντοπούλου, σημειώθητέω ὡδε, ὅτι τὸ παλαιὸν τοῦτο «στᾶ» ὡς β'. πρόσ. τῆς προστακτικῆς σώζεται ἐν Εὐξείνῳ πόντῳ ἐν ταῖς ἀπὸ Οἰνῆς μέχρι Τραπεζοῦντος παραλίαις καὶ μεσογαίαις πόλεσι καὶ χωρίοις.

πρόσεχε. Ἴσως ἐμβήκαν ταῦτα εἰς χρῆσιν ἐκ τῶν βιβλίων διὰ τῶν λογιωτάτων. Τοῦ φέγγω καὶ τοῦ σφίγγω ὑπάρχουσιν ἀόριστοι φέξε καὶ σφίξε· ἀλλὰ τὸ φέγγω τοῦτο καὶ τὸ σφίγγω, ἕνεκα τῶν δύο ἐν αὐτοῖς γ καὶ τῆς ἰδιαζούσης προφορᾶς των, εἶναι ἀλλοιότερα τῶν ἄλλων ῥημάτων· τοῦ ζέχω τέλος ἀπίθανον ὅλως μοι φαίνεται νὰ ὑπάρχη προστακτικὴ ἀορίστου ἢ καὶ ἐνεστώτος· καὶ ἴσως τριτοπροσώπως μόνον εἶναι εὐχρηστον τὸ ζέχει (=βρωμᾶ πολὺ.) Θὰ εἶναι δὲ τὸ ῥῆμα τοῦτο ὄχι ἄλλο ἢ τὸ παλαιὸν ζέω, προφερόμενον παχύτερον, καθὼς καὶ τὸ πλέχω (=πλέω) ἐν τῇ φράσει « πλέχει τὸ λάδι ἐπάνω εἰς τὴν φάβαν » καὶ ἄλλως.

ΚΒ.

Ἡ εἰς ε κλητικὴ τῶν δευτερονλίτων ἀρσενικῶν ὀνομάτων, οὐσιαστικῶν τε καὶ ἐπιθέτων καὶ μετοχῶν, διεσώθη ἐκ τῆς παλαιᾶς γλώσσης εἰς τὴν ὀμιλουμένην, ἀλλ' ὄχι ἄνευ τινῶν ἐξαιρέσεων πάνυ περιέργων. Γὰ κατὰ τὰς ἐξαιρέσεις δὲ ταύτας δὲν διευκρινήθησαν μέχρι τοῦδε, ὅσον ἐμοὶ γνωστόν.

Ὅτι τὰ δξύτονα πάντα ἀνεξαιρέτως οὐσιαστικά τε καὶ ἐπίθετα, (ὡς καὶ μία ἀντωνυμία,) ἔσωσαν τὸ ε, δὲν πρέπει, νομίζω, νὰ ὑπάρχη καμμία ἀμφιβολία. Ἴδού τινα παραδείγματα·

βουβὲ	σπανὲ	θεέ	ἀετὲ	
ἐχθρὲ	στραβὲ	οὐρανὲ	προεστὲ	αὐτέ.
δρροσερὲ	τρανὲ	Χριστὲ	πιστικὲ	
κακὲ	τρελλὲ	σταυρὲ	γραμματικὲ	
καλὲ	τυφλὲ	υἱὲ	πνευματικὲ	
κουλὲ	φτωχὲ	ἀδελφὲ	βασιλικὲ (τὸ ἄνθος)	
κουτσὲ	χονδρὲ	ἀνεψιὲ	ποντικὲ	
λωλὲ	χρυσὲ	γαμβρὲ	πετεινὲ	
μικρὲ	ψηλὲ	πεθερὲ	λογισμὲ	
μωρὲ		λατρὲ	σταυραετὲ	
νιὲ				

ξανθὲ
ξηρὲ
ὄρφανὲ
παλαβὲ
ποταπὲ (1)

Ἔτι δὲ καὶ ἐθνικὰ ὀνόματα δξύτονα τὸ ῥωμιὲ καὶ ὄβριὲ καταλεκτέα ἐνταῦθα. πολὺ δὲ πλείονα τὰ ἐκ πόλεων ἢ νήσων σχηματιζόμενα, οἷον Κρητικὲ, Ἰηνιακὲ, Θιακὲ, Παξινὲ, Ζακυνθινὲ, Ἀρτηνὲ, Παργηνὲ, Πατρηνὲ, Παριανὲ, Σμυρνιακὲ, Συριανὲ κτλ.

Ὡσαύτως φαίνεται ὅτι καὶ πάντα τὰ προπαροξύτονα ἔσωσαν τὸ ε, οἷον·

ἀδιάντροπε	ἄγγελε	Ἀλέξανδρε
ἄσχημε	ἄνθρωπε	Θόδωρε
γλήγορε	γαῖδαρε	Καيسάριε
θεοκατάρατε	γεράλαφε	Κύριλλε
θεοπάλαβε	δάσκαλε	Λάζαρε
κακόμοιρε	διάβολε	Πολύκαρπε
καλορρίζικε	ἡγούμενε	Στέφανε
καλότυχε	θάνατε	Ὀλυμπε
κάτασπε	καλόγερε	Κίσσαβε
λογιώτατε	ἑξάδελφε	Ἀργυρόπουλε
μεγαλοδύναμε	πίσκοπε	Κωστόπουλε κτλ.
ὄμμορφε	πρόδρομε	
πλατύφυλλε	πρωτοσύγκελλε	
σύντροφε		

Ἔως ἐδῶ ὑπάγομεν καλὰ, καί, ἂν ἡ πολυτυπία τῶν γλωσσῶν ὡς ἐμφαίνουσα δύναμιν τοῦ διασκεπτικοῦ νοῦ θεωρῆται δικαίως προτέρημα, νικῶμεν τοὺς Ἰταλοὺς, οἱ ὅποιοι ἀπέβαλαν τὸ κλητικὸν ο τῆς Λατινικῆς.

(1) Ὅσα ἐν ταύτῃ τῇ πραγματείᾳ παρεθέσαμεν παραδείγματα πάντα ἐκ συλλογῶν δημοτικῶν ἐντύπων τὰ ἐλάβαμεν, λ. γ. τοῦ Α. Ρουσσῶου, Ν. Τομμάσιο, Γ. Κασιώτη, Μ. Λελέκου, Βενιζέλου κλ. διότι δὲν ἐθαῦρβύθημεν εἰς μόνον τὸ μνημονικὸν μας.

Ἄλλ' ἐν τοῖς βαρυτόνοις ἀρχονται αἱ μεταβολαὶ καὶ αἱ ἀνωμαλῖαι, γινόμεναι ὄχι εὐεξήγητοι.

Καὶ ἐν μὲν ταῖς μετοχαῖς εἶναι βέβαιον, ὅτι ἐτηρήθη ἀνεξαίρετως τὸ κλητικὸν ε, οἷον ἐν τοῖς

ἀγαπημένε	κολασμένε	πεινασμένε
θεοσκοτωμένε	ἔξακουσμένε	πομπησμένε
καμμένε	ἰπαινεμένε	χαμένε κτλ.

Ἐν δὲ τοῖς ἐπιθέτοις καὶ οὐσιαστικοῖς οὐδαμῶς φαίνεται τὸ αὐτό, διότι λέγομεν μὲν

ἄγιε	βάτε
δόλιε	δράκε (1)
κύριε	δυόσμε
μαῦρε	ἥλιε
μεγάλε	πόνε
ξένε	σκύλε
σκλάβε	τράγε
φίλε	ὑπνε
	φοῦρνε

ἀλλὰ τοῦ γέρου ἢ κλητικὴ εἶναι γέρο, καὶ τοῦ διάκου διάκο καὶ τοῦ λύκου λύκο καὶ τοῦ μπούφου μπούφο· τοῦ δὲ δεινοῦ δαίμονος τοῦ Χάρου ἢ κλητικὴ, ὡς φαίνεται, διαφορεῖται· διότι λέγεται μὲν Χάρε, ἀλλὰ καὶ Χάρο ἀπαντᾷ ἐν ταῖς συλλογαῖς τῶν δημοτικῶν τῆς Ἑλλάδος ἀσμάτων. Οὕτως αὐτόθι διαφορεῖται καὶ τὸ μύλε καὶ μύλο, ἂν οἱ ἐκδόντες αὐτὰς θεωρηθῶσι κατὰ πάντα ἀξιόπιστοι.

Δὲν τολμῶμεν δὲ ἐνταῦθα νὰ κλητεύσωμεν μάρτυρας δισύλλαβα ἄλλα οὐσιαστικὰ πρὸς ἀντιπαράθεσιν τῆς τοιαύτης δε αὐτῶν ἢ τοιαύτης δε ἐν τῇ κλητικῇ καταλήξεως, διότι πολλὰ τῶν τοιοῦτων, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, πιθανὸν εἶναι ὅτι οὐδ' ἐξηγέθησαν ποτε κατὰ ταύτην τὴν πτώσιν ἐκ δημοτικοῦ στόματος, ὅποια λ. χ. τὰ βό-

(1) Τὸ δράκε τοῦτο εἶναι ἐκ Τραπεζουντίου ἄσματος, ἐν ἄλλοις δ' ἄλλων τόπων ἄσματος καὶ παραμυθίας ἀπαντᾷ καὶ τὸ δράκο. Οὕτω διαφορεῖται καὶ τὸ πόνε καὶ πόνο. Ἰδὲ Δελτικὴν τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος, 1883, σελ. 5—7, ἐνθα καὶ τὸ στρόφο εὔρηται μετὰ τοῦ πόνου.

λος, δρόμος, Γοῖκος, νόμος, πόθος, τόπος, τρόπος, φόβος. Ἄλλα δὲ τινα ἀκούονται μὲν καὶ ἐκ στομάτων δημοτικῶν, ἀλλὰ δὲν φαίνονται ἀξιόχρεοι μάρτυρες εἰς ταύτην τὴν γραμματικὴν δίκην, διότι εἶναι ἐκκλησιαστικῆς προελεύσεως, ὅποιον λ. χ. τὸ «κυῖε καὶ λόγε τοῦ θεοῦ» καὶ τὸ «εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ» καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο. Ὡσαύτως τὸ «κόσμε ψεύτη», τὸ ἐν τῷ γνωστοτάτῳ ἄσματι τῆς Φαρμακωμένης τοῦ Σολομοῦ, δὲν φέρομεν ἐνταῦθα πρὸς αὔξησιν τῶν τηρησάντων τὸ ε τῆς κλητικῆς, ὡς μὴ ὄντες βεβαιοτάτοι, ἂν ὁ ποιητὴς τὸ ἔλαβεν ἀμέσως ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ, (ὅπως φαίνεται πιθανόν, ὅταν ἐνθυμηθῇ τις τὸ συχνόν ἐτι καὶ νῦν ἐν Ἀθήναις ἐπιφώνημα τῶν ἐνεύθυμια φιλοσοφούντων Ἰουρκιστί· ἂ μωρὲ καχκέ ν του νι ἄ! = κόσμε) ἢ ἂν κατ' ἐλευθέρην ἰδίαν κρίσιν καὶ ἄδειαν ποιητικὴν τὸ ἔκρινε παραληπτέον ἐκ τῆς τῶν λογίων χρήσεως.

Ἐπειτα τῶν ἐθνικῶν ὀνομάτων, πλήν ἴσως μόνον τοῦ Γοῦρκε, (Οὔγγρε, Ἀλλαμάννε 1) καὶ τοῦ προπαροξυτόνου Βούργαρε, τὰ ἄλλα σχεδὸν πάντα ἔχουσι τὸ ο ἐν τῇ κλητικῇ, οἷον

Φράγχο
Φραντσέζο
Γεδέσκα
Μπαβαρέζο
Ἐγγλέζο κτλ.

Ὡσαύτως δὲ καὶ πολλὰ, πλεῖστα κύρια ὀνόματα ἀνθρώπων, βαπτιστικά τε καὶ οἰκογενειακά, ὁμοίως ἐκφέρονται, μάλιστα μὲν τὰ δισύλλαβα, ἀλλὰ καὶ τινα πλειόνων συλλαβῶν, οἷον

Βάσο
Δῆμο
Λράκο
Γεῶργο (ὅταν εἶναι ἐκ τοῦ Γεῶργος καὶ ὄχι ἐκ τοῦ Γεώργις, ὅτε ποιεῖ Γεώργι)

(1) Τὰς δύο ταύτας ἐθνικῶν ὀνομάτων κλητικὰς ἔχω ἀκούσει ἐν παραμυθίᾳ, ὑπερῶς δὲν ἐξεδόθη μέχρι τοῦδε. Ἡ ὅλη φράσις τοῦ διηγῆτορος εἶχεν οὕτως· «Οὔγγρε Οὔγγρε καὶ Ἀλλαμάννε, πάρτε τὴν κεράτσα Λεβαδειά κ' ἐλάτε.» Πιθανὸν δὲ μοι φαίνεται, ἐτι ἐπὶ ἱστορικῆς βάσει τῶν μεταϊωνικῶν ἢ Τουρκικῶν χρόνων θὰ ᾔτη πεπλασμένον τὸ παραμύθιον.

Ζάχο		
Λάζο	Παῦλο	Ἄλέκο.
Μάρκο	Πέτρο	Πανάγο
Μήτηρο	Σπύρο	Καρακίτσο
Νίκο	Φῶτο	Μαντζάκο κτλ.

Οὕτω περίπου ἔχουσι ταῦτα, περὶ ὧν σήμερον γράφομεν φρονοῦντες δέ, ὅτι χρήζουσι περαιτέρας ἐρεύνης καὶ εἶναι ἀξία αὐτῆς, λυπούμεθα μόνον ὅτι ὄχι ἐπαρκῆς ὑλικὸν προσηγάγομεν εἰς τοὺς θέλοντας νὰ δοκιμάσωσι τὴν λύσιν τῶν προφαινομένων ἀποριῶν, ἧς οὐδὲ ἠψάμεθα ὅλως ἡμεῖς. Ἐλπίζομεν ὅμως, ὅτι ἐκ τῶν νύξεων τούτων λαμβάνοντες ἄλλοι νεώτεροι ἀφορμὴν θὰ φιλολογήσωσιν εὐδοκίμως. (1)

(1) Τὸν μακαρίτην Μαυροφρύδην ὅτε ἔγραφε τὸ πολύπονόν του σύγγραμμα «Δοκίμιον ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης» (τυπωθὲν ἐν Σμύρνῃ τῇ 1871), ἔβλαψε πολὺ ἢ ὑπέρμετρος προσοχὴ ἢ ἔδωκεν εἰς τοὺς πρώτους ἀπὸ τῶν Πελασγικῶν χρόνων σχηματισθέντας γραμματικούς τύπους, ἐνθ' ὧν ἀπῆτει τοῦτο τὸ δοθὲν αὐτῷ ἐν ἔτει 1856 πρόγραμμα τοῦ διαγωνίσματος. Ὅθεν παρειδε πολλά ἰδιάζοντα τῇ νῦν συνηθείᾳ, εἰς ἃ μάλιστα εὐκταῖον ἦτο νὰ προσέξη. Οὕτω ἐν σελ. 489, ἐνθα βραχὺν ποιεῖται λόγον περὶ κλητικῆς πτώσεως, ἐμνημονεύθησαν μὲν τὰ τῶν ἀρχαίων ἄνα, Σαπφοῖ, Σώκρατες κττ. ὡς καὶ τὰ τῆς Σανσκριτῆς ἔθους, ἀπλῶς δ' ἐγράφησαν ἐν παρενθέσει ἐκ τῆς νεωτέρας ἡμῶν φωνῆς μόνον τὰ παπα, φαγα, δέσποτα καὶ δεσποτη, Νικόλα, Πέτρο, Παῦλο, Δημήτρι, ἄνευ τινὸς διαστολῆς ἢ διασαφήσεως. Ὁ δὲ Ferrimanός Mullach ἐν τῇ Γραμματικῇ του τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης, τῇ ἐκδοθείσῃ τῇ 1856, οὐδὲ ὅλως ἐμνημόνευσε τῆς εἰς α κλητικῆς. Ὁ δὲ Ἰταλὸς Morosi ἐν τῇ βιβλίῳ του *Dialecti greci della terra d'Otranto*, τῇ ἐκδοθέντι τῇ 1870, λέγει «ἐν ὀλίγοις ὀνόμασι σαλεύει ἡ χρῆσις τοῦ κλητικοῦ ε καὶ ο, καὶ λέγεται παρ. χάρ. ὦ τάνατε καὶ ὦ τάνατο, ὦ ἄνθρωπε καὶ ὦ ἄνθρωπο, ἐν πᾶσι δὲ τοῖς ἄλλοις ἀπωλέσθη ὅλως ἢ εἰς ε κατὰ λέξιν». Ἀλλὰ βέβαια ὁ λόγος ὁ ἡμέτερος δὲν εἶναι περὶ τοῦ ἰδιώματος τῶν ἀποξενωθέντων ὅλως ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλλήνων, ἀλλὰ περὶ τοῦ τῶν κατοικοῦντων ἐπὶ τὰδε τοῦ Ἰονίου πελάγους.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.

ἘΝΑΙΣΙΜΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΤΡΙΑΝΤ. ΚΟΥΣΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΙΑΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ

Εἰσαγωγή

(Συνέχεια ἐκ τοῦ τεύχους 5' καὶ 5' σελ. 227)

Τελευταῖον δ' ἐπελθὼν ὁ Τούρκος ὡς Λιψ πᾶσαν ἰκμάδα διανοητικὴν ἀπερρόφησε καὶ πᾶν φῶς ἐπιστημονικὸν ἀπέσβεσεν, ἐν δὲ τῷ βαθεῖ ἐκείνῳ σκότει ἡ γλῶσσα ἔπαθε μετὰ τοῦ ἔθνους ἀνήκεστα καὶ πολλαχῶς διαφθαρεῖσα, ἀκρωτηριασθεῖσα καὶ παραποιηθεῖσα πολὺ μὲν τῆς ἀρχαίας ἀπολέλειπται λαμπρότητος, οὐ μὴν ἐπαύσατο καὶ αὐτὴ Ἑλληνικὴ οὔσα, κατὰ τὸ πλεῖστον διασώσασα τοὺς ἀρχαίους τύπους καὶ σχηματισμούς, ἀναμίξασα πολλὰ τῶν διαλέκτων ἰδιώματα, καταλιποῦσα τὸν βραχυλόγον καὶ περιεκτικὸν τῆς ἀρχαίας συνθετικὸν τρόπον καὶ τραπέισα τὴν ἐπὶ τὸν ἀνειμένον καὶ χαλαρὸν ἀναλυτικὸν (26), ὃ καὶ ταῖς νεωτέραις προσιδιάζει Εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις, καὶ ἀκρωτηριάσασα μὲν πολλὰς λέξεις ἀλλοκότως, ἀλλ' ἐν αἷς ἡ ἀκραιφνῆς Ἑλληνικὴ ὑποφαίνεται εὐκρινέστερον, ἢ ἡ τῆς μητρὸς λατινίδος ἐν πολλαῖς τῆς θυγατρὸς Γαλατικῆς (27).

(26) Τοιαύτη ἡ ἀντιδοτικῆς χρῆσις αἰτιατικῆς μετὰ προθέσεως, ἀντιἀπαρεμφάτου ἢ χρῆσις τοῦ ὅτι ἢ νὰ (—ἴνα) μετὰ ἐγκλίσεως, ἢ ἀνάλυσις τῶν μετοχῶν ἀλλὰ μὴ τῶν τρόπων τούτων καὶ παρ' ἀρχαίοις οὐχ εὐρηται παραδείγματα καὶ ταῦτ' οὐκ ὀλίγα :

(27) Μαντικῆς χρῆσις, ὅπως μάθη τις ὅτι τὸ μὲν Γαλατικὸν *ocil* τὸ Λατινικὸν ἐστὶν *oculus*, τὸ δὲ *boeur* τὸ *butyrum*, τὸ *hoir* τὸ *bibere*, τὸ *chambre* τὸ *camera*, τὸ *cendre* τὸ *cinis*, τὸ *Vendredi* τὸ *Veneris dies*, τὸ *comble* τὸ *cumulus*, τὸ *aeder* τὸ *adjutare*, τὸ *caillou* τὸ *calculus*, τὸ *depit* τὸ *despectus*, τὸ *devoir* τὸ *debere*, τὸ *hôte* τὸ *hospes*, τὸ *lieu* τὸ *locus*, τὸ *menu* τὸ *minutum* καὶ εἴσα ἄλλα.

Τὰ μέχρι τούδε εἰρημένα ἱκανὰ ἠγούμενοι πρὸς τὸν ἡμέτερον σκοπὸν ἀρχόμεθα ἤδη τῆς πραγματείας. Καὶ δὴ ἐν κεφαλαίῳ λέγομεν ὅτι ἡ Τραπεζουντία διάλεκτος ἢ ὡς ἐκ θαύματος ἐν χώρᾳ ὡς ἀπατάτω κειμένη καὶ ἀποκέντρῳ ἐν πλήθει εὐαριθμῆτῳ Ἑλλήνων διασωθεῖσα οὕτως ἐστρέβλωται καὶ παρέφθαρται, ὡς ἐκ τῶν ἐφεξῆς ῥηθησομένων κατάδηλον γενήσεται, ὥστε παντὶ Ἑλληνι ἄλλοθεν προσερχομένῳ ξένη τις φαίνεται καὶ ἀκατάληπτος· αἴτιον δὲ τῆς τηλικαύτης διαφορᾶς πρὸς τοῖς ἤδη ῥηθεῖσι καὶ τόδε ἠγοῦμαι· οἱ γὰρ ἐν τῇ ἐσχατιᾷ ἐκείνῃ τοῦ Πόντου ἐνοικοῦντες Ἑλληνες, ὧν ἡ ἐκεῖσε ἐκ Μιλήτου ἢ Σινώπης (ἀμφότερα γὰρ παραδέδοται) περὶ τὴν ζ'. ἢ ς.' πρὸ Χριστοῦ ἐκτονταετηρίδα ἀποίκισις ἐγένετο, πόρρω λίαν ἀφροστώτες τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ πανταχόθεν ὑπὸ βαρβάρων (Σκυθῶν, Μοσυνοίκων, Δρύλων καὶ Χαλδαιῶν) περιστοιχιζόμενοι, χρόνιοι ὄντες ἐν βαρβάροις, εἰκότως, εἴγε μὴ πάντως ἐβαρβαρώθησαν, ὅτε γε δὴ ἕτερα ἔθνη διὰ τὸ ἀμικτον τοῦτο καὶ τῆς οἰκείας ἐπελάθοντο γλώσσης, πολὺ γε μὴν τὴν γλῶσσαν διέφθειραν. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχουσα πολὺ πρὸς τὴν φιλολογίαν συμβάλλεται καὶ οὐκ ἀτελές τι χρῆμα δοκεῖ μοι καὶ ἡ περὶ ταύτην σπουδὴ, ἣ καὶ δὴ ἐπιχειρῶ βραχέα πάνυ εἰπὼν περὶ τοῦ τρόπου τῆς πραγματείας, ὅς ἐμοὶ κρείττων ἔδοξε. Τὸ ἔργον διήρηται μέρη δύο, ὧν ἐν μὲν τῷ πρώτῳ γραμματικῶς ἐρευνήσομεν τὰ περὶ τῆς γλώσσης παρατιθέμενοι μὲν τὰ ὅμοια φαινόμενα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐν τε ταῖς τῶν φωνηέντων τροπαῖς καὶ τῶν συμφώνων καὶ τῇ παρεμβολῇ ἢ ἀφαιρέσει ἢ προσθήκῃ ἢ ἐκλείψει γραμμάτων καὶ ἐν ταῖς τῶν καταλήξεων ἀλλοιώσεσιν, ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσι πάνυ τι πεποιθότες ὡς ἐκ τῶν ἀρχαίων ταῦτα ἡμῖν ἀμείωτα καὶ ἀναλλοίωτα κατελείφθη· πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα αἴτια οἷόν τε τὴν τοιαύτην τῆς γλώσσης μεταβολὴν καὶ τὴν τυχαίαν πρὸς τὴν ἀρχαίαν ὁμοιότητα παραγαγεῖν· ἀλλὰ τὴν τοιαύτην ἑρμηνείαν καὶ ἀκριβῆ τῶν αἰτίων ἔρευναν ἀλλοίας μὲν πραγματείας ἔργον οὖσαν, τῆς δ' ἡμετέρας ἀφροστηκυῖαν, ἐάσομεν καὶ μόνον ὁδοῦ πάρεργον μνησίαν ἐνθα δεῖ ποιησόμεθα· οὗτος μὲν δὴ ὁ τῆς

πραγματείας ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τρόπος· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ὕλη Λεκτικὴ ἐκ λέξεων, φράσεων, παροιμιῶν καὶ ἀσμάτων παρατεθῆσεται· ταύτην δὲ κατὰ στοιχεῖον μὲν διέταξα, ἀλλὰ βουληθεῖς ἐν ἐλαχίστῳ χώρῳ ὅτι πλεῖστα περιλαβεῖν συνήγαγον πολλὰ ἐπὶ τὸ αὐτό, οὕτω δὲ τῇ πρώτῃ λέξει ἢ φράσει ἔπονται ἄλλαι συγγενεῖς καὶ ἐξ ἐκείνης ἀποβρέουσαι ἢ κατὰ παραγωγὴν καὶ σύνθεσιν ἢ κατὰ τὴν τῶν ἐννοιῶν συνάφειαν καὶ ἐξάρτησιν· ἐκαστῇ δὲ σχεδὸν φράσει παράκειται καὶ χωρῖα παράλληλα ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς· ἀπόπειρα δὲ τις καὶ πολλαχοῦ ἐγένετο τῆς ἱστορικῆς τῶν λέξεων ἐρέυνης, ὅπερ οὐ σμικρὸν συμβάλειτ' ἂν, οἶμαι, πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ τρόπου καὶ τοῦ εἶδους καὶ τῆς εὐρέσεως τῶν ἀληθινῶν αἰτίων τῆς κατὰ μικρὸν γινομένης μεταβολῆς καὶ ἀλλοιώσεως τῶν λέξεων.

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΓΑΙ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

ἀ.). 1. Α εἰς αἰ ἢ ἠ. κατηβαῖνω ἀνηβαῖνω, ἀνηβάζω, ἐν τῇ δημῶδει καταβαῖνω, ἀναιβαῖνω, ἀναιβάζω (ἀναβιβάζω). κῆ (καὶ) πρὸ ἑτέρου φωνήεντος μετὰ συνιζήσεως, κῆ αὐτόν, κῆ ἔχω κῆ ὄλον, κῆ οὖλα· παράβαλε τὰ Ἰωνικά, αἰεῖ, αἰετός, κέραιε (Ὁμ. Ἰλ. 1, 203) (Περὶ τοῦ αἰετός ἐκ τῆς ῥίζης ανί (Λατ. avis) ἰδὲ Curt, Grundz. d. gr. Etym. σ. 391. περὶ τοῦ αἰε συγγενοῦς τῷ Λατ. avium αὐτ. σ. 385. περὶ τοῦ κέραιε ἐκ τῆς ῥίζ. κερασ, ὡς καὶ τὸ ναῖω (ῥ. νασ), κεδαίω (ῥ. κεδασ) ἰδὲ Gr. gr. Kühner § 373 Anm.). παραί, καταί (Ἀπολλ. Δύσκ. π. συντ. σ. 309, 28). Κατηβασία ἐν Τραπεζοῦντι, καταιβασία ἐν τῇ δημῶδει=κατάρβους. καὶ παρ' ἀρχαίοις καταιβασία (Κοῖντ. Σμυρν. 6, 384. Πλούταρχ.), καταίβασις, καταιβάσιος, καταιβάτης, καταιβατός (Ὁδ. 13, 110). Καταιβατόν ἐν Τραπεζοῦντι ἢ σελῖς. Παρὰ Δουκαγγίῳ εὑρηται ἡ λέξις καταβατόν, παρὰ δὲ Σομαυέρα κατεβατόν (γράφε καταιβατόν) καὶ κατηβατόν. παρ' Ἡσυχίῳ «σελῖς,

πτυχίον (ὀρθότερον πτύχιον), καταβατόν βιβλίου» καὶ παρὰ Σουίδα σελίς τὸ μέσον τῶν δύο καταβατῶν ἀγραφον τυγχάνον» (Ἰδὲ Κοραῆ Ἀτάκτ. τ. 4. σ. 229 ἐν λ, καταβατόν. Διαὶ ἐν λυρικοῖς χωρίοις. παρ' ἡμῖν διαιβάζω διαβιβάζω καὶ ἀναγινώσκω (Ἰδὲ Gr. d. gr. Uls. σ. Mullach 262,4).

2) α εἰς ε. τέσσερα, σεράντα (τεσσαράκοντα), κλιθὲν (ἐν Τριπόλει) = κλίβανος, ἐγκάλια καὶ ἀγκάλια (ἀγκάλη), ρέφανον = ῥάφανος, ἐν τῇ δημ. ρεπάνι παρ' Ἰωσι ρέφανος. λεγὲν = λεκάνη (1) Παράβαλε τούτοις καὶ τὰ ῥόδια ἐμβωνας (ἀμβων), σιτέριν (σιτάριν, σῖτος, ἐν τῇ δημ. σιτάρι. ἐκ τοῦ καὶ παρὰ ἀρχαίοις ὑπάρχοντος ὑποκοριστικοῦ σιτάριον Φιλ. π. Στοβ. ἀνθολ. 27.6. Πλουτ. ἠθικ. σ. 1097 D.) παρ' ἡμῖν στάρ), ἰσογγέριν (σοφογγέριν). ἐνοιξε (ἀνοιξε, ἢ ἤνοιξε). Ἰδὲ Gr. d. gr. Uls. Mullach σ. 94 καὶ ε'.) καὶ λγ'.) τῆς πραγματείας ταύτης, ἐτι τὸ Κρητικὸν εὐτόνος, εὐτόν (Ἰσμ. Κρητ. σ. 82 στ. 10).

3) α εἰς ο ποπᾶς (ἐν τῇ δημ. παπᾶς, ἱερέως), ποπαδία (ἐν τῇ δημ. παπαδιά, ἢ τοῦ ἱερέως γυνή) μολόχ' (3) = μαλάχη, ἐν τῇ δημ. μολόχα, πομπάκ', ἐν τῇ δημῶδει βαμβάκι, παρ' ἀρχαίοις ἐριόξυλον (Οὐλπ. Plinius) καὶ εἶρια τὰ ἀπὸ ξύλων (Ἡρόδ. 3,47 106) βαμβάκιον». Παράβαλε τὰ Δωρικὰ μολόχη, μολόχιον (Ahrens d. dial. σ. 120) καὶ τὰ Αἰολικὰ τε καὶ Δωρικὰ στροτός, ὄνω, ὄνεχώρησεν (Böckh inser. I. σ. 9 6), ὄνεκρεμάσθην (Ἀλκ. 24), ὄρνάσθην = ἀναμνησθῆναι (Θεόκρ. 29,26) ὄνια (Ἀλκ. 67), προῦς (πραῦς.), ἰδὲ Gr. gr. Kühn. § 24, α) 1. Matth. Gr. § 10, 1. καὶ Γρηγόρ. Κορίνθ. d. dial. σ. 455.

4.) α προτιθέμενον ἐν ἀρχῇ ὡς εὐφωνικὸν ἢ πλεοναστικόν· ἀγνέστικα (ἐπίρρ. ἐκ τοῦ α καὶ νῆστις), καὶ Κρατῖνος παρ' Ἀθηναίῳ (II, 47 A) εἶπεν ἀνηστις ἀντὶ νῆστις· ἀθούτις ἐν τοῖς χωρίοις (Ἰδὲ ἰά.) = οὔτως, ἀέτις ἐν Τραπεζοῦντι, ἔτσι ἐν τῇ δημῶδει· ἀτόσος (τόσος), ἀίκος. ἐν τοῖς χωρίοις ἀίτικος = τοιοῦτος (ἴσως τοῦτο ἐκ τοῦ ἀούτος = οὔτος παρῆκται, ἀούτικος, ἀίτι-

(1) Τὸ γ ἐνταῦθα ἔχει τὸν φθόγγον ὄν καὶ πρὸ τοῦ α καὶ ο.

((3) Περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ χ καὶ σ ὡς τὸ Γερμανικὸν sch ἰδὲ κ'.)

κος)· ἀγερανός = γέρανος. ἀποργελῶ = περιγελῶ. ἰδὲ θ'.) 1 καὶ β'.) 3. Παράβαλε καὶ τὰ Κρητικὰ, ἀδυνατός (δυνατός), ἀμάχη (μάχη) = μῖσος· ἀμασκάλη (μασκάλη), ἀσκιὰ (σκιά) ἀστῆθι (στῆθος), ἀχειλι (χειλος). ἰδὲ Ἀσμάτ. Κρητ. Glossar. ἐν στοιχ. Α σ. 315 καὶ ἐξῆς. Παρατιθέμεθα καὶ τινα τῶν παρ' ἀρχαίοις, ἀβληχρός, ἀσπαίρω, ἀσταφίς, ἀστεροπή, ἀστράπτω ἀμείρομαι, ἀστήρ, ἀστρον, Γερμ. Stern, Λατ. stella ἀντὶ sterula, ἀδαγμός, ἀδάξασθαι (Ἰωνικ. ὀδαξεῖν) ἐκ τοῦ δάκνειν. (Λεξ. Σοφοκλ. Ellendt ἐν λ. ἀδαγμός) Παρὰ Δημητρ. Ζήνωνι παράφρ. βατραχομ. εὐρηται ἐν στ. 372 ἀπήδησε ἀντὶ πήδησε = ἐπήδησε καὶ 374 ἀσηκόνει ἀντὶ σηκόνει. Ἰδὲ Κοραῆ Ἀτάκτ. τόμ. 2 σελ. 1 καὶ Lob. Path. cl. I, σ. 13 καὶ ἐξῆς. Ὡς στερητικὸν δ' ἀπαντᾷ ἐν πλείσταις λέξεσιν, ἀχαρος (ὁ μὴ χαρεῖς), ἀκλερον (ἀκληρον), τὸ τῷ νεκρῷ ἀνήκον· παρ' ἀρχαίοις ἐδήλου ἢ λέξις τὸν ἀνευ κλήρου, οὐσίας, τὸν πτωχόν, τὸν δυστυχῆ· ἀβουλα (ἐπίρρ. μετὰ γενικῆς «ἀβουλα τ' ἐκεινοῦ» = ἀνευ τῆς βουλῆς, γνώμης, ἀδείας ἐκείνου) ἀγέλαστος (ἐνεργητικῶς μόνον, παρ' ἀρχαίοις δὲ καὶ παθητικῶς), ἀνάβρωτος (ἀντὶ ἀβρωτος = ἀηδῆς), ἀναφαγία = ὀρέξεως στέρησις, ἀνορεξία· ἀνοχαλία (ἀντὶ ἀναχαλία, ἰδὲ κδ'.) 2. β'.), ἐν οἷς τὸ α δεδιπλασίσταται. καθ' ἃ καὶ παρ' ἀρχαίοις. οἶον, ἀνάεδνος (Ἰλ. I, 146. N, 366), ἀνάεμπτος (Ἡσιόδ. Θεογ. 660), ἀνάπνευστος (αὐτ. 797), ἀνάγνωστος (Καλλιμ. ἀποσπ. 422). Ἰδὲ Gr. gr. Kühn. § 339 γ'.) Anon. 3. καὶ Curt. Grundz. σ. 306 καὶ 279. — Τὸ δὲ ἀθροιστικὸν α διασέσωσται παρ' ἡμῖν ἐν μόνῳ τὸ ἀδελφός. — Μόνη δὲ λέξις, ἐν ἣ ἐπιτατικὴν ἔχει δύναμιν, ἐστὶ τὸ ῥῆμα ἀχάνω (ἀ — χαίνω) = χάσκω (πρὸβλ. καὶ τὸ ἀρχαῖον ἀχανής), καὶ τὸ ῥηματικὸν ἀχαστός = ὁ ἔχων ἀνεωγμένον τὸ στόμα, χαινῶν, ἠλίθιος, βλάξ· καὶ ἐπὶ καρπῶν, σύκων, καστάνων κτλ.

β'.) 1. Ε εἰς ει. Κειφάλ' = κεφαλῆ (ἐκ τοῦ κεφάλιον, ὃ καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ὑπάρχει. Ἠλούταρχ. Διοσκουρ.). ἀνάσκειλα (3) = ὑπίτως (ἀνά — σκέλος), εἶνας (εἶς, κανεῖνας, ἐν τῇ δημ. κανένας (οὔδεις)· πρὸβλ. τὰ Ἰωνικὰ, εἶαρ (ἐκ ῥ. ἐπαρ. Curt Grundz. σ. 398), ἐλίσσω (ἐκ ῥ. Fel, Λατιν. volvo, Curt. Grundz. σ. 358).

εἰρύω (ἐκ ῥ. Fer, λατ. verrere, C. Grundz. σ. 345) ξείνος (ἐκ τοῦ ξένος, Curt. Grundz. σ. 260), κεινός (ἐκ ῥ. kvanja. C. Grundz. σ. 146). Ταῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἃ ἰδὲ ἐν λγ'. σημ. καὶ Krüg. Spr. 2 Th. I. H. § 2, 3, εἶχε λόγον τῆς ἐκτάσεως τοῦ ε εἰς εἰ τὴν ἐν τῇ ρίζῃ ὑπαρξίν γράμματός τινος F, σ, j, ἐκπεσόντος. ἀλλὰ τὰ ἡμέτερα φαινομένην μόνον ὁμοιότητα πρὸς Ἰωνικὰ ἔχει, ἐκ παραφθορᾶς τῆς γλώσσης γεννηθέντα, ἃ κατ' ἀναλογίαν δι' εἰ γέγραφα, εἰ μὴ κρεῖττόν ἐστι διὰ ι γράφεσθαι. Ἔτερα παρ' ἡμῖν, στείλλω (στέλλω) ἐκ τοῦ ἀορίστου ἔστειλα πιθανώτατα γεννηθέν, εἰ καὶ εὔρηται καὶ τὸ ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζης στείλειῃ Ἰωνικῶς ἀντὶ στελεᾶ (Curtius Grundz. σ. 212), καὶ εἰς εομαι ῥήματα, χτυπεῖομαι, τερεῖομαι (τηρέομαι) = νοσηλεῖομαι, θεραπεύομαι· καὶ ἐκ τῶν εἰς αω, ἀγαπεῖομαι, τιμείομαι. Διὰ ι γραπτέον πάντα τὰ παθητικὰ τῶν εἰς ιζω ῥημάτων ἴσομαι φουρκίομαι, ἐνεργ. φουρκίζω = πνίγω (ἐκ τοῦ λατ. furo), σπαλίομαι (ἐνεργητ. σπαλίζω ἀντὶ ἀσφαλίζω, ἐν τῇ δημ. σφαλνῶ = κλείω)· κουπίομαι (ἐκ τοῦ κοῦπα = κύβδα) = πίπτω πρηνῆς· χτενίομαι = κτενίζομαι.

2). Ε εἰς α. ἀνήμερα (ἐν ἡμέρα ἰδέ λή.) 2.) σταναχωρία, ἢ παρ' ἀρχαίοις στεναχωρία, ἐν τῇ δημ. στενοχωριὰ Angst, καὶ ῥῆμα σταναχωρεύω, ἀλλὰ τὸ ἀπλοῦν στενός· ἐμπροστά, καθ' ἃ καὶ παρ' Αἰολεῦσι καὶ Δωριεῦσιν ἔμπροσθα ἀντὶ ἐμπροσθε, ἐν Κύπρῳ ἀργάτης (ἐργάτης), παρ' ἡμῖν ἀργάτες, ἀλλὰ τὸ ἀπλοῦν ἔργον. Ἔτερα παρ' ἡμῖν ἔξαργος, ἐν τοῖς χωρίοις ἔξεργος (ἡμέρα ἀργίας, ἑορτή), οὗ ἀντίθετον ἔπεργος, ἐν τοῖς χωρίοις ἔπαργος (ἡμέρα ἐργάσιμος Werktag), ἀργαστέρ' (ἐργαστήριον). ἀπάν (ἐπάνω), κάθαν ἀντὶ κάθεν (ἰδέ λ'. σημ. 4)· σαπίζω καὶ σεπίζω = σήπω· τὸ σαπίζω, οἶμαι, ἐκ τοῦ ἀορίστου ἔσαπα (ἐσάπην) παρεσχηματίσθη· ἀχπάνω (ἐκ-σπάω) = ἀκριζῶ· τοιαύτης τροπῆς τῆς ἐκ καὶ παρὰ Κυπρίοις παράδειγμα τὸ ἀβκολία (ἐκβολάς)· ἀδᾶ, ἐν τῇ δημ. ἐδῶ = ἐνταῦθα· ἀκεῖ = ἐκεῖ ἀκεῖνος καὶ ἐκεῖνος· μυαλόν = μυαλός· ἀλλὰ καὶ παρ' ἀρχαίοις μύαλον ὑπὸ Φρυνίχου ἀποδοκιμαζόμενον. Παρατιθέμεθα νῦν καὶ τὰς λέξεις, ἐν αἷς

παρὰ Δωριεῦσιν ἀντὶ ε κεῖται α· γα, ἰαρός, κα, τόκα, πόκα, ὄκα, ἰδέ Krüg. Spr 2 Th. I. H. 2, 3, 4. Matth. gr. § 10, 1. φάρειν (φέρειν), τράφω, στράφω, τράχω (Ahrens dor. 107. C. St. 3, σ. 219 καὶ 4, σ. 372).—Πάναμος (Πάνεμος), Ἄρταμις, σαρμολ (θερμοί, Ἡσύχιος), τάως (ἢ κατὰ εἰκασίαν Ναυκίου ὀρθότερον τᾶος) τέως, Ἡσύχιος, ἄτερος (ἕτερος), Ἄρταμίτιον (Ἄρτεμίσιον). ἰδέ Γρηγ. Κορίνθ. d. dial. σ. 302 καὶ ἐξῆς. Ἔτι τὰ Λοκρικὰ ἀμάρα (ἡμέρα), ἀνφόταρος (ἀμφοτέρος), Ἔσπάριος (ἐσπέριος), πατάρα (πατέρα) C. Jt. 3. σ. 219. Προσθετέον καὶ τὰ Ἀττικά, ἔταμον, ἐτράπην, ἐβράχην, ἔστραμμαι, ἐσπάρην κτλ. Μνημονευτέα καὶ τὰ παρὰ Κυπρίοις λακάνη (λεκάνη), παρπατῶ (περιπατῶ).

3) Ε εἰς Ο. Κοστέλ', τὸ τῆς μελίνης στέλεχος, ἐξ οὗ καὶ παρέφθαρται ἡ λέξις (ἰδέ ιγ'), βολόν', (βελόνη), πορπατῶ (περιπατῶ), ἡ λέξις εὔρηται καὶ παρὰ Ἐρωτοκρίτῳ «πέζοι μὲ ζάλα μετρητὰ καὶ δῶμαν ἐπορπατοῦσαν» (Κορ. Ἄτ. τ. Α'. σ. 222). ἐν τῇ δημῶδει περπατῶ, ὃ καὶ ἐν Βυζαντίῳ ἐν ἸΒ αἰῶνι «καὶ περπατῶ καὶ προσαιτῶ» (Πτωχοπρ. βιβλ. Β'. στ. 555, Ἄτακτ. Κορ. τ. Ἄ. σ. 313). ἐν δὲ Anth. neogr. Vikl. Kind (σελ. 52, στ. 3) ἀπαντᾶ «νὰ προπατῆ» πάντως μεταθέσει ἐκ τοῦ πορπατῶ, οὐχὶ δ' ἐκ τῆς πρὸ καὶ πατῶ. — Ἀποργελῶ (ἰδέ α.) 4 καὶ θ.) 1) = περιγελῶ, καὶ τοῦτο μὲν ἐν τοῖς χωρίοις, ἐν δὲ Τραπεζοῦντι περγελῶ· ὄχτες = ἐχθές· ὀφέτος = τῆτες, ἐν τῇ δημ. ἐφέτος (ἐπὶ ἔτος, ὅπερ καὶ παρ' Ἰωσιν εὔρηται ἐν ἐπιγραφαῖς τισὶ δασυνόμενον, οἷον ΚΑΘΕΤΟΣ = καθ' ἔτος, ἐπιγραφ. Σύρ. ἀρ. 2347. ι. 48, καὶ παρὰ Δωριεῦσι δωδεχέτης, ἐννεακαίδεχέτις Revue Archéol. 1864. σ. 135. ἰδέ Curt. Grundz, σ. 688 καὶ 208 ἰδέ καὶ λς'. ἐν λέξει ἀφουκροῦμαι).— Λοφτοκάρυν ἐν Τριπόλει καὶ Κερασσοῦντι, ἐν δὲ Τραπεζοῦντι λεφτοκάρ' (λεπτοκάρυον = Ποντικὸν κάρυον, ὃ ἀλλαχοῦ τῷ Τουρκικῷ καλεῖται ὀνόματι: φουντοῦκι). ἡ λέξις λεπτοκάρυον εὔρηται καὶ ἐν Boeker Anecd. τ. 3. σ. 1096 «κάρια (γρ: κάρυα) Ποντικά· λεπτοκάρια (λεπτοκάρυα)» καὶ παρὰ Δημ. Ζήν. στ. 53 «μὲ σῦκα μὲ καρύδια καὶ μετὰ λεπτοκάρια (διόρθ: λεπτοκάρυα) καὶ παρὰ Διοσκουρίδῃ 1, 179. Κατα-

λεκτέον νῦν καί τινα Κύπρια, δοξαμένη (δεξαμενή), μόσφιλα (μέσπιλα), Κυπρ. Σακελ. λδ'. τῶν Ἀμοργίνων καὶ Καλυμνίων ὄτοιμος, ὀλεύθερος, τῶν Κρητῶν ὄξω, ἐν τῷ δήμ. ἔξω καὶ ἔξου τῶν Ζακυνθίων ὄρχομαι, ὀμπρός, ὀχθρός. (Δουκάγγ, σ. 1040 καὶ Gr. d, gr. Vls. Mullach. σ. 93. Ἐκ τῆς ἀρχαίας τὸ λεισ-βιακὸν ὀρράτω (ἐρράτω=εἰράτω, ἐκ τοῦ εἶρω) καὶ τὸ Δωρικὸν Κόρχυρα. Ἴδὲ Gr. gr. Kühn. § 24. α) 1. Περιττὸν καταλέγειν τὸν ὄρμαθὸν καὶ παραγῶγων λόγος, τρόπος κτλ.

4). Εἰς ι αἰτόκς (αἰτός), πιπέρ' (πέπερι), ἰντέρ' (ἐντερον), χτυπίουμαι κτλ.

γ.) 1. Ο εἰς α. Μαναστήρ' (μοναστήριον), μαναχός (μοναχός=μόνος) (1). παρατιθέμεθα καὶ τὰ ἐν Κύπρω μανηχός, ἀμματιάζω (παρ' ἡμῖν ὀμματιάζω, βασκαίνω), ἄρμα (ὄρμος=χορός) ἰδὲ Κυπρ. Σακελλ. λβ'. καὶ τὰ ἐν τῇ Κρήτῃ ἀμμάθια (παρ' ἡμῖν ὀμμάτια), ἀποῦ ἀντι ὀποῦ (Ἄσματ. Κρητ. σελ. 17, στ. 62 καὶ σελ 28 στ. 10), λιγαμάρα ἀντι λιγομάρα (αὐτ. σ. 23, στ. 22), ἀνύχια ἀντι ὀνύχια (αὐτ. σ. 86 στ. 78), ἄργανα (αὐτ. σ. 91, ἄσμ. 63, στ. 5) καὶ τὰ τῆς δημῶδους ἀγκανίζει (ὀγκᾶται), ἄρμαθιά (ὄρμαθός) ἄρφανός (ὄρφανός), ἀφαλός (ὀμφαλός). Ἴδὲ Κορ. Ἄτ. τ. 2. σ. 1. Ἐν δὲ τοῖς ἡμετέροις τὸ ἡγούμενον ο ἔξωμοίωται τῷ ἐπομένῳ α· ταῦτὸν δὲ γέγονε καὶ ἐν τοῖς Κυπρίοις καὶ τοῖς Κρητικοῖς καὶ τοῖς δημῶδεσι· τὸ δὲ ἀποῦ (ὀρθότερον ἴσως ἀποῦ), ἀνύχια ἐγένετο πρότερον κατ' ἀφαίρεσιν 'ποῦ, 'νύχια, μετὰ δὲ ταῦτα προσετέθη ἐν τῇ ἀρχῇ τὸ α ὡς εὐφωνικόν, καθάπερ τὸ ἀπήδησεν (ἐπήδησε, πήδησε, ἀπήδησε).

2.) Ο εἰς ε. ἐλίγον (ὀλίγον καὶ ἐν Κρήτῃ «ν' ἀρέσω τῶν ἐλίγω» (Ἄσμ. Κρητ. σ. 273. 114) ἐλήγορα (ὀγλήγορα=ταχέως),

1) Ἡ λέξις μοναχός εὔρηται καὶ ἐν στίχῳ ἔσματος τινος «ὁ Γιάννης, ὁ μονόγιαννης καὶ ὁ μοναχὸν ὁ Γιάννης», περὶ οὗ σημειώσεως ἀξία τὰδε. Ὁ Μονόγιαννης οὗτος ἐστὶν ὁ ἐν Ἑλλάδι (Μονεμβασίᾳ) ἐγγενὴς κατὰ τὴν 12 ἑκατονταστηρίδα 1198, ὃς ἐκ τοῦ Εὐδαιμονογιάννης ἐγένετο δαιμονογιάννης καὶ ὡς ἐκ τούτου Μονόγιαννης· οὕτω στρεβλωθείσης καὶ ἀλλοιωθείσης τῆς λέξεως, προσετέθη ἐν τῷ ἔσματι ὡς ἐπεξήγησις τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ μοναχὸν (μονογενής)· πρὸς καὶ λ ἐν λ. ἀνοίγω· ἰδὲ καὶ Hertzberg gr. Gesch. τ. 1. σ. 399.

βρεχῆ (βροχῆ), ὄνεμαν (ὄνομα), ἄλεγον ἐν Τριπόλει, ἄλογον ἐν Τραπεζοῦντι, ἄλογο ἐν τῇ δημῶδει = ἵππος· ἀφές, ἐν τῇ δημῶδει = ἐχθές· βάλεν προστακτ' ἀντι βάλον, πεντικός ἀντι ποντικός (μῦς). Παρατιθέμεθα καὶ τὰ Κύπρια ἔψιμον (ὄψιμον), πρόσσις (πρόσοψις). Κυπρ. Σακελλ. λγ'. καὶ φρένιμοι, φρένιμε (ἐνθα ἀνωτ. σ. 1. ἄσμ. 1. στ. 4 καὶ 8)· τὰ Καρπάθια πεντικός, καθ' ἔλου (καθ' ὄλου)· ἰδὲ gr. d, gr. Vls. Mullach σ. 94. Ἐκ τῶν ἀρχαίων τὰ Δωρικά ἐβδομήκοντα (ἐβδομήκοντα), γεργύρα (γοργύρα), ἀνδρεφόνος, Ἰέργανον (ὄργανον)· τὸ Ἴωνικὸν τριηκόντερος (τριακόντορος), βρενταί (βρονταί) ἐντες (ὄντες)· ἰδὲ gr. Kühn. § 24. α'. καὶ Γρηγ. Κορίνθ. d. dial. σ. 598 καὶ ἐξῆς.

3) Ο εἰς ου. Ὀρκίσκουμαι (ὄρκισκομαι ὀρκίζομαι), ὀργίσκουμαι, χτενίσκουμαι, σέπουμαι, κουρφεύκουμαι (ὀργίζομαι κτενίζομαι, σήπομαι, ἀλαζονεύομαι) καὶ πλεῖστον ἕτερα ἐν λβ'.) καταλεχθησόμενα· ρουφίζω (ροφέω καὶ μεταγενέστερον ροφάω, ἢ δημῶδης ρουφάω). ἢ τροπὴ τοῦ ο εἰς ου εὔρηται καὶ ἐν τῇ παρ' Ἡσυχίῳ λέξει ρουβοτός=ρόφημα· παρ' Ἴωσιν ἐτρέπη τὸ ο εἰς υ, ρυφέω· οὔλον (ὄλον)· τοῦτο καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν τῇ δημῶδει· ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ ἠλέξις, «κῆ ἀναγαλλιοῦσιν οὔλα» (ἐκδ. 1876 σ. 120. στ. 11). καὶ ἐν Κρητ. ἄσμ. σελ. 3. σ. 57. οὔλην· οὔγια (δα)· οὔβα (δα, οἶη, οὔα, οὔον = sorbus), αἰμετοχαί πετούμενον, τρεχούμενον, αἷς ὁμοιον τὸ ἀρχαῖον βερούμενον (ἰδ. λς'. ἐν λ. πετώ), παρήκουος (παρήκοος· προσθετέον καὶ ἐκ Κρητ. ἀσμάτων. τὸ ἀποῦ (ἀπό) (σ. 2. στ. 35), νιοῦς (σ. 20. στ. 38) καὶ ἐνιοῦς ἀντι ἐνός (σ. 111, ἄσμα. 110 στ. 3). Παρατιθέμεθα καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων τὰ Ἴωνικά Οὔλυμπος, πουλός, οὔνομα, μοῦνος, κοῦρος, κούρη, νοῦσος, οὔρος (ὄρος), οὔλος (ὄλος). Ἴδὲ Kühn. Gr. § 27. Krüg. Sps. 5 Th. I H, 2, 4, 1. Matth. Gr. § 12, 7.

δ.). Ι εἰς ε. κυπαρέσσ' (κυπάρισσος), ἐγδῖν (ἰγδίον), ἐργῶ ἀντι ἰργῶ (ῖργῶ) ἰδὲ ιγ'.) καὶ ἐν Κρήτῃ (ἄσματ. Κρητ. σ. 9. στ. 40) «ἐργῶν τὰ κοκκαλάκιαν του». Οὔτω καὶ παρὰ Βοιωτοῖς Σεκυ-

ών (Σικυών), σεκούανα ἢ σεκούα (σικύα)· παρὰ Λεσβίοις τέρτος (τρίτος) Λατιν. tertius. Ἴδὲ Kühn. Gr. § 22. α) 2. καὶ Curt. Grundz. σ. 609.

ε'.) 1. Υ εἰς ου. Στουράκ' (στύραξ) = βράβδος, φουρνός (φρύνος), μουστάκ' (μύσταξ), θρουμούλλ' (θρύμμα· «ἄρτου θρύμματα» Ἀριστ. π. Πολυδ. 10, 91· Αἰλ. π, ἰστ. 13, 25, τὸ ἄλλως λεγόμενον καὶ ψίξ καὶ ψίχα καὶ ψίχη καὶ ψυχίον καὶ ψυχίδιον)· τοῦφα (τύφος) = ἀτμός. κοῦπα (κύπα) = κύβδα = ἐπὶ πρόσωπον, καὶ ῥῆμα κουπίζω = ἀναστρέφω μωροκοῦμαι (μηρυκάομαι). Ἐν δὲ Κρήτῃ χρουσό (ἄσμ. Κρητ. σ. 1. στ. 2) τούμπανα (αὐτ. σ. 68. στ. 42) καὶ ἐν τῇ δημῳδαί. κρουστάλλια, (κρουστάλια, αὐτ. σ. 120 στ. 6), γαῖτανοφρούδης (γαῖτανοφρύδης. αὐτ. σ. 125, στ. 8), φρούδια (αὐτ. σ. 275. στ. 136.) Οὕτω καὶ τὰ Αἰολικὰ πουκτεῦϊ (πυκτεῦει), γλουκού (γλυκύ), λιγουράν (ἀπόσπ. Κορίνν'), καὶ τὰ Βοιωτικὰ κούνες, οὔδωρ, σοῦν (Ὀρχομ. ἐπιγρ. Βασκῆ inser. I, σ. 741. ἀρ. 1579. III, 38 καὶ 39) καὶ παρ' Ἠσυχίῳ διφούρα (γέφυρα). κάρουα (κάρυα) Kühn. Gr. § 5, 3. Ἐν δὲ Λακωνίᾳ λέγουσι ψιούχα ἀντὶ ψυχὴ καὶ νιοῦτα ἀντὶ νύκτα· καὶ παρ' ἡμῶν τρουγζουλίζω (τριγυρίζω) = περιστρέφομαι, ἐνθα τὸ ι τῆς πρώτης συλλαβῆς (τρι) ἀφωμοιῶθη τὸ τῆς ἐπομένης υ = ου (γυ), τὸ δὲ δεύτερον ρ ἐτρέπη εἰς λ· ξιουρίζω (ξιρίζω) = ξυρέω· σιουρίζω = συρίζω. ἅπαντα μετὰ συνιζήσεως προφερόμενα, ὅποτε τὸ ζου (υ) προσεγγίζει τῷ φθόγγῳ τοῦ Γερμανικοῦ ii· ἀλλὰ καὶ ἐν Ὀρχομενίαις ἐπιγραφαῖς εὔρηται Διονιούσιος (Διονύσιος), τιούχα (τύχη)· εἰ δὲ καὶ ταῦτα μετὰ συνιζήσεως ἐξεφωνεῖτο (ὃ οὐκ ἀπίθανον), ὡσπερ τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα ἡμέτερά τε καὶ τῶν Λακωνῶν, φανερὰ ἤδη καθίσταται ἢ τοῦ υ παρ' ἀρχαίοις εἰς ii ἐκφώνησις. Τὰ παραδείγματα παρατειθέμενος ὁ Kühner ἐν Gr. § 24, 2 Anm. οὔτε περὶ συνιζήσεως ποιεῖται λόγον, οὔτε περὶ τῆς πιθανότητος τῆς τοῦ υ ὡς ii ἐκφωνήσεως εἰκάζει τι ἐκ τούτων, ἣν γε μὴν ἀποδέχεται ἐν § 3, 6.

2) υ εἰς ε. Λιγερῆ ἐν τοῖς ἄσμασι (λιγυρά), ὀλόγερα, ἐν τῇ δημῳδαί. ὀλόγυρα, πέριξ· βούτερον, ἐν τοῖς χωρίοις βούτορον,

= βούτυρον, ἀχερόν' (τό) = ἀχυρών, μερμηῆκα = μύρμηξ. ἐν τῇ δημῳδαί. μερμηῆγκι, παρὰ δὲ Σομαυέρα (Κορ. Ἀτ. τ. 4. σ. 344) ἅπαντ'α καὶ ὁ τύπος ἢ μερμηῆκα. Μεροῖν' = μωρσίνη. Προστίθεμεν τούτοις καὶ τὰ δημῳδαί. ἄχερα, ἐν Τραπεζοῦντι ἀχιούρ' (ὡς τὰ ἐν ε'.) 1 παρατεθέντα), πίτερα, γέρνω πλένω καὶ πλύνω., σέρνω καὶ σύρω. ἐβρυσιά (Δημ Ζῆν στ. 214), ἀγκελωτός (αὐτ. στ. 274), «ἀγκελωταῖς σαίτταις» (Ἀνών. περὶ τῶν Θησέως γάμων) 6. καὶ τὰ Κύπρια ἀναφαντάρης (ἀναφαντήης) (Κυπρ. Σακελλ. λβ'), γυνή, μερρέχα (μυρρέχα;) (αὐτ. λγ').

3.) Υ εἰς α. Θαγατέρα (θυγάτηρ). παρ' ἀρχαίοις καλινδεῖσθαι). (κυλινδεῖσθαι). Παρὰ Λεσβίοις τούναντιον σύρκες (σάρκες), πέσσυρες (τέσσαρες), Βύκχος (Βάκχος), ἄμυδις (ἄμα). Ἴδε Matth. Gr. § 10, 4 καὶ Curt. St. 2. σ. 20. Σημειωτέον περὶ τοῦ θυγάτηρ ὅτι ὁ μὲν Curtius (Grundz. σ. 257.—8) μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν συγγενῆς νομίζει τῷ Σανσκριτικῷ dūhitar, ἀρχ. Γερμανικῷ tho—tar, Γερμ. Tochter = ἡ ἀμέλγουσα· ὁ δὲ Bopp ἐκ τῆς ῥίζης dhiā παράγει, ἐξ ἧς θῆσθαι (ἀμέλγειν), θηλώ, τήθη, τίθη, θήλυς, θήνιον = γάλα καθ' Ἠσύχιον, γαλαθηνός· τὰ λατινικὰ felare, femina, filius, filia (Curt. Grund. σ. 252). Ἐν Τραπεζοῦντι λέγεται ἔτι θάκ' (τό) ἢ θηλή. ὃ οὐ δοκεῖ μοι εὐθὺς ἐκ τῆς ῥίζης dhiā γεγεννησθαι, ἀλλ' ἐκ τοῦ τιθός παρεφθάρθαι (τιτθάκιον, θάκιον, θάκ). Ἀλλὰ καὶ τοῦ οὔθαρ εἴη ἂν παραφθορά (οὔ) θα(ρά)κ(ιον).

ε'.) 1. η εἰς ε. Συνέλικον (συνήλικον) ἰδὲ καὶ θ'. 2. κρεμίζω ἐκ τοῦ κρημνίζω = ῥίπτω ἀπλῶς, ἢ καταρρίπτω, οὐχὲ δὲ ἐκ κρημνοῦ· τὸ δὲ κρεμίστ' (κρημνίσθητι), ἐν τῇ δημ. γκρεμίσου = ἔρρε, ἐς κόρακας· κρεμός = κρημνός, ἰδέ ιγ'.) ζεμία—ζημία· καμῆλ' (τό) = κάμηλος, ἀργαστέρ' (ἐργαστήριον), ἰδέ καὶ β'.) 2. χέρος, χέρα (χῆρος, χῆρα, ἐργάτες καὶ ἀργάτες (ἐργάτης) ἰδέ καὶ β'.) 2. τερῶ (τηρῶ)· ξερός (ξηρός), κερῖν (κηρίον), μερῖν (μηρίον), σέθα (σῆς) ἐν τῇ δημῳδαί. σαράκι, βώτριδα, μόλιτσα· ἀκλερος (ἀκληρος) = τὰ τοῦ ἀποθανόντος ἱμάτια· ἐμοσός (ἡμισός) ἰδέ θ'.) 2. σπέλαγον (σπήλαιον) ἐν τοῖς χωρίοις, καὶ χωρίου τινός ὄνομα.

3. *Ει εἰς ε.* ὄνειρον (ὄνειρος)· τὸ οὐδέτερον ὄνειρον καὶ παρ' ἀρχαίοις (Ὁδ. 4, 481. Αἰσχ. Χοηφ. 541. 550. Σοφ. Ἥλ. 1390. Εὐρ. Ἡρ. μαιν. 517. 528. Ἡρόδ. 7, 14. Ἀνθολ. 9, 243, 3.); τὸ ἡμέτερον ὄνειρον καὶ ὄναιρον γράφειεν ἄν τις κατὰ τὸ Κρητικὸν ὄναιρον (ιδὲ γ') 1), ὡς ὄναιρον τὸ κύπαιρος· διάφορον δὲ τὸ μεσόγαιον, ἔγγαιος ἐκ ρίζ. γα. ιδὲ C. St. 4. σ. 301 καὶ Γρηγ. Κορίνθ. de dial. σ. 251. Μασρεύω (μαγειρεύω) ιδὲ κ') Γ. ιδὲ πλείον (πλειόν) ιδὲ λά.) σημ. γ'. ὑποσ. (10).

ή.) Ἡρόσθεσις φωνηέντων.

α. ιδὲ ά.) 4.

ε. Ἐλέπω (βλέπω), ἐσύ, ἐσέν, ἐσᾶς (σύ, σέ, ὕμᾶς), ἐφτωχός (πτωχός)· ἐχτησκοῦμαι (κτώμαι), ἐφτάνω (φθάνω), ἐτότες καὶ ὀτότες καὶ ὀτότε (τότε), ἐβδέλλα (βδέλλα), ἐγνωρίζω ἐγνώριμος (γνωρίζω=γιγνώσκω, γνώριμος), ἐδρύδ' καὶ δρύδ' (δρύς).—Ἡ προσθήκη τοῦ εὐρηται καὶ ἐν πλείσταις λέξεσι τῆς τε Βυζαντιακῆς καὶ τῆς δημῶδους γλώσσης· οὕτως ἐθεραπεύσης ('Αλεξ. Κομν. ποίημ. παραιν. στ. 502 Carm. gr. Wagner). ἐβλέπεις (αὐτ. στ. 469), ἐσύση (Ἐμμαν. Γεωργιλλ. τὸ θανατ. τ. Ῥόδ. στ. 489), ἐβυθίζει (Μανόλ. Σκλάβ. « ἡ συμφορὰ τῆς Κρήτης κτλ. στ. 42), ἐσμίγομαι (Mullach Δημ. Ζῆν. στ. 78)· τοῦτο καὶ παρὰ Γεωργιλλᾶ «καὶ ἄλλην οὐκ ἐσμίγεται» (Κορ. Ἀτ. τ. 2. σ. 309). Τῆς προσθήκης ταύτης τοῦ ε ἐκ βαρβαρώσεως τῆς γλώσσης καὶ ἀλογιστίας τὸ πλείστον γενομένης, εἰ καὶ εὐρηται καὶ παρ' ἀρχαίοις παραδείγματά τινα, τὰς αἰτίας ἐξεθέμεθα ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ. Προστίθεμεν τούτοις καὶ τὰ Κύπρια ἐγλέπω (βλέπω), ἐγρουνίζω (ἐν τοῖς ἡμετέροις χωρίοις ἐγρωνίζω)=γνωρίζω. ἐβουβόνω (βουβόνω), ἐπιάνω (πιάνω), Κύπρ. Σακελλ. λγ'. Ἐκ δὲ τῶν ἀρχαίων τὸ ἐχθές (χθές), ἐρυθρός (ρίζ. ρυθ. Λατιν. ruber, Γερμαν. roth). ἐλαφρός (ρίζ. λαφ, Λατ. levis Γερμ. leicht). ἐθέλω καὶ θέλω. ἐμέ καὶ με, Λατ. mē, Γερμ. mich.

ι ισχιά, ἐν τῇ δημῶδει ἰσχιος· καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως, ἀλιμέγω (ἀλμέγω ἀντι ἀμέλγω)· περὶ τοῦ διαπάνω, ἐλεημοσύνη, ἀνάγκη, πλείον γενήσεται λόγος ἐν λά.) 1 σημ., γ'. ὑποσ. (10).

Πολλὴν δ' αὐτοῦ ποιοῦνται χρῆσιν: οἱ Τοῦρκοι: ἐν τοῖς ἀπὸ δύο συμφώνων ἀρχομένοις πόλεων ὀνόμασιν. οὕτως Ἰσμύρ (Σμύρνη), Ἰσμίτ' (Σμίτη, ἢ Νικομήδεια), Ἰσκιουτάρ' (Σκούταρι, ἢ Χρυσόπολις), Ἰσκουριά (Διο)σκουριάς), Ἰσκάμπ (Σκάμπαι, πόλις τῆς ἄνω Ἀλβανίας, Ἐριδανός), Ἰσνίκ (Νίκαια), Ἰμπουράρ (χωρίον τῆς Παφλαγονίας (Κι)βυρα), Ἰστίμπ (πόλις τῆς Παιονίας, Στοβοί), Ἰφράτ (Εὐ) φράτης).

ο. ὀσήμερον (σήμερον), ὀχτές (χθές)· τούτοις προσκεκόλληται τὸ ο τοῦ τέλους τῆς ἡγουμένης λέξεως «ὡς ΤΟ ΧΤΕΣ» (τ' ὀχτές)· «ὡς ΤΟ ΣΗΜΕΡΟΝ» (τ' ὀσήμερον)· ὡσπερ ἐν τῷ ἡγῆ, ὁ νῶμος κτλ.· περὶ ὧν ιδὲ ἐν λζ'. ἐν τῇ προθέσει ἀντί, ἀντίς· ὀδόντ', ἐν τῇ δημῶδει δόντι· παρ' ἀρχαίοις δὲ Ὀβριάρεως (Βριάρεως), ὀκρυόεις. (κρυόεις, κρύος)· ὀκέλλειν (κέλλειν), ὀδύρομαι (δύρομαι) ὀδοῦς (λατιν. dens, Γερμ. Zahn. ιδὲ καὶ Durt. Grundz, σ. 244)· ὀμόργνυμι (μόργνυμι), ὀνυξ ἐκ τοῦ νύσσειν, παρ' ἡμῖν νύχ', ἐν τῇ δημῶδει νύχι, ἃ ὡσπερ καὶ τὸ δημῶδες δόντι παραφθαρέντα καὶ ἀποβαλόντα τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν προσήγγισαν τῇ ἀρχαιοτάτῃ μορφῇ· ὀδάξ (δάκνω). Ἴδε Kühn. Gr. § 44. Krüg. Spr. 2 Th. I H 7, 2, 1—4. Matth. Gr. § 11, 1.

θ'.) 1. Ἀποκοπή.

Ἡ ἀποκοπή, ἥτοι ἀποβολὴ τῶν τελικῶν φωνηέντων πρὸ τῶν συμφώνων, ἥς πολλὴ ἐστὶν ἡ χρῆσις ἐν ταῖς διαλέκτοις ἐπὶ τῶν προθέσεων ἀνά, κατὰ, ἀπό, ὑπό, ποτὶ, ἀμφι (περὶ πορὰ Λεσβίοις) καὶ τοῦ μορίου ἄρα (ιδὲ Kühn. gr. § 42, 2, 3, 4, 5), παρ' ἡμῖν εὐρηται ἐν τῇ περί, πορπατῶ, ἐν τῇ δημ. περπατῶ, ἀποργελῶ (περιγελῶ) ιδ. ά.) 4 καὶ β'.) 3, τῇ ἀπό, ἀφκά' (ἀπό—κάτω), ἐν τῷ τῆς δημῶδους ἀπ' καὶ τῷ παρ' ἡμῖν ἀπ' καὶ ἄς· τῆς κατὰ ἐν ἐνὶ μέμνημαι παραδείγματι τζαμμώνω (ἐκ τοῦ καμμύω, καταμύω)· τῆς δὲ μετὰ ἐν ἀρχῇ πρὸ φωνῆεντος ἐξεθλίβη τὸ α καὶ οὕτως ἀπαντᾷ παρ' ἡμῖν ὁ τύπος μετ', φωνῆεντος ἐπομένου (μετ' ἐμέν), ἐν δὲ τῇ δημῶδει αἰ μὲ (πρὸ φωνῆεντος μ'), ἀποβληθέντος καὶ τοῦ τ, ὃ παρ' ἡμῖν μόνον πρὸ συμφώνου γίνεται. Συχνότατη δ' ἄλλως ἐστὶν ἡ ἀποκοπή ἐν ταῖς καταλήξεσιν, ὡς

ἐφεξῆς ἐν ταῖς τῶν ὀνομάτων κλίσεσιν ὀφόμεθα. Περὶ τοῦ ἄρα, ἀεὶ παρ' ἡμῖν ἄρ, ἰδὲ λή.) 2.).

2. Συγκοπή.

Ἡ συγκοπή, ἥτοι ἡ ἀποβολὴ φωνηέντων ἐκ τοῦ μέσου τῶν λέξεων, πολυειδῆς ἐστὶ παρ' ἡμῖν. Ἐνταῦθα παραθήσομαι παραδείγματά τινα, ἐφεξῆς δὲ πλεῖστα τοιαῦτα εὐρήσομεν· συνέλκον (συνήλικον), Παρσκευῆ (Παρ(α)σκευῆ) ἐν Τριπόλει, ἐν Κρήτῃ δὲ Παρασκή⁽¹⁾ (Ἰασμ. Κρητ. σελ. 60 στ. 9), ἄγρος καὶ ἄγριος, ἐν δὲ συνθέσει καὶ παραγωγῇ ἀεὶ ἄγρ (ἀγραΐδον, ἀγρόσυκον, ἀγροστάφυλον, ἀγρεύω), ζμάρ' (ζ(υ)μάρ' = ζύμη), ζμόνω (ζ(υ)μόνω = ζυμῶ), ὑστερνός, ὑστερ(ι)νός), μεσημερνός (μεσημερ(ι)νός = μεσημβρινός, καθημερνά (καθημερ(ι)νά) = καθ' ἡμέραν (ἐπίθετον καὶ ἐπίρρημα)· καὶ ἐν Ἑρωτοκρίτῳ (ἐκδ. 1876, σ. 62 στ. 1) «καθημερνό θέλω τήνε διατάσσει»· τὸ καθημερινός ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις τῶν ἀρχαίων (Πλουτάρχ. Λουκ. Ἀνθολ. πρβλ. Lob. Phryg. σ. 53). φαθιν (ψίαθος), μέλτα, πληθυντικός τοῦ μέλι (μέλ(ι)τα), γάλτα, πληθ. τοῦ γάλα (γάλ(α)τα, ἀντὶ γάλακτα. Ὁ τύπος γάλατος, γάλατι ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἀρχαίοις, παρὰ Γραμματικοῖς, παρὰ Φερεκράτει παρ' Ἀθηναίῳ 6, σ. 269 Α γάλατι ἐκ διορθώσεως Dindorf, καὶ ὡς ἀκλιτον Εὐστ. εἰς Ἰλ. σ. 961, 51. ἰδὲ Passow λεξ. ἐν λ. γάλα)· ἐμσός, ἐμσέσσα, ἐμσόν (ἡμῖους, ἡμίσεια, ἡμισυ) ἐκ τύπου ἡμισός, ἐν τῇ δημῳδαί μισός· ὀχτεζνός = χθεσινός (ὀχτεσ(ι)νός)· γέλτα, πληθ. τοῦ ὀ και τὸ γέλως (γέλ(ω)τα)· ἄφες (ἄφ(ε)ς, τοῦτο μᾶλλον ἀκρωτηριασθὲν ἐγένετο ἄς καὶ κεῖται παρ' ἡμῖν τε καὶ ἐν τῇ δημῳδαί ἐπὶ παρακελεύσεως, ἄς τρώγωμε, ἄς ἔρχονται (ἐσθίωμεν, ἐρχέσθων)· οὕτω καὶ ἐν τῇ καινῇ Διαθήκῃ τὸ ἄφες «ἄφες ἰδωμεν, εἰ ἔρχεται Ἡλίας σώσων αὐτόν» (Ματθ. 27, 49)· ἰδὲ καὶ Κορ. Ἀτ. τ. Α'. σ. 98, ᾧ πιθανὴ δοκεῖ καὶ ἡ ἐκ τοῦ ὡς παραφθορὰ αὐτοῦ· οὐκ ὀρθῶς, ἔμοιγε δοκεῖν· ὁ τύπος ἄφες εὐρηται καὶ ἐν ποιήματι τῆς 15 καὶ 16 ἑκατονταετ. οὕτως ἐν Ἑρωτοκρ. σ. 199· «ἄφες

(1) Καὶ ἐν Μάνῃ ἡ Παρασκευῆ—Παρασκή λέγεται· ὡς ἐν τῇ μυρολογίᾳ ε*Ε, Διγορίτσα Παρασκή, Κόρη μ', ἄν πᾶς ε' τὴν κάτω γῆ... σημ. Ι. Γ. Θ.

τονε τὸν Ἑρωτοκρίτον καὶ πιάσε τὴν βουλήν μου»· ὁ οὐκ ὀρθῶς διορθοῖ γράφων ἄφες τὸν ὁ Πολυχρόνιος Φιλιππίδης.

Ἄκλουθῶ (ἀκ(ο)λουθῶ). καὶ ἐν Ἑρωτοκρίτῳ «τὸ δεύτερο ἀκλουθᾶ του» (ἐκδ. 1876, σ. 56. στ 29) καὶ ἐν τινι δημῳδαί ἄσματι «τὰ δύο μου ἀδέρφια μ' ἀκλουθοῦν» Kind Anth. neugr. Vlsk. σ. 1174. στ. 8) σκοῦμαι (σ(η)κοῦμαι, ἐγείρομαι· εὐρηται τοῦτο καὶ ἐν τῷ τοῦ Kind Anth neugr. Vlsk. σ. 156 στ. 8) καὶ ποῦ τὸν σκώση ἀπὸ σᾶς» καὶ ἐν στ. 11 «μὲ τὸνα χέρι τὸσκωτε» καὶ ἐν σ. 166. στ. 7. «τί τώρα σκώθη» ἔγκα (ἐν(ε)κα), ἰδ. λς'. ἐν λέξ. φέρω, ἔξα (ἔκουσα ἐν τοῖς χωρίοις) ἀόρ. τοῦ ἀκούω, ἐποίκα (ἐποί(η)κα ἀντὶ ἐποίησα), ἐκάθσα (ἐκάθ(ι)σα)· πρόφερες ἐκάτσα· ἐκαμάτσα (ἐκαμάτ(ι)σα) = παρέσχον ἐργασίαν· ἐπότσα (ἐπότ(ι)σα)· ἐφευγάτσα (ἐφευγάτ(ι)σα), = δρασμὸν ἐμηχανησάμην τινί· ἐφάσα (ἐφά(γ)ι(σ)α), ἐνθα ἐξεκρούσθη καὶ τὸ γ, ἰδὲ κ'.) Γ. = ἐσίτιστα· ἐσάψα (ἐσάπ(ι)σα), ἀβούτς (ἀβούτ(ω)ς = οὕτως ἰδὲ ἀ.) 4 καὶ 10'.), ἀγραΐδον (ἀγρ(ι)αί(γ)ιδον) (ἰδὲ κ'.) Γ. = ἀγρία αἴξ, παρὰ μεταγενεστέροις αἴγαγρος· κορφῆ (κορ(υ)φή), καὶ ἐν Ἑρωτοκρίτῳ «εἰς τὴν κορφὴν» (σ. 57, στ. 2) καὶ ἐν τῇ δημῳδαί κορφῆ, κορφοβλάσταρον (ἀκρέμων), κορφοβοῦνι ἄκρα, ζυγός), κορφολογῶ (ἀκρίζω).—Κουρφεύκομαι (ἐκ τοῦ κορυφή, κορυφεύομαι) = ἀλαζονεύομαι, καυχῆτιῶ, ἰδὲ γ'.) 3. σκορπός (σκορπίος), Ἄρμέγκον (Ἄρμέν(ι)κον, ἀντὶ Ἀρμενικόν)· οὕτω καὶ Τριπολίτικον, Σουρμενίτικον, χωρέτκον (χωρέτ(ι)κον, ἐκ τοῦ χωρέτες ἀντὶ χωρίτης) κτλ. σχαριάτκα, διπλῆ συγκοπή (σ(υγ)χαριάτ(ι)κα) = μῆνυτρα, τὰ ἐν τῇ δημῳδαί λεγόμενα συγχαρίκια, ἃ καὶ ἐν τῇ Β'. ἑκατονταετηρίδι ἐλέγετο «τὰ συγχαρίκια, Δέσποτα» (Πτωχοπρ. βιβλ. Β'. στ. 599 Ἀτ. Κορ. τ. 1. σ. 322)· σχαριάζω (σ(υγ)χαριάζω) = μῆνύω τινὶ χαρμόσυνόν τι. Ἐν Anth. neugr. Vlsk. Kind εὐρηται καὶ ἡ λέξις σχαρήκιν (γράφε σχαρίκιν) (σ. 8, στ. 68)· σκόρδον (σκόρ(ο)δον), τοῦτο τε καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ σύνθετα καὶ παράγωγα εὐρηται καὶ παρὰ μεταγενεστέροις· σκόρδον (Κράτ. παρὰ Διογ. Λαερτ, 6, 82. Γεωπ. 12, 30.) ἐσχορδισμένος (Ἑτυμ. Μ. σ. 384, 51) σκόρδιον (Διοσκ. 3, 125,)

σκορδοειδής (Διοσκορ.) σκορδόπρασον (Διοσκ.) σκορδοφαγία κτλ. Ἐκ τῶν ἀρχαίων παρατιθέμεθα τάδε τὰ παραδείγματα· θύρδα (θύραζε) γλακτοφάγος (γαλακτοφάγος), μαλκός (ἀντὶ μαλθακός ἀντὶ μαλακός Ἡσυχ.), θράσσω (ταράσσω), κεβλή (κεφαλή, (Καλλιμ.), πάλμη (παλάμη, Ἡσυχ. Λατ. palma), πλοχμός (πλόκαμος)· ἰδὲ Kühn Gr. § 43 καὶ 45. Ἀλλὰ τερατώδης ἐστὶ παρ' ἡμῖν ἢ τῶν καταλήξεων ἐν τοῖς ὀνόμασι συγκοπή τε καὶ ἀποκοπή· οἷον ἄνθρωπος, γεν. ἄνθρώπ', πλ. ὄνομ. ἄθρώπ', αἰτ. ἄθρώπς, ἐν τοῖς ὑποκοριστικοῖς παιδὶν (παιδί(ο)ν, ὡτὶν χαρτὶν κτλ., ἐν οἷς ἢ δημῶδης μετὰ τοῦ ο καὶ τὸ ν ἀποβάλλει, παιδί, χαρτὶ λέγουσα· ἢ ἀποβολὴ τοῦ ο ἐν τοῖς εἰς ἰον ὀνόμασιν ἀπαντᾷ καὶ παρ' ἀρχαίοις ἐπὶ ἐπιγραφῶν ἐν ἐταιρῶν ὀνόμασιν, οἷον, Ἀκέσιν (Ἀκέσιον, ἐπιγρ. 511), Ἐλευθέριν (Ἐλευθέριον, ἐπιγρ. 704), Καλλίστιν (Καλλίστιον, ἐπιγρ. 1898. Φιλημάτιον), ἐπιγρ. 506 ἐν Ræckh Gr. Inscript.)· ἐν δὲ τοῖς εἰς ἰον προπαροξυτόνοις παρ' ἡμῖν ἄρδην ἢ ὑποκοριστικὴ κατάληξις ἐξηφάνισται· ὀμματ' (ὀμματίον,) ὀψάρ' (ὀψάριον) κτλ. ἀλλ' ἐν Τριπόλει καὶ Κερασούντι λήγει καὶ ταῦτα εἰς ἰν. ὀμματίον, ὀψάριον κτλ.

ι'.) Ἀφαίρεσις φωνηέντων ἀπλῶν ἢ μετὰ συμφώνων συνημμένων.

Ἐύγαλον (ὀξύγαλα), ρεύκουμαι (ἐρεύγομαι), ξυμυτός (ὀξύμυτος) = ἀλαζών· ῥωτῶ = ἐρωτῶ, ἴπε (εἰπέ), σπαλίζω (ἀσφαλίζω; = κλείω· ἰδὲ ἀ.) 4. ἴνυχ' = ἴνυξ· ἐν τῇ δημ. νόχι. ξερῶ (ἐξερῶ), ἐν τῇ δημ. ξερνῶ. στοῦδ' (ὀστεοίδιον, ὀστούειδον, (ὀ)στοῦδ(ιον) = ὀστοῦν, ἐν τῇ δημ. κόκκαλον ψάρι ἐν τῇ δημῶδει (ὀψάριον), παρ' ἡμῖν ὀψάρ' = ἰχθύς· στρεῖδι ἐν τῇ δημῶδει, παρ' ἡμῖν ὀστρεῖδ', (ὀστρεῖδ(ιον)) = ὀστρεον· μάτι ἐν τῇ δημῶδει, παρ' ἡμῖν ὀμματ' (ὀμματ(ιον)), = ὀφθαλμός· φρύδι ἐν τῇ δημῶδει, παρ' ἡμῖν ὀφρύδ' (ὀφρύδ(ιον)) = ὀφρύς. Krüg. Sprl. 2 Th. III. § 8. Σπλαχνικός (ἰδὲ καὶ γ') ἀντὶ εὐσπλαχνικός· σπλαχνίσκουμαι ἀντὶ εὐσπλαχνίζομαι· καὶ ἐν τῇ νέα Διαθήκῃ (Ματ. θ. 50, 34) σπλαγχνίζεσθαι ἀντὶ εὐσπλαχνίζεσθαι· θυμοῦμαι ἐν τῇ δημ. θυμᾶμαι ἀντὶ ἐνθυμοῦμαι = μέμνημαι. οὕτως εὔρηται καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ (Παραλ. 1, 28, 9) θύμημα ἀντὶ ἐνθύμημα = ἔννοια.

ιά.) Δίγαμμα ὡς β, ἢ γ, ἢ βγ.

Βρακίν, καὶ παρὰ Λεσβίοις βράκα, (1) περὶ οὗ ὁ Εὐστάθιος ἐν Ἰλ. Β, 252 τάδε σημειοῦται· «οὐ γὰρ ἔκειτο ἴσως μία λέξις δηλωτικὴ τοῦ καλύμματος τῆς αἰδοῦς, ὅπερ Ῥωμαῖοι μὲν βράκαν φασίν, ἕτεροι δ' ἀναξυρίδα ἐκ τοῦ ἀνασύρεσθαι.» Τὸ ἡμέτερον βρακίν, ὅπερ καὶ ἐν τῇ δημῶδει εἴθισται (βρακὶ καὶ βράκα οὐδεμία) ἀμφιβολία ὅτι ἐκ τοῦ Λατινικοῦ hra(e)cae παρέμεινεν· ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Διοδώρῳ 5, 30 ὁ τύπος βράκαι.— Ἀβούτς ἐν τοῖς χωρίοις ἐκ τοῦ ἀβούτ(ω)ς· ἰδὲ ἀ.) 4 καὶ θ'.) 2.— Οὕγια (2) (οἷα, ὄα καὶ ὄα = Saum). οὔβα (ὄη, οἷη, οὔα καὶ οὔον = Dyerherbaum). ἢ λέξις ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Δουκαγγίῳ, οὔβα (οὐδέτερον πληθ. Κορ. Ἀτ. τ. 5. σ. 269), ὅπερ κακῶς ἐρμηνεύει ἵνα ἀντὶ sorbus ἐσήμαινε προσέτι καὶ τὴν σταφυλὴν, ἐξ οὗ καὶ τὸ Λατινικὸν ἵνα· ἐν τῇ δημῶδει λέγεται σουρβιά ἐκ τοῦ λατινικοῦ sorbus.— ὠβγόν, ἐν τῇ δημῶδει ἄβγόν, ἐν τοῖς χωρίοις ὠβόν. παρ' Ἀργείοις ὠβεον, λατινικὸν ovum. Βοιάκιν ἐν Τριπόλει, ξύλον, ὦ τὸ πηδάλιον ἐπιστρέφουσι. «Λέγεται γὰρ τοῖς ναυτικοῖς οἰάκια ξυλήφια τινά, δι' ὧν στρέφουσι τεχνικῶς τὸ πηδάλιον» (Εὐστ. εἰς Ὀδύσσειαν. Ε'. σ. 1533). Ἐν Κύπρῳ λέγεται βοῦνα ἀντὶ γοῦνα. ἀβοράζω ἀντὶ ἀγοράζω (Κύπρ. Σακελλ. λζ'), ἐν οἷς οὐδ' ἔχνος ὑπάρχει Ἰ', ἀλλὰ τὸ γ ἐτρέπη εἰς β. ἢ λέξις γοῦνα (σιούρα) ἀπαντᾷ παρὰ Πορφυρογεννήτῳ, Ἐτυμολόγῳ, σχολιαστῇ Λυκόφρονος καὶ Μοσχοπούλῳ (Λεξ. ν. Σκαρκ. ἐν λ. γοῦνα) Περὶ Ἰ' ἰδὲ Kühn, Gr. σ. 74 καὶ ἐξ.

ιβ'.) Συμφώνων ἐναλλαγῆ.

1. γ εἰς β, στέβος (στέγος). στεβάζω (στεγάζω)· τοιαῦτα καὶ

(1) Καὶ ἐν Ἀλαγονίᾳ βράκα λέγεται· ὡς ἐν τῇ ἄσματι «Γύρισ' ἀνέμη γύρισαι βράκα».

(2) Καὶ ἐν Ἀλαγονίᾳ [οὔγια (ῶα)· ὡς ἐν τῇ παροιμίᾳ «Τῆρα οὔγια, πάρε πανί, τῆρα μάννα, πάρε παιδί»· σημ. Ι. Γ. Θ.

τὰ ἐν ἰά.) μνημονευθέντα Κύπρια βοῦνα, ἀβοράζω. Τοιοῦτον καὶ παρ' ἀρχαίοις τὸ βλήχων (Ἀττικῶς), γλάχων, γλαχὺ (Βοιωτικῶς καὶ Δωρικῶς), γληχῶν (Ἰωνικῶς). ἔτι βλέφαρον, γλέφαρον Δωρικῶς· ἔπιθι Curt. Grundz. σ. 481). Ὁμοίως Βοιωτικῶς βανὰ = γυνή.

2. δ εἰς γ. δίγω (δίδω) = δίδωμι, ἐν τῇ δημῳδαί δίδω καὶ δίνω. Παρ' ἀρχαίοις τῆς τροπῆς ταύτης οὐχ εὖρον παραδείγματα, ἀλλὰ τῆς τοῦ γ εἰς δ. δνόφος (γνόφος), ἀδνόν Κρητικ. (ἀγνόν), διφοῦρα λακωνικῶς (γέφυρα). (ιδεὶ Curt. Grundz. σ. 535 καὶ 492). τοιοῦτο καὶ τὸ ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος δλυκὸ (γλυκὸ) = γλυκὺ καὶ τὸ ἐν Κρήτῃ δροικῆξῃ ἀντὶ γροικῆξῃ (ἄσμ. Κρητ. σ. 58. στ. 1).

3. θ εἰς φ. φαλαμίδ' (θαλάμη), ἢ ἐν τοῖς κιβωτίοις ἀνωθεν μικρὰ θήκη· φλιβερός καὶ θλιβερός, γναφιν (γνάθος). οὕτω καὶ τὰ Λιολικὰ φήρ (θήρ), λατιν. fera· φοίνας (Ἀλκμ. 6) = θοίνας. φλᾶν, φλίβειν (θλᾶν, θλίβειν). ἐν Ἡπειρωτικῇ ἐπιγραφῇ φέος καὶ φύειν ἀντὶ θεός καὶ θύειν· «τίνι καὶ φεῶν ἢ ἡρώων εὐχόμενοι καὶ φύοντες ἀμεινον πρᾶσσοιεν». (Curt. Grundz. σ. 484 καὶ ἔξης). ἰδεὶ καὶ Kühn Gr. § 28 A. καὶ λεξ. Passow ἐν λ. φλᾶν. Ἐν τῇ δημῳδαί Φήβα ἀντὶ Θῆβαι, ὃ ἡμαρτημένως γράφει ὁ Curtius Grundz. σ. 485) Fibae ἀντὶ Fiva (Φήβα).

4. κ εἰς γ. Τῆς προθέσεως ἐκ τὸ κ. τρέπεται εἰς γ πρὸ τοῦ θ, δ καὶ ἐν τοῖς συνθέτοις ἐγδύζω (ἐκδύω), ἐν τῇ δημ. γδύνω· ἐγβάλλω ἐν τοῖς χωρίοις (καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Ἰωνικῇ «ἦν δέ τις ἐγβάλλη τῶν δούλων τὴν κόπρον» C. St. 5, σ. 267, στ. 4 ἐν Τραπεζοῦντι μεταθέσει ἐβγάλω, ἐν τῇ δημῳδαί βγάλω (ἐκβάλ-λω)· ἐγβαίνω (χωρ.) ἐβγαίνω (Τραπεζ.) βγαίνω (δημ.) = ἐκβαίνω· ἐγδέρω, ἐν τῇ δημ. γδέρνω = ἐκδέρω· ἐγλυτόνω ἐν τῇ δημ. γλυτόνω = ἐλευθερῶ, ἀπαλλάττω καὶ μέσον = ἀπαλλάττομαι, ἰδεὶ γ'.) Τοιαῦτα καὶ τὰ ἐν ἐπιγραφαῖς ἀρχαῖα ἐγ Διονυσίων, ἐγ Μεγάρων, ἐγ λιμένος (Kühn. Gr. § 14. σ. 55). ἐγΓηληθίωντι = ἐξειληθῶσι (Curt. Grundz. σ. 550). ἔτι ἐγδοσις, ἐγλείπειν, ἐγδιδάξασθαι, ἐγ Βακ-

χιδῶν (Kühn. Gr. § 60, ἀ.) 1 Anm. 1). Οὕτω καὶ γνάμπτω ἀντὶ κνάμπτω (ιδ. Passow λεξ. ἐν λ. κνάμπτω καὶ Curt. Grundz. σ. 536) γράστις (ἐξ οὗ καὶ τὸ δημῳδες γρασίδι, Γερμ. Gras) ἀντὶ κράστις, Ἀγβάτανα ἀντὶ Ἐκβάτανα. Προστίθεμεν τοῦτοις καὶ τὰ Ἀλεξανδρεωτικὰ ἐγ βασιλέως, ἐγλελειμμένα, γναφεύς, παρπειδειγνύς κτλ. (ιδεὶ Sturz de dial. Maced. σ. 125). Καὶ παρὰ Βυζαντιακοῖς ἐν τῇ IB'. ἑκατονταετηρίδι εὑρηται τῆς τοιαύτης τροπῆς παραδείγματα οὕτω παρὰ Σαχλήκη (Carm. graec. Wagn. σ. 82 στ. 96) «ἐγδέχεται» (στ. 120) «ἐγδέχονται» (αὐτ. σ. 92 στ. 393) «γδικαιωθῶ» (στ. 646) ἀνέγλυταις».

5. κ εἰς χ. Τῆς προθέσεως ἐκ τὸ κ ἐν ταῖς συνθέσει πρὸ τοῦ π τρέπεται εἰς χ ἀχπάνω (ἐκ—σπάω) ἐκριζῶ, ἀχπαράγουμαι (ἐκπαράγουμαι ἐκπαράγομαι) = ἐκπλήττομαι τοιοῦτον φαίνεται καὶ τὸ ἀχταλεύω = σκάπτω, οὗ ἀγνωστος ἐμοὶ ἢ πρώτη μορφή· παρ' ἀρχαίοις πενιχρὰ εὑρηται τῆς τοιαύτης τροπῆς παραδείγματα· ἀτρεκές (ἀτρεχές), πανδόκος, ξενοδοκεῖν (πανδοχεῖον, ξενοδοχεῖον), δωροδόκος, προσδοκάω. Παρ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν ἀνεκτὴ ἢ δύο ψιλῶν σύμπτωσις, ὅποτε τὸ πρῶτον ὀφείλει δασύνεσθαι· χτυπῶ, φτύζω, ἐχτησκοῦμαι, φτύρκομαι, ἀφκά' (κτυπῶ, πτύω, κτῶμαι, πτάρνυμαι, ἀπὸ κάτω). τοῦτο καὶ ἐν τῇ δημῳδαί· χτυπῶ, φτυῶ (πτύω), φτερό, χτένι κτλ. ἐν δὲ τῇ συμπτώσει δύο δασέων ψιλοῦται τὸ δεύτερον· ὀχτές (ἐχθές), ἐφτάνω (φθάνω), φτεῖρα (φθείρ), ὀχτεζνός (χθεσινός).

6. χ καὶ φ εἰς κ καὶ π. κί (οὐχι) καὶ παρ' Ἰωσιν οὐκί· σκίζω (σχίζω), ἐξ οὗ σκιστόν (τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον), μουσκος ἐκ τοῦ μύσχος = εὐωδία· ἀσκημος (ἄσχημος) = δυσειδής, σκάνω (σχάζω), σκάσμαν (σχάσμα), σκοινέν (σχοινίον), σπάζω (σφάζω), μουσκάρ' (μοσχάριον) σπεντάμ' (σφένδαμνος), σπίγκουμαι, σπίγγω (σφίγγομαι, σφίγγω), σπουγγίζω ἐν τῇ δημ. σφογγίζω· σποντύλ' (τὸ) παρ' ἀρχαίοις σπονδύλιον· (ιδεὶ 10). Παρατιθέμεθα καὶ τινὰ παρὰ Κρησί καυκοῦμαι (καυχῶμαι), μύσχος (μύσχος), σκίζω (σχίζω), σκολειό (σχολεῖον), παρ' ἡμῖν σκολεῖον, ἀσκημος (ἄσχημος ἐν τῇ δημ.) (ιδεὶ ἄσμ. Κρητ. σ. 386.χ.) Παρ' ἀρχαίοις

σκινδαλμός και σχινδαλμός· βρυκηθμός και βρυκηθμός,) σκελīs σκελīs· πανδοκειόν, πανδοχειόν· σκέραφος, σχέραφος· σπόγγος, σφόγγος· σπονδύλη, σφονδύλη· σφυρίς, σφυρίς· κύτρα, χύτρα· κιτών (Σέφρ. 62), χιτών, Ἴωνικῶς κιθών, ἔνθα μετάθεσις τῆς δασύτητος γέγονε, καθ' ἃ και ἐν τισιν ἡμετέροις, πανθιν (ἐν χωρίοις) = φάτνη «φάτνη... ἦν ἀντιστοιχία ἰδιωτικῆ πάθνην καλεῖ» (Εὐστ. εἰς Ὀδ. Ο, σ. 1784). ἀχάντ' = ἀκανθα· (καὶ ὁ Εὐστάθιος «τὰ γούν ἀκάνθια ἀχάντια τινές φασιν ἑώων ἀνδρῶν» φησὶν ἐν Ἰλ. . . σ. 458, 32 ἐν δὲ σ. 746, 17 ἔστι δὲ μέχρι και νῦν ἀκοῦσαι πολλοὺς τῶν ἀγροίκων οὕτω και τὰ ἀκάνθια ἀχάντια λέγοντας.), ἐν τῇ δημ. ἀγκάθι. βαθρακός ἐν τῇ δημῶδει (βάτραχος), παρ' ἡμῖν βροθάκα ἰδὲ κδ'.) 2) β'. Παρατίθεμαι και τὰ τοῦ Κορίνθ. Γρηγορίου σ. 414) «Ἰρέπουσι δὲ και τὰ δασέα εἰς ψιλὰ και τὰ ψιλὰ εἰς δασέα, οἷον χιτών κιθών, ἀκάνθιον ἀχάντιον, και βάτραχος βάθρακος»· και σχόλια εἰς Ὀμήρ. Ἰλ. σ. 131 6 35 «παρ' Ἡροδότῳ βαθρακος ὁ βάτραχος και μονύχυτρον μονόκυθρον»· ἀλλ' ἐν τοῖς δυοῖ τοῦ Ἡροδότου χωρίοις 4,131 και 132 φέρεται ἢ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν διόρθωσις βάτραχος· ὁμοιον και τὸ δημῶδες χύστρον (κύσθος).

7. π εἰς φ· φτύρκομαι (ἐκ τοῦ πτύρομαι) = πτάρνυμαι· φτερνίσκομαι (ἐκ τοῦ πτερνίζομαι) = πτύρομαι ἐπὶ ἵππων· φτουρίζω (ἐν τοῦ πτίλον;) = τίλλω· ἀφκά' (ἰδὲ Θ'.) 1) φτύζω (πτύω), ἐφτωχός (πτωχός), κόλφος (κόλπος), λεφτοκάρ (λεπτοκάρυον) = Ποντικόν κάρυον (ἰδὲ και 5)· ἐν τῇ δημῶδει τρέπεται και τὸ β εἰς φ ἐν τῇ λέξ. φλησκοῦνι· ἰδὲ και 10.

8. δ εἰς τ. χοντρός (χονδρός), ἄντρας, σποντύλ' (σφόνδυλος), σπεντάμ' (σφένδαμνος), και τάνάπαλιν ἀδράχτ' (ἀτρακτος).

9. β εἰς π. γαμπρός, κολυμπῶ. Εὐρηνται μὲν και παρ' ἀρχαίοις τοιαῦταί τινες τῶν ἀφώνων τροπαί, οἷον πούλιμος (Πλουτ. συμπ. 6, 8,1) Βοιωτικῶς ἀντὶ βούλιμος, και Κρητικῶς ἀβλοπὲς ἀντὶ ἀβλαβὲς και ἐφιορχέω ἀντὶ ἐπιορχέω και Φίττακος ἀντὶ Πιττακός και πανός ἀντὶ φανός· ἀλλὰ ταῦτ' οὐδὲν κοινόν

ἔχει τοῖς ἡμετέροις. οὐδὲ τὸ μίσκος (μίσχος), λίσπος (λίσφος), σπύρας (σφυράς).

10. θ εἰς τ. ἐλεύτερος (ἐλεύθερος), βουτῶ βυθῶ Νικ. Θηρ. 506) = δύομαι, λέγουμεστιν (λεγόμεσθα, λεγόμεθεν) λέγεστιν (λέγεσθε). Ἐν τῇ δημῶδει ἐγράφτηκα, γραφόμεστε κτλ. ἰδὲ Mullach gr. d. gr. VIs. σ. 232 Amm 3. και I. N. Οἰκονομίδου Λοκρ. ἐπιγρ. σ. 18. και Ἄσμ. Κρητ. σ. 124. στ. 45. Ἐκ τῶν ἀρχαίων παρατιθέμεθα ταῦτα, μαστός (μασθός), κίστος (κίσθος), κίσταρος (κίσθαρος), κολοκύντη (κολοκύνθη), πάθνη (φάτνη), φάλαντος (φάλανθος), τίριος (Κρητικόν Ἡσύχιος) ἀντὶ θέρεως αὔτις (αὔθις)· ἰδὲ Kühn. Gr. § 63,2.

11. τ εἰς θ. σέθα (σῆς σητός), καθώτερος (κατώτερος). Κρητικόν τὸ σωθικά = ἐσωτικά. Kühn. Gr. § 31. 6'.

12. ρ εἰς λ και τάνάπαλιν· κλιβέν' ἐν Τριπόλει (κρίβανος και κλίβανος ἰδὲ Sturz. d. dial. Mac. σ. 176)· ἔρκος (ἔλκος) = πύον· ἔρθα (ἦλθον), τρουγζουρίζω (ἐν τῇ δημ. τριγυρίζω) = περιστρέφω και περιστρέφομαι. Τοιαῦτα και τὰ δημῶδη ἀδερφός, ἀρμυρός, κόρφος, (κόλπος), ἀλέτρι (ἄροτρον), ἀχλάδι (ἀχράς), μάλαθρον (μάραθρον), πλώρη (πρῶρα). Και παρὰ Δωριεῦσι κλίβανος· κρᾶρος (κλήρος), ναύκραρος (ναύκληρος), λάκη (Κρητικόν) = ῥάκη, ἐξ οὗ τὸ λακίς, λακίζω. Ἰδὲ Kühn. Gr. § 29, B. α).

Οὕτω και παρὰ Λατίνοις αἱ καταλήξεις aris και alis· navalis, hiemalis· vulgaris, popularis· ἰδὲ Lob. path. pr. 1. 135.

13. ν εἰς σ. ἐρθαμες, ἐφαγαμες, ἐχόρεψαμες ἐν Τριπόλει κατὰ τὰ Δωρικὰ φέρομες, καλέομες, πεπόνθαμες κτλ, ἰδὲ Ahrens dor. 291 και Curt. d. Verbum σ. 64.

ιγ'. Μετάθεσις ἢ ὑπέρθεσις και ἐκθλιψις ἢ ἐξαιρέσις συμφώνων.

Ποράδιν (ποδάριν) ἐν Τριπόλει, βαλέριν (βαρέλι) ἐν Τριπόλει = barile, πυτινή ἢ βυτινή ἕως παρ' ἀρχαίοις· ῥδανιν (ἐν Τριπόλει), δρανιν (ἐν Τραπεζοῦντι) τὸ ἔσωθεν τῆς στέγης· καρτάτιν (ἐν Τριπόλει), κατάρτι = ἰστός· ἄρθεπος (ἄνθρωπος) ἐν Ἀργυροπόλει· δερπάν' (δρεπάνη, δρεπανον, τὸ ὑποκορ. δρεπάνιον

παρ' Ἀθην. 4. σ. 155, E), ἀγρονόετος ἀντι ἀργονόητος=βρα-
 δύνους, κολογκύθ' (κολοκύνθη, τὸ ὑποκορ. κολοκύντιον Φρόνιχ.
 κωμ. παρ' Ἀθην. 2, σ. 59 c.), πιρνός, πιρνά (ἀντι πρινός, πρινα
 ἐκ τοῦ πρῶνός, πρῶνά, ἰδ. θ'.) 2), ἐν τοῖς χωρίοις πουρνός,
 πουρνά, βζίνω (σβέννυμι), ἐβγαίνω (ἐγβαίνω), ἐβγάλλω (ἐγ-
 βάλλω ἰδὲ ἰβ'.) 4) γρωνίζω ἐν τοῖς χωρίοις ἀντι γνωρίζω φουρ-
 νός (φρύνος), ἐργῶ ἀντι ρεγῶ (ριγῶ) ἰδὲ δ'.), ἀδρεύω καὶ ἀρ-
 δεύω σκεπίδ' ἀντι σφεκίδ' (σφήξ τὸ ὑποκορ. σφηκίς ἐν Μ. Ἐτυμ.
 σ. 738,38) ἰδὲ ἰβ'.) 7. ἀγραστέρ' καὶ ἀργαστέρ' (ἰδ. β'.) 2), κο-
 στέλ' στέλεχος (ἰδ. β'.) 3), παθὴν ἀντι πανθὴν (ἰδ. ἰβ'.) 6) φοῦ-
 χτα, ἐν τῇ δημῶδει κατὰ μετάθεσιν χουφτα (ἐκ τοῦ πύξ, ὅπως
 λάχτα ἐκ τοῦ λάξ, ἐν τῇ δημ. κλωτσιὰ=λάκτισμα)=τὸ τῆς
 χειρὸς δράγμα· ἀβκολία (ἐν Κύπρῳ ἐκ τοῦ ἐκβολάς. Καὶ παρ'
 ἀρχαίοις μεταθέσεως οὐκ ὀλίγα εὑρηται παραδείγματα, οἷον θω-
 ρεῖν—θρώσκειν, θανεῖν—θνήσκειν, βαλεῖν—βεβληκέναι, ταμείν
 —τμηθῆναι, καλεῖν—κληθῆναι, κράτος—κράτιστος, βραδύς—
 βράδιστος, ἀτραπός—ἀταρπός, θάρσος—θράσος, δέρκομαι—
 ἔδρακον, Πυκνός ἀντι Πνυκός (Πνύξ), δαρθάνω—ἔδραθον, πάρθω
 —ἔπραθον, τέταρτος—τέτρατος, δρατός—δαρτός (δέρω), καρ-
 δία—κραδίη ἰδὲ Krüg. Spl. 2 Th. III. § 6. Kühn. Gr. § 70,2
 καὶ 3.—ἐρδω καὶ ρέζω· μίσγω ἐν τῇ δημ. καὶ παρ' ἡμῖν σμίγω·
 καὶ παρ' Αἰολεῦσι σκίφος ἀντι ξίφος (Μ. Ἐτυμ. σ. 718,11) καὶ
 σπέλιον, ἀντι φέλιον (Ahrens d. dial. I, σ. 47 καὶ II, σ. 99 καὶ
 Beck. an. σ. 815,34)· ἀσπίνθιον—ἀψίνθιον, λατ. scabo (ξέω),
 viscus ἢ viscum (ἰξός) (Loh. ῥήμ. σ. 32), κρίκος—κίρκος, λατ.
 circus (Γρηγ. Κορίνθ. d. dial. σ. 360), κόρταφος (Etym. Gud.)
 ἀντι κρόταφος· κορτήσασα ἀντι κροτήσασα «γραῦς ἀνακορτή-
 σασα πολὺν κονιορτὸν ἔγειρεν» (Meineke com. fr. III, 188),
 ἀταρπιτός ἀντι ἀτραπιτός, δαρχμῆ ('Ἡσύχ.) ἀντι δραχμῆ· πρᾶ-
 σον λατιν. prorum· βόρμος ('Ἡσύχ.) ἀντι βρόμος· ἐφάρξαντο ('Ἡ-
 σύχ.) ἀντι ἐφράξαντο· πάλνη ('Ἡσύχ.) ἀντι πλάνη, φλέγος λατ.
 fulgur, ὄφιόσπρατος (Μ. Ἐτυμ., 287,10) ἀντι ὄφιόσπαρτος, τρέμιν-
 θος (Νικ. θηρ. 844) ἀντι τέρμινθος (τερέβινθος), κρύμα ('Ἡσύχ.) ἀντι

κύρμα (κύρημα), κρίνω λατ. cerno, σπέργυς Δωρικῶς (Μ. Ἐτυμ.
 723,17) ἀντι πρέσγυς (πρέσβυς), νάθραξ ('Ἡσύχ. ἀντι νάρθηξ· ἰδὲ
 περιμεταθέσεως ἐν G. St. 5, σ. 118 καὶ ἐξῆς τὴν ἀξίαν πολλοῦ λό-
 γου τοῦ Just Siegismund πραγματεῖαν «Quaestionum de me-
 tathesi graeca capita duo». παραδείγματα ἐξαιρέσεως· μανθάνω,
 ἐν τῇ δημ. μαθαίνω (οὐκ ἂν εἶποι τις πάντως τοῦτι Ἀττικώτα-
 τον εἶναι κατὰ τὸ ὀλισθάνω), κρεμίζω (κρημνίζω), κρεμός (κρη-
 μνός), ἄρθωπος (ἄνθρωπος), ἰδ. ζ'.) 1, καὶ οἱ Λάκωνες νῦν ἄ-
 θρώποι (ἄνθρωποι) λέγουσι (Mullach Gr. d. gr. Vls. σι 96,) οἱ
 δὲ Κύπριοι ἄδρωπος καὶ ἄγρωπος καὶ ἄχρωπος καὶ ἄθρωπος
 (Κυπρ. Σακελλ. σ. 226 ἐν λ. ἄγρωπος)· ἄσπλαχνος (ἄσπλαγ-
 χνος)· τοῦτο εὑρηται καὶ ἐν ταῖς διδαχαῖς τοῦ Μαξίμου Μαρ-
 γουνίου (16 ἑκατοντ. 1530) «ἔτζη ἄσπλαχνα καὶ ἀπάνθρωπα»
 (Νεοελλ. φιολογ. παράρτ. Κ. Σάθα, ἐν Ἀθῆν. 1870 σ. 45). ἔσπλα-
 χνος (εὐσπλαχνος), σπλαχνικός (εὐσπλαχνικός), ἐν Κύπρῳ
 λέγεται σπλαγνικός (Κυπρ. Σακελλ. σ. 389), γαστρόνω, ἐν τῇ
 δημ. γαστρούνω ἀντι ἐγγαστρούνω—ἐγκύμονα ποιῶ· ἐλέπω (βλέ-
 πω) ἰδ. ἦ.) ἐν τῇ δημ. γλέπω· φοοῦμαι (φοβοῦμαι). Παρατιθέ-
 μεθα καὶ τὰ Κύπρια ἀνάολος (ἀνάβολος), φοοῦμαι (φοβοῦμαι),
 βλάος (βλάβος), κιούριν (κιβοῦριν), λαωμένος (λαβωμένος)· τὸ
 Τήνιον πρόετον (πρόδατον), οὔδι (βοῦδι), βούδ' παρ' ἡμῖν βοῦς)
 Κυπρ. Σακελλ. λή. Προστίθεμεν καὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας παραδείγ-
 ματὰ τινα· μόλιβος ἢ μόλυβος (μεταγενέστερον) ἀντι μόλυβδος,
 παρ' ἡμῖν μολύβ', κρόμμυον ἀντι κρόμμυον, παρ' ἡμῖν κρομύδ',
 φάρυγος ἀντι φάρυγγος· ὄπισθεν ἀντι ὀπισθεν, ποτὶ ἀντι προτὶ,
 ἐκτόθεν ἀντι ἐκτοσθεν· ἰδὲ Krüg. Spr. 2 Th. III. § 8,4 Anm.
 Τί δὲ δεῖ καταλέγειν ἐνταῦθα τὰ ἀποδιοπομιπητέα Ἄενικόλας
 (περὶ τῆς ἐξαιρέσεως τοῦ Γ ἐν τοῖς τοιούτοις ἰδὲ κ') Γ) = Ἄγιος
 Νικόλαος, Ἄγεώρτς (Ἄγιος Γεώργιος), Ἀρμέγκον (Ἀρμενικόν),
 χωρέτκον (χωρίτικον) — χωρικόν, Τριπολίτκον (Τριπολίτικον)
 καὶ πλεῖσθ' ἕτερ', ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός; καὶ τούτων κατ' ἐ-
 τέρων τούτων οὐχ ὑπολειπομένων μνεῖα γενήσεται ἐν οἰκείῳ
 τόπῳ.

ιδ'.) Πρόσθεσις ἐν ἀρχῇ τοῦ σ.

Σκεντρὸν (κέντρον), σκεντριάζω (κεντρίζω), στέβος (τέγος) ιδ.
ιβ'.) 1 Καὶ παρ' ἀρχαίοις σκάριφος (κάρφος), σμήρινθος (μήριν-
θος Πλάτ. νόμ. 1, 644 E. ιδὲ Lob. paral. σ. 167 prol. path.
σ. 368), σκνίψ (κνίψ), σκελυνάζειν (κελυνάζειν Ἑσύχ.) σπύ-
ραθος (πύραθος) σφάλλω Λατ. fallo. στέγος (τέγος). στέγω
Λατ. tego στρύζειν (τρύζειν) ιδὲ Kühn. Gr. § 15. α.) 4. καὶ Lob
d. Elem. I. σ. 130 καὶ Curt Grundz. σ. 186. 373. — Πρόσθεσις
ἔτι σμυκτῆρ (Ἑσύχ.) ἀντὶ μυκτῆρ σμύσσεται (Ἑσύχ.) = ἀπο-
μύσσεται. κίδνασθαι, σκίδνασθαι, κεδασθέντες, σκέδασεν, σκάπε-
τος (Ἑσύχ.) κάπετος. κάφα (Λάκωνες, Ἑσύχ.) = σκάφη λου-
τήρ. σκαφώρη καφώρη κίμψαντες (Ἑσύχ. ἐρείσαντες), σκίπτειν,
φίν (Λάκων) σφίν (ιδὲ Curt. Grundz. σ. 692 καὶ ἐξ.)

ιέ. Συναίρεσις.

Τὰ κατ' αὐτὴν ἔχει παρ' ἡμῖν ὅπως παρὰ τοῖς πολλοῖς τῶν
νησιωτῶν, ἤτοι χρώμεθα μόνοις τοῖς συνηρημένοις τῶν ῥημάτων
τύποις, τοσοῦτο μόνον διαλεκτικὸν σώζοντες ὅτι ἀντὶ τοῦ οη
λέγομεν, ω ἐβῶξεν, ἐν Ὁφει (ἐβόησε) ὀγδῶντα ὀγδοή(κο)ντα. ἐν
τῇ δημῶδει καὶ τὸ ἀσυναίρετον ἐν χρήσει. καὶ παρ' ἀρχαίοις
ὀγδῶκοντα, βῶσας, βῶσαι, ἐβῶθεον, βωθήσαντες.

ιζ'. Συνίησις.

Κατακορῆς αὐτῆς ἡ χρῆσις ἐν τε τῇ δημῶδει γλώσσῃ καὶ
παρ' ἡμῖν καὶ ἐν τῇ αὐτῇ λέξει καὶ ἐν δυσὶν ἐπιφερομέναις.
Οὕτως ἄετε (ἄγετε) αἰτόντες (αἰτός), ἀλλὰ αἰτικόν, αἶκον, αἶετις,
Ἄενικόλας. (Γεώρτης Γεώργιος). Γιάννες (Ἰωάννης). θεός, θεῖος
καὶ θεῖα καὶ κρέας καὶ Ὁβρηός (Ἑβραῖος) ἐν τῇ δημῶδει μόνον,
παρ' ἡμῖν θεός, θεῖος, θεία, κρέας, Ἑβραῖος. — Γιὰ (διὰ), γιὰ-
τρός (ιατρός), γιὰτρικόν (ιατρικόν) = (φάρμακον), ἀποκρυόνω
(ἀποψύχω), Γιορδάντης (Ἰορδάνης), Γιουβάντα (Ἰωάννης) ἐκ τῆς
Ῥωσσοῦ γλώσσης εἰλημμένον, ἐννιακόσια, ἀλλὰ ἐννεά, ἐν δὲ
τῇ δημῶδει ἐννεά. χίλια, χίλιοι ἐν τῇ φράσει «χίλιοι μύριοι» —
ἄπειροι, ἀλλὰ δύο, μίαν, ἐν δὲ τῇ δημ. δύο, μίαν. γονείων, ἐν

δὲ τῇ δημ. γονεῶν βασιλέας ἐν τῇ δημ. βασιλιάς, νέιος, ἐν τῇ
δημ. νιός. γεορτή παρ' ἀμφοτέροις ἀηδόν, νηάτα τὰ ἢ νεότης
παρ' ἀμφοτέροις παρ' ἡμῖν ἢ νεότη, ἐν τῇ δημ. νεότη. γένεια,
γυιός παρ' ἀμφοτέροις. Ἐὰ εἰς ια ἐν μὲν τῇ δημῶδει καὶ παρο-
ξυτονοῦντα (καρδιά, παιδιά), παρ' ἡμῖν δὲ μόνον προπαροξυτο-
νοῦντα μετὰ συνιζήσεως ἐκφέρεται, οἷον ἀπίδια, σταφύλια ἀγ-
γούρια, ἐν οἷς τὸ ια προφέρεται λεπτότερον καὶ αἰονεῖ εἰς ἓνα
συγκεχωνευμένον φθόγγον, διαφέρον τοῦ δημῶδους εἰ, ὅπερ
παλλαχοῦ σχεδὸν ὡς γιὰ ἐκφωνεῖται παρ' ἡμῖν οὐδαμῶς γ ἀ-
κουομένου ὁμοίως καὶ ἐν ταῖς γενικαῖς τῶν τοιούτων ὀνομά-
των, παρ' ἡμῖν μὲν παιδίων, σταφυλίων, ἐν δὲ τῇ δημῶδει παι-
διῶν, σταφυλιῶν. οὔτω καὶ σχολεῖον, ἐν τῇ δημ. σχολεῖό, scho-
λεῖα, σχολεῖά παρ' ἡμῖν κάλλεα, χεῖλεα, ἐν τῇ δημῶδει συνη-
ρημένα κάλλη χεῖλη. Συνίησις ἐν δυσὶ λέξεσι κῆ ἄλλο κῆ ἔχω,
κῆ ὄλον, κῆ οὔλον, κῆ ἡμέρα. κῆ ὥρα. κῆ ἀγαπῶ, κῆ ἐλέπω,
κῆ ὠριάζω (οὐ φυλάττω οὐ φυλάττομαι) ἔρται ἀτός κτλ.

ιη. Ἐκθλιψις.

Πρῶτ' ἂν καταλέγοιμεν ἐνταῦθα τὰ μετὰ τοῦ ἄρθρου πα-
ραδείγματα, εἰ καὶ παρ' ἀρχαίοις αἰεὶ ἐν κράσει ἐξεφέρετο καὶ
οὐκ ἐξεθλίβετο τὸ τοῦ ἄρθρου φωνῆεν. δεῦτερον τὸ α τῶν οὐδε-
τέρων «τὰ πράματα ἄσκεμα εἶν» = κακῶς ἔχει τὰ πράγματα
«τρί' ἀπέδια», «δραχός' ἀγκούρια» καὶ τινῶν ἐπιρρημάτων «τάχ'
ἀτός», «ἕστερ' ἀτός», «ἄμ' ἀνοίγω». «ἄρ' ἀτός», «ἄρ' ἔρθεν»,
«ἄρ' ἢ γυναῖκα», ὅπερ καὶ πρὸ συμφώνου ἄρ. ἄπαντᾶ προθέσεων
τινῶν, κατὰ καταχπάνω, ἐκατερήμαξα, ἐκατέσκισα, κατηγορῶ-
κατοῖω, κατ' ὄνεμαν. μετὰ μετ' ἐκεῖνον, μετ' ἐσέν, μετ' ἐμᾶς,
μεταλιάζω, ἐμετέπεσα παρὰ «παρέρθε με» = ἔδοξέ μοι πως,
εἶκασα παρηγορία, παρ' ὥρας. τοῦ ἄ. προσώπου τοῦ τε ἐνε-
ργητικοῦ καὶ τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου πρὸ τοῦ α. «ἔλυσ' ἀτον»,
«ἐχτυπέθ' ἀέτις», τρίτον τὸ αἰ τῶν ῥημάτων, ἐπομένου τοῦ
φθόγγου ε ἔρχομε' ἐκεῖ, τέταρτον τὸ τελικόν ε τῶν ἀντωνυ-
μιῶν με, σε. «ἐχτύπεσέ με' ἐκεῖνος», ἐντῶκέ σ' ἐκεῖνος. καὶ τοῦ
ἐπιρρήματος ἄοτε. «ὀτότ' ἔρθεν» ἀλλὰ μόνον πρὸ τοῦ ε, πρὸ

δὲ τῶν λοιπῶν φωνηέντων μετὰ συνιζήσεως ἐκφωνεῖται. οὕτω καὶ τὸ πέντε·

Τὸ γ'. ἐνικὸν πρόσωπον τοῦ τε παρατατικοῦ (ἔλεγεν, ἔπινεν) καὶ τοῦ ἀ. ἐνεργητικοῦ καὶ τοῦ παθητικοῦ ἀ. καὶ β'. ἀορίστου παρ' ἡμῖν ἀεὶ μετὰ τοῦ εὐφωνικοῦ ν ἐκφέρεται, ἐν δὲ Σουρμένοις ἀνευ αὐτοῦ καὶ πρὸ φωνήεντος ἐκθλίβεται· ἰδὲ ἰθ'). ὁμοίως ἐκθλίβεται τὸ ε τοῦ β'. πληθυντ. προσώπου (ἀγαπᾶτε) πρὸ ὁμοφθόγγου, πρὸ ἑτεροφθόγγων δ' ἐκφέρεται μετὰ συνιζήσεως. ἐ.) τὸ ι τῆς ἐπί, ἐπεκατῆβα, ἐπεστάθα. ἔπαργος ἔπεργος. καὶ τοῦ κάτι, ἀεὶ παρ' ἡμῖν κᾶτ'. «κᾶτ' ἔρται», «κᾶτ' ἐλίγον», «κατ' εἶδα», «κᾶτ' ῥούξ' (πίπτει)», «κᾶτ' χτυπᾶ». ς'.) τὸ ο τῆς ἀπὸ καὶ τοῦ δύο· ἀπ' ἄλλου, ἀπ' αὐτοῦ, ἀπ' ἐμπροσθὰ, ἀπ' ὀπίσ' δὴ ἀθρόπ', δὴ ἐγγόνια, ἀλλὰ ἀπαντᾶ καὶ δοιοὶ καὶ δοὶ ἐκ τοῦ δοιοί. ἐκεῖν' οἱ δοιοὶ (πρόφ. δοίγ'), δοὶ μοναχοί, ζ') τὸ οι ἐν πολλοῖς πληθυντικοῖς τῆς β'. κλίσεως. ἀνθρώπ' ἔρχονται. ἀλλὰ τοῦτο καὶ πρὸ συμφώνων ἀποβάλλεται.

ἰθ'.) Ν ἐφελκυστικόν.

Τοῦτο προστίθεται τοῖς εἰς ε λήγουσι γ'. προσώποις τῶν ῥημάτων (εἰς ι λήγοντα πρόσωπα τῶν ῥημάτων καὶ δοτικῶν πληθυντικῶν τῆς γ'. κλίσεως οὐχ ὑφίστανται (5) καὶ φωνήεντος καὶ συμφώνου ἐπομένου «ἐποῖκεν ἄτο», «ἐντῶκεν ἄτον»· ἐντῶκεν δυνατὰ» (ἀλλὰ τῶν ἀντωνυμιῶν με καί σε, μας καὶ σας ἐπομένων, τὸ ν οὐ προστίθεται. «ἐντῶκε μας», «ἐδῶκε σας», «ἐγγέσε», «ἐχτύπεσέ με.») Τὸ πρὸ συμφώνου προτίθεσθαι τὸ ν φαίνεται ὅτι καὶ παρὰ Ἀττικοῖς εἴθιστο, καθ' ἃ οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ παραδιδόασιν «ὅσοι τῶν Ἀττικῶν τῶ καταλογάδην λόγῳ τὰς ἑαυτῶν συνετάξαντο βίβλους, καὶ φωνήεντος καὶ συμφώνου τοῖς τοιοῦτοις (τοῖς γ'. ἐνικοῖς καὶ πληθυντικῆ) προσώ-

(5) Ἡ δοτικὴ πτώσις τοῦ τε ἐν. καὶ πληθ. ἀριθμοῦ παρ' ἡμῖν ε καὶ ἐν τῇ δημῶδει ἔρδην ἠφάνισται. Τοῦτο βεβαιῶται καὶ ἐκ Kühn Gr. Biml σ. 24. Von dem Kasus verschwand der Dativ. » Ἀλλ' οὐκ οἶδα, τί παθὼν ὁ αὐτὸς ἐν § 430.1) παλινῶδει καὶ ἀντιφθεσι λέγων. «Bei denen auf us und us stimmt der Dativ mit dem genitive überein, wie dies in der neugriechischen Sprache in allen Declinationen der fall ist.» Ἀλλὰ ποῦ εὐρηται ἐν ἡ νῆα Ἑλληνικῆ ἰχνη τῆς δοτικῆς ;

ποις καὶ ταῖς εἰς σι πληθυντικαῖς δοτικαῖς) ἐπιφερομένου, τὸν προσέθησαν, καὶ μαρτυρεῖ πᾶσα βίβλος» (ὁ νεώτερος Ἀρίσταρχος ἐν Becker Ἀνεκδότοις III. σ. 1400)· γνωστὸν δὲ ὅτι παρὰ ποιηταῖς λίαν ἐλευθέρᾳ ἐστὶν αὐτοῦ ἡ χρῆσις. Ὅμοίως δ' ἡμῖν ποιοῦσι καὶ οἱ Κύπριοι παρατίθεμαι τόδε τὸ χωρίον ἐκ τῶν Κυπρ. Σακελλ. σ. 164. παραμῦθι 7 στ. 17—31. «τέλος πάντων ἐκααλίκεψεν ὁ πρᾶματευτῆς καὶ πῆεν κ' ἐξεβάρκαρεν οὐλον (γρ. οὔλον) τὸ πρᾶμάν του. Τότες ἀρκίνησεν κ' ἐσκέρωσεν τὸ ῥκός του δώδεκα ἡμέραις, ἐγλύτρωσεν καὶ τραντάφυλλα ἐν ἡῦρεν. Τέλος πάντων ἐκααλίκεψεν νὰ πάη ἔς τὸν ἀγρόν του. Ἐάν ἐξέβηκεν νὰ πάη, νὰ πιάσῃ βροχὴ καὶ ἀμολόητος. Τέλος πάντων ἴντα νὰ κάμη ὁ καυμένος, ἐσκουλλίστη τὸ γιμουρλοῦκίν του καὶ ἔπεσεν (γρ. κ' ἔπεσεν) ἄνω ς' τὸ ταάριν τοῦ χτηνοῦ του καὶ ἔσε λίνην ὦραν ἐπῆεν τὸ χτηνὸν κ' ἡῦρεν μιάν καμαρόπορταν καὶ ἔστάθησαν τὰ νερά. Ἐσήκωσεν ἄκείνος τὸ γιμουρλοῦκίν του κ' εἶδεν τὴν καμαρόπορταν καὶ ἔδοξασεν τὸν θεόν πῶς ἡῦρεν σπῆτιν (γρ. σπῆτιν) νὰ γλυτώσῃ ποῦ (γρ. ποῦ) τὸν ἀμολόητον. Τέλος πάντων ἐπῆεν κ' ἡῦρεν πάχνην καὶ ἔδησεν (γρ. κ' ἔδησεν) τὸ χτηνὸν του, ἐπῆεν ὁ πρᾶματευτῆς κ' ἡῦρεν τζάμπραν καὶ ἔκάτζειν (γρ. κ' ἔκάτζειν) ἄνω ς' τὸ τιβάνιν, ἦρτεν κάφες, γλυκόν, τζιποῦκιν, χωρὶς νὰ δῆ κανέναν. Τότες ἐσταθήκασιν τὰ νερά καὶ σηκώθηκεν ὁ πρᾶματευτῆς καὶ ἐύριζεν ἰποῦ τζάμπραν ἔσε τζάμπραν ναῦρη τὸν νοικοκυδριν νὰ πῆ ἕναν εὐχαριστῶ.» Εἰς ὁ πρόσωπον μονῆρές ἐστὶ μετὰ τοῦ ἐφελκυστικοῦ ν τὸ ἔτον (καὶ πρὸ συμφώνου), ὅπερ ἡ δημῶδης ἦτο καὶ πρὸ φωνήεντος ἦτον λέγει· ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ ἰδὲ λζ'. ἐν λ. ἀντίς. Ἐν Σουρμένοις τοῦναντίον οὐδέποτε χρῶνται τῶ ἐφελκυστικῶ ν, ἀλλ' ἀεὶ ἐποῖκε, ἔτο· ἐπιφερομένου δὲ φωνήεντος, ἐπισυμβαίνει ἐκθλίψις ἢ συνιζήσις. Τὸ κ διεσώθη ὡς ἐφελκυστικὸν ἐν τῶ κί=οὐκί, Ἰωνικῶς οὐκί, ὅπερ ἐν Ὄφει προφέρεται ὡς τὸ Ἰταλικὸν οἰ, ἔτι δ' ἐν τῶ κολοβῶ κ=οὐκ. (πρὸ φωνήεντος κ, προ συμφώνου κί). Τὸ ς τελευταῖον ἐν τῶ ἀέτς=οὕτως (ἰδὲ ἀ.) 4 καὶ ἰά.) καὶ ἐν τῇ προθέσει ἐκ' ἐξ ἀρχῆς, πάρεξ καὶ παρέξ. Ἰδὲ Kühn. Gr. § 72

κ'.) Ἰδιάζουσα γραμμάτων τινῶν προφορά.

Γ. Τὸ γ προφέρεται λίαν χαλαρῶς καὶ διὰ τοῦτο καὶ πολλαχοῦ μεταξὺ δύο φωνηέντων ὧν ἐξηρέθη. Ἡ τοῦ γ ἐξαίρεσις συνηθεστάτη ἐστὶ καὶ παρὰ Κυπρίοις (ιδεὶ τὸ ἐν ιθ'. παρατεθὲν Κυπρ. παραμ.), ἀλλὰ καὶ παρ' ἀρχαίοις εὔρηται τὸ τοιοῦτον. Παρατιθέμεθα τὰ τοῦ Ἡρωδιανοῦ περὶ μόν. λέξ. σ. 19, 23 «Οὐδὲν τῶν εἰς ος ὑπὲρ δύο συλλαβῶν τὸ ι παραλήγεται καὶ προξύνεται μήποτε οὖν οἱ Ταραντῖνοι χωρὶς τοῦ γ προφερόμενοι τὴν λέξιν ἀναλογώτερον φαίνονται, ὡσπερ Ἐίνθων ἐν δούλω Μελεάγρῳ «Ὀλίοισιν ὕμων ἐμπέφυκ' εὐψυχία» καὶ ἐν Ἰοβάτῃ «χρήζει γὰρ ὀλίον μισθὸν αὐτὸς λαμβάνειν»... Πλάτων μὲντοι ὁ κωμικὸς ἐν Ὑπερβόλῳ διέπαιξε τὴν ἀνευ τοῦ γ χρῆσιν ὡς βάρβαρον λέγων οὕτως «ὄδ', οὐ γὰρ ἠττίκιζεν, ὦ Μοῦσαι φίλαι, ἀλλ' ὁπότε εἰπεῖν δεοὶ ὀλίγον ὀλίον ἔλεγεν», «Ἰδὲ Meineke Com. Gr. τ. 1. σ. 192 καὶ τ. 2. σ. 669. Ἀλλαχοῦ δὲ προσετέθη μεταξὺ δύο φωνηέντων, ὧν τινὰ τοῦ δίγαμμα ἔχονη διασώζει, ἐν οἷς καὶ ὡς β ἀκούεται καὶ ὡς βγ. ιδεὶ ιά.) Ἐφάσα (εφά(γ)ισα), (εφά(ι)σα, ἐνθα καὶ τὸ ι ἐξεκρούσθη· ιδεὶ θ'.) 2 καὶ λς'.) ἐν λ τρώγῳ. Ἄϊος ἢ ἄϊγρος (ἄγρος). Ῥωῖν καὶ Ῥωγῖν (Ῥώξ, Ῥάξ) = θηλή. Μαερεύῳ (μα(γ)ειρεύῳ), ιδεὶ ζ'.) 3. μαεύῳ (μα(γ)εύῳ), μαεῖα (μα(γ)εῖα), φεύῳ (φεύ(γ)ῳ), ἀγραιίδον (ἀγριαίγιδον, ἀγρία αἰξί.) ἀγίικον καὶ ἀίκον· ιδεὶ α.) 4. ἀελάδα (ἐν τῇ δημ. ἀγελάδα) = δάμαλις (6)· ἐν τῇ δημ. ἀγέρας, παρ' ἡμῖν ἀέρας (ἀήρ)· ὡσαύτως μυῖγξ παρ' ἡμῖν μυῖα. Ἐν Ἡπίρῳ θεγός, λαγός (Mullach gr. cl. gr. Vls. σ. 14), παρ' ἡμῖν θεός, λαός καὶ ἐν τῇ δημῳδῇ ἐν Κύπρῳ μέαλος, παρ' ἡμῖν μέγας. ἰώ, παρ' ἡμῖν ἐγώ. λίος (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 142 καὶ 143). Ἄλλ' ἀγαθός, ἀγοῦρ' (ἐν τῇ δημ. ἀγόρι) = ἄρρεν τέκνον· ἀγορίζω ἀγαπῶ κτλ. ἐκπίπτει οὖν τὸ γ συνήθως μεταξὺ τῶν φθόγγων α, ε, α, ι, ο, ι, ε, ι. Οὔτω καὶ παρ' ἀρχαίοις ἐνιαχοῦ, γίνεσθαι, γινώσκειν, ἰών (Βοιωτ.) ἀντὶ ἐγών, ὀ-

(6). Ἡ λέξις ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τῷ σχολιαστῇ τοῦ Ἀπολλωνίου ἐρμηνεύοντ τὴν λέξιν φορβάδα ἀφορβάδα λέγει τὴν ἀγελάδα καὶ νομάδα καὶ εὐτροφον βοῦν (Πλ. σ. 89, ἐκδ. Beunck 1840. τ. Α'. σ. 123).

λίος (Ταραντῖνοι), καὶ παρ' ἡμῖν ἐλίον. Φιαλία ἀντὶ Φιγαλία. ιδεὶ Kühn. Gr, § 68, 9. Ἐν δὲ τοῖς γ'. ἐνικοῖς προσώποις τοῦ ἐνεστ. τῶν ἐνεργητ. ῥημάτων καὶ μετὰ τὴν τῆς καταλήξεως εἰ ἀποβαλὴν διατηρεῖ ἦν καὶ πρὸ τοῦ εἰ εἶχε προφορὰν· λέγ', ἐφτιάγ', ὀρθότερον ἴσως λέει = λέγ' ἐφτιάει = ἐφτιάγ' κτλ. Τελευταῖον παρατηροῦμεν ὅτι ἐν τῷ λεγέν (λεκάνη ἔχει ἦν καὶ πρὸ τῶν φθόγγων α, ο, ου φωνήν· ἐνίστα προφέρεται καὶ ὡς πρὸ τοῦ ε καὶ οἶον ἰ λεγμέν').

Ζ. καὶ Ξ. ἐν τισὶ λέξεσιν ἐτρέπη ἀμφοτέρω εἰς τσ' (Γερμανζ.) τσουμίζω (ἐκ τοῦ ζωμός), τσέπλοιν, ἐν τῇ δημῳδῇ τσώφλοι (ἐξώφλοιοι) = τὸ λέπισμα τῶν ὀπωρικῶν, τῶν καρῶν τὸ κολλύχιον ἢ κέλυφος, τῶν ὄστρακοδέρμων τὸ ὄστρακον. Ὁ φθόγγος οὔτος, ὅς καὶ ἐν τῇ δημῳδῇ ὑπάρχει γλώσση προφανῶς παρεισέφρησεν ἐκ τῆς μετὰ ξένων ἐθνῶν ἐπιμιξίας· ἕτερα τοῦ φθόγγου· τοῦτου παραδείγματα τσερίζω (ἐν τῇ δημῳδῇ ξεσχίζω), τσυρίζω, τσιρτσιρίζω (ὁ ἦχος τοῦ βράζοντος ἐλαίου, βουτύρου, τοῦ ἐφομένου κοχλίου κτλ.) τσαμπόνω (καμμύω)· ἐν τισὶ δὲ προέρχεται σκληρῶς ὡς tsoh Γερμανικόν. Ἀτσέμς (Πέρσης).

Κ. Ἐν Ὄφει καὶ ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος προφέρεται ἡ συλλαβὴ κε, κι, κια ὡς τσε, ται, τσια, ξενικῆς καὶ τοῦτο ἐπιμιξίας δῶρον.

Σ. Ἡγουμένου ν (αἰτόνς, σκοτόν' σε) προφέρεται ὡς τὸ Γερμανικόν ζ (τσ)· πρὸ δὲ τοῦ κ ἐπομένου ι ἢ ε, καὶ πρὸ τῆς συλλαβῆς τριά προφέρεται ὡς τὸ Γαλλικόν ch ἢ τὸ Γερμανικόν sch· σκίζω, σκεπάζω, σκεπάρ', σκεπίδ', οὐρανίστρια (οὐρανίσκος), ἀντροχωρίστρια (ἢ τὸν ἄνδρα χωρίζουσα τῆς γυναικὸς) καὶ σιάλια (τὰ) = σιέλος, σίαλος· σιάφλα καὶ σιάχλα (ἢ) σιέλος· ἐν τῇ δημ. σαχλιάζω = πλαδάω (ἴσως ἐκ τοῦ σαυχμός ἢ σαχνός). καὶ σιουρίζω (συρίζω). Ἀλλὰ σκάφτω σκοτόνω, σκορπός, σκαφίδ', σκοῦμαι (ὀρθοῦμαι, ἐγείρομαι)· Ἐν τοῖς συγχεκομμένοις ἀ. ἐνεργ. ἀορ. ἀκούεται ὡς τσ. ἐχάρτσα (ἐχάρ(ι)σα), ἐδάντσα (ἐδάν(ει)σα) κτλ. Ἐν δὲ Ἰωαννίνοις ἀκούεται τὸ σ ὡς sch. εἴκοσι, στέκουμαι· καὶ αὕτη ἢ προφορὰ ἐκ ξενικῆς πάντως ἐπιμιξίας.

Χ. Πρὸ τῶν φθόγγων ε καὶ ι προφέρεται ὡς τὸ Γερμανικὸν sch· χύμαν (χάλικες ἀσβέστω συμπεφυρμένοι), χειμῶνας, χαιρουμαι, χέρ', χιόν'. Τοῦτο καὶ ἐν Ἀμοργῷ, Καλύμνῳ καὶ Ἀστυπαλαίᾳ. Mullach Gr. d. gr. Vls, σ. 92. Ἐξαιρεῖται τὸ ἥσυχια, ἥσυχος, ἀνήσυχος, ἀνησυχία, τύχη, τυχερός καὶ εἴ τί που ἕτερον. Ἀλλὰ καὶ ἐκθλιδομένου τοῦ φθόγγου ι, διατηρεῖ ἦν καὶ πρὸ τῆς ἐκθλίψεως εἶχε προφορὰν ὡς ἔχ' = ἔχει· πρόφερε schi· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ προσώπῳ εἶς (ἔχεις) ἐξεκρούσθη τὸ χ, τὰ δ' ὑπολειφθέντα μετὰ συνιζήσεως προφέρεται.

Ξ. Καὶ τοῦτο πρὸ τοῦ φθόγγου ι προφέρεται ἔστιν ὅτε ὡς Ksch· ξύνω (ἐκχέω), ξιορίζω (ἐξορίζω) = διώκω· ἀλλ' ἀξίος, ἀξινάρ'.

Ψ. Προφέρεται ὡς pschi· ἐν τῷ ψῆ (ψυχῆ), ἀνεψιός ἀνεψιά.

ΟΥ. Ἐν τισὶ χωρίοις ἐν τῇ γενικῇ τοῦ ἄρθρου τοῦ ἀκούεται ὡς τὸ Γερμανικὸν ii· τοῦ = (ii): τοῦ (τιοῦ) Γεώρ. τοῦ (τιοῦ) Γοργόρ' (Γρηγορίου).

κά.) Προσωδία.

Παρατηρητέον ὅτι καὶ ἡ τετάρτη συλλαβὴ ἐν τισὶ ῥηματικοῖς σχηματισμοῖς καὶ τοῖς εἰς εσσα θηλυκοῖς τῶν εἰς ος βαρυτόνων ἐπιθέτων τονοῦνται· ἔφεραμε, ἐχτύπεσαμε, νόστιμεσσα, ἀνοστεσσα, ἀσκεμεσσα. Τοῦτο δὲ καὶ ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος γίνεται· Οὕτως ἐν Κρήτῃ ἔπαψενε, ἔκαψενε, ἐλέγασινε κτλ. Παρατιθέμεθα καὶ τινὰ παραδείγματα ἐκ τῆς Λακωνικῆς διαλέκτου· ἔτεινερε (ἐκεῖνος), ἔτειναί (ἐκεῖνη), ἔτειναρι (ἐκεῖνης), ἔτεινανι (ἐκεῖνην)· ἀ γραπτέον μᾶλλον δι' ἠ κατὰ τὸ Δωρικὸν τῆνος. (Mullach Gr, d. gr. Vls' σ. 98). Ἐν τῇ ἐγκλίσει τῆς ἀντωνυμίας ἀτόν, ἀτήν, ἀτό συναπτομένης στενῶς ἐν τῇ ἐγκλίσει τῇ προηγουμένη λέξει ὁ τόνος φαίνεται ἐν τῇ πέμπτῃ συλλαβῇ· ἔφεραμ' ἄτον (οὐχὶ ἔφεράμ' ἄτον), ἔφερεν ἄτο, ἐτίμεσαν ἄτην κτλ.

κβ.) Ἐγκλίσεις.

Ἐγκλιτικαὶ λέξεις εἰσὶ τὸ ῥῆμα εἶμαι ἐν τῷ ἐνεστώτι καὶ

παρατατικῶ καὶ τρισύλλαβον ἔτι ὄν. ἐμεῖς ἐμουνες (ἡμεῖς ἡμεν)· ἀλλὰ καὶ τύποι μετὰ τεσσάρων συλλαβῶν· ἐμεῖς ἐμουνεστιν (ἡμεῖς ἡμεν)· αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι με, σε, ἄτον, ἄτην, ἀτό (αὐτόν, αὐτήν, αὐτό), μας, σας, ἄτς, ἄτα (αὐτούς, αὐτά)· αἱ γεν· τοῦ πληθοντ. ἐμουν, ἐσουν, ἄτουν, (ἡμῶν, ὑμῶν, αὐτῶν) καὶ τοῦ ἐνικοῦ μ', σ', ἄτ' αἱ ἐπιτεταμένοι πληθοντ. αἰτ. μαςε, σαςε καὶ γεν. ἐμουνε, ἐσουνε, ἄθε, (ιδὲ λά.) 1). Παρατηρητέον ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ ἢ αἰτ. αὐτὸν κατὰ τινὰς τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν ἐνεκλίνετο (Ἰδὲ Kühn· § 88: e) Anm 1). Παρ' ἡμῖν ἐν τῇ ἐγκλίσει ὁ τόνος τῆς ἐγκλιτικῆς ἀποβάλλεται, οὐδέποτε δ' ἐπὶ τῆς ληγοῦσης τῆς προτεταγμένης λέξεως ἀκούεται. Οὐκ ἐγκλίνονται δ' αἱ ἀντωνυμίαι ἐπὶ ἐμφάσεως καὶ ἀντιδιαστολῆς, ὅτε καὶ προτάσσονται τοῦ ῥήματος καὶ πληρέστερον ἔχουσι τύπον, ἐμέν, ἐσέν, ἐμας, ἐσας, ἄτόναν, ἄτέν, ἄτέναν, ἄτουνούς.

κγ.) Ἄρθρον.

Ἐνικός ἀριθμός.	Ἄρσ.			ἀρθ.	Ἄρσ.		
	ὀνομ.	θηλ.	οὐδ.		ὀνομ.	θηλ.	οὐδ.
	ὄνομ.	ὄ	ἦ	τὸ	οἱ	οἱ	τὰ
	γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν, τοῦν,	τοῦ	ἐπὶ τῶν τριῶν γενῶν.
	αἰτ.	τόν,	τήν	τό	τς	καὶ τσοί,	τά.
				πληθοντ.			

Σημείωσις. Τὸ τελικὸν φωνῆεν τοῦ ἄρθρου ἐκθλίβεται πρὸ φωνῆεντος· ἢ αἰτιατ. τοῦ πληθυντικοῦ καὶ ἀρσενικοῦ τσ ἐγένετο ἐκ συγκοπῆς τοῦ ου τ(ου)ς· ἢ συγκοπῆ τοῦ ου καὶ ἐν τοῖς βαρυτόνοις ὀνόμασι τῆς β'. κλίσεως γίνεται ἀνθρώπ(ου)ς. Μετὰ τῆς προθέσεως εἰς τοῦ μὲν ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου ἢ γενικῆ τοῦ ἐνικοῦ γίνεται κατὰ παραφθορὰν 'σοῦ (εἰς τοῦ, ε' τοῦ, 'σοῦ, 'σοῦ Νικόλα), τοῦ δὲ θηλυκοῦ 'σῆ (εἰς τῆς, 'στῆς, ε'τῆ, 'σῆ, 'σῆ Φάνης). Οἱ τύποι οὗτοι οἱ συγκεκριμένοι εὐρήνται καὶ νῦν ἐτι πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος (τῆς γυναικῆς, τσοῖ ἄνδρες, τς ἄνδρες)· ἀπαντῶσι δὲ πρῶτον ἐν Ἐρωτοκρίτῳ.

«γιατί δὲν τοῦ γιγτρύουσι τὴ ἀγάπης τὴν δδύνη.
«κὴ εἶπου με τὴ ἀναστεναγμοὺς θρίφεται καὶ πλαταίνει·
«ἀθήκασι τὴ ἀθιδολαίε, ἔτ' ἄρματα βάνουν χέρα».

(ιδὲ Κορ. Ἀτ. τόμ. 2. σ. 50 καὶ Mullach Gr. d. gr. Vls. σ. 190).

Τὸ θηλυκὸν ἐν τῷ πληθυντικῷ οὐδὲν που διαφέρει τοῦ ἀρσενικοῦ· περὶ τούτου ἐροῦμεν ἐν κδ') 2 σημ. 2 ἐν τῇ συμφωνίᾳ τοῦ ἐπιθέτου καὶ τοῦ ὀνόματος. Ἐκ τῆς γεν. τοῦ πληθ. τοῦν ἀποβολῇ τοῦ ν παρῆκται καὶ ἕτερος τύπος τοῦ (ὅμοιος τῇ γεν. τοῦ ἐν). οὗ πρὸ φωνήεντος ἐκθλίβεται καὶ τὸ τελικὸν ου· (τοῦν παιδίων, τοῦ γυναικίων, τ' ἀθροπίων)· (ἔπεται συνέχεια.)

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΤΡΙΩΝ ΧΩΡΙΩΝ

ΥΠΟ Κ. ΚΑΤΑΙΒΑΙΝΗ.

Παρ' Αἰσχίνῃ ἐν τῷ κατὰ Κτησιφώντος λόγῳ § 27 φέρεται «ἔγραψε ψήφισμα Δημοσθένης—καὶ ἐπέταξεν ἐν τῷ ψηφίσματι ἐκ ἄσ της τῶν φυλῶν ἐλέσθαι τοὺς ἐπιμεληθησομένους τῶν ἔργων».

Ποῖα εἶναι τὰ ψηφίσματα ταῦτα τῶν φυλῶν καὶ πῶς ὁ Δημοσθένης γράψας ψήφισμα ἐπέταξεν ἐν τῷ ψηφίσματι ἐκ ἄσ της τῶν φυλῶν; Ἴνα μὴ ἀπορῆς ἐν μόνον γράμμα μεταβαλὼν ἀνάγνωθι «ἔγραψε ψήφισμα Δημοσθένης—καὶ ἐπέταξεν ἐν τῷ ψηφίσματι (δηλ. ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ) ἐκ ἄσ της τῶν φυλῶν ἐλέσθαι τοὺς ἐπιμεληθησομένους τῶν ἔργων»· πρβ. § 30 «ὅταν, ὡσπερ νῦν, ἐπιταχθῇ τι ταῖς φυλαῖς».

Παρά Δημοσθένει ἐν τῷ πρὸς Σπουδῖαν λόγῳ § 6 ἀναγινώσκειται «μάρτυρας παρέξομαι — ὡς ἔλαττον τὰς χιλίας ἐκομισάμην».

Ὁ λέγων ἐνταῦθα ἔλαβε γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ Πολυεύκτου ἐπὶ τεσσαράκοντα μναῖς (§ 3). Τὴν προῖκα οὐκ ἐκομίσατο ἄπασαν, ἀλλ' ὑπελείφθησαν χιλίαι δραχμαί (§ 5). Ἐν τῷ προκειμένῳ λοιπὸν χωρίῳ λέγει ὅτι μάρτυρας παρέξεται ὅτι ὑπελείφθησαν αἱ χιλίαι, ἤτοι ἔλαττον κατὰ τὰς χιλίας ἐκομίσατο. Προφανὲς λοιπὸν εἶνε ὅτι ἀντὶ τοῦ τὰς χιλίας ἡ ἐννοία ἀπαιτεῖ τὴν γραφὴν ταῖς χιλίαις. Ὁμοίως εἶπεν ὁ Λυσίας ἐν 32, 8 «ἐπιδούς πενταχισχιλίας δραχμάς, χιλίαις ἔλαττον ὧν ὁ ἀνὴρ αὐτῇ ἔδωκεν». πρβ. καὶ § 25 τοῦ προκειμένου λόγου «ἂν φάσκη πλεονεκτεῖσθαι ταῖς χιλίαις δραγμαῖς.»

Παρά τῷ αὐτῷ ἐν τῷ πρὸς Πανταίνετον λόγῳ ἀναγινώσκειται «ἀντὶ τοῦ τὴν πρόκλησιν ἀνοίξας δεῖξαι τὰ γεγραμμένα καὶ κατὰ ταῦτα πράττειν ὅτι δόξαι (διὰ γὰρ τὸν θόρυβον τὸν τότε καὶ τὸ μέλλειν καλεῖσθαι τὴν δίκην τοιοῦτον ἦν. προκαλουμαί σε ταυτί· δέχομαι· φέρε δὴ τὸν δακτύλιον· λαβέ...), ἀντὶ ΔΕ τοῦ ταυθ' οὕτως, ὡσπερ λέγω, πράττειν ἕτεραν ἤκεν ἔχων πρόκλησιν».

Οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ ὅτι πρέπει τὴν γραφὴν «ἀντὶ ΔΗ τοῦ ταυθ' οὕτως...» Ὁ διὰ τοῦ «ἀντὶ τοῦ τὴν πρόκλησιν...» ἀρξάμενος λόγος διακοπεῖς ἔνεκα τῆς παρενθέσεως ἀναλαμβάνεται διὰ τοῦ «ἀντὶ δὴ...»

ΚΛΥΤΑΙΜΝΗΣΤΡΑ Η ΚΛΥΤΑΙΜΗΣΤΡΑ :

Ἐξετάζων πρὸ δύο ἐτῶν ἐν Φλωρεντία τὸν παλαιὸν (κατὰ πολλοὺς μὲν τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος κατὰ δὲ τὸν μέγαν Κόβητον ἐν τῷ βιβλίῳ «de arte interpret.» τοῦ δεκάτου) καὶ πολύτιμον τοῦ Σοφοκλέους κώδικα τὸν ἀποκείμενον ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ τρια-

κοστῶ ἀναλογεῖω τῆς Λαυρεντιακῆς βιβλιοθήκης καὶ φέροντά τὸν ἀριθμὸν 9 (Plut. XXXII, 9) ὅπως συντάξω νέαν αὐτοῦ ἀντιβολὴν (ιδεὲ τὴν ἐμὴν πραγματείαν «Codex Laurentianus von Sophokles und eine neue Kollation im Scholientexte, besonderer Abdruck aus dem dreizehnten Supplementbande der Jahrbücher für classische Philologie» σελ. 403—440) εὖρον ὅτι τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος φέρεται ἐν τῷ κώδικι ἀνευ τοῦ ν προσνηγεμένον τ. ἔ. Κλυταιμῆστρα. Πῶς τοσοῦτοι καὶ τοιοῦτοι φιλόλογοι ἀπὸ τοῦ Elmsley (1820) μέχρι τοῦ Campbell (1881) κατ' ἐπανάληψιν ἐξετάσαντες τὸν κώδικα ἀνέγνωσαν Κλυταιμνήστρα δὲν ἐθαύμασα τότε, πολλῶ δ' ἤττον νῦν θαυμάζω ὅτε τριετῆς τῶν χειρογράφων πείρα μὲ ἐπεισεν ὅτι καὶ οἱ ξένοι παλαιογράφοι πλεῖστον ἀπέχουσιν ἀπὸ τῆς μυθολογουμένης ἐκείνης ἀκριβείας ἣν κατὰ παράδοσιν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες συνεθίζομεν ν' ἀποθαυμάζωμεν.

Ὅτι τὸ Κλυταιμῆστρα ἀδύνατον νὰ ὑποληφθῆ σφάλμα τοῦ ἀντιγραφέως δῆλον ἐκ τοῦ ἐξῆς, ὅτι τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ πολλάκις ἐν τοῖς σχολίοις (μάλιστα ἐν τοῖς εἰς Ἡλέκτραν) ὅπου δ' ἀπαντᾷ γέγραπται ἀείποτε ἀνευ τοῦ ν· ὅτι δ' οὐδὲ ἰδιοτροπία τοῦ ἀντιγραφέως εἶνε μαρτυρεῖ τὸ μέγα ἐτυμολογικὸν ἐν σελ. 521, 18: Κλυταιμνήστρα· παρὰ τὸ κλυτόν, ὃ σημαίνει τὸ ἐνδοξόν, καὶ τὸ μῆδω τὸ φροντίζω γίνεται Κλυτομήστρα τουτέστιν ἡ ἐνδοξα φροντίζουσα, τροπῆ τοῦ ο εἰς α καὶ προσθέσει τοῦ ι γίνεται Κλυταιμνήστρα· ἀλλ' ἐὰν τὸ ὄνομα εἶνε σύνθετον ἐκ τῶν λέξεων κλυτὰ καὶ μῆδομαι πόθεν ἤλθε τὸ παράσιτον ἐκεῖνο ν;

Ἀρχαιοτέραν μαρτυρίαν τῆς ἀνευ τοῦ ν ἐκφορᾶς τοῦ ὀνόματος παρέχονται, ὡς εὐμενῶς παρετήρησέ μοι ὁ σεβαστὸς καὶ σοφὸς καθηγητῆς κ. Κ. Κόντος, Ἀττικὰ ἀγγεῖα ὧν αἱ εἰκόνες παριστάσι τὸν ὑπὸ τοῦ Ὁρέστου φόνον τοῦ Αἰγίσθου· πολλὰ καὶ καλὰ περὶ τῶν ἀγγείων τούτων τοῦ πέμπτου αἰῶνος κείνται γεγραμμένα ἐν τῷ πέμπτῳ κεφαλαίῳ τοῦ πέμπτου τόμου τῶν ὑπὸ

A. Kiessling καὶ U. v. Wilamowitz—Mœllendorf ἐκδομένων «philologischen Untersuchungen» ἐν σελ. 149—191· ἐν σελ. 150 μνημονεύεται ὄνομα ΑΓΤΣΜΙΑΤΥΛΗ ἀγγείου τοῦ ἐν Βερολίῳ μουσείου, ἐν δὲ σελ. 154 φέρεται ἀποτετυπωμένον ἄλλο ἀγγεῖον ἐφ' οὗ ἀναγινώσκεται ΚΛΥΤΑΙΜΕΣΤΡΑ τ. ἔ Κλυταιμέστρα.

Τῆ ἐκ τῶν λέξεων κλυτὰ καὶ μῆδομαι συνθέσει, ἣτις καὶ καθ' αὐτὴν πιθανωτέρα εἶνε τῆς ἐκ τῶν λέξεων κλυτὰ καὶ μνᾶσθαι, συνηγοροῦσι καὶ τὰ ὀνόματα Κλυτομήστρωρ, Κλυτομήδης, Πολυμήστρωρ κ. τ. ὄ.

Μόνη ἡ ἀκριβὴς ἄλλων χειρογράφων καὶ ἐπιγραφῶν ἔρευνα θ' ἀποδείξῃ ἡμῖν ἂν ἡ τοῦ Ἀγαμέμνονος γυνὴ πρό αἰῶνων πολλῶν ἀποβαλοῦσα βία καὶ ζωὴν καὶ βασιλείαν καὶ ἄλλα ἀγαθὰ ὀφείλει καὶ μετὰ τρεῖς ἐτῶν χιλιάδας ν' ἀποβάλλῃ ἐν γράμμα μένουσα Κλυταιμῆστρα. Ἐγὼ πολὺ φοβοῦμαι μὴ καὶ ἐν τῷ παρατεθέντι χωρίῳ τοῦ μεγάλου ἐτυμολογικοῦ οἱ κώδικες ἔχωσι δις Κλυταιμῆστρα ἀντὶ τοῦ Κλυταιμνήστρα· διότι ἄλλως ὁ γραμματικὸς ὄφειλε πάντως νὰ γράψῃ: τροπῆ τοῦ ο εἰς α καὶ προσθέσει τοῦ ι καὶ ν γίνεται Κλυταιμνήστρα».

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

ΣΗΜ. Ὁ τύπος Κλυταιμῆστρα εὑρηται καὶ ἐν C. I. G. V. III, p. 879, n. 6195. Ὁ ἐκδότης παρενέβαλε τὸ ν. Καὶ παρὰ τοῖς Λατίνοις δὲ συγγραφεῦσιν εὑρηται ὁ ἀνευ τοῦ ν τύπος Παρὰ δὲ τῷ Κικέρωνι τὰ παλαιότατα καὶ ἀριστα τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι πανταχοῦ Cly(u)te(ne)mastra. Οὕτω δὲ ἀνευ τοῦ η φέρεται τὸ ὄνομα ἐν τῇ νεωτάτῃ τοῦ Κικέρωνος ἐκδόσει τῇ ὑπὸ Cl. F. W. Mueller (ἐν Λιψία τύποις Teubner 1879). Ὅρα τὰ κριτικὰ αὐτοῦ προλεγόμενα εἰς τὸ γ' τεῦχος τοῦ δ' μέρους τῆς ἐκδόσεως σελ. VII. Ἠρβλ. δε καὶ Ritschl Opusc. τόμ. 2 σελ. 497 κ. ἔ 502. 517 κ. ἔ.

Σ. Β.

ΦΕΡΕΤΑΙ ἸΣΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΛΕΞΙΣ ΚΑΚΟΡΡΥΘΙΑΡΟΣ;

Ἐν τῷ παλαιῷ σχολίῳ εἰς Αἴαντ. στ. 381 (ἐκδ. Elmsley σελ. 227) κεῖται γεγραμμένον «κακοπινέστατον»: — ἀντὶ

τοῦ κολάκευμα (ἴσως ἀναγνωστέον σκυλάκευμα, ὡς παρετήρησέ μοι ὁ ἐλλόγιμος φίλος κ. Ἄντ. Οἰκονόμου), τρίμμα, κακορύπαρον· πινῶδες γὰρ ἀδόκιμον τῆ γνώμη καὶ οὐ καθαρὸν»· ἐκ τοῦ προκειμένου χωρίου παραλαβόντες οἱ λεξικογράφοι κατεχώρισαν ἐν τοῖς λεξικοῖς αὐτῶν τὴν λέξιν κακορύπαρος, ὡς μὴ ὄφελε.

Διότι ὁ κώδιξ ἔχει: τρίμμα· κακο^π ρυπαρόν· πινῶδες γὰρ ἀδόκιμον τῆ γνώμη καὶ οὐ καθαρὸν», τ. ἔ. : — τρίμμα. Κακοπινέστατον, ρυπαρόν· πινῶδες γὰρ κ. τ. λ. »· κεῖνται δὲ γεγραμμένα ἐν συντομίᾳ τὰ λήμματα ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ Λαυρεντιακοῦ κώδικος συχνότατα, π. χ. πέφ^ο (=πέφυκεν), πέλ^α (=πέλασσον), ὀμαιμ^ο (=ὀμαιμονεστέραις) ἰδὲ σελ. 59 τῶν ἐμῶν «Kritische und palaeographische Beiträge zu den alten Sophokles-Scholien»·

Οἱ ἐκδύται aliud agentes τὸ κακο^π ρυπαρόν ἀνέγνωσαν ὡς μίαν λέξιν κακορύπαρον! ἦν καὶ κατεχώρισαν ἐν λεξικοῖς ἄλλοι ῥαδίως πιστεύσαντες. Καιρὸς νῦν νὰ ἐκβληθῆ.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

ΑΝΑΣΚΕΥΗ ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΟΣ

Ἐν § 303 τῆς ὑπὸ Ellendt συνταχθείσης καὶ ὑπὸ Seyffert διασκευασθείσης Λατινικῆς γραμματικῆς φέρεται ἀκολούθως οἷς καὶ ἄλλοι γραμματικοὶ διδάσκουσιν ὁ ἐξῆς κανὼν·

«Ἀποδόσεις ὑποθέσεων τοῦ μὴ ὄντος, αἵτινες ἐν τῷ εὐθεῖ λόγῳ ἐκφέρονται κατ' ὑποτακτικὴν παρατατικοῦ ἢ ὑπερσυντελικου, ἐν τῇ κατ' αἰτιατικὴν μετ' ἀπαρεμφάτου συντάξει ἐκφράζονται κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον·»

¹ Οὕτως ὁ Zumpt, ὁ Schultz κ. ἄ.

«α) ἀντὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ παρατατικοῦ τῆς ὑποτακτικῆς τίθεται ἀπαρέμφατον ἐνεργ. μέλλοντος ἢ, ἐὰν τὸ ρῆμα στερῆται ὑπτιού, ἢ φράσις futurum esse (οὐχὶ fore) ut meθ' ὑποτακτικῆς ἐνεργ. παρατατικοῦ, οἷον τὸ hoc si diceres errares γίνεται ἐν τῷ ἐξηρητημένῳ λόγῳ· existimo te hoc si diceres, erraturum esse.»

«ἀντὶ τοῦ παθητ. παρατατικοῦ τῆς ὑποτακτικῆς ἢ περίφρασις futurum esse (οὐχὶ fore), ut meθ' ὑποτακτικῆς παθ. παρατατικοῦ (σπανιώτερον δὲ παθ. μέλλον τοῦ ἀπαρεμφάτου), οἷον existimo, si hoc faceres, futurum esse ut multarere (σπανιώτερον te multatum iri).»

«β) ἀντὶ τοῦ ἐνεργ. ὑπερσυντελικου τῆς ὑποτακτικῆς τίθεται τὸ ἀπαρέμφατον —urum fuisse ἢ ἢ περίφρασις ἢ διὰ τοῦ futurum fuisse μετὰ παρατατ. ὑποτακτικῆς (ὅπερ συμβαίνει, ὁσάκις τὸ ρῆμα δὲν ἔχει ὑπτιον), οἷον existimo te erraturum fuisse, si hoc dixisses. Existimo, si hoc fecisses, futurum fuisse, ut facti te paeniteret. Ἡ αὐτὴ περίφρασις τίθεται ἀντὶ τοῦ παθ. ὑπερσυντελικου τῆς ὑποτακτικῆς. Ὅθεν λέγεται si hoc fecisses, existimo futurum fuisse ut multarere.....»

«Σημ. Ἐκ τοῦ possem τιθεμένου ἐν ἀποδόσει ὑποθέσεως γίνεται ἐν τῇ κατ' αἰτιατικὴν μετ' ἀπαρεμφάτου συντάξει posse, ἐκ τοῦ potui potuisse, ἐκ τοῦ faciendum fuit faciendum fuisse.....»

Τοῦ κανόνος τούτου ὁρθῶς ἔχει μόνον τὸ β'. μέρος καὶ τὰ ἐν τῇ σημειώσει ἀπὸ τῶν λέξεων ἐκ τοῦ potui κ. ἔ. Τὰ δὲ ἄλλα δὲν ἔχουσιν ὑγιῶς καθ' ἃ καὶ ἡ φύσις τῆς Λατινικῆς γλώσσης καὶ ἡ χρῆσις τῶν συγγραφέων διδάσκει.

Καὶ δὴ λέγομεν πρῶτον ὅτι ἀντὶ τοῦ errares (=ἡμάρτανες ἄν) δὲν δύναται νὰ λεχθῆ Λατινιστὶ existimo te erraturum esse, διότι τὸ erraturum esse ἀντιστοιχεῖ μόνον πρὸς τὸ erraturus es, οὐχὶ δὲ πρὸς τὸ erraturus eras, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ τὸ errares. Διότι πᾶν εἰδικὸν ἀπαρέμφατον ἐνεστῶτος χρόνου ἐξ ἐνεστῶτος ἢ μέλλοντος ἐξαρτώμενον ἀντιστοιχεῖ πρὸς ὀριστικὴν ἐνεστῶ-

τος οὐχὶ παρατατικοῦ. Πρὸς ὀριστικὴν παρατατικοῦ ἀντιστοιχεῖ ἀπαρέμφατον παρακειμένου (faciebas, opinor=opinor te fecisse οὐχὶ facere) ἢ ἀπαρέμφατον ἐνεστώτος ἐκ παρωχημένου χρόνου ἐξαρτώμενον (credebam te facere= faciebas, ut credebam). Ἐξαιροῦνται μόνον τὰ ἐκ τοῦ meminī καὶ τῶν ταυτοσήμων ἐξαρτώμενα ἀπαρέμφατα. Ταῦτα διδάσκονται ἐν πάσῃ γραμματικῇ οὐδὲ χρήζουσιν ἀποδείξεως.

Κατὰ δὲ ταῦτα ἀντὶ τοῦ si diceres, errares (=erraturus eras) οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ λεχθῇ ἢ existimo te, si diceres, erraturum fuisse. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ἀντὶ τοῦ si hoc faceres, multarere (=futurum erat ut multarere) λέγεται existimo, si hoc faceres, futurum fuisse ut multarere, οὐχὶ δὲ futurum esse (ἢ fore) ut multarere. Ὡσαύτως ἀντὶ τοῦ si hoc dicendi genus tractare velles, gravissime posses (ἢ poteris) dicere λέγεται, existimo te si... velles, gravissime potuisse dicere, οὐχὶ posse (=potes.)

Νῦν ἐξετάσωμεν καὶ τὴν τῶν συγγραφέων χρήσιν, ἐξ ἧς ἐμφανεστερον ἐστὶ θὰ δηλωθῇ τὸ ἀληθὲς τοῦ ἡμετέρου λόγου.

Λέγομεν λοιπὸν ὅτι οὐδαμοῦ εὔρομεν —urum esse ἢ futurum esse ut ἢ posse ἀντὶ παρατατικοῦ ὑποτακτικῆς. Ἄλλ' οὐδ' οἱ γραμματικῶι φαίνονται ἐντυχόντες τοιαύτη χρήσει, διότι οἱ μὲν πλείστοι τούτων οὐδὲν αὐτῆς παράδειγμα μνημονεύουσι, τινὲς δὲ ἐν καὶ μόνον ἐκ τοῦ Καίσαρος (B. G. V. 29) τόδε. Contra ea Titurinus clamitabat... neque aliter Carnutes interficiendi Tasgetii consilium fuisse capturos, neque Eburones si ille adesset, ad castra venturos esse; non hostem auctorem, sed rem spectare.

Πρὸς τούτους ἀντιτάσσομεν πρῶτον μὲν ὅτι τὸ venturos esse, καλὰν ἔχη ὀρθῶς, οὐδὲν ἀποδεικνύει, διότι τὸ ἀπαρέμφατον ἐνταῦθα ἐξήρτηται ἐκ ρήματος παρωχημένου χρόνου (καίτοι καὶ τότε, ὡς ἄλλοτε θὰ δείξωμεν, πάλιν —urum ἢ —endum fuisse ἢ potuisse τίθεται οὐχὶ δὲ —urum ἢ —endum esse ἢ

posse). Ἐπειτα δὲ τὸ προκείμενον χωρίον εἶναι ἀναντιλέκτως ἐφθαρμένον. Venturos esse δὲν ἠδύνατο κατ' οὐδένα λόγον νὰ λεχθῇ ἐνταῦθα, ἀλλὰ venturos fuisse, ὅπως ὀλίγω πρότερον ἐλέχθη fuisse capturos. Διότι ὁ Titurinus περὶ πραγμάτων γεγενημένων ἤδη (ἴδε 25. 26) τὸν λόγον ποιούμενος ἐν εὐθείᾳ λόγῳ εἶπε βεβαίως consilium cepissent καὶ venissent, οὐχὶ venissent, ὅπερ μόνον ἐπὶ συγχρόνων ἠδύνατο νὰ λεχθῇ. Τῷ δὲ venissent καὶ κατὰ τοὺς γραμματικοὺς, οὗς ἐλέγχομεν, ἀντιστοιχεῖ τὸ venturos fuisse. Τὸ χωρίον ἄρα εἶναι ἐφθαρμένον, ἢ δὲ θεραπεία αὐτοῦ ἀπλουστάτη. Γραπτέον δηλαδὴ ἄνευ σχεδὸν μεταβολῆς: neque Eburones venturos (ἐξυπακουστέον fuisse); sese non hostem auctorem, sed rem spectare. Ἐκ τοῦ venturos esse ἐγένετο τὸ πρῶτον venturos esse, ἔπειτα δὲ v. esse Διὰ τῆς διορθώσεως ταύτης εἰσάγεται τὸ se εἰς τὸ κείμενον ὅπερ φαίνεται ἀναγκασιότατον.¹

Ἄλλ' ἐν ᾧ τῆς χρήσεως τοῦ —urum (ἢ —endum) esse ἢ τοῦ posse ἀντὶ παρατατικοῦ ὑποτακτικῆς οὐδὲν ἀσφαλὲς προφέρεται παράδειγμα, ἢ τοῦ —urum fuisse ἢ τοῦ potuisse χρῆσις ἀντὶ παρατ. ὑποτακτ. δεικνύεται διὰ πλείστων ὄσων παραδειγμάτων, ἐξ ὧν καταλέγομεν ἐνταῦθα ὀλίγα, ὅσα εἰσὶν ἱκανὰ πρὸς πίστωσιν τοῦ πράγματος.

Cic. Verr. III, § 111 «si doceo, iudices, eos qui esse modicum lucri faciunt, damnum facturos fuisse, si tua iniquitas, tui ex cohorte recuperatores non intercederent». Ἐνεκα τοῦ faciunt τὸ facturos fuisse ἀντιστοιχεῖ ἐνταῦθα πρὸς τὸ facerent, οὐχὶ πρὸς τὸ fecissent.

Id. de orat. II § 230: «videmur enim quieturi fuisse, nisi essemus lacessiti» = quiesceremus (οὐχὶ quiesvissemus) nisi κ. τ. ε.

¹) Ὅτι τὸ se δὲν δύναται ἐνταῦθα νὰ παραλειφθῇ συνετρε καὶ ὁ Pluygers (ἴδ. Mnemos. Vol. IX Fasc. I). Διὸ παρενέβαλεν αὐτὸ ἐν ἄλλῃ ἢ ἡμεῖς θέσει. Τὴν λοιπὴν δ' ὁμῶς δυσκολίαν τοῦ χωρίου ἐν τῇ φερομένῃ αὐτοῦ γραφῇ δὲν κατετήρησε.

ib. III § 180 ut, etiamsi in caelo Capitolium statueretur, ubi imber esse non posset, nullam sine fastigio dignitatem habiturum fuisse videatur= nullam haberet.

Id. ad Fam. IV, 9, 2: «an qui in bello... suo et certorum hominum minime prudentium consilio uteretur, eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse? et qui nec... tuum sapientissimum consilium secutus esset, nec... vobis auctoribus uti voluerit, nunc... nostras sententias desideraturum censes fuisse=esset και desideraret.

Ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ τοῦ Πομπηίου. Κατὰ μίμησιν δὲ τούτων ἐγράφησαν και τὰ ἐν τῷ ὑπὲρ Μαρκέλλου λόγῳ § 17: «alterius vero partis (=Pompeianae) nihil amplius dico quam... nimis iracundiam futuram fuisse victoriam=esset. Οἱ νεωτερισταὶ οἱ τὸν ὑπὸ τῶν παλαιότερων ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ἀποθουμασθέντα Κικέρωνα οὐχ ἤττον ἐκείνων παραλόγως ἀσμενίζοντες νὰ ἐξευτελίζωσι δύνανται νὰ πιστεύωσιν ὅτι ταῦτα ἔγραψεν ὁ Κικέρων και οὐχὶ σοφιστῆς τις ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν ἀλλα τε και δὴ και τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν κικερώνειον χωρίον ἐκ τῶν ἐπιστολῶν. Sed ego non credulus illis.

Id. de Finn. II § 60 Utrum tandem censes, Torquate, Imperiosum illum, si nostra verba audiret, tuamne de se orationem libentius auditurum fuisse an meam...? Si vero etiam explanare velles apertiusque diceres nihil eum fecisse nisi voluptatis causa, quo modo eum tandem laturum fuisse existimas;=audiret και ferret.

Liv. 2, 28, 4: profecto si essent in re publica magistratus, nullam futurum fuisse Romae nisi publicum concilium; nunc in mille curias contionesque, cum alia in Esquilis, alia in Aventino fiant consilia, dissipatam esse rempublicam || nullum esset etc.

Ταῦτα σκοπῶν τις δὲν δύναται ἢ νὰ ὁμολογήσῃ μοι ὅτι ἐν τῷ παρὰ τῷ Κικέρωνι χωρίῳ (de Orat. II § 79): quis enim hoc non sua sponte viderit, neminem posse dicere, nisi et quid

diceret et quibus verbis et quo ordine diceret haberet et ea meminisset ἢ γραφὴ δὲν ὑγιαίνει.

Διότι ἂν, καθ' ἅπερ ὅτε Adler και οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταὶ ὑπολαμβάνουσι, τὸ χωρίον ἐν εὐθείᾳ λόγῳ ὄφειλε νὰ ἔχῃ τὸν ἐξῆς τύπον; nemo posset dicere, nisi... haberet et ea meminisset, τότε ἐν τῷ πλαγίῳ λόγῳ κατὰ τὰ εἰρημένα ἔδει νὰ ἦ κείμενον ποτῆσαι και οὐχὶ posse. Ἄλλ' ἢ ὑπόθεσις τοῦ μὴ ὄντος ἐνταῦθα δὲν χωρεῖ, ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ Adler ὅτι naecher laege alldings die Form nemo potest dicere, nisi... habet, και οὗτος μόνος ὁ τύπος εἶναι καθ' ἡμᾶς ὀρθός. Ἄλλὰ τότε τί και βούλονται οἱ παρατατικοὶ ὑποτακτικῆς haberet και meminisset; Οἱ παρατατικοὶ οὗτοι τότε μόνον ἔξουσι λόγον, ὅταν ἐν τῇ κυρίᾳ προτάσει ἀντὶ τοῦ viderit γραφὴ videret. Διότι τότε οἱ παρατατικοὶ κείνται κατ' ἀφομοίωσιν τῶν ρημάτων τῆς ἐξηρητημένης προτάσεως nisi... meminisset πρὸς τὴν κυρίαν videret. Ἡ ἀφομοίωσις δ' αὕτη εἶναι συνηθεστάτη ἐν τῇ Λατινικῇ, οὐδὲ χρῆζει ἀποδείξεως. Ὁ δὲ νοῦς τοῦ ὅλου χωρίου ἔσται σαφέστατος: nemo potest dicere, nisi et quid dicat et quibus verbis et quo modo dicat habet (ἢ habeat) et ea meminuit (ἢ meminere); hoc autem etiamsi illi magistri non tradidissent, nemo non sua sponte videret. Οὕτω δὲ μόνως ἂν νοσηθῇ τὸ χωρίον ἔχει ὑγιῶς.

Τὴν προκειμένην διόρθωσιν προτεινάμεν ἐν τόμῳ Θ'. σελ. 391 τοῦ Ἀθηναίου ἐμμένομεν δὲ και νῦν αὐτῇ οὐδαμῶς φροντίζοντες ὧν τινες, ἐλλόγιμοι ἄλλως ἄνδρες, ἀντεῖπον παραχθέντες ὑπὸ τῶν ἐσφαλμένων διδαγμάτων τῶν γραμματικῶν ἅπερ ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἠλέγξαμεν.

Ἀθήνησι τῇ 19 Ὀκτωβρίου 1883

ΣΗΥΡΙΑΩΝ ΒΑΣΗΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

1. Sprachvergleichung und Urgeschichte. Linguistisch — Historische Beiträge zur Erforschung des indogermanischen Alterthums von Dr. O. Schrader. Iena, bei Hermann Contenoble 1883. X. 490.

Γλωσσολογία καὶ ἀρχαιοτάτη ἱστορία.. Γλωσσολογικαὶ καὶ ἱστορικαὶ συμβολαὶ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς Ἰαπετικῆς ἀρχαιότητος ὑπὸ Δρ. O Schrader.

Μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως καὶ ὠφελείας δύναται ἕκαστος ν' ἀναγνώσῃ τὸ ἀνωτέρω βιβλίον τοῦ καὶ ἐξ ἄλλων φιλολογικῶν δημοσιευμάτων γνωστοῦ τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ κ. συγγραφέως. Διότι μετὰ πολυμαθείας καὶ ὀξυδερκείας οὐ τῆς τυχεύσεως πραγματεύεται περὶ τῶν σπουδαιοτάτων ζητημάτων τῶν ἀπτομένων τοῦ ἀρχαιοτάτου πολιτισμοῦ καὶ μετὰ πολλῆς σωφροσύνης καὶ μετριότητος ἀντιτάσσεται τοῖς ὑπεράγαν σπεύδουσι καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως λέξεων διαφόρων συγγενῶν γλωσσῶν πολλὰ καὶ ποικίλα συνάγουσι περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ βίου τῶν σπουδαιοτάτων Ἰαπετικῶν λαῶν. Ἀποφαίνεται δὲ πάνυ ὀρθῶς ὅτι ἡ συγκριτικὴ γλωσσολογία καθ' ἑαυτὴν δὲν ἐξαρκεῖ εἰς ἀκριβῆ ἐξέτασιν τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ δι' ἄλλα καὶ διότι τὸ ὑλικὸν οὕτως ἐλλιπέστατον παρεδόθη ἡμῖν, ὥστε δὲν δύναμεθα, ἂν σωφρονῶμεν, νὰ δυσχυρισθῶμεν περὶ δεδομένης τινὸς λέξεως ἐν μιᾷ μόνῃ γλώσσῃ ἢ ἐν ἐνὶ μικροτέρῳ συστήματι γλωσσῶν ἀπαντώσεως ὅτι αὕτη δὲν ἦτο ἄλλοτε γνωστὴ καὶ ταῖς ἄλλαις συγγενέσι γλώσσαις. Ἡ ἀβεβαιότης δ' αὕτη γίνεται ἐπιμείζων, ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι πολλῶν λέξεων αἱ καταλήξεις, πολλῶν αἱ σημασίαι μετεβλήθησαν, πολλὰ λέξεις μετεδόθησαν ἀπὸ ἔθνους εἰς ἄλλο, καὶ δὴ πολλάκις ἀπορεῖται, ἂν λέξις τις καὶ δὴ ἢ ὑπ' αὐτὴν ἔννοια κατάγῃται ἐκ τοῦ ἀρχαίου κοινοῦ βίου ἢ ἂν κατόπιν ἐπανῆλθεν. Τοῦτων δ' ἕνεκα ἡ σύγκρισις καθίστα-

ται πολλάκις δυσχερεστάτη, ἂν μὴ ἄλλοθεν ἐπέλθῃ τῆ γλωσσολογικῆ ἔρευνῃ ἐπίκουρος ἢ ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ.

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐξετάζει ὁ κ. συγγραφεὺς τὰ δυσχερέστατα ζητήματα, οἷον τὸ περὶ τῆς πρώτης πατρίδος τῶν Ἰαπετικῶν λαῶν, τὸ περὶ γλωσσικῆς καὶ ἐθνολογικῆς συγγενείας τῶν λαῶν τούτων, τὸ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἀνευρέθη ἡ πρώτη αὐτῶν γλῶσσα κ.τ.λ κ.τ.λ. Ἐπειτα ποιεῖται ἐκτενὴ λόγον περὶ τῶν μετὰ τῶν συλλήβδην καὶ καθ' ἕκαστον, περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν δόπλων παρὰ τοῖς ἀρχαιοτάτοις Ἰαπετικοῖς λαοῖς, περὶ κτηνοτροφίας, γεωργίας, τροφῶν καὶ ποτῶν, περὶ οἰκίας καὶ ἠθικῶν σχέσεων, περὶ πολιτεύματος, περὶ ἐπιτηδευμάτων, τεχνῶν, γλώσσης, θεραπείας κ.τ.λ. τῶν λαῶν ἐκείνων. Ἐπιτυγχάνει δὲ πάντοτε νὰ παρέχῃ τῷ ἀναγνώστῃ, ἂν μὴ ἀπάντησιν ἱκανοποιούσαν, ὅπερ βεβαίως οὐδὲν θαῦμα προκειμένου περὶ πραγμάτων τοσοῦτον ἀφισταμένων, πάντως ὅμως πιστὴν καὶ διαυγῆ εἰκόνα τῆς καταστάσεως, ἐν ἣ εὐρίσκεται σήμερον ἡ τούτων ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. Κατορθοῦται δὲ τοῦτο ὑπὸ τοῦ κ. συγγραφέως δι' ἄλλων τε καὶ διὰ τῆς προσιτῆς τοῖς πολλοῖς παραστάσεως τῶν ζητημάτων, ὥστε σχεδὸν ὅλως ἀκόπως διέρχεται τις τὸ βιβλίον του. Τοιοῦτον δὲ εὐρίσκοντες αὐτὸ συνιστῶμεν μετὰ προθυμίας τὴν ἀνάγνωσίν του τοῖς ἡμετέροις, ἵνα τοῦλάχιστον μάθωσιν μετὰ πόσης ἐπιμελείας ἐργάζονται οἱ ἄλλοι περὶ τὴν ἀνέυρεσιν τῶν προγονικῶν Θησαυρῶν, ἐν ᾧ ἡμεῖς ὑπὸ μανδραγόρα καθεύδομεν.

2. Die Stellung des Albanesischen im Kreise der Indogermanischen Sprachen. 11. von G Meyer (ἐκ τῶν Beiträge τοῦ Bezzenberger τ.8)

(Ἡ θέσις τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐν τῷ συστήματι τῶν Ἰαπετικῶν γλωσσῶν ὑπὸ Γ. Mayer.

Ἐν τῇ μικρᾷ διατριβῇ ταύτῃ πειρᾶται ὁ γνωστὸς καὶ ἐν Ἑλλάδι καθηγητῆς ν' ἀποδείξῃ δι' ἐπιστημονικῆς παραβολῆς πολλῶν λέξεων Ἀλβανικῶν πρὸς τὰς ἀναλόγους τῶν συγγενῶν γλωσσῶν, ὅτι εἶναι ἐσφαλμένη ἢ γνώμη, καθ' ἣν τὸ Ἀλβανικὸν εἶναι τὸ αὐτὸ τῷ ἀρχαίῳ Ἡελασικῷ καὶ τρόπον τινὰ τῷ ἀρχαιοτάτῳ

Ἑλληνικῶ. Στηριζόμενος δὲ οὐχὶ τόσο ἐπὶ τοῦ παρατεθέντος ὀλιγοῦ ὅσον ἐπὶ ἐκτεταμένων μελετῶν τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης ἀποφαίνεται ἐν σελ. 10. ὅτι αὕτη ἀφίσταται μάλιστα τοῦ ἑλληνικοῦ

α) Ἐν τούτῳ ὅτι μετέβαλε τὰ ἀρχαιότατα δασέα gh dh bh, οὐχὶ ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν εἰς χ θ φ ἀλλ' εἰς g d b ὅπως τὸ Σλαβικὸν καὶ Γερμανικόν

β) Ἐν τούτῳ ὅτι τὰς δύο ἀρχαίας σειρὰς τῶν λαρυγγικῶν καὶ οὐρανικῶν φθόγγων (περὶ ὧν ἴδε Schmidt ἐν K. II. T. 25 σελ. 1 κέξ.) διετήρησεν ἀσυγχύτους, ἐνῶ τὸ ἑλλην. διεφύλαξεν ἴχνη τινὰ ὀλίγα τῆς ἀρχαίας καταστάσεως.

γ) Ἐν τούτῳ ὅτι τὰ σύμφωνα ν, j, s, τὰ ἐν ἀρχῇ λέξεως δὲν ἀπεβλήθησαν ὅπως ἐν τῷ Ἑλληνικῶ.

Τῶν τριῶν διαφορῶν τούτων μόνῃ ἢ τελευταία εἶναι οὐσιώδης, ἢ δευτέρα ἤττον ἢ δὲ πρώτη, ἂν μὴ σφαλλώμεθα, οὐδαμῶς. διότι αὕτη ἐνεφανίζετο, ὡς γνωστὸν, καὶ ἐν τῷ Μακεδονικῶ ἰδιώματι, ὅπερ ὁμοῦς δὲν ἐκωλύετο δι' αὐτὸ νὰ εἶναι ἑλληνικόν.

Καθὰ ἠξεύρομεν ὁ συντάκτης τῆς ἀρίστης πασῶν Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς κ. Meyer ἀσχολεῖται ἀπὸ πολλοῦ εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ Ἀλβανικῆς Γραμματικῆς, τώρα δὲ ὑπισχνεῖται ὅτι προσεχῶς θὰ δημοσιεύσῃ καὶ Ἀλβανικὰς μελέτας. Ἐλπίζομεν λοιπὸν ὅτι ταχέως θὰ τεθῶσιν ἀσχαλεῖς βάσεις τῆς σπουδῆς τῆς Ἀλβαν. γλώσσης, περὶ ἧς ἄχρι τοῦδε τοσοῦτον διάφοροι γνώμαι προηνέχθησαν.

B. Studii Filologici svolti con la lingua Pelasgo-Albanese del Professore Stanislao Marchiano Napoli 1882 σελ. 151 καὶ 105

Καθὰ καὶ ἐκ τοῦ τίτλου κατάδηλον γίνεται, ὁ κ. συγγραφεὺς βαίνει ὅλως τὴν ἐναντίαν τῷ κ. Meyer ὁδῶν, ταυτίζων τοὺς Ἀλβανοὺς τοῖς Πελασγοῖς, πρὸς δὲ ἀποφαινόμενος ὅτι ἡ Ἀλβανικὴ γλῶσσα εἶνε ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν ἐν Εὐρώπῃ, καὶ πανταχοῦ ἐπιμένων καὶ ἀγωνιζόμενος νὰ ἐξυψώσῃ τοὺς Ἀλβανοὺς διὰ τῶν Πελασγῶν.

Δουλεύων δὲ τῇ ὑποθέσει ταύτῃ δὲν κρίνει τὰ πράγματα ἀν-

τικειμενικῶς καὶ τούτου ἕνεκα ἡ ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου ἐγείρει πολλὴν δυσπιστίαν, ἐπαυξανομένην προσέτι καὶ διὰ τῆς φανεραῆς ἐλλείψεως μεθόδου τινὸς τοῦ κ. συγγραφέως ἀναμιγνύοντος τῇ περὶ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐρεῦνῃ ἄλλας διαφόρους ζητήσεις φιλοσοφικὰς, αἰσθητικὰς, περὶ πανθεισμοῦ, περὶ πολυθεϊσμοῦ, περὶ χριστιανισμοῦ κ. τ. λ. Ἐπιβαρύνεται δὲ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου ἱκανῶς καὶ διὰ τῶν ἀπειραρίθμων τυπογραφικῶν σφαλμάτων μεθ' ὧν αἱ πλεῖσται ἑλληνικαὶ λέξεις ἐξετυπώθησαν.

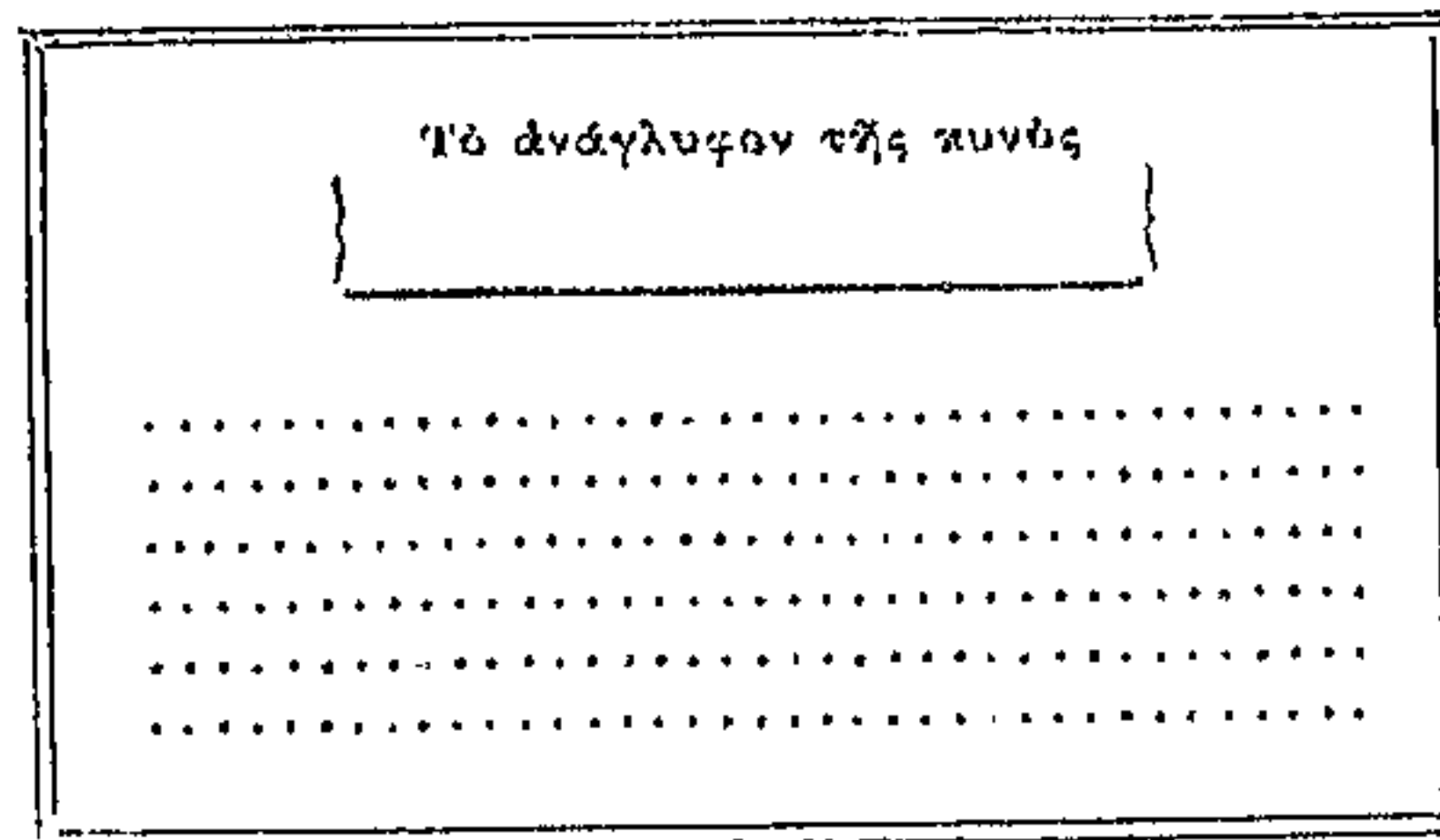
Τὸ β. μέρος περιέχει λεξιλόγιον Ἀλβανικόν, ἐν ᾧ παραβάλλονται Ἀλβανικαὶ λέξεις πρὸς ἄλλας τῶν συγγενῶν Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, Καὶ ἐν τούτῳ τὰ σφάλματα πολλὰ καὶ ποικίλα ὥστε, ἂν μὴ ἀπατώμεθα, δὲν φαίνεται πιθανόν ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ κ. συγγραφέως μέλλει νὰ προαγάγῃ πολὺ τὴν σπουδὴν τῶν κατὰ τοὺς Ἀλβανοὺς.

Γ. Ν. Χ.

ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΚ ΜΥΤΙΑΙΝΗΣ

Κύριε Πρόεδρε τοῦ ἑλλ. διδασκαλικοῦ συλλόγου

Πρὸ τινων ἡμερῶν μοι ἐπεδείχθη μία ἐπιγραφή, τὴν ὁποίαν, ἂν ἐγκρίνετε, δύνασθε νὰ δημοσιεύσητε ἐν τῷ Πλάτῳ. Ἐν πλαισίῳ μαρμαρίνῳ 0,56 μ. τὸ μῆκος καὶ 0,38 τὸ πλάτος ἔχοντι τοιόνδε σχῆμα:

ὑπάρχει τὸ ἀκόλουθον ἐπίγραμμα ἐγκεχαρηγμένον:

ΠΑΡΘΕΝΟΠΗΝΚΥΝΑΘΑΨΕΝΑΝΑΞΕΟΣΗΣΥΝΑΘΥΡΕΝ
 ΤΑΥΤΗΝΤΕΡΗΩΛΗΣΑΝΤΙΔΙΔΟΥΣΧΑΡΙΤΑ
 ΕΣΤΑΘΛΟΝΣΤΟΡΓΗΣΑΡΑΚΑΙΚΥΣΙΝΩΣΝΥΚΑΙΗΔΕ
 ΕΥΝΟΥΣΟΥΣΑΤΡΟΦΕΙΣΗΜΑΛΕΔΟΝΧΕΤΟΔΕ
 ΕΣΤΟΔΟΡΩΝΧΡΗΣΤΟΝΗΙΟΙΟΥΦΙΔΟΝΟΣΣΕΠΡΟΘΥΜΩΣ
 ΚΑΙΖΩΝΤΑΣΤΕΡΓΟΙΚΑΙΝΕΚΡΟΝΑΜΦΙΕΠΟΙ

ἦτοι Παρθενόπην κύνα θάψεν Ἀνάξεος, ἡ συνάθυρεν,
 ταύτην τερπωλῆς ἀντιδιδούς χάριτα.
 Ἔστ' ἄθλον στοργῆς ἄρα καὶ κυσίν, ὡς νυ καὶ ἦδε
 εὔνους οὔσα τροφεῖ σῆμα λέλονχε τόδε.
 Ἔς νόδ' ὄρων χρηστὸν ποιοῦ φίλον, ὅς σε προθύμως
 καὶ ζῶντα στέργοι καὶ νεκρὸν ἀμφιέποι.

Ἐνωθεν τοῦ ἐπιγράμματος ὑπάρχει ἀνάγλυφον κυνὸς καλῶς
 εἰργασμένης. Ἐν γένει δὲ τὸ μικρὸν τοῦτο μνημεῖον διατηρεῖται
 ἀριστα. Ἐκ δὲ τοῦ σχήματος τοῦ Ε καὶ Σ φαίνεται ὅτι εἶνε τῆς
 μ. Χ. ἐποχῆς. Τὸ δὲ ὄνομα Ἀνάξεος τὸ πρῶτον ἐνταῦθα εὔρηται,
 καθ' ὅσον ἠξεύρω.

Ἐπὶ τούτοις ἀσπαζόμενος ὑμᾶς διατελῶ

Ἵμέτερος
 Γ. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ἐξεδόθησαν ἤδη (τύποις Περρῆ 1883) πάνυ φιλοκάλως τὰ δύο
 πρῶτα τεύχη τῆς τρίτης περιόδου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος. Πο-
 λὺς ὀφείλεται ἔπαινος τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐταιρίᾳ ἥτις ἔσπευσε νὰ πλη-
 ρώσῃ τὸ μέγα κενδόν, ὑπερβαύτατα συνησθάνοντα οἱ ἐν Ἑλλάδι φιλόαρ-
 χαιοι. Τῶ ὄντι δὲ ἡ νεωστὶ ἀρξάμενη νὰ ἐκδίδηται Ἐφημερίς κάμνει
 τιμὴν εἰς τὴν νεαρὰν ἡμῶν ἀρχαιολογικὴν ἐπιστήμην. Τοῦ α' τεύχους

τὰ περιεχόμενα εἶναι Ἀ. Φιλίου Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἐλευσίνας Στ. Κουμανού-
 δη Ἐπίγραμμα ἔμμετρον ἀττικόν Π. Καθβαδία Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῶν ἐν Ἐ-
 πιδαυρία ἀνασκαφῶν Κ. Α. Μυλωνᾶ Εὐρήματα ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἀκροπόλει
 ἀνασκαφῆς Χρ. Τσουντα Ἀττικὸν ἀγγεῖον Κ. Α. Μυλωνᾶ Ἴδας Μάρ-
 πησσα καὶ Ἀπόλλων Μ. Γ. Δήμιτσα. Περὶ Ἐριζηνῶν νομισμάτων Γ.
 Ἐμ. Ἀντωνιάδου Ὅροι χωρίου προικῆς. Περιέχει δὲ τὸ τεῦχος πέντε μὲν
 ἐν τῷ κειμένῳ ξυλογραφήματα, τρεῖς δὲ προσθέτους πίνακας. Τοῦ δὲ β'
 τεύχους τὰ περιεχόμενα εἶναι Σ. Α. Κουμανούδη Ψήφισμα φρατρικόν
 Δ. Φιλίου Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἐλευσίνας (συνέχεια) Π. Καθβαδία Ἐπιγραφαὶ ἐκ
 τῶν ἐν Ἐπιδαυρία ἀνασκαφῶν (συνέχεια) Δ. Φιλίου Τρεῖς κεφαλαὶ ἐξ
 Ἀττικῆς Κ. Α. Μυλωνᾶ Ψήφισμα τιμητικόν, Ἐφημερικὴ ἐπιγραφή, Λί-
 θινοι ἀρχαῖοι ἀλτῆρες, Ἀνέκδοτον δικαστικὸν πινάκιον Δ. Φιλίου Σύμ-
 βολα ἐπὶ τῶν πωρῶν πλίνθων τοῦ στερεοβάτου τῆς προνάου στοᾶς τοῦ
 ἐν Ἐλευσίνοι νεοῦ. Καὶ τοῦτο δὲ τὸ τεῦχος περιλαμβάνει τέσσαρα ἐν τῷ
 κειμένῳ λιθογραφήματα καὶ τρεῖς προσθέτους λαμπροὺς πίνακας εἰκο-
 νίζοντας τρεῖς κεφαλαὶ περὶ ὧν τὸ ἄρθρον τοῦ Κ. Φιλίου.

Τῆς συντάξεως καὶ ἐκδόσεως τῆς Ἐφημερίδος ἐπιμελεῖται ἐπιτροπὴ
 τριμελῆς συγκειμένη ἐκ τοῦ Γ. Ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Π. Εὐστρατι-
 ἀδου, τοῦ καθηγητοῦ καὶ γραμματέως τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας κ. Σ. Α. Κου-
 μανούδη καὶ τοῦ ὑφηγητοῦ κ. Κ. Μυλωνᾶ. Χορηγεῖται δὲ τοῖς γράφου-
 σιν εἰς τὴν Ἀρχ. Ἐφημερίδα ἄρθρα ἀμοιβῆ ἑκατὸν δραχμῶν ἀντὶ ἐκά-
 στου τυπογραφικοῦ φύλλου. Θὰ ἐκδίδηται δὲ κατὰ τριμηνίαν ἐν τεύχεσ
 σχήματος τετάρτου περιέχον περὶ τὰ τρία τυπογραφικὰ φύλλα καὶ τρεῖς
 πίνακας. Πωλεῖται δ' ἕκαστον τεῦχος δραχμῶν τεσσάρων, δεκαεξὶ δὲ τὰ
 τέσσαρα. Οἱ ἀπανταχοῦ Ἕλληνες διδάσκαλοι ἔχουσιν ὑπέρτατον καθῆ-
 κων νὰ συνδράμωσιν ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν ἐκδοσιν Ἐφημερίδος
 σκοπὸς τῆς ὁποίας εἶναι ἡ δημοσίευσις τῶν τιμαλφεστάτων κειμηλίων
 τῆς προγονικῆς εὐκλείας.

—Καὶ ἄλλοι δὲ περιοδικοὶ τὴν ἐκδοσιν μετὰ χαρᾶς ἐρχόμεθα ν' ἀ-
 ναγγεῖλωμεν, τ. ἔ. τοῦ Δελτίου τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς Ἐταιρίας
 τῆς Ἑλλάδος, ὑπερ ἀξιεπαίνως ἀνέλαθε νὰ ἐκδίδῃ εἰς τέσσαρα κατ' ἔ-
 τος τεύχη ἐκ δώδεκα τυπ. φύλλων τιμώμενα καὶ τὰ τέσσαρα ἀντὶ
 δραχμῶν εἴκοσιν ἢ πρὸ ὀλίγου χρόνου ἐν Ἀθήναις συσταθεῖσα Ἱστορικὴ
 καὶ Ἐθνολογικὴ Ἐταιρία τῆς Ἑλλάδος. Τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ α'
 τόμου (τύποις Περρῆ 1883) περιέχει Πρόλογον ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς
 Ἐταιρίας Γ. Φιλήμονος Ν. Πολίτου. Λί ἀσθένειαι κατὰ τοὺς μύθους τοῦ

Ἑλληνικοῦ λαοῦ Ἰω. Σακελλίου Μελετίου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας τοῦ Πηγᾶ ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν τὸν Β'. Ν. Γ. Πολίτου Ἑλληνικοὶ μεσαιωνικοὶ μῦθοι περὶ Φειδίου, Πραξιτέλους καὶ Ἰπποκράτους· Σ. Π. Λάμπρου Ἀνέκδοτος λόγος Παχωμίου τοῦ Ρωσάνου περὶ δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων κατὰ τὸν 15' αἰῶνα· Σ. Π. Λάμπρου Ἀνέκδοτον Χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου (1289)· Ν. Γ. Πολίτου Σημειώσεις περὶ δύο Ἰπποτῶν ἐξ Ἡπείρου· Σ. Π. Λάμπρου Βικόν Ἱερεμίου Α' πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως· Δ. Παπνικολάου Τὰ κατὰ τὸν γάμον ἔθιμα ἐν τῇ κωμοπόλει Βυσσώκων τῶν Καλαβρῶτων· Γ. Δροσίνη Δημῶδη ἄσματα τῆς ἑσπερίου Εὐβοίας (χωρὶν Γούβης)· Μικριάννης Γρ. Καμπούρογλου Ἀθηναϊκὰ παραμύθια· Βιβλιογραφία· Ν. Γ. Πολίτου Κατάλογος συγγραφῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν μέσσην καὶ νεωτέραν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, καὶ φιλολογίαν ἐκδοθεισῶν δὲ κατὰ τὸ ἐνεστῶς ἔτος Ἀωρεαὶ γενόμεναι εἰς τὸ Μουσεῖον καὶ τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ἑταιρίας· Συνδρομαὶ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ἑταιρίας. Ἐποντα, ἐν τρισὶ καλλίστοις πίναξι τρία πανομοιότυπα πατριαρχικῶν ἐπιγραφῶν ἐν τετάρτῳ δὲ πίνακι μετὰ χρωμάτων λιθογραφικῆς εἰκῶν τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Α'.

— Ἐξεδόθη ὄχι πρὸ πολλοῦ ἐν Παρισίοις τύποις Maisonneuve ἡ διὰ τὸ ἔτος 1882 δεκάτη ἕκτη Ἐπετηρὶς τῆς πρὸς ἐμψύχουσιν τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἑλληνικῶν σπουδασμάτων (Annuaire de l'association pour l'encouragement des Etudes grecques en France, 16e année 1882. Τὸ βιβλίον εἶναι οὕτως εἰπεῖν τὸ ἐπίσημον ὄργανον τῆς ἐκ λογάδων ἀνδρῶν γαλλικῆς ἐκείνης Ἑταιρίας, πρὸς ἣν ὀφείλεται μεγάλη ἡ παρ' ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων εὐγνωμοσύνη. Οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι δὲν εἶναι μόνον ἑλληνισταὶ καὶ μέχρις ἀφοσιώσεως λάτρεις τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ φιλέλληνες εὐγενέστατοι. Διότι τοῦτο, μόνον παρὰ τοῖς Γάλλοις κυρίως συμβαίνει, οἱ περὶ τὰ ἑλληνικὰ δηλαδὴ γράμματα ἀσχολούμενοι εὐλοκρινῶς καὶ μετὰ πόνου ἐνίοτε νὰ ἀγαπῶσι τὴν Ἑλλάδα. Ἐν ἐκ τῶν τεκμηρίων τούτου εἶναι καὶ ἡ περὶ ἣς ὁ λόγος Ἐπετηρὶς. Εἰς τὸ κάλλιστον τοῦτο βιβλίον περιέχονται πλὴν τῶν συνήθων καταλόγων τῶν ἐταίρων καὶ τοῦ προεδρείου, τῆς ἀναγραφῆς τοῦ κανονισμοῦ, τοῦ λόγου τοῦ προέδρου καὶ τῶν ἐκθέσεων, αἱ ἐξῆς διατριβαὶ. R. Darosto Αἱ διαθήκαι τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων. J. Lo. Grus Γαλλικὴ μετάφρασις ἀνέκδοτος τῶν τοῦ Θεόγνιδος τοῦ Μεγαρέως δημοσιευμένη ὑπὸ E. Miller· Henry Houssey Ἐπόμνημα περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν ε' π. χ.

αἰῶνα κ. Croisot Εἰκασία περὶ τῆς πιθανῆς χρονολογίας τῆς Λυκουργείας τοῦ Ἀισχύλου· Ch. E. Kuelle Σημειώσεις περὶ τῆς μουσικῆς τῶν στίχων 440—442 τοῦ Ὀρέστου τοῦ Εὐριπίδου· M. Collignon Περί λυτρείας τῆς Εἰρήνης ἐν Ἀθήναις. Ch. Graux Περὶ δύο χειρογράφων τοῦ Πλουτάρχου· Κ. Σάθα Οἱ μῦθοι περὶ Φειδίου, Πραξιτέλους καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰπποκράτους κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα· H. Weil Περί τινος τεμαχίου τοῦ πρὸς Ἀεπτίνην λόγου· M. Croisot Κριτικαὶ σημειώσεις εἰς τὸ α' βιβλ. τοῦ Θουκυδίδου· B. Burquin Περὶ τῶν σοφιστῶν τοῦ 6' μ. χ αἰῶνος καὶ περὶ Πολέμωνος· Ch. Hait Βίος Πλάτωνος· A. de Rochas Σημειώσεις περὶ τῆς γαλλ. μεταφράσεως τῶν πνευματικῶν Ἡρώωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως· Δ. Βικέλα Περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένης Διαπλάσεως τῶν παιδῶν· Κατάλογος τῶν κατὰ τὸ 1881—82 δημοσιευμάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Συνεξεδόθη φυλλάδιον (μετὰ δύο πινάκων) Περὶ τινῶν ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων τοῦ Μουσείου τῆς Μαρκιανῆς ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ M. Collignon (α).

— Ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 19 τῆς 25 Ἰουνίου 1883 φύλλον τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἐκδιδομένης ἑβδομαδιαίας ἐφημερίδος Φιλοπάτριδος ὁ ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου γυμνασιάρχου τοῦ ἐν Κερκύρᾳ γυμνασίου κ. Ἰ. Α. Ῥωμανοῦ ἐκφωνηθεὶς λόγος κατὰ τὴν ἐναρξίν τῶν προφορικῶν ἐξετάσεων τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1882—83 Ἐν τῷ σπουδαίῳ τούτῳ λόγῳ ὁ ἐλλόγιμος γυμνασιάρχης πλὴν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του γυμνάσιον, ἃ ἐξέθηκε μετὰ παρησιασ ἀξιεπαίνου, ἐπραγματεύθη ἔπειτα, ὅσον ὁ χρόνος ἐπέτρεπε, τὸ θέμα περὶ τῶν ἀτρύτων ἀγώνων, οὓς ἀνέκαθεν οἱ Κερκυραῖοι κατέβαλον πρὸς διάσωσιν τῆς ἐθνικῆς γλώσσης τὴν ὁποίαν ἐπεβούλευον οἱ ἀπὸ αἰώνων πολυώνυμοι τῆς νήσου κατακτιτταὶ καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀκμασάντων λογίων ἀνδρῶν καὶ τῶν ἰδρυθέντων ἐκεῖ διδασκαλείων. Ὁ λόγος τοῦ κ. Ῥωμανοῦ ἐφάνη εἰς ἡμᾶς οὐχὶ σύνηθες ἐν Ἑλλάδι φινόμενον, διότι ἀληθῶς τοιοῦτοι ὑπὸ σωφροσύνης περιβαλλόμενοι καὶ πραγμάτων μεστοὶ λόγοι δὲν εἶναι παρ' ἡμῖν πολὺ συχνὰ ἀκροάματα.

— Ἐξεδόθη καὶ ὁ ἐν τῷ ἑλληνικῷ Ἐκπαιδευτηρίῳ τοῦ Γαλαζίου ἀπαγγελοθεὶς λόγος ὑπὸ Νικολάου Δασίου δ. φ. καὶ καθηγητοῦ τῶν ἀνωτέρων

(α) Σὺν τῇ Ἐπετηρὶδι ἐκδίδεται κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας καὶ φυλλάδιον μεγαλητέρου σχήματος καὶ μετὰ πινάκων, ἐν ᾧ διαφωτίζονται μνημεῖα τῆς τέχνης. Τὸ ἐφετινὸν φυλλάδιον εἶναι τὸ δέκατον τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων καὶ δι' αὐτοῦ συντελεῖται ὁ πρῶτος τόμος τῶν *Monuments Grecs*.

γυμνασιακῶν τάξεων ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐνιαυσίων ἐξετάσεων τοῦ Κρῖ-
 ἔτους. Ὁ λόγος οὗτος (ἐν Γαλαζίῳ ἐκ τοῦ τυπογραφείου Δακία 1883 εἰς
 8,ον σελ. 21) πραγματεύεται περὶ τῆς παρ' ἡμῖν μέσης ἢ γυμνασιακῆς
 ἐκπαιδεύσεως.

— Ἐδημοσιεύθη ἐνασίμως διατριβὴ ἐπὶ διδακτορικῇ ἀναγορεύσει ὑπὸ
 Ν. Παλιεράκη ἐπιγραφομένη Ῥητορικὴ τέχνη, περὶ τῆς γενέσεως, ἀκ-
 μῆς, καὶ τέλους αὐτῆς παρὰ τοῖς πάλαι Ἕλλησιν. Ἐν Ἀθήναις ἐκ
 τοῦ τυπογρ. ὁ Παλαμῆδης 1883 εἰς 8,ον σελ. 24.

Ἐν τῷ φιλολογικῷ περιοδικῷ τοῦ Βερολίνου Philologische Wochen-
 schrift (Αὐγούστ. 1883) ὁ ἐν Γράτις καθηγ. Γουσταῦος Μάιερ ἐδημοσί-
 ευσεν εὐμενῆ κρίσιν περὶ τῶν δύο διατριβῶν τοῦ κ. Χατζιδάκη, περὶ ὧν
 ἐγράψαμεν ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ.

— Ὁ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ὑφηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας κ.
 Π. Καββαδίας ἐξέδωκε τὸ α' τεύχος Ἀρχαιολογίας ἢ Ἱστορίας τῆς ἑλ-
 ληνικῆς καλλιτεχνίας (τύποις Ἑνώσεως) εἰς 8ον, σελ. 208 μετὰ εἰκόνων
 (τιμᾶται δραχ. 5). Τὸ α' τοῦτο τεύχος περιέχει τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχι-
 τεκτονικῆς καὶ μέρος τῆς ἱστορίας τῆς πλαστικῆς ἢ τὸ ἐπίλοιπον μέρος,
 τὴν ἱστορίαν τῆς ζωγραφικῆς καὶ τὴν τῶν κοινῶν τεχνῶν θὰ περιλάβῃ τὸ
 β' τεύχος. Τὸ βιβλίον περιέχει καὶ πλουσιωτάτην βιβλιογραφίαν ἐκάστου
 κλάδου τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, ἐκρίθη δὲ εὐμενῶς ὑπὸ S.R. (Salomi-
 on Reinach;) ἐν τῇ Revue Critique τῆς 14 Ἰουνίου 1883

Ὁ πρόην ἑταῖρος τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς Σχολῆς κ. Παῦλος Girard
 κατεχώρισεν ἐν τῇ Revue Critique τῆς 6 αὐγούστου 1883 ἐπὶ κρίσιν τῆς
 ὑπὸ τοῦ κ. Ἰ. Δραγάτη πραγματείας τῆς ἐπιγραφομένης *Τὰ θέατρα τοῦ*
*Πειραιῶς καὶ ὁ Κωφὸς λιμὴν ἧτις δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ Δ' τόμ. τοῦ Περ-
 νασσοῦ, εἶχεν ἔπειτα ἐκδοθῆ καὶ ἰδιαιτέρως (τύποις Περνασσοῦ, 1882 εἰς*
8ον, σελ. 15.)

— Τῆς ὑπὸ τοῦ καθ. Ἐ. Γ. Σταθάκη φιλοπονουμένης μεταφράσεως
 τοῦ Συντακτικοῦ τοῦ Κυνέρου ἐξεδόθη τὸ η' καὶ θ' τεύχος, ὥστε μετὰ
 τὴν ἐντὸς ὀλίγου ἐκτύπωσιν καὶ τοῦ ε' τεύχους τὸ ὅλον ἔργον θὰ εἶναι
 περὶ τωμένον.

— Ὁ κ. Α. Goffroy πρόην διευθυντῆς τῆς ἐν Ῥώμῃ Γαλλικῆς Σχολῆς
 ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Revue des deux Mondes τῆς 1 Ἰουνίου 1883 τὸ
 Α' μέρος πραγματείας ἀφορώσης εἰς τὰς πρώτας ἐργασίας τῆς Σχολῆς ἐ-
 κείνης καὶ ἰδίως τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα. Τὸ δη-
 μοσίωμα τοῦ πρόην διευθυντοῦ εἶναι ἄξιον πολλοῦ λόγου, διότι παρέχει

πᾶσαν πληροφορίαν περὶ τῆς ἰδρύσεως καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν
 ὄχι μόνον τῆς Σχολῆς ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ τοῦ αὐτόθι Γερμανικοῦ Ἰνστι-
 τούτου καὶ τῆς Γαλλικῆς Καλλιτεχνικῆς Ἀκαδημίας καὶ καθ' ὅλου
 περὶ τῆς τωρινῆς ἀρχαιολογικῆς ἐν Ῥώμῃ κινήσεως. Ἐν παρόδῳ κάμνει
 λόγον ὁ κ. Goffroy καὶ περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς. Εἰς
 τὴν Σχολὴν ταύτην ὀφείλει ὁμολογουμένως πολλὴν ἐθγνωμοσύνην ἢ ἐπι-
 στήμην τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλ' ἄδικον θὰ ἦτο νὰ πιστευθῆ, ὅπως ἐκ τῶν
 λόγων τοῦ κ. Goffroy δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ ὅτι μόνον ἡ Γαλλικὴ
 Σχολὴ ἐργάζεται ἐν Ἀθήναις ὑπὲρ τῆς ἀρχαιολογίας. Ἐν δὲ τῇ Revue
 τῆς 1 Ἰουλίου 1883 ἐδημοσιεύθη τὸ Β' τῆς πραγματείας μέρος τὸ ἀνα-
 φερόμενον εἰς τὰς μεσαιωνικὰς ἐργασίας τῆς Σχολῆς, διότι καὶ περὶ ταύ-
 τας ἀσχολοῦνται τινὲς ἐκ τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτήν.

— Ὁ ἐν Λειψίᾳ ἐκδότης Teubner ἀγγέλλει τὴν προσεχῆ ἐκδοσὶν εἰ-
 δικοῦ περιοδικοῦ προωρισμένου νὰ περιλαμβάνῃ ἀποκλειστικῶς Λατινί-
 κην λεξικογραφικὴν καὶ γραμματικὴν ὕλην μέλλουσαν νὰ χρησιμεύσῃ
 εἰς παρεσκευὴν *Θησαυροῦ τῆς Λατινικῆς γλώσσης* οἷος εἶναι ὁ τοῦ Ἐρ.
 Στεφάνου διὰ τὴν ἑλληνικὴν. Τὸ δημοσίωμα τοῦτο θὰ ἐπιγράφηται *Archiv für lateinische Lexicographie und Grammatik*, δὲν θ' ἀποκλειθῆ-
 ται δ' ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἡ ὕλη ἢ ἀναφερομένη εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ μέ-
 σου αἰῶνος. Θὰ προέσταται τῆς συντάξεως ὁ διακεκριμένος φιλόλογος
 Ed. Woelfflin εἶναι δὲ τοῦ ἔργου εἰσηγητῆς αὐτὴ ἡ βασιλικὴ Ἀκαδημία
 τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Μονάχου. Τὸ *Ἀρχειον* ἔχει ἤδη χρηματικῶς ἐξη-
 σφαλισμένην τριῶν τοῦλάχιστον ἐτῶν ζωὴν. Τὸ πρῶτον τεύχος, ὅπερ εἶ-
 ναι ἤδη ὑπὸ τὰ πιεστήρια θὰ περιλαμβάνῃ μόνον μελέτας καὶ εἰδήσεις
 ἀναφερομένας εἰς γενικώτερα ζητήματα σχετικὰ πρὸς τὸν σκοπὸν, δὲ τὸ
 περιοδικὸν προτίθεται. Εὐθὺς δ' ἔπειτα θὰ ἀρχίσωσιν αἱ εἰδικώτεραι ἐρ-
 γασίαι. Θὰ διαιρεθῆ ἡ ὅλη Λατινικὴ γραμματεία εἰς 250 μέρη καὶ θὰ ἀ-
 νατεθῆ εἰς εἰδικὸν συνεργάτην ἢ ἐπὶ ἐνδὲς ἐκάστου τῶν μερῶν τούτων
 ἐργασία, ὥστε καθ' ἑξάμηνον περίπου θὰ δημοσιεύωνται τεσσαράκοντα
 ἄρθρα. Ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει θὰ ὑπάρχῃ ἄρθρον τοῦ ἐν Στρασβούργῳ κ.
 Groeber περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν Ῥωμαϊκῶν γλωσσῶν καὶ περὶ τῆς
 τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου καὶ μετ' αὐτὸν γραμματείας. Ὁ κ. Groeber
 πραγματεύεται τὸ ζήτημα περὶ τοῦ μέχρι τίνος σημείου ἡ Λατινικὴ
 γραμματεία πρέπει νὰ λάβῃ τόπον εἰς τὸν μέλλοντα *Θησαυρόν*.

— Ἀπέθανε τῇ 12 Ἰουνίου τοῦ ἔτους τούτου πρεσβὺς ἀπὸ τῆς ἀμάξης
 ὁ Ἄγγελος Κανέλλος καθηγητῆς τῆς κατὰ τὸν μεσαιῶνα Λατινικῆς

γλώσσης καὶ γραμματείας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταύτου ἐν ἡλικίᾳ 35 ἐτῶν. Ὁ διακεκριμένος καθηγητὴς εἶχεν ἤδη συγγράψει οὐκ ὀλίγα ἀξιόλογα βιβλία ἀναφερόμενα εἰς τὰς νεολατινικὰς μελέτας. Ἦτο μαθητὴς τοῦ Diez καὶ τοῦ Ascoli.

— Τοῦ ἐν Παρισίοις ὑπὸ Darmenberg καὶ E. Saglio (παρὰ τῷ Hachette) ἐκδιδομένου μεγάλου λεξικοῦ τῶν ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων ἐξεδόθη καὶ τὸ ὄγδον τεῦχος περιλαμβάνον τὰ στοιχεῖα CII—CII. Τοῦ λαμπροτάτου τούτου λεξικοῦ ἡ κατὰ τεύχη ἐκδοσις βαίνει δυστυχῶς λίαν βραδέως καὶ τοῦτο εἶναι, ὡς ὀρθῶς παρατηρήθη, τὸ μόνον τοῦ ἐλάττωμα. Ἐκαστον τεῦχος τιμᾶται φράγκων 5.

— Καὶ ἄλλου ὡσαύτως κατὰ τεύχη δημοσιευομένου λεξικοῦ προχωρεῖ ἡ ἐκδοσις, ἀλλὰ ταχύτερον. τοῦ λεξικοῦ τῶν λόγων τοῦ Κικερῶνος (Lexicon zu den Reden des Cicero mit Angabe sämtlicher Stellen) ὑπὸ Merguel ἐν Ἰένα (Fischer). Τὰ μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντα τεύχη ἀποτελοῦσι περίπου τὸ ἡμισυ τοῦ ὅλου λεξικοῦ, τιμῶνται δὲ ὄμοῦ 146 μαρκῶν. Τὸ Κικερῶνειον τοῦτο λεξικόν, ἀληθὲς μνημεῖον τῆς κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους φιλολογίας ἐθεωρήθη καὶ εἶναι ἀληθῶς ἀπαραίτητον εἰς πάντα περὶ τὰ Λατινικὰ γράμματα ἀσχολούμενον ἀληθῆ φιλόλογον. Ἐπειδὴ δ' ὁμοῦ δὲν εἶναι δυστυχῶς πολὺ εὐκόλος εἰς τοὺς παρ' ἡμῖν ἡ ἀπόκτησις τοῦ βιβλίου διὰ τὸ βεβηρωμένον αὐτοῦ, φροντίς πρέπει νὰ γείνη ὥστε νὰ ἀποκτηθῇ ὑπὸ τῶν σπουδαιότερων ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν βιβλιοθηκῶν. Τεσσαράκοντα ἐξ μεγάλης στήλας κατέχει ὁ συμπλεκτικὸς σύνδεσμος εἰ ἢ μᾶλλον τὸ πλῆθος τῶν εἰσαυτῶν ἀναφερομένων παραδειγμάτων ἐκ τῶν λόγων (ὄχι τῶν ἄλλων συγγραμμάτων) τοῦ Κικερῶνος, εἰκοσιτέσσαρας δὲ ἢ πρόθεσις ex ἢ c. Ἄς κρίνωσιν οἱ ἀναγνώσται ἐξ ὄψους τὸν Λέοντα.

— Σημειοῦμεν ἐφεξῆς τὰ ἐπ' ἐσχάτων ἐκδοθέντα φιλολογικὰ βιβλία, τὰ ἰδίως ἐνδιαφέροντα τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Πλάτωνος.

C. Schuoler Quaestiones Vergilianae. Dissertatio ἐν Greifswald 1883 (59 σελ.)

Dr Fr. Stolz (καθηγητὴς γυμνασίου καὶ ὑφηγητὴς ἐν Ἰνσβρούχῳ τοῦ Τυρόλου) Zur lateinischen Vorhalfflexion. Innsbruck (παρὰ Wagner) 1882. σελ. VII—71 (τιμὴ 2 μάρκαι) Julien de la Gravière. Les campagnes d' Alexandre ; le drame macédonien Paris. (παρὰ τῷ Plon, σελ. XX—199 μετὰ πίνακος τῆς μικρᾶς Ἀσίας (τιμὴ 3, 50 φράγκων).

R. Wagner. Quaestiones de epigrammatis graecis ex lapidibus collectis grammaticae. Leipzig (παρὰ τῷ Hirzel εἰς μεγ. 8^{ον}, σελ. VI—127 (2 μάρκ.)

E Talbot. Histoire de la littérature Romaine. Paris (Lemerre—σελ. VIII—452 (6 φρ.)

Homère, l' Iliade Texte grec, revu et corrigé d' après les documents authentiques de la recension d' Aristarque, accompagné d' un commentaire critique, précédé d' une introduction et suivi des prolégomènes de Villoison, des prélogomènes et des préfaces des Wolf, de dissertations sur diverses questions homériques κτλ. ὑπὸ A. Pierron, 6^η ἐκδ. μετὰ διορθώσεων. Paris (Hachette) Τόμ. Α'. εἰς 8^{ον}, σελ. CXI.VI—470. (8 φρ.)

P. N. Pappageorg. Codex Laurentianus von Sophokles und eine neue Collation im Scholiontexte (ἐξήχθ. ἐκ τοῦ Jahrbh. f. kl. Phil. Leipzig (Teubner) εἰς μέγ. 8^{ον}, σελ. 40 (1 μάρκ.). Περὶ τούτου ἴδ. εἰς τὴν Κλειῶν ἀρθ. 1153 (τοῦ 1883).

H. 4. Schmitt. Quaestiones chronologicae ad Thucydidem pertinentes. dissertatio inauguralis. Leipzig 1882 (Teubner) σελ. 105 (1, 60 μάρκ.) Caesaris Commentarii de bello Gallico. Ἐκδ' τετάρτη σχολικὴ μετὰ γερμανικῶν σημειώσεων, μετὰ καταλόγου γεωγραφικοῦ τῆς Γαλλίας, ἑνδεκα χρωματιστῶν λιθογραφημάτων καὶ 15 σχεδίων μαχῶν, ὑπὸ H. Rheinhard. Stuttgart (Neff) εἰς μέγ. 8^{ον}, σελ. VI—246 (2, 70 μάρκ.)

O. Eichert. Schulwörterbuch zu den Lebensbeschreibungen des Cornelius Nepos. Ἐνδεκάτη ἐκδοσις. Breslau 1882 (Kern) εἰς μέγα, 8ον, σελ. 268 (80 φολν.)

J. Rumpel. Lexicon Pindaricum. Leipzig (Teubner) σελ. 478. (12 μάρκ.)

A. Couat. La poésie Alexandrine sous les trois premiers Ptolémées. Paris (Hachette) σελ. XIII—525. (7, 50 φρ.)

Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς ἀπὸ τινος χρόνου προαγγελθείσης Revue du monde Latin τῆς διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ βαρῶνου Ch. de Tourtoulon (6 Rue Mézières), τῆς ὁποίας σκοπὸς εἶναι νὰ καταστήσῃ πρὸς ἀλλήλους γνωστοὺς τοὺς λαοὺς τῆς Λατινικῆς φυλῆς καὶ ὡς πρὸς τὴν παρούσαν αὐτῶν κατάστασιν καὶ ὡς πρὸς τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν ἱστορίαν των. Ἡ δὲ τοιαύτη ἀμοιβαία γνώσις οὐκ ἐπιφέρῃ ἐξ ἂ

νάγκης συνδιαλλαγὴν καὶ συμφιλίωσιν. Εἶναι λοιπὸν ὁ σκοπὸς τῶν ἀνα-
λαβόντων τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ ἀξιόλογος, οἱ δὲ Ἕλληνες, οἵτι-
νες δὲν ἀνήκουν μὲν κυρίως εἰς τὴν χορείαν τῶν νεολατινικῶν φύλων,
ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ πλείοτερον παρὰ πρὸς πᾶν ἄλλο πλησιάζουσι, θὰ ὑπο-
στηρίξωσιν ὅσον τὸ δυνατόν, εἰμεθα βέβαιοι, τὴν Revue du monde
Latin. Τὸ συμβούλιον τῆς διευθύνσεως τοῦ περιοδικοῦ ἀπαρτίζεται ὑπὸ
τῶν διαφόρων ἀντιπροσώπων τῶν νεολατινικῶν χωρῶν, ἐν αὐτῷ δὲ προ-
σεχῶς θὰ ἐκπροσωπηθῇ καὶ ἡ Ἑλλάς. Ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει περιέχεται
καὶ ποίημα τοῦ κ. Γ. Μ. Βιζυηνοῦ Ἡ τραλλὴ νόμῳ, ὅπερ εἶχεν ἤδη δη-
μοσιεύσει ἡ Ἑστία.

Ἐξεδόθησαν (ἐν Βερολίῳ, τύποις Calvary 1883) ὑπὸ Flach οἱ Ἕλ-
ληνες βιογράφοι qui ab Hesychio pendunt. Ὁ κ. Flach ἐκδοῦς παρὰ
τῷ Τεϋβνέρῳ μεγάλην τοῦ Ἡσυχίου ἔκδοσιν ἠθέλησεν ἔπειτα χάριν τῶν
μὴ δάναμένων ἀ ἐχωσιν αὐτὸν τὸν Ἡσυχίον νὰ παρασκευάσῃ ἔκδοσιν τῶν
παρ' Ἡσυχίῳ βιογραφιῶν, τοῦτο δὲ καὶ ἐπραξεν ἐκδοῦς τὸ περὶ οὗ ὁ λό-
γος βιβλίον. Ἐτύπωτε δὲ μικροτέροις γράμμασιν ἐκείνους τοὺς βίους,
οὓς νομίζει ἄλλοτριους τοῦ Ἡσυχίου καὶ μᾶλλον παρεισφρήσαντας εἰς
τούς ἄλλους, ἐν δὲ τῷ προλόγῳ αὐτοῦ προσπαθεῖ νὰ ὑποδηλώσῃ ποῦ
πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν οἱ τοιοῦτοι βίοι. Εἰς τὸ βιβλίον, ὅπερ εἶναι ἐν γέ-
νει ἀξιόσυστατον ὡς πρόχειρον καὶ καθαρεύει ὅσον ἐνδέχεται κατὰ τὸ
κείμενον, ἀκολουθεῖ καὶ πῖναξ διευκολύνων τὴν εὔρεσιν ἐκάστου βίου.

Σ. Κ. Σ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΒΟΥΡΑΣ, ΕΛΙΚΗΣ, ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ, ΛΕΟΝΤΙΟΥ, ΡΙΠΩΝ ΚΑΙ ΕΡΙΝΕΟΥ.

Ἡ παρούσα διατριβὴ ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου συγγραμματος τῶν
«Ἀχαϊκῶν» δημοσιεύεται πρὸ ἐκείνου, ἐπειδὴ καθ' ἑκάστην συμπληρού-
μενον, ἀγνοοῦμεν πότε θὰ ἐκδοθῇ. Σπεύδομεν δὲ νὰ φέρωμεν εἰς φῶς τὸ
μέρος τοῦτο, ὅπως ὀρισθῶσι σαφῶς καὶ ἀναμφιλέκτως αἱ θέσεις τῶν πό-
λεων Βούρας, Ἐλικῆς, Κερυνείας, Λεοντίου, Ριπῶν καὶ Ἐρινεοῦ, αἵτινες
κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον κακῶς ὀρισθῆσαν ὑπὸ τε τῶν ξένων καὶ τῶν
Ἑλλήνων, ἐπὶ σαθρῶν ἀποδείξεων καὶ ἀβασίμων λόγων στηριχθέντων.

Ἐπιχειροῦμεν δὲ νὰ ὀρίσωμεν τὰς θέσεις τῶν εἰρημένων πόλεων ἔχοντες
ὑπ' ὄψιν τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων Παισανίου, Στράβου,
Θουκυδίδου καὶ Πολυβίου καὶ τὰ περισφζόμενα καὶ καθ' ἑκάστην
ἀνευρισκόμενα ἀρχαῖα μνημεῖα, ἕτινα ἐπισκέφθημεν ποιησάμενοι ἐπι-
σταμένως καὶ λίαν ἀκριβεῖς ἐρεῦνας ἐπὶ τόπου. Ἐμελετήσαμεν καὶ τοὺς
νεωτέρους, τοὺς τε ἀρχαιολόγους καὶ τοὺς περιηγητὰς τοὺς ἀρχαιολογή-
σαντας τὰ περὶ τούτων, ξένους τε καὶ Ἕλληνας· ἀλλ' ἐπειδὴ τούτων ὁ
μὲν σφάλλεται κατὰ τοῦτο, ὁ δὲ ἀμαρτάνει κατ' ἐκεῖνο, καὶ θὰ ἦτο δει-
νὸς ἀγὼν, ματαιοπονία καὶ ἀπεραντολογία νὰ πολεμῶμεν τὰς ἐσφαλμέ-
νης γνώμας, αἵτινες εἰσι πολλαὶ καὶ ποικίλαι, ἐκρίναμεν καλὸν νὰ ἀνα-
φέρωμεν μόνον τοὺς λόγους ἐκείνους, οἵτινες πείθουσιν περὶ τῆς θέσεως
ἐκάστης τῶν εἰρημένων πόλεων. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐπαναλαμβάνο-
νται μὲν καὶ τινὰ ξένα, καὶ πρότερον ρηθέντα, ἀλλὰ καὶ γνῶμαι καὶ
ἀνακαλύψεις καὶ πορίσματα ἡμετέρων πολυπόρθων ἐρευνῶν περιπλέκονται
καὶ ἐξαχνίζονται. Ὁ ἐντριβὴς ὁμοίως περὶ τὴν Γεωγραφικὴν Ἀρχαιολο-
γίαν γνωρίζει τὰς προηγουμένας ἐργασίας καὶ δύναται νὰ διακρίνη ἐκεῖ-
νας τῶν ἡμετέρων.

ΒΟΥΡΑ. Πρὸς τὰ ΝΑ τοῦ Ἀγίου, περὶ τὰς 3 ὥρας μακρὰν αὐτοῦ, ἀ-
νυψοῦται ὁ βουνὸς τῶν «Ἀγίων Ἀσωμάτων» πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ ῥέει
ὁ Βουραϊκὸς ποταμὸς (κοινῶς Καλαβρυτινὸ ποτάμι) καὶ πρὸς δυσμὰς ὁ
Κερυνίτης (κοινῶς ποτάμι τῆς Μπουφούσκιας), ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς πλευ-
ρᾶς αὐτοῦ κεῖται τὸ χωρίον Δερβένι ἢ Καλύβια τῆς Μαρουσιᾶς. Ἐπὶ τοῦ
ὄροπεδίου τοῦ βουνοῦ τούτου, πρὸς τὸ νότιον μέρος αὐτοῦ, ἔκειτο ἡ πόλις
Βούρα. Ἰχνη τῆς πόλεως ταύτης σφίζονται ἀρκετὰ μικρὸν μέρος τοῦ τεί-
χους, λείψανα ναοῦ, οἶον τρίγλυφοι, φατνώματα, κινδύρανα καὶ σπόν-
δυλοι ραβδῶτοι πώρου, κείμενα πάντα, πλὴν τοῦ τείχους, παρὰ τὰ εἰρή-
πια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Ἡλίου. Κατὰ δὲ τὰς Ν καὶ Δ πλευρὰς καὶ ὑ-
πωρείας αὐτοῦ, μάλιστα παρὰ τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον, πλείστοι τάφοι,
καὶ πῖθοι θέσιν τάφων ἐπέχοντες, ἀνωρύχθησαν καὶ ἐσυλήθησαν, ἐν αἷς
εὔρεθησαν παντοῖα πολύτιμα τῆ Ἀρχαιολογίᾳ κτερίσματα, μεταξὺ τῶν
ὀπείων καὶ μία περιεσφαλαία. Νομίσματα δὲ, ἀγγεῖα καὶ ἄλλα ἀρχαῖα
ἀντικείμενα καθ' ἑκάστην ἀνευρίσκονται ἐκεῖ ὑπὸ τῶν χωρικῶν τῶν ἐκ-
χερσωσάντων καὶ καλλιεργούντων τὸ μέρος τοῦτο. Καὶ δὴ καὶ θέατρον
διαγιγνώσκεται ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν εἰρή-
πιῶν τοῦ τείχους, νοτίως αὐτοῦ, κατὰ τὸ πλείστον κεχωσμένον καὶ
μόνον ἐδωλίων τινῶν ἐκφαινομένων καὶ ἐνὸς τοίχου τῆς σκηνῆς ἀνορ-

θουμένου, ἀνακύπτοντος ἐκ τοῦ χώματος, ὅπερ ἀπ' αἰώνων πιέζει τὰ στέρνα αὐτοῦ, ἀφώνων πλὴν εὐγλώττων μαρτύρων, ὅτι ἐκεῖ ἐξέλαμψε ποτὲ ἡ μουσα τοῦ Αἰσχύλου, Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου. Περὶ τοῦ θεάτρου τούτου ἔγραψα ἄλλοτε τὰ δέοντα ἐν Παρνασσῷ, Τόμῳ Ε', τεύχει Θ'. Ἐκ πάντων δὲ τούτων καὶ ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Πausανίου λέγοντος· «Ἐκ Κερυνείας δὲ ἐπανελθόντι ἐς τὴν λεωφόρον, καὶ ὀδεύσαντι οὐκ ἐπὶ πολὺ δεύτερα ἔστιν ἐς Βούραν ἀποτραπέσθαι ἀπὸ θαλάσσης ἐς δεξιάν, καὶ ἡ Βούρα ἐν ὄρει κεῖται» (Πausανίας Βιβλ. VII, XXV, 8) καὶ ὀλίγον κατωτέρω· «Καταβάντων δὲ ἐκ Βούρας ὡς ἐπὶ θάλασσαν ποταμὸς τε Βουραϊκὸς ὀνομαζόμενος καὶ Ἰρακλῆς οὐ μέγας ἐστὶν ἐν σπηλαίῳ» (Πausανίας Βιβλ. VII, XXV, 10), ἐξάγεται ἀριδῆλως, ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ ἀρχαία Βούρα.

ΕΛΙΚΗ. Ἡ πόλις αὕτη, μίᾳ τῶν 12 τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας οὔσα, καὶ ἔδρα αὐτῆς, ἥτις κατεποντίσθη, ἔκειτο περὶ τὴν θέσιν τὴν καλουμένην σήμερον «Πύργος τῆς Παπασημάκκαινας», παρὰ τὴν δεξιάν ὄχθην τοῦ Σελινοῦντος (κοινῶς ποταμίου τῆς Βοστίτσας) καὶ πλησίον τοῦ χωρίου Βαλιμίτικα, ὅπερ κεῖται παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Σελινοῦντος. Ὁ Πύργος τῆς Παπασημάκκαινας κεῖται πρὸς τὰ ΝΑ τοῦ Αἰγίου, ἀπέχων περὶ τὴν μίαν ὥρην αὐτοῦ. Ὅτι ἡ Ἐλικὴ ἔκειτο ἐνταῦθα ἀποδείκνυται ἐναργῶς ἐκ τῶν ἐξῆς· Ὅτι ἐκεῖ τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, ἐν ᾧ, ἐφ' ὅσον τις ἀπομακρύνεται τῆς ἀκτῆς προχωρῶν πρὸς τὰ ἐνδοτέρω, παρατηρεῖ ἡρέμα καὶ κανονικῶς κατερχόμενον, ὡς συνήθως καὶ ὅπως ἐπὶ πάσης τῆς πέριξ θαλάσσης, ἀφῆς διακόπτεται ἀποτόμως τοῦτο καὶ εὐρίσκει αὐτὸν ἀργυρῶς κατωτέρω· καὶ ὅτι ἐκεῖ τὸ δίκτυον τοῦ ἀλιέως ἀνσχύρει πολλακίς κεράμους, ἀγγεῖα καὶ ἄλλας ἀρχαιότητας ὑπὸ τῆς ἄλμης λελυμασμένας. Ταῦτα, νομίζομεν, εἶνε πειστικώτατα μαρτύρια, ὅτι ἐκεῖ ἐτάρην ὑπὸ τὸ ὕδωρ ἡ πόλις αὕτη, ἥς τὰ λείψανα ἐξάγει ἐκεῖθεν ἀρχαιολόγος δύτης τὸ δίκτυον. Ἐννοεῖται ὅτι βλάβαι προξενούντι τοῖς δικτύοις τῶν ἀλιέων ἐκ τούτων καὶ ἀραὶ ἐκφέρονται· τὸ δὲ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ἐρατοσθένους, ὅτι ἤκουσε παρὰ τῶν πορθομένων, ὅτι ἐν τῷ πόρῳ ἴστατο ὀρθὸς Ποσειδῶν χαλκοῦς ἔχων ἱππόκαμπον ἐν τῇ χειρὶ καὶ φέρων κίνδυνον εἰς τοὺς διὰ δικτύων ἀλιεῖς, ἐὰν μὴ ἀληθεύῃ κατὰ γράμμα, φανερώνει ὁμοίως τὰ ἐκ τῶν ἐρείπιων τῆς καταβυθισθείσης πόλεως παθήματα τῶν τότε ἀλιέων, ἅτινα ἐξακολουθοῦσι καὶ ἐπὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν. Οἱ δὲ ἀλιεῖς διηγούνται, ὅτι ἐν ἄκρῳ νηνεμῖα καὶ ὑπὸ τὴν φωταυγεστάτην λάμψιν τοῦ Ἥλιου μεσουρανοῦντος

διαφρίνονται ἐπὶ τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης τὰ ἐρείπια τῆς καταποντισθείσης πόλεως, ἅτινα καὶ ὁ Πausανίας εἶδεν. «Σύνοπτα δὲ καὶ Ἐλικῆς ἐστὶ τὰ ἐρείπια, οὐ μὴν ἔτι γε ὁμοίως, ἅτε ὑπὸ τῆς ἄλμης λελυμασμένα» (Πausανίας Βιβλ. VII, XXIV, 43).

Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν, ὅτι ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Πausανίου, ἐν τοῖς περὶ Ἐλικῆς, παρεσέφησε λάθος, ὅπερ ἔμεινεν ἀπαρατήρητον ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν. Ἐν Πausανίου Βιβλ. VII, XXIV, 42, φέρεται· «Σείσαντος δὲ ἐξαίφνης τοῦ θεοῦ, καὶ ὁμοῦ τῷ σεισμῷ τῆς θαλάσσης ἀναδραμούσης ΚΑΘΕΙΑΚΥΣΕΝ αὐτανδρὸν τὸ κύμα τὴν Ἐλικὴν». Ἐρωτῶμεν πῶς εἶνε δυνατόν ἡ θάλασσα νὰ καθελκύσῃ αὐτανδρὸν τὴν Ἐλικὴν, δηλ. σύμπασαν τὴν πόλιν, τὴν ὕλην τῶν κρημισθιστῶν οἰκιῶν, ναῶν καὶ λοιπῶν οἰκοδομῶν καὶ τὸ ἔλκος τοῦ Ποσειδῶνος, ὅπερ μάλιστα κατὰ τὰ ἀμέσως προηγούμενα «καὶ δὴ καὶ τὸ ἔλκος τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοσοῦτον ἐπέσχεν ὁ κλύδων ὡς τὰ ἄκρα τῶν δένδρων σύνοπτα εἶναι μόνον», μετήνεγκεν καὶ ἐναπέθεσεν, ὡς εἶχεν, ἐν τῷ πυθμένι τῆς θαλάσσης; Πῶς ἦτο δυνατόν ἡ θάλασσα ἀνυψωθείσα, ἐπανερχομένη ὕστερον, μετὰ τὸν σεισμὸν, εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν νὰ συμπαρασύρῃ πᾶν ὅ,τι περιεῖχεν ἡ πόλις καὶ μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας νὰ σύρῃ καὶ ἐνκποθέσῃ εἰς τὸν ἑαυτῆς βυθὸν τὸ ἔλκος τοῦ Ποσειδῶνος, ὡς εἶχεν; Τοῦτο εἶνε ἀκατανόητον καὶ ἀνόητον, ἐκτῆς ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης ἐτέλεσε τοῦτο τὸ θαῦμα. Ἀπορῶ δὲ πῶς καὶ αἱ οἰκίαι δὲν καθελκύσθησαν καθ' ὁμοίον τρόπον τῷ ἔλσει μετὰ τῶν ἐνοικούντων, ὥστε νὰ σχηματισθῇ ὑποβρύχιος πόλις μετὰ τῶν οἰκιῶν, τῶν ὀδῶν, τῶν κήπων καὶ τῶν περιβόλων κινουμένη καὶ ἐνεργούσα ὑφ' οὗς ὄρους καὶ αἱ ἐπίγειοι πόλεις.

Ἐχομεν ἀναμφιλέκτως φθορὰν κειμένου, ὅπερ ὀφείλει νὰ διορθωθῇ οὕτω· Σείσαντος δὲ ἐξαίφνης τοῦ θεοῦ, καὶ ὁμοῦ τῷ σεισμῷ τῆς θαλάσσης ἀναδραμούσης, ΚΑΤΕΚΛΥΣΕΝ αὐτανδρὸν τὸ κύμα τὴν Ἐλικὴν.

Κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην ἔχομεν τὴν ἐξῆς ἔννοιαν· ὅτι ἐγένετο σεισμὸς καὶ σύναμα καθίζησις τοῦ ἐδάφους—ὅπερ δὲν λέγει μὲν ὁ συγγραφεὺς, ἀλλ' εἶνε φυσικώτατον καὶ ὀφείλομεν κατ' ἀνάγκην νὰ παραλάβωμεν ἐνταῦθα πρὸς συμπλήρωσιν καὶ κατανόησιν τοῦ ὄλου, μένοντος ἄλλως ἀδιανοήτου—καὶ ὅτι τότε ἡ θάλασσα εὐρούσα πρὸ αὐτῆς ἔδαφος ταπεινότερον ἐπροχώρησε καὶ ἐπλημμύρησεν ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου, ὅπερ σημαίνει τὸ «κατέκλυσεν αὐτανδρὸν τὴν Ἐλικὴν». Ἦς τὰ μὲν ἐρείπια ἔκειντο ἐν τῷ πυθμένι τῆς θαλάσσης, ὡς ἔτυχον πεσόντα ὑπὸ τοῦ σει-

σμου, τῶν δὲ δένδρων μεινάντων, ὡς εἶχον καὶ πρὸ τοῦ σεισμοῦ, ἐφαίνοντο μετέπειτα, μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, αἱ κορυφαί. Ἡ διόρθωσις αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἰσχυρὰ, ἀπὸ στήριζομένη ἐπὶ τοῦ ὄρθου λόγου καὶ τῶν φυσικῶν νόμων, ἐνισχύεται καὶ ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ ἄλλου χωρίου τοῦ ἰδίου Πausανίου. Ὁ περιηγητὴς ἐν βιβλ. VII, VII, 2, λέγει: «Ἀθροίζεσθαι δὲ ἐς Αἰγίον σφισιν ἔδοξεν αὕτη γὰρ μετὰ Ἑλλήκην ἐπι-κλυσθεῖσαν πόλεων ἐν Ἀχαΐα τῶν ἄλλων δόξῃ προείχεν ἐκ παλαιοῦ καὶ ἰσχυρὴν ἐν τῷ τότε».

ΚΕΡΥΝΕΙΑ. Πρὸς τὰ ΝΑ τοῦ Αἰγίου καταλήγει τὸ ὄρος Κερύνεια ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἀρκαδίας ἀρχόμενον, ὅστινος τὸ βορειότατον ἄκρον ὀρέωνυμει τῷ μεγίστῳ στρατηγῷ τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως Κολοκοτρώνῃ τὰ ΝΑ κράσπεδα τοῦ Κολοκοτρώνῃ βρέχει ὁ ποταμὸς Κερυνίτης, ἐπὶ δὲ τῆς βορείου ὑπερείας αὐτοῦ κεῖται τὸ χωρίον Ρυζόμυλος καὶ πλησίον τούτου ἕτερον χωρίον, τὸ Ζευγαλατεῖο. Ἡ βορείος πλευρὰ τοῦ Κολοκοτρώνῃ ἀνυψοῦται κλιμακοειδῶς διὰ τριῶν βαθμίδων. Ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς κατωτάτης βαθμίδος κεῖται νῦν τὸ χωρίον Γαρδενά, ΒΑ δὲ αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πεδίου, παρὰ τὸ ναϊδίον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἀνηγέρετο τὸ πάλαι ἡ Κερύνεια. Τοῦτο ἀποδεικνύουσι τὰ παρὰ τὸν Ἁγιὸν Γεωργίον, ἐπὶ τριῶν διαφόρων μερῶν σωζόμενα ἀρχαῖα τείχη καὶ τὰ πανταχοῦ ἐκεῖ ἐγκατεσπαρμένα θραύσματα ἀρχαίων κεράμων καὶ ἀγγείων. Τὸ μέρος δὲ τοῦτο συμφωνεῖ πληρέστατα ἐκείνω, ὅπερ ὀρίζει ὁ Πausανίας λέγων: «Μετὰ δὲ Ἑλλήκην ἀποτραπήσῃ τε ἀπὸ θαλάσσης ἐς δεξιάν, καὶ ἤξεις ἐς πόλιν Κερύνην» ὅκισται δὲ ὑπὲρ τὴν λεωφόρον ἐν ὄρει, καὶ οἱ τὸ ὄνομα ἢ δυνάστης ἐπιχώριος ἢ ὁ Κερυνίτης ποταμὸς πεποίηκεν, ὅς ἐξ Ἀρκαδίας καὶ ὄρους Κερυνηίας ῥέων Ἀχαιοὺς τοὺς ταύτη παρῆξεισι» (Πausανίας βιβλ. VII, XXV, 5) καὶ ὁ Στράβων «Αὐτοῦ δὲ καὶ ἡ Κερύνεια ἐπὶ πέτρας ὑψηλῆς ἰδρυμένη» (Στράβων βιβλ. 8 κ. 387).

Ἡ θέσις τῆς Κερυνηίας ἔχει θέαν πολλῶ ὑπερτέραν τῆς τοῦ Αἰγίου, ὅπερ ὁμολογεῖται ὑφ' ἀπάντων ἔχον λαμπροτάτην.

Περὶ δὲ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου Αἰγίου, τῆς τε ἀκροπόλεως καὶ πόλεως, τῆς θέσεως τῶν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων, περὶ τῶν ἀνευρεθέντων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀρχαίων μνημείων καὶ περὶ τινῶν ἄλλων σχετικῶν, θέλομεν δημοσιεῦσθαι προσεχῶς ἰδίαν, ἐκτενῆ πραγματείαν.

ΛΕΟΝΤΙΟΝ. Πρὸς τὰ ΝΑ τοῦ Αἰγίου, περὶ τὴν μίαν καὶ ἡμισίαν ὥραν μακρὰν, ἀνυψοῦται γήλοφος, ὅστις ἐκ τοῦ τραπεζοειδοῦς σχήμα-

τος αὐτοῦ, καλεῖται κοινῶς Τραπεζά, διαιρεῖται δὲ εἰς ἄνω καὶ κάτω Τραπεζάν. Τὴν δυτικὴν ὑπώρειαν τῆς Τραπεζᾶς περιβρέχει ὁ ποταμὸς Μεγανίτης (κοινῶς Γαϊδουροπινίχτης), πρὸς Νότον δ' αὐτῆς κυλλοῦνται ἐν χειμῶνι καὶ ὑετοῖς τὰ ὕδατα τοῦ χειμᾶρου τῆς Μελιαγκοῦς. Τὸ ἔδαφος ἐκατέρας τούτων εἶνε τανῦν ἄδενδρον καὶ ἀκαλλιέργητον χρησιμεῖον πρὸς νομὴν καὶ μόνον ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τῆς κάτω Τραπεζᾶς ἤρξατο ἐσχάτως ἡ φύτευσις σταφιδαρπέλων.

Ἐπὶ τοῦ ἔδαφους τῆς ἄνω Τραπεζᾶς προκύπτουσι ἐκ τῶν χόρτων καὶ τῶν ἀκανθῶν τὰ ἐρείπια ἀρχαίων, οὐχὶ μικρῶν οἰκοδομημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνω σειρὰν οἰκοδομήματος ἐκ τεσσάρων ὀγκωδῶν λίθων συνισταμένου, ἀλλαχοῦ ἀρκετοὺς σπονδύλους, ἐγγὺς ἀλλήλων, δωρικοῦ κίονος, λίθου πώρου, ἐπιμελῶς λελαξευμένους καὶ κιονόκρανον μετὰ τεσσάρων ἱμάντων, τοῦ ἰδίου λίθου, φέρον ὀπὴν διὰ τὸν μόλυβδον. Τὰ ἐνταῦθα ἐρείπια μαρτυροῦσι ναὸν εὐρείων διαστάσεων.

Ἐπὶ τοῦ Ν καὶ ΝΑ ἄκρου τῆς ἄνω Τραπεζᾶς, ἐπὶ τεσσάρων διαφόρων μερῶν, ἐγγὺς ἀλλήλων κειμένων, ἀνορθοῦνται τὰ λείψανα ἀρχαίου τείχους. Καὶ δὴ ἐπὶ μὲν τοῦ ΝΑ ἄκρου, παρὰ τὰ ἐρείπια χριστιανικοῦ ναϊδίου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐκ Βορρᾶ πρὸς Νότον βαίνουσα, σειρὰ πολυγωνίου ρυθμοῦ ἐπὶ δὲ τοῦ πρὸς Νότον ἄκρου σώζεται τὸ τεῖχος ἐπὶ τριῶν μερῶν, ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς βαῖνον· καὶ πρῶτον μὲν, τὸ δυτικώτερον, πολυγώνιον, δεύτερον δὲ μικτόν, ἄνωθι πολυγώνιον καὶ κάτωθι ἰσόδομον, μάλιστα ἐν μέρας αὐτοῦ, τὸ πρὸς ἀνατολὰς ἄκρον, σχεδὸν ὅλον ἰσόδομον καὶ τρίτον, τὸ ἀνατολικώτερον, πολυγώνιον. Καθόλου δ' εἰπεῖν, τὸ τεῖχος τοῦ πολυγωνίου ρυθμοῦ, τὸ δὲ ἰσόδομον μέρος, ὡς φαίνεται, εἶνε μεταγενεστέρα ἐπισκευή. Παρατηρητέον δὲ, ὅτι τὰ ἐπὶ τῆς νοτίου ἄκρας μέρη τοῦ τείχους δὲν κεῖνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας, τοῦ τρίτου, τοῦ ἀνατολικωτέρου, κειμένου ὀλίγον κατωτέρω ἢ τοῦ νοτιώτερον τοῦ δευτέρου.

Ἄπαντα τὰ εἰρημένα μνημεῖα μαρτυροῦσι, ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο πόλις καὶ ὡς ἐξάγεται, οὐχὶ μικρά. Ἀλλὰ τίς αὕτη; Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ Λεόντιον.

Ἄπορον φαίνεται, πῶς ὁ Πausανίας καὶ ὁ Στράβων οὐδεμίαν μνημείαν ποιοῦνται τῆς πόλεως ταύτης. Μόνον ὁ Πολύβιος ἀναφέρει αὐτὴν, ἀλλ' ἐκ τῶν χωρίων τοῦ Πολυβίου οὐδαμῶς δυνάμεθα νύγντλήσωμεν ἀποδείξεις πρὸς ὀρισμὸν τῆς θέσεως αὐτῆς. Ἀσφαλῆ βεβαίως ἀπόδειξιν τῆς θέσεως, ἐνθα ἔκειτο τὸ Λεόντιον ἢ τίς ἡ πόλις, εἰς ἣν ἀνήκουσι τὰ ἐπὶ τῆς

Τραπεζᾶς ἐρείπια, θὰ παρείχον ἐπιγραφή τις. Ἀλλὰ τοιαύτη οὔτε ἀλλαχοῦ εὐρέθη οὔτε ἐπὶ τῆς Τραπεζᾶς, ἐν ἣ ὅμως οὔτε ἀρχαιολογική τις ἔρευνα ἐγένετο μέχρι σήμερον οὔτε καλλιτέργεια, ἐξ ὧν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ εἰς φῶς ἀρχαιότης τις. Διὰ ταῦτα ἀναγκαζόμεθα νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ ἐπὶ τῆς Τραπεζᾶς σωζόμενα ἐρείπια προσπαθοῦντες, ὅπως ἐκ τῆς θέσεως, ἣν ἔχουσιν ἐπὶ τῆς Ἀχαΐας καὶ ἐκ τῆς σημασίας, ἣν κέκτνται, νὰ ἐξαγάγωμεν τί μαρτυροῦσιν, τί ἀποδεικνύουσιν.

Τὰ ἐπὶ τῆς Τραπεζᾶς κείμενα ἐρείπια τείχους, μεγάλου ναοῦ καὶ ἄλλων, οὐχὶ εὐτελῶν καὶ ἀσημάντων οἰκοδομημάτων, μαρτυροῦσιν, ὅτι ἐκεῖ ἠγείρετο ποτὲ πόλις καὶ, ὡς προείπον, οὐχὶ μικρά, ὅπερ ἄλλως μαρτυρεῖ καὶ ὁ εὐρὺς χώρος τῆς Τραπεζᾶς, ἣν κατείχεν, ὡς ἐξάγεται, ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἐρειπίων, εὐρισκομένων ἐπὶ διαφόρων σημείων, μεμακρυσμένων ἀλλήλων, καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς. Ἡ δὲ θέσις τῆς Τραπεζᾶς ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας εἶνε τοιαύτη, ὥστε δύναται νὰ διαμφισβητήσῃ ὑπὲρ ἑαυτῆς μετὰ μεγίστης πιθανότητος τὴν θέσιν τοῦ Λεοντίου. Πόλις τις ἄλλη Ἀχαϊκή, πολλῶ δ' ἤττον Ἀρκαδική, μεταξὺ Αἰγίου καὶ Φαρῶν δὲν μνημονεύεται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ἐκτὸς τούτου εἶνε γνωστὰ ἤδη αἱ θέσεις, ἐνθα ἔκειντο αἱ ἄλλαι, αἱ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος, πόλεις τῆς Ἀχαΐας, πρὸς αἷ ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ σύγχυσις, ἡ Κερύνεια καὶ αἱ Ῥύπαι, εὐρεθέντων τῶν ἐρειπίων αὐτῶν ἐκεῖ, ἐνθα ὁ Πausanias καὶ ὁ Strabon ὀρίζουσιν. Ἐκ τούτων ἀρκούντως, νομίζομεν, καταδεικνύεται, ὅτι ἐπὶ τῆς Τραπεζᾶς ἔκειτο τὸ Λεόντιον.

Τινὲς εἰκασαν, ὅτι ἐπὶ τῆς Τραπεζᾶς ἔκειτο εἰς προϊστορικοὺς χρόνους τὸ Αἶγιον καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἐγκαταλειφθείσης τῆς θέσεως ἐκείνης ἔκτισαν οἱ Αἰγίεες πόλιν ἐκεῖ, ἐνθα ἔκειτο ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων τὸ Αἶγιον. Ἀλλὰ τὴν εἰκασίαν ταύτην πολεμεῖ τὸ ἰσοδόμου ρυθμοῦ μέρος τοῦ τοίχους, ὅπερ μαρτυρεῖ νεωτέραν, ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἐπισκευήν, τὰ λείψανα τῶν οἰκοδομῶν καὶ μάλιστα τοῦ ναοῦ, τέχνης τῶν ἱστορικῶν χρόνων ὄντα καὶ τέλος ἡ παράδοσις, ἣν ἀναφέρει ὁ Pausanias. « Πρὸς Θαλάσση δὲ Ἀφροδίτης ἱερὸν ἐν Αἰγίῳ, καὶ μετ' αὐτὸ Ποσειδῶνος, Κόρης τε πεποιήται τῆς Δήμητρος, καὶ τέταρτον Ὀμαγυρίω Διὸς. Ἐνταῦθα Διὸς καὶ Ἀφροδίτης ἐστὶ καὶ Ἀθηνᾶς ἀγάλματα. Ὀμαγύριος δὲ ἐγένετο τῷ Διὶ ἐπὶ κλησίαι, δ-ι Ἀγαμέμνων ἠθροισεν ἐς τοῦτο τὸ χωρίον τοὺς λόγους μάλιστα ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀξιους, μεθέξοντας ἐν κοινῷ βουλῆς καθ' ὅντινα χρῆ τρόπον ἐπὶ ἀρχὴν τὴν Πριάμου στρατεύεσθαι». (Pausanias βιβλ. VII, XXIV, 2). Ἐτέραν δὲ εἰκασίαν ἡμετέ-

ραν, ὅτι δυνατόν ἐπὶ τῆς Τραπεζᾶς νὰ ἔκειτο φρούριον τῶν Αἰγίεων, χρησιμεῖον πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ ἐνδεχομένων προσβολῶν τῶν πρὸς Νότον Ἀρκαδῶν, καθόσον τοῦτο τὸ μέρος τοῦ Αἰγίου πρὸς Νότον ἦτο ἀνυπεράσπιστον, τῆς Κερυνείας καὶ Βούρας κατεχουσῶν τὸ ἄλλο μέρος τῆς νοτίου ζώνης αὐτοῦ, δὲν δύναμαι νὰ ὑποστηρίξω, διότι, ἐν ᾧ οὐδεμία ἀρχαία παράδοσις ἔστω καὶ πόρρωθεν καὶ δι' ὑπαινιγμῶν περιθάλλει αὐτήν, τὰ ἐπὶ τῆς Τραπεζᾶς περισωθέντα ἀρχαία μνημεῖα, μαρτυροῦντα πόλιν μεγάλην, ἀποκρούουσιν.

ΡΥΠΑΙ. Περὶ τὴν μίαν καὶ ἡμισίαν ὥραν πρὸς τὰ ΒΔ τοῦ Αἰγίου, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Φοίνικος (κοινῶς Σαλμενίκου) ὑψοῦται ἡ ἀνατολικωτάτη δευρὰ τοῦ Παναχαϊκοῦ ὄρους (κοινῶς Βωδιᾶ). Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς δευράδος ταύτης κεῖνται δύο χωρία, ἄνω μὲν ἡ Ζήρια, ἐπὶ τῶν κατωτάτω δὲ αἱ Καμάραις, ἀφ' ὧν μικρὸν, περὶ τὸ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας, ἀπέχει ἡ θάλασσα. Ἐν ταῖς Καμάραις ἀνευρέθησαν κτίρια Ῥωμαϊκὰ ἀψιδωτά, ἐξ ὧν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα τὸ χωρίον τοῦτο, καὶ κιονίσκοι κυλινδροειδεῖς καὶ καθ' ἑκάστην ἀνευρίσκονται ἀγγεῖα καὶ πλάκες ἀνεπίγραφοι, εἰ δὲ καὶ ἐνεπίγραφοι, οὐκ οἶδαμεν, διότι κατὰ τὰ εἰθισμένα, αὐταὶ θραύονται καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς ὕλη πρὸς οἰκοδομήν, καὶ ἄλλαι ἀρχαιότητες.

Ταῦτα εἰσὶν ἱκανά, νομίζομεν, ὅπως πείσωσιν ἡμᾶς, ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο πόλις καὶ βεβαίως αἱ Ῥύπαι, ἀφοῦ δὲν ἀνυφέρεται ἄλλη τις Ἀχαϊκὴ πόλις πρὸς τοῦτο τὸ μέρος καὶ ἀφοῦ ὁ Pausanias πρὸς τοῦτο τὸ μέρος θέτει αὐτὴν λέγων « Ὀλίγον δὲ ὑπὲρ τὴν λεωφόρον Ῥυπῶν ἐστὶ τὰ ἐρείπια » (Pausanias βιβλ. VII, XXIII, 4). Τὸ χωρίον δὲ τοῦτο, αἱ Καμάραι, ὡς παραδεχόμεθα, κεῖται ὀλίγον ὑπὲρ τὴν ἀρχαίαν λεωφόρον, ἣτις, πιστεύομεν, ἦτο ἡ αὐτὴ καὶ ἡ σημερινή, ἣτις διέρχεται διὰ τῆς πεδιάδος, πρὸς Βορρᾶν τοῦ χωρίου, εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν, διότι ἀφ' οὗ ὑπάρχει πεδιάς, δὲν θὰ προετίμων βεβαίως οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνας νὰ κατασκευάσωσιν ὁδὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους.

Αἱ Ῥύπαι εἶχον καὶ δῆμον λευκτρον καλούμενον, ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ Strabon, ὅστις ἐν βιβλ. 8, 387 λέγει « Τῆς δὲ Ρυπίδος καὶ τὸ λευκτρον ἦν, δῆμος τῶν Ρυπῶν ». Ποῦ δὲ ὁ δῆμος οὗτος ἔκειτο, δὲν δύναμαι νὰ ὀρίσω μὴ ὑπαρχουσῶν ἀποχρωσῶν ἀποδείξεων, ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ εἰκασώμεν, ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς πεδιάδος, τῆς μεταξὺ τῶν ποταμῶν Φοίνικος καὶ Μεγανίτου, μάλιστα ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ χωρίου Μουρλαῖ, ἐνθα ἀνευρίσκονται, ὡς ἤκουσα, ἐκάστοτε ἀρχαιότητες.

Ὁ δὲ Ἐρινεὸς τῆ Ρυπίδι χώρα κείμενος, καὶ λιμὴν ὠν αὐτοῦ (Θουκυδίδης Βιβλ. VII, 34) ἔκειτο ἐκεῖ, ἐνθα ἡ θέσις ἡ καλουμένη νῦν αὐτῷ Λαμπίρη τὰμπέλια», ἐν ᾗ ὑπάρχει εὐρὺς ὄρμος ἀσφαλῆς, ἐν ᾗ καταφεύγουσιν ἐν καιρῷ τρικυμίας τὰ πλοῖα τὰ πλέοντα πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ὁ Ἐρινεὸς ἐχρησίμευε τὸ πάλαι καὶ ὡς λιμὴν τοῦ Αἰγίου, οὕτινος ἡ θάλασσα εἶνε λίαν ἀνοικτὴ καὶ εὐπρόσβλητος ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ ρεύματος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

(Ἀπόφοιτος τῆς Φιλολογίας).

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑΙ

Ἀπεβίωσεν ἐσχάτως ἐν Λειψία ὁ γνωστὸς ἐκδότης ἐλλήνων συγγραφέων καὶ φιλόλογος Γουλιέλμος Δινδόρφιος γεννηθεὶς τῷ 1802. Παιδευθεὶς ἐν τῷ ἐν Λειψία πανεπιστημίῳ, ἐνθα ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Hermann καὶ τοῦ Beck, διωρίσθη τῷ 1828 καθηγητὴς τοῦ αὐτοῦ πανεπιστημίου, ἀλλὰ ταχέως ἀφῆκε τὴν ἔδραν ἵνα ὀλοσχιστῶς ἀσχοληθῆ περὶ τὴν ἔκδοσιν ἐλλήνων συγγραφέων κλασικῶν τε καὶ μεταγενεστέρων, οἷον τῶν τραγικῶν, τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Ἀριστείδου, τοῦ Λουκιανοῦ, τοῦ Ἰωσήπου, τοῦ Πολυδεύκου, τοῦ Ἀθηναίου, τοῦ Θεμιστίου, τοῦ Προκοπίου καὶ ἄλλων. Ὁ Γουλιέλμος Δινδόρφιος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λουδοβίκος (ἀπέθ. 1869) ὑπῆρξαν οἱ διασημότεροι τῶν συνεργατῶν τοῦ ἐν Γαλλίᾳ φιλόλογου C. B. Hase (1780—1864) ἐν τῇ τελευταίᾳ ὑπὸ τοῦ Διδότου γενομένη ἐκδόσει τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου. Ἐπ' ἐσχάτων ὁ Γ. Δινδόρφιος περιελθὼν εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας εἶχεν ἀναγκασθῆ νὰ πωλήσῃ ἅπασαν τὴν πλουσιωτάτην αὐτοῦ βιβλιοθήκην.

Μετ' ἀληθινῆς λύπης ἀγγέλλομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Πλάτωνος τὸν θάνατον ἀνδρὸς τιμῆσαντος μὲν τὰ παλαιὰ γράμματα, εἰλικρινῶς δ' ἀγαπήσαντος τὴν ἡμετέραν πατρίδα, τοῦ καθηγητοῦ Κονράδου Βούρσιαν, ἀποθανόντος πρὸ δύο περιπτου μηνῶν ἐν Μονάχῳ τῆς Βαυαρίας.

Ἐγεννήθη ὁ Βούρσιαν τῷ 1830 ἐν Mutzschen τῆς Σαξονίας, ἐσπούδασε δὲ ἀπὸ τοῦ 1847 ἐν Λειψία, ὅπου διδασκάλους ἔσχε τὸν Αουπτ καὶ τὸν Ὄθωνα Ἴαν καὶ ἐν Βερολίνῳ. Μετὰ τὸ τέλος τῶν πανεπιστημιακῶν του σπουδῶν ἐπεσκέφθη (1852—53) τὴν Βελγικὴν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν, ἦλθε δὲ τῷ 1854 εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἐπὶ τινα χρόνον διέτριψεν ἐκμαθὼν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν. Ἡ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι διατριβὴ ὑπῆρξε παλλαχῶς ὠφέλιμος εἰς τὸν ἔξοχον ἐλληνοιστὴν καὶ φιλόλογον, διότι εἶχεν ἐνταῦθα ἐπιδοθῆ ὁ ἀνὴρ εἰς ἀρχαιολογικὰς ἐρεῦνας ἐξ ὧν ἀναφέρομεν τὴν ἐν τῷ παρὰ τὸ Ἄργος Ἡραίῳ ἀνασκαφῆν, ἣν μετὰ τοῦ κ. Ραγκαβῆ εἶχεν ἐπιχειρήσει καὶ καθ' ἣν ἀνευρέθησαν πλεῖστα μεγίστης ἀξίας, μνημεῖα τῆς ἀρχαίας τέχνης, καὶ εἰς τοπογραφικὰς, αἵτινες ἐχρησίμευσαν εἰς αὐτὸν πρὸς ἐκπόνησιν τοῦ ἀρίστου τῶν ἔργων

του, τῆς Γεωγραφίας τῆς Ἑλλάδος (2 τόμ. ἐν Λειψία, 1862—1872.), ἣν ἔχει προσφωνήσει τῶ ἐν Λυβέκη Δρ. Αὐγούστῳ Βαουμάστερ καὶ τῶ μακαρίτῃ Γεωργίῳ Παπασλιώτῃ. Ἐπανελθὼν τῶ 1856 ὁ Βούρσιαν εἰς τὴν Γερμανίαν διωρίσθη μετὰ δύο ἔτη καθηγητῆς ἐν τῶ ἐν Λειψία πανεπιστημίῳ, ἐκεῖθεν δὲ ἐδίδαξε κατὰ σειράν ἐν τῶ ἐν Τυβίγῃ, ἐν τῶ ἐν Ζυρίχῃ τῆς Ἑλβετίας, ἐν τῶ ἐν Ἰένη ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1873 ἐν τῶ ἐν Μονάχῳ, οὗ διετέλεσεν ὡς καθηγητῆς μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ὁ Βούρσιανᾶριστος ὡς γνώστης τῆς τε παλαιᾶς καὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης ἔγραψε πλείστας διατριβὰς καὶ πραγματείας περὶ τῆς τέχνης καὶ τῶν γραμμάτων τῶν Ἑλλήνων. ἰδίως δ' ἀξία μνείας εἶναι πλὴν τῆς Γεωγραφίας του καὶ ἡ Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης, ἣν ἔχει καταχωρίσει ἐν τῇ τοῦ Ersch καὶ Gruber Ἐγκυκλοπαιδείᾳ. Αἱ πολυᾶριθμοὶ αὐτοῦ ἀρχαιολογικαὶ καὶ φιλολογικαὶ μονογραφαὶ ἔχουσι δημοσιευθῆ καὶ ἐν ἄλλοις μὲν περιοδικοῖς συγγράμμασι (τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδῃ τοῦ Βερολίνου, τῶ Centralblatt) μάλιστα δὲ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, ἐν τοῖς τῆς ἐν Λειψία Σαξονικῆς Ἀκαδημίας καὶ ἐν τῶ ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένῳ Jahresbericht ἦτοι ἐτησίᾳ ἐκθέσει τῶν φιλολογικῶν δημοσιευμάτων (ἐν Βερολίνῳ, παρὰ τῶ Calvary).

Ἰδιαιτέρα προσοχὴς ἀξία δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἡ πολύτιμος τοῦ λαοῦ ἀνδρὸς πραγματεία περὶ τῆς Ἑρωδιῆς τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ Χορτάτη καὶ τῆς ὅλης ἡμῶν μεσαιωνικῆς ποιήσεως.

Ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς ΚΑ' συνόδου τῶν Γερμανῶν φιλόλογων (ἐν Λυβούστῃ, 1862, σελ. 55—60) κατεχωρίσθη ὑπὸ τοῦ Βούρσιαν διατριβὴ ἐπιγραφομένη Ἀρχαιολογικὴ κριτικὴ καὶ ἐρμηνευτικὴ, ἔχουσι δ' ἐκδοθῆ ὑπ' αὐτοῦ καὶ οἱ ἑξῆς συγγραφεῖς Firmicus Maternus de errore profanarum religionum (ἐν Λειψία 1856), Senecae rhetoris opera (αὐτόθι, 1857), Vibi Sequestri de fluminibus libellus (ἐν Ζυρίχῃ, 1868, 4),

Εἰς τὸν πολὺκλαυστον ἄνδρα, ὅστις θανάτῳ ἐν τῇ ἀκμῇ ἔτι τῆς ἡλικίας ἑστέρησε τοὺς ἀπανταχοῦ ἐργάτας τῆς ἐπιστήμης πόλυτμου καὶ τῶ ὄντι δυσαναπληρώτου ἐργασίας, εἶχεν ἀπονείμει καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τὸν χρυσοῦν σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος.

Χρηστὴ Χαῖρε!

Σ. Κ. Σ.

Ἔπεται παράρτημα τῶν πρακτικῶν καὶ λογοδοσιῶν τοῦ Β' τόμου.

Π Ι Ν Α Ξ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΩΝ

ΤΟΥ Ε' ΤΟΜΟΥ

- Ἐγκύκλιος τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ διδασκαλικοῦ Συλλόγου πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ἐταίρους, ὅπως συντελέσωσιν ὑπὲρ τοῦ «Πλάτωνος» δι' ἀποστολῆς δημοσιευτέας ἐν αὐτῷ ὑλῆς. (σελ. 2—8.)
- Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ὡς ρήτωρ ἐκκλησιαστικὸς ὑπὸ Ἰγ. Μοσχάκη (σ. 6—43.)
- Περὶ τῆς ἀξίας καὶ δυνάμεως τῆς κλαστικῆς παιδείσεως, ὑπὸ Μαργ. Δήμιτσα (συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμου, σελ. 43—59.)
- Παιδαγωγικά σταχυολογήματα, ὑπὸ Ν. Κοντοπούλου (σελ. 60—64, 81—88 καὶ 269—281.)
- Περὶ ἀνατροφῆς, κατὰ τὸν Τρεν (σελ. 88—94.)
- Ἐπίκρισις τσακωνικῆς γραμματικῆς, ὑπὸ Γ. Κατζιδάκη (σελ. 94—101, 169—176 καὶ 228—253.)
- Ἐναγωγή τῶν διαφόρων αἰσθητηρίων ὀργάνων εἰς ἕν ἀρχικὸν καὶ γενικὸν αἰσθητήριον, ὑπὸ Διομ. Παπαθασιλοπούλου (σελ. 113—133.)
- Τὸ ἐν Καρλσρούῃ 24ον συνέδριον τῶν Γερμανῶν διδασκάλων, ἀνάγνωσμα ἀπαγγελθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀρ. Σπαθάκη, (σελ. 136—158.)
- Περὶ Τραπεζουντίας διαλέκτου διατριβὴ ἐναίσιμος Ἐλεοῦ. Τριαντ. Κούση (σελ. 161—168, 219—227 καὶ 377—410.)
- Κριτικὰ καὶ γραμματικὰ ὑπὸ Κ. Σ. Κόντου (σελ. 209—219, 281—303 καὶ 349—367.)
- Διορθώσεις χωρίων ἐν Ξενοφῶντος ἑλληνικοῖς, ὑπὸ Σπ. Π. Βάση καὶ εἰς τινὰς ἄλλους συγγραφεῖς ὑπὸ Γ. Παπαθασιλείου, γενόμεναι ἐν φιλολογικαῖς ἀνακοινώσεσι τοῦ Συλλόγου.
- Χρησιμοποίησις τῆς φωτογραφίας καὶ τοῦ πανοράματος εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς γεωγραφίας, ὑπὸ Βλ. Σκορδέλλη (σελ. 256.)
- Πίναξ τῶν κυριωτέρων ἰδεῶν ἐκ τῶν τοῦ Πλάτωνος συγγραμμάτων ὑπὸ Ζανουβίου.
- Φιλολογικαὶ εἰδήσεις, ὑπὸ Σ. Κ. Σακελλαροπούλου, (σελ. 263—267, 344—346 καὶ 424—428.)
- Νόξεις εἰς ἔρευναν τῶν ἰδιαζόντων τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὑπὸ Στεφάνου Κουμανούδη (σελ. 367—376.)
- Κριτικὰ σημειώματα εἰς τὸν Ἰσαῖον, Κ. Καταιβαίμη (σελ. 303—318.)
- Βιβλιογραφικὰ Α'. ὑπὸ Σπ. Βάση, (σελ. 313—320)
- " Β'. ὑπὸ Σπ. Σακελλαροπούλου (σελ. 320—322)
- " Γ'. ὑπὸ Γ. Ν. Χ. (σελ. 420—423.)
- Ἐνασκευὴ ἡμαρτημένου γραμματικοῦ κανόνας, ὑπὸ Σ. Βάση (σελ. 414—419.)
- Κλυταιμνήστρα ἢ Κλυταιμνήστρα; ὑπὸ Πέτρ. Παπαγεωργίου (σελ. 411—413.)

Φέρεται ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλῶσσῃ λέξις κακορρύπαρος; ὑπὸ το αὐτοῦ (σελ. 413—414.)

Ἀρχαιολογικά ὑπὸ Σπ. Παναγιωτοπούλου (σελ. 432—440.)

Ἐπιγραφή ἐκ Μυτιλήνης, ὑπὸ Γ. Ν. Βερναρδάκη (σελ. 423—424.)

Στατιστικά ὑπὸ Γ. Ι. Δέρβου (σελ. 348—347.)

Δημοτικὴ ἀνθολογία ὑπὸ Ι. Γ. Θεοδωροπούλου (σελ. 188—180.)

Ἀπογραφικοὶ πίνακες μέσης ἐκπαιδεύσεως (σελ. 79—80.)

Ἔργασια διδασκαλικοῦ Συλλόγου.—Συζητήσεις ἐπὶ τοῦ παιδαγωγικοῦ ζητήματος τῆς ὀρησκευτικῆς μορφώσεως τῶν νέων (σελ. 66—78, 108—112, 177—107 καὶ 267).—Φιλολογικαὶ ἀνακοινώσεις (323—328).

Εἰδικὴ συνέδρια τοῦ τμήματος τῆς δημοτικῆς παιδεύσεως. (328—331). Ἱατρικὴ γνωμοδότησις ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἀποῖα δεόν νὰ ᾖσι τὰ διδακτήρια ὑπὸ υγιεινὴν καὶ παιδαγωγικὴν ἐποψίν. (σελ. 331—334).

Ἔργασια διδασκαλ. Μετοχικοῦ Ταμείου (σελ. 206—207.)

Δωρεὰ βιβλίων εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου (σελ. 276—278 καὶ 349.)

Δεκρολογίαι (σελ. 112 καὶ 347—348.)

Πίναξ τῶν περιεχομένων.

Συγγραφεὶς παρασχόντες τὴν ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ δημοσιευθεῖσαν ὕλην εἰσὶν οἱ ἑξῆς·

Ἰγν. Μοσχάκης, Μαργ. Δήμιτσας, Κ. Σ. Κόνιος, Στ. Α. Κουμανούδης, Κ. Καταιβαίνης, Ἄρ. Σπαθᾶκης, Ν. Κοντόπουλος, Σπ. Π. Βάσης, Γ. Κατζιδάκης, Γ. Α. Παπαθρασιλείου, Ἐλευθ. Τρ. Κούσης, Διομ. Παπαθρασιλόπουλος, Βλ. Σχορδέλης, Σπ. Σκελλαρόπουλος, Νικ. Ξανούδιος, Γ. Ι. Δέρβος, Η. Παπαγεωργίου, Γ. Ν. Βερναρδάκης, Σπ. Παναγιωτόπουλος, Ι. Γ. Θεοδωρόπουλος,

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α

ΚΑΙ ΛΟΓΟΔΟΣΙΑΙ

ΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΤΟΥ ΔΕΚΑΤΟΥ (1882-1883) ΕΤΟΥΣ

Ἐν τῇ Α'. γενικῇ συνελεύσει τοῦ Ι'. ἔτους τοῦ Συλλόγου, γενομένη τῇ 14 Αὐγούστου, συνελθόντων ἐν τῷ Βαρβακείῳ πολλῶν ἑταίρων ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ καὶ ἱκανῶν ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν παρεπιδημούντων, ὁ Προεδρεύων Ἀντιπρόεδρος κ. Ἄρ. Σπαθᾶκης διὰ συντόμου λόγου ἐποίησατο ἀνακεφαλαιώσιν τῶν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος γενομένων συζητήσεων τῶν εἰδικῶν συνελεύσεων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐν τῷ σχολείῳ ὀρησκευτικῆς μορφώσεως τῶν νέων καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς γενικῆς συνελεύσεως τὸ πόρισμα τῶν συζητήσεων τούτων, ὅπερ ἐπεψηφίσθη ὑπὸ τῆς τελευταίας εἰδικῆς συνελεύσεως τῶν ἑταίρων (α). Εἶτα ἠρώτησε τὴν συνέλευσιν ἐὰν ἐγκρίνη τὸ πόρισμα τοῦτο καὶ, ἐν καταφατικῇ ἀποφάσει, τί δεόν γενέσθαι· διότι βεβαίως, προσέθηκεν ὁ κ. Ἀντιπρόεδρος, δὲν εἶνε ὠφέλιμον οὐδ' ὀρθόν ν' ἀρκεσθῇ ὁ σύλλογος εἰς

(α). Τὰ πορίσματα τῶν συζητήσεων τῶν εἰδ. συνελεύσεων βλέπε ἐν τεύχει Γ'. καὶ Ζ'. σελ. 274.

τά ἐν ταῖς συνελεύσεσιν αὐτοῦ λεχθέντα μόνον καὶ εἰς τὴν διὰ μόνου τοῦ «Πλάτωνος» δημοσίευσιν αὐτῶν. Ἐπὶ τῇ ἐρωτήσῃ ταύτῃ ὁ ἑταῖρος κ. Γ. Νικολαΐδης προέτεινε νὰ καθυποβληθῇ τὸ συμπέρασμα τῶν συζητήσεων εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας μετὰ ὑπομνήματος τοῦ Συλλόγου, ἵνα τὸ ὑπουργεῖον διαφωτισθῇ ὑπὸ τῶν σκέψεων καὶ ἀποφάσεων τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Ὁ κ. Σπ. Βάσης προέτεινε τὴν ἀναβολὴν πάσης ἀποφάσεως, ἵνα εἰς ἐπομένην τῆς γεν. συνελεύσεως συνεδρίαν μετὰ προηγουμένην μελέτην γένηται συζήτησις περὶ τοῦ πρακτείου. Τῇ γνώμῃ τοῦ κ. Βάση συνετάχθη καὶ ὁ κ. Α. Διακόπουλος. Μικρὰς δὲ συζητήσεως γενομένης ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τὸ συμπέρασμα τῶν γενομένων συζητήσεων, ὡς διευτυπώθη καὶ ἐπεψηφίσθη τοῦτο ὑπὸ τῆς τελευταίας εἰδικῆς συνελεύσεως· ἀπεφασίσθη δὲ νὰ υποβληθῇ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ὑπὸ τοῦ Προεδρείου, ὅπερ δεόν νὰ παραστήσῃ τῷ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργῷ καὶ διὰ ζώσης τὰ δέοντα· ὡσαύτως ἀπεφασίσθη νὰ δημοσιευθῇ καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων πρὸς γνῶσιν τοῦ κοινοῦ.

Ἐν δὲ τῇ Β' γεν. συνελεύσει, ἀφοῦ πρότερον ἐωρτάσθη δι' ἱεροτελεστίας ἀγιασμοῦ κατὰ τὰ κεκανονισμένα ἢ ἑορτῇ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῇ Α' δεκατετηρίδι αὐτοῦ, παρόντος καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ, πρῶτον μὲν ὁ Προεδρεύων Ἀντιπρόεδρος κ. Σπαθᾶκης διὰ συντόμου εἰσηγητικῆς ὁμιλίας ἐξήγησε τὸν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεως καὶ τὰ μέχρι τοῦδε ἔργα τοῦ Συλλόγου κεφαλαιωδῶς καὶ κατέδειξε τὴν ἀπὸ τῆς πληρώσεως τοῦ σκοποῦ τούτου ἔθνικὴν ὠφέλειαν· πρὸς πληρεστέραν δ' ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου ἐπεκαλέσατο τὴν ἠθικὴν ὑποστήριξιν καὶ ἀρωγὴν τοῦ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργοῦ καὶ ὑπέβαλεν αὐτῷ προτάσεις τινὰς ὡς μέσα ἐκτελέσεως τῆς ἠθικῆς ἀρωγῆς τοῦ Ὑπουργείου. Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Βουλπιώτης, τυγχάνων καὶ Μέλος τοῦ Συλλόγου Ἐπίτιμον, ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ κ. Προεδρεύοντος εὐνοϊκώτατα διατεθείς, ἔλαβε τὸν λόγον καὶ ἀποταθείς διὰ τοῦ Προεδρεύοντος πρὸς τὴν συνέλευσιν τῶν ἑταίρων ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα, ὃν πάνυ φιλοτίμως ἀνέλαβον, διαβεβαιώσας ἅμα τούτους ὅτι σπουδαίως ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του θέλει μεριμνήσει περὶ τῆς πραγματώσεως τῶν ὑπὸ τοῦ προεδρεύοντος ὑποδειχθέντων πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Συλλόγου μέσων.

Εἶτα ὁ γενικὸς γραμματεὺς κ. Γ. Ι. Δέρβος ἀνέγνω τὴν περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Διοικ. Συμβουλίου πεπραγμένων κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἔκθεσιν,

ἣν ὁ εἰς Θεσσαλονίκην ἀποδημῶν Πρόεδρος κ. Ν. Α. Χαλκιοπούλος ἀπέστειλεν ἐκεῖθεν. Προσέθετο δ' ἐν τέλει ὁ Γραμματεὺς καὶ τὰ περὶ τῆς βιβλιοθήκης ὑπ' αὐτοῦ ὡς Ἐπιμελητοῦ γένομενα.

Κατόπιν ὁ Ταμίας κ. Ν. Ἀναστασίου ἐξέθετο τὴν κατάστασιν τῆς ταμιακῆς διαχειρίσεώς του. Μετὰ τοῦτον ὁ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Μετοχικοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου κ. Α. Ἡλιάδης-Βεζᾶνος ὑπέβαλεν εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν Μετόχων τὸν ἰσολογισμόν καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ Ταμείου τούτου.

Προτείναντος δὲ τοῦ Ταμείου κ. Ν. Ἀναστασίου, ἵνα ἀποφανθῇ ἡ συνέλευσις, ἂν θὰ εἰσπράττωνται τοῦ λοιποῦ αἱ συνδρομαὶ τῶν ἑταίρων εἰς νέας δραχμάς, ὅπως ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ συντάξῃ τὸ Συμβούλιον τὸν προϋπολογισμόν τοῦ ἐπιόντος ἔτους, ἡ συνέλευσις ἐνέκρινε τὴν πρότασιν ταύτην.

Τέλος ἐξελέγησαν ὑπὸ τε τῆς συνελεύσεως τῶν ἑταίρων καὶ ὑπὸ τῆς τῶν Μετόχων αἱ ἐξελεγκτικαὶ δι' ἀμφοτέρα τὰ Ταμεία Ἐπιτροπεῖαι· καὶ διὰ μὲν τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου ἡ ἐπιτροπεῖα συνεκροτήθη ἐκλεγέντων τῶν ἑταίρων κκ. Π. Φερτάκου ἐκ τῶν Καθηγητῶν, Θ. Α. Χαβέλλα ἐκ τῶν Ἑλληνοδιδασκάλων καὶ Β. Μπουκλάκου ἐκ τῶν Δημοδιδασκάλων· ἡ δὲ τοῦ Μετοχικοῦ ταμείου ἀπηρτίσθη ἐκλεγέντων τῶν κ. κ. Χρ. Μαντζάκου καὶ Παν. Ραζῆ.

Ἔπονται ὡδε αἱ λογοδοσίαι καθ' ἣν τάξιν ἐγένοντο.

Α'. ΟΜΙΛΙΑ

τοῦ προεδρεύοντος ἀντιπροέδρου Κυρίου

ἌΡ. ΣΠΑΘΑΚΗ.

Ἀξιότιμοι ἑταῖροι τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου,

Ἀποδημοῦντος τοῦ κ. Ν. Χαλκιοπούλου, τακτικοῦ προέδρου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ διευθύνω ἐγώ, ὡς ἀντιπρόεδρος, τὰς ἐργασίας τῶν σήμερον ἀρχομένων γενικῶν συνελεύσεων τοῦ Συλλόγου.

Τὴν τιμὴν ταύτην θεωρῶ τοσοῦτον μᾶλλον μεγάλην, ὅσω μείζων εἶναι ἡ τιμὴ, ἣν ἔχω πρὸς τὸ ἀξίωμα, ὅπερ ὑμεῖς ἐκπροσωπεῖτε· ἐπομένως

ὅσα μείζων εἶναι ἢ ὑπόληψις, ἣν ἔχω πρὸς ὑμᾶς αὐτούς. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ὑμεῖς, ἢ τουλάχιστον οἱ περισσότεροι ἐξ ὑμῶν, εἴθε λειτουργοὶ τῆς μέσης καὶ κατωτέρας παιδείας. Ἡ παιδεία αὕτη, ἣτις ἀποτελεῖ τὸν κύριον σκοπὸν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, εἶναι κατ' ἐμὴν ἢ ὑψίστην τῶν λειτουργιῶν τῆς πολιτείας καὶ ἡ λυσιτελεστάτη καὶ ὠφελιμωτάτη εἰς τὸ ἔθνος ὑπηρεσία. Ἄν καλλιτέρα πολιτεία εἶναι ἐκείνη, ἣτις κατὰ Πλάτωνα διευθύνεται ὑπὸ φιλοσόφων, δὲν γνωρίζω ἄλλην λειτουργίαν, προπαρασκευάζουσαν τοὺς φιλοσόφους παρὰ τὴν ὑμετέραν καὶ δὲν γνωρίζω ἄλλους ἐργάτας, προπαρασκευάζοντας τὴν τοιαύτην πολιτείαν παρὰ ὑμᾶς αὐτούς. Ἄν πάλιν ἡ εὐδαιμονία ἔθνους τινὸς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀναπτύξεως καὶ μορφώσεως τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ ἀνθρώπων, τότε διὰ τίνος ἄλλης ἐργασίας ἢ διὰ τῆς ὑμετέρας ἐπιτυγχάνεται ἡ τοιαύτη ἀνάπτυξις, καὶ τίνες ἄλλοι, ἢ ὑμεῖς, εἶναι οἱ σκαπανεῖς τῆς τοιαύτης μορφώσεως;

Ἄλλ' ἴσως τις ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν τάξιν τῆς ἀνωτέρας παιδείας, ἀντιλέγων πρὸς ταῦτα, ἐρωτήσῃ ἡμᾶς. Καὶ πῶς, κύριε, ἀποκλείεις τοῦ τοιούτου εὐεργετήματος τῆς πολιτείας καὶ τοῦ ἔθνους τὴν ἡμετέραν λειτουργίαν; Μήπως ἡμεῖς οἱ διδάσκοντες ἐν τῷ ἀνωτάτῳ ἐκπαιδευτηρίῳ δὲν συντελοῦμεν εἰς βελτίωσιν τῆς πολιτείας καὶ εἰς ἀνάπτυξιν καὶ μόρφωσιν τοῦ ἔθνους; Ναι, ἀποκρινόμεθα, καὶ ὑμεῖς συντελεῖτε εἰς βελτίωσιν τῆς πολιτείας καὶ ὑμεῖς συμβάλλετε τὸν ὑμέτερον ὄβολόν εἰς μόρφωσιν τοῦ ἔθνους. Μεταξὺ ὁμως ἀμφοτέρων τῶν ἐργασιῶν, ἐπομένως καὶ μεταξὺ ἀμφοτέρων ἡμῶν ὑπάρχει μεγίστη διαφορὰ καὶ δὴ τοιαύτη, οἷα ὑπάρχει μεταξὺ οἰκοδομήματος καὶ στέγης, καὶ μεταξὺ οἰκοδόμων καὶ στεγαστῶν. Ἡμεῖς θεμελιούμεν καὶ οἰκοδομοῦμεν, ὑμεῖς δὲ στεγάζετε· ἀλλ' ὅπως οἰκοδόμημα δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ στέγης, οὐδεμία δὲ στέγη δύναται νὰ σταθῇ ἄνευ οἰκοδομήματος καὶ θεμελίων· οὕτω καὶ ἡ ἡμετέρα ἐργασία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τῆς ὑμετέρας, οὐχὶ δὲ καὶ τὰνάπαλιν. Ἐθνη ἄνευ πανεπιστημίων· ἦτοι ἄνευ τῆς ἀνωτάτης παιδείας, ἤκμασαν καὶ διέπρεψαν· οὐδὲν ὁμως ἔθνος, ἀμοιρῆσαν τῆς κατωτέρας λεγομένης παιδείας, ἔζησε βίον ἐλεύθερον καὶ εὐδαίμονα. Ἡμεῖς, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν τάξιν τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης καὶ κατωτέρας παιδείας δὲν χρῆζομεν τόσον τῆς ὑμετέρας ἐργασίας· τούναντίον δὲ ὑμεῖς, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν τάξιν τῶν λειτουργῶν τῆς ἀνωτάτης λεγομένης παιδείας, ἔχετε ἀπόλυτον χρεῖαν τῆς ἡμετέρας ἐργασίας. Ἡμεῖς καὶ ἄνευ τῆς ὑμετέρας βοηθείας δυνάμεθα διὰ

μόνου τοῦ ἡμετέρου μίτου νὰ ὀδηγήσωμεν τὸν νέον Θησέα διὰ τῶν ἐλικοειδῶν τῆς ἐπιστήμης ἀτραπῶν πρὸς εὐρεσιν καὶ ἐξόντωσιν τοῦ τέρατος τῆς ἀμαθείας· ὑμεῖς ὁμως πρὸς πάσῃ τῇ βαθείᾳ ὑμῶν ἐπιστημοσύνη καὶ σοφίᾳ οὐδένα δύνασθε νὰ καταστήσητε ἐπιστήμονα καὶ σοφόν, οὐ τινος τὸν νοῦν δὲν ἠκόνισεν ἡ ἡμετέρα χεὶρ καὶ δὲν ὤξυνεν καὶ κατέστησεν ἐπιτήδειον πρὸς ἀντίληψιν ὑψηλοτέρων γνώσεων ἢ ἡμετέρα ἐπιμέλεια.

Ἄλλ' ὅσα λυσιτελεστέρα καὶ ὠφελιμωτέρα εἶναι ἡ ἐργασία τῶν κατωτέρων τῆς παιδείας λειτουργῶν, τοσούτω χαλεπωτέρα καὶ δυσκολωτέρα ἀποβαίνει. Διότι ὁ κατώτερος τῆς παιδείας λειτουργὸς δὲν προτίθεται ἀπλῶς νὰ μεταδώσῃ γνώσεις εἰς τὸν μαθητὴν, ὅπως ποιεῖ ὁ ἀνώτερος λειτουργός, ἀλλὰ προτίθεται μᾶλλον νὰ ἀναπτύξῃ τὰς ψυχικὰς αὐτοῦ δυνάμεις καὶ καταστήσῃ ταύτας ἐπιδεκτικὰς γνώσεων. Ἔργον τοῦ κατωτέρου τῆς παιδείας λειτουργοῦ δὲν εἶναι νὰ κάθηται ἐπὶ τῆς ἔδρας καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν τετραδίων αὐτοῦ νὰ ἀπέρχηται εἰς τὰ ἴδια, ἀλλὰ νὰ εὐρίσκηται ἐν διηνεκεῖ κινήσει, ἔχων πάσας τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ προσηλωμένας οὐχὶ ἐπὶ τοῦ βιβλίου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μαθητοῦ, νῦν μὲν παρατηρῶν αὐτόν, νῦν δὲ ἀκροώμενος αὐτοῦ, καὶ νῦν μὲν διδάσκων καὶ συμβουλευῶν, νῦν δὲ ἐπιπλήττων καὶ τιμωρῶν. Ὁ κατώτερος λειτουργὸς τῆς παιδείας δὲν ἴσταται μακρὰν τοῦ μαθητοῦ, ὅπως ὁ ἀνώτερος, ἀλλ' ἴσταται πλησιέστατα αὐτοῦ· ἔρχεται εἰς στενὴν μετ' αὐτοῦ ἐπαφήν· εἰσδύει εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· ἐτάζει τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ τοὺς νεφρούς· παρατηρεῖ τὰς ψυχικὰς αὐτοῦ δυνάμεις καὶ διαθέσεις, καὶ ταῦτα πάντα διατρίβει; διὰ νὰ ἐξιχνιάσῃ τὴν ἰδιοφυίαν αὐτοῦ, διὰ νὰ κατανόησῃ τὴν κρᾶσιν αὐτοῦ, διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τὰ ψυχικὰ αὐτοῦ προτερήματα καὶ ἐλαττώματα, καὶ οὕτω διαγνοῦς τὴν φύσιν αὐτοῦ ἀναπτύξῃ αὐτὴν καὶ μορφώσῃ καὶ προαγάγῃ. Τὸ ἔργον ἄρα τοῦ κατωτέρου τῆς παιδείας λειτουργοῦ εἶναι μᾶλλον τυπικὸν ἢ πραγματικόν. Ἴδου λοιπὸν ὁ λόγος, δι' ὃν ἡ ἐργασία τοῦ κατωτέρου τῆς παιδείας λειτουργοῦ εἶναι οὐ μόνον ὠφελιμωτέρα, ἀλλὰ καὶ δυσκολωτέρα· ἴδου ὁ λόγος, δι' ὃν εὐκολώτερον εἶναι νὰ εὕρῃ τις ἀνώτερον τῆς παιδείας λειτουργὸν ἢ κατώτερον· ἴδου ὁ λόγος, δι' ὃν εὐκολώτερον εἶναι, ἂν οὐχὶ νὰ εὐδοκιμήσῃ, τουλάχιστον νὰ σταθῇ τις ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου τῆς παιδείας ἔδωλίου ἢ ἐπὶ τοῦ κατωτέρου· ἴδου ὁ λόγος, δι' ὃν περισσότερο μεριμνῶσιν αἱ φρόνιμοι Κυβερνήσεις πρὸς εὐρεσιν καλῶν λειτουργῶν τῆς κατωτέρας παιδείας ἢ τῆς ἀνωτέρας· ἴδου τέλος ὁ λόγος, δι' ὃν τὰ σοφὰ ἔθνη περισσότερα δαπανῶσι διὰ τὴν κατωτέραν ἢ διὰ τὴν ἀνωτέραν τοῦ λαοῦ παιδείαν.

Ταῦτα εἶπον, κύριοι, οὐχὶ διὰ νὰ προσβάλω τινὰ ἢ ἐξευτελίσω τὸ ἀξίωμα τῆς ἀνωτέρας παιδείσεως διὰ τῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἡμετέρου ἀξιώματος. Ἀπαγε! Ἡθέλησα ἀπλῶς διὰ τῆς σκιαγραφήσεως τῆς διαφορᾶς καὶ ἀληθοῦς ἀξίας ἀμφοτέρων τῶν ὑπουργημάτων νὰ ἀνυψώσω τὴν ταπεινωθεῖσαν τάξιν τῶν κατωτέρων τῆς παιδείας λειτουργῶν καὶ νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τῶν τῆς πολιτείας ἀρχόντων ἰδίως εἰς τὰ ἀφορῶντα τὴν χρησιμωτέραν τῆς παιδείας βαθμίδα, ἥτοι τὴν μέσσην καὶ κατωτέραν παιδείαν, ἣτις ἀποτελεῖ καὶ τὸν κύριον σκοπὸν καὶ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα· νῦν δὲ μεταβαίνομεν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς παρουσίας Α'. γενικῆς συνελεύσεως τῶν ἐταίρων τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου.

Συνεκάλεσα, κύριοι, ὑμᾶς ἕνα κατὰ τὸ 8ον ἄρθρον τοῦ Καταστατικοῦ καθυποβάλω τὸ πόρισμα τῶν συζητήσεων τῶν εἰδικῶν Συνελεύσεων τοῦ λήγοντος ἤδη 10 Συλλογικοῦ ἔτους.

Γνωρίζετε, ὅτι παρὰ τοῦ προκατόχου Συμβουλίου προεκηρύχθη ὡς θέμα πρὸς συζήτησιν κατὰ τὰς εἰδικὰς συνελεύσεις τοῦ παρόντος ἔτους τὸ ἐξῆς: «Διὰ τίνων μέσων καὶ τρόπων δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ οὐχὶ ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν τῷ ἥθει ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ τῶν Ἑλληνοπαίδων ἠθροφωσις ἐν τῷ Σχολεῖῳ συμφώνως τῇ προγονικῇ ἀγωγῇ, τῇ χριστιανικῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῷ πνεύματι τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ». (Ὁρα Πλάτ. τόμ. Δ', σελ. 248).

Κατὰ τὰς πρώτας εἰδικὰς συνελεύσεις τοῦ παρόντος ἔτους μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἐκρίθη ἀναγκαῖα ἢ ἀπλοποιήσις τοῦ ἀνωτέρου θέματος, ὅπερ διευτυπώθη ὡς ἐξῆς: «Πῶς πρέπει νὰ γίνηται ἐν τῷ σχολεῖῳ ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ ἠθροφωσις τῶν Ἑλληνοπαίδων». (Ὁρα Πλάτ. τομ. Ε', σελ. 73).

Τὸ αὐτὸ πως διατυπωθὲν θέμα ἐτέθη ὡς βᾶσις τῶν συζητήσεων. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ θεματι τούτῳ ὑπῆρχον δύο ἀντικείμενα συζητήσιμα, τουτέστι τὸ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς μορφώσεως, ἀπεφασίσθη ἕνα ταῦτα κατὰ χώραν συζητηθῶσι, καὶ περ στενῶς μετ' ἀλλήλων συνδεόμενα.

Ἀπασαί, κύριοι, αἱ ἐφεξῆς συνεδριάσεις κατηναλώθησαν εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ θρησκευτικοῦ ζητήματος. Μηδόλως ὅμως ξενισθῆτε, ἀκούοντες ὅτι τέσσαρες καὶ δέκα συνεδριάσεις κατηναλώθησαν εἰς συζήτησιν ἐνὸς θέματος. Ἐὰν ἀναλογισθῆτε τὴν σπουδαιότητα τοῦ θέματος καὶ τὴν εὐρύτητα αὐτοῦ, θέλετε θαυμάσει μᾶλλον πῶς ἐπήρκεσαν τόσαι

συνεδριάσεις πρὸς ἐξάντλησιν τοῦ θέματος. Οὐδεὶς, κύριοι, ἀγνοεῖ ὅτι ἡ θρησκευτικὴ ἠθροφωσις εἶναι ἡ βᾶσις οὐ μόνον τῆς σχολικῆς, ἀλλὰ πάσης τοῦ ἀνθρώπου μορφώσεως. Ἀνθρώπος ἀνευ θρησκείας εἶναι πλοῖον ἀνεργάτιστον, εἶναι Κάλιν περιπλανώμενος, εἶναι τέρας ἀποφώλιον. Σχολεῖον, μὴ ἔχον ὡς βᾶσιν τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ τὴν θρησκείαν, εἶναι καθιδρυμα οὐχὶ ἠθοποιήσεως, ἀλλὰ διαφθορᾶς· εἶναι ἐργαστήριον κακούργων καὶ λυμεῶνων τῆς πολιτείας καὶ τοῦ ἔθνους. Ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ θέματος ἐγένοντο εὐρύταται συζητήσεις. Πολλοὶ τῶν ἀξιοτίμων ἐταίρων ἔλαβον τὸν λόγον καὶ ἐξήτασαν τὸ θέμα καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ὀψεις· οἱ μὲν ἐξήτασαν αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῶν διδασκάλων, οἱ δὲ ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῶν μαθημάτων, οἱ δὲ ὑπὸ ἐποψιν τῶν βιβλίων, ἄλλοι δὲ ὑπὸ ἄλλην ἐποψιν. Πάσας ταύτας τὰς ὀψεις καὶ συζητήσεις εἶναι περιττὸν νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα, διότι αὐταὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Συλλόγου, τῷ Πλάτωνι, ἐνθα πᾶς τις δύναται ν' ἀναγνώσῃ αὐτάς.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν συζητήσεων τέσσαρες ἐκ τῶν κυρίων ἐταίρων, ὁ κ. Ἰ. Ἀργυριάδης, ὁ κ. Κομνηνός, ὁ κ. Δέρβος καὶ ἐγώ, καθυπέβαλαν ἰδίας προτάσεις, περιλαμβανούσας τὸ πόρισμα τῶν συζητήσεων. Ἐπὶ τῶν προτάσεων τούτων ἐγένοντο νέαι συζητήσεις καὶ τέλος ἀνετέθη εἰς ἐμὲ καὶ τὸν κ. Ἀργυριάδην, ἕνα, λαβόντες ἐν ὄψει τᾶςτε κατατεθείσας προτάσεις καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν γενομένας συζητήσεις, διατυπώσωμεν καὶ καθυποβάλωμεν εἰς τὴν συνέλευσιν γενικὴν πόρισμα, περιλαμβάνον τὰ ἐν ταῖς συνελεύσεσιν κοινῇ παραδεδεγμένα, ἐπομένως περιλαμβάνον τὴν περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος γνώμην τοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου.

Ἡμεῖς συνελθόντες διατυπώσαμεν ἐν ἑπτὰ ἐδαφίοις τὸ φρόνημα τοῦ Διδασκαλικοῦ συλλόγου περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐν τοῖς Σχολείοις θρησκευτικῆς τῶν νέων μορφώσεως. Τῶν ἐδαφίων τούτων τὸ μὲν α. περιέχει ὅποσον ἠθος πρέπει νὰ ἔχη καὶ ὅποιαν μορφωσιν πρέπει νὰ κέκτηται ὁ μέλλων νὰ διδάξῃ τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα ἐν τε τοῖς δημοτικοῖς καὶ ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις· τὸ δὲ β'. περιέχει, ὅποιαν ὕλην πρέπει νὰ περιέχωσι τὰ πρὸς διδασκαλίαν θρησκευτικὰ βιβλία· τὸ δὲ γ'. περιέχει, ὅποια πρέπει νὰ ἦναι καὶ πῶς πρέπει νὰ χωρῆ ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία· τὸ δὲ δ'. διαλαμβάνει περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς πρακτικῆς ἐνεργείας τῶν διδασκάλων τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων· τὸ δὲ ε. διαλαμβάνει περὶ τῆς μουσικῆς μορφώσεως τῶν νέων ἐν ὕμνοις θρησκευτικοῖς· τὸ δὲ ς'. διαλαμβάνει περὶ τοῦ ἱεροῦ κόσμου τῶν σχολείων· τὸ δὲ ζ'. καὶ τε-

λευταῖον διαλαμβάνει περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν ἐν τῷ αὐτῷ σχολείῳ ἕτερα μαθήματα διδασκόντων.

Τὸ πόρισμα τοῦτο, τὸ οὕτω πως διατυπωθὲν, καθυποβλήθην εἰς τὴν ἰδ'. συνέλευσιν τῶν Ἑταίρων τοῦ Συλλόγου ἐγένετο παμφηφει παραδεκτόν.

Τὸ πόρισμα τοῦτο λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ καθυποβάλω καὶ ἐνώπιον Ἑμῶν, τῶν ἀποτελούντων τὴν Α'. γενικὴν Συνέλευσιν πρὸς ἔγκρισιν.

Εἶναι δὲ τὸ ἐξῆς.

α) Οἱ διδάσκαλοι τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων πρέπει νὰ ἦναι χρηστοῦ καὶ ἀνεπιλήπτου ἤθους. Καὶ οἱ μὲν μέλλοντες νὰ διδάξωσι ταῦτα ἐν τοῖς δημοτικαῖς σχολαῖς πρέπει νὰ ἔχωσιν ἀπολυτῆριον Διδασκαλεῖον· οἱ δὲ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολαῖς καὶ γυμνασίοις, νὰ ἦναι προλύται μὲν τῆς θεολογικῆς τοῦ Πανεπιστημίου σχολῆς, δεδιδαγμένοι δὲ πρὸς τοῖς θεολογικοῖς μαθήμασι καὶ ἅπαντα τὸν κύκλον τῶν παιδαγωγικῶν μαθημάτων, ἡσκημένοι δὲ ἐν τῷ Κατηχητικῷ φροντιστηρίῳ, ἀποτελοῦντι μέρος τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ γενικοῦ παιδαγωγικοῦ φροντιστηρίου, ἅμα δὲ εὐδοκίμως ὑφιστατότερες τὴν πρακτικὴν ἐξέτασιν μετὰ ἐνιαύσιον πρακτικὴν ἄσκησιν ἐν τινι τῶν γυμνασίων.

β.) Τὰ πρὸς διδασκαλίαν θρησκευτικὰ βιβλία πρέπει νὰ περιλαμβάνωσιν ἐκεῖνας τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας καὶ γνώσεις, ἅς πᾶς ἀληθῆς χριστιανὸς ὀφείλει νὰ ἐπίσταται καὶ αἵτινες διαπλάττουσι κατ' ἐξοχὴν τὴν τῶν νέων καρδίαν.

γ.) Ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία πρέπει νὰ ἦναι τοιαύτη ὥστε, χωροῦσα κατὰ λόγον τῆς διανοητικῆς τῶν παιδῶν ἀναπτύξεως, νὰ γνωρίζῃ μὲν αὐτοῖς τοῦ ἀληθῆς τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας πνεῦμα μετὰ τῶν ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν διαφορῶν αὐτῆς, νὰ προβιβάζῃ δὲ κατὰ μικρὸν τοὺς νέους εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ἠθικὴν ἐν τῷ βίῳ τελειότητα.

δ.) Οἱ διδάσκαλοι τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων πρέπει ἅμα μὲν νὰ παρέχωσιν τὸν βίον αὐτῶν πρότυπον χριστιανικῆς ἀρετῆς, ἅμα δὲ νὰ καθοδηγῶσιν τοὺς νέους εἰς ἐκπλήρωσιν χριστιανικῶν καθηκόντων.

ε.) Οἱ μαθηταὶ πρὸς τοῖς θρησκευτικοῖς μαθήμασι πρέπει νὰ ἐκμανθάνωσιν κατὰ μέλος καὶ ὕμνους ἐκκλησιαστικούς.

ς.) Τὰ σχολεῖα πρέπει νὰ κοσμοῦνται καὶ δι' ἱερῶν εἰκόνων, διεγειρουσῶν ἐν ταῖς τῶν παιδῶν ψυχαῖς εὐσεβῆ συναισθήματα.

ζ'. Οἱ διδάσκαλοι ἀπάντων τῶν ἐν τοῖς σχολαῖς διδασκομένων μαθημάτων πρέπει οὐ μόνον νὰ μὴ ἀντιστρατεύωνται πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ νὰ συντελῶσιν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἐμπέδωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ τῶν νέων συναισθήματος.»

Β'. ΛΟΓΟΣ

Ῥηθεις ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Βαρβακείου Λυκείου τῇ 15 Ἀυγούστου 1885, ἑορτῇ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ διδασκαλικοῦ Συλλόγου, ὑπὸ τοῦ ἀντιπροέδρου αὐτοῦ ΑΡ. Κ. ΣΠΑΘΑΚΗ.

Ἀξιότιμοι Ἑταῖροι!

Τελουμένης σήμερον τῆς ἐπετείου Ἑορτῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου, καθ' ἣν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον διὰ τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Ταμίου ὑποχρεοῦται νὰ δώσῃ λόγον τῶν κατὰ τὸ ἔτος τῆς διοικήσεως αὐτοῦ πεπραγμένων, ἔκρινα καλὸν πρὸ τῆς λογοδοσίας ταύτης νὰ προτάξω τινὰ, ἀφορῶντα τὸν σκοπὸν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, τὰς μέχρι τοῦδε ἐργασίας αὐτοῦ, καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν οὗτος δύναται οὐ μόνον νὰ διατηρηθῇ, ἀλλὰ καὶ προαχθῇ. Ταῦτα, καίπερ τοῖς πλείστοις γνωσά, ἔκρινα καλὸν διὰ βραχείων ν' ἀνακοινώσωσι κατὰ τὴν σήμερον ἡμέραν ἔνθεν μὲν ὅπως πληροφορήσω τοὺς ἀγνοοῦντας τὰ κατὰ τὸν ἡμέτερον Σύλλογον· ἔνθεν δὲ ὅπως ἐφέλκυσω τὴν εἰς τοῦτον προσοχὴν τοῦ ἀξιότιμου τῆς Παιδείας Ὑπουργοῦ, ὅστις διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἐτίμησε τὴν παροῦσαν ἑορτήν.

Σκοπός, κύριοι, τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, τοῦ ἤδη διανύοντος τὸ Ι'. τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτος, εἶναι «ἡ ἐκ παντὸς τρόπου βελτίωσις τῆς μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως καὶ ἡ ὕλική ἀρωγὴ καὶ σύνταξις τῶν μελλῶν τοῦ Συλλόγου» (Καταστ. τοῦ Ἑλλ. Διδ. Συλλ. ἄρ. 1). Πρὸς πλήρωσιν ἀμφοτέρων τούτων τῶν σκοπῶν φιλοτίμως μέχρι τοῦδε εἰργάσθη ὁ Σύλλογος καὶ ἀρκετὰ διεπράξατο ἀναλόγως τῆς τε ἡλικίας αὐτοῦ καὶ τῶν μέσων, ἅπερ πρὸς τοῦτο ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ.

Ἐν διαστήματι δέκα ἐτῶν ὁ ἡμέτερος Σύλλογος πρὸς πάσῃ τῇ γλισχρότητι τῶν πόρων αὐτοῦ καὶ ταῖς δυσχεραῖαις τῶν περιστάσεων κατόρθωσε 1) Νὰ περιθάλησιν πτωχῶν διδασκάλων οἰκογενείας· 2) Νὰ συ-

ζητήση και λύση διάφορα παιδαγωγικά και διδακτικά αντικείμενα, εις τὴν μέσην και κατωτέρα παιδείωσιν ἀναφερόμενα. 3) Νὰ διατηρήσῃ ἀπὸ πέντε ἤδη ἐτῶν περιοδικὸν σύγγραμμα, περιλαμβάνον. οὐ μόνον τὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου, ἀλλὰ και σπουδαίας παιδαγωγικάς και φιλολογικάς πραγματείας. 4) Νὰ ἰδρύσῃ ἀπὸ τριετίας μετοχικὸν ταμεῖον πρὸς περιθαλψιν τῶν πανταχοῦ ἐταίρων τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδακταλικοῦ Συλλόγου, τῶν ἔνεκα γήρωσ ἢ ἀσθενείας ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἀποχωρούντων, πρὸς δὲ και τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. 5) Νὰ εἰσαγάγῃ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐσπερινὰ ἀναγνώσματα, εις τὴν καθόλου μὲν παιδείωσιν ἀναφερόμενα, ὑπὸ ἐκλεκτῶν δὲ λογίων συντεταγμένα, και 6) Νὰ ἰδρύσῃ ἀναγνωστήριον και βιβλιοθήκην πρὸς ἀνάγνωσιν και πνευματικὴν ὠφέλειαν τῶν Ἑταίρων.

Και εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οὔτε τὰ δοθέντα ὑλικά βοηθήματα ὑπῆρξαν μεγάλα, οὔτε διὰ τῶν γενομένων συζητήσεων εὐρέθη ὁ τετραγωνισμὸς τοῦ κύκλου, οὔτε τὸ περιοδικὸν ἀφίκετο εις τὴν τελειότητα αὐτοῦ, οὔτε τὰ ἀναγνώσματα ὑπῆρξαν πάντα και ἐν πᾶσιν ἀνεπίδεκα ἀντιρρήσεων, οὔτε ἡ βιβλιοθήκη ἀφθονεῖ βιβλίων. Ἄπασαι αἱ ἐργασίαι και τὰ ἀντικείμενα τοῦ Συλλόγου φέρουσι και αὐτὰ τὸν τύπον τῆς ἀτελείας ὡς πᾶσαι αἱ νεοσύστατοι ἐπιχειρήσεις και πάντα καθόλου τὰ ἔργα, τὰ ἀριθμοῦντα ὀλιγοχρόνιον βίον. Και ὅμως ὅπως πᾶσα ἐπιχείρησις, ὅσον μικρὰ και ἂν εἶναι κατ' ἀρχάς, ἐγκλείει τὸν πυρῆνα μεγάλων γεγονότων, οὕτω και ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἐγκλείει τὸ σπέρμα μεγάλων και θαυμασίων ἐν τῷ μέλλοντι ἀποτελεσμάτων. Ἐν τῷ ἑλληνικῷ διδακταλικῷ Συλλόγῳ ἐγκλείεται τὸ μυστήριον τῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους μορφώσεως και εὐδαιμονίας. Ἦδη ἀπὸ τοῦδε δύναται νὰ καυχηθῇ ὁ Σύλλογος ὅτι αὐτὸς ἐγένετο αἰτία και εις τὴν πρωτοβουλίαν αὐτοῦ ὀφείλεται ἡ ἐπι νέων βάσεων ἀνασύστασις τῶν Διδακταλείων πρὸς μόρφωσιν δημοδιδασκάλων, ἀνταποκρινομένων πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν σημερινῶν περιστάσεων.

Βεβαίως ἐν διαστήματι δέκα ἐτῶν ἐδύνατο ὁ Σύλλογος νὰ φέρῃ γενναιοτέρους καρπούς, ἂν ἐτύχανε γενναιοτέρας ὑλικῆς και πνευματικῆς συνδρομῆς. Δυστυχῶς ὅμως οὔτε οἱ πλούσιοι τῆς πατρίδος ἡμῶν κατεδέχθησαν νὰ ἐπιδείξωσι τὴν μεγαλοδωρίαν αὐτῶν εις καθίδρυμα, τὴν κατωτέρα ἐκπαίδευσιν ἐπιδιώκον, οὔτε οἱ σοφοὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἤξιωσαν νὰ συναγελασθῶσι και συνεργασθῶσι μετὰ ταπεινῶν δημοδιδασκάλων. Και ὅμως οὔτε οἱ μὲν ἠδύναντο σκοπιμώτερον νὰ μεταχειρισθῶσι τὸν πλοῦτον αὐτῶν, οὔτε οἱ δὲ ἠδύναντο ὠφελιμώτερον νὰ χρησιμοπονήσωσι

τὴν σοφίαν αὐτῶν ἢ δαπανῶντες και συνεργοῦντες ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδακταλικοῦ Συλλόγου, τοῦ μικρὸν μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, μέγιστον δὲ πράγματι σκοπὸν ἐπιδιώκοντος, τουτέστι σκοπὸν τοιοῦτον, ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ἡ ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία τοῦ σκοποῦ τῶν μεγαλοσχῆμων και μεγαλωνύμων καθιδρυμάτων και ἐπιχειρήσεων. Διότι τί ὠφελοῦσιν, ἐρωτῶ, τὰ λαμπρὰ ἀνάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου και τῆς Ἀκαδημίας, αἱ ἐπιστημονικαὶ συλλογαὶ και βιβλιοθήκαι, ὑπὲρ ὧν τοσαῦτα ἑκατομμύρια δαπανῶνται, ὅταν οἱ μέλλοντες νὰ φοιτήσωσιν εις τὰ μέγαρα ταῦτα και νὰ ποιήσωσιν χρῆσιν τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων ἀντικειμένων δὲν θέλωσιν εὐρεθῆ εἰς κατάσασιν νὰ ὠφεληθῶσιν ἔνεκα τῆς ἐν τοῖς κατωτέροις σχολείοις ἀτελοῦς αὐτῶν μορφώσεως; Ποῖα γράμματα, παρακαλῶ, θέλει διαδόσει ὁ πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων Σύλλογος, εις ὃν εἰσρέει ὁ πλοῦτος τῶν ὁμογενῶν, και ποῖα βιβλία και ποῖους διδασκάλους θέλει πέμψει πρὸς τοὺς ἔξω ἡμῶν ἀδελφούς, ὅταν ἡ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέση και κατωτέρα παιδείωσις εὐρίσκηται ἐν οἰκτρῇ καταστάσει, και ὅταν ὁ πρὸς βελτίωσιν αὐτῆς συστάς Διδακταλικὸς Σύλλογος ἔνεκα ἑλλείψεως πόρων ἀδυνατῇ νὰ ἐκπληρῶσῃ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ; Ὑπὲρ τῆς κατωτέρας και μέσης ἐκπαίδεῦσεως ἔπρεπε κατὰ πρῶτον νὰ μεριμνήσωσι και πολιτικοὶ και πλούσιοι και σοφοί, και τὸν Διδακταλικὸν Σύλλογον ἔπρεπε κατὰ πρῶτον νὰ ὑποστηρίξωσιν οἱ δυνάμενοι, διότι, ὅπως τὰ ὑλικά οἰκοδομήματα, οὕτω και τὰ πνευματικά δὲν δύνανται νὰ σταθῶσιν ἄνευ ἰσχυρῶν βάσεων.

Τούτων οὕτως ἐχόντων και τοιαύτης ἀκηδείας περὶ τὸν ἡμέτερον Σύλλογον παρατηρουμένης, ἐρωτᾶται νῦν πῶς δυνάμεθα νὰ διατηρήσωμεν και προαγάγωμεν τὸν ἕνα και μόνον ἐν ἀπάσῃ Ἑλλάδι ὄντα Διδακ. τοῦτον Σύλλογον ἐπ' ἀγαθῷ τῆς μέσης και κατωτέρας παιδείωσεως. Ἐγὼ νομίζω, κύριοι, ὅτι ἡμεῖς και μόνοι, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν τάξιν τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης και κατωτέρας παιδείωσεως, δυνάμεθα οὐ μόνον νὰ διατηρήσωμεν ἀλλὰ και προαγάγωμεν τὸν Σύλλογον τοῦτον. Ὁ Σύλλογος πρὸς διατήρησιν αὐτοῦ και πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ἐνεργειῶν του δὲν χρῆζει περισσότερον τῶν 10,000 κατ' ἔτος δραχμῶν. Ἡμεῖς, οἱ δημοδιδασκαλοὶ, ἑλληνοδιδασκαλοὶ και καθηγηταί, ὄντες 2000 και ἐπέκεινα ἐν τῇ ἐλευθέρῃ Ἑλλάδι και καταβάλλοντες κατὰ μέσον ὄρον 10 δραχ. κατ' ἔτος δυνάμεθα νὰ ἀποτελέσωμεν ἐνιαύσιον ποσὸν 20,000 δρ. Διὰ τοῦ ποσοῦ τούτου δυνάμεθα και τὸν Σύλλογον νὰ διατηρήσωμεν και τὸ περιοδικὸν νὰ προαγάγωμεν, ἀνταμείβοντες γενναιότερον τοὺς ἐν αὐτῷ ἐργαζομένους,

και τους πόρους του μετοχικού ταμείου να πολλαπλασιάσωμεν, και τα αναγνώσματα να εξακολουθήσωμεν και νέα έσπερινά σχολεία χάριν του λαού να ιδρύσωμεν. 'Απέναντι του ύψηλου σκοπού του Συλλόγου και της προσδοκωμένης ωφελείας ού μόνον εις τὸ ἔθνος καθόλου, ἀλλὰ και εις αὐτούς τους συνεισφέροντας ἰδίᾳ, αἱ 10 δραχμαὶ, αἱ ἐπιβαρύνουσαι ἕκαστον ἄτομον κατ' ἔτος, δὲν εἶναι πολλὰ. Προτείνω λοιπὸν ὅπως τὸ Σ. τῆς Ἐκπαιδείσεως Ὑπουργεῖον ὑποχρεώσῃ τους διδασκάλους και καθηγητὰς τῆς μέσης και κατωτέρας Παιδείσεως νὰ γίνωσιν ἑταῖροι τοῦ Συλλόγου ἢ ἵνα συνδράμωσιν αὐτὸν καταβάλλοντες κατ' ἔτος 10 δρ. ἢ οἱ μὲν καθηγητὰι 12, οἱ δὲ ἑλληνοδιδάσκαλοι 10, οἱ δὲ δημοδιδάσκαλοι 8. Τὸ ποσὸν τοῦτο πρέπει νὰ διαταχθῇ ὁ πληρώνων τους μισθοὺς τῶν διδασκάλων νὰ κρατῆ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου. Τί βᾶρος εἶναι, πρὸς Θεοῦ, 80 λεπτά ἢ και 1 δραχμὴ κατὰ μῆνα ἀπέναντι τῶν ὠφελειῶν, αἵτινες ἀνακλῶσιν εἰς αὐτὸν τὸν πληρώνοντα, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις θέλει λαμβάνει δωρεὰν ἕν περιοδικὸν σύγγραμμα, ὅπερ θέλει φωτίζει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ και θέλει διευκολύνει τὸ διδακτικὸν αὐτοῦ ἔργον;

Ἐτέραν πρότασιν ἔχω νὰ κάμω εἰς τὸν ἔντιμον τῆς Παιδείας Ὑπουργόν, ἀναγομένην εἰς τὴν ἠθικὴν ὠφέλειαν τοῦ Συλλόγου, τὴν ἐξῆς, ἥτοι νὰ ὑποχρεώσῃ τους μὲν διευθύνοντας Ἐλ. Σχολεῖα, διδασκαλεῖα και γυμνάσια νὰ δημοσιεύωσιν ἕν τῷ Πλάτωνι μίαν τούλάχιστον κατ' ἔτος διατριβὴν, ἀναφερομένην μὲν εἰς τὸ παιδαγωγικὸν αὐτῶν και διδακτικὸν ἔργον, μαρτυροῦσαν δὲ τὴν προκοπὴν αὐτῶν· τους δὲ λοιποὺς κατωτέρους διδασκάλους, νὰ συνάγωσι και πέμπωσιν εἰς τὴν τοῦ Πλάτωνος διεύθυνσιν πρὸς δημοσίευσιν γλωσσικὴν ὕλην, μύθους, περιγραφὰς ἠθῶν και ἐθίμων, παροιμίας κτλ. τοῦ τόπου ἐκείνου, ἕν ᾧ ἕκαστος τυγχάνει διδάσκων· διότι εἶναι αἰσχρὸν τὰ μὲν μεγάλα ἔθνη νὰ πέμπωσιν ἐπιτροπὰς πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν πόλων ἢ πρὸς ἔρευναν τῶν αἰτίων τῆς χολέρας ἢ πρὸς εὔρεσιν τῶν πηγῶν τοῦ Νείλου, ἡμεῖς δὲ νὰ μὴ φροντίζωμεν νὰ περισυνάγωμεν τὰ τεκμήρια τῆς πατρότητος ἡμῶν και νὰ μὴ ἐρευνῶμεν τὰ ἔχνη τῆς ἀμφισβητουμένης ἡμῶν καταγωγῆς. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα διατὶ ἀνατίθῃμι εἰς τὴν φροντίδα τοῦ κ. Ὑπουργοῦ; Ἐϋδῆλον· διότι δι' ἐπανειλημμένων ἐγκυκλίων οἱ διέποντες τὰ τοῦ Συλλόγου προέτρεψαν τους ἕκασταχοῦ διδασκάλους πρὸς ἀρωγὴν τοῦ Συλλόγου ὕλικὴν τε και ἠθικὴν, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθησαν παρὰ τῶν πλειοτέρων ὡς ἀδύνατοι. Ἀπαιτεῖται λοιπὸν ἀνωτέρα δύναμις, ἥτοι ὑπουργικὴ, ὅπως ἐπιβάλλῃ εἰς τους διδασκάλους ἐκεῖνο, ὅπερ ἡ φιλοτιμία αὐτῶν και τὸ ὀρθῶς ἐννοούμενον συμφέρον ἀπῆρτει νὰ πράξωσιν αὐθορμήτως.

Ταῦτα εἶναι τὰ μέσα, κύριοι, δι' ὧν νομίζω ὅτι ὁ ἡμέτερος Διδ. Σύλλογος δύναται οὐ μόνον νὰ διατηρηθῇ, ἀλλὰ και νὰ προαχθῇ ἐκπληρῶν προσηκόντως τὸν ὕψιστον αὐτοῦ προορισμόν. Ὁ Σύλλογος ἡμῶν, ὡς ἄλλοτε εἶπον, τυγχάνων τῆς προσηκούσης ὑποστηρίξεως, δύναται ν' ἀποβῇ κέντρον εὐρυτέρου ἐκπαιδευτικοῦ κύκλου· δύναται νὰ τηρῇ ἄσβεστον τὸ τῆς παιδείας ἱερὸν πῦρ· δύναται ν' ἀποβῇ διαπρύσιος κήρυξ τῶν διαφορῶν παιδαγωγικῶν ἀρχῶν και διδακτικῶν μεθόδων· δύναται νὰ ὀδηγῇ καταλλήλως τὴν χεῖρα τῶν συγγραφότων διδακτικὰ βιβλία· δύναται νὰ ὑποδεικνύῃ τὸν καταλληλότερον τρόπον τῆς τε κατ' οἶκον και ἕν τῷ σχολεῖω ἀγωγῆς και παιδείσεως τῶν νέων, και τέλος δύναται ν' ἀποβῇ δεξιὰ χεῖρ τοῦ τῆς Παιδείας Ὑπουργοῦ, διαφωτίζων αὐτὸν ἕν τοῖς ἐκάστοτε ἐμφανιζομένοις ἐκπαιδευτικοῖς ζητήμασι και προπαρασκευάζων και ἐξομαλύνων τὴν ἐκπαιδευτικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν.

Λ Ο Γ Ο Σ

ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΚΥΡΙΟΥ Ν. Α. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΥ

και ἔκθεσις τῶν ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Γ' ἔτους πεπραγμένων.

Ἀξιότιμε Κύριε Ἀντιπρόεδρε !

Μεγάλως ἐπιθύμουν νὰ παρευρεθῶ κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ Συλλόγου, ἵνα αὐτὸς διὰ ζώσης δῶ λόγον τῶν κατὰ τὴν προεδρείαν μου πεπραγμένων. Πολλῶν ὅμως ἕνεκα λόγων οὐ δυνάμενος νὰ πληρώσω τὴν ἐπιθυμίαν μου ταύτην, πέμπω ὑμῖν τὴν λογοδοσίαν μου ἔγγραφον, παρακαλῶν, ἵνα ἀναγνώσητε ταύτην εἰς ἐπήκοον τῶν ἑταίρων, ὧν τὴν συγνώμην ἐξαιτοῦμαι διὰ τὴν ἐξ ἀνάγκης χώραν σχοῦσαν ἀπουσίαν μου.

Πρὶν ἢ ἀρξῶμαι τῆς ἐκθέσεως τῶν ἔργων τοῦ διοικητ. συμβουλίου, καλὸν ἐνόμισα νὰ προτάξω βραχεὰ τινὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν σκοπὸν και τὸ μέλλον τοῦ Συλλόγου. Καὶ σκοπὸς μὲν τοῦ συλλόγου, ὡς γνωστὸν, εἶνε ἡ βελτίωσις τῆς μέσης και κατωτέρας παιδείσεως· τὸ δὲ μέλλον αὐτοῦ ἐγκεῖται ἕν τῇ προόδῳ και τῇ βελτιώσει αὐτοῦ τούτου τοῦ συλλόγου, ἀμφότερα δὲ στενότατα ἀλλήλοις συνδεδεμένα ὡς αἷτιον και αἷτιατόν· διότι βαρόμετρον τῆς δυνάμεως τοῦ Συλλόγου εἶνε τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐξ ὧν πράγματι κατ' ἀναλογίαν πηγάζει ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ δύναμις, ἥτις μόνη δύναται νὰ ἐπιβληθῇ ὅπου δεῖ και νὰ ἐπιδράσῃ αἰσίως πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ

προορισμού του. Καί πρῶτον μὲν ἐν τῷ ὄρει βελτίωσις τῆς μέσης καὶ κατωτέρας παιδείσεως νοεῖται κατ' ἐξοχὴν ἢ βελτίωσις τῆς διδασκαλίας; ἦτοι ἢ μόρφωσις διδασκάλων γινωσκόντων μὲν ὡς κάλλιστα τὸ ἑαυτῶν ἔργον καὶ εὐμεθόδως δυναμένων καὶ ἐπιφελῶς νὰ μετέλθωσιν αὐτό, συναισθανομένων δὲ τὴν ἰερότητα τοῦ καθήκοντος καὶ μετ' αὐταπαρνήσεως εἰς αὐτὸ ἀφωσιωμένων. Ἐὰν τὰ δύο ταῦτα συνυπάρξωσι τῷ διδασκάλῳ, χρησταί βεβαίως ὑπάρχουσιν ἐλπίδες, ὅτι τὸ μέλλον τῆς πατρίδος ἔσται οἷον πᾶσα καρδία ἑλληνικὴ εὐχεται καὶ ἐπιθυμεῖ. Ἐὰν ὅμως τὸ ἕτερον τούτων ἐλλείπῃ, ἀνάγκη κατὰ τοῦτο ἢ διδασκαλία νὰ ἦ χωλὴ καὶ οἱ ἐκ ταύτης καρποὶ οὐ μόνον ξηροὶ καὶ ἄγονοι, ἀλλὰ πολλάκις καὶ βλαβεροὶ, ὅμοιον δὲ καὶ ἀνάλογον τὸ μέλλον τῆς πατρίδος. Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐγείρεται τὸ ἐρώτημα, κεκτῆμεθα ἄραγε ἀμφοτέρω ἢ οὐ; Δυστυχῶς τὸ ἔθνος ἡμῶν σπεῦδον νὰ θεραπεύσῃ τὴν πρώτην ἀνάγκην τῆς ὅσον ἔνεσι εὐρυτέρας διαδόσεως τῶν στοιχειωδῶν καὶ ἐγκυκλίων γνώσεων, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν σύστασιν ὅσον οἷον τε πλειόνων διδασκαλείων, δημοτικῶν καὶ ἑλληνικῶν σχολείων καὶ Γυμνασίων, μὴ λαβὼν εἰσέτι τὸν καιρὸν νὰ σκεφθῇ ὠρίμως καὶ περὶ τοῦ ποιοῦ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν καρπῶν, οὓς δι' αὐτῶν συγκομίζεται, ὅπερ κυρίως ὁ σκοπὸς τῆς παιδείσεως τοῦ ἔθνους. Δὲν ἐννοῶ βεβαίως ταῦτα λέγων, ὅτι πάντα γίνονται ἐκ τύχης καὶ ὅτι ἀνευ ἐλέγχου σήμερον διατελεῖ παρ' ἡμῖν ἡ παιδεία· ὄχι· ἀλλ' ἐννοῶ, ὅτι δὲν ἐζυγίσθησαν ἔτι παρ' ἡμῖν αἱ θυσίαι καὶ οἱ καρποὶ ἐν τῇ στάθμῃ ἐκείνῃ τῇ ἀκριβεστάτῃ, ἐν ἣ ζυγίζονται παρὰ τοῖς σοφωτάτοις Γερμανοῖς κλπ. πεφωτισμένοις ἔθνεσιν, οἵτινες ὅσον γενναῖοί εἰσιν ἐν ταῖς θυσίαις, τοσοῦτον καὶ αὐστηροὶ καὶ ἀκριβεῖς ἀπαιτῶνται τῶν ἀναλόγων προϊόντων τῶν ὑπὲρ τῆς παιδείσεως τοῦ ἔθνους θυσιῶν. Δὲν ἐννοῶ νὰ φανῶ μεμψιμοῖρος, ἀλλὰ φιλαλήθης· ἀνάγκη νὰ στραφῇ ἤδη οὐχὶ κατὰ τύπον, ἀλλ' ὡς δεῖ ἢ προσοχὴ τῶν ἀρμοδίων εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἔθνικῆς παιδείσεως καὶ νὰ ἐξετάσῃ μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας τοὺς ἐκ τῆς παιδείσεως παραγομένους καρποὺς οὐχὶ μόνον κατὰ ποσόν, ἀλλὰ μάλιστα κατὰ ποιόν· διότι οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ, οὐδὲ χαίρει τις εἰς τὸ φαινόμενον ἀγαθόν, ἀλλ' εἰς τὸ πραγματικόν, εἰς ἐκεῖνο, δῆλα δὴ ὅπερ ἀπαιτεῖ ἡ ἀληθὴς παιδεία, ἢ μόρφωσις κοινωνίας ἠθικῆς, ἐναρέτου, φιλοπατρίδος καὶ ἐνὶ λόγῳ ἑλληνικῆς. Ἄλλ' εἰς τοῦτο δέον νὰ ἀσχοληθῇ μάλιστα ὁ ἡμέτερος διδασκαλικὸς Σύλλογος, ὁ διὰ τοῦ προγράμματός του ἀναλαβὼν τὸ μέγιστον καὶ ὑψιστόν ἔργον τοῦ συντελέσαι εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς μέσης καὶ κατωτέρας παιδείσεως ἢ ἀνεύ-

ρεις τῶν κακῶς ἐχόντων καὶ ἢ ὑπόδειξις τῶν δεόντων γενέσθαι πρὸς θεραπείαν αὐτῶν, τοῦτ' ἔστιν ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ἔργον τοῦ συλλόγου. Δικαίως δὲ θέλει ἐπισύρει ἐφ' ἑαυτὸν τὰς εὐλογίας τοῦ ἔθνους, ἐὰν σμικρὸν κατὰ σμικρὸν κατορθώσῃ ἀμφοτέρω ταῦτα καὶ διὰ τῆς σώφρονος αὐτοῦ καὶ πατριωτικῆς πορείας πείσῃ τοὺς ἰθύνοντας τὰ τῆς Παιδείας, ὅτι ὁ Σύλλογος δὲν συνέστη οὐδ' ὑφίσταται χάριν παιδείας, ὅτι δὲν εἶνε ἔρημος ἀνδρῶν ἱκανότητος καὶ φιλοπατρίας, ὧν τὰς δυνάμεις ἄριστα δύναται νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ἔθνος πρὸς βελτίωσιν τῆς παιδείας. Ἀρξάμενος δὲ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τῆς συζητήσεως καὶ λύσεως τοῦ ζωτικωτάτου καὶ σπουδαιοτάτου θέματος τῆς χριστιανικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τῶν νέων καὶ ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ἐξετάσας τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν μαθητὴν, ὡς ἐν τοῖς πρακτικοῖς δείκνυται, ἀπέδειξεν, ὅτι ἐπαξίως ἀνέλαβε νὰ λύσῃ τὸ δυσχερέστατον πρόβλημα τῆς ἀληθοῦς τοῦ ἀνθρώπου μορφώσεως. Οὕτω δὲ πολλὰ ζητήματα, ἅτινα ἢ ἀτομικὴ δύναμις δὲν ἐπαρκεῖ νὰ λύσῃ, ὡς δεῖ, ἢ τοῦ συλλόγου κρῖσις βεβαίως κατὰ πολλῶν μείζονα λόγον ὀρθότερον θέλει ἐπιλύσει· διὸ καὶ ἐν τοῖς πεφωτισμένοις ἔθνεσιν οἱ διδασκαλικοὶ σύλλογοι εἶνε οἱ πρόδρομοι καὶ οἱ προμηθεῖς ὅλων τῶν κατ' ἐκάστην ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων εἰς φῶς φερομένων βελτιώσεων. Ταῦτα ἐν συντόμῳ περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου· ἤδη ἐρχόμεθα εἰς τὸ δεύτερον, ὅπερ ἔστι τὸ μέλλον αὐτοῦ, ὅπερ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μέσον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ ὡς προείπομεν· Ὡσπερ ἐν τῷ ἀτόμῳ, οὕτω καὶ ἐν τοῖς συλλόγοις τὸ μέλλον αὐτῶν κεῖται ἐν τοῖς ἰδίῳ αὐτῶν ἔργοις. Ταῦτα γὰρ εἰσὶν οἱ μόνοι καὶ ἀληθεῖς μάρτυρες τῆς διαθέσεως καὶ ἐνεργείας ἐκάστου καὶ δὴ καὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ. Ἐὰν λοιπὸν καὶ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος μὴ παραγνωρίζων τὸν προορισμὸν του ἐμμεῖνη μὲν σταθερὸς εἰς τὴν λαμπρὰν ἰδέαν τῆς συστάσεως καὶ συντηρήσεώς του, δὲν σταυρώσῃ δὲ τὰς χεῖρας, ἔστω βέβαιος, ὅτι τὸ μέλλον αὐτοῦ ἔσται λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον τῶν πόθων αὐτοῦ τε καὶ τῆς πατρίδος. Τὸ ἀναλαμβάνειν δι' ἐνὸς λαμπροῦ ὀνόματος ἔργον ὑψιστόν, μὴ ἐκτελεῖν δ' ἔργα ἀνάλογα τῷ ὀνόματι εἶνε κατὰ τὸν Δημοσθένη μάταιόν τι καὶ κενόν. Ἄλλ' ἵνα εἰς φῶς ἀγάγῃ ὁ Σύλλογος ἔργα, χρῆζει μάλιστα δύο τινῶν ἦτοι τῆς πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς ἐκάστου συνδρομῆς, ἧτις μετὰ μεγίστης χαρᾶς καὶ προθυμίας δέον ὑπὸ πάντων ἡμῶν νὰ προσφέρηται, ἀναλογιζομένων, ὅτι ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν κεῖται τὸ μέλλον τῆς Πατρίδος. Δέον δὲ νὰ κατανοήσωμεν πάντες, ὅτι ἢ συντήρησις καὶ πρόοδος τοῦ συλλόγου ὅσον τιμητικὴ εἶνε δι' ἡμᾶς, τοσοῦτον καὶ ἐκ καθήκοντος ἐπιβάλλεται ἡμῖν. Εἰσὶν ὅμως τινὲς τῶν ἐταί-

ρων παραπονούμενοι, ὅτι ὁ Σύλλογος κατ' οὐδὲν συνετέλεσεν εἰς τὴν βελτιώσιν τῆς τύχης τῶν διδασκάλων τοῦ ἔθνους. Εἰς δὲ πρῶην ἑταῖρος καὶ ἔγραψε κατὰ τοῦ Συλλόγου, ὡς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν φροντίδα καὶ ἐνέργειαν ὑπὲρ μόνων τῶν τῆς μέσης παιδείσεως διδασκάλων στρέψαντος, ὅπως δ' ἐπιλαθομένου τῶν τῆς κατωτάτης, ὑπὲρ ἧς οὕτως κηδόμενος, ἐκάλει πάντας τοὺς ὁμοθαμβίους αὐτῶ· συναδέλφους ν' ἀποτελέσωσιν ἴδιον δημοδιδασκάλων σύλλογον! Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἀνήκοντες εἰς τὴν μέσην παιδεύσιν ἔχουσιν ἐν μέρει δίκαιον· ἀλλὰ τί πταίει ὁ Σύλλογος ἐὰν ἱκανότητες παραγκωνίζονται, οἱ διδάσκαλοι τοῦ ἔθνους πένονται; Ταῦτα κεῖνται ἐκτὸς αὐτοῦ· τὸ ἔθνος φαίνεται, ὅτι δὲν ἐνόησεν ἔτι, ὅτι ἕνα ἐργασθῆ τις, δέον νὰ μὴ ἔχη τοῦλάχιστον τὴν γαστέρα κενήν. Πολλὰ κατὰ καιροὺς ἐγράφησαν καὶ ἐλέχθησαν ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῆς παιδείσεως, ἀλλὰ ἄνευ λογιμοῦ, διότι ἦσαν μᾶλλον στιγμαῖαι ἐξάψεις καὶ ποιητικαὶ ἐκφράσεις ἢ σκέψεις ὄριμοι καὶ μεμελετημένοι· διότι ἐνῶ τὰ κάλλιστα ἐγράφοντο ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας, τῆς ἀφηρημένης λέξεως, ὑπὲρ τῶν συγκεκριμένων ὀργάνων αὐτῆς, τῶν διδασκάλων, ὑπὲρ αὐτῆς δηλ. τῆς οὐσιαστικῆς παιδείας ἢ ἐλάχιστα ἢ οὐδὲν, ὡσὰν ἡ παιδεία νὰ μὴν ἔχη ἀνάγκην διδασκάλων, ὀνητῶν ἀρτοφάγων, αἵτινες ἄνευ τροφῆς δὲν ζῶσιν· οὕτω δὲ οἱ γράφοντες ἠγνόουν ὑπὲρ τίνος ἠγωνίζοντο· ὁ Σύλλογος δι' ὑπομνήματός του ὑπέδειξεν εἰς τὴν κυβέρνησιν πρὸ διετίας τὴν θέσιν τῶν διδασκόντων καὶ τὰ μέσα τῆς θεραπείας πολλῶν οὐκ εὖ ἐχόντων. Ἄλλ' ἂν μέχρι τοῦδε οὐδὲν ἐγένετο, οἱ λόγοι δὲν εἶνε ἄγνωστοι. Δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι ὁ ἐργαζόμενος ζητεῖ τὴν πρέπουσαν ἀμοιβὴν ἀναλόγως τῆς ἱκανότητος καὶ τῶν κόπων του, ζητεῖ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ὡς καλὸς δούλος νὰ βραβευθῆ ὡς πολλαπλασιάζων τὸ τάλαντον καὶ διακριθῆ ἀπὸ τὸν κακόν, τὸν κρύπτοντα αὐτό· αἰσθανόμεθα καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ μαρτυρῶν τοῦ ζήλου τοῦ διδασκάλου ἔχει τὴν κυρίαν αἰτίαν ἐν τοῖς δυοῖς τούτοις. Ἄλλὰ πεποιθήμεν, ὅτι ἡ Σ. κυβέρνησις ἐκτιμῶσα τὴν θέσιν καὶ ἀξίαν τῶν διδασκάλων, οἷς ἐμπεπίστευται τὸ μέλλον τῆς πατρίδος, θέλει ἀρετὰ αἰτία τῶν παραπόνων, βελτιοῦσα ἠθικῶς τε καὶ ὑλικῶς τὴν θέσιν καὶ τὴν τύχην αὐτῶν. Ἄλλὰ τί νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ πρῶην ἑταίρου, ὅστις ἄνευ ὀρίμου σκέψεως ἔγραψεν ὅ,τι ἔγραψεν; Τίς ἐξ ἡμῶν ἀγνοεῖ, ὅτι τὰ γράφοντα ἐγράφησαν κατὰ τῆς ἀληθείας, ἐκ σκοποῦ (ἴσως) ἀδηλον τίνος; ὁμιλεῖ περὶ ἐγκαταλείψεως δημοδιδασκάλων καὶ καλεῖ αὐτοὺς νὰ συνέλθωσιν ὡς τάχιστα ἕνα φροντίσωσι περὶ τῆς τύχης των· ἀλλὰ τίς δημοδιδάσκαλος τῶν νεωστὶ ἐξερχομένων δὲν εἶνε εὐχαριστημένος μὲ τὴν τύχην

του; δὲν ἐφρόντισεν ὁ διδασκαλικὸς σύλλογος ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῆς κατωτέρας παιδείσεως καὶ τῆς τύχης τῶν διδασκάλων αὐτῆς; ὁ ἔχων ἐναντίαν ἰδέαν, ἅς ἀναιρέση ἡμᾶς. Ἄλλὰ δὲν ἐγένετο τοιαύτη βελτιώσις καὶ διὰ τοὺς παλαιότερους; Ἄλλ' εἰς τοῦτο πταίει ὁ σύλλογος; δὲν εἰργάσθη καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ὅσον ἔδει; πλὴν δὲν ἠδύνατο νὰ πηδήσῃ καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ χωρισμοῦ, ἀφίνομεν ἐκάστῳ τῶν ἑταίρων νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ συνετοῦ καὶ λυσιτελοῦς αὐτῆς, λέγοντες μόνον, ὅτι, ἀφοῦ καὶ συνηνωμένων ὅλων ἡμῶν ὄντων, ὁ σύλλογος μόλις δύναται νὰ συντηρηθῆ καὶ παραγάγῃ τι γενναῖον, ὅπως ἀδύνατος ἔσται ἡ συντήρησις δύο συλλόγων χωρὶς ἐκατέρου ἐργαζομένου. Ἐνῶ ὅμως τοιαύτη τις ἰδέα ἐμφωλεῖται ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ κυρίου τούτου, ἐν τῇ ἐμῇ καὶ τῇ τοῦ διοικητ. συμβουλίου, πιστεύω δὲ καὶ παντὸς ἑταίρου ἢ ἐναντία ἐπεκράτησε, ὅτι δέον οὐ μόνον τὰς δυνάμεις σύμπαντος τοῦ διδασκαλικοῦ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τῆς δούλης νὰ ἐνώσωμεν καὶ ἀποτελέσωμεν ὡς οἶόντε τάχιον Πανελληνίον διδασκαλικὸν σύλλογον, θεωροῦντες, ὅτι τὸ μόνον μέσον δι' οὗ δύναται ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ συγκεντρώσῃ τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις, νὰ συσφίξῃ τοὺς ἀδελφικοὺς αὐτοῦ δεσμοὺς εἶνε οἱ διδάσκαλοι, χρησιμεύοντες ὡσπερ ἠλεκτρικοὶ σπινθῆρες εἰς μετάδοσιν πανελληνίων ιδεῶν καὶ φρονημάτων, ἐξ ὧν ἀναμένεται ἡ ἐκπλήρωσις τῶν πανελληνίων πόθων. Τούτου οὕτως ἔχοντος· ὁ ἐνσπείρων ἰδέας κατακερματισμοῦ δὲν ἔχει οὔτε πρακτικῶς οὔτε θεωρητικῶς δίκαιον. Εὐτυχῶς δὲ ἡ ἰδέα αὕτη οὔτε εὖρεν, οὔτε εὐρήσει ὀπαδοὺς, ὡς ἀντικειμένη εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων καὶ τὸ συμφέρον τοῦ συλλόγου. Εὐτυχῆς δὲ λογιζομαι ἀναγγέλλων ὑμῖν, ὅτι ὁ σύλλογος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκτῆσατο πολλὰ καὶ σπουδαῖα μέλη, ἅτινα διὰ τῶν φώτων καὶ τῆς προθυμίας των μεγάλως θέλουσι συντελέσει εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ συλλόγου. Εὐχόμεθα δὲ, ἕνα καὶ τινες πόρρωθεν τὸν ἀγῶνα θεώμενοι, κατέλθωσι καὶ ἀποδυθῶσιν εἰς αὐτόν, ἐάσαντες χαίρειν τὸ ἀπελπίζειν οὐ καταληφθέντες κατετάχθησαν εἰς τὴν τάξιν τῶν οὐδετέρων. Ἐκ πείρας γινώσκομεν καὶ βεβαιοῦμεν αὐτούς, ὅτι θέλησις ἀγαθῆ καὶ προθυμία μικρὰ ἀρκοῦσι νὰ ἱκανοποιήσωσι τοὺς πόθους παντὸς ὑπὲρ τοῦ συλλόγου μεριμνῶντος. Τίς ἀγνοεῖ, ὅτι ὁ σύλλογος διὰ τῆς χρηματικῆς συνδρομῆς τῆς πολιτείας ἐν μέρει δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας ἠδυνήθη νὰ ἀνακύψῃ ἐκ τῆς πενιχρᾶς αὐτοῦ καταστάσεως καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν νὰ ἐκτελέσῃ ὅλους τοὺς ὄρους τοῦ καταστατικοῦ, εἰσαγαγὼν τὰ ἐσπερινὰ ἀναγνώσματα καὶ τὰς φιλολογικὰς ἀνακοινώσεις, θεῖς δὲ καὶ τὰς βάσεις

ἀναγνωστήριου καὶ βιβλιοθήκης; ἔχομεν δὲ καὶ ἐλπίδας, ὅτι ὁ διδασκαλικὸς σύλλογος διὰ τῶν ἔργων του θὰ ἐπισπάζεται ἐτι μᾶλλον τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς πολιτείας καὶ τοῦ ἀτόμου, προθύμου ὄντος, νὰ συνεισφέρει τὸν ὀβολὸν του εἰς τοιαῦτα ἐθνωφελῆ ἔργα. Εὐχαρίστως δὲ λέγομεν καὶ κηρύττομεν παρρησίᾳ, ὅτι ὁ σύλλογος στερεῶς τῷ ποδὶ βαίνει ὁσημέραι εἰς τὴν πλήρωσιν τοῦ σκοποῦ του. Ἐκ τῶν ἐργασιῶν του θέλει βεβαιωθῆ πᾶς τις, ὅτι ὁ σύλλογος ἔπραξε τὸ καθ' ἑαυτὸν ἄνευ θορύβου καὶ πατάγου, ἄνευ ἐπιδείξεων, ἄνευ ὀπισθοβουλιῶν· τὰ μέλη τοῦ διδασκαλικοῦ συλλόγου ἐκ μόνης ἀγάπης πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐργάσθησαν μετ' ἀξιεπαίνου ζήλου εἰς οὐδὲν λογιζόμενοι τοὺς πόνους, οὓς προσθέτουσιν εἰς τὸ ἐπίμοχθον αὐτῶν ἔργον. Ἦς δ' ἀρνηθήσεται, ὅτι σὺν τῷ προϊόντι χρόνῳ θέλει φθάσει εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τῶν ἐργασιῶν του; εἰς ὃ ὁ ἀληθὴς του προορισμὸς ὤρισε καὶ ὁ πόθος ἄγει; Ταῦτα ἐν συντόμῳ εἰπόντες περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ διδασκαλικοῦ συλλόγου, μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ λήξαν ἔτος.

Ἐκθεσις τῶν ἐργασιῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ ἤδη λήξαντος ἔτους συγκροτούμενον ὑπὸ τῶν κ. Ν. Α. Χαλκιοπούλου, προέδρου, Ἀριστείδου Σπαθᾶκη καὶ Ἰωάννου Ἀργυριάδου, ἀντιπροέδρων, Γ. Ἰ. Δέρβου, γεν. Γραμματέως, Ν. Ἀναστασίου, ταμίου καὶ τῶν κκ. Γ. Παπαβασιλείου, Γ. Μανούσου, Ἀχ. Γρηγοριανοπούλου καὶ Ἀναστασίου Κωνσταντινίδου, συμβούλων, εὐθὺς ἀπὸ τῆς συστάσεώς του μέλημά του κύριον ἐθεώρησε τὴν ὕλικὴν καὶ πνευματικὴν τοῦ Συλλόγου πρόοδον. Ἀμφότερα δ' ἐπεδίωξε μετὰ τῆς προθυμίας καὶ ἐπιτυχίας, ὥστε ὁ σύλλογος νέας ἐκτήσατο δυνάμεις ὕλικὰς τε καὶ πνευματικὰς, τὸ μὲν διὰ τῆς ἐξευρέσεως πόρων, τὸ δὲ διὰ τῆς ἐγγραφῆς νέων ἐταίρων, ὧν ἡ προσέλευσις οὐ μόνον ὕλικῶς ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς μεγίστη ἔσται ὠφέλεια τῷ Συλλόγῳ. Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, τὴν σπουδαιότητά του ἡμετέρου συλλόγου ἐκτιμῆσαν, ἀνέγραψεν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ κράτους ἐνιαύσιον χορηγίαν δισχιλίων καὶ τετρακοσίων δραχμῶν, ἡ ἱερὰ μονὴ τῶν Ἀσωμάτων ἑκατοντάδραχμον καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων διακοσίων δραχμῶν. Πλὴν δὲ τούτων καὶ ὁ σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν,

ὁ σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Χαλκίδος, ὁ πανοσιώτατος ἐν Λονδίῳ ἀρχιμανδρίτης καὶ ἐφημέριος τῆς ἐκεῖ ἐλλ. ἐκκλησίας κύριος ἱεράνυμος Μυριανθεὺς γενναίαν προσήνεγκον συνδρομὴν τῷ Συλλόγῳ, τὸ Πανεπιστήμιον τῆ ἀξιολογῆσιν πρωτοβουλία τοῦ κυρίου πρυτάνεως σπουδαίως ἐπηύξησε τὴν ὑπὲρ τοῦ Πλάτωνος συνδρομὴν του. Σπουδαιοτάτην ὁμῶς ἐπικουρίαν θεωρῶ τὴν ἐγγραφὴν νέων ἐταίρων ὡς τακτικῶν μελῶν τριάκοντα μὲν καθηγητῶν πάντε καὶ εἴκοσιν ἐλληνοδιδασκάλων, εἴκοσι δὲ καὶ τεσσαρῶν δημοδιδασκάλων. Ταῦτα πάντα εἰσὶν ἀποτελέσματα τῆς ὁμοθυμοῦ συμπράξεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ὅπερ κληθὲν νὰ διευθύνῃ τὴν τύχην τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου, εὐρέθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κινήσῃ σὺν τῇ Ἀθηνᾷ καὶ τὴν χεῖρα, διότι ἔστρεφέτο καὶ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων πρὸς συντήρησιν τοῦ Συλλόγου πόρων. Εὐτυχῶς αἱ προσπάθειαι του δὲν ἀπέβησαν ἄγονοι· ἡ κυβέρνησις θέλουσα νὰ δώσῃ ζωὴν εἰς τὸν Διδασκαλικὸν Σύλλογον, ἐξ οὗ τὸ ἔθνος εὐλόγως προσδοκᾷ τὴν βελτίωσιν τῆς μέσης καὶ κατωτέρας παιδείσεως, ἔδειξε τῶσαύτην προθυμίαν, ὥστε ἐστήριξεν, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς παιδείας τὰ θεμέλια τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, οὐ μόνον διὰ τῆς γενναίας χρηματικῆς χορηγίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἠθικῆς τοῦ ἐπὶ τῆς παιδείας ὑπουργοῦ συνδρομῆς εἰς πᾶσαν δικαίαν τοῦ συμβουλίου ἀκτῆσιν. Δύο ἐγκύκλιοι ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ κ. Κ. Λομβάρδου, αἵτινες θέλουσι μένει ἀτελεύτητον αὐτοῦ κλέος καὶ αἵτινες θέλουσιν ἀνακαλεῖ πάντοτε εἰς τὴν μνήμην τοῦ Συλλόγου τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην, οὐ μόνον τοὺς μένοντας καὶ ὄντας ἐταίρους ἐνεθάρρυναν καὶ ἐστερέωσαν εἰς τὴν λαμπρὰν αὐτῶν ἰδέαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἢ κλονιζομένους ἢ σχεδὸν ἀποφασίσαντας νὰ παραιτηθῶσιν, ἀνεκάλεσαν εἰς τὸ ἑαυτῶν καθῆκον, μεγίστην δ' ὤθησιν ἔδωκαν εἰς τὴν ἐγγραφὴν νέων· οὕτω δ' ἐπετεύχθη ἐκεῖνο, οὐπερ πρῶτιστα καὶ μάλιστα εἶχεν ἀνάγκην ὁ σύλλογος εἰς εὐδῶσιν τῶν ἔργων του καὶ εἰς πλήρωσιν τοῦ σκοποῦ του, ἦτοι ἡ υλοθέτησις αὐτοῦ οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας, μεθ' οὗ ὄφειλε καὶ ὀφείλει νὰ διατελῇ εἰς στενοτάτην σχέσιν, διότι αὐτὸς ὄργανον ὃν ἐκείνου δεόν νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἀγαθὴν ἐκείνου πρόθεσιν, διὰ τῶν φώτων καὶ τῆς πείρας του λύων τὰ ζητήματα, ἅτινα μόνον διδασκάλων πείρα καὶ μάθησις δύναται νὰ λύσῃ ἐπωφελῶς τῇ πατρίδι· εἴθε δὲ οἱ κατὰ καιροὺς τὴν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἔδραν καταλαμβάνοντες μὴ ἐπιλάθωνται τῆς σπουδαιότητος τοῦ Συλλόγου, ἀλλὰ συντρέχοντες αὐτὸν καὶ ὕλικῶς καὶ ἠθικῶς, ἀναδείξωσιν αὐτὸν ἡμέραν τινὰ ἄξιον

τοῦ προορισμοῦ του, καὶ μεταχειρίζονται αὐτὸν ἄριστον σύμβουλον τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν προθέσεων καὶ νομοσχεδίων κλπ. πρὸς ὄφελος τῆς παιδείας καὶ δόξαν τοῦ ἔθνους, ὅτι καὶ ἡ Ἑλλάς δὲν στερεῖται τοῦ πρωτίστου τούτου στοίχειου τῆς ἐθνικῆς παιδεύσεως, ὅπερ ἡ μὲν ἀρχαία Ἑλλάς ἐκληροδότησέ τῇ Ἑσπερίᾳ Ἑυρώπῃ ἡ δὲ νεωτέρα παρέλαβε παρ' αὐτῆς. Ἐπὶ τῶν τεθειμένων πρὸς λύσιν ζητημάτων μεγίστην προθυμίαν καὶ φιλοτιμίαν ἐπεδείξαντο οἱ πλείστοι τῶν ἐν Ἀθήναις Ἑταίρων, διὰ τῆς τακτικῆς τῶν ὁποίων παρουσίας κατὰ τὰς συζητήσεις κατωρθώθη νὰ συγκροτηθῶσι δέκα καὶ τέσσαρες εἰδικαὶ συνελεύσεις, διὰ δὲ τῆς πεφωτισμένης αὐτῶν γνώμης, εἰ καὶ δὲν ἐλύθησαν πάντα τὰ ζητήματα, ἐλύθη ὅμως τὸ σπουδαιότατον καὶ οὐσιωδέστατον ζήτημα τῆς χριστιανικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τῶν νέων, ὡς ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ Συλλόγου ἐμφαίνεται. Κατὰ δὲ τὰ δεδογμένα ἤρξαντο ἀπὸ τῆς 9ης Ἰανουαρίου καὶ τὰ ἀναγνώσματα. Εἰ καὶ δὲν ἀνεγνώσθησαν πάντα τὰ διὰ τοῦ προγράμματος ἀναγγελθέντα, ἕνεκα ἀπροόπτων περιστάσεων, οὐχ ἦττον τὰ ἀνεγνώσμενα καὶ ἰκανὰ τὸν ἀριθμὸν εἰσὶν καὶ λόγου οὐ μικροῦ ἄξια. Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ Λουκιάνειον «ἀρχὴ δέ τοι ἡμισυ παντός.» Πεποιθάμεν, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τοῦτ' ἄμεινον ἔσται, κρίνοντες μάλιστα ἐκ τῆς ἀξιεπαίνου προθυμίας, μεθ' ἧς προσήνεγκον τὸν πνευματικὸν αὐτῶν ὄβολον πάντες οἱ κληθέντες πρὸς τοῦτο, γενόμενοι οὕτω πρόδρομοι ἔργου λυσιτελεστάτου εἰς τε τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν τοῦ Συλλόγου προαγωγὴν, τοῦ πρώτου συνεπαγομένου τὸ δεύτερον. Δύο ἑορτὰς ἐπανηγύρισεν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ σύλλογος, τὴν τῶν τριῶν ἱεραρχῶν, καὶ τὴν τῆς εἰκοστῆς πέμπτῃς Μαρτίου, ἡμέρας ἱερᾶς καὶ ἔθνοσωτηρίου. Ἡ μὲν καθιερωθεῖσα ὑπὸ προηγουμένου διοικητ. Συμβουλίου, ἐωρτάσθη τὸ πρῶτον ἤδη, διότι ἐνόμιζεν τὸ νῦν Διοικητικὸν Συμβούλιον ἄτοπον ἢ ἑορτῇ τῶν τριῶν μεγίστων φωστήρων καὶ διδασκάλων νὰ παρέρχηται ἐν νεκρικῇ σιγῇ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐκείνου, οὐ κατ' ἐξοχὴν ὁ σκοπὸς καὶ ὁ προορισμὸς συνταυτίζονται πρὸς τὴν πανηγυρικὴν ταύτην τῶν γραμμῶν καὶ τῆς Ὁρησειᾶς ἑορτῆν, ἡ δὲ καθιερώθη ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τούτου καὶ ἐπανηγυρίσθη, διότι εἰς ταύτην ὀφείλομεν τὸ πᾶν. Ἡ ἱερὰ αὕτη ἡμέρα, ἣτις πρέπει νὰ μένη εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἐγκαταραγμένη ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἔθνους ὡς ἡμέρα ἣτις ἀναμνησθεῖ ἡμᾶς καὶ θὰ ἀναμνησθεῖ πάσας τὰς ἐπερχομένας γενεὰς ἅμα μὲν τὴν σκληρὰν τύχην, ἣτις ἐκατονταετηρίδας ὅλας ἐκράτει τὸ ἑλλ. ἔθνος ὑπὸ δουλείαν βάρβαρον, ἅμα δὲ τὴν λαμπρὰν τοῦ ἔθνους ἀνάστασιν καὶ παλιγγενεσίαν,

ὑπὸ τοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου πρώτου ἔπρεπε νὰ πανηγυρίζηται. Καίτοι λοιπὸν ἀπῆτοῦντο ὅπωςδῆποτε δαπάναι τινὲς χρηματικαί, τὸ δὲ ταμεῖον τοῦ συλλόγου εἶχε προδιαγεγραμμένην ἐν τῷ προϋπολογισμῷ στενὴν τὴν δικαιδοσίαν αὐτοῦ εἰς τὰς δαπάνας διὰ τὴν σπάνιν τῶν πόρων, οὐχ ἦττον αἱ ἐπελθοῦσαι χρηματικαὶ ἐπικουραὶ, ὡς ἔφθην προεπάων, διηυκόλυναν τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν πανηγυρικωτάτων τούτων καὶ ἐθνικωτάτων ἑορτῶν, χάριν τῶν ὁποίων ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὑπερέβημεν τὰς ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀπογεγραμμένας δαπάνας ὡς καὶ χάριν τῶν ἀναγνωσμάτων· παρακαλοῦμεν δὲ τὴν συνέλευσιν νὰ ἐγκρίνη τὰς γενομένας χάριν αὐτῶν ἐκτάκτους δαπάνας. Παρατηρήσαντες, ὅτι πολλοὶ τῶν ἐταίρων καθυστέρουν τὰς ἑαυτῶν συνδρομὰς ἐπὶ ἐν ἧ καὶ πλείονα ἔτη, παρακαλέσαμεν αὐτοὺς ἐγγράφως, ὅπως ἀποστείλωσι ταύτας. Εὐτυχῶς πολλοὶ ἐξ αὐτῶν καὶ πάνυ προθύμως ἀπέστειλαν αὐτάς, οἱ δὲ δὲν ἠρνήθησαν, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι καὶ οὗτοι σπεύσουσιν ἀποστέλλοντες, γινώσκοντες, ὅτι ἄνευ αὐτῶν ὁ σύλλογος δὲν δύναται νὰ συντηρηθῇ. Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον θέλον νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ διὰ τοῦ νέου καταστατικοῦ κεκανονισμένα, καὶ μὴ ὑπάρχοντος ἀπὸ τοῦ προηγουμένου ἔτους προκεκηρυγμένου ζητήματος ταῖς ἐταίροις διὰ τὴν δημοτικὴν παιδείαν, προεκήρυξε μὲν ὡς ζήτημα συζητηθὲν ὑπὸ τοῦ τμήματος τῶν ἐν τῷ συλλόγῳ ἐταίρων δημοδιδασκάλων, «ὅποια δέον νὰ ᾧσι τὰ διδασκῆρια τῆς δημοτικῆς παιδεύσεως ὑπὸ τε παιδαγωγικὴν καὶ ὑγεινὴν ἐποψίν» ἐκάλεσε δὲ εἰς συνεδρίασιν τὰ μέλη τοῦ ῥηθέντος τμήματος. Τοῦτο δὲ συνεληθὸν εἰς πρώτην συνεδρίασιν, ἐξελέξατο διὰ τὰς εἰδικὰς ἑαυτοῦ συνελεύσεις πρόεδρον τὸν ἐταῖρον κύριον Σπυριδῶνα Π. Λάμπρου καὶ ἀπεφάσισεν ἵνα, ἀντὶ πάσης ἄλλης συζητήσεως, μεταφρασθῶσι πρῶτον ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ κειμένου σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα ἐργασίαι τῆς Γερμανικῆς καὶ Βαβαρικῆς κυβερνήσεως, κριθεῖσαι καταλληλόταται καὶ σπουδαιόταται ὡς πρὸς τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα. Ἡ μετάφρασις ἐβράδυνεν ὁμολογουμένως, ἀλλ' ἤδη ἐπερατώθη καὶ δημοσιεύεται κατὰ μέγα μέρος ἐν τῷ τὰς ἡμέρας ταύτας διανεμηθησομένῳ τεύχει τοῦ Πλάτωνος. Οὕτω δὲ σὺν θεῷ κατὰ τὸ ἐπιόν ἔτος καὶ τὸ τμήμα τοῦτο θέλει ἐξακολουθήσει τακτικῶς τὰς συνεδριάσεις καὶ συζητήσεις του ἐπὶ τε τοῦ ὠρισμένου θέματος καὶ ἐπ' ἄλλων ὀρισθησομένων. Τὰ δύο δὲ τμήματα, ὡς δύο χεῖρες, συνεργαζόμενα ὑπὲρ τῆς μέσης καὶ κατωτέρας παιδεύσεως ἐν ἐλπίδι ἔσμεν, ὅτι αἰσίως θέλουσιν ἐγκύψει εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐπίλυσιν τῶν ζωτικωτέρων ζητημάτων.

Καὶ αὖθις διευτυπώθησαν οἱ ὄροι τοῦ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀπομείναντος ἐκκρεμοῦς Νικοδημείου ἀγῶνος, ὠρίσθη δὲ ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἵνα τὸ βραβευθησόμενον πόνημα περιέχῃ γνώσεις ἀναφερομένας εἰς τὰ τρία τῆς στοιχειώδους μαθήσεως ἀντικείμενα, τούτ' ἐστὶ τὴν θεογνωσίαν, ἀνθρωπογνωσίαν καὶ φυσιογνωσίαν, μέλλον νὰ γένηται κτῆμα τοῦ συλλόγου, ὀφείλοντος νὰ δίδῃ δωρεάν τῷ νικήσαντι συγγραφεὶ τριακόσια ἀντίτυπα καθ' ἑκάστην αὐτοῦ ἔκδοσιν καὶ γέρας χιλίων καὶ πεντακοσίων δραχμῶν παλαιῶν. Ἐὰ χειρόγραφα ἔσονται δεκτὰ μέχρι τέλους Μαΐου τοῦ ἐπιόντος ἔτους 1884· ἡ δὲ κρίσις ἀναγνωσθήσεται τὸ βραδύτερον περὶ τὸ τέλος Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Εἰς δὲ τὸν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους προκηρυχθέντα κατ' ἐπανάληψιν Μαραθέειον ἀγῶνα ἐσχάτως ἐπέμφθη ἕν πόνημα ἐπιγραφόμενον «Παιδαγωγικά.»

Πρὸς ταῖς τακτικαῖς συζητήσεις καὶ τοῖς ἀναγνώσμασι τὸ Διοικ. Συμβούλιον εἰσήγαγεν καὶ τὰς φιλολογικὰς ἀνακοινώσεις, αἵτινες, κατεχωρίσθησαν ἐν τῷ Πλάτῳ. Περισσότερον νὰ εἴπωμεν ὅποιον λαμπρὸν στάδιον ἀνοίγεται καὶ διὰ τούτων ὡς καὶ διὰ τῶν συζητήσεων καὶ ἀναγνώσμάτων τοῖς φίλοις τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ Συλλόγου, δυναμένου νὰ δεῖξῃ τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ, ὅτι δικαίως καὶ ἐπαξίως φέρει τὸ λαμπρὸν ὄνομα Ἑλληνικὸς Διδασκαλικὸς Σύλλογος. Ἐχόν δ' ὑπ' ὄψιν τὸ καταστατικὸν τοῦ Συλλόγου, ὀρίζον τὴν σύστασιν ἀναγνώστηριου καὶ βιβλιοθήκης, διώρισεν ἐπιμελητὴν ταύτης τὸν γενικὸν γραμματέα κύριον Γ. Δέρβον, τῇ ἀόκνῳ ἐπιμελείᾳ τοῦ ὁποῦ ἡ βιβλιοθήκη τοῦ συλλόγου ἐπλουτίσθη διὰ σπουδαίων συγγραμμάτων, πάνυ φιλοτίμως καὶ ἀξιεπαίνως προσενεγκόντων τῶν συγγραφέων τὰ προϊόντα τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ἐργασίας τῷ Συλλόγῳ, ὅστις χάριτας οὐ τὰς τυχούσας ὀφείλει αὐτοῖς· εἰς τὸ ἐπωφελέστατον τοῦτο ἔργον συνέδραμεν καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῆς δικαιοσύνης καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων· ὅτι ἡ ὑπαρξὶς ἀναγνώστηριου συνδέεται στενότατα μετὰ τῆς βιβλιοθήκης πασιδηλον. Ἐπειδὴ ὁμῶς τὸ ἡμέτερον ἀναγνώστηριον χρῆζει πολλῶν ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων καὶ περιοδικῶν τῶν πεφωτισμένων τῆς ἐσπερίας Ἑθνῶν, ἵνα ὦμεν ἐνήμεροι εἰς τὰς ἐργασίας ἐκείνων καὶ τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης, ἀναγκαίαν νομίζω τὴν ψήφισιν δαπάνης ἀναλόγου πρὸς ἀπόκτησιν τῶν σπουδαιοτέρων καὶ ἀναγκαιοτέρων συγγραμμάτων.

Τὸ Περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου «Πλάτων» τὸ διοικητικὸν συμβούλιον ἐνεπιστεύθη εἰς χεῖρας ἀνδρῶν ἱκανῶν καὶ φιλοτίμων, οὐδόλως δ' ἀμφι-

βάλλει, ὅτι σὺν τῷ προϊόντι χρόνῳ καὶ τὸ πνευματικὸν τοῦτο ὄργανον τοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου θέλει καταστῆ διὰ τῆς πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς συνδρομῆς πάντων τῶν ἐταίρων ἄξιον τοῦ προορισμοῦ του. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἐκ πείρας γινώσκομεν, ὅτι οἱ ἐργαζόμενοι συγγραφεῖς ζητοῦσι, καὶ δικαίως, ἀμοιβὴν τινα ὑλικήν, διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν τὴν συνέλευσιν νὰ ψηφίσῃ ποσὸν οὐχὶ ἔλασσον τῶν χιλίων δραχμῶν, ἀφοῦ μάλιστα ἤδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ὁ Σύλλογος οὐδ' ὀβολὸν ἐπλήρωσεν εἰς διευθυντήν, οὐδὲ θὰ πληρώσῃ εἰς τὸ μέλλον, καθόσον καὶ ἡ νέα ἐπιτροπεία γενναίως ἐμφορουμένη αἰσθημάτων, ἀνευ ἀμοιβῆς οὐ μόνον τὴν διεύθυνσιν ἀνέλαβεν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῆς ἐργασίας δωρεάν καταχωρίζει ἐν τῷ Πλάτῳ· ὡσπερ δ' ὑπὲρ παντὸς τοῦ Συλλόγου ἔργου, οὕτω καὶ ὑπὲρ τοῦ Πλάτωνος ἐπικαλούμεθα τὴν ἰδιάζουσαν μέριμναν καὶ συνδρομὴν τῶν ἐταίρων πρὸς τὴν ὅσον οἶόν τε εὐρύτεραν αὐτοῦ διάδοσιν, ἥτις εὐτυχῶς ἤρξατο πραγματοποιημένη, διὰ τοῦ λαμπροῦ παραδείγματος τῶν σχολείων τῆς Ζαγοράς καὶ ἄλλων φιλομούσων ἀνδρῶν, λαβόντων ἑκάστου δεκάδα ὄλην ἀντιτύπων διὰ τὰ σχολεῖα τῆς ἑαυτῶν πατρίδος. Μετ' ἀξιεπαίνου δὲ ζήλου ἐργάσθησαν ὑπὲρ τε τοῦ Συλλόγου καὶ τοῦ Πλάτωνος οἱ ἐταῖροι κ. Γεώργιος Ῥεβελῆς, διευθυντῆς τῶν δημοτικῶν σχολείων Χίου, Π. Μολοχάδης, σχολάρχης Ζαγοράς καὶ ὁ ἐν Μασσαλίᾳ, ἐγκατεστημένος ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους κύριος Γεώργιος Στραμπούλης, ἀντεπιστέλλον μέλος, ἀνὴρ φιλόμουσος καὶ φιλόπατρις· οὐδόλως δ' ὑστέρησαν καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οἱ ἀντεπιστέλλοντες ἐταῖροι ὁ πανοσιώτατος ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Γῶγος, ἐν Βούδα Πέστη νῦν διαμένων, καὶ ὁ ἐν Κυθωνίαις Γυμνασιάρχης Βασίλειος Βοζίκης. Πάνυ δὲ φιλοτίμως καὶ ἀφιλοκερδῶς ὑπὲρ τοῦ Πλάτωνος προσήνεγκον πραγματείας οἱ κ. κ. Ἰγνάτιος Μοσχάκης, Μαργαρίτης Δήμιτσας, Διομήδης Παπαβασιλόπουλος, Ἐλευθέριος Τριανταφύλλου Κούσης, Ἀριστείδης Σπαθᾶκης καὶ Γεώργιος Κατζιδάκης.

Ἀνέγραψε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ διοικ. Συμβούλιον ἐν μὲν τοῖς Εὐεργέταις τοῦ συλλόγου τὸν κύριον Μενέλαον Νεγρεπόντην, ὡς τακτικὰς εἰσφέροντα ἑτησίως ὑπὲρ τοῦ συλλόγου δραχμὰς 150, ἐν δὲ τοῖς ἐπιτίμοις μέλεσιν τοὺς σεβασμιωτάτους ἀρχιερεῖς Χαλκίδος Χριστοφόρον, Σύρου Μεθόδιον, Πλαταμῶνος Ἀμβρόσιον, Νικομηδείας Φιλόθεον Βρυένιον, Κύπρου Σωφρόνιον καὶ Χίου Ἀμβρόσιον, τὸν ἐν Λονδίῳ Ἀρχιμανδρίτην Ἰερώνυμον Μυριανθέα τοὺς κυρίους Παναγιώτην Γ. Κυριακοῦ, Κωνσταντῖνον Παπαρρηγόπουλον, Στέφανον Κουμανούδην, Εὐθύ-

μιον Καστόρχην, Χρήστον Παπαδόπουλον, Ἀλέξανδρον Κοντόσταυλον, Νικόλαον Δαμαλάν, Γεώργιον Τυπάλδον, Στέφανον Δραγούμην, Ἀναστάσιον Γεννάδιον καὶ Ναπολέοντα Μπέτσιον. Ἐν δὲ τοῖς ἀντεπιστέλλουσι τοὺς κυρ. Ν. Κάλβαρην, Εὐστάθιον Κωνσταντινίδην ἐν Κύπρῳ καὶ Δ. Μαρούλην ἐν Σέρραις.

Πρὸς χαρὰν τοῦ Συλλόγου τὸ ἕτερον ὄρφανὸν κοράσιον τοῦ μακαρίτου ἐταίρου Θεοδοσίου Σωτηροπούλου εἰσήχθη εἰς τὸ ὄρφανοτροφεῖον τῶν κορασιῶν.

Ταῦτα εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ λήξαντος ἔτους, μικρὰ μὲν ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τοῦ συλλόγου καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῶν ἐταίρων, μεγάλα ὅμως ἀναλόγως τοῦ χρόνου τῆς ἐργασίας του καὶ τῶν περιστάσεων, ὑφ' ἧς τὴν ἀρχὴν ἀνέλαβε. Τὸ κατ' ἐμὲ ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω χάριτας μεγίστας παντὶ τῷ Συμβουλίῳ διὰ τὴν ἀδελφικὴν καὶ ἀνεκτίμητον συνδρομήν, ἣν ὑπὲρ τοῦ συλλόγου ἐχορήγησάν μοι καὶ νὰ ἐπαινέσω δημοσίᾳ τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧν ἐν παντὶ τοῦ Συλλόγου ἔργῳ εἰργάσθησαν. Περὶ δὲ τῆς διαχειρίσεως τῶν πόρων κλπ. τοῦ Συλλόγου οικονομικῶν, ὁ κύριος Γαμίας ἀναγνώσεται ἡμῖν τὸν ἀπολογισμὸν τῆς διαχειρίσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς χρήσεως τοῦ λήξαντος ἔτους. Οὕτω δὲ καταθέτων τὴν προεδρείαν, ἣν ὁ Σύλλογος ἐνεπιστεύθη μοι καὶ ζητῶν συγγνώμην εἴτι μὴ μετὰ κακίας, δόξης δὲ μᾶλλον ἀμαρτίας ἤμαρτον κατὰ τὴν ἀνατεθεισάν μοι ἀρχήν, εὐχομαι, ἵνα ὁ διάδοχός μου καὶ πλείω καὶ καλλίω ἔξει ἔργα πρὸς ἐπίδειξιν κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος, πρὸς χαρὰν ἐμοῦ τε καὶ πάντων τῶν ἐταίρων γένοιτο.

Περὶ δὲ τῆς βιβλιοθήκης εἶπεν ὁ κ. Γ. Δέρβος, ὡς ἐπιμελητῆς αὐτῆς, τάδε:

Φίλοι ἐταῖροι!

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον θέλον νὰ καταστήσῃ ὡς οἶόν τε τελειότεραν τὴν βιβλιοθήκην τοῦ συλλόγου καὶ νὰ φέρῃ ἐν τάξει τὰ ἤδη ὑπάρχοντα βιβλία αὐτῆς ἀνέθηκέ μοι τὸ ἔργον τοῦ ἐπιμελητοῦ αὐτῆς. Ἄμ' ἀναλαβῶν τοῦτο ἀπετάθην πρὸς τοὺς λογίους παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ δωρήσωσι τὰ ἔργα αὐτῶν, ὅπερ καὶ πολλοὶ ἐπραξάν. Τὰ δωρηθέντα εὐχαρίστως συμποσοῦνται εἰς 142 τόμους. Περιττὸν δὲ νομίζω νὰ μνημονεύσω αὐτῶν, ἅτε καταχωρισθέντων ἐν τῷ περιοδικῷ « Πλάτωνι. » Δὲν δύναμαι

ὅμως νὰ παρέλθω τὸ ὑπουργεῖον τῆς δικαιοσύνης καὶ τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων δι' ἣν ἐπεδείξαντο προθυμίαν, ὅπως πλουτισθῇ ἡ ἡμετέρα βιβλιοθήκη δι' ἱκανῶν σπουδαίων βιβλίων, ἅτινα καὶ ταῦτα μνημονεύονται ἐν τῷ περιοδικῷ. Πέποιθα δέ, ὅτι καὶ τὸ Σ. Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τὸ τοσοῦτο προστατεῦσαν τοῦ συλλόγου θέλει πλουτίσει τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ οὐ μόνον δι' ἧν ἔχει βιβλίων ἐν τῇ ἀποθήκῃ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ δι' ἀγορᾶς ἐτέρων λίαν χρησίμων καὶ ὠφελίμων τοῖς ἐταίροις αὐτοῦ. (α) Μετὰ τοῦτο ἔφερον εἰς τάξιν, ὅσον ἦτο δυνατόν, τὰ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀτάκτως ἐρριμμένα ἐν σκοτεινῷ τινι δωματίῳ βιβλία τοῦ συλλόγου, καταγράψας αὐτὰ ἐν δελτίοις καὶ διαιρέσας αὐτὰ κατὰ τοὺς διαφόρους κλάδους. Κατὰ ταῦτα ὁ σύλλογος κέκτηται ἐν τῇ ἑαυτοῦ βιβλιοθήκῃ Θεολογικά, 73 τόμους, παιδαγωγικά 102 φιλοσοφικά 20, ἱστορικά 57, φιλολογικά 112, ποιήματα 35, μαθηματικά 14, φυσικά 18, ναυτικά καὶ στρατιωτικά 9, νομικά 42 καὶ τινὰ ἄλλα ποικίλα. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ συλλόγου τὰ ἀκόλουθα περιοδικά: ὁ Εὐαγγελικὸς Κῆρυξ ὑπὸ Κωνσταντίνου Κοντογόνου, Ν. Καλογερά καὶ Λ. Σπαθᾶκη· ἡ Θρησκευτικὴ φωνή, ὁ Σωτήρ, ἡ Ἀθηναῖς, ὁ Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς, ἡ Διάπλασις τῶν παιδῶν, ὁ ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς σύλλογος, ὁ Παρνασσός, τὸ Ἀθηναῖον, τὸ Bulletin de correspondance Hellenique: Ἐπιθεώρησις πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ, ὁ Βύρων, ἡ Ἔστια, ἡ Χλωρίς, ὁ Φοῖβος, ἡ Ροδοδάκτυλος Ἡώς, ἡ Ἐφημερίς τῶν σχολείων, τὸ Δελτίον τῆς ἐπὶ τῆς ἐμφυχώσεως τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας Ἐπιτροπῆς καὶ ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιθεώρησις. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν ὑπ' ἐμοῦ καταγραφέντων δελτίων ὁ ἐμὸς διάδοχος εὐχομαι ὅπως συντάξῃ κατάλογον τῶν βιβλίων νὰ συντελέσῃ εἰς τὸν ὡς οἶον τε καταρτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης μεζονα δεικνύων ἐνεργητικότητα καὶ δραστηριότητα ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ συλλόγου.

(α) Ἐσχάτως τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐδωρήσατο εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου ἐνενηκοντα σώματα διαφόρων συγγραμμάτων καὶ βιβλίων ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἀποθήκαις αὐτοῦ ἀποκειμένων.

ΤΑΜΙΑΚΗ ΛΟΓΟΣΙΑ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Ἀναγνώσθεις ἐν τῷ Βαρβακείῳ Λυκείῳ τὴν 15^{ην} Αὐγούστου 1883 ἐνώπιον τῶν ἐταίρων τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου.

Κύριοι,

Ἀποδεχθεὶς ἐκ νέου τὴν ὑμετέραν ἐντολήν, προσέρχομαι σήμερον ἐνώπιον ὑμῶν, ὅπως δώσω λόγον τῆς ἀπὸ 15^{ης} Αὐγούστου 1882 μέχρι τῆς 14 Αὐγούστου 1883 χρηματικῆς διαχειρίσεώς μου.

Ὅπως δ' ἀπαλλάξω ὑμᾶς τῆς κατ' ἔκτασιν ἀφηγήσεως, θέλω συνοψίσει τὴν τοῦ ταμείου κατάστασιν, καθ' ὅσον ὁ βουλούμενος δύναται νὰ πληροφορηθῇ λεπτομερῶς ἐκ τε τῶν βιβλίων καὶ τῶν δικαιολογητικῶν ἐγγράφων, δημοσιευθησομένων βραδύτερον διὰ τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ «Πλάτωνος».

Κατὰ τὸ παρελθὸν συλλογικὸν ἔτος ὑπῆρχον μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ δραχ. παλ. 378.40

Κατὰ τὸ ἤδη λήξαν (ἔτος 1882—83), εἰσεπράχθησαν κατὰ τὰς ἐκδοθείσας 408 ἀποδείξεις (α) ὑπὲρ τοῦ συλλόγου καὶ τοῦ περιοδικοῦ «Πλάτωνος», ἐν ὅλῳ δρ. 6,790 καὶ 80/00.

Ἐκ τακτικῶν συνδρομῶν ἐταίρων λήξ. ἔτους, ὡς καὶ προηγουμ. δρ. 3,734.10

Ἐξ ἐκτάκτων » 481.90

Ἐκ χορηγίας τοῦ Ἰπουργείου τῆς Ἐκπαιδεύσεως (ἀπέναντι τῆς ψηφισθείσης) » 1,411.20

Ἐκ δικαιώματος ἐγγραφῆς νέων ἐταίρων » 229.60

Ἐξ ἀντιτίμου κληρωθ. ὀμολογίας τοῦ ἔθν. δανείου τῶν 6 ἑκατ. δρ. » 100.—

Ἐκ τόκων » 302.60

Ἐν συνόλῳ ἔσοδα τοῦ Συλλόγου » 6,259.40

(α) Ἐξεδόθησαν ἐν ὄλῳ διπλ. ἀποδείξεις 408, ἀξίας παλ. δραχμ. 7,214.20
ἐξωφλήθησαν » » » 408. » » 7,169.20
καὶ ἠκυρώθησαν » » » 5 » » 42.—

Ἐκ μεταφορᾶς 6,259.40

378.40

Ἐκ συνδρομῶν τακτικῶν συνδρομητῶν «Πλάτωνος», ὡς καὶ ἐκ καθυστερουμένων παρελθ. ἐτῶν δρ. 449.60

καὶ ἐξ ἐκποιήσεως τόμ. παρ. ἐτῶν 81.80

531.40

6,790.80

Τὸ ὅλον δρ. παλ. 7,169.20

Ἐδαπανήθησαν δὲ κατὰ τὰ 80 ἐντάλματα, ἀτινα ἐξεδόθησαν (α).

Εἰς μισθοδοσίαν προσωπικοῦ (εἰδικοῦ γραμματέως καὶ κλητῆρος) δρ. παλ. 1,440.—

Εἰς ἐνοίκιον καταστήματος (γραφείου) » 440.—

» ἔξοδα γραφείου τακτικὰ καὶ ἐκτάκτα, ἤτοι εἰς χαρτόσημα, ταχυδρομικά, γραφικ. ὕλην, κατασκευὴν προσωρινῆς βιβλιοθήκης, συνδρομὴν ἑφημερίδων, ἐκτύπωσιν τίτλων καὶ γνωστοποιητῶν, εἰς ἀγορὰν λαμπτήρων, ἔξοδα ἑορτῶν τοῦ συλλόγου, ἔξοδα ἀναγνωσμάτων, εἰς στεφάνους τῶν ἀειμνήστων Κουμουνοῦρου, Βίλσο καὶ Φρειδερίκου, εἰς βοήθημα οἰκογενείας ἀποβιώσαντος ἐταίρου κλπ. » 726.—

2,606.—

Εἰς ἀπόδοσιν τόκων ὀφειλομένων πρὸς τὸ μετοχικὸν διδασκαλικὸν ταμεῖον » 135.—

Εἰς ἀγορὰν 2 ὀμολογιῶν τοῦ ἔθν. δανείου τῶν 10 καὶ 60 ἑκατ. φρ. » 796.60

3,537.60

Εἰς ἐκτυπωτικὰ «Πλάτωνος» δρ. 1,361.75

» τυπογραφικὸν χάρτην » 517.80

» ἀμοιβὰς συγγραφέων » 171.65

μεταφέρονται 2,051.20

(α) Ἐξεδόθησαν ἐν ὄλῳ ἐντάλματα 80, ἤτοι 55 διὰ τὰς δαπάνας τοῦ συλλόγου καὶ 25 διὰ τὰς τοῦ περιοδικοῦ (1—55 καὶ 1—25).

ἐκ μεταφορᾶς 2,051.20 3,537.60

Καὶ εἰς ἔξοδα διεκπεραιώσεως, τ. ἔ. εἰς
χαρτῶσ. ταχυδρ. κλπ. (α) δρ. 141.45

2,192.65

Ἐν ὅλῳ ἔξοδα δρ. παλ. 5,730.25

Τούτων δ' ἀφαιρουμένων ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰσπράξεων, μένουσι μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ δραχ. 1,438 καὶ 95 (7,169 καὶ 20—5,730.25 = 1,438.95).

Ἄλλὰ, διατὶ ἄρα γε ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ταμείῳ τοσαῦτα μετρητὰ, ἐνῶ τὸ καταστατικὸν ῥητῶς ἀναφέρει, ἵνα 500 μόνον δραχμαὶ μένωσιν ἐν αὐτῷ;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ἣν πᾶς τις ἑταῖρος δύναται ν' ἀπευθύνῃ ἡμῖν, ἀπαντῶμεν τὰ ἑξῆς:

α.) Διότι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἀνωτέρω μετρητῶν εἰσπράχθη κατ' αὐτὰς καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατεθῇ ἀμέσως εἰς ἀγορὰν τοκοφόρων ὁμολογιῶν.

β.) Διότι ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἔθν. χρεώγραφα, ἀπὸ τινος χρόνου εἰσι λαν ὑπερτετιμημένα.

γ.) Διότι κατὰ τὸ βον ἄρθρον τοῦ καταστατικοῦ ὑποχρεούμεθα, ἵνα κατ' ἔτος ἀποδίδωμεν καὶ εἰς τὸ μετοχικὸν ταμεῖον ἀπέναντι τῆς ἐκ δρ. παλαιῶν 6,770 καὶ 50]00 ὀφειλῆς τοῦ συλλόγου τὸ βον τῶν (ἐτησίων) εἰσπράξεων.

Δὲν ἐπληρώσαμεν δ' εἰσέτι εἰς τὸ ῥηθὲν ταμεῖον τὸ τοῦ λήξαντος ἔτους ἀναλογοῦν ποσόν, διότι ἔπρεπεν ἡ ποσότης αὕτη νὰ ἐγγραφῆ προηγουμένως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ.

Μετὰ τὴν ἔγκρισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀμέσως ἐνεργηθήσεται καὶ ἡ πληρωμὴ, διότι τὸ χρῆμα ὑπάρχει καὶ

δ.) Διότι ἀπαιτεῖται οὐ μικρὸν ποσὸν δι' ἔξοδα γραφείου, μισθοδοσίαν προσωπικοῦ, ἐκδοσιν πρακτικῶν ἑ. ἔ. ὡς καὶ τῶν φυλλαδίων τῶν μηνῶν Αὐγούστου, Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου, κατ' ἐποχὴν μάλιστα, καθ' ἣν

(α). Τὸ ταμεῖον τοῦ συλλόγου κατέθετο διὰ τὸ περιοδικὸν κατὰ τὴν λήξαντα περίοδον δρ. 1,661 καὶ 25]00 τ. ἔς. εἰσέπραξε δρ. 531,40 καὶ ἐδαπάνησε 2,192 καὶ 65.

αὶ τοῦ συλλόγου εἰσπράξεις ἐλαττοῦνται συνήθως ἐπαισθητῶς.

Καὶ ταῦτα περὶ τοῦ ὑπολοίπου τῶν μετρητῶν.

Ὁ Σύλλογος κέκτηται νῦν ὡς περιουσίαν τοῦ εἰς ὁμολογίας καὶ μετρητὰ τὰ ἑξῆς:

3 (τρεῖς) ὁμολογίας τοῦ ἔθν. δαν. τῶν 60 ἑκατ. φρ. (κατὰ τὴν τιμὴν, καθ' ἣν ἠγοράσθησαν) (α) δρ. 1,508.10

4 (τέσσαρες) ὁμολογίας τοῦ ἔθν. δαν. τῶν 6 ἑκατ. δρ. κατὰ τὴν τιμὴν, καθ' ἣν ἠγοράσθησαν (β) » 388.—

4 (τέσσαρες) ὁμολογίας τοῦ ἔθνικοῦ δαν. τῶν 10 ἑκατ. φρ. κατὰ τὴν τιμὴν, καθ' ἣν ἠγοράσθησαν (γ) δρ. 977.20

Καὶ μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ (τὸ ῥηθὲν ὑπόλοιπον) » 1,438.95

Ἐν συνόλῳ δρ. π. . . 4,312.25

Προσέτι δὲ τὸ ταμεῖον τοῦ συλλόγου, ἔχει ὡς γνωστὸν, καὶ τὰς εἰς τὸν Νικοδήμιον ἀγῶνα, ἀνηκούσας δύο ὁμολογίας τῆς Γεν. Πιστωτ. Τραπεζῆς, ἥτοι τὴν ὑπ' ἀρ. 151 καὶ ἐκ δρ. ν. 870.54

» » 120 » » » » 468.—

1,338.54

Ὡς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 55 τῆς αὐτῆς τραπέζης, ἀνήκουσαν εἰς τὸν Μαραθέειον ἀγῶνα ἐκ δρ. ν. 892.86

2,231.40

Πλὴν τούτων ὁ σύλλογος ἔχει καὶ 797 τόμους τοῦ περιοδικοῦ «Πλάτωνος,» ἥτοι ἐκ τοῦ Α'. 37, ἐκ τοῦ Β'. 171, ἐκ τοῦ Γ'. 192, ἐκ τοῦ Δ'. 239 καὶ ἐκ τοῦ Ε'. 158, μὴ συμπεριλαμβανομένων καὶ πλείστων φυλλαδίων, ἀνηκόντων εἰς διαφόρους τόμους.

Αἱ δαπάναι οὐκ ἦσαν ἀναντιρρήτως ὀλιγώτεραι, ἐὰν δὲν ἐγίνοντο τὰ δημόσια ἀναγνώσματα, ἅτινα προβλέπει τὸ καταστατικόν, καὶ ἅτινα καὶ τὸν σύλλογον παρουσιάζουσιν εἰς τὸ κοινὸν εὐπρόσωπον, καὶ τὸ περιοδικὸν πλουτίζουσι δι' ὕλης ἐκλεκτῆς καὶ δωρεὰν παρεχομένης.

(α) Ὑπ' ἀριθ. 69016—69017 καὶ 84008.

(β) 7845—7847 καὶ 21597.

(γ) 6106. 41132. 20518. 28810.

Ἐσαύτως καὶ αἱ δύο μεγάλοι ἑορταί (α), αἱ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συλλόγου τελεσθεῖσαι, ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς ἠϋξήσαν ἐν μέρει τὰ ἐξόδα, ἀφ' ἑτέρου ὁμοῦ ἠϋξήσαν καὶ τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ.

Ἀναφέρομεν ταῦτα, ἵνα μὴ νομίση τις, ὅτι ἐγένοντο ἄσκοποι αἱ ἐκ δρ. 351 καὶ 65 /00 ὑπερβασίαι ἐν τοῖς ἐξόδοις, ἀφοῦ ἐγκαίρως μάλιστα ἐζητήθησαν καὶ ἐλήφθησαν καὶ αἱ σχετικαὶ πιστώσεις παρὰ τῶν εἰδικῶν συνελεύσεων. (β)

Ἴδου δὲ καὶ σύντομός τις παραβολή, ἐξ ἧς καταφαίνεται ἢ κατὰ τὴν λήξασαν ἤδη περίοδον αὔξεις τῆς συλλογ. περιουσίας, ἥτοι πλεόνασμα, ὅπερ τὸ διοικ. συμβούλιον θέλει παραδώσει τοῖς διαδόχοις, ἵνα χρησιμεύσῃ καὶ τοῦτο ὡς μικρὰ ζύμη διὰ τὸ μέλλον.

Κατὰ τὴν 14 Αὐγ. 1882 ὑπῆρχε κεφάλαιον τοῦ συλλόγου εἰς χρεώγραφα καὶ μετρητὰ δρ. 2,555.10	Ἐτι δὲ καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν διαγωνισμάτων δρ. 2,500.—
<u>5,055.10</u>	
Αὔξεις ἐντὸς τοῦ 1882—83 δρ. 1,757.15	
<u>Τὸ ὅλον δρ. π. 6,812.25</u>	

Κατὰ τὴν 14 Αὐγούστου 1883 εἰς χρεώγραφα καὶ μετρητὰ καθαρὸν κεφάλαιον . . δρ. 4,312.25	Ἐτι δὲ καὶ τὸ τῶν διαγωνισμάτων κεφάλαιον δρ. 2,500.—
<u>Τὸ ὅλον δρ. π. 6,812.25</u>	

Ἀπὸ τῆς 1ης Νοεμβρίου παρελθ. ἔτους διετάχθη, ὡς γινώσκετε (γ), ἡ τοῦ νέου νομισματικοῦ συστήματος ἐφαρμογή, ἥτοι δι' ἀναγωγῆς τῶν παλαιῶν δραχμῶν εἰς νέας. Καὶ ἡ μὲν Κυβέρνησις ἔθετο ἀμέσως εἰς πλήρη ἐφαρμογὴν τὸ σύστημα τοῦτο, οἱ δὲ ἔμποροι, αἱ ἐταιρίαι, αἱ τράπεζαι καὶ λοιπὰ σωματεῖα, ἐξηκολούθησαν τὰς συναλλαγὰς τῶν κατὰ τὴν πα-

(α) Τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ τῆς 25ης Μαρτίου.
 (β) Ὡς ἐκ περισσοῦ προστίθεται ἐνταῦθα ὅτι διὰ τὸ λήξαν ἤδη συλλογικὸν ἔτος, τὰ μὲν ἔσοδα προϋπελογίσθησαν ἐν συνόλῳ εἰς δρ. παλ. 5,230, τὰ δὲ ἐξόδα εἰς δρ. 4,852. Εἰσεπράχθησαν ὁμοῦ, καθαροὶ δρ. 6,790 καὶ 80)οο καὶ ἐδαπανήθησαν δρ. 5,710. 23, ἥτοι εἰσεπράχθησαν πλείοτερα, δρ. 1,060,55 καὶ ἐδαπανήθησαν ἐπὶ πλεον δραχ. 1,148.25, ἐξ ὧν αἱ 796 καὶ 60) διετέθησαν εἰς ἀγορὰν ὁμολογιῶν, περὶ ὧν τὸ 29 ἄρθρον τοῦ καταστατικοῦ προβλέπει.
 (γ) Δυνάμει τοῦ ΣΔ' νόμου.

λαιὰν μονάδα, μέχρι τῆς λήξεως τοῦ ἔτους, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ συντάξωσι τὸ γεν. ἰσοζύγιον (bilancio).

Τοῦτ' αὐτὸ ἐπραξε καὶ τὸ Διοικητ. Συμβούλιον μέχρι τῆς χθὲς (ὅτε ἔληξε τὸ συλλογικ. ἔτος), τ. ἔστιν ἐξηκολούθησε τὸ παλαιὸν σύστημα, ἀπὸ τῆς σήμερον δὲ ὑποβάλλει εἰς τὴν συνέλευσιν καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὸ μέλλον συμβούλιον τὴν περὶ ἀμέσου ἐφαρμογῆς τῆς νέας νομισματικῆς μονάδος πρότασιν.

Μετὰ τοῦτο, κύριοι, ἀνάγκη νὰ ὑποδείξω συγχρόνως, ὅτι ἡ ἔτησια συνδρομὴ τῶν μελῶν οὔσα ἀνέκαθεν εἰς δραχ. παλαιᾶς ὠρισμένη, ἰσοδυναμεῖ σήμερον πρὸς νέας οὕτω πως:

Τῶν καθηγητῶν	16	δρ. παλ. = πρὸς ν.	δρ. 14,29
» ἐλληνοδιδασκάλων	12	» = »	» 10,72
Καὶ τῶν δημοδιδασκάλων	10	» = »	» 8,93(α)

Ἡ εἰσπραξις λοιπόν, καὶ ἡ πληρωμὴ ἑκατοστῶν καθ' ἑξαμηνίαν οὐ μόνον ὀχληρὰ, ἀλλὰ καὶ δυσχερὴς πολλάκις ἀποβαίνει.

Τοῦτο κατανοήσαντες οἱ ἑταῖροι πολλῶν ἐταιριῶν, ὡς π. χ. τῆς Ἀρχαιολογικῆς, τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς, τῶν τυπογράφων καὶ βιβλιοδετῶν ὁ «Γουτεμβέργιος» κλπ. ἀπεφάσισαν ἐν συνελεύσει ν' ἀντικαταστήσωσιν ἐν τῷ μέλλοντι τὰς παλαιὰς δραχ. διὰ νέων.

Ἐὰν λοιπόν, καὶ ἡ συνέλευσις παραδεχθῇ σήμερον τὸ μέτρον τοῦτο διὰ τε τὰς συνδρομὰς καὶ τὸ δικαίωμα ἐγγραφῆς, θὰ εὐκολύνη σπουδαίως τὴν θέσιν τοῦ συμβουλίου ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, διότι ὄντως ἀγνοεῖ τί νὰ πράξῃ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ.

Ἀναγνωρίζομεν πληρέστατα, ὅτι ἡ αὔξεις αὕτη ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται μικρὰ, ἀλλὰ διὰ τὸ διδασκαλικὸν βαλάντιον εἶναι ἐπαισθητὴ.

Ἀλλὰ τί ποιητέον, ἀφοῦ δύναται νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς διαφορᾶς ταύτης μείωσις τῶν κατ' ἔτος προϋπολογιζομένων ἐσόδων κατὰ δραχμ. 400 τοῦλάχιστον, ἃς ἀδυνατοῦμεν ν' ἀναπληρώσωμεν ἐξ ἄλλων πόρων;

Οἱ διδάσκαλοι διὰ τῶν διδασκάλων ἄς βοηθῶνται, μέχρις οὐ φθάσωμεν

(α) Τὸ δὲ δικαίωμα τῆς ἐγγραφ. εἶναι διὰ τοὺς καθηγ. δρ. π. 4 ἥτοι ν. 3,58
 » » ἐλληνοδ. » 3 » » 2,68
 Καὶ » » δημοδιδ. » 2 » » 1,79

εἰς τὴν εὐάρεστον θέσιν οὐ μόνον νὰ ἐλαττώσωμεν τὰς συνδρομὰς, αἵτινες τὰ μέγιστα συντελοῦσιν εἰς τε τὴν συντήρησιν τοῦ συλλόγου καὶ τὴν ἐκδοσὶν τοῦ ἀπόρου σχεδὸν περιοδικοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ καταργήσωμεν, εἰ δυνατόν, αὐτάς.

Ἐν τέλει παρακαλῶ, ὅπως κατὰ τὰ εἰθισμένα ἐκλέξητε τὴν ἀρμοδίαν ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπείαν διὰ τὰ περαιτέρω.

Καταθέτων ἤδη εὐχαρίστως τὴν λειτουργίαν, ἣν τοσάκις ἐνεπιστεύθητε εἰς χεῖράς μου, ἔχω δι' ἐλπίδος, ὅτι κατὰ τὸ ἐλευσόμενον σὺν Θεῷ ἔτος, ὁ διάδοχός μου θέλει παραστήσει ὑμῖν ἀνθηροτέραν τὴν τοῦ Συλλόγου οἰκονομικὴν θέσιν.

Ἐν τῇ γ'. γενικῇ συνελεύσει τῆς 17ης Αὐγούστου, πρῶτον μὲν ἀνεγνώσθησαν τὰ πρακτικὰ τῶν δύο προηγουμένων συνελεύσεων καὶ ἐπεκυρώθησαν· εἶτα δὲ ὁ προεδρεύων Ἀντιπρόεδρος κ. Ἄρ. Σπαθάκης ἀνήγγειλεν εἰς τὴν συνέλευσιν ὅτι κατὰ τὰ προαποφασισθέντα, ἀντικείμενον συζητήσεως ἦν ὁ τοῦ ἤδη ἀρξαμένου ΙΑ' ἔτους προϋπολογισμός, ὅστις συνέτάχθη ὑπὸ τοῦ Διοικ. συμβουλίου κατὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς προηγουμένης συνελεύσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς νέας νομισματικῆς μονάδος καὶ δι' οὗ τὰ μὲν ἔσοδα προϋπελογίσθησαν ἐν συνόλῳ εἰς δρ. 6,680, τὰ δ' ἔξοδα εἰς δρ. νέας 6386,35· ὥστε ἔμενε πλεόνασμα ὑπὲρ τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου δραχ. 293,65.

Ἀρξαμένης τῆς συζητήσεως, ἀνεγνώσθη ὁ προϋπολογισμὸς ὑπὸ τοῦ Ταμίου κ. Ν. Ἀναστασίου, διδόντος ἐξηγήσεις ἐφ' ἐκάστῳ κονδυλίῳ τῶν δαπανῶν· ἐπεψηφίσθη δὲ κατὰ κεφάλαιον καὶ ἄρθρον μέχρι τοῦ κεφαλαίου τοῦ πρὸς τὸ Μετοχικὸν ταμεῖον τοῦ Συλλόγου καταβολῆς μέρους τῆς ἐκ δραχμῶν 6,770,50 νέων ὀφειλῆς, τοῦ Συλλόγου, δι' ἣν ὀρίζετο νὰ καταβληθῶσιν εὐθὺς μὲν ἅμα τῇ συστάσει τῆς οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν μετρητῶν τοῦ εἰς νέον μεταφερομένου ὑπολοίπου δραχμαὶ 326,35, ἐντὸς δὲ τοῦ ἔτους κατὰ δόσεις ἕτεραι δραχμαὶ πεντακόσαι (500), ἧτοι ἐν ὅλῳ τὸ πεμπτημόριον τῶν καθαρῶν εἰσπράξεων τοῦ ἀρξαμένου ἔτους τοῦ Συλλόγου, ὡς πρὸς τὸ κονδύλιον ταῦτο ὁ κ. Λ. Ἡλιάδης Βεζᾶνος, Γεν. γραμματεὺς τοῦ Μετοχικοῦ ταμείου, παρατήρησεν ὅτι ἔδει νὰ ὀρισθῇ μείζον ποσὸν ἀποδοτέον εἰς τὸ μετοχικὸν ταμεῖον ἀπέναντι τῆς ὀφειλῆς τοῦ Συλλόγου, διότι αἱ εἰσπράξεις ὠρίσθησαν διὰ τοῦ προϋπολο-

γισμοῦ πολλῶ μείζονες, ἧτοι τοιαῦται, ὥστε τὸ πεμπτημόριον αὐτῶν εἶνε δραχμαὶ ὑπὲρ τὰς χιλίας. Ἄλλ' ὁ ταμίας κ. Ἀναστασίου ἀπέδειξεν ὅτι αἱ πλείους τῶν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ σεσημειωμένων εἰσπράξεων γίνονται ὑπὲρ τοῦ «Πλάτωνος», ὥστε τοσοῦτον μόνον ποσὸν ἀναλογεῖ πρὸς ἀπόδοσιν εἰς τὸ Μετοχικὸν ταμεῖον ἐκ τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου. Οὕτως ἐπεψηφίσθη καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο ὡς ἐνεγράφη ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ὑπὸ τοῦ Διοικ. Συμβουλίου. Ἀκολουθῶς ἐγένετο συζήτησις ἱκανῇ ἐπὶ τοῦ κονδυλίου τῶν ἐκτυπωτικῶν τοῦ «Πλάτωνος». Ὁ κ. Σπ. Π. Βάσης μέλος τῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Πλάτωνος» Ἐπιτροπείας, προέτεινε νὰ ἐπαυξηθῇ ἢ διὰ τὰ ἐκτυπωτικὰ δαπάνη, ἵνα διὰ μείζονος φιλοκαλίας καὶ τυπογραφικῆς ἀκριβείας γίνηται ἡ ἐκτύπωσις τοῦ «Πλάτωνος» κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, διότι ἀπεδείχθη κατὰ τὸ παρελθὸν ὅτι μὴ, ἀνταμιβομένης τῆς τυπογραφικῆς ἐργασίας ἐπαρκῶς, προσέκοπτεν ἡ ἐκτύπωσις καὶ ἐβράδυνεν ἡ ἐκδοσις τῶν τευχῶν. Ἠτήσατο δ' ὁ κ. Βάσης νὰ ἀναγραφῇ πιστώσις τοιαύτη ἐν τῷ προϋπολογισμῷ διὰ τὰ ἐκτυπωτικὰ, ὥστε νὰ πληρόνηται ἕκαστον τυπογραφικὸν φύλλον μέχρι τῶν 60 δραχμῶν ἐν ἀνάγκῃ. Δόντος δ' ἐξηγήσεις τινὰς τοῦ ἑταίρου κ. Ἀνδρ. Παπαγεωργίου, ὡς πρὸς τὸν τρόπον κατ' ὃν δεόν νὰ γίνηται ἡ ἐκτύπωσις τοῦ «Πλάτωνος» καὶ λαβόντων τὸν λόγον τοῦ κ. κ. Γ. Παπαβασιλείου καὶ Π. Ραζῆ, τοῦ μὲν πρώτου ὑποστηρίξαντος τὴν πρότασιν τοῦ κ. Βάσης τοῦ δὲ δευτέρου ἀντικρούσαντος αὐτήν, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς συνελεύσεως, ἵνα ἐν ἀνάγκῃ δαπανηθῶσι δι' ἐκτυπωτικὰ τοῦ «Πλάτωνος» μέχρι χιλίων δραχμῶν. Ἐν γένει δὲ προσετέθη δι' ἐπέκτασιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Πλάτωνος» ἅπαν τὸ πλεόνασμα τῶν ἐσόδων καὶ οὕτω ἐπῆλθεν ἰσοζύγιον πλήρες εἰς τὸν προϋπολογισμὸν. Ἐπεψηφίσθη δὲ καὶ ἐν συνόλῳ ὁ προϋπολογισμὸς, δι' οὗ τὰ τε ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα ὠρίσθησαν εἰς δρ. νέας 6,680.

Ἐνταῦθα ὁ κ. Βάσης ἐδήλωσεν, ὅτι τὴν πρὸς ἐκτύπωσιν τοῦ Πλάτωνος χορηγίαν δὲν ἐθεώρει ἐπαρκῆ, ὅπως εὐρεθῇ κατάλληλον τυπογραφεῖον, δυνάμενον νὰ ἀναλάβῃ μετὰ τῆς προσηκούσης φιλοκαλίας καὶ τυπογραφικῆς ἀκριβείας τὴν ἐκτύπωσιν. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον ἵνα ἐπαυξηθῇ ἡ ἐκτύπωσις ἐκάστου τεύχους κατὰ ἐν τυπογραφικὸν φύλλον τοῦλάχιστον· προσέτι δὲ καὶ ἡ κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον ἀμοιβὴ τῶν συγγραφέων ἔδει νὰ αὐξηθῇ, τοῦλάχιστον διὰ τὰς πρωτοτύπους πραγματείας, μέχρις ὀγδοήκοντα δραχμῶν. Ἄλλ' ἀντικρουσάντων τὴν πρότασιν ταύτην τοῦ κ. Βάσης πολλῶν ἑταίρων, ὡς ἀντιβαίνουσαν εἰς τὸ καταστατικὸν τὸ διέπον τὴν ἐκδοσὶν τοῦ «Πλάτωνος», ἡ συνέλευσις ἀπέρριψεν αὐτήν· ἀπεφασίσθη δὲ νὰ προκηρύξῃ τὸ συμβούλιον διαγωνισμὸν, ἵνα ἐκ τῶν καλῶς κατηρτισμένων τυπογραφείων τὸ καταλληλότερον κριθησόμενον καὶ τὸ σχετικῶς εὐθηνότερον προτιμηθῇ καὶ ἀναλάβῃ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ «Πλάτωνος».

Ἐν τῇ δ' γενικῇ συνελεύσει τῆς 21 Αὐγούστου, ἐρωτήσαντος τοῦ Ἀντιπροέδρου κ. Ἀρ. Σπαθᾶκη, εἰν ὑπάρχη ἀντίρρησης τις ὡς πρὸς τὴν ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνελεύσεως, ὁ μὲν κ. Κονδύλης εἶπεν ὅτι δὲν ἀντελήφθη, εἰν καὶ ἐν συνόλῳ ἐπεψηφίσθη ὁ προϋπολογισμός, τοῦτ' αὐτὸ ὑπεστήριξε καὶ ὁ κ. Π. Κομνηνός· ἀλλ' ὁ κ. Ἀντιπρόεδρος εἶπεν ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν ἠρώτησε τὴν συνέλευσιν περὶ τῆς ἐν συνόλῳ ἐπιψηφίσεως ἐπεκράτησε θόρυβος, πολλῶν ἐγειρομένων ἐταίρων πρὸς ἀναχώρησιν, τούτου δ' ἕνεκα ἴσως τις τῶν ἐταίρων καὶ δὴ καὶ οἱ ἀντιλέγοντες δὲν ἀντελήφθησαν ὅτι ἡ συνέλευσις παρεδέχθη τὴν ἐν συνόλῳ ἐπιψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐν τούτοις ἠρώτησε καὶ αὐθις τὴν συνέλευσιν ν' ἀποφανθῇ, εἰν θεωρῇ ἐπεψηφισμένον καὶ ἐν συνόλῳ τὸν προϋπολογισμόν· ἡ δὲ συνέλευσις παρεδέχθη, συμφωνούντων καὶ τῶν κκ. Κομνηνοῦ καὶ Κονδύλη.

Ἐν τῇ ε' γενικῇ συνελεύσει, τῇ καὶ τελευταίᾳ τῆς 28ης Αὐγούστου, ἀνεγνώσθησαν αἱ ἐκθέσεις τῶν ἐξελεγκτικῶν Ἐπιτροπειῶν ἀμφοτέρων τῶν Ταμείων. Πρῶτον ὑπὸ τοῦ κ. Β. Μπουκλάκου Εἰσηγητοῦ, ἡ περὶ τοῦ Ταμείου τοῦ Συλλόγου ἐκθεσις ἔχουσα ἐπὶ λέξει οὕτω:

Πρὸς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν
τῶν Ἐταίρων τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου.

Κύριοι Συνάδελφοι!

Ἡ παρ' ὑμῶν ἐκλεχθεῖσα πρὸς ἐξέλεξιν τοῦ ταμείου τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ἐπιτροπεία, ἐπιμελῶς διελοῦσα τὰ λογιστικὰ βιβλία καὶ τὰ σχετικὰ ἔγγραφα, εὔρε τὰ πάντα σύμφωνα.

Κατὰ τὸν γενικὸν ἰσολογισμόν τοῦ παρελθόντος ἔτους ὑπῆρχον μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ τὴν 14 Αὐγούστου 1882 δραχμὰς παλ. 378,40. 40. Εἰσεπράχθησαν δὲ καὶ ὅλον τὸ συλλογικὸν ἔτος 1882—1883 ἐκ συνδρομῶν τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων, ἐκ δικαιωμάτων ἐγγραφῆς ἐταίρων, ἐκ τόκων, ἐκ χορηγίας τοῦ ὑπουργείου τῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ ἐξ ἀντιτίμου μιᾶς κληρωθείσης ὁμολογίας τοῦ ἐθνικοῦ δανείου τῶν 6 ἑκατομμυρίων ἐν ὅλῳ παλ. δρ. 6,259,40· ὡσαύτως εἰσεπράχθησαν ὡς ἔσοδα ἐν γένει τοῦ περιοδικοῦ Πλάτωνος δραχ. παλ. 531,40· ἐν ὅλῳ ἔσοδα μετὰ τοῦ ρηθέντος ὑπολοίπου δραχ. παλ. 7,169,20.

Ἐδαπανήθησαν δὲ ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ διοικητικ. Συμβουλίου εἰς μισθοδοσίαν προσωπικοῦ, εἰς ἐνοίκιον, εἰς ἔξοδα γραφείου τακτικὰ καὶ ἐκτάκτα, εἰς ἀπόδοσιν τόκων πρὸς τὸ μετοχικὸν ταμεῖον, καὶ εἰς βοήθημα οἰκογενείας τοῦ μακαρίτου Ἰωαννοπούλου δραχ. παλ. 2744, εἰς ἔξοδα ἐν γένει τοῦ Πλάτωνος δραχ. παλ. 2,192,65, καὶ εἰς ἀγορὰν δύο ὁμολογιῶν τῶν ἐθν. δανείων τῶν 10 καὶ 60 ἑκατομμυρίων, δραχ. παλ. 796,60. Ἐν ὅλῳ δραχ. παλ. 5,730,25. Ἐπομένως ὑπάρχει ὑπόλοιπον μετρητῶν ἐκ δραχ. παλ. 1,438,95 ὅπερ ἐπαρουσίασεν ἡμῖν ὁ κύριος ταμίης. Ὡσαύτως ἐπέδειξεν ἡμῖν καὶ τοὺς ἐν γένει τίτλους τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν περιουσίαν τοῦ συλλόγου, καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν διαγωνισμάτων Νικοδήμου καὶ Μαραθέου· ἦτοι τρεῖς ὁμολογίας τοῦ ἐθν. δανείου τῶν ἐξήκοντα ἑκατομμυρίων φράγκ. ἀξίας δραχ. παλ. 1,508,10, τέσσαρας ὁμολογίας τοῦ ἐθν. δανείου τῶν δέκα ἑκατομμυρίων φράγκ. ἀξίας δραχ. παλ. 977,20, τέσσαρας ὁμολογίας τῶν ἑξ ἑκατομμυρίων δραχμ., ἀξίας παλ. δρ. 388, καὶ τὸ εἰς μετρητὰ ὑπόλοιπον δραχ. 1,438,95. Ἐν ὅλῳ δραχμὰς παλ. 4,312,25. Ἐτι δὲ καὶ τρεῖς ὁμολογίας τῆς Γεν. πιστωτικῆς τραπεζῆς, ἀξίας ἐν ὅλῳ δραχ. παλ. 2,500 ἀνηκούσας εἰς τοὺς ρηθέντας διαγωνισμούς.

Καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν τόμων τοῦ Πλάτωνος εὔρομεν σύμφωνα πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ταμείου τοῦ συλλόγου ἐκτεθέντα, ἦτοι ὑπάρχουσιν ἐν ἐρμαρίοις ἐν ὅλῳ διάφοροι τόμοι 797 καὶ οὐκ ὀλίγα τεύχη, μὴ ἀποτελοῦντα πλήρεις τόμους.

Ἄπασαι αἱ εἰσπράξεις στηρίζονται εἰς ἀποδείξεις διπλοτύπους, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ δαπάναι εἰς ἐντάλματα καὶ δικαιολογητικὰ ἔγγραφα. Τὰ δὲ στελέχη τούτων παρεβλήθησαν πρὸς τὰ βιβλία, ἅτινα μετ' ἀκριβείας καὶ μεθοδικῆς τέχνης τηροῦνται.

Ταῦτα φέροντες εἰς γνῶσιν ὑμῶν, κύριοι, εὐχαρίστως ἀγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ἡ περιουσία τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ηὐξήθη κατὰ τὸ λήξαν ἡδὴ συλλογικὸν ἔτος, κατὰ δραχ. παλ. 1,858, καὶ 15 0/0, καὶ τοῦτο ὀφείλεται πρὸ πάντων εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ συμβουλίου.

Ὅθεν προτείνομεν, καὶ ὡς ἐπιτροπεία, καὶ ὡς ἑταῖροι τοῦ συλλόγου, ἵνα ἡ συνέλευσις ἐκφράσῃ τὴν εὐαρέσκειαν αὐτῆς διὰ τὴν προθυμίαν, μετ' ἧς τὸ Δ. Συμβούλιον εἰργάσθη ὑπὲρ τῶν συμφερόντων καὶ τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ τοῦ καθ' ἡμᾶς συλλόγου. Ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὸν μετὰ ζήλου καὶ ἐπιμελείας ἀείποτε ἐκπληρώσαντα εἰλικρινῶς καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς ὑλικῆς

ώφελείας τὰ καθήκοντα ταμίου τοῦ συλλόγου ἀξιοτίμου κυρίου Ν. Ἀναστασίου.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 20 Αὐγούστου 1883.

Διατελοῦμεν μεθ' ὑπολήψεως

Ἡ ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία

Π. Κ. ΦΕΡΤΑΚΟΣ.

ΘΕΟΔ. Α. ΧΑΒΕΛΛΑΣ

ΒΑΣΙΛ. ΜΠΟΥΚΛΑΚΟΣ

Ἀναγνωσθείσης δὲ καὶ τῆς περὶ τοῦ Μετοχικοῦ Ἐαμείου ἐκθέσεως (ἦν βλέπε καὶ σελίδα... ἐν τέλει τῶν πρακτικῶν) ὁ προεδρεύων Ἀντιπρόεδρος κ. Ἀρ. Σπαθᾶκης ἐκήρυξεν ἀρχομένας τὰς ἀρχαιρεσίας.

Μεσολαβησάσης δὲ μικρᾶς διακοπῆς πρὸς παρασκευὴν τῶν ψηφοδελτίων καὶ καταλαβόντος τὴν ἔδραν τοῦ Προέδρου τῆς συνελεύσεως τοῦ πρεσβυτέρου τῶν μελῶν κ. Γ. Μανούσου, ἐκλήθησαν ὡς ἐπὶ τῆς ψηφοφορίας καὶ ψηφολέκται οἱ κκ. Π. Κομνηνός, Κ. Μπαλίλης καὶ Χρ. Μαντζάκος. Ψηφοφορησάντων δὲ ἐν ὄλῳ τεσσαράκοντα καὶ ἑννέα ἐταίρων ἐχόντων δικαίωμα ψήφου, τῶν κ. κ. Ἰω. Τρικαλιανοῦ, Κ. Μπαλίλη, Ἰω. Πρωτοδίκου, Ἄνδρ. Παπαγεωργίου, Πρ. Οἰκονομίδου, Διομ. Παπαβασιλοπούλου, Σπ. Π. Βάση, Γ. Χατζιδάκη, Μαργ. Εὐαγγελίδου, Π. Φερτάκου, Χρ. Μαντζάκου, Π. Κομνηνοῦ, Ἰω. Μεσολωρᾶ, Ἰω. Σακελλαρίδου, Λεων. Ἡλιάδου-Βεζάνου, Ἀρ. Σπαθᾶκη, Γ. Μανούσου, Γ. Α. Παπαβασιλείου, Δημ. Μιχαηλάκου, Δημ. Παπαγεωργίου (ἐν Ἑλληνοδιδ.) Εὐαγγ. Μουστάκα, Θ. Α. Χαβέλλα, Ἀχ. Γρηγοριανοπούλου, Ἀναστ. Παρασκευοπούλου, Θεμ. Πολυκράτους, Ἰω. Κ. Βουρβέρη, Ν. Ζενευράκη, Δημοσθένους Κυριακοῦ, Β. Μπουκλάκου, Ν. Ἀναστασίου, Ἰ. Γ. Θεοδοροπούλου, Γ. Ἰ. Δέρβου, Παναγῆ Ραζῆ, Δημ. Γεωργιάδου, Μιχ. Καλαποθάκη, Περ. Ἰασεμίδου, Δημ. Ζαλούχου, Εὐστ. Σταθάκη, Ἰωάννου Εὐστρατιάδου, Ν. Κοντοπούλου, Ἰερωνύμου Ἀθανασίου, Γ. Νικολαΐδου, Γ. Ε. Δράκου, Ἀντωνίου Καμπάνη, Παναγ. Φέρμπου, Ἀριστ. Χαροκόπου, Χαραλ. Διοσκορίδου, Πάνου Κωνσταντινίδου καὶ Σπ. Σούγκρα, καὶ γενομένης τῆς διαλογῆς τῶν ψήφων, ἀνεδείχθησαν μέλη τοῦ Διοικ. Συμβουλίου ἐκ μὲν τῶν Καθηγητῶν, οἱ κ. κ. Ν. Α. Χαλκιόπουλος διὰ ψήφων 45, Ἰωάνν. Ἀργυριάδης διὰ ψήφων 41, Γεώργ. Ἰ. Δέρβος διὰ ψήφων 36,

Χρ. Μαντζάκος, διὰ ψήφων 31, καὶ Ἀρ. Σπαθᾶκης διὰ ψήφων 30, ἐπιλαχόντων ὡς ἀναπληρωτικῶν μελῶν τῶν κκ. Γ. Α. Παπαβασιλείου διὰ ψήφων 29 καὶ Ἰωάννου Εὐστρατιάδου διὰ ψήφων 11· ἐκ δὲ τῶν Ἑλληνοδιδασκάλων οἱ κκ. Ἀχ. Γρηγοριανόπουλος, διὰ ψήφων 43 καὶ Ἰω. Ευθάλης, διὰ ψήφων 32, ἐπιλαχόντων ὡς ἀναπληρωτικῶν τῶν κ. κ. Ἀν. Κωνσταντινίδου διὰ ψήφων 10 καὶ Θ. Α. Χαβέλλα διὰ ψήφων 4, καὶ ἐκ τῶν Δημοδιδασκάλων οἱ κ. κ. Γ. Μανούσος διὰ ψήφων 44 καὶ Ν. Ἀναστασίου διὰ ψήφων 42, ἐπιλαχόντων ὡς ἀναπληρωτικῶν μελῶν τῶν κ. Β. Μπουκλάκου διὰ ψήφων 22 καὶ Γ. Νικολαΐδου διὰ ψήφων 9. Ἐπικυρωθέντων δὲ τῶν πρακτικῶν τῆς ἐκλογῆς διὰ τῶν ὑπογραφῶν τοῦ τε προεδρεύοντος μέλους καὶ τῶν ψηφολεκτῶν ἢ συνεδρίασις ἐλύθη καὶ ἐληξάν αἱ γενικαὶ συνελεύσεις τοῦ Ἰ' ἔτους τοῦ Συλλόγου 1882—1883.

Τὸ δὲ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ ΙΑ' ἔτους 1883—84 συνεκροτήθη τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1883 ὡς ἐξῆς.

Ν. Α. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ

Πρόεδρος

ἸΩ. ἈΡΓΥΡΙΑΔΗΣ καὶ

Ἀντιπρόεδροι

ἈΡ. ΣΠΑΘΑΚΗΣ

ΧΡ. ΜΑΝΤΖΑΚΟΣ

Γεν. Γραμματεὺς

Γ. Ἰ. ΔΕΡΒΟΣ,

Ἐπιμελητῆς τῆς βιβλιοθήκ.

Β. ΜΠΟΥΚΛΑΚΟΣ (α)

Ταμίαις

ἈΧ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ἈΝΑ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ (β)

Σύμβουλοι

Γ. ΜΑΝΟΥΣΟΣ.

(α) Ὁ κ. Μπουκλάκος ἐξελέγη μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Ν. Ἀναστασίου.

(β) Ὁ κ. Κωνσταντινίδης ἐκλήθη μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Ἰω. Ευθάλη.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΑΜΙΑΚΗΣ ΛΟΓΟΔΟΣΙΑΣ.

("Ορα σελ. 454.)

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Ἐσόδων τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου, ὡς καὶ τοῦ
 περιοδικοῦ αὐτοῦ «Πλάτωνος» τῆς ληξάσης περιόδου
 ἀπὸ 15 Αὐγούστου 1882 ἕως 14 Αὐγούστου 1883.

Α'

Ἀριθμὸς ἀποδ.	Ὄνομα καὶ ἐπώνυμον	Αἰτία πληρωμῆς	Ποσὸν	
			Δρ.	Λ.
1	ὑπόλοιπ. ταμείου Συλ.	Μετρ. ἐν τῷ ταμ. 14 Αὐγ. 1882	378	40
2	Π. Παπαϊωάννου	Συνδρ. 15 αὐγ. 1881-14 αὐγ. 1882	46	
3	Β. Γκολφινόπουλος	Ὁμοίως	46	
4	Κ. Γεωργαλάς	"	10	
5	Βασ. Νατόλης	"	40	
6	Κ. Δ. Κωνσταντινόπουλος	15 αὐγ. 1880-14 αὐγ. 1882	20	
7	Στέφ. Δ. Ῥώσης	" 1882- " 1883	46	
8	" "	Δικαίωμα ἐγγραφῆς	4	
9	Κωνστ. Γ. Ἀγγελίδης	" "	2	
10	" "	15 αὐγ. 1882-14 αὐγ. 1883	40	
11	Δημ. Μαροῦλης	Δικαίωμα ἐγγραφῆς	4	
12	" "	15 αὐγ. 1882-14 αὐγ. 1883	46	
13	Ἰω. Τρικαλιανός	Δικαίωμα	4	
14	" "	15 αὐγ. 1882-14 αὐγ. 1883	46	
15	Δημ. Παπαγεωργίου	Δικαίωμα	4	
16	" "	15 αὐγ. 1882-14 αὐγ. 1883	16	
17	Γεώργ. Κουκέας	" 1881- " 1882	40	
18	Λεων. Παπανδρέου.	Ὁμοίως	46	
19	Σπ. Παπασπυρόπουλος	"	10	
20	Νεοκλ. Καζάζης	"	16	
21	Χρ. Παπαθανασίου	Δικαίωμα	3	
22	" "	15 αὐγ. 1882-14 αὐγ. 1883	12	
23	Κωνστ. Μπαλίδης	Δικαίωμα	4	
24	" "	15 Αὐγ. 1882-14 αὐγ. 1883	16	
25	Ἰω. Πρωτόδικος	Δικαίωμα	4	
26	" "	15 αὐγ. 1882-14 αὐγ. 1883	46	
27	Γεώργ. Πουλάκος	" 1881- " 1882	10	
εἰς μεταφορὰν			659	40

Ἀριθμὸς ἀποδ.	Ὄνομα καὶ ἐπώνυμον	Αἰτία πληρωμῆς	Ποσὸν	
			Δρ.	Λ.
ἐκ μεταφορᾶς			659	40
28	Ἄντ. Διακόπουλος	15 Φεβρ. 1882—14 αὐγ. 1882	8	
29	Ἄθ. Χρυσοχοῦδης	Δικαίωμα	3	
30	" "	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	42	
31	Ἰω. Χατζηνίκου	1 Ὁκ. 1881-30 Ν. 1882 Συν. Πλ.	6	75
32	Ἄντ. Καμπάνης	ἀντίτ. 4. φυλλαδ. Πλάτ. Γ' τόμ.	4	50
33	Ἄγγ. Κ. Ἀγγελίδης	Δικαίωμα	3	
34	" "	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	42	
35	Ἰω. Μαρτίνος, Ἱερεὺς	Δικαίωμα	6	40
36	" "	" 1882—14 αὐγ. 1883	46	
37	Μενέλαος Νεγρεπόντης	" 1881— " " 1882	450	
38	Μητροπ. Ἄθ. Προκόπιος	Ἑξακτ. συνδρμ.	4	12
39	Νικοκλ. Καζάζης	15 αὐγ. 1882—14 Φεβρ. 1883	8	
40	Γ. Ζαδῆς	15 Φεβρ. " — " αὐγ. 1882	8	
41	Ἱερώνυμος Ἀθανασίου	Δικαίωμα	3	
42	" "	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	12	
43	Ἰω. Βαρδούκας	Δικαίωμα	4	
44	" "	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	46	
45	Ν. Δαγκώνης	" Φεβ. 1880— " Φεβ. 1882	45	
46	Εὐάγ. Κοφινιώτης	" " 1882— " αὐγ. "	8	
47	Ἄριστ. Βουσαῆς	Δικαίωμα	4	
48	" "	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
49	Μ. Ἀγγελίδης	Δικαίωμα	4	
50	" "	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	46	
51	Π. Κωνσταντινίδης	" 1879— " 1880	42	
52	Τρπ. Κ/λεως ὑποκ. Ἄθ	τόκ. τρίμ. 2 ὄμολ. τῶν 60 ἐκ. φρ.	48	50
53	Περ. Βατόπουλος	15 αὐγ. 1878—14 αὐγ. 1882	36	
54	Ἰω. Βαλέττας	" 1880— " "	28	
55	Χαρ. Κανελλόπουλος	" " — " "	46	
56	Χριστ. Σπηλιόπουλος	Φεβ. 1881— " "	13	
57	Χριστόφορος Ἀρχ. Χαλκ.	Ἑξακτ. συνδρμ.	4	12
58	Ἄριστ. Χαροκόπος	15 αὐγ. 1880—14 αὐγ. 1882	16	
59	Ν. Σκιριανός	Δικαίωμα	2	
60	" "	15 αὐγ. 1882—14 Φεβρ. 1883	5	
61	Δ. Παπαβασιλόπουλος	Δικαίωμα	4	
62	" "	15 αὐγ. 1882—14 Φεβρ. 1883	8	
63	Σπ. Π. Βάσης	Δικαίωμα	4	
εἰς μεταφορὰν			4384	55

Αριθμός ἀποδ.	Όνομα και επώνυμον	Αιτία πληρωμής	Ποσόν	
			Δρ.	Λ.
		ἐκ μεταφορᾶς	1384	55
64	Σπ. Π. Βάσης	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
65	Σπ. Σούγκρας	Δικαίωμα	4	
66	»	15 αὐγ. 1882—14 φεβρ. 1883	8	
67	Ἄνδρ. Παπαγεωργίου	Δικαίωμα	4	
68	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
69	Γ. Χατζηδάκης	Δικαίωμα	4	
70	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
71	Προχ. Οἰκονομίδης	Δικαίωμα	4	
72	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
73	Παν. Φέρμπος	Δικαίωμα	4	
74	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
75	Δημ. Ζαλοβχος.	Δικαίωμα	4	
76	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
77	Ἀναστ. Δαμβέργης	Δικαίωμα	4	
78	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
79	Παν. Καββαδίας	Δικαίωμα	4	
80	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
81	Ἰω. Φωκιανός.	Δικαίωμα	4	
82	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
83	Μιχ. Κρίσπης	Δικαίωμα	4	
84	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
85	Ἰάσων Ζωχίδης	Δικαίωμα	4	
86	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
87	Δ. Παπαγεωργίου	Δικαίωμα	3	
88	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	12	
89	Ν. Πύργος	Δικαίωμα	3	
90	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	12	
91	Γεώργ. Γαρδίκας	Δικαίωμα	3	
92	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	12	
93	Κανέλλος Πουλάκος	Δικαίωμα	3	
94	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	12	
95	Εὐάγ. Μουστάκας	Δικαίωμα	3	
96	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	12	
97	Γ. Ζαδὲς	» — »	16	
98	Ν. Ἀναστασίου	» — φεβρ. »	5	
99	Θ. Ἀποστολόπουλος	φεβρ. » — αὐγ. 1882	5	
		εἰς μεταφορᾶν	1710	55

Αριθμός ἀποδ.	Όνομα και επώνυμον	Αιτία πληρωμής	Ποσόν	
			Δρ.	Λ.
		ἐκ μεταφορᾶς	1710	55
400	Ἄντ. Δαμασκηνός	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
401	Γρ. Ἀντωνιάδ. Ἀρχ.	Δικαίωμα	3	
402	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	12	
403	Φ. Παπαδόπουλος	» 1881 — » 1882	10	
404	Ἔθν. Τράπεζα	τόκ. 6' ἑξαμ. 1882 δμ. 3 τῶν 10 ἐκ.	25	20
405	Ἰω. Πασχαλίδης	Δικαίωμα	3	
406	»	15 αὐγ. 1881—14 αὐγ. 1882	12	
407	Δημ. Μυτακίδης	Δικαίωμα	2	
408	»	15 αὐγ. 1881—14 αὐγ. 1882	10	
409	Θεόδ. Πανίδης	Δικαίωμα	2	
410	»	15 αὐγ. 1881—14 αὐγ. 1882	10	
411	Τιμόλ. Δούνης	Δικαίωμα	4	
412	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
413	Π. Κανελλίδης	Δικαίωμα	4	
414	»	15 αὐγ. 1882—14 φεβρ. 1883	8	
415	Κεντρ. Ταμίας.	τόκ. ἐτήσ. 3 δμολ. τῶν 6 ἑκατ. δρ.	18	
416	Γεώργ. Νικολαΐδης	15 φεβρ. 1882—14 αὐγ. 1882	5	
417	Κεντρ. Ταμίας	τόκ. ἐτήσ. 2 δμολ. τῶν 6 ἑκατ. δρ.	12	
418	Γ. Ι. Κουκουλάς	1 ὀκτ. 1882—30 νοεμ. 1883. Πλάτ.	14	20
419	Ν. Λιάσης	Δικαίωμα	3	
420	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	12	
421	Ἄκυρος	
422	Ὁμοίως	
423	Μαργ. Εὐαγγελίδης	Δικαίωμα	4	
424	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
425	Κ. Παπασωτηρίου	Δικαίωμα	3	
426	»	15 αὐγ. 1882—14 φεβρ. 1883	6	
427	Νικ. Κοντόπουλος	φεβρ. »	16	
428	Γεν. Πιστ. Τράπεζα	τόκ. τῆς ὑπ' ἀρ. 151 δμολογίας	18	50
429	Ἐλευθ. Τριαντ. Κούσης	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	16	
430	Κεντρ. Ταμίας	ἀξ. τῆς ὑπ' ἀρ. 7850 κλ. δμ. 6 ἐκ. δρ.	100	
431	Κωνστ. Καρδαράς	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	12	
432	Μενέλ. Νεγρεπόντης	Ὁμοίως	168	
433	Γεν. Πιστ. Τράπεζα	τόκ. 3 μην. 2 δμολ. 60 ἑκατ. φρ.	19	
434	Γεώργ. Ῥεβελῆς	15 φεβρ. 1882—14 φεβρ. 1883	10	
435	Γεώργ. Βατάκης	Δικαίωμα	2	
		εἰς μεταφορᾶν	2299	45

Αριθμός ἀποδ.	Όνομα και επώνυμον	Αίτια πληρωμής	Ποσόν	
			Δρ.	Λ.
		ἐκ μεταφορᾶς	2299	45
436	Γ. Βατάκης	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	40	
437	Ίω. Τσικούριος	Δικαίωμα	2	
438	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	40	
439	Μιλτ. Σκουληκίδης	Δικαίωμα	2	
440	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	40	
441	Κωνστ. Ἀνδρεάδης	Δικαίωμα	2	
442	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	10	
443	Κωνσ. Κατλάς	Δικαίωμα	2	
444	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	40	
445	Γρ. Φικαρογιαννίδης	Δικαίωμα	2	
446	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	40	
447	Γεώργ. Παντελιάδης	Δικαίωμα	2	
448	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	40	
449	Χριστίνα Θεοδώρου	Δικαίωμα	2	
450	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	40	
451	Βικτώρια Πάνου	Δικαίωμα	2	
452	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	40	
453	Ἑλένη Σόφιαλη	Δικαίωμα	2	
454	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	40	
455	Ἀρίστη Κωσταντᾶ	Συν. Πλ. 1 Ν. 1882-31 ὀκτ. 1883	6	30
456	Δημ. Καζούλης	Ὅμοιος	6	70
457	Ἀριστ. Γεωργιάδης	»	6	70
458	Μιχαήλ Μελᾶς	»	44	20
459	Φιλεκπ. Ἐταιρία.	»	44	20
460	Κατάστ. Α. Κορομηλά	»	22	40
461	Α. Μποσινιώρ	» Νοεμβρ. 1881—Ὀκτωβρ. 1882	41	20
462	Αἰκ. Λασκαρίδου	» 1882 » 1883	44	20
463	Γερ. Ἀποσολάτος. Ἀρχ.	Ὅμοιος	44	20
464	Δημ. Πρωταῖος	»	11	20
465	Σύλ. πρὸς διάδ. ἐλ. γρ.	»	56	
466	Ἐμ. Μητάρκης	»	44	20
467	Γρ. Μουτζόπουλος	»	14	20
468	Γρηγόρ. Γῶγος, Ἀρχιμ.	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	22	40
160	Σωτ. Ἀνδρεάδης	»	22	40
470	Ἀντ. Οἰκονόμου	»	15	65
471	Π. Φερτάκος	15 αὐγ. 1880—14 αὐγ. 1883	44	
		εἰς μεταφορὰν	2709	60

Αριθμός ἀποδ.	Όνομα και επώνυμον	Αίτια πληρωμής	Ποσόν	
			Δρ.	Λ.
		ἐκ μεταφορᾶς	2709	60
472	Ἱερώνυμος Μυριανθεὺς	Συνδρομὴν ἑκτακτον	157	90
173	Κ. Ἀλεξόπουλος	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	44	20
474	Θεόδ. Α. Χαβέλλας	Δικαίωμα	3	
175	»	15 αὐγ. 1882—14 αὐγ. 1883	42	
476	Ι. Γ. Θεοδώροπουλος	» » » φεβ. »	6	
477	Α. Παρασκευόπουλος	Δικαίωμα	3	
178	»	45 αὐγ. 1882—14 φεβρ. 1883	6	
479	Θεμ. Πολυκράτης	Δικαίωμα	3	
480	»	15 αὐγ. 1882—14 φεβρ. 1883	6	
481	Μιχ. Σπορίδης	Δικαίωμα	3	
482	»	45 αὐγ. 1882—14 φεβρ. 1883	6	
483	Ἀντ. Θηβαίου	15 αὐγ. 1884—14 αὐγ. 1882	44	20
484	Ἀθ. Παπαγεωργίου	» 1882—» φεβρ. 1883	8	
485	Κ. Μαρουδῆς	»	8	
186	Κ. Βαρβάτης	»	8	
487	Θ. Παπαδημητρακόπουλ.	»	8	
488	Χ. Μαντζάκος	»	8	
489	Χρ. Κακουριώτης	»	8	
490	Ἀθ. Σακελλάριος	»	8	
494	Κ. Ι. Γραμματικόπουλ.	»	8	
492	Β. Βούλγαρις	»	8	
493	Γ. Μιστριώτης	»	8	
194	Ίω. Μεσολωρᾶς	»	8	
495	Σπ. Π. Λάμπρος	»	8	
196	Ἀντ. Ι. Ἀντωνιάδης	»	8	
197	Π. Κωνσταντινίδης	»	8	
498	Γουλιέλμος Φύρστ	»	8	
499	Α. Ἰλιάδης-Βεζάνος	»	8	
200	Ν. Α. Χαλκιοπούλος	»	8	
201	Ἰγν. Μοσχάκης	»	8	
202	Ίω. Βορτσέλας	»	8	
203	Ἀρ. Σπαθάκης.	»	8	
204	Κυρ. Μυλωνᾶς	»	8	
205	Γ. Α. Παπαβασιλείου	»	8	
206	Ἀντ. Διακόπουλος	»	8	
207	Γ. Γεράκης	»	8	
		εἰς μεταφορὰν	3129	90

Αριθμὸς ἀποδ.	Όνομα καὶ ἐπώνυμον	Αἷτια πληρωμῆς	Ποσὸν	
			Δρ.	Λ.
		ἐκ μεταφορᾶς	34	90
208	Χαρ. Πούλιος	15 αὐγ. 1882—14 φεβρ. 1883	8	
209	Στ. Δελέκος.	»	8	
210	Ίω. Ἀργυριάδης	»	8	
211	Ί. Σακελλαρίδης	»	8	
212	Δ. Γεωργιάδης	»	8	
213	Μιχ. Καλοποθάκης	»	8	
214	Π. Κομνηνός	»	8	
215	Δημ. Κονδύλης	»	8	
216	Χαρ. Διοσκουρίδης	»	8	
217	Κ. Καταιβαίνης	»	8	
218	Όθ. Φρειδερίκος	»	8	
219	Εὐάγ. Κοφινιώτης	»	8	
220	Δ. Τσέγκος	»	8	
221	Γ. Ι. Δέρβος	»	8	
222	Θεμ. Μιχαλόπουλος	»	8	
223	Ν. Γ. Πολίτης	»	8	
224	Δ. Β. Μελετζανόπουλος	1 νοεμ. 1882—31 Ὀκ. 1883 συν. Πλ.	11	20
225	Ἐθν. Πανεπιστήμιον	Ὁμοίως (διὰ 10 σώματα)	112	
226	Β. Γεννηματάς	15 αὐγ. 1882—14 φεβρ. 1883	6	
227	Ἄντ. Κωνσταντινίδης	Ὁμοίως	6	
228	Μάρκος Περίδης	»	6	
229	Ίω. Ευθάλης	»	6	
230	Ίω. Γεραφῆς	»	6	
231	Θεμ. Δαλιζῆς	»	6	
232	Δ. Μιχαηλάκος	»	6	
233	Ίω. Χ. Σιμόπουλος	»	6	
234	Εὐστ. Στρίμπερ	»	6	
235	Ἄχ. Γρηγοριανόπουλος	»	6	
236	Ν. Ζενευράκης	»	6	
237	Ἄθαν. Λέων	»	6	
238	Περ. Ἰασερίδης	»	8	
239	Βλ. Σκορδέλης	»	8	
240	Ἄντ. Στεφανόπουλος	»	8	
241	Ίω. Πάνος	»	5	
242	ἌΘ. Παπακωνσταντίν.	»	5	
243	Διον. Κολοκοτσᾶς	»	5	
		εἰς μεταφορὰν	3492	40

Αριθμὸς ἀποδ.	Όνομα καὶ ἐπώνυμον	Αἷτια πληρωμῆς	Ποσὸν	
			Δρ.	Λ.
		ἐκ μεταφορᾶς	3492	10
244	Θ. Ἀποστολόπουλος	15 Αὐγ. 1882 — 14 Φεβ. 1883	5	
245	Γ. Μανούσος	»	5	
246	Σπ. Κτενάς	»	5	
247	Β. Μπουκλάκος	»	5	
248	Λεων. Ἀργύρης	»	5	
249	Γ. Ν. Μεγαρεὺς	»	5	
250	Κ. Καλεβράς	»	5	
251	Γ. Τριανταφυλλίδης	»	5	
252	Γ. Νικολαΐδης	»	5	
253	Μ. Βαρβακερός	15 αὐγ. 1880 — 14 αὐγ. 1883	44	
254	Ἄναστ. Μόσχος	1 νοε. 1882—31 Ὀκ. 1883 συν. Πλ.	6	60
255	Γ. Χαντζῆ Ἀλεξάνδρου	15 αὐγ. 1882 — 14 αὐγ. 1883	40	
256	Ίω. Κ. Βουρβέρης	Ὁμοίως	42	
257	Περικλ. Ψαρᾶς	15 αὐγ. 1880 — 14 αὐγ. »	50	
258	Ἄναστ. Ἀλεκτορίδης	ἀντίτ. Β' Γ' καὶ Δ' τὸμ. «Πλάτ.»	20	15
259	»	1 νοε. 1882—31 Ὀκ. 1883 συν. Πλ.	6	70
260	Ἄν. Διομ. Κυριακός	Φεβρ. 1883 — 14 αὐγ. 1883	8	
261	Ίω. Κ. Χατζηνίκος	Δικαίωμα	3	
262	»	15 αὐγ. 1882 — 14 αὐγ. »	42	
263	Γ. Δ. Ζαφειρόπουλος	1 Ἰαν. 1883—31 Δεκ. 1883 ἐκ. συνδ.	323	40
264	Γ. Στραμπούλης	15 Φεβ. 1882 — 14 Φεβ. 1883	43	40
265	Γερμ. Καλληγᾶς	1 νοε. 1882—31 Ὀκτ. 1883 συν. Πλ.	43	40
266	Κωνστ. Εὐσταθόπουλ.	15 αὐγ. 1881 — 14 αὐγ. 1883	32	
267	Πέτρος Νικολαΐδης	» — » φεβρ. »	48	
268	Κ. Νεστορίδης	» 1882 — » »	8	
269	Ἰσιδ. Σκληρός	Δικαίωμα	3	
270	»	15 αὐγ. 1882 — 14 φεβρ. 1883	6	
271	Φίλιπ. Ράμφος	» » 1880 — » αὐγ. »	44	
272	Π. Ραζῆς	» » 1882 — » φεβρ. »	5	
273	Σπ. Κοκκώλης	Δικαίωμα	4	
274	»	15 φεβρ. 1883 — 14 αὐγ. 1883	8	
275	Σπ. Σπάθης	Δικαίωμα	4	
276	»	15 φεβρ. 1883 — 14 αὐγ. 1883	8	
277	Δημοσθ. Κυριακοῦ	Δικαίωμα	3	
278	»	15 αὐγ. 1882 — 14 αὐγ. 1883	42	
279	Ἄριστ. Κουρτίδης	» — » φεβρ. »	5	
		εἰς μεταφορὰν	4249	75

Αριθμός ἀποδ.	Όνομα και επώνυμον	Αίτια πληρωμής	Ποσόν	
			Δρ.	Λ.
		ἐκ μεταφορᾶς	4	249 75
280	Ίω. Εὐατρατιάδης	15 αὐγ. 1882 — 14 φεβρ. 1883	8	
281	Μονή Ἀσωμάτων	1 Ἰαν. 1883-31 Δεβρ. 1883 συν. ἔκ.	100	
282	Στ. Κιαφαζέζος	15 αὐγ. 1882 — 14 αὐγ. 1883	11	20
283	Τράπ. Κωνσταντινουπ.	τόκ. 2 ὄμολ. τῶν 60 ἐκ. φρ. 16 τριμ.	48	50
284	Π. Καπλανίδης	15 αὐγ. 1880 — 14 αὐγ. 1883	44	
285	Ἄν. Διονουσιάδης	Ὅμοίως	26	
286	Ἄντ. Μπισκίνης	1 νοεμ. 1881-31 δεκτ. 1882 Πλάτ.	11	20
287	Π. Μολοχάδης	Δικαίωμα	3	35
288	Δημ. Μοσχίδης	»	3	35
289	Ίω. Πρίγκος	»	2	25
290	Κ. Παντόπουλος	»	2	25
291	Γ. Ε. Δράκος	15 αὐγ. 1882 — 14 αὐγ. 1883	10	
292	Κ. Γεωργακόπουλος	Δικαίωμα	2	
293	»	15 φεβρ. 1883 — 14 αὐγ. 1883	5	
294	Κ. Γεωργιάδης	» αὐγ. 1881 — » » »	16	
295	Κ. Χατζηδήμου	1 νοεμ. 1882-30 δεκτ. 1883 συν. Πλ.	11	20
296	Υπουργ. τῆς Ἐκπαίδ.	1 Ἰαν. 1883-30 ἀπρ. 1883 συν. 4) μ.	806	40
297	Ν. Β. Νάκης	Ἀντίτιμ. Α'. τόμου τοῦ Πλάτωνος	28	
298	»	» τοῦ Γ'. καὶ Δ'. τόμου »	22	40
299	Δημ. Οἰκονόμου	Δικαίωμα	2	
300	»	15 αὐγ. 1882 — 14 αὐγ. 1883	10	
301	Μ. Οἰκ. Παπαδάκης	Ὅμοίως	12	
302	Γεώρ. Δογοθέτης	Δικαίωμα	3	
303	»	15 αὐγ. 1881 — 14 αὐγ. 1883	24	
304	Β. Γράβαρης	» φεβρ. 1880 — » » 1882	37	
305	Φ. Δημακόπουλος	» αὐγ. 1882 — » φεβ. 1883	8	
306	Γεώργ. Ἀνδριᾶς	Ὅμοίως	8	
307	Ἀκυρος
308	»
309	Σπ. Εὐθυμιάδης	15 αὐγ. 1882 — 14 φεβρ. 1883	5	
310	Ἄπ. Μ. Σακελλαρίδης	1 νοεμ. 1882-31 δεκτ. 1883 Πλάτ.	11	20
311	Σ. Παπασπυρόπουλος	15 αὐγ. 1882 — 14 αὐγ. 1883	10	
312	Ἄδαμ. Γ. Γρίβας	Ὅμοίως	12	
313	»	Δικαίωμα	3	
314	Σπ. Καλογερόπουλος	1 νοεμ. 1880-31 δεκτ. 1881 Πλάτ.	11	20
315	Βασ. Γράβαρης	συνπλ. 15 αὐγ. 1882-14 μ. 83 συν.	7	
		εἰς μεταφορὰν	5514	25

Αριθμός ἀποδ.	Όνομα και επώνυμον	Αίτια πληρωμής	Ποσόν	
			Δρ.	Λ.
		ἐκ μεταφορᾶς	5514	25
316	Φραγκ. Ψαγκούσης	Δικαίωμα	2	
317	»	15 αὐγ. 1882 — 14 αὐγ. 1883	10	
318	Θ. Παπαλουκάς	» 1880 » »	48	
319	Ἔθν. Πανεπιστήμιον	Συνδρ. Πλάτ. 5 σώμ.-31 δεκτ. 1883	56	
320	Ἄθ. Παπαγεωργίου	15 φεβρ. 1883 — 14 αὐγ. 1883	8	
321	Ἔθν. Τράπεζα	τόκ. 4 ὄμολ. 10 ἐκ. φρ. ἀ. ἔξ. ἔ. ἔ.	33	60
322	Διον. Μελισσινός	15 αὐγ. 1880 — 14 αὐγ. 1883	49	25
323	Εἰστ. Σταθάκης	» 1874 — » φεβρ. 1875	6	
324	Ν. Α. Χαλκιάκουλος	15 φεβρ. 1883 — » αὐγ. 1883	8	
325	Δημ. Μωραΐτης	» 1880 — » » »	44	
326	Σπ. Εὐθυμιάδης	» 1883 — » » »	5	
327	Γεν. Πιστ. Τράπεζα	τόκ. ἀρ. 55 ὄμολ. (Μαραθ. ἀγων.)	63	90
328	»	» » 151 » (Νικοδ. »	24	35
329	Ίω. Κοκκῶνης	Δικαίωμα	2	
330	»	15 φεβρ. 1883 — 14 αὐγ. 1883	5	
331	Κ. Μαρουδής	Ὅμοίως	8	
332	Κ. Βαρθάτης	»	8	
333	Θ. Παπαδημητρακόπ.	»	8	
334	Χρ. Μαντζάκος	»	8	
335	Χρ. Κακουριώτης	»	8	
336	Ἄθ. Σακελλάριος	»	8	
337	Ίω. Μεσολωρᾶς	»	8	
338	Σπ. Π. Λάμπρος	»	8	
339	Π. Κωνσταντινίδης	»	8	
340	Α. Ἡλιάδης-Βεζᾶνος	»	8	
341	Ἰγν. Μοσχάκης	»	8	
342	Ίω. Βορτσέλας	»	8	
343	Ἄρ. Σπαθάκης	»	8	
344	Γεώργ. Γεράκης	»	8	
345	Ίω. Ἀργυριάδης	»	8	
346	Ίω. Σακελλαρίδης	»	8	
347	Δημ. Γεωργιάδης	»	8	
348	Μιχ. Καλοποθάκης	»	8	
349	Α. Παπαβασιλόπουλος	»	8	
350	Π. Κομνηνός	»	8	
351	Χαρ. Διοσκουρίδης	»	8	
		εἰς μεταφορὰν	6046	75

Αριθμός ἀποθ.	Όνομα και ἐπώνυμον	Αίτια πληρωμῆς	Ποσὸν	
			Δρ.	Λ.
		ἐκ μεταφορᾶς	6046	75
352	Δημ. Τσέγκος	15 φεβρ. 1883—14 αὐγ. 1883	8	
353	Γ. Ἰω. Δέρβος	"	8	
354	"	15 αὐγ. 1877—14 αὐγ. 1881	32	
355	Ἀχ. Γρηγοριανόπουλος	15 Φεβ. 1883—14 " 1883	6	
356	Ἀν. Κωνσταντινίδης	"	6	
357	Θεμ. Δαλέζιος	"	6	
358	Ἰω. Σιμόπουλος	"	6	
359	Ἰω. Γ. Θεοδωρόπουλος	"	6	
360	Δημ. Μιχαηλάκος	"	6	
361	N. Ζενευράκης	"	6	
362	Εὔστ. Στρίμπερ	"	6	
363	Μιχ. Σπορίδης	"	6	
364	A. Παρασκευόπουλος	"	6	
365	N. Κοντόπουλος	"	8	
366	Π. Ἰασεμίδης	"	8	
367	Βλ. Σκορδέλης	"	8	
368	Ἰω. Εὔστρατιάδης	"	8	
369	N. Ἀναστασίου	"	5	
370	Γ. Μανούσος	"	5	
371	B. Μπουκλάκος	"	5	
372	A. Ἀργύρης	"	5	
373	Ἀθ. Παπακωνσ. ἱερεὺς	"	5	
374	Σπ. Κτενάς	"	5	
375	Ἰω. Πάνος.	"	5	
376	Γ. N. Μεγαρεὺς	"	5	
377	Παναγ. Ραζής	"	5	
378	K. Καλεβρᾶς	"	5	
379	Γ. Τριανταφυλλίδης	"	5	
380	Ἀριστ. Κουρτίδης	"	5	
381	K. I. Γραμματικόπουλ.	"	8	
382	B. Βούλγαρις	"	8	
383	Ἀκυρος	
384	K. Νεστορίδης	"	8	
385	Φ. Δημακόπουλος	"	8	
386	Γεώργ. Ἀνδριάς	"	8	
387	Ἰσίδ. Σκληρὸς	"	6	
		εἰς μεταφορὰν	6292	75

Αριθμός ἀποθ.	Όνομα και ἐπώνυμον	Αίτια πληρωμῆς	Ποσὸν	
			Δρ.	Λ.
		ἐκ μεταφορᾶς	6292	75
388	Τράπ. Κωνστ)λεως	τόκ. 20 ἀπρ. 83. 20 ἰουλ. ὁμολ. 60 ἐκ.	19	
389	Εὐλόγ. A. Οἰκονομίδης	Δικαίωμα	2	
390	"	αὐγ. 1882— αὐγ. 1883	40	
391	Φ. Παπαδόπουλος	ὁμοίως	40	
392	Π. Παπαλιάννου	αὐγ. 1881— αὐγ. 1883	32	
393	Ἄντ. Μιχαλακάκος	Φεβρ. 1883— " "	8	
394	Ἰωάν. Ἀγγέλου	ὁμοίως	5	
395	Γ. Μιστριώτης	"	8	
396	Χαρ. Πούλιος	"	8	
397	Π. Παπαναστασίου	αὐγ. 1881 — αὐγ. 1883	32	
398	Ἰω. Γαλανδς	" 1880 — " 1882	46	
399	Εὔστ. Σταθάκης	" 1882 — " 1883	46	
400	Π. Γαλανόπουλος	" 1881 — " "	32	
401	Ἰ. Γαλανόπουλος	τριμ. συνδρ. ματου—ἰουλ. 1883	604	80
402	Θ. Πολυκράτης	15 Φεβρ. 1883—14 αὐγ. 1883	6	
403	Γ. Νικολαΐδης	Ὅμοίως	5	
404	Σπ. Π. Σούγκρας	"	8	
405	Ἄθαν. Λέων	"	6	
406	Ἄντ. Διακόπουλος	"	8	
407	Δημ. Κονδύλης	"	8	
408	Γεν. Πιστ. Τράπεζα	τόκ. ἀναν. ὁμολ. Νικοδημ. διαγων.	35	65
		Τὸ ὅλον τῶν εἰσπράξεων δρ.π.	7469	20

B'.

Ἔξοδα τοῦ Συλλόγου.

Μισθοὶ προσωπικοῦ.

Εἰς μισθοδοσίαν τοῦ εἰδ. γραμματέως, ὡς και τοῦ ὑπηρετοῦ δι' ἐν ὄλο-
κληρον ἔτος κατὰ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1, 2, 6, 8, 9, 10, 14, 15, 17, 18,
22, 23, 27, 28, 33, 34, 38, 39, 42, 43, 45, 46, 50 και 51 ἐν-
τάλματα, ἐν συνόλῳ (100X12=1200 και 20X12=240) δρ. 1,440.—

Ἐνοίκιον γραφείου.

Εἰς τὸν κ. Γερμ. Ἀποστολάτον (Ἐξάρχον τοῦ Π.

εἰς μεταφορὰν δρ. 1,140.—

ἐκ μεταφορᾶς
 Τάφου) δι' ἐνοίκιον τοῦ καταστήματος, διὰ μὲν τὸν Αὐ-
 γούστον τοῦ 1882 Χ δρ. 55, διὰ δὲ τοὺς λοιποὺς μῆ-
 νας Χ 35, ἐν ὧν κατὰ τὰ ὑπ' ἀριθ. 3, 11, 19, 29,
 40, 47 καὶ 52 ἐντάλμ. δρ. 440.—

Ἐξοδα γραφείου (τακτικά).

Τ. ἔστι ταχυδρομικά, χαρτόσημα διπλ. ἀποδείξ. γραφ.
 ὕλη, δικαιώματα καταχωρίσεων, δημοσίευσ. ἐγκυκλίων
 κλπ. κατὰ τὰ ὑπ' ἀριθ. 4, 7, 12, 16, 20, 26, 32,
 37, 44 καὶ 53 ἐντάλ. δρ. 171.05

Ἐξοδα γραφείου (ἐκτακτά).

Εἰς Δερβέναγαν καὶ Κανελλόπουλον δι' ἀγορὰν ἐνὸς
 μεγάλου τετραώτου λαμπτήρος καὶ 6 μικρῶν μετὰ τῶν
 ὑέλων κατὰ τὸ ἐντ. 21 δρ. 100.—

Εἰς Π. Ζουλὸν διὰ κατασκευὴν ἐνὸς ἐρμα-
 ρίου βιβλιοθήκης τοῦ συλλόγου ὡς τὸ ἐντ. 24 » 50.—

Εἰς διαφόρους δι' ἔξοδα ἀναγνωσμάτων κατὰ
 τὴν ἑορτὴν τῆς 30 Ἰανουαρίου, ἧτοι ἐνοίκιον
 καθισμάτων, καθαρισμὸν, φωτισμὸν κλπ. κατὰ
 τὸ ἐντ. 25 » 84.85

Ὅμοιος ἐξοδα ἑορτῆς τῆς 25 μαρτίου κατὰ
 τὸ ἐντ. 31 » 50.—

» » στεφάνου Βίλσο κατὰ τὸ ἐν. 5 » 26.60

» » » Α. Κουμουνδούρου
 κατὰ τὸ ἐντ. 30 » 63.25

» » » Ὁθ. Φρειδερίκου
 κατὰ τὸ ἐντ. 48 » 16.80

Εἰς ἀμοιβὴν τῶν παιδῶν, οἵτινες ἦσαν
 κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς ἐθν. ἑορτῆς τῆς 25
 μαρτίου ε. ε. κατὰ τὸ ἐντ. 36 » 28.—

Εἰς Νέαρ Ἐφημερίδα καὶ Ὠραν, ἑτησίαν συνδρ.
 κατὰ τὸ ἐντ. 13 δρ. 23.45

εἰς μεταφορὰν 419.50
 23.45
 2,494.—

ἐκ μεταφορᾶς 2,494.—

Βοηθήματα.

Εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ μακαρίτου Δ. Ἰωαννοπούλου
 κατὰ τὸ ἐντ. 49 δρ. 112.—

Ἀπόδοσις τόκων.

Εἰς Δ. Γεωργιάδην, ταμίαν τοῦ Διδασκαλ. μετοχ.
 ταμείου, τόκους ὀφειλομένους κατὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 35 ἐντ. 135.—

Ἀγορὰ χρεωγράφων.

Εἰς Κ. Χιονᾶν μερίτην ἀντίτ. τῆς ὑπ' ἀρ. 28810 ὁμο-
 λογίας τοῦ ἐθν. δανείου τῶν 10 ἑκατ. φρ. (ἀρ. ἐντ.
 41) μετὰ δεδουλευμένου τόκου καὶ μεσιτικ. δικαιω-
 μάτων δρ. 262,90

Ὡσαύτως τῆς ὑπ' ἀριθ. 84008 ὁμολ. τῶν 60
 ἑκατομ. φρ. δρ. 533.70

δρ. 796.60

3,537.60

Γ'.

Ἐξοδα περιοδικοῦ «Πλάτωνος.»

Ἐκτυπωτικά.

Εἰς τὸν κ. Α. Ι. Ὀλύμπιον, ἐκτυπωτικὰ πρὸς συμ-
 πλήρωσιν τοῦ Δ' τόμου ὡς καὶ 9 τευχῶν τοῦ Ε' τόμ.
 κατὰ τὰ ὑπ' ἀρ. 1, 8, 11, 13, 15, 19 καὶ 22 ἐντάλμ. 1,361.75

Χάρτης τυπογραφικός.

Εἰς Δ. Εἰρηνίδην καὶ Σαν διὰ 40 περίπου δεσμίδας
 χάρτου κατὰ τὰ ὑπ' ἀριθ. 2, 5, 10, 14, 16, 20 καὶ
 23 ἐντάλματα δρ. 517.80

εἰς μεταφορὰν 5,417,15

ἐκ μεταφορᾶς 5,417.15

Ἀμοιβαὶ συγγραφέων.

Εἰς Ν. Καζάζην διὰ καταχώρισιν πραγματείας του ὡς τὸ ἔνταλμ. 3.	δρ. 25.55
Εἰς Ν. Καντόπουλον διὰ καταχώρισιν πραγματείας ὡς τὸ ἔνταλμ. 6.	δρ. 55.—
Εἰς Ι. Μοσχάκην διὰ καταχώρισιν πραγματείας του ὡς τὸ ἔνταλμ. 18.	δρ. 30.55
Εἰς Διομ. Παπαβασιλόπουλον διὰ μετάφρ. τῆς ἱατρικ. γνωμοδοτήσεως τῶν σχολείων τῆς Ἀλσατίας καὶ Λιθαργίας ὡς τὸ ἔντ. 24.	δρ. 60.55
	<u>δρ. 171.65</u>

Ἐξόδα διεκπεραιώσεως.

Εἰς ταχυδρομικά κλπ. ὡς τὰ ὑπ' ἀριθ. 4, 7, 12, 16, 17, 21 καὶ 25 ἔνταλμ.	δρ. 141.45
--	------------

Ὑπόλοιπον ταμείου.

Μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ πρὸς ἐξίσωσιν	δρ. 1,438.95
Τὸ ὅλον δρ. π.	<u>7,169.20</u>

Λ Ο Γ Ο Δ Ο Σ Ι Α

Τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου τοῦ Ἑλλ. Διδασκαλικοῦ Συλλόγου
διὰ τὸ ἔτος 1882 — 1883

ΥΠΟ Α. ΠΑΠΑΔΟΥ-ΒΕΖΑΝΟΥ.

Κύριοι μέτοχοι τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου τοῦ Ἑλληνικοῦ
Διδασκαλικοῦ Συλλόγου.

Ὡς γραμματεὺς τοῦ Μετοχικοῦ ἡμῶν ταμείου λαμβάνω τὴν τιμὴν τοῦ νὰ ὑποβάλω ὑμῖν τὸν ἐτήσιον ἰσολογισμόν τοῦ ἔτους 1882—1883, κεκλεισμένον μέχρι τῆς 31 λήγοντος Ἰουλίου.

Ὁ ἰσολογισμὸς οὗτος ἀναλύεται ὡς ἐξῆς:

Κατὰ τὴν λήξασαν χρῆσιν ὑπῆρχον ἐν τῷ ταμείῳ μετρ. δρ.	258.35
Εἰσεπράχθησαν δὲ	
Ἐκ καταθέσεων παλαιῶν καὶ νέων μετόχων	δρ. 7,178.—
Ἐκ τόκων τῶν ἡμετέρων χρεωγράφων	δρ. 1,179.66
Παρὰ τοῦ διδασκ. Συλλόγου οἱ ὀφειλόμενοι τόκοι, οὓς εἶχεν εἰσπράξει ἐκ τῶν ὁμολογιῶν ἃς μᾶς παρέδωκεν	135.—
Τὸ ὅλον τῶν εἰσελθόντων ἐν τῷ Ταμείῳ	δρ. <u>8,751.—</u>

Τὸ ποσὸν τοῦτο διετέθη ὡς ἐξῆς:

Εἰς ἀγορὰν 6 ὁμολογιῶν τῶν 120 ἑκατ.	δρ. 2,698.75
» » 11 » » 60 »	» 5,742.45
Ἦτοι διὰ χρεώγραφα	» 8,441.20
Μένει δὲ ὑπόλοιπον ἐν τῷ ταμείῳ	» <u>105.85</u>
	<u>8,751.—</u>

Ἦδη ἡ περιουσία τοῦ Ταμείου σύγκαιται ἐκ τῶν ἐξῆς:

1) Ἐκ χρεωγράφων ἦτοι 31 ὁμολογιῶν τοῦ δαγείου τῶν 60 ἑκατομ., 8 ὁμολογιῶν τῶν 120 ἑκατομμ. καὶ 1 ὁμολογίας τῶν 6 ἑκατομμ., ὧν ἡ

ἀγορά ἐστοίχισε κατὰ τὰ βιβλία	δρ.	19,141.73
2) Ἐκ μετρητῶν ἐν τῷ ταμείῳ		105.15
3) Ἐκ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τῆς ὡς ἀνωτέρω ἀγο- ραίας τιμῆς τῶν ὁμολογιῶν καὶ τῆς σταθερᾶς τιμῆς καθ' ἣν ὀφείλονται ὑπὸ τοῦ δημοσίου, ἦτοι ἐπὶ 40 ὁμολογ. διαφορὰ πρὸς ὄφελος ἡμῶν		2,798.27
		<u>22,045.15</u>
Προσέτι ὀφείλονται ἡμῖν 1) ὑπὸ τοῦ Διδ. Συλλόγου		6,770.50
2) ὑπὸ τῶν μετόχων		4,397.35
		<u>11,167.85</u>
"Ἦτοι τὸ ὄλον τῆς περιουσίας ἡμῶν εἶναι	δρ.	33,213.—
Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἦτο	»	21,074.52
		<u>12,138.48</u>
"Ἦτοι ὑπάρξει αὐξήσεις		12,138.48
προερχομένη ἐκ τῶν ἐξῆς μερίδων:		
αὐξήσεις χρεωγράφων	δρ.	8,441.20
αὐξήσεις ὀφειλῆς μετόχων	»	1,187.20
αὐξήσεις μερίδος κερδῶν	»	2,798.27
		<u>12,426.67</u>
ἐλάττωσις μετρητῶν δρ. 153.19		
ἐλάτ. μερίδ. Διδ. Συλ. » 135.—		288.19
		<u>12,138.48</u>

Τὰ ποσὰ ταῦτα εἶνε εἰς παλαιὰς δραχμὰς, ἀνάγοντες δὲ αὐτὰ εἰς νέας ἔχομεν τὸν ἐξῆς ἰσολογισμόν.

Χρεώγραφα ἀξίας	δρ.	19,589.30
Μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ	»	93.85
Ὀφειλόμενα ὑπὸ τῶν μετόχων	»	3,926.20
» ὑπὸ τοῦ Διδ. Συλλόγου	»	6,045.10
		<u>29,654.45</u>
"Ἦτοι αἱ ὡς ἀνωτ. παλ. δρ. 33,213.— πρὸς νέας		29,654.45

Ἀπέναντι δὲ τούτων ἔχομεν πρὸς ἐξίσωσιν τὰ ἐξῆς:

κεφάλαιον ταμείου	νέας δραχ.	12,741.50
κέρδη διάφορα	»	2,109.45
τόκοι	»	2,083.40
ἐγγραφαὶ μετόχων	»	12,720.10
		<u>29,654.45</u>

Καὶ οὕτως, ἀναγομένων ἤδη τῶν παλαιῶν δραχμῶν εἰς νέας, θέλουσι τοῦ λοιποῦ κρατεῖσθαι οἱ ἡμέτεροι λογαριασμοί.

Ἐνταῦθα δ' ἐγείρεται τὸ ζήτημα περὶ τοῦ πῶς θὰ πληρώνωνται τοῦ λοιποῦ αἱ καταβολαὶ τῶν μετοχῶν. Ἐπειδὴ τὸ ζήτημα εἶναι πολὺπλοκόν, ἢ ἀπλουστάτη αὐτοῦ λύσις εἶνε τὸ νὰ πληρώνωνται πᾶσαι τοῦ λοιποῦ αἱ μετοχαὶ εἰς νέας δραχμὰς, εἰς δὲ τοὺς ἤδη ὀφείλοντας γὰ δοθῆ προθεσμία μέχρι τῆς 1 Ὀκτωβρίου ἵνα πληρώσωσιν εἰς παλαιὰς τὰ ὀφειλόμενα, ἄλλως νὰ πληρώσωσιν εἰς νέας. Ταύτην τὴν πρότασιν ὑποβάλλομεν ὑμῖν πρὸς ἐπιψήφισιν.

Εὐγλωττότεροί παντὸς λόγου εἰσὶν οἱ ἀριθμοὶ οἵτινες δεικνύουσιν ὑμῖν τὴν ἀληθῆ πρόδοτον τοῦ ταμείου ἡμῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἦσαν ἐγγεγραμμένοι μόνον 28 μέτοχοι κάτοχοι 128 μετοχῶν. Ἦδη ὑπάρχουσιν ἐγγεγραμμένοι 69, κάτοχοι 223 μετοχῶν, ἐξ ὧν τινες ἐκ τῶν πρώτων μετόχων αὐξήσαντες τὰς μετοχὰς αὐτῶν, ἦτοι (λαβόντες ἔτι 23 μετοχὰς).

Ἐπειδὴ τινες τῶν κατ' αἰτήσιν αὐτῶν ἐγγραφέντων μετόχων δὲν κατέβαλλον ἐμπροθέσμως τὰ ὀφειλόμενα, ἠναγκάσθημεν νὰ ἐφαρμόσωμεν ἐπ' αὐτῶν τὰ ἄρθρα 8 καὶ 20 τοῦ καταστατικοῦ, οὕτω δὲ θέλουσιν ἀπαλειφθῆ αἱ ἐγγραφαὶ δέκα μετόχων ἐγγεγραμμένων διὰ 17 μετοχὰς καὶ δρ. 1456. Εἰδοποιήθησαν ἤδη οἱ κύριοι μέτοχοι διὰ τῶν ἐφημερίδων, καὶ νῦν ὑποβάλλομεν πρότασιν εἰς τὴν συνέλευσιν εἰάν πρέπει ὀριστικῶς ν' ἀπαλειφθῶσιν ἢ εἰάν ἡ συνέλευσις θέλει νὰ φανῆ ἐπιεικεστέρα καὶ νὰ χορηγήσῃ τινὰ προθεσίαν.

Ὡς γνωστὸν ὑμῖν, Κύριοι, ἐτελεύτησε πρὸ τριῶν μηνῶν ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν φίλος καὶ συνάδελφος Ὁθ. Φρειδερίκος καταλιπὼν ἐν τῷ Διδ. κλάδῳ κενὸν δυσαναπλήρωτον, ὁ μακαρίτης ἦτον ἐγγεγραμμένος μέτοχος ἀπὸ τοῦ 1877 διὰ δύο μετοχὰς, καταθείς ἐμπροθέσμως δραχμὰς 110,05 καὶ μένων ὀφειλέτης 10 δραχμῶν. Ἐπὶ τῆς περιστάσεως ταύτης δύο ἄρθρα τοῦ Καταστατικοῦ ἐφαρμόζονται, τὸ 30 καὶ τὸ 36.

Κατὰ τὸ 30 ἡ οἰκογένεια τοῦ μακαρίτου δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ καταθέτουσα τὴν διὰ τὰς δύο μετοχὰς ἐτήσιον ὀφειλὴν 20 δραχμῶν μέχρι συμπληρώσεως τοῦ πρὸς ἀρωγὴν ἢ πρὸς σύνταξιν χρόνου.

Κατὰ τὸ 36 πρέπει νὰ τῇ δοθῆ ἐφάπαξ ποσὸν 200 φρ.

Πρὸς τοῦτο δὲ θέλομεν ἐρωτήσῃ τὴν οἰκογένειαν τοῦ τελευτήσαντος συναδέλφου καὶ θέλομεν πράξει κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς.

"Ἴνα μὴ διεξοδικωτέραν καταστήσωμεν τὴν παρηῤῥαυσαν λογοδοσίαν προ-

τεινόμεν ὑμῖν, Κύριοι, ἵνα ὁρίσητε χρηματικόν τι ποσόν πρὸς ἀμοιβήν τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως, ὅστις τῷ ὄντι πολλοὺς καταβάλλει κόπους. Ἐπειδὴ ἐφέτος ἐπολλαπλασιάσθη ἡ ἐργασία, νομίζομεν δίκαιον νὰ τῷ δοθῇ ἔτησιᾶ ἀμοιβὴ δραχμῶν νέων 150 διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Ἡδὴ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, Κύριοι, ἵνα διορίσητε τὴν ἐξελεγκτικὴν ὑμῶν ἐπιτροπείαν καὶ ἡμᾶς ἀντικαστήσητε δι' ἄλλων ἱκανωτέρων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Αὐγούστου 1883.

Ὁ γεν. γραμματεὺς
Α. ΗΛΙΑΔΗΣ-ΒΕΖΑΝΟΣ.

Τῇ Αὐγούστου ἐγένετο ἰδιαιτέρα γενικὴ συνεδρίασις τῆς γεν. συνελεύσεως τῶν Μετόχων ἐταίρων. Ἐν ταύτῃ δὲ ὁ κ. Γ. Παπαβασιλείου ἐποίησε τὴν παρατήρησιν ὅτι ἡ συνέλευσις τῶν Μετόχων δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς οὕσα ἐν ἀπαρτίᾳ, μὴ παρευρισκομένων εἴκοσι καὶ ἑνὸς μετόχων κατ' αὐτήν. Ἄλλ' ὁ κ. Ἀναστασίου εἶπεν, ὅτι κατὰ τὸ Καταστατικόν, (ἄρθρ. 65) δύναται νὰ συζητήσωσιν ὅσοιδήποτε μέτοχοι καὶ ἂν παραμείνωσιν μετὰ τὴν συγκρότησιν τῆς συνελεύσεως· πλὴν δὲ τούτου, τὸ ζήτημα δι' ὃ σήμερον συνεδριάζει ἡ συνέλευσις τῶν μετόχων, εἶνε τεθειμένον ἀπὸ τῆς προηγουμένης συνελεύσεως, ἀνηγγέλθη δὲ προσηκόντως διὰ τῶν ἐφημερίδων, κατὰ τὸ Καταστατικόν (ἄρθρ. 64).

Ταύτης τῆς ἐξηγήσεως δεκτῆς γενομένης ὑπὸ τῆς συνελεύσεως, ἤρξατο ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος α' Ἀν ἔδει νὰ καταβάλλωνται αἱ καταθέσεις τῶν μετόχων εἰς νέας δραχμὰς ἀντὶ τῶν παλαιῶν ἀπλῶς ἢ δι' ἀναγωγῆς»

Πρῶτος λαβὼν τὸν λόγον ὁ Γεν. γραμματεὺς τοῦ Ταμείου κ. Α. Ἡλιάδης-Βεζάνος ὑπεστήριξεν ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ συμφέρον τοῦ Ταμείου ἀπῆται καὶ ἡ εὐκολία τῶν ὑπολογισμῶν, νὰ γίνωνται τοῦ λοιποῦ αἱ καταθέσεις τῶν μετόχων εἰς νέας δραχμὰς, διότι καὶ εἰς νέας θὰ ἀπολαύσωσιν ἐν καιρῷ τὰς ἀρωγὰς καὶ τὰς συντάξεις τῶν οἱ μέτοχοι. Εἰ δὲ μή, νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ ὑλάχιστον τὸ μέτρον τοῦτο εἰς τοὺς νεωστὶ ἐγγραφομένους μετόχους· διότι δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀδίκον, ἔαν οἱ παλαιοὶ μέτοχοι, ὡς ἰδρυταί, ὠφεληθῶσι τι πλεόν τῶν νεωστὶ ἐγγραφομένων.

Ὁ κ. Α. Διακόπουλος συνεφώνησε πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Βεζάνου ῥη-

θέντα. Ὁ κ. Ι. Εὐστρατιάδης ὑπεστήριξε τὴν δι' ἀναγωγῆς καταβολὴν τῶν μετοχῶν.

Ὁ κ. Ν. Ἀναστασίου ὑπεστήριξεν ὡς ὀρθοτέραν καὶ δικαιοτέραν λύσιν τοῦ ζητήματος τὴν δι' ἀναγωγῆς τῶν παλαιῶν εἰς νέας δραχμὰς καταβολὴν, ὡς ἐπραξε καὶ αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις εἰς τὴν ἀπότισιν τῶν μισθῶν τῶν ὑπαλλήλων τῆς.

Ὡσαύτως καὶ ὁ κ. Β. Μπουκλάκος συνεφώνησε τῷ κ. Ἀναστασίῳ εἰπὼν ὅτι οἰανδήποτε ἄλλην λύσιν κωλύει τὸ Καταστατικόν. Εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀναστασίου ῥηθέντα συνεφώνησε καὶ ὁ κ. Π. Ραζῆς, εἰπὼν ὅτι εἰ καὶ εἶνε ἐκ τῶν παλαιῶν μετόχων, ὅμως δὲν συναινεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀνισότης μεταξὺ ἐκείνων καὶ τῶν νεωστὶ ἐγγραφομένων, διότι εἶνε ἀδίκον πρᾶγμα.

Ἐκτὸς δὲ τούτου, τοῦ Καταστατικοῦ ὄντος ἐγκεκριμένου, διὰ Β. Διατάγματος, ὅπερ δι' εἰδικῆς παραγράφου ἀπαγορεύει πᾶσαν τροποποίησιν ἐπὶ ἀνακλήσεως, οὐδεμίᾳ πρὸ τῆς ἀναθεωρήσεως αὐτοῦ ἐπιτρέπεται μεταβολὴ τῶν δι' αὐτοῦ κεκανονισμένων ἐν τῷ ταμείῳ. Εἰς ταῦτα συμφωνήσαντος καὶ τοῦ προεδρεύοντος τῆς συνελεύσεως κ. Ἀρ. Σπαθᾶκη, τοῦ κ. Π. Κομνηνοῦ καὶ ἄλλων, ἡ συνέλευσις παρεδέχθη παμφηφεί τὴν δι' ἀναγωγῆς τῶν παλαιῶν εἰς νέας δραχμὰς καταβολὴν τῶν μετοχῶν.

Ἀποφάσεως δὲ ληφθείσης, ἵνα ἢ τε συνέλευσις τῶν μετόχων, ὡς καὶ ἡ τῶν ἐταίρων συνέληθῃ τὴν τελευταίαν Κυριακὴν (28ῃ τοῦ Αὐγούστου) κατὰ τὸ Καταστατικόν, πρὸς ἐκλογὴν τοῦ τε Διοικ. Συμβουλίου καὶ τῆς Οἰκονομ. Ἐπιτροπείας, ἐλύθη ἡ συνεδρίασις.

Ἐν τῇ γενικῇ δὲ συνελεύσει τῶν μετόχων τῆς 29 Αὐγούστου ἀνεγνώσθη ἡ ἐκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας τοῦ Μετοχικοῦ ταμείου ὑπὸ τοῦ Εἰσηγητοῦ κ. Χρ. Μαντζάκου, ἔχουσα οὕτω·

Πρὸς τὴν γενικὴν Συνέλευσιν
τῶν Μετόχων τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδασκαλικοῦ Ταμείου.

Κύριοι Μέτοχοι,

Ἐκπληρώσαντες ἦν ἡμῖν ἀνεθήκατε ἐντολὴν τοῦ ἐλέγχου τοῦ Διδ. μετοχικοῦ ταμείου, λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλωμεν εἰς ἡμᾶς ἐν συνόψει τὸ πόρισμα τῶν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐργασιῶν ἡμῶν.

Αι ἐργασίαι ἡμῶν περιστράφησαν εἰς τὴν ἐπισταμένην ἐξελεγχῆν τοῦ βιβλίου τῶν διπλοτύπων ἀποδείξεων, τοῦ βιβλίου τῶν ἐνταλμάτων, τοῦ μητρώου τῶν μετόχων, τοῦ ἡμερολογίου, τοῦ καθολικοῦ καὶ τοῦ βιβλίου τοῦ ταμείου.

Καὶ καθόσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον, ὁ ἀριθμὸς τῶν διπλοτύπων ἀποδείξεων τῶν κατὰ τὸ λήξαν ἤδη ἔτος ἀπὸ 15 Αὐγούστου 1882—31 Ἰουλίου 1883 ἀνέρχεται εἰς 141, πλὴν 7 ἀκυρωθεισῶν, ὑπ' ἀρ. 34, 59, 114, 120, 125, 136, 137. Διὰ τῶν ἐν λόγῳ ἀποδείξεων κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἰσπράχθησαν ἐκ μετοχῶν καὶ τόκων τῶν χρεωγράφων δρ. 8,751 καὶ 20, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ὑπολοίπου τῶν εἰσπράξεων τοῦ παρελθόντος ἔτους 81—82 ἐκ δραχ. 258,34.

Ὡς δ' ἐμφαίνεται ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν ἐνταλμάτων διὰ τοῦ ἐκ τῶν μετοχῶν καὶ τοῦ τόκου τῶν χρεωγράφων εἰσπραχθέντος χρήματος ἠγορήθησαν 11 ὁμολογίαι τοῦ ἔθνικοῦ δανείου τῶν 60 ἑκατομμυρίων, ἧτοι αἱ ὑπ' ἀρ. 1089, 112 831, 41 692, 6503, 63 796, 69 981, 112, 325, 86 788, 34 643, 35 883, 91 504, καὶ 6 τῶν 120 ἑκατομμυρίων ἧτοι αἱ ὑπ' ἀρ. 8 072, 8073, 63 116, 63 117, 63 118, 73 902. Αἱ ὁμολογίαι αὗται ἐν συνόλῳ ἀντιπροσωπεύουσι τὴν ἀξίαν δρ. 8 441 καὶ 20. Τὸ ποσὸν τοῦτο, προστιθεμένου καὶ τοῦ ἐκ δρ. 204 καὶ 65 δαπανηθέντος εἰς ἔξοδα γραφείου, ἧτοι δικαιώματα καταθέσεως τῶν ὁμολογιῶν παρὰ τῆ Πιστωτικῆ Ἰραπέζῃ, εἰς εἰδοποιήσεις ἐφημερίδων, εἰς ἀγορὰν βιβλίων πρακτικῶν τῆς οἰκ. ἐπιτροπείας, εἰς χαρτόσημα τῶν ἐξοφληθεισῶν ἀποδείξεων, ταχυδρομικὰ καὶ εἰς μικρὰν ἀποζημίωσιν τοῦ εἰδικοῦ γράμματος, ἔτι δὲ καὶ τοῦ ὑπολειπομένου ἐν τῷ ταμείῳ εἰς μετρητὰ δρ. π. 105 καὶ 35, δίδει τὸ ὅλικόν ποσὸν τῶν εἰσπράξεων, δρ. 8,751 καὶ 20.

Ἡ ὅλική περιουσία τοῦ συλλόγου σύγκειται 1) ἐκ τῶν ἐξῆς χρεωγράφων.

31	ὁμολογιῶν τοῦ ἔθνικοῦ δανείου τῶν 60 ἑκατομμυρίων φρ.
8	» » » » 140 » »
1	» » » » 6 » »

ἀξίας ἐν ὄλῳ δρ. 19, 141 καὶ 73.

2) Ἐκ τῶν ἐν τῷ ταμείῳ μετρητῶν δρ. 105 καὶ 15 καὶ 3) ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς ἀγοραίας τιμῆς τῶν ὁμολογιῶν πρὸς τὴν ἀρχικὴν, ἀξίας δρ. 2,898 καὶ 20· τὸ ὅλον δρ. 22,045 καὶ 35.

Εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο προσθέσαντες καὶ τὴν ὀφειλὴν τοῦ διδασκαλικοῦ

Συλλόγου 6,770 καὶ 50, ὡς καὶ τὰς καθυστερήσεις τῶν μετόχων δρ. 4, 397 καὶ 35, ἔχομεν τὸ ὄλοισμα τῆς ὅλικῆς περιουσίας τοῦ μετοχικοῦ ταμείου δρ. 33, 213, καὶ 20, παρουσιάζον τὴν σχετικῶς πρὸς τὸ παρελθὸν ἔτος αὐξήσιν δρ. 12,138 καὶ 68.

Περαινοντες τὴν παροῦσαν ἐκθεσιν, κρίνομεν ἐπ' ἀνάγκης νὰ ὑποβάλωμεν εἰς τοὺς ΚΚ. Μετόχους τὴν καὶ ὑπὸ τοῦ Γενικ. Γραμματέως ὑποβληθεῖσαν πρότασιν περὶ ἀπονόμῃς ἀμοιβῆς εἰς τὸν εἰδικὸν γραμματέα, ἰκανοποιούσης αὐτὴν διὰ τοὺς κόπους, οὓς αἱ ὁσημέραι πολλαπλασιαζόμεναι ἀνάγκαι τοῦ μετοχικοῦ ταμείου, ἀπαιτοῦσιν. Τὴν ἀμοιβὴν ἄς κανονίσωσι κατ' ἀρέσκειαν οἱ κ. Μέτοχοι. Ἡ τάξις καὶ ἡ ἀκρίβεια, ἀφ' ἑνὸς ὅπερ χαρακτηρίζουσι τὰ βιβλία τοῦ μετοχικοῦ ταμείου, καὶ ἡ μετὰ ζήλου ἐπιδιωχθεῖσα προαγωγὴ τῶν μετοχικῶν συμφερόντων ὑπαγορεύουσιν ἡμῖν τὸ καθῆκον νὰ προτείνωμεν εἰς τὴν Συνέλευσιν τῶν ΚΚ. Μετόχων τὴν ἐκφράσιν τῆς προσηκούσης εὐαρεσκείας εἰς πάντα μὲν τὰ ἐντιμὰ μέλη τῆς οἰκ. ἐπιτροπείας, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὸν Πρόεδρον κ. Παπαγεωργίου, εἰς τὸν ταμίαν κ. Γεωργιάδην, καὶ εἰς τὸν γραμματέα Κ. Βεζάνον, ἀποδείξαντας ἑαυτοὺς ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτοῖς ἐντολῆς, ἀξιόους πάσης τιμῆς καὶ ἐπαίνου.

Τὰ μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς

ΙΑΝΝΙΝΗΣ ΡΑΖΗΣ
ΧΡ. ΜΑΝΤΖΑΚΟΣ.

Ἐν τῇ αὐτῇ συνελεύσει ἐπεκυρώθη καὶ ἡ ἀμοιβὴ τοῦ εἰδ. γραμματέως εἰς δραχμὰς νέας ἑκατὸν πενήτηκοντα (150).

Κατόπιν τῆς ὑπὸ τῶν ἐταίρων ἐκλογῆς τοῦ Συμβουλίου οἱ Μέτοχοι, οἱ ἔχοντες δικαίωμα ψήφου ψηφηφορήσαντες ἀνέδειξαν μέλη τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπείας τοὺς κ.κ. Ἄθαν. Παπαγεωργίου, Λ. Ἡλιάδην Βεζάνον, Δημ. Γεωργιάδην, Ν. Ἀναστασίου καὶ Π. Ραζῆν.

Οὗτοι δὲ συνελθόντες εἰς α' συνεδρίασιν ἐξελέξαντο Πρόεδρον μὲν τὸν κ. Ἄθ. Παπαγεωργίου, Γεν. Γραμματέα τὸν κ. Λ. Ἡλιάδην-Βεζάνον καὶ Ταμίαν τὸν κ. Ν. Ἀναστασίου.

Αρτ. αριθ.	Μητρ. αριθ.	Μητρ. έταίρ.	Όνομα και επώνυμον Μετόχου	Έτος έγγραφης έν τώ Συλλόγ.	Έτη εν τώ ταμ.	Μετοχές	Όλική τιμή με- τοχών		Ποσό ν				
							Αρ. π.	Δ.	Καταβληθ. όφειλόμεν.				
									Αρ. π.	Δ.			
			έκ μεταφορής				61	6945	48	5588	82	4356	66
19	27	66	Βασ. Βοζίκης	1873	10	2	2	230	75	230	75		
20	28	363	Χαρ. Κανελλόπουλος	1874	40	1	1	124	40	124	40		
21	29	737	Άθων. Δέων	1878	5	1	1	48	95	48	95	152	55
22	30	50	Παν. Κομνηός	1873	10	2	2	236	55	84			
23	31	44	Αθ. Παπακωνσταντίνου	»	10	1	1	119	70	119	70		
24	32	615	Ηλίας Μιχαλόπουλος	1879	4	6	6	236	55	236	55		
25	33	772	Νικ. Χαλιόπουλος	»	4	3	3	172	80	462	70	40	10
26	34	58	Παν. Κωνσταντινίδης	1873	10	2	2	249	90	249	90		
27	35	1070	Άγγ. Αγγελίδης	1882	1	2	2	20	40	20	40		
28	36	4071	Κωνστ. Αγγελίδης	»	1	1	1	40	10	10	10		
29	38	802	Ιω. Γεραρής	1879	4	1	1	42	55	22	40	20	45
30	39	1034	Ιω. Μισολοφής	1881	2	10	10	212	80	212	80		
31	41	734	Ιω. Αργυριάδης	1877	6	2	2	143	25	143	25		
32	42	733	Αρ. Σπαθιάκης	1878	5	2	2	409	40	409	40		
33	43	1079	Κ. Παπασωτηρίου	1885	1	2	2	20	10	20	10		
34	44	4122	Νικ. Πύργος	»	1	10	10	400	40	400	40		
35	45	1032	Χρ. Μαντζάκος	1881	2	5	5	406	35	406	35		
36	46	1107	Πρ. Οίκοномиδης	1882	1	2	2	20	20	20	20		
37	47	4426	Δημ. Παπαγεωργίου	»	1	40	40	400	20	400	20		
			Μεταφέρονται			126	126	9250	53	7714	07	1539	46

Αρτ. αριθ.	Μητρ. αριθ.	Μητρ. έταίρ.	Όνομα και επώνυμον Μετόχου	Έτος έγγραφης έν τώ Συλλόγ.	Έτη εν τώ ταμ.	Μετοχές	Όλική τιμή με- τοχών		Ποσό ν				
							Αρ. π.	Δ.	Καταβληθ. όφειλόμεν.				
									Αρ. π.	Δ.			
			έκ μεταφορής				126	9250	53	7714	07	1539	45
38	48	435	Περ. Ίασεμίδης	1873	10	2	2	250	40	250	40		
39	49	45	Κωνστ. Βαρβάτης	»	10	1	1	86	15	28		58	45
40	50	439	Άντ. Διακόπουλος	»	40	1	1	86	15	56		30	15
41	31	9	Έμμ. Γαλιάνης	»	10	4	4	86	45	28		58	45
42	52	1130	Π. Κανελλίδης	1882	4	40	40	100	40	50	20	50	20
43	53	1436	Τιμ. Δούης	»	1	40	40	100	20	100	20		
44	54	783	Ν. Κοντόπουλος	1879	4	4	4	37	85	21	85	16	
45	55	4078	Ίσιδ. Σκληρός	1882	1	2	2	20	40	40	10	40	
46	56	4097	Ίερ. Άθανασίου	»	1	10	10	400	40	400	40		
47	57	4446	Θ. Α. Χαδέλλας	»	1	5	5	50	20	25	10	25	10
48	58	538	Παν. Φερτάκος	1875	8	5	5	577		577			
49	59	580	Γ. Ι. Δέρβος	1876	7	2	2	182	70	84		98	70
50	60	4154	Ίω. Χατζηνίκος	1882	9	3	3	30	20	15		15	20
51	61	90	Κ. Νεστορίδης	1873	10	2	2	367	25	474	20	196	05
52	62	1082	Κωνστ. Μπαλίλης	1882	4	5	5	53	20	28	10	25	40
53	63	336	Φίλ. Ράμφος	1874	9	1	1	82	70	82	70		
54	64	218	Εύστ. Σταθάκης	1873	10	4	4	96	45	28		68	45
55	65	539	Γεώργ. Ανδριάς	1875	8	1	1	76	45	19	10	57	35
56	66	644	Φ. Δημακόπουλος	1877	6	1	1	60	15	45	05	55	10
			Μεταφέρονται			190	190	41694	33	9401	17	2303	45

Δ'. Έταῖροι.

Ἀριθ. Μητρ.	Ἀριθ. Μητρ.
<i>α. Καθηγηταί</i>	
1067 Στέφανος Ρώσης	1121 Γεώργιος Γαρδίκας
1068 Ἀλέξ. Καρίκουλος	1122 Νικόλαος Πύργος
1069 Διομ. Παπαβασιλόπουλος	1126 Δημήτριος Παπαγεωργίου
1074 Σπυρ. Π. Βάσης	1130 Πέτρος Κανελλίδης
1076 Ἰωάννης Τρικαλιανός	1144 Ἀναστ. Παρασκευόπουλος
1078 Κωνστ. Παπασωτηρίου	1145 Θεμιστοκλῆς Πολυκράτης
1079 Δημ. Παπαγεωργίου	1146 Θεόδ. Α. Χαβέλλας
1080 Ἰωάν. Πρωτόδικος	1147 Μιχαήλ Σπορίδης
1082 Κωνστ. Μπαλίλης	1151 Σταῦρος Σ. Κιαφαζέζος
1094 Ἰωάννης Μαρτίνος	1154 Ἰωάν. Κ. Χατζηνίκος
1095 Σπυρίδων Σούγκρας	1159 Δημοσθένης Κυριακοῦ
1096 Ἀνδρέας Παπαγεωργίου	1165 Περικλῆς Μολοχάδης
1098 Ἰωάννης Βαρδούκης	1166 Δημήτριος Μοσχίδης
1099 Γεώργιος Χατζιδάκης	1168 Ἀδαμάντιος Γ. Γρίβας
1100 Παναγ. Δαμουλιάνος	<i>γ'. Δημοδιδάσκαλοι.</i>
1107 Προκόπιος Οἰκονομίδης	1071 Κωνστ. Γ. Ἀγγελίδης
1109 Παναγιώτης Φέρμπος	1102 Εὐλόγιος Οἰκονομίδης
1120 Δημήτριος Ζαλοῦχος	1110 Γεώργιος Βατάκης
1125 Ἀναστ. Δαμβέργης	1111 Γρηγ. Φκιαρογιαννίδης
1127 Παναγ. Καββαδίας	1112 Ἰωάν. Τσικούριος
1128 Ἰωάννης Φωκιανός	1113 Σωκρ. Κωνσταντινίδης
1132 Ἰάσων Ζωχίδης	1114 Κωνστ. Κατλάς
1136 Τιμολέων Λούης	1115 Μιλτιάδης Σκουληκίδης
1143 Μαργ. Εὐαγγελίδης	1116 Κωνστ. Ἀνδρεάδης
1158 Σπυρίδων Κοκκώλης	1117 Χριστίνα Θεοδώρου
1160 Σπυρίδων Σπάθης.	1118 Ἐλένη Σόφραλη
<i>β'. Ἑλληνοδιδάσκαλοι.</i>	1119 Βικτωρία Πάνου
1070 Ἀγγ. Ἀγγελίδης, Οἰκονόμος	1161 Δημήτριος Οἰκονόμου
1077 Ἰσίδωρος Σκληρὸς	1162 Φραγκίσκος Ραγκούσης
1085 Ἀθανάσιος Χρυσοχοίδης	1163 Ἰωάννης Πρίγκος
1097 Ἱερώνυμος Ἀθανασίου	1164 Κωνστ. Παντόπουλος
1105 Κανέλλος Πουλάκος	1167 Κωνστ. Γεωργακόπουλος
1106 Εὐάγγελος Μουστάκας	1169 Ἰωάννης Εὐαγγελᾶτας
	1170 Ἰωάννης Κοκκῶνης
	1171 Λεωνίδας Κανελλάκος.

